

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE TOKAT (1950-1960)

Hazırlayan

Betül KARCI

Tarih Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Danışman

Prof. Dr. Mustafa ÇOLAK

İkinci Danışman

Doç. Dr. İsmet TÜRKMEN

Tokat- 2019

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE TOKAT (1950-1960)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 14/10/2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof.Dr.M.Serhat YILMAZ

Üye : Prof.Dr.Mustafa ÇOLAK

Üye : Prof.Dr.Eren YÜRÜDÜR

Üye : Doç.Dr.Aydın EFE

Üye : Doç.Dr.İsmet TÜRKMEN

İmzası

(Handwritten signatures in blue ink)

Bu tez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 03/10/2019 tarih ve 63 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof.Dr.İlhan EROĞLU

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. Mustafa Çolak danışmanlığında, Doç. Dr. İsmet Türkmen ikinci danışmanlığında hazırlamış olduğum “Demokrat Parti Dönemi’nde Tokat (1950-1960)” adlı Doktora tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

...../...../.....

Betül KARCI

İTHAF

Zeynebim'e

ÖNSÖZ

II. Dünya Savaşı'nda Batı Bloğunun kazanmış olması Türkiye'de çok partili hayata dönüş sürecini hızlandıran gelişmelerden biri olmuştur. Ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik bunalımlar DP'nin kuruluşuna ortam hazırlamıştır. Uzun bir durgunluk döneminin ardından 1946 yılı siyasette hareketlenmenin yoğunlaştığı bir yıl olmuştur. Ardından yaşanan gelişmeler DP'yi iktidara taşımıştır.

Ülke genelinde olduğu gibi Tokat'ta da bu gelişmeler vatandaşların ilgisini çekmiştir. 27 yıllık CHP hükümetlerinin uygulamalarından memnuniyet duymayan Tokatlı vatandaşların çoğunluğu 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerde DP adaylarına oy verince ülke genelinde olduğu gibi Tokat'ta da seçimi DP kazanmıştır. Tezimizde, Tokat'ta çok partili hayata dönüş sürecinde yaşanan gelişmeler, DP iktidarı döneminde Tokat halkının beklentileri ve DP hükümetlerinin Tokat iline yaptığı yatırımlar, bu dönemde yaşanan sosyal ve kültürel gelişmeler ile ilgili tespitleri yapabilmek için çok sayıda arşiv ve kütüphaneden yararlanılmıştır. Bu noktada çalışmamız boyunca bizden yardım ve desteklerini esirgemeyen Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi çalışanlarına, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar bölümündeki Ünal Çelik, Kamil Hambarüzü ve Bilal Kaya'ya ve Türk Tarih Kurumu çalışanlarına teşekkür ederim.

Bu çalışma boyunca benden yardım ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli hocalarım Prof. Dr. Mustafa Çolak ve Doç. Dr. İsmet Türkmen ve tez izleme kurulu üyesi Prof. Dr. Eren Yürüdür'e minnettarım. Çalışmalarım boyunca bana destek veren hocam Prof. Dr. Songül Çolak'a, bana olan inancını hiç kaybetmeyen ve her zaman sabır gösteren kıymetli eşim Dr. Erol Karcı, annem Fatma ve babam Ali Demir'e, kardeşlerime, tüm aileme ve arkadaşlarıma, canım kızım Zeynep'e derin sevgi ve minnetlerimi sunarım.

Betül KARCI

ÖZET

Bu tez çalışmasında 1950-1960 yılları arasında iktidarda bulunan DP hükümetlerinin politikaları ve bu politikaların Tokat ili özelindeki yansımaları ele alınmıştır. Çalışmalar yapılırken Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde bulunan arşiv belgeleri ile ilgili dönemde çıkarılan yerel gazetelerden elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. Ayrıca konumuzla ilgili telif ve tetkik eserlerden de yararlanılmıştır. Çalışmamız giriş, dört bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır.

Çalışmamızın Giriş bölümünde Türkiye'de 1946-1950 yılları arasında yaşanan çok partili hayata dönüş sürecinden bahsedilmiştir. Bu süreçte kurulan siyasi partiler hakkında bilgi verilmiştir. I. Bölümde 1946-1960 yılları arasında Türkiye'de mevcut siyasi partilerin Tokat ilindeki teşkilatlanması, seçimlerdeki çalışmaları, seçim sonuçları ve Tokat'ta görev yapan idareciler hakkında bilgi verilmiştir. II. Bölümde ilgili dönemde Tokat'ta idari yapı, ilçelerin durumu, nüfus, göçler, sağlık, haberleşme, spor gibi sosyal alanlardan bahsedilmiştir.

Tezimizin III. Bölümünde DP'nin Milli Eğitim Politikaları doğrultusunda Tokat'taki eğitim faaliyetlerinden, Tokat basınından, Tokat'ta kültürel faaliyetlerden bahsedilmiştir. IV. Bölüm olan son bölümde DP dönemindeki ekonomik gelişmelerin Tokat'taki yansımaları ve hükümetlerin uyguladığı politikalar doğrultusunda Tokat'ta tarım, hayvancılık, bayındırlık, ulaşım, madencilik konularına değinilmiştir. Sonuç bölümünde elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Çok Partili Hayat, Tokat, Cumhuriyet Halk Partisi, Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayat.

ABSTRACT

In this thesis, the policies of the Democrat Party government in power between 1950 and 1960 and their effects in Tokat province were discussed. During the study, the information obtained from relevant national and local newspapers published in the period and the archive documents of Prime Ministry Republican Archives were reviewed. In addition, copyrighted and examinational works related to the subject were used. Our study consists of introduction, four chapters and a conclusion part.

The process of returning to Multi-Party Life between the years of 1946-1950 in Turkey has been discussed in introduction part of the study. Information was given about the political parties established in this period. In the first Chapter, information about the organization of Turkish Political Party in Tokat city, their activities in the elections, results of the election and the administrators who served in Tokat between the years of 1946 and 1960 were given. In Chapter II, the administrative structure in Tokat, the status of districts, population, migration, health, communication situation and social events such as sports were mentioned.

In Chapter III of our thesis, educational activities of the Democrat Party in Tokat in line with the National Education Policies, the press in Tokat and cultural activities in Tokat were mentioned. In Chapter IV which is the last Chapter, reflections of the economic developments in the DP period in Tokat and agriculture, animal husbandry, public works, transportation and mining issues regarding the policies implemented by the governments were discussed. In the conclusion section, the data obtained were evaluated.

Keywords: Democrat Party, Multi-Party Life, Tokat, The Republican People's Party, Political, Social, Economic Life.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
İTHAF.....	ii
Önsöz.....	iii
Özet	iv
Abstract.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
Tablolar Listesi	xii
KISALTMALAR	xiv
Çalışmanın Amacı, yöntemi ve kaynakları.....	xvi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TOKAT'TA SİYASİ HAYAT.....	23
1.1.TOKAT'TA SİYASİ PARTİ TEŞKİLATLARININ KURULMASI	23
1.1.1.Tokat'ta DP Teşkilatının Kurulması.....	23
1.1.2.Tokat'ta CHP Teşkilatının Kuruluşu ve Üyeleri	31
1.1.3. Diğer Parti Teşkilatları.....	42
1.1.3.1. MP'nin Tokat'taki Faaliyetleri ve Tokat Basımında MP:	42
1.1.3.2. HP'nin Tokat ve İlçelerindeki Faaliyetleri ve Tokat Basımında HP	47
1.1.4. Siyasi Partilerin Tokat İl Kongreleri.....	52
1.1.4.1. 1950-1954 Yılları Arasındaki Kongreler	52
1.1.4.1.1. DP Kongreleri	52
1.1.4.1.2. CHP Kongreleri	60
1.1.4.2. 1954-1957 Yılları Arasındaki Kongreler	64
1.1.4.2.1. DP Kongreleri	64
1.1.4.2.2. CHP Kongreleri	69
1.1.4.3. 1957-1960 Yılları Arasındaki Kongreler	73

1.1.4.3.1. DP Kongreleri	73
1.1.4.3.2. CHP Kongreleri	83
1.2.DP DÖNEMİ'NDE TOKAT'TA Seçimler (1950-1960)	90
1.2.1. Genel Seçimler.....	90
1.2.1.1. 1950 Seçimlerinde Tokat	92
1.2.1.1.1. DP'nin Seçim Hazırlıkları	92
1.2.1.1.2. CHP'nin Seçim Hazırlıkları.....	96
1.2.1.2. 1954 Seçimlerinde Tokat	104
1.2.1.2.1. DP'nin Seçim Hazırlıkları	106
1.2.1.2.2. CHP'nin Seçim Hazırlıkları.....	110
1.2.1.3. 1957 Seçimlerinde Tokat	114
1.2.1.3.1. DP'nin Seçim Hazırlıkları	116
1.2.1.3.2. CHP'nin Seçim Hazırlıkları.....	122
1.2.1.3.3. CMP'nin Seçim Hazırlıkları	126
1.2.1.3.4. HP'nin Seçim Hazırlıkları	127
1.2.2. Yerel Seçimler	131
1.2.2.1. 1950 Muhtarlık ve Belediye Seçimleri	131
1.2.2.2. 1954 Muhtarlık Seçimi ve 1955 Belediye Seçimleri.....	135
1.2.2.3. 1959 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri	140
1.3.DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE Tokat MİLLETVEKİLLERİ.....	141
1.3.1IX. Dönem Tokat Milletvekilleri	141
1.3.1.1. DP Milletvekilleri	141
1.3.1.1.1. Ahmet Gürkan.....	141
1.3.1.1.2. Fevzi Çubuk.....	147
1.3.1.1.3. Sıtkı Atanç	148
1.3.1.1.4. Ömer Hamdi Koyutürk	149
1.3.1.1.5. Mustafa Haluk Ökeren.....	151
1.3.1.1.6. Mustafa Özdemir	152
1.3.1.1.7. Muzaffer Önal.....	152

1.3.1.1.8. (Mehmet) Nuri Turgut Topçuoğlu.....	152
1.3.1.2. CHP Milletvekilleri.....	153
1.3.1.2.1. Osman Zihni Betil.....	153
1.3.2X. Dönem Tokat Milletvekilleri	155
1.3.2.1. DP Milletvekilleri	155
1.3.2.1.1. İhsan (Rüştü) Baç.....	155
1.3.2.1.2. Mehmet Hulusi Bozbeyoğlu	156
1.3.2.1.3. Hasan Kangal.....	157
1.3.2.1.4. Mehmet Şahin	157
1.3.2.1.5. Yusuf Selahattin Gülüt.....	158
1.3.2.1.6. Osman Hacıbaloğlu.....	159
1.3.2.1.7. Ömer Sunar	160
1.3.2.1.8. Yusuf (İzzettin) Ulusoy	161
1.3.3.XI. Dönem Tokat Milletvekilleri.....	161
1.3.3.1. CHP Milletvekilleri.....	161
1.3.3.1.1. Faruk Ayanoğlu	161
1.3.3.1.2. Ahmet Keramettin Gençler	162
1.3.3.1.3. Şahap (Şahabettin) Kitapçı	163
1.3.3.1.4. Sıtkı (Sıddık) Eken.....	163
1.3.3.1.5. Ahmet İspirli	164
1.3.3.1.6. Mustafa Latifoğlu	164
1.3.3.1.7. Reşit Önder	165
1.3.3.1.8. Rıza (Hasan Hülagü) Ulusoy	165
1.3.3.1.9. Bekir Şeyhoğlu	166
1.3.3.1.10. Ahmet Daniş Yurdakul	166
1.4.DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE TOKAT BELEDİYE BAŞKANLARI....	167
1.4.1. DP'li Belediye Başkanları	167
1.4.1.1. Mehmet Şahin(1950-1954)	167
1.4.1.2. Mehmet Aksu (1954-1955).....	168

1.4.1.3. Mesrur Gürgeç (1955-1957)	168
1.4.1.4. Lütü Uzel (1957-1960)	169
1.5. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE TOKAT VALİLERİ	170
1.5.1. Abdulkadir Sarısözen (1949-1950)	170
1.5.2. Bekir Suphi Aktan (1950-1953)	171
1.5.3. Fazıl Kaftanoğlu (1953-1960)	173

BÖLÜM 2: DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE TOKAT'TA İDARİ VE SOSYAL YAPI..... 176

2.1. İDARİ YAPI	176
2.1.1. Tokat Merkez İlçesi	177
2.1.2. Almus	177
2.1.3. Artova (Artıkova)	179
2.1.4. Erbaa	180
2.1.5. Niksar	181
2.1.6. Reşadiye	182
2.1.7. Taşova	182
2.1.8. Turhal	183
2.1.9. Zile	184
2.2. SOSYAL YAPI	184
2.2.1. Nüfus	184
2.2.1.1. 1950-1960 Yılları Arasında Tokat'ın Nüfus Yapısı	188
2.2.1.2. Göçler	192
2.2.2. Sağlık İşleri	201
2.2.2.1. Tokat'ta Hastaneler, Sağlık Merkezleri ve Sağlık Personeli	204
2.2.2.2. Salgın Hastalıklar ve Bunlarla Mücadele	217
2.2.2.2.1. Sıtma İle Mücadele	217
2.2.2.2.2. Verem ile Mücadele	222
2.2.3. Haberleşme	225

2.2.4.Yangın ve Doğal Afetler.....	229
2.2.5.Sosyal Dayanışma.....	240
2.2.6.Bayram ve Törenler	246
2.2.7.Tokat'ta Spor Faaliyetleri	250

BÖLÜM 3: DP DÖNEMİ'NDE TOKAT'TA KÜLTÜREL HAYAT..... 258

3.1. DP'nin Milli Eğitim Politikası.....	258
3.2. 1950'ye Kadar Tokat'ta Eğitim	261
3.2.1. İlk ve Orta Öğretim Kurumları:	261
3.2.2. Halkevleri ve Halkodaları:	263
3.3. 1950-1960 Yılları Arasında Tokat'ta Eğitim Faaliyetleri.....	265
3.3.1. Halk Eğitim Çalışmaları ve Halk Dershaneleri	265
3.3.2. DP Dönemi'nde Tokat'ta Okullar.....	268
3.3.2.1. İlköğretim.....	270
3.3.2.2. Ortaöğretim	276
3.3.2.3. Tokat (Gaziosmanpaşa) Lisesi ve Öğretmen Okulu	280
3.4. Tokat'ta Kültürel Faaliyetler	282
3.5. Tokat Kütüphanesi ve Tokat Müzesi	282
3.6. Tokat'ta Basın.....	284
3.7. Vakıf ve Dernekler.....	294

BÖLÜM 4: DP DÖNEMİ'NDE TOKAT'TA EKONOMİK HAYAT..... 296

4.1. DP'nin Ekonomi Politikaları	296
4.2. DP Dönemi'nde Tokat'ta Ekonomik Hayat.....	299
4.2.1. DP'nin Tokat'taki Yatırımları	299
4.2.1.1. Tarım ve Hayvancılık Alanında Yapılan Yatırımlar	300
4.2.1.2. Tarımsal Üretime Sağlanan Destek ve Teknik Ziraat Teşkilatı'nın Faaliyetleri	306
4.2.1.3. Büyük ve Küçük Baş Hayvancılık ile Köylerde Arıcılığın Desteklenmesi.....	320

4.2.1.4. Sanayi Alanında Yapılan Yatırımlar.....	329
4.2.1.4.1. Turhal Şeker Fabrikası.....	329
4.2.1.4.2. Tokat'ta Çimento Fabrikası Kurulması İçin Yapılan Girişimler ve Küçük Sanayii Kuruluşları	333
4.2.1.5. Ticaret ve Bankacılık Alanında Yatırımlar.....	336
4.2.1.5.1. Tokat Panayırı.....	339
4.2.1.6. Temel İhtiyaç Maddelerinin Temininde Yaşanan Sıkıntı ve Milli Korunma Kanunu'nun Tokat'ta Uygulanışı	340
4.2.1.7. Bayındırlık Alanında Yapılan Yatırımlar	341
4.2.1.7.1. Devlet Yatırımları (Valilik, Belediye ve İl Özel İdaresi)	342
4.2.1.7.1.1. Almus Barajı, Kazova Sol Sahil Sulama Kanalı, Sulama Suyu Meselesi ve Köprüler	346
4.2.1.7.1.2. Tokat Hükümet Konağı ve Tarihi Eserlerin Tamirâtı.....	352
4.2.1.7.1.3. Sellere Karşı Alınan Tedbirler	353
4.2.1.7.1.4. Alt Yapı, Elektrik İşleri, Şehir ve Köy İçme Suları.....	356
4.2.1.7.1.5. Merkez, İlçe ve Köylerde Yol İnşaatları.....	361
4.2.1.7.2. Özel Yatırımlar	363
4.2.1.8. Ormancılık ve Madenler	365
SONUÇ	368
KAYNAKLAR	375
EKLER	399
ÖZGEÇMİŞ	412

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: DP İl İdare Kurulu Başkan ve Üyeleri.	25
Tablo 1.2: DP Tokat İlçe Başkanları.	26
Tablo 1.3: 1939 Yılında CHP Tokat İlçe Başkanları.....	36
Tablo 1.4: 1942 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları	37
Tablo 1.5: 1943 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları.	38
Tablo 1.6:1944 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları.	38
Tablo 1.7: 1945 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları	39
Tablo 1.8: 1947 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları	39
Tablo 1.9: 1948 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları	40
Tablo 1.10: 1949 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları	41
Tablo1.11: 1957 Seçimlerinde CMP Tokat Milletvekili Aday Listesi	46
Tablo 1.12:1957 Seçimlerinde CMP Adaylarının Tokat'ta aldıkları oy miktarları.....	46
Tablo 1.13: HP Tokat Şubesi Kurucuları ve Meslekleri.....	48
Tablo 1.14: HP Adaylarının 1957 Seçimlerinde Tokat'ta Aldıkları Oy Miktarları:	51
Tablo 1.15: 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Tokat'ta Milletvekilleri'nin aldıkları oy miktarları.....	96
Tablo1.16: 1954 seçimlerinde Tokat'ta ve ilçelerinde seçmen sayıları ve partilerin aldıkları oy miktarları	109
Tablo 1.17: 1954 seçimlerinde kazanan Tokat Milletvekillerinin aldıkları oy miktarı	109
Tablo1.18: 1957 Seçimlerinde Tokat'ta 4 Parti'nin Milletvekili Adaylarının Aldıkları Oy Miktarları	130
Tablo1.19: DP Döneminde Gerçekleştirilen Genel Seçimlerde Tokat'ta Partilerin Oy Oranları	131
Tablo 1.20:Tokat ve İlçelerinde Muhtarlık Seçimlerinin Sonuçları	133
Tablo 1.21: 9. Dönem, 1950 Yılı, Tokat İli ve İlçelerinden İl Genel Meclis Üyeliklerine Halk Kazananlar	135
Tablo 1.22: 25 Eylül 1955, Tokat Merkez Kazası İl Genel Meclisi Seçimi Seçmen Sayıları.....	137
Tablo 1.23: 1955 İl Genel Meclisi Seçimine Katılan Asil ve Yedek Adayların Aldıkları Oy Miktarları	138
Tablo 2.1: 1960 Yılına Kadar Tokat İlinin İdari Taksimatı.....	176
Tablo 2.2: 1927-1945 Yılları Arasında Türkiye ve Tokat Nüfusları	185
Tablo 2.3: 1950-1960 Yılları Arasında Türkiye ve Tokat Nüfusları	191
Tablo 2.4:1927-1960 Yılları Arasında Tokat'ta Yaşayan Vatandaşların Dini Tabiiyetleri	192
Tablo 2.5: 1927-1960 Yılları Arasında Ana Diller İtibariyle Tokat İli Nüfusu	199

Tablo 2.6: 1946-1951 Yılları Arasında Tokat Devlet Hastanesi'nde Uygulanan Cerrahi İşlemler	206
Tablo 2.7: 1950-1960 Yılları Arasında Tokat'ta Sağlık Çalışanlarının Sayısal Durumu	215
Tablo 2.8: 1946-1960 arası Tokat'ta Hastanelerin Durumu	216
Tablo 2.9: Erbaa'da Yağan Yağmur ve Dolunun Meydana Getirdiği Maddi Zarar	239
Tablo 2.10: Tokat'ta 1925 ile 1973 yılları arasında faaliyet gösteren spor kulüpleri şunlardır:	252
Tablo 3.1: 1947 yılı itibariyle Tokat'ta Mevcut Olan Okullar ve Öğrenci Sayıları	263
Tablo 3.2: 1944 Yılında Tokat'ta Kurulan Halkodaları	264
Tablo 3.3: 1950 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 5 ve Yukarı Yaşlarda Tokat'ta Okuma Yazma Oranı:	269
Tablo 3.4: 1955 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 6 ve Yukarı Yaşlarda Tokat'ta Okuma Yazma Oranı:	269
Tablo 3.5: 1960 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 6 ve Yukarı Yaşlarda Tokat'ta Okuma Yazma Oranı	270
Tablo 3.6: 1926-1960 yılları arasında Tokat'ta İlkokul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	275
Tablo 4.1: 1946-1960 yılları arasında Tokat'ta tarımsal faaliyetler tablosu.....	319
Tablo 4.2: 1946-1960 yılları arasında Tokat'ta hayvancılık faaliyetleri tablosu.....	328

KISALTMALAR

<i>a.g.e.</i>	:Adı Geçen Eser
<i>a.g.m.</i>	:Adı Geçen Makale
<i>a.g.md.</i>	:Adı Geçen Madde
<i>bkz.</i>	:Bakınız
ADTYK	:Atatürk Dil Tarih Yüksek Kurumu
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
BCA	:Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
C.	:Cilt
CHP	:CHP
CMP	:Cumhuriyetçi MP
ÇTTAD	:Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
Çev.	:Çeviren
DDT	:Dikloro Difenil Trikloroethan
DİE	:Devlet İstatistik Enstitüsü
DP	:DP
DSİ	:Devlet Su İşleri
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
drl.	:Derleyen
Ed.	:Editör
FK	:Fon Kodu
GSMH	:Gayri Safi Milli Hasıla
HP	:HP
Haz.	:Hazırlayan

MKP	:Milli Kalkınma Partisi
MP	:MP
MTA	:Maden Tetkik Arama Enstitüsü
Nu.	:Numara
PTT	: Posta Telefon Telgraf
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
ss.	:Sayfa Sayısı
SBE	:Sosyal Bilimler Enstitüsü
SCF	:SCF
TCF	:Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
YSK	:Yüksek Seçim Kurulu
Y.	:Yıl
YN	:Yer Numarası
Yay.	:Yayınları
ZC.	:Zabıt Ceridesi

ÇALIŞMANIN AMACI, YÖNTEMİ ve KAYNAKLARI

Bu çalışmada 1950-1960 yılları arasında iktidarda bulunan DP döneminde Tokat'ta siyaset, idare, eğitim, kültür, sağlık, ekonomi ve bayındırlık alanlarında yaşanan gelişmeleri ortaya koymayı amaçladık. Yaptığımız literatür taramalarında ele aldığımız dönem öncesi ile ilgili olarak Tokat'ın Türk hâkimiyetine girişinden, Osmanlı Devleti, Milli Mücadele ve Cumhuriyet dönemlerindeki sosyal ve ekonomik durumları hakkında pekçok çalışma yapıldığını bunun yanında 1950-1960 yılları arasında Tokat'ta her alanda yaşanan gelişim ve değişimleri ele alan müstakil bir eser hazırlanmadığını gördük. Böylece bu konu üzerine çalışmaya karar verdik.

Çalışmayı yaparken Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerinde bulunan Siyasi Partiler, Başbakanlık, Nafia Vekaleti, Dahiliye Vekaleti, Muamelat Genel Müdürlüğü fonlarında yer verilen arşiv belgeleri başta olmak üzere, dönemin yerel gazetelerinden, sınırlı olmakla birlikte Tokat Belediye Başkanlığı Arşivi'nde yer alan Belediye Meclisi toplantı tutanaklarından, TBMM Tutanaklar Dergisi'nden, Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi'nden, YSK verilerinden, TÜİK İstatistiklerinden, TBMM Milletvekilleri Albümünden, MEB istatistiklerinden, CHP yayınlarından, 1961 ve 1973 Tokat İl Yıllıklarından, Tokat Valiliği ve Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nce farklı zamanlarda düzenlenen sempozyum bildirilerinden, Tokat tarihi ve kültürü üzerine kıymetli çalışmalar yapmış olan Halis Turgut Cinlioğlu ve Ferit Acunsal'ın eserlerinden yararlandık. Elde ettiğimiz verileri doküman analizi yöntemi kullanarak bir araya getirdik.

Çalışmayı hazırlarken ilk olarak Milli Kütüphane'de Tokat'ta çıkarılan yerel gazeteleri araştırdık. Tezimizi diğer çalışmalardan farklı kılan husus daha önce değinilmemiş olan bu gazetelerden elde ettiğimiz bilgileri değerlendirmemizdir. Bu noktada çalıştığımız dönemde Tokat'ta siyaset, edebiyat, kültür ve mizah gibi alanlarda faaliyet gösteren kırk üç adet gazeteye ulaştık. Bu gazetelerden siyasi ve günlük hayatı konu edinen gazeteleri temel alarak Tokat'ta yaşanan gelişmeleri bir sıraya koymaya çalıştık. Tezimiz için en çok bilgi temin ettiğimiz gazeteler, Tokat, Tokat Sesi, Tokat

Postası, Turhal, Yeni Erbaa, Demokrat Artova, Halk Sesi, Şafak, Genç Demokrat, Gerçek Demokrat olarak sıralanabilir. Gazeteler üzerinde çalışırken yer alan haberleri siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel faaliyetler; bayındırlık ve imar, eğitim ve spor faaliyetleri şeklinde alt başlıklara ayırdık. Burada önemli olan bir nokta gazetelerin siyasi olarak taraf tutma ihtimali idi. Bu noktada konuları doğru bir şekilde ortaya koyabilmek için siyaseten farklı görüşteki gazeteler arasında çapraz okuma gerçekleştirdik. Böylece ele aldığımız dönemde şehirde mevcut görüşleri ortaya koymaya çalıştık. Çalışmamızda yer alan eski köy adlarının yanına, parantez içerisinde yenilerini verdik. Yeni köy adlarının tespitinde 1960 nüfus sayımı verilerinden yararlandık.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerinde yaptığımız araştırmalar neticesinde ilgili dönemi kapsayan pek çok belgeyi CHP fonlarında bulduk. Bunun dışında arşiv belgeleri ışığında Tokat'ın idari yapısı, seçimler ve sonuçları, şehirde meydana gelen doğal afetler ve devlet tarafından alınan önlemler, bayındırlık faaliyetleri, sağlık ve sosyal yardım işleri ile ilgili bilgi sahibi olduk. Bunları konularına ve yıllarına göre tasnif ettik. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde bulunan Celal Bayar Arşivi'nden elde ettiğimiz belgelerle Tokatlı vatandaşların dilek ve şikâyetlerini Cumhurbaşkanlığı makamına iletme imkânı bulduklarını gördük. Günümüzde mevcut olan DP ile iletişim kurarak, tezimiz ile ilgili görüşme yaptık. Ellerinde belge veya kaynak niteliğinde bir şeyler olup olmadığını tespit etmeye çalıştık ancak herhangi bir veriye ulaşamadık. Arşiv ve Milli Kütüphane'den elde ettiğimiz veriler dışında Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi başta olmak üzere çeşitli kütüphanelerden elde ettiğimiz telif ve tetkik eserlerden yararlandık. Çalıştığımız dönemi kapsamamakla birlikte gerekli konularda 1950 öncesi gelişmelere de değindik. 27 Mayıs 1960 yılında noktalanın DP hükümeti sonrasında şehirde yaşanan gelişmelere kısaca değindik.

GİRİŞ

CHP 9 Eylül 1923'te resmen kurulmuştu. Ancak partinin temelleri bu tarihten çok daha öncelere dayanmaktadır. Bilindiği üzere Milli Mücadele'nin hazırlık döneminde kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri, Erzurum Kongresi'nde Doğu İlleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiş Sivas Kongresi'nde ise bütün ulusal cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin çatısı altında toplanmıştı. Böylece CHP'nin ilk teşkilatları ve fikri yapısı da oluşturulmuştu¹. Partinin kuruluşunun ardından alınan bir kararla da Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin vilayet, kaza, nahiye, köy ve mahallelerde bulunan teşkilatlarının tamamı Cumhuriyet Halk Fırkası'na nakledilmişti². Feroz Ahmad'a göre Türk siyasi sistemi, değişen koşulların gereklerine yanıt vermek için zamanla değişti. Eylül 1919'da Sivas Kongresi'nde kurulan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Ekim 1923'te Halk Fırkası'na, 10 Kasım 1924'te CHP adını alarak bir partiye dönüştü³.

CHP'nin kuruluşundan, 1927 yılındaki ilk büyük kongresine kadar, Tahrir-i Sükûn döneminin ilk yarısındaki teşkilatlanma hareketleri ile ilgili pek fazla malumatımız yoktur⁴. CHP'nin yayınladığı On Beşinci Yıl Kitabı adlı esere göre Atatürk, Halk Fırkası'nın kurulacağını ilan ettikten sonra çıktığı yurt gezisinde partinin kuruluşu ve esasları ile ilgili vatandaşlarla mütalaalarda bulunarak, gezi neticesinde

¹“Siyasi partiler, milli yüksek menfaatleri temin edici prensiplerden kanaatleri birleşmiş fertlerin teşkil ettikleri cemiyetlerdir. Politik anlayışları uygun olan insanları ancak bir şef birleştirir ve hepsini bir teşkilat altında toplar. CHP bu şefi, İstiklal davasını açmak kararı ile 1919 Mayıs'ında Anadolu'ya geçmiş olan büyük Atatürk'ün dahi ve kahraman şahsiyetinde bulmuştur. Filhakika yaratıcı şef vatani kurtarmak için bütün bir milleti tek maksat etrafında toplayarak Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurduğu vakit CHP'nin temellerini de atmış bulunuyordu. Sonradan CHP adını alan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin o zaman tek bir gayesi vardı: Düşmanı yurttan atarak milletin hakiki istiklalini kazanmak”. bkz. Cumhuriyet Halk Partisi, *On Beşinci Yıl Kitabı*, Cumhuriyet Halk Partisi Neşriyatı Ankara, 1938, s. 3.

²Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1991, s.141; Hakan Uzun, “Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)*, C. 9, S. 20-21, 2010/ Bahar-Güz, s. 236.

³Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Ahmet Fethi (çev.), Hil Yayınevi, İstanbul, 1996, s.16.

⁴Mete Tunçay, “CHF'nin 1927 Kurultayının Öncesinde Toplanan İl Kongreleri”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) Dergisi*, C. 36, S.1, s. 281.

parti nizamnamesine kati şeklini verdi. 9 Eylül 1923'te Parti kurulmuştu ancak faaliyetler program dâhilinde ilerlemiyordu. Bu durum iç ve dış siyasette belirsizliklere neden oluyordu. Parti programı, dönemin şartları gereğince ve Atatürk'ün belirleyip uygulamaya koyduğu inkılapların sonradan metinleştirilmesiyle 1931 yılında oluşturuldu⁵.

Parti, 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında gerçekleştirilen Sivas Kongresi'ni ilk kongresi olarak kabul etmiştir. İlk tüzük gereğince 1923'te hemen başlanamasa bile, 1924 Ekiminden itibaren birer ay aralıklarla mahalle ve köylerde halk kongrelerinin, nahiye, kaza ve vilayet kongrelerinin toplanması gerekiyordu. Büyük kongre de 23 Nisan 1925'te toplanmalıydı. Olağanüstü koşullar nedeniyle bu toplantılar ertelendi. Büyük kongre de planlanandan iki buçuk yıl sonra 1927 Ekim ayında yapıldı. Bu doğrultuda partinin ikinci kongresi olan 1927 kongresi Atatürk'ün Nutku'nun irat edilmesi şeklinde gerçekleşti.

Mete Tunçay'ın da bildirdiğine göre belirttiğimiz tarihler arasında parti kayıtlarının, kütüphane ve diğer arşivlerin yetersiz olması sebebiyle CHP'nin kuruluş ve teşkilatlanma sürecine ait geniş bilgiye ulaşmamız pek mümkün olmamaktadır. Bu konuda bilgi edinebildiğimiz kaynaklar 1925 İstanbul CHF Vilayet Kongresi Tutanakları ve CHP'nin 1927 Kongresi'nden önceki vilayet kongreleri dilekleri ve bunlara Vekâletlerin verdiği cevapları gösteren Raporları Tetkik Encümeni'nin basılı mazbatasıdır⁶. 1925 tarihli CHP İstanbul Umumi Kongresi Zaptına dayanarak 1925'te İstanbul'daki işleyiş hakkında bazı fikirler edinilebilmektedir. Ancak buradan genelleme yaparak parti örgütünün tamamı hakkında yargıya varmak doğru değildir.

1925 yılında Umumi Heyeti İdare kararıyla bütün ülke 14 parti müfettişliği mıntikasına ayrılarak her birinin başına birer müfettiş atandı. Mutemetlik adı verilen bu teşkilat, Merkeziyetçi İttihat ve Terakki modelinden alınmış olup “merkezden atanmış

⁵CHP, *a.g.e.*, s. 6.

⁶Mete Tunçay makalesinde bahsettiği, CHF'nin 1925 tarihli kongre tutanaklarına, California'daki Stanford Üniversitesi'nin Hoover Kütüphanesi'nden ulaştığını, 1927 öncesi vilayet kongresi talepleri ile ilgili yazışmalara da Ali Birinci vesilesiyle ulaştığını bildirmiştir. bkz. Tunçay, *a.g.m.*, s. 281.

yerel parti örgütü başkanlığı” anlamına gelmektedir. CHP’nin 1927 tüzüğünde yer alan mutemetlik uygulaması, 1931 tüzüğünde kaldırılmıştır. Tunçay’ın verdiği bilgilere göre Cumhuriyet gazetesinin 3 Haziran 1341’de (1925) çıkan sayısında 1923 Nizamnamesinin 82. maddesine istinaden belirlenen mıntıklar doğrultusunda Tokat İkinci Mutemetlik mıntıkasında yer almaktadır⁷.

Partinin üçüncü büyük kongresi 10 Mayıs 1931 tarihinde Ankara’da toplandı. Kongre’de partinin ana vasıfları olarak Atatürk ilkeleri kabul edildi. Dönemin iç ve dış siyasi, ekonomik koşulları göz önüne alınarak Devletçilik ilkesinin ön plana çıkarılması vurgulandı. Bunlara ek olarak programda ilk kez parti teşkilatlarına ait usuller belirlendi. Bunun yanında partinin çalışma tarzı gösterilerek, vilayet teşkilatlarının, parti kongrelerinin düzenli toplanmasına ve halkın dileklerinin ön plana alınmasına ehemmiyet verildi. Zira bu dilekler parti merkezinde toplanmak suretiyle kanunların hazırlanması aşamasında dikkate alınacaktı. Partiye, Halkevleri açma vazifesi de bu kongrede verildi⁸.

CHF’nin, inkılapları uygulayış biçiminden dolayı muhalif vekiller arasında doğan rahatsızlık özellikle Cumhuriyetin ilanının ardından daha da artmıştı. Cumhuriyetin ilanına karşı gösterilen olumsuz tepkilerin en önemli nedeni ise Halifenin durumunun tehlikeye düşeceği düşüncesi⁹. 1924 yılında Meclisteki muhalif görüşler belirginleşmeye başladı. 8 Kasım’da TBMM’de yapılan, hükümete güvenoyu, yoklamasında 19 muhalif oy kullanılmıştı. Bu oylardan biri de Tokat Milletvekili Bekir Sami (Kunduh) Beye aitti¹⁰. İsmet İnönü hükümetinin güvenoyu almasına tepki veren bu 19 muhalif vekilden Rauf Bey ve 10 arkadaşı CHF’den istifalarını verdiler. Ardından 43 kadar Milletvekili daha istifa etti ancak bunların tamamı muhalefet partisine katılmadı, 28 kişi muhalefet partisine katılırken geri kalanı bağımsız olmayı tercih ettiler. Ali Fuat Bey’in Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’na katılan vekiller ile ilgili

⁷Kurulan diğer mutemetlik mıntıkları da burada listelenmiştir. bkz. Tunçay, a.g.m, s. 282.

⁸CHP, a.g.e, s. 7.

⁹Erik Jan Zürcher, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, Gül Çağalı Güven (çev.), Bağlam Yayınları, İstanbul, 1992,s. 51.

¹⁰Zürcher, a.g.e, s.71,72.

verdiği listeye göre eski Dışişleri Bakanı ve Tokat Mebusu Bekir Sami Bey, CHP'den istifa etmiş, TCF'ye katılmıştır¹¹.

17 Kasım 1924'te kurulan ve Cumhuriyet tarihinin ilk muhalefet partisi olarak kabul edilen bu partinin Genel Başkanlığına Kazım Karabekir Paşa; genel sekreterliğine de Ali Fuat Paşa, getirilmiştir. Dr. Adnan ve Rauf Beyler de ikinci başkan olarak görevlendirilmiştir. 17 Kasım 1924'te Ankara'da partinin kuruluşunun ardından ilk taşra şubesi Urfa'da açılmıştır. 28 Ocak 1925'te İstanbul şubesinin açılışı gerçekleştirilmiştir. İki ay sonra da İstanbul'da 11 şube, Trabzon, Ordu, Erzurum, İzmir, Afyon, Amasya, Sivas, Samsun, Sinop, Maraş, Eskişehir, Siverek, Suruç ve Of'da birer şube açılmıştır¹². TCF kamuoyundan destek bulmuş, İstanbul'da ve Doğu Anadolu'nun bazı merkezlerinde şubeler kurabilmişti ancak ulusal çapta bir örgüt olmaktan uzaktı¹³. Bu bağlamda Tokat'ta bir şubesi olup olmadığına dair bilgiye ulaşamadık.

Partinin program ve nizamnamesi incelendiğinde ferdi hürriyetlere taraftar, din düşüncesine ve inançlara saygılı bir tavır aldığı görülmektedir. Mecliste çok gergin bir ortamın bulunduğu bir dönemde kurulan ve hükümetle çok sert tartışmalara girişen bu parti 7 ay süren kısa siyasi hayatında geniş bir taraftar kitlesinin sığınağı haline gelmiş ve adeta rejim karşıtlarının toplanma merkezi olmuştur¹⁴.

İnkılâplara karşı tepkiler, dış politikadaki olumsuz gelişmeler özellikle de, Musul'la ilgili Türk-İngiliz anlaşmazlığı Türkiye'yi siyasi ve sosyal açıdan etkileyen önemli bir bunalımla karşı karşıya bırakmıştır. Bu olumsuzluklar da çok partili siyasi yaşamın sonunu hazırlamıştır. Şeyh Sait Ayaklanması ile doğrudan doğruya bir ilişkisinin çıkmamasına rağmen TCF'nin bütün şubeleri Bakanlar Kurulu kararıyla kapatılmıştır. Partinin kapatılmasında “*dîni siyasete alet etmeleri*” etkili olmuştur¹⁵.

¹¹Zürcher, *a.g.e.*, s.76, Salih Sıngıl, *İkinci Dönem Tokat Milletvekilleri ve Meclis'teki Faliyetleri*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2010, s.51

¹²Ahmet Yeşil, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2002, s. 242.

¹³Zürcher, *a.g.e.*, s.89.

¹⁴E.Semih Yalçın vd., *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004, s.282.

¹⁵BCA., FK: 14-32-19, YN: 79-12, 03.06.1925

Mustafa Kemal Atatürk'ün, Türkiye'de demokrasinin gelişebilmesi açısından, çok partili siyasi hayata geçme arzusu ve çabaları beş yıl sonra yeni bir parti kurulmasını sağlamıştır¹⁶. Mustafa Kemal Atatürk'ün teşvik ettiği SCF 12 Ağustos 1930'da, İstanbul'da Ali Fethi Bey tarafından kurulmuştur¹⁷. Parti programında Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik ve Laiklik ilkeleri temel prensipler olarak kabul edilmiş ekonomide liberalizm savunulmuş, seçimlerin tek dereceli olması ve kadınlara siyasi hakların verilmesi gerektiği vurgulanmıştır¹⁸. SCF'nin kuruluşu ile ilgili olarak Mete Tunçay şu ifadeleri kullanmaktadır “SCF'nin kuruluşunda Atatürk adeta kendisiyle satranç oynar gibidir. Karşı takımın adını koymuş, taşlarını seçmiş, kimin nerede oynayacağını belirlemiş, programını denetlemiş, ilgili yazışmaları yaptırmıştır” yazının devamında Tunçay, Atatürk'ün bunları rastgele yapmadığını, ülkede mevcut muhalif fikirleri bir merkezde toplayarak denetlemek istediğini bildirmektedir¹⁹. Partinin kendisine ait bir yayın organı olmamıştır. İstanbul'da Yarın ve Son Posta, İzmir'de de Halkın Sesi gazeteleri partiyi destekleyen yayınlar yapmışlardır²⁰. Parti kurulduktan sonra TBMM'de CHF Milletvekili olan 15 kişi SCF'ye geçmiştir.

SCF'nin kuruluşunun ardından Ankara ve İstanbul'daki teşkilatlarının yanında İzmir, Muğla, Eskişehir, Kütahya, Manisa, Denizli, Isparta, Burdur, Bursa, Kırklareli, Edirne, Kocaeli, Konya, Aksaray, Niğde, Kırşehir, Malatya, Samsun, Giresun, Tokat, Kastamonu, Çankırı, Adana, Mersin (İçel), illeri ve bu illere bağlı ilçelerin bazılarında teşkilatlar kurmuştur²¹. SCF Tokat il teşkilatı ile ilgili bilgilere CHP arşivlerinden ulaşmamız mümkün olmuştur. Buna göre Tokat'ta SCF teşkilatında reis Doktor Remzi Bey (Topçam), kâtip Feyzi Bey (Çubuk), Muhasip Naci Bey (Emniyet Eczanesi Sahibi), aza Sıtkı Bey (Eken), aza Süleyman Başlı zade Ali, aza Hacı Mustafa (İspir) Efendi, aza

¹⁶Dursun Ali Akbulut, “Çok Partili Döneme Geçiş Denemeleri ve İnkılabı Tepkiler”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C.2, AKDİTYK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s.44.

¹⁷Ali Fethi Okyar, *Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu, Nasıl Feshedildi?*, İsis Yayınevi, İstanbul, 1987, s.13.

¹⁸Okyar, *a.g.e.*, s. 57.

¹⁹Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 251.

²⁰Tunçay, *a.g.e.*, s.259.

²¹BCA, FK: 490-1-0-0, YN: 435-1804-1, 23.08.1940.

Emin Efendi, aza Servet Efendi, aza Mehmet Şerif Efendi'dir. Belgede her birinin şahsiyetleri ile ilgili bilgiye ulaşmamız mümkündür²². Bu isimlerden Dr. Remzi Topçam, Feyzi Çubuk ve Sıtkı Eken'in Tokat siyasi hayatında etkili çalışmaları olduğunu ilgili bölümlerde göreceğiz.

SCF'nin danışıklı-döğüş olduğunu söyleyenlere karşı Okyar, Eylül 1930'da İzmir'den başladığı Ege gezisinde halkın yoğun ilgisi ile karşılaşmıştır. Milletvekillerinin kontrollü olarak SCF'ye geçmesine karşılık vatandaşların SCF'ye olan kontrolsüz ilgisi CHP yönetimini telaşlandırmıştır. Okyar'ın İzmir mitingi ve burada yaşanan şiddet olayları bu durumun açık bir göstergesi olmuştur²³. Ekim 1930'da yapılan yerel seçimlerde SCF yeni bir parti için büyük sayılacak bir başarı göstermiştir. Yapılan seçimler tek dereceli olmasına rağmen, seçimlere katılım düşük olmuştur. Bu da halkın SCF ile girişilen çok partili hayat denemesine itibar etmediği düşüncesini aklımıza getirmektedir. Ayrıca seçimlerde hükümetin baskı ve denetimi açıkça hissedilmiştir. Seçimlerin ardından TBMM'de yoğun tartışmalar yaşanmış, Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya hakkında gensoru önergesi verilmiş, bakan 10 red oyuna karşı Meclis'in çoğunluğundan güvenoyu almıştır. Bu olumsuz gelişmeler karşısında Ali Fethi Bey, 17 Kasım 1930'da SCF'yi kapattığını bildirmiştir²⁴. 1930 yılından Atatürk'ün ölümüne kadar Mecliste yoğun bir muhalafet hareketi yaşanmamıştır.

Çok partili hayata geçiş denemelerinin başarısız olmasının ardından hükümet politikalarının kontrol edilebilmesi için farklı uygulamalar denenmiştir. Bu teşebbüslerin başarılarından ziyade, rejimi sağlam temeller üzerine oturtmak ve rejimin gereklerinin tamamlanmasına bir zemin hazırlamak gayesine yönelik teşebbüsler oldukları söylenebilir. Bu anlamda Cumhuriyetin ilk yıllarında Siyasi Müsteşarlıklar ve Müstakil Grup teşebbüslerini görmekteyiz. Siyasi müsteşarlıkların kuruluş amacı, göreve getirilenlerin Meclis çalışmalarında milletvekillerine yardımcı olması ve şayet yetenekli iseler ileride vekil olmaları için bir ön hazırlık yapmalarınıdır. Ancak siyasi

²²BCA, FK: 490-1-0-0, YN: 435-1804-1/ 65,66, 23.08.1940.

²³Tunçay, *a.g.e.*, s. 268,269.

²⁴Tunçay, *a.g.e.*, s. 274,275.

müsteşarlıklar beklenen sonucu vermemiştir. Bunun nedeni olarak da milletvekillerinin, geri planda kalmamak adına, yetersiz kişileri bu göreve getirmeleri ve onların da vekillerin yanında birer hiç durumunda kalmaları bu kurumun verimli çalışmasına engel olmuştur. Diğer yandan bu kurumun oluşturulmasına Atatürk de çok olumlu bakmamış ve bu kurumun lüzumsuz olduğu gerekçesiyle kaldırılmasına karar vermiştir. 8 Mart 1937’de başlatılan Siyasi Müsteşarlıklar Kurumu, altı ay kadar faaliyet göstermiş; 29 Kasım 1937’de kaldırılmıştır²⁵.

CHP’nin Türkiye’de demokrasiyi yerleştirmek için yaptıkları bir diğer deneme de, 29.05.1939 tarihli 5. Kurultay kararı ile parti-devlet bütünleşmesinden vazgeçmesi²⁶ ve hükümeti murakabe etmek üzere “Müstakil Grup” adıyla Meclis’te bir grup teşkil etmesidir²⁷. Buna göre: Parti milletvekillerinden Kurultay tarafından seçilen 21 kişi Meclis’te bağımsız bir kimlik taşıyacaktı. Bu vekiller, CHP Meclis Grubu toplantılarında görüş bildirme ve oy kullanma hakkı olmaksızın katılacaklardı. Meclis toplantılarında ise görüşlerini kendi grup kararları yönünde ifade ederek oylarını kullanacaklardı. Müstakil Grup’un başkanı İsmet İnönü idi; başkan vekili ise İnönü tarafından atanacak bir vekil olarak belirlenecekti. Bu durum Müstakil Grup’un denetleme olanaklarını sınırlamakla beraber 1930’daki durumun aksine, aradan geçen zamanda yaşanan uluslararası gelişmeler ve Türkiye’deki etkileri, bu kontrollü muhalefet fikrinin, giderek başka bir biçimde gerçek bir muhalefete dönüşmesine yol açmıştır²⁸.

Müstakil Grup siyasi anlamda bir varlık gösterememiştir. Fakat önemi şuradadır: Avrupa’da tek parti, tek şef sistemlerinin pek canlı olduğu ve bunun Türk siyasi sistemine çok uygun düştüğü bir sırada Türkiye’de yine de örgütlü bir muhalefet fikri terkedilmedi. Nitekim Saraçoğlu Hükümeti sırasında, Celal Bayar’a CHP Grup başkanlığı teklif edilince Bayar’ın, “*Müstakil Grup başkanlığını kabul ederim*” şeklinde

²⁵Mustafa Turan, “Cumhuriyet Döneminde İki Deneme: Siyasi Müsteşarlıklar ve Müstakil Grup”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.2, Mayıs 1999, s.1,6.

²⁶Cezmi Eraslan, “Atatürk’ten Sonra Türkiye’nin İç Politikası”, *ATAM Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C.2, Ankara, 2004, s.521.

²⁷Hamza Eroğlu, *Türk Devrim Tarihi*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Ankara, 1977, s.209.

²⁸Taner Timur, *Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul,1994, s.10.

cevap vermesi Meclis içindeki muhalefeti örneklendirmek için yeterlidir. Savaş sırasında elbette ki Türkiye’de daha ileri demokratik gelişmeler söz konusu olamazdı²⁹. Böylece tek partinin sıkı baskısı git gide gevşemeye yüz tutmuş oldu³⁰.

1939 sonrasında Türkiye’nin demokrasiye yönelmesinde etkili olan faktörleri iç ve dış faktörler olarak gruplandırabiliriz. Dış faktörlerin başında II. Dünya Savaşı sonucunda ABD, İngiltere, Fransa gibi ülkelerin oluşturduğu Demokrat Blok’un kazanması gelir. Türkiye oluşan bu yeni blokta yer almak için gerekli norm ve standartları oluşturmak zorunda kalmıştır. Ancak Avrupa ülkelerinin maddi ve manevi olarak zor durumda kalması, dünya siyasetine yeni bir şekil vermiştir. Bu bağlamda dünya siyaseti ABD ve Rusya’nın çevresinde iki kutuplu bir nitelik kazanmıştır³¹. Bu durum karşısında Rusya’nın baskılarına maruz kalan Türkiye, Avrupa’dan gerekli desteği göremeyince yönünü ABD’ye dönmek zorunda kalmıştır³². Türkiye savaşa girmemesine rağmen günün koşulları gereği uyguladığı sıkıyönetim ve ekonomik tedbirler ve yaşanan bunalım vatandaşların hükümete karşı tepki göstermesine neden olmuştur. Savaş sonunda sanayileşme durmuş, dış açık ve enflasyon yükselmiş, mal kıtlığı artmış ve karaborsacılık yaygınlaşmıştır. Yaşanan bu sıkıntıları fırsata çeviren işadamları ve tüccarlar ise “savaş zengini” olmuşlardır. İş adamları bürokrasinin yoğun ve baskıcı kontrolünden ve denetiminden kurtulabilmek için sistemin değişmesini istiyor ve hatta iktidara ortak olmayı istiyorlardı³³.

Türkiye’de, CHP dışında başka siyasi partilerin de kurulması gerektiği yolundaki ilk ciddi açıklama, Birleşmiş Milletler Örgütü’nün kuruluşu için San Fransisco’da bulunan Türk heyetinden geldi. San Fransisco’daki Türk temsilciler artık Türkiye’de demokrasinin kurulacağını açıkladılar³⁴. Bir başka dış neden de Birleşmiş

²⁹Timur, *a.g.e.*, s.11.

³⁰Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, C.4, Rey Yayınları, İstanbul 1970, s.28.

³¹Mustafa Ekincikli, *İnönü-Bayar Dönemleri Türk Dış Siyaseti*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2002, s.98.

³²Hikmet Bila, *Sosyal Demokrat Süreç İçinde CHP ve Sonrası*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1987, s.120.

³³B.Zakir Aşşar, Elif Emre Kaya, “Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi:Milli Kalkınma Partisi, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.13, S.2, Sivas, 2012, s.116.

³⁴*Vatan*, 01.08.1945, s.1,3; *Cumhuriyet*, 02.08.1945, s.1.

Milletler Anayasası'nın kabulüdür. Böylece muhaliflere tek parti sistemine karşı kullanabilecekleri manevi ve hukuki deliller sağlanmış, onları muhalefetlerini açığa vurmaya ve halkın desteğini aramaya teşvik etmiştir³⁵. Türkiye'de demokrasiye geçiş dış ve iç sebeplerin de etkisiyle CHP tarafından alınan bir karardır. Tıpkı modernleşme hareketleri gibi vatandaşlar tarafından talep edilmeden, yönetici kesimin isteği üzerine gerçekleşmiştir³⁶.

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na girmemekle birlikte savaşın olumsuz etkilerinden kendini tamamen koruyamamıştır. Savaşın patlak vermesi üzerine birleşik bir cephe muhafaza etmek ihtiyacı ile demokrasi tartışmaları ertelendi. 1939–1945 yılları arasında yaşanan ekonomik ve siyasi sıkıntılar nedeniyle bir yandan, her an seferber olmaya hazır büyük bir ordu beslemek; öte yandan da memleket içinde sıkı bir polis rejimi kurmak zorunda kalındı. Cem Eroğul'a göre "*bunun sonucu olarak vesikalı, sıkıyönetimli, milli şefli bir idare teşkil edildi, halk ezildi ve karaborsadan yararlanan yeni bir zenginler zümresi türedi*". Sıkıntıya düşen halk iktidara düşman oldu. Türedi zenginler ise artık idarede doğrudan doğruya söz sahibi olmayı arzulamaktaydılar. Savaşın o yıllarda yaşanan sosyal adaletsizliğin ve iktidar baskısının artmasına, 1945'ten sonra çok partili hayata geçilip; iktidar karşısında muhalif partilerin geniş kitlelerce rağbet görmesine, sebep olduğu söylenebilir³⁷.

Savaş yıllarında yaşanan olumsuz ekonomik koşullarını fırsata çevirmek isteyen sermaye sahiplerinin karaborsacılık yapmasının önüne geçmek, mevcut şartları istismar edenleri engellemek için çıkarılan Milli Korunma Kanunu (1940), Varlık Vergisi (1942), Toprak Mahsulleri Vergisi (1943) gibi yasalar en çok tarımla uğraşan kesimleri etkilemiştir. Ardından çıkarılan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu(1945) parti içerisinde de muhalefete sebep olmuştur. Bu süreç DP'nin kuruluşuna temel hazırlayan bir dönem olmuştur³⁸.

³⁵Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Afa Yayınları, İstanbul 1996, s. 129.

³⁶Avşar, Kaya, a.g.m, s.117.

³⁷Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Yayınevi, Ankara,1998, s.20.

³⁸Eraslan, a.g.md., s. 532.

Çok partili hayata geçiş kararının alınmasının ardından kurulan ilk muhalefet partisi Milli Kalkınma Partisi olmuştur³⁹. Mehmet Nuri Demirağ tarafından İstanbul’da kurulan parti ekonomik kalkınma hedeflerinin ön plana çıkarılması ile ilgili söylemleri ile dikkati çekmektedir. Zakir Avşar ve Elif Emre Kaya tarafından kaleme alınan makalede partinin kuruluşunda Nuri Demirağ’ın ticaret hayatında hükümetle yaşadığı problemlerin etkili olduğu ifade edilmektedir⁴⁰.

MKP tüzüğünde yer alan, “*Ekonomi ve sanayi alanında kalkınmamış uluslar, siyasi bütünlüklerini de sağlayamazlar*” şeklindeki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, parti daha çok ekonomik kalkınma üzerinde duruyordu. Nuri Demirağ partinin kuruluş amacını basına şöyle bildirdi: “...ben bu zamanda milli birliği bozarak memleketi bir tefrikaya tabii tutmak istemiyorum. Ben devlete yardımcı rolünü oynamak istiyorum. Biz hükümeti devirmek, iktidar mevkiine geçmek hırsıyla kurulan bir teşekkül değiliz⁴¹”. Devletçi ekonomi politikalarına karşı çıkan MKP iktidar olma konusunda bir iddiada bulunmadığı için olsa gerek vatandaşlardan ve basından yeterli destek bulamamıştır. Bu durumun yaşanmasında partinin hükümet tarafından da ciddi bir rakip olarak görülmemesinin etkisi olmuştur. Demirağ’ın sık sık düzenlediği ziyafetler nedeni ile parti kamuoyunda “*kuzu partisi*” diye anılmıştır. Parti, 1946’dan başlayarak katıldığı seçimlerde hiçbir başarı sağlayamamış, Nuri Demirağ ancak 1954 seçimlerinde DP’den bağımsız aday olarak Meclise girebilmiştir. Nuri Demirağ’ın 1957’de ölümünden sonra genel kurulunu toplayamayan parti 22 Mayıs 1958’de feshedilmiş sayılmıştır⁴².

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere Atatürk’ün vefatından II. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar muhalif fikirlere sahip siyasetçiler görüşlerini yeni bir oluşum altında toplamamışlardır. II. Dünya Savaşı’nda Amerika, İngiltere, Fransa gibi demokratik ülkelerin kazanmış olması Türkiye’de de muhalefetin kendini ifade etmesi için uygun ortam oluşmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda muhalif görüşlü milletvekilleri, basın ve

³⁹BCA, FK: 490-1-0-0, YN: 434-1803-3, 17.05.1946.

⁴⁰Avşar, Kaya, a.g.m, s.118.

⁴¹Cumhuriyet, 08.07.1945, s.1.

⁴²Erdoğan Teziç, *100 Soruda Siyasi Partiler*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1976, s.253,255.

vatandaşlar hükümet uygulamalarını eleştirmekten kaçınmamışlardır. Bahsettiğimiz muhalif fikirlerin fitilini ateşleyen olay TBMM’de 7 Haziran 1945’te kabul edilen Çiftçiye Topraklandırma Kanunu’dur. Kanuna muhalif olan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü, Dörtlü Takrir adı verilen önerge ile itirazlarını dile getirmişlerdir⁴³. Takrir sahipleri, verdikleri önergede sadece Çiftçiye Topraklandırma Kanunu’na değil, parti tüzüğündeki anti-demokratik maddelere, basın kanununa, demokrasinin ülkede yerleştirilmesi için yapılması gerekenlere de değiniyorlardı⁴⁴. Yapılan gizli oturumda görüşülen takrir TBMM’de kabul edilmedi. Ancak Dörtlü Takrir, CHP’de başlayan muhalefet hareketinin kamuoyunda duyulmasını sağladı. 1945 yılı yaz aylarında basında da Vatan ve Tan gazetelerinin girişimleri ile muhalefet cephesi kuruldu⁴⁵. Muhalefet hareketinin önde gelen isimlerinden Adnan Menderes ve Fuat Köprülü’nün basın yoluyla tek parti zihniyetini ve parti yönetimini suçlayan, ülkede bir an önce çok partili hayata gidilmesini isteyen tarzda yazdıkları yazılar, CHP içindeki muhalefetin tasfiyesi veya dışlanmaları konusunda CHP yöneticilerine fırsat vermişti⁴⁶. Bunun sonucunda CHP Genel Başkanlık Divanı tarafından Dörtlü Takrir’e imza atan Adnan Menderes ve Fuat Köprülü “*Vatan gazetesine verdikleri demeçler ve partinin tüzüğüne aykırı davranışlarda bulunmak*” gibi suçlamalarla partilerinden ihraç edilmişlerdir⁴⁷. Refik Koraltan 2 Ekim’de, arkadaşlarının partiden ihracının haksızlığı ile ilgili yazılar yazınca o da aynı akıbete uğramıştır. Celal Bayar da 2 Eylül’de milletvekilliğinden, Aralık’ta da partiden istifa edince; Dörtlü Takrir sahiplerinin yeni bir parti kuracağı iyice ortaya çıkmış oldu⁴⁸.

Gelinen süreçte İnönü ve hükümet de bir muhalefet partisi kurulması konusunda ılımlı söylemlerde bulunuyorlardı. 1 Kasım 1945’teki TBMM’nin açılış konuşmasında sarfettiği “*Demokratik düzen bütün Cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olundu. Diktatörlük hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka Türk Milletine yakışmayan*

⁴³Eroğul, a.g.e, s. 29.

⁴⁴Eraslan, a.g.md., s.533.

⁴⁵Timur, a.g.e, s.14.

⁴⁶Yalman, a.g.e, s. 34.

⁴⁷Vatan, 22.09.1945, s.1,3.

⁴⁸Eroğul, a.g.e, s.31.

hareket olarak karşılandı. Bizim eksikimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Memleketin ihtiyaçları sevgiyle hürriyet ve demokrasi havasının tabii surette işlemesi sayesinde başka bir partinin kurulması mümkün olacaktır” sözlerinin ardından sözü seçimlere getirerek şunları ilave etti: *“tek dereceli olmasını dilediğimiz 1947 seçimlerinde milletin çoklukla vereceği oylar, gelecek iktidarı tayin edecektir. O zamana kadar bir karşı partinin kurulup kurulamayacağını, kurulursa bunun Meclis içinde mi yoksa dışında mı ilk şeklini göstereceğini bilemeyiz”*. İnönü’nün sözlerinden hareketle CHP yönetimin fikren bir muhalefet partisinin kurulmasına hazırlıklı olduğunu söylememiz mümkündür⁴⁹.

1945 Aralık ayında Celal Bayar, parti kurma faaliyetlerinin olduğunu, basına açıkladı⁵⁰. Ankara’da yoğunlaşan münasebetlerde, kurulacak yeni partinin tabanda her hangi bir sınıfa bağlı kalmaksızın CHP benzeri bir “Merkez Partisi” olması kararlaştırıldı. Parti programında Anayasa ile bütünlük sağlanması ve CHP’nin tepkisine yol açmaması için altı ilkenin de kurulacak parti programına alınması fikri benimsenmiştir⁵¹. Yoğun bir çalışmayla parti tüzük ve programı hazırlanarak, 7 Ocak 1946’da DP, Dörtlü Takrir’in sahipleri tarafından resmen kuruldu⁵². Kuruluşundan iki ay sonra DP o zaman mevcut altmış üç vilayetten, pek çok vilayet merkezi, kaza merkezinde ve köylerde şubeler açtı. DP Tokat il ve ilçe teşkilatları da 8 Nisan 1946 itibarıyla faaliyete geçti. Partinin Tokat il teşkilatı ile ilgili olarak ayrıntılı bilgiler tezimizin I. Bölümünde yer almaktadır.

CHP’nin karşısında oluşan muhalif görüşler, CHP’yi sadece siyaseten zorlamakla kalmadı. CHP’nin karşı karşıya kaldığı önemli sorunlardan biri de ülke içinde yeniden teşkilatlanmaktı. Tek Parti döneminde taşra teşkilatına eğilme ihtiyacı

⁴⁹*TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:7, Birleşim:1, 01.11.1945, C.20, s.7. Timur, *a.g.e.*, s.15; Milli Eğitim Bakanlığı, *İnönü’nün Söylev ve Demeçleri*, C.1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1946, s.400.

⁵⁰*Vatan*, 02.12.1945, s.1.

⁵¹Ersaslan, *a.g.md.*, s.536.

⁵²*Vatan*, 08.01.1946, s.1.

duymadığından, buna gerekli önemi vermeyen CHP, bu kez il, ilçe, bucak ve köy teşkilatlarını düzenleme hareketlerine girişti⁵³.

Adnan Menderes, 23 Mayıs 1946 tarihli Vatan gazetesinde yayınlanan beyanatında partisini şu şekilde tarif etmektedir: “DP’nin en bariz vasfı, tek partili idareye son vermek isteyen hareket ve cereyanı temsil eden bir siyasi teşekkül olmasıdır”⁵⁴. Menderes’in bu sözleri partinin hedeflerini açıkça ortaya koymaktadır. DP’nin dört senelik muhalefet devresinde, 27 senelik Halk Partisi’nin tabanından önemli ölçüde oy kazanıp ülke genelinde oluşan parti dışı muhalefet potansiyelini iyi değerlendirmesiyle 1950 seçimlerinde partinin hedeflerine ulaştığını söylememiz mümkündür.

1946 yılında uygulanan ilk tek dereceli seçim olan 26 Mayıs Belediye Seçimlerine DP, anti-demokratik seçim kanununu ve seçimlerin bir yıl öne alınmasını protesto ederek katılmamıştı. DP ve MKP’nin protestolarına katkı olarak vatandaşların da sandığa gitmediği yönündeki eleştiriler TBMM’de görüşülürken İçişleri Bakanı Hilmi Uran ülke genelinde seçimlere katılımın % 50’nin üstünde olduğunu bildirmiştir. Uran’ın verdiği rakamlara göre Tokat’ta seçimlere katılım % 73 oranında gerçekleşmiş⁵⁵, seçimler sonucunda Belediye Başkanlığı görevine, eski başkan Mustafa Yolcu devam etmiştir.

Belediye seçimlerinden önce Seçim Kanunu tadil edilmişti ancak açık oy, gizli tasnif, seçimlere mahkeme denetimi yerine hükümet denetimi gibi hükümler kaldırılmadığı için DP’nin Belediye seçimlerine ve Genel Seçimlere güveni tam değildi. DP’nin katıldığı ilk seçim ve çok partili hayatın ilk genel seçimi olan, 1946 seçimlerinde CHP Meclis’teki 465 sandalyenin 391’ini, DP ise 62’sini kazanabilmişti. DP seçimlerde 273 aday göstermiş, 16 ilde seçimlere katılmamış, 12 ilde ise

⁵³Cemil Koçak, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları*, (1945-1950) İkinci Parti, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s.34.

⁵⁴Vatan, 23.05.1946, s.1.

⁵⁵TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:7, Birleşim:57, Toplantı:3, C.23, s.57, 31.05.1946.

kazanmıştı⁵⁶. DP seçimlerde yolsuzluk ve hile yapıldığını öne sürerek seçim sonuçlarına itiraz ettiyse de bu itirazlar bir işe yaramadı. Ahmet Demirel'in ifadesiyle "1946 seçimleri literatüre Türkiye'nin en şaibeli seçimleri olarak yansdı"⁵⁷.

Tokat'ta seçime giren DP'nin aday listesi ile ilgili bilgiye ulaşamadık. Şöyle ki Erol Tuncer bu konu ile ilgili olarak "1946 yılında yerel gazetesi bulunan illerin bazılarında aday listeleri yayınlanmış, ulusal basında DP adaylarını tanıtan toplu bir liste yayınlanmamıştır" demektedir⁵⁸. 1946 seçimleri sırasında Tokat'ta yayın yapan bir gazete bulunmadığı için partilerin adaylarını ancak arşiv belgelerinden tespit edebilmekteyiz. DP'nin bu döneme ait kayıtlarını takip edebileceğimiz bir arşiv fonu da olmadığı için partinin Tokat ili adaylarını tespit etmemiz mümkün olmamıştır. Seçim sonucunda Tokat'ta 8 milletvekilliğinin tamamını CHP adayların kazandığını söylememiz mümkündür⁵⁹. Kazanan Tokat CHP Milletvekilleri: Recai Güreli, Mustafa Latifoğlu, Halit Nazmi Keşmir, Feyzi Eken, Galip Pakel, Refik Ahmet Sevengil, Nazım Poroy ve Cemal Kovalı'dır⁶⁰. Bu vekillerden Halid Nazmi Keşmir ve Galip Pakel'in vefatı üzerine 1948 ara seçimlerinde Reşit Önder, 1949 ara seçimlerinde de Mustafa Özden Milletvekili seçilmişlerdir⁶¹.

1946 seçimlerinin ardından hükümeti kurma yetkisi Recep Peker'e verilmiştir. Peker, tek parti ve milli şef taraftarı, sert ve uzlaşmaya yanaşmayan, şiddet kullanmaya meyilli biri olarak bilinmekteydi. Recep Peker'in başbakan olarak atanması, DP tarafında muhalefetin sindirilmeye çalışılması olarak değerlendirilmiştir⁶². Peker döneminde alınan 7 Eylül kararları ülkede ihracat gelirlerinin düşmesine ve ithal

⁵⁶Mustafa Çufalı, *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş Dönemi (1945-1950)*, Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 81.

⁵⁷Ahmet Demirel, *Tek Partinin İktidarı Türkiye'de Seçimler ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s.313.

⁵⁸Erol Tuncer, *1946 Seçimleri*, TESAV (Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı) Yayınları, Ankara, 2008, s.71,85,105; Seçimlerde DP aday listelerine ulaşılabilen iller için bkz. Tuncer, *a.g.e.*, s. 237-24.

⁵⁹<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf>, erişim tarihi 10.09.2019.

⁶⁰BCA, FK: 30-10-00-00, YN: 77-506-12/30, 29.07.1946.

⁶¹Erol Tuncer, *1950 Seçimleri*, TESAV Yayınları, Ankara, 2010, s.206-208.

⁶²Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s.92.

mallarının piyasalarda hakim olmasına, dış pazarlara ucuza giden yerli ürünlerimizin iç pazarda pahalalanmasına ve halkın alım gücünün düşmesine, bu ortamdan istifade eden yeni zenginlerin türemesinin yanında eskilerinin daha da zenginleşmesine imkan sağlamıştır. Bu durum muhalefetin sert ve haklı eleştirilerine sebep olmuştur⁶³.

1946'dan sonra Recep Peker ve Hasan Saka başkanlığında kurulan CHP hükümetleri döneminde demokratikleşme doğrultusunda atılan adımlar sınırlıdır. 1950 seçimleri öncesindeki son Başbakan Şemsettin Günaltay ılımlı bir kabine oluşturmuştur. Bu süreçte yeni seçim yasası hazırlanmıştır. Bu yasa ile seçmen listelerinin hazırlanması, oyların kullanılması ve sayımı, partilerin radyodan yararlanma biçimi, seçimlerde yargı kontrolünün sağlanması gibi seçimlerdeki her aşama güvence altına alınmıştır. Bunun yanında seçimlerde Liste Usulü Çoğunluk Sistemi uygulanmıştır. 1946-1950 dönemi toplumda CHP'nin tek parti yönetimine karşı toplumsal muhalefetin yaygınlaştığı ve yükseldiği bir dönem olmuştur. DP bu toplumsal memnuniyetsizliği kendi lehine kullanmayı başarmıştır⁶⁴. Aynı dönemde muhalefeti destekleyen basını dizginlemek üzere çıkarılan Basın Kanunu ve İnsan Hakları Derneği ile birlikte hareket eden Türkiye Sosyalist ve Emekçi Köylü Partisi ile Türkiye Sosyalist Partisi'nin ve bunlara bağlı gazetelerin kapatılması Türk demokrasisinin belirlenmiş biçimde ilerlemekten öteye gitmediğini göstermiştir. Peker Hükümeti dönemi bu gelişmelerden sonra son bulmuştur⁶⁵.

7 Ocak 1947'de DP ilk Büyük Kurultayını gerçekleştirdi. Kurultay Ankara'da 906 delegenin katılımıyla toplandı. Kurultayda tek parti idaresi, anti-demokratik kanunlar, ekonomideki kötü gidiş gibi konulara değinilmiştir. Kurultayda Ana Davalar Komisyonu tarafından hazırlanan, görüşülen konuları ve Celal Bayar'ın öne çıkardığı hususları kapsayan bir rapor hazırlanmış ve bu rapora "*Hürriyet Misakı*" adı verilmiştir.

⁶³Yeşil, *a.g.e.*, s.96.

⁶⁴Çavdar, *a.g.e.*, s. 15.

⁶⁵Yeşil, *a.g.e.*, s. 101.

Kurultay'da gerekli kanuni düzenlemeler yapılmadığı takdirde “*sine-i millete dönme*” fikri ortaya atılmıştır.⁶⁶.

1947 yılında İstanbul'da yapılan ara seçimlere anti-demokratik Seçim Kanununu gerekçe gösteren DP katılmamıştır. Ancak bu süreçte Rusya'nın Türkiye üzerindeki tehditkar tavırlarına karşı Amerikan desteğini sağlama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Amerikan Başkanı Truman tarafından Truman Doktrinin açıklandığı bir dönemde Amerika'dan siyasi destek sağlanması Türkiye'de demokratikleşme çalışmalarının hız kazanması ve gergin siyasi ortamın yumuşaması için Cumhurbaşkanı İnönü tarafından 12 Temmuz Beyannamesi yayınlanmıştır⁶⁷. İnönü bu dönemde partiler üstü bir tavır sergileyerek Recep Peker ve Celal Bayar'la görüşmeler yapmıştır. Görüşmelerde ılımlı tavır sergilemeyen Peker hükümeti dağılmış, Recep Peker Başbakanlık görevinden istifa etmiştir. Cumhurbaşkanı İnönü yeni hükümeti kurma görevini Hasan Saka'ya vermiştir. 17 Kasım 1947'de toplanan 7. CHP Büyük Kurultayı'nda alınan kararlar ve yapılan oylamalardan anlaşılacağı üzere CHP içerisinde de çok partili hayata geçişi destekleyen bir akım mevcuttur. Hatta bu kurultay CHP'deki tek parti taraftarı olan kesimin tasfiyesini sağlamıştır⁶⁸.

12 Temmuz Beyannamesi DP içerisinde de türlü fikir ayrılıklarına sebep olmuştu. Beyannamenin her iki tarafça kabul edilip uygulamaya konması DP içerisindeki bazı milletvekillerini rahatsız etti. Aralarında Kenan Öner, Sadık Aldoğan, Yusuf Kemal Tengirşek, Ahmet Tahtakılıç gibi kuvvetli şahsiyetlerin de bulunduğu DP içindeki muhalif vekiller partiler arası yumuşamayı kabul etmek istemiyorlardı. Bu gruba göre, iktidara karşı yapılan mücadelede meydana gelecek bir duraklama DP'nin mücadele gücünü zayıflatarak esas gayeyi unutturabilirdi. Bir süre sonra Kenan Öner İstanbul DP il başkanlığından ve partiden istifa etti⁶⁹. Ardından yeni istifa ve ihraç kararları geldi. DP'nin TBMM grubunda sayısal olarak çoğunlukta olan grup K.Öner taraftarlarıydı. Parti disiplinine aykırı hareket ettikleri gerekçesi ile önce 5, sonra da 6

⁶⁶Yeşil, *a.g.e.*, s.104.

⁶⁷Yeşil, *a.g.e.*, s.111.

⁶⁸Yeşil, *a.g.e.*, s.120.

⁶⁹Yeşil, *a.g.e.*, s.125.

Milletvekili ihraç edildi. Ardından 10 Milletvekili daha ihraç edildi ve iki vekil de istifa etti. Bu durumda DP'nin Meclis'teki sandalye sayısı 31'e inerek, yarıya yakın azaldı. Böylece DP'nin 12 Temmuz Beyannamesine uygun olarak uzlaşmacı bir siyaset izlemesi için önündeki engeller ortadan kalktı⁷⁰. DP'den ayrılan milletvekillerinden on üçü sorunlarını DP'nin 1948 Kurultayı'nda çözmek için beklerken “*Müstakil Demokratlar Grubu'nu*” kurdular. Kenan Öner ve beraberindeki vekiller ise yeni bir parti kurmak için harekete geçtiler⁷¹.

MP, 20 Temmuz 1948'de DP'den ayrılan veya çıkarılan üyeler tarafından kuruldu⁷². Kurucuları Mareşal Fevzi Çakmak, Enis Akaygen (Emekli Hariciyeci), Y. Hikmet Bayur (Tarih Profesörü), Kenan Öner (Hukukçu), Mustafa Kentli (Doktor), Osman Nuri Köni (Hukukçu), Sadık Aldoğan (Emekli General), Osman Bölükbaşı (Arazi Sahibi). Kurucularının büyük bir kısmı Milletvekili olan partinin ilk genel başkanı Hikmet Bayur'dur. MP, hem CHP hem de DP'ye muhalif bir tavır sergilemiştir. Parti yöneticilerinin farklı söylemleri göz önüne alındığında, MP'nin temsil ettiği görüş ve takip ettiği politikada belirsizlik olduğunu söylemek mümkündür. Parti, siyasi alanda liberal görüşleri savunmasına karşın, kültürel konularda muhafazakâr bir tutum sergilemekteydi. Partinin iki önemli yöneticisi Kenan Öner ve Mareşal Fevzi Çakmak'ın ölümüyle güç kaybeden parti, 1950 seçimleri neticelerinden de anlaşılacağı üzere, vatandaşların desteğini de sağlayamamıştır⁷³. Zira MP, 22 ilde girdiği seçimlerde 8 milyon oydan 240.209'unu almış ve sadece Kırşehir'den olmak üzere 1 Milletvekili çıkarabilmiştir⁷⁴. Partiye sonradan katılanlarla Milletvekili sayısı 3'e yükselmiştir.

⁷⁰Yeşil, *a.g.e.*, s. 127.

⁷¹Yeşil, *a.g.e.*, s.128.

⁷²DP'den çıkan ve çıkarılanların 10 Mayıs 1948'de Mecliste kurduğu Müstakil Demokratlar Grubu ve Afyon'da kurulmuş olan Öz Demokratlar Partisi de MP'ye katılmıştır. Kabasakal, *a.g.e.*, s. 178.

⁷³MP'nin asıl gücü 17.10.1948 Milletvekili Ara Seçimlerinde ortaya çıktı. DP'lilerin katılmadıkları bu seçimlerde meydan MP'lilerindi. Buna rağmen tüm seçimleri CHP kazandı. MP genellikle basının desteğinden yoksundu. Sadece Sadık Aldoğan, Osman Bölükbaşı ve Fuat Arna gibi ateşli konuşmacıların etkisiyle toplumu çevresinde toplamaya çalışıyordu. Fakat bu ilgi daha çok konuşmacıları alkışlamaktan ibaret kalıyor, toplumu parti bünyesinde toplamaya yetmiyordu. Bkz. Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV, 1946-1950 Demokrasiye Geçiş*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, s. 305.

⁷⁴MP bu seçimlerde en şanssız parti idi. Seçime ancak 22 ilde, 205 adayla girmekte ve tüm ağırlığını İstanbul'a yöneltmekte idi. Başarısızlığın bir sebebi de parti ileri gelenlerinin ya ölmesi ya da

Karpat'ın ifadelerine göre, MP'nin Türkiye'de siyasi hayat üzerindeki etkileri şu yönde olmuştur: DP, MP'nin varlığı ile kendilerinin bir muvazaa partisi olmadığını ortaya koymuştur⁷⁵. Öte yandan MP'yi kendilerini bölmeye yönelik bir tehdit olarak gören Demokratlar, bu partiye karşı dönem dönem CHP ile yakınlaşmaktan da geri durmamıştır⁷⁶.

1950 yılındaki başarısızlıktan sonra MP metotlarında bazı değişiklikler yaptı. 1950-1951-1952 kongrelerinde delegeler, anayasanın değiştirilmesini, demokrasinin daha işler hale gelmesi için halkın temsilinde nispi temsil sisteminin getirilmesini talep etmekteydiler. Muhalif görüşlerini DP'nin ekonomi politikaları üzerinden yürüten parti, DP'nin sadece Amerikan yardımlarından faydalanılan alanlarda başarı kaydettiği, bunların dışındaki alanlarda müspet bir gelişme olmadığı kanaatindeydi. Bu yıllarda aşırı dindar ve sağcı unsurların partiye toplandığı eleştirilerini, aşırı siyasi akımlar karşısında mutedil bir cephe alış olarak tanımlamış, Arap harflerine geri dönüş, Hilafetin yeniden ilanı gibi düşüncelerinin de olmadığını bildirmişlerdir.

MP'nin 1953 kongresi ise tam bir karışıklık içerisinde cereyan etti ve mutaasıpların parti yönetimini ele geçirmesiyle sonuçlandı. Kongre neticesinde Hikmet Bayur ve bazı ileri gelen yöneticiler, partinin gerici ve Kemalizm aleyhtarı bir tutum benimsediği iddiasıyla istifa ettiler. Hükümet, partinin yeni yönetimini takibata aldı. Neticede partinin din konusunda takındığı tavrı destekleyen Millet Dergisi ile beraber MP 27 Ocak 1954'te kapatıldı⁷⁷. Fakat kısa bir süre sonra parti, içindeki gericiler tasfiye edilerek, Osman Bölükbaşı tarafından CMP adı ile yeniden kuruldu⁷⁸. Yeni teşkilatın çabaları neticesinde CMP, 1954 seçimlerinde 480.000 oy alarak 5 Milletvekili ile

faaliyetlerden uzak kalmasıydı. Bkz. Yaşar Özüçetin, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009, s.55.

⁷⁵DP içindeki bunalım, 12 Temmuz 1947'den sonra Kenan Öner ve arkadaşlarının iktidar-muhalefet arasındaki yumuşamayı "muvazaa" olarak niteleyip, kuruculara cephe almaları üzerine doğmuştur. Kabasakal, *a.g.e.*, s.176,177.

⁷⁶Karpat, *a.g.e.*, s.339.

⁷⁷MP'nin bir gecede kapatılması hakkında, yaşanan gelişmelerin büyük bir siyasi hata olduğu ve bir gecede partinin yirmi bin tabelasının indirildiği bildirilmektedir. bkz. Eroğul, *a.g.e.*, s.128.

⁷⁸CMP 10 Şubat 1954'te Enis Akaygen, Osman Bölükbaşı, Ahmet Tahtakılıç ve Suphi Batur tarafından kurulmuştur. Bkz. Kabasakal, *a.g.e.*, s.184.

Meclise girmeyi başarmıştır. 1957 seçimlerinde oy miktarı 603.000'e yükselmiş, o dönemde cezaevinde bulunan Osman Bölükbaşı da dâhil olmak üzere 4 Milletvekili ile Mecliste yerini almıştır. Bu seçimlerden sonra daha da kuvvetlenen parti, Türkiye Köylü Partisi ile birleşerek adına Köylü ismini de eklemiştir⁷⁹. MP'nin Tokat ve ilçelerinde teşkilat kurduğuna dair bilgiye ulaşamadık. Ancak ardından kurulan CMP'nin Tokat teşkilatları, seçim çalışmaları ve propagandaları ile ilgili olarak I. Bölümde ayrıntılı bilgi vermiş bulunmaktayız.

1955 yılında 3. Adnan Menderes Hükümeti, iç politikada giderek yoğunlaşan iki bunalımla karşı karşıya kalmıştı. Birincisi Mecliste zaten var olan muhalefet, ikincisi ise DP'nin içinde oluşan muhalefet idi. Parti içindeki muhalif görüşler 1948 yılından itibaren kendini göstermişti. Bundan önce bahsettiğimiz MP bu muhalif görüşlerin bir yansımasıydı. 1954 seçimlerinden sonra DP grubu Meclisteki ağırlığını artırmıştı. Bununla bağlantılı olarak grup içerisinde muhalif fikirler de çoğalmıştı. Yaşanan ekonomik sıkıntılar sebebiyle DP saflarında fikir ayrılıkları belirginleşmiş, gergin ortamda düzenlenen parti kongrelerinde delegeler sert eleştirilerle şikâyetlerini dile getirmeye başlamışlardı⁸⁰.

6-7 Eylül olayları⁸¹ hükümete karşı eleştirilerin hat safhaya ulaşmasında etkili olmuş, Parti ileri gelenlerinden Feridun Ergin, F. Lütfi Karaosmanoğlu, Fuat Köprülü, Fethi Çelikbaş, Mükerrerem Sarol, Menderes'i açıkça eleştirmeye başlamışlardı⁸². Bu

⁷⁹Karpat, *a.g.e.*, s.338.339.340.

⁸⁰Eroğul, *a.g.e.*, s. 176.

⁸¹II.Dünya Savaşı sonrasında İngiltere sömürgelerinde başlayıp bağımsızlıkla sonuçlanan hareketlenmeler Kıbrıs'ta 1950'li yıllarda EOKA denilen grup tarafından başlatılmıştı. Örgütün bir diğer amacı da bağımsızlığını kazandıktan sonra Yunanistan ile birleşmekti(Enosis). Örgüt mensupları adada yaşayan Türk halka da türlü baskı ve zulümler uygulamaktaydı. Olaylar Türkiye'de duyulduktan sonra özellikle üniversite öğrencilerinin gösteri yürüyüşleri ile başladı. Zaman içerisinde vatandaşların da katılımıyla Kıbrıs'taki Türklerin durumuna meydanlardan destek sağlanıyordu. 6-7 Eylül 1955'te meydana gelen olaylar, Selanik'te Atatürk'ün evine Rumlar tarafından bomba konulduğu iddiaları üzerine patlak verdi. İstanbul'da akşamları yayınlanan gazetelerde bu haber iri puntolarla verildi. Haberler üzerine, İstanbul'da büyük bir kargaşa ortamı yaşandı. Saldırganca davranan gruplar tarafından Taksim Meydanı'na kadar olan sokaklarda azınlıklara ait iş yerlerine zarar verildi ürünleri talan edildi. Bkz. Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den günümüze*,3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2004, s. 50.

⁸²Eroğul, *a.g.e.*, s.177.

sırada 19 Milletvekili basına ispat hakkı tanınması⁸³ ile ilgili bir önerge hazırlamış ancak genel idare kurulu önergenin geri çekilmesi için vekillere baskı uygulamıştı. Önergenin geri çekilmemesi üzerine 9 Milletvekili DP'den ihraç edildi, diğer 10 Milletvekili ise partinin 4. Büyük Kongre'si öncesinde istifa ettiler⁸⁴.

Parti içi hoşnutsuzlukların üst üste geldiği bir dönemde toplanan DP'nin 4. Büyük Kongre'si Adnan Menderes tarafından açıldı. Menderes açılış konuşmasında yaşanan huzursuzluklara değinirken “*Her sabah uyanınca sırtımızda hıyanetin hançerini mi hissedeceğiz? Mebus seçildikten sonra partiyi tekmeleyenlere karşı elbette tedbir bulacağız. Şunu arz edeyim ki mesele ispat hakkı değildir. Bunu sadece bayrak yapmak istiyorlar*” ifadelerini kullanmıştır⁸⁵.

19'lar⁸⁶ olarak anılan vekillerin, öncelikli hedefleri bir parti kurmak değildi. Vekiller bağımsız olarak çalışmalarına devam etmeyi düşünüyorlardı ancak Menderes'in İzmir'de yaptığı konuşma sırasında, partinin kapılarının vekillere açık olduğunu bildirmesi üzerine, hareketin bölünmemesi için yeni bir siyasi parti kurma kararı verdiler. 1. Menderes kabinesinde İç İşleri Bakanı olan Fevzi Lütfi

⁸³1950'de büyük bir çoğunlukla iktidarı ele alan DP, bu kez muhalefet yıllarında en çok yakındığı anti-demokratik yollara kendisi başvurmaya başlamıştı. Bir yandan kamu personeli, hakimler ve üniversite öğretim üyelerine yönelik sindirme politikaları uygularken diğer yandan basını, mevcut yasaları daha da ağırlaştırarak, baskı altında tutmaya çalışıyordu. Resmi ilanları, DP taraftarlığı yapan gazetelere yoğunlaştırarak, muhalif gazeteleri ekonomik olarak güçsüz bırakmak bu baskının bir yolu. Bir başka yöntem ise gazetecileri mahkeme ve hapisane olgusunu kullanarak yıpratmaktı. 1954-1957 döneminde Hüseyin Cahit Yalçın, Metin Toker, Şinasi Nahit, Bedii Faik olmak üzere bir çok gazeteci ceza evine girmiş ya da hapis cezasıyla yargılanmıştı. Hüseyin Cahit Yalçın'ın sağlık durumunun elverişsizliğine rağmen cezaevinde tutulması kamuoyunu rahatsız etmiş, aydınlar arasında tepkiye neden olmuştu. iktidarın bu uygulamaları, TBMM'deki çoğunluğuna karşın, kendi parlamenterleri arasında da yadırganıyordu. Basına, yayınladıkları haberlerle ilgili “İspat Hakkı” tanınmasının istenmesi DP Meclis grubunda tam anlamıyla bir fırtına kopardı. Bir anlamda bardağı taşıran son damla oldu. Bkz. Çavdar, *a.g.e*, s. 63.

⁸⁴*Eroğul, a.g.e*, s.178.

⁸⁵*Eroğul, a.g.e*, s.179.

⁸⁶“19'lar” ya da “İspatçılar” olarak anılan grubun milletvekilleri şunlardır: partiden ihraç edilenler, F.Lütfi Karaosmanoğlu, Ekrem Hayri Üstündağ, Safaettin Karanakçı, Ragıp Karaosmanoğlu, İsmail Hakkı Akyüz, Behçet Kayaalp, Ziyat Ebuzziya, Mustafa Timur, Sabahaddin Çıracıoğlu; İstifa edenler: Fethi Çelikbaş, Enver Güreli, İbrahim Öktem, Raif Arbay, Şeref Kamil Mengü, Muhlis Bayramoğlu, Ekram Alican, Mustafa Ekinci, Kazım Küfrevi, Seyfi Kurtbek(Menderes'in tesiriyle daha sonra gruptan ayrıldı). Bkz. Diren Çakmak, “Türk siyasi yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi 1955-1958”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, C.2, S.3, Kış, 2008, s. 154.

Karaosmanoğlu'nun başkanlığında 19 Aralık 1955'te HP kuruldu⁸⁷. 1956 yılında yayınlanan 117 maddelik parti programında basın hürriyeti, kişi hakları, anayasal düzen ve demokrasi konularına vurgu yapılmıştı⁸⁸. Parti programında, iki Meclisli siyasi sistem, anayasa mahkemesinin kurulması, grev hakkına sahip sendikalar kurulması gibi farklılıklar dikkati çekmekteydi⁸⁹.

1955 yılında ülke genelinde hâkim olan ekonomik sıkıntılar beraberinde siyasi sıkıntıları da getirdi. Üçüncü Menderes hükümeti kısa bir süre faaliyet göstererek istifa etmek zorunda kaldı⁹⁰. Yeni hükümetin kurulma sürecinde ise Menderes'e en yakın isimler artık kabine dışında kalmış, hükümet programı büyük oranda değişime uğramıştı. Bütün bu yeni uygulamalara karşın 1956 yılı DP iktidarının, demokratik kurumları yok ettiği, Türkiye'nin demokrasiden uzaklaştığı yıl oldu. Ekonominin bozulması, piyasada ürün yetersizliği ve fiyatların yükselmesine neden olunca vatandaşlar, muhalefetin eleştirilerine daha duyarlı olmaya başladı. DP içindeki liberal kanadın HP'ne kayması DP'nin yapısında ciddi değişikliklere neden oldu. Bundan sonra DP Menderes'in partisi halini aldı⁹¹.

1956 Aralık ayına gelindiğinde HP, Meclis'teki 32 üyesiyle ana muhalefet partisi haline geldi. Fakat HP, aydın kesimin ve basının desteğini almasına rağmen seçmenlerle DP'nin kurduğu türden bir bağ oluşturamamıştır⁹². Parti kendisini etkili bir muhalefete dönüştürecek ulusal çapta bir örgütlenmeden yoksundu. 1957 seçimlerinde parti 358.000 oy aldı ve 4 Milletvekili çıkarabildi. Bu nedenle gücü kısa ömürlü oldu⁹³.

⁸⁷Çakmak, a.g.m, aynı yer.

⁸⁸*Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Programı*, Örnek Matbaası, Ankara, 1956,s.67.

⁸⁹ Karpat, a.g.e, s.342.

⁹⁰ Eroğul, a.g.e, s.182.

⁹¹ Hürriyet Partisinin kurucuları Menderes'in tüm gücü kendinde toplama hareketi karşısında şu ifadeleri kullanmışlardı:“100 yıldan fazla zamandan beri memleketimizde devam edegelen hürriyet mücadelesinin, lider mevkiinde olanların davaya sadakatsizlikleri yüzünden hala başarıya ulaşamamış olması cidden elem vericidir. Yakın tarihimizin tecrübeleri milletimizin demokrasiye layık olduğunu ve bu rejimin gerektirdiği olgunluğa sahip bulunduğunu ispat ettiği halde bunun Batılı manasında esaslarını kavramamış ve davaya yürekten inanmamış insanlar tarafından demokrasi bir defa daha tereddide uğratılmıştır.” Bkz. Karpat, a.g.e, s. 341.

⁹²Burak Özçetin, Sibel Demirci, “Hürriyet Partisi”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Liberalizm*, Tanıl Bora, Murat Güntekinil, (drl.) C.7, İletişim Yay. İstanbul, 3. Baskı, 2018, s.547.

⁹³Feroz Ahmad, a.g.e, s.84-85.

1958 yılında parti CHP ile birleşti, partinin kurucuları olan 19'ların çoğu CHP saflarına geçtiler⁹⁴. HP Tokat ve ilçelerinde teşkilat kurmuş partilerden biridir. Partinin Tokat teşkilatları, sağladığı basın desteği, seçim çalışmaları ve propagandaları ile ilgili olarak I. Bölümde ayrıntılı bilgi vermiş bulunmaktayız.

⁹⁴Ali Fuat Başgil, *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, M. Ali Sebük, İ.Hakkı Akın (çev.), Yağmur Yayınevi, İstanbul, 1966, s.94.

BÖLÜM 1: TOKAT'TA SİYASİ HAYAT

1.1. TOKAT'TA SİYASİ PARTİ TEŞKİLATLARININ KURULMASI

1.1.1. Tokat'ta DP Teşkilatının Kurulması

Kuruluşuna müteakip yurt genelinde hızlı bir teşkilatlanma faaliyeti içerisine giren DP, bir ay gibi kısa bir zamanda il örgütlerini kurmaya başlamıştır. Memleketin her yanında ocak, bucak, ilçe ve il teşkilatlarını organize etmiştir. DP'nin hızlı yayılmasındaki temel neden, elverişli toplumsal ortamdır. Parti'nin kuruluşundan on bir ay sonra, DP'nin üye sayısı bir milyonu aşmıştır⁹⁵. DP, çeşitli nedenlerle mevcut durumdan hoşnut olmayanların, çıkarları iktidar partisi ve onunla özdeşleşen gruplarla çatışmaların tepkileri neticesinde yöneldikleri bir parti olmuş ve bu yüzden büyük destek görmüştür⁹⁶. Partililer, şube açılış prosedürleri uygulanmaksızın, bir araya gelip şubeyi kurduktan sonra DP genel merkezini bilgilendiriyorlardı. CHP ilçe ve köy teşkilatlarından topluca DP'ye geçiş yapıldığı hatta sadece CHP tabelasının indirilip yerine DP tabelası takıldığı durumlar da yaşanmıştır⁹⁷.

Parti kısa süre içerisinde Tokat'ta da varlığını göstermiştir. CHP genel merkezi ise İl İdare Kurulu Başkanlığı vasıtasıyla DP'nin Tokat genelindeki teşkilatlanma çalışmalarını yakından takip etmiştir. CHP İl İdare Kurulu Başkanı Mustafa Latifoğlu tarafından genel merkeze gönderilen 8 Nisan 1946 tarihli telgrafta DP'nin il ve ilçe idare kurullarının bu tarih itibarıyla kurulduğu bildirilmektedir. Telgrafa göre DP İl İdare Kurulu Başkanlığı'na Trabzonlu Feyzi Çubukçu getirilmiştir. Partinin ilçe kurulu başkanlığına ise Tokat eski Milletvekili Selanikli Sıtkı Atınç (Atanç) getirilmiştir⁹⁸.

⁹⁵Kemal H. Karpat, *a.g.e.*, 1996. s.324. Eserde partiye kayıtlı üye sayısının Celal Bayar tarafından ileri sürülen bir rakam olduğu bildirilmektedir.

⁹⁶Kabasakal, *a.g.e.*, s.169,171.

⁹⁷Karpat, *a.g.e.*, aynı yer.

⁹⁸BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.23, 8.4.1946.

DP'nin Zile ilçe teşkilatı ise Dava Vekili Ziya Sadi Bey başkanlığında kurulmuştur⁹⁹. (Ek-2.1)

Mustafa Latifoğlu 26 Nisan 1946 tarihli diğer bir telgrafında ise 8 Nisan tarihli telgrafından bu yana DP'nin diğer ilçe ve bucaklarda teşkilat kurmadığını, partinin yeni üye kaydedemediğini ve bir gelişme olması halinde genel merkeze derhal bilgi verileceğini ifade etmiştir¹⁰⁰. CHP Genel Sekreteri Nafi Atuf Kansu'ya¹⁰¹, Mustafa Latifoğlu tarafından gönderilen 8 Mayıs 1946 tarihli rapor mahiyetindeki yazı ise DP'nin Tokat'taki teşkilatlanmasına karşı CHP İl İdaresi'nin bakışını ortaya koymaktadır. Latifoğlu, söz konusu raporunda DP'nin il merkezinde kurulduğunu tekrar etmiş ve ilçelerde bulunduğu süre içerisinde DP'nin Zile'de de teşkilat kurduğunu haber aldığını belirtmiştir. DP'nin diğer ilçelerde de teşkilat kurmak için temsilciler göndermesine rağmen olumlu neticeler alamadığını ve aldığı haberlere göre DP teşkilatlanmasının gereğinden fazla abartıldığını bildirmiştir. Mustafa Latifoğlu'na göre DP vilayette teşkilatlanma konusunda acele etmiş ve sonuçlarını hesaplamadan bir iki taşkın kişinin etkisinde kalarak teşkilatlanma yoluna gitmiştir. Latifoğlu, vilayette siyasi vaziyetin CHP'nin lehinde olduğunu, bugün ve yarın parti aleyhinde hiçbir gelişmenin meydana gelmesinin muhtemel olmadığına inandığını da belirterek CHP'nin Tokat'ta son derece güçlü olduğunu ifade etmiştir¹⁰². Ancak bir süre sonra halkın DP'ye açık bir destek vermeye başlaması Mustafa Latifoğlu'nun bu tespitlerinin çok da doğru olmadığını göstermektedir. Bu duruma örnek olarak gösterilebilecek bir olay Erbaa'da meydana gelmiştir. CHP Erbaa merkez bucak idare kurulu başkanı Osman Aksoy

⁹⁹BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.22, 8.4.1946.

¹⁰⁰BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.20, 26.4.1946; BCA, FK. : 490.01.438, YN: 1817.2.21, 26.4.1946.

¹⁰¹CHP Genel Sekreterliği görevini yürüten Nafi Atuf Kansu, 1890 yılında Mekke'de doğmuştur. Babası Abdülaziz Emin Paşa, annesi ise Emine Filorya (Floriye) Hanım'dır. 1910 yılında Mülkiye Mektebi'ni bitiren Nafi Atuf Kansu, edebiyat ve basınla meşgul olmuş, öğretmenlik ve yöneticilik yapmıştır. 1924 yılında Milli Eğitim Müsteşarlığı'na getirilmiş, 1927 yılında ise Erzurum'dan Milletvekili seçilmiştir. IV. ve V. dönemlerde tekrar Erzurum'dan, VI. dönemde Giresun'dan, VII. ve VIII. dönemlerde ise Kırklareli'den CHP milletvekilliğine seçilen Nafi Atuf Kansu, 11 Kasım 1946'da Anayasa Komisyonu üyeliğine getirilmiştir. 5 Kasım 1947 ve 5 Kasım 1948 tarihlerinde de yeniden aynı üyeliğe seçilmiştir. Nafi Atuf Kansu, milletvekilliği devam ederken 23 Ekim 1949 tarihinde vefat etmiştir. Bkz. Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM Z.C, Dönem 8, C. 3*, Ankara, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012, s. 680-681.

¹⁰²BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.19, 8.05.1946.

tarafından genel sekreterlik makamına gönderilen 20.09.1946 tarihli yazıya göre bazı vatandaşlar CHP'ye kayıtlı olmalarına rağmen Erbaa'da yeni kurulan DP'ye geçmişlerdir. Hatta bu vatandaşlardan bazıları DP tarafından Meclis-i Umumi Azalığı için aday gösterilmişlerdir. Osman Aksoy halen CHP'nden istifa etmemiş olan bu vatandaşların kayıtlarının silinmesi için DP başkanlığından kayıtlarının istenilmesi gerektiğini ve konunun bir an önce çözüme kavuşması için gerekli emirlerin verilmesini parti yönetiminden istemiştir¹⁰³.

CHP Tokat İl İdare Kurulu Başkanı Arif Yoğurtçu'nun 21.3.1947 tarihinde genel sekreterliğe gönderdiği yazı ise bu tarih itibariyle DP'nin Tokat'taki mevcut teşkilatını ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu yazıya göre DP Tokat İl İdare Kurulu başkan ve üyeleri ile ilçe idare kurulları başkanlarının isimleri ve meslekleri şöyleydi:

Tablo 1.1: DP İl İdare Kurulu Başkan ve Üyeleri¹⁰⁴.

Adı Soyadı	Görevi	Mesleği
Selahattin Gülüt	Başkan	Avukat
Memet Aksu	üye	Hırdavatçı
Nacı Turgay	üye	Eczacı
Nazım Alpkaya	üye	Emekli Yarıbay
İbrahim Özer	üye	Radyo Tamircisi
Haydar Baykal	üye	Ziraatçı
Osman Yenal	üye	Nakliyat Müteahhidi (İstanbul'da ikamet etmektedir) ¹⁰⁵

¹⁰³BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817. 2. 18, 20.09.1946.

¹⁰⁴BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.14, 21.03.1947.

¹⁰⁵BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.15, 21.03.1947.

Tablo 1.2: DP Tokat İlçe Başkanları.

İlçesi	Adı Soyadı	Mesleği
Zile	Ziya Sadi	Dava Vekili ve Ziraatçi
Niksar	Ferhat Sevsay	Orman işleri müteahhidi namı altında boş gezen bir adam
Erbaa	Remzi Varol	Ruhsatsız diş hekimi
Artova	Zülkarneyn Gülden	Tüccar ve çiftçi
Turhal	Nuri Balak	Arzuhalci
Reşadiye (Bu ilçede DP teşkilatı yoktur)	-----	-----
Taşova	Amasya'dan bu ilçeye dava vekili olarak gelen Bekir Can isimli bir şahıs tarafından Taşova ilçe teşkilatı kurulmuştur. Ancak bu kişi etrafında kimseyi göremediği için kısa bir süre sonra istifa etmiş ve teşkilat da dağılmıştır ¹⁰⁶ .	

DP'nin Tokat'taki teşkilatlanma çalışmalarının neticesi olarak 5 Ocak 1948'de Tokat İl Kongresi gerçekleştirilmiştir. Bu kongre CHP Tokat İl İdare Kurulu tarafından dikkatle takip edilmiş ve kongre hakkında elde edilen bilgiler vakit kaybedilmeden genel sekreterliğe bildirilmiştir. Arif Yoğurtçu'nun imzasıyla genel sekreterliğe gönderilmiş olan 12 Ocak 1948 tarihli rapora göre DP'nin Tokat İl Kongresi Cumhuriyet Meydanı'ndaki Büyük Gülistan Kahvesi'nin bir kısmında akşam saat sekizde toplanmıştır. Kahvenin diğer kısımları yine müşterilere tahsis olunduğu için kongre ile ilgisi olmayan bu halk topluluğu aslında gerçek olmayan bir kalabalığın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kongrenin açılışı ve Atatürk için saygı duruşunun yapılmasından sonra kongrenin başkanlığına DP Taşova Başkanvekili Ahmet Gürkan,

¹⁰⁶BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.15, 21.03.1947.

ikinci başkanlığına Tokat'tan Feyzi Çubuk, kâtipliğine ise Zile'deki DP teşkilatının üyelerinden Durmuş Uğuz seçilmiştir¹⁰⁷.

Kongrede önce il idare kurulu başkanı tarafından bir yıllık çalışma raporu okunmuş daha sonra ise çeşitli konularda hararetli konuşmalar yapılmıştır. Bu konuşmalardan biri parti kurucularına yönelik komünizm suçlamasına yöneliktir. Kongre başkanı Ahmet Gürkan “*partinin kuruluşu sırasında kendilerine kızıl komünist diye hitap edildiğini hatırlatarak kendilerinin asla komünist olmadığını hatta içlerinde komünistliğe meyilli olan ve onun propagandasını yapmak isteyenler var ise kahrolsun biz komünistliği istemiyoruz*” demiştir. Sözlerini daha da ileri götüren Ahmet Gürkan “*komünistler Halk Partisinin koltuğunun altında büyümüştür ve gelişmiştir*” dedikten sonra sözü delegelere devretmiştir. Bunun üzerine sözü alan Emir İnal (Tokat) ilk olarak demokrat davası uğrunda ölenler için delegeleri saygı duruşuna davet etmiştir. Daha sonra ise 12 Temmuz Beyanname'si'nin incelenmesi için harekete geçilmesini, seçim sırasında Arslan köyünde meydana gelen olayın ne olduğunun Cumhurbaşkanı'ndan sorulmasını ve anti-demokratik kanunların bir an önce kaldırılmasını istediğini söylemiştir¹⁰⁸.

Adil Merekum (Tokat) ise milletvekillerinin maaşlarının arttırılmasına yönelik sert eleştiriler getirmiştir. Adil Bey, “*milletvekilleri bugün Meclis'te sıkılmadan maaşlarını arttırıyorlar, buna izin veren var mı? , milletvekilleri eğer aldıkları para ile geçinemiyorlarsa onları zorla tutan yok, çekilsinler. Büyük Millet Meclisi Darülaceze değildir*” demiştir. Arif Yoğurtçu raporunun bu noktasında Adil Bey'in bu sözleri üzerine halkın çoğunluğunun kahveyi terk ettiğini belirtmiştir. Erbaa'dan Remzi Varol ise mahalli bazı dileklerde bulunduktan sonra uzun bir süredir çocuklara verilemeyen din eğitiminin her Türk vatandaşının kalbinde derin bir acı bıraktığını ifade etmiş ve din derslerinin hiç olmazsa ilkokullara konulmasını istediğini sözlerine eklemiştir. Diğer bazı delegeler de mahalli bazı dilekler ileri sürdükten sonra kongre başkanı Ahmet Gürkan; “*Arkadaşlar kongre bitmek üzeredir. Elimde başvekile yazdığım açık bir*

¹⁰⁷BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.17, 12.01.1948.

¹⁰⁸BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.17, 12.01.1948.

mektup vardır ve bugün yahut yarın çıkacak Tasvir gazetesinde de neşredilecektir. Her hakikati öğreneceksiniz” dedikten sonra il idare kurulu ve haysiyet divanı seçimleri başlamıştır¹⁰⁹.

Raporun devamında seçilen isimlere ve bunlar hakkında ispat gerektiren bazı iddialara yer verildiği de görülmektedir. Seçim neticesinde ortaya çıkan DP Tokat İl İdare Kurulu asil üyeliği 9 üyeden oluşmaktaydı. Sivaslı emekli Yarbay Nazım Alpaya'nın başkanlığındaki kurulda radyo tamircisi İbrahim Özer, malul emekli Yüzbaşı Feyzi Çubuk da bulunuyordu. Raporda bu iki isimden Feyzi Çubuk hakkında geniş bir değerlendirmenin yapıldığı görülmektedir. Buna göre aslen Trabzonlu olan Feyzi Çubuk başlangıçta DP Heyet-i Müteşebbise başkanı daha sonra ise il idare kurulu reisi olmuştur. Ancak 1947 yılında Tokat'a gelen DP müfettişi Osman Bölükbaşı tarafından idare kurulundan ve reislik vazifelerinden uzaklaştırılmıştır. Rapora göre bu uzaklaştırmada DP'nin Tokat üyelerinden ve yeni zenginlerden olup İstanbul'da ikamet etmekte olan Osman Yenal'ın yakın dostu Eskişehir Milletvekili Emin Sazak vasıtasıyla parti merkezine yaptığı telkinlerin rolü bulunmaktaydı¹¹⁰. DP İl İdare Kurulu'nun diğer üyeleri arasında malul ihtiyat subayı Emin Caner, Avukat Selahattin Gülüt ve çiftçi Mehmet Kazova da bulunmaktaydı. Bu isimlerden Mehmet Kazova hakkında da bazı iddialar ortaya atılmıştır. Buna göre Mehmet Kazova CHP'de görevliyken gizlice DP adına çalışmış ve bu sayede seçilmiştir. Bu nedenle de CHP'den çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu isimler dışında yumurta tüccarı Hasan Konyar, çiftçi Haydar Baykal ve emekli jandarma subayı Adil Merekum da DP Tokat İl İdare Kurulu'na seçilmişlerdi. Raporda Adil Merekum hakkında da subaylığı sırasında Tokat havalisinde çete takibi bahanesi ile köylerde çeşitli fenalıklar yaptığı iddia edilmiştir¹¹¹.

Raporda seçikle belirlenen DP Tokat Haysiyet Divanı asil üyelerinin de isim isim değerlendirildiği görülmektedir. Bu isimlerden Sıtkı Atınç (Atanç) hakkında yapılan değerlendirme dikkat çekicidir. Değerlendirmede Sıtkı Atınç'ın eski

¹⁰⁹BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.25, 12.01.1948.

¹¹⁰BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.25, 12.01.1948; BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.11, 12.01.1948.

¹¹¹BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.11, 12.01.1948.

Milletvekili olduğu ve aslen Selanikli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Atınç'ın başlangıçta DP müteşebbis heyetinde görevli ve il idare kurulu üyesi olduğu da belirtilmiş ancak bir süre sonra Feyzi Çubuk'la birlikte Osman Bölükbaşı tarafından idare kurulundan uzaklaştırıldığı ifade edilmiştir. Haysiyet Divanı'nın diğer asil üyelerinden Nuri Balak'ın arzuhalci olduğu ve daha önce CHP'deyken belediye üyesi yapılmadığı için DP'ye geçtiği belirtilmiştir. Divanın diğer bir üyesi olan Niyazi Sezgin'in ise manifaturacılıkla uğraştığı ifade edilmiştir. Hakkında olumsuz bir değerlendirmenin yapıldığı Naci Turgay ise eczacıdır. Bu rapora göre Naci Turgay, Serbest Fırka üyesiyken bu fırkanın kapanmasından sonra önce CHP'ye daha sonra ise DP'ye geçmiştir. Aslen Eğinli olan Turgay'ın kötü bir ruh haline sahip olduğu ve kişisel çıkarlarından başka hiçbir şey düşünmediği belirtilmiştir. Manifatura tüccarı olduğu ifade edilen Memet Şamiloğlu'nun ise daha önce CHP mensubuyken DP'ye geçtiği ifade edilmiştir¹¹².

Raporun son kısmına eklenmiş olan notta ise kongre başkanlığına seçilmiş Ahmet Gürkan hakkında detaylı bir değerlendirme yapılmıştır. Buna göre aslen Karadenizli olan Gürkan bir süre Samsun'da ikamet etmiş ve bu sırada CHP'ye kayıt olarak Milletvekili adayı olmak istemiştir. Ancak hazırlanan listede yer alamadığı için DP saflarına katılmıştır. Raporda Gürkan'ın Erbaa ve Taşova'da dava vekilliği yaptığı da ifade edilmekle birlikte kongredeki konuşması sırasında sarf ettiği *“komünistler Halk Partisi'nin koltuğunun altında büyümüştür ve gelişmiştir”* sözlerine dikkat çekilmiştir. Buna benzer cümlelerin diğer DP mensupları tarafından da dışarıda tekrarlandığı, bu kanaate nereden vardıklarına dair kendilerine sorulan sorulara ise *“İşte Hasan Âli Yücel ve işte bu adam hakkında bitaraf bir mahkemece verilen şayan-ı dikkat karar”* şeklinde cevap verdikleri haber alınmıştır¹¹³.

Tokat'ta kısa süre içerisinde teşkilatını kuran DP'nin ileri gelenleri 1948 yılı Mayıs ayında şehri ziyaret etmişlerdir. (Ek-2.2) Demokratların şehirdeki diğer faaliyetleri gibi bu ziyarette CHP Tokat İl İdare Heyeti tarafından yakından takip

¹¹²BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.11, 12.01.1948.

¹¹³BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.12, 12.01.1948.

edilerek genel merkeze rapor edilmiştir. Buna göre şehri ziyarete gelenler arasında genel başkan Celal Bayar ile milletvekillerinden Adnan Menderes, Kemal Özçoban, İhsan Şerif Özgen bulunmaktaydı. Bu heyet 1 Mayıs 1948’de saat 23.45’te Erbaa üzerinden Tokat’a gelmiş ve Tokat Palas Oteli’nin lokantasında 30-40 kişilik bir grupla yemek yemiş, geceyi de aynı otelde geçirmişlerdir. Raporda Celal Bayar ve arkadaşlarının Pazar günü saat 10.30’da yaya olarak otelden Cumhuriyet Meydanı’ndaki Gülistan Kahvesi’ne gittikleri, bazıları Celal Bayar ve arkadaşlarını şahsen görmek, bazıları söyleyeceklerini dinlemek ancak çoğunlukla da kalabalığa uymuş olarak 100-150 kişi takip etmiştir. Kahvede hazırlanmış olan kürsüye çıkan Celal Bayar, yapılacak olan kısmi seçimlere değinerek Meclis’e teklif ettikleri seçim kanunu tasarısında hâkimlerin intihap encümenlerine başkan seçilmesi kabul edilmediği takdirde seçimlere katılmayacaklarını söylemiştir. Ayrıca halkın çok itaatli ve faziletli olduğunu ancak hükümetin aynı şekilde karşılıklıta bulunmadığını ve kendilerinin bir gün mutlaka iktidara geleceklerini, o zaman her şeyin düzeleceğini de ifade etmiştir. Daha sonra söz alan Adnan Menderes’te aşağı yukarı aynı konulara temas etmiş ve harici herhangi bir tehlike karşısında birleşmiş bulunduğumuzu sözlerine ilave etmiştir. Celal Bayar ve arkadaşları kahveden çıktıktan sonra DP binasına gitmişler ve burada bir süre kaldıktan sonra saat 14.00’da otomobilleri ile Zile’ye hareket etmişlerdir. Celal Bayar ve arkadaşlarının bu ziyaretini değerlendiren CHP İl İdare Kurulu Başkanı Arif Yoğurtçu raporunu “... Burada bıraktıkları intibadan halkın, gördükleri durumdan da kendilerinin memnun olmadıklarına kuvvetle kani bulunduğumuzu saygılarımla arz eylerim” cümleleriyle bitirmiştir¹¹⁴. (Ek-2.2)

Görüldüğü üzere CHP, DP’nin Tokat’taki teşkilatlanma çalışmalarını yakından takip etmekteydi. Bu arada CHP Genel Başkan Vekili Hilmi Uran’ın 1948 yılı Eylül ayında Tokat’ı ziyaret etmesi dikkat çekicidir. Kanaatimize göre bu ziyaret Tokat’taki siyasi vaziyetin yakından görülmek istenmesine yöneliktir. Konya yerel basınında dahi kendisine yer bulan bu ziyareti sırasında Hilmi Uran, Tokat Halkevi’nde bir konuşma

¹¹⁴BCA, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.10, 3.05.1948.

yapmıştır. Uran konuşmasında halkın abartılı politik yaygaralara kapılmayarak olumlu ve olumsuz her telkini serinkanlıkla değerlendirmesi gerektiğini belirtmiştir¹¹⁵.

Bu arada DP'nin Tokat'taki teşkilatlanma çalışmaları kısa süre içerisinde vilayette CHP ile kıyasıya bir rekabet ortamının doğmasına yol açmıştır. Öyle ki Erbaa ve Taşova DP başkanlıklarının ara seçimler hakkında CHP aleyhinde müşterek bir bildiri hazırlayıp halka dağıtması CHP Tokat il yönetimini harekete geçirmiştir¹¹⁶. CHP Tokat İl İdare Kurulu Başkanı Arif Yoğurtçu, bu konu hakkında Erbaa'da açılacak dava için Tokat'ta avukat bulunmadığından Samsun İl İdare Kurulu tarafından davayı takip etmesi için tavsiye edilen Kamil Sirmen adına vekâletname verilmesini genel sekreterlikten talep etmiştir¹¹⁷. Bu talep üzerine CHP Genel Sekreteri T. Fikret Silay'ın imzasıyla Samsun avukatlarından Kamil Sirmen davayı takip etmesi için vekil olarak tayin edilmiş¹¹⁸ ve davanın neticesi hakkında bilgi verilmesi il idare kurulundan istenilmiştir¹¹⁹. 13.07.1949'da karara bağlanan davada Erbaa DP İlçe Başkanı Remzi Varol 9 ay 10 gün hapis ve 100 lira para cezasına, Taşova DP İlçe Başkanı Ahmet Gürkan 8 ay hapis ve 100 lira para cezasına çarptırılmışlardır¹²⁰.

1.1.2. Tokat'ta CHP Teşkilatının Kuruluşu ve Üyeleri

1919 yılında Karadeniz'de bulunan Rumların bir Pontus Devleti kurmak maksadıyla başlattığı bölücü faaliyetler karşısında Samsun'da 19 Şubat 1919'da Karadeniz Türkleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyet, Tokat'ta Yoğurtçuoğlu İbrahim Efendi adına gönderdiği bir telgrafla, kuruluş amaçlarını bildirdikten sonra Tokat ve kazalarında bu cemiyetin şubelerinin kurulmasını istediklerini bildirmişlerdir. Tokatlı vatandaşların aldığı ortak karar neticesinde 25 Şubat 1919'da Tokat'ta Karadeniz Türkleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin bir şubesi

¹¹⁵*Ekekon*, 20.09.1948, S. 2871, s. 1.

¹¹⁶*BCA*, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.6, 27. 9. 1948; *BCA*, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.5, 27.10.1948.

¹¹⁷*BCA*, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.5, 27.10.1948.

¹¹⁸*BCA*, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.3, *BCA*, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.4.

¹¹⁹*BCA*, FK: 490. 01. 438, YN: 1817.2.2, 5.11.1948.

¹²⁰*BCA*, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.1, 14.07.1949.

kurulmuştur. Bu adım Tokat'ta yurdu korumak için atılan ilk adımdır¹²¹. Bir ay kadar faaliyetlerine devam eden cemiyet 20 Mart 1919'da kapatılmıştır¹²².

Karadeniz Türkleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kapatılmasının ardından, Tokat'ın Rum ve Ermeni tehlikelerine karşı korunması için Tokat Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyeti kurulmuştur. Halis Asarkaya'nın bildirdiğine göre bu cemiyet çeşitli fikir ayrılıkları sebebiyle bölünmüş yerine yeni bir heyet kurulmuştur. Bu yeni heyet Erzurum Kongresi'ne kadar beş ay çalışmış ve Kongre'de Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin çatısı altına girmiştir¹²³. Kongre'ye Tokat'tan Hamamcıoğlu Rıfat gönderilmiştir. Cemiyet, Sivas'a temsilci göndermemiş olmakla birlikte, Sivas Kongresi'nde Bekir Sami Bey tarafından temsil edilmiştir¹²⁴. Tokat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, yine Tokat'ta kurulan İhtiyat Zabıtları Teavün Cemiyeti'ni de çatısı altında alarak çalışmalarına devam etmiştir¹²⁵. Tokat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri Osmanlı Mebusan Meclisi için yapılan seçimlerde adaylar üzerinde fikir birliği sağlayamadıklarından Osmanlı Mebusan Meclisi'ne Milletvekili gönderememiştir. Müdafaa-i Hukuk karşıtı olmakla birlikte, Osmanlı Mebusan Meclisi'nde, Tokat'tan mebus seçilenler Emekli Binbaşı Şevki, Muhasebeci Hamdi¹²⁶ ve Yazıcıoğlu Mehmet olmuştur¹²⁷.

Osmanlı Mebusan Meclisi'nin dağılmasının ardından Ankara'da toplanacak yeni Meclis için illerde çalışmalar başlamıştır. Tokat'a, bağlı bulunduğu Sivas'tan 20 Mart 1920 tarihinde talimat gelmiş ve seçim için çalışmalara başlanmıştır. Neticede İl İdaresi,

¹²¹Karadeniz Türkleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin, Tokat'a şube açılmasını teklif ettikleri telgrafta bölge halkının haklarını korumak üzere Prens Sebahattin Bey ve Şerif Paşa'nın tayin edildiğini bildirmişlerdir. Yazar, bu durumu bir görüş eksikliği veya düşünüş sakatlığı şeklinde nitelendirmektedir. Cemiyet bir ay kadar faaliyet göstermiş, azınlıklarla mücadelede hükümete bağlılıklarının ve inançlarının tam olduğunu bildirerek çalışmalarını sonlandırmışlardır. bkz. Halis Turgut Asarkaya, *Ulusal Savaş'ta Tokat*, Tokat Basımevi, 1936, s. 12.

¹²²Asarkaya, *a.g.e.*, s. 14.

¹²³Asarkaya, *a.g.e.*, s. 17.

¹²⁴Leyla Kaplan, " Milli Mücadele Döneminde Tokat", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 12, S. 35, (Aralık 1996) s. 585.

¹²⁵Asarkaya, *a.g.e.*, s. 31.

¹²⁶Muhasebeci Hamdi Bey ismi, Asarkaya'nın eserinde Muhasebeci Ahmet olarak bildirilmektedir. Asarkaya'da Yağcıoğlu Mehmet Bey olarak bildirilen isim; Acunsal'ın eserinde Yazıcıoğlu Mehmet Bey olarak geçmektedir. Asarkaya, *a.g.e.*, s. 35-36; Ferit Acunsal, *Gerçeklerin Diliyle Tokat*, Tanin Basımevi, İstanbul, 1947, s. 12.

¹²⁷Acunsal, *a.g.e.*, s.12.

Belediye Meclisi Üyeleri ve Tokat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti idarecileri tarafından yapılan gizli oylama ile 27 Mart 1920 tarihinde seçim tamamlanmıştır. Eski Harput Valisi Nazım Bey, Gencağazade İzzet Bey, Tokat Belediye Başkanı Rıfat Bey, Rıfai Şeyhi Şeyh Şükrü Efendi¹²⁸, Mütevellizade Ahmet Hamdi Bey, Hoca Fehmi Efendi¹²⁹, Mustafa Vasfi Süsoy Birinci TBMM’de Tokat ilini temsil eden milletvekilleri olmuştur¹³⁰.

Birinci Meclis 1 Nisan 1923 tarihinde yeni bir seçim kararı almıştır¹³¹. 3 Nisan 1923’te TBMM’de seçim kanunu kabul edilmiştir. 8 Nisan 1923’te Mustafa Kemal Paşa, Mecliste yer alan Birinci Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Grubunun, Halk Fırkasına dönüştürüleceğini bildirmiştir. Bu geçişi sağlayacak süreçte uygulanacak esasları Dokuz Umde başlığı altında TBMM’ye sunmuştur¹³². 16 Nisan 1923’te yapılan son toplantının ardından Meclis dağılmıştır¹³³. Mustafa Kemal Paşa’nın talimatı üzerine Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti seçim çalışmalarına başlamıştır. Yurt genelinde yapılan seçimler sonucunda Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti üyeleri kazanmıştır. Yeni Meclis 11 Ağustos 1923 tarihinde çalışmalarına başlamıştır¹³⁴. Tokat’ta da alınan karar doğrultusunda yapılacak seçim için kurul oluşturulmuştur. Seçime yedi aday katılmış, dördü milletvekilliğine hak kazanmıştır¹³⁵. Bu adaylardan Bekir Sami Bey, Mehmet Emin Bey, Hacı Kamil Efendi, Mustafa Vasfi Bey, İkinci TBMM’de Tokat Milletvekili olarak seçilmişlerdir¹³⁶.

¹²⁸Şeyh Şükrü Efendi’nin mazeret beyan ederek istifa etmesi üzerine yerine Hoca Fehmi Efendi seçilmiştir. bkz. Salih Cenik, *Birinci Mecliste Tokat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, 2005, s. 55.

¹²⁹Hoca Fehmi Efendi efendinin istifası üzerine Tokat seçim heyeti, kendisinden sonra en fazla oy alan Mustafa Vasfi Bey’i Milletvekili seçmiştir. bkz. Cenik, *a.g.e.*, s. 55.

¹³⁰Cenik, *a.g.e.*, s.54-55; Ferit Acunsal’ın eserinde I.TBMM’ye giden Milletvekili sayısı 5 olarak verilmektedir. Bunlar, Hamamcıoğlu Rıfat Kabadayı, Mütevellioğlu Hamdi, Gencağaoğlu İzzet, Eski Harput Valisi Nazım, Yüzbaşılıktan ayrılma Kahyaoğlu Mustafa’dır. İstanbul’dan dönen eski mebuslar Ankara’ya gitmekten çekinmişlerdir. bkz. Acunsal, *a.g.e.*, s.13.

¹³¹*T.B.M.M Zabıt Ceridesi*, Devre 1, C.4, s. 273-293.

¹³²Demirel, *a.g.e.*, s. 35.

¹³³Singil, *a.g.e.*, s.11.

¹³⁴Singil, *a.g.e.*, s.13.

¹³⁵Seçimlere katılan adaylar: Bekir Sami Bey, Mehmet Emin Bey, Hacı Kamil Efendi, Mustafa Vasfi Bey, Reşad Bey, Ahmet Galib Bey ve Şeyh Şükrü Efendi’dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Singil, *a.g.e.*, s.16.

¹³⁶Singil, *a.g.e.*, s. 17-18.

Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti'nin, Halk Fırkası'na dönüştürülmesinin ardından şubelerine gönderilen genelgede, cemiyetin şubelerinin Halk Fırkası'na katıldığı ilan edilmekteydi¹³⁷. Partinin il teşkilatlanmaları ise 1924 yılında şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemde illerde parti yönetimi mutemetler ve valiler tarafından idare edilmiştir ancak partiye kayıtlı üye sayısı azdır¹³⁸. Bu durumu düzeltmek için özellikle İstanbul'da yoğun bir çalışma yapılmış, partiye bağlı ocakların her tarafta aza kaydettiği bildirilmiştir¹³⁹.

Tokat ili özelinde CHP teşkilatlanması hakkında bilgi ise, sınırlı olmakla birlikte, CHP'nin yayınladığı kongre bildirimleri ve hatırat kitaplarından ulaşabilmekteyiz. 9-16 Mayıs 1935 tarihleri arasında gerçekleştirilen CHP Dördüncü Büyük Kurultayı bildiri kitabında yer alan kurultay üyeleri başlığı altında Tokat'tan on temsilcinin yer aldığını görmekteyiz. Bunlar: Milletvekilleri Galip Pakel, Hürrem Ergun, Hüsnü Konay, Nazım Poroy, Recai Erişken, Süreyya Tefvik Genca ve mümessiller Hüsamettin Aybek, Hakkı Taşdelen, Behçet Üstün, Halil Kocatürk olarak bildirilmiştir. Kongreye destek ve başarı dileklerini sunan parti il teşkilatı üyelerinin isimlerinin yer aldığı kısımdan ulaştığımız bilgilere göre 1935 Tokat İl ve İlçe Teşkilatı'nda yer alan şahıslar şu şekilde listelenebilir¹⁴⁰. Tokat Valisi Recai Güreli, CHP Tokat İl Başkanı Dr. Remzi Topçam, Belediye Başkanı Mustafa Atasoy, Halkevi Başkanı Cemal Kovalı, Erbaa CHP İlçe Başkanı Şevki Bey, Erbaa Belediye Başkanı Ziya Gegin, Erbaa Tekke Nahiyesi Başkanı: Necip Pehlivan, Reşadiye CHP İlçe Başkanı Tahir Bey, Niksar CHP İlçe Başkanı Mustafa Bey, Artova CHP İlçe Başkanı Bilal Erdem, Zile CHP İlçe Başkanı Fuat Bey, Pazar Belediye Başkanı Cemil Bey'dir¹⁴¹.

¹³⁷Demirel, *a.g.e.*, s. 62.

¹³⁸Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti ...*, s. 95.

¹³⁹Tunçay, *a.g.e.*, s. 97.

¹⁴⁰Yeni Tokat Dergisi'nde yer alan bilgiye göre de 1935 Halk Fırkası kongresi neticesinde belirlenen CHP Tokat idare heyeti şu şekildedir: Başkan: Dr. Remzi Topçam, Müttekaitler(Emekli) Miralay Ali Rıza, Binbaşı Şerif, Yüzbaşı Hamdi; Tüccardan Cemal Kovalı, Tüccardan İbrahim, Çiftçilerden Tahir Genca, Eczacı Naci, Eski Müdürlerden İbrahim. Bu heyetten Halkevi Reisliğine Cemal Kovalı seçilmiştir. *Yeni Tokat Dergisi*, 15 Mart 1935, Y.2,S.38,s.14.

¹⁴¹CHP, *Dördüncü Büyük Kurultayı Bildiri Kitabı*, Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları, 1935, Ankara, s. 23-24.

1936 yılı CHP il kongreleri tutanaklarından edindiğimiz bilgilere göre, Tokat Merkez ilçesinde nahiye ve bucak teşkilatları 1935 yılında; ilçe teşkilatları da 1936 yılında oluşturulmuştur. Partinin, nahiye ve semt ocakları kurulmuş ve belirtilen yıllarda çoğu partililerin iştiraki ile kongreler toplanmıştır¹⁴². Yapılan çalışmalar sonucunda parti örgütüne bağlanmayan yer kalmadığı bildirilmiştir¹⁴³. Kongrelerde ocak, bucak, nahiye ve ilçe yönetim kurulları seçilmiştir. Buna göre: Vali ve Parti Yönetim Kurulu Başkanı Faiz Ergun¹⁴⁴; İkinci Başkan Zekeriya Baç; Sekreter Münip Güney ve Kazım Pekin; İl Yönetim Kurulu Üyeleri Cemal Kovalı, Naci Türkay, Av. Münip Güney, Tahir Genca, Şerif Suşan (ya da Şeref Ekmekli), Abdullah Canikli olarak seçilmiştir. Mardin Milletvekili, Tokat Bölgesi Müfettişi Hilmi Çoruk'un düzenlediği kongre müşahit raporuna göre CHP'nin Tokat merkez ilçede 8.825 üye, Niksar'da 3.283 üye, Erbaa'da 6.224 üye, Zile'de 5.400 üye, Reşadiye'de 8.142 üye, Artova'da 1.230 üye kaydı bulunmaktadır¹⁴⁵.

1938 yılında CHP tarafından yayınlanan "Cumhuriyet'in On Beşinci Yılında Tokat"¹⁴⁶ adlı eserden ulaşabildiğimiz bilgilere göre ise Tokat Valisi: Faiz Ergun; Belediye Reisi: Mustafa Latifoğlu; CHP Tokat Merkez İlçe Başkanı: Dr. Remzi Topçam; Halkevi Başkanı: Cemal Kovalı; Halkevi Köycüler Şubesi Başkanı ve Mektupçu: Sadettin Sönmez, olarak bildirilmiştir. Eserde CHP il ve ilçe yönetim kurullarının topluca çektiği fotoğraflar bulunmasına rağmen yönetim kurulu üyelerinin isimleri belirtilmemiştir.

1939 yılında Tokat ili genelinde 327 parti ocağında kayıtlı vatandaşların sayısı 36.737 kişidir. Vali Selahattin Üner, Belediye Başkanı Remzi Topçam, İdare Heyeti Reisi Ahmet Hanbek'tir. Tokat Merkez İlçe İdare Heyeti Başkanı Cemal Kovalı'dır. Halil Bekçioğlu, Arif Yoğurtçuoğlu, Abdullah Canikli, Ömer Aşıroğlu, Şükrü Kipsoy,

¹⁴²Kongre tutanağında bildirildiğine göre Tokat İli CHP Kongresi 20.12.1936 tarihinde toplanmıştır. CHP, *İl Kongreleri Tutanakları*, Ankara, 1936. s. 386.

¹⁴³CHP İl Kongreleri Tutanakları, s. 385.

¹⁴⁴Valilerin CHP il başkanı olarak atanmasına sebep olarak, parti ve halk bütünleşmesi sağlamanın hedeflendiği bildirilmiştir. Yılmaz Gülcan, *Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1946)*, Alfa Yay., İstanbul, 2001, s.187.

¹⁴⁵CHP İl Kongreleri Tutanakları, s. 389.

¹⁴⁶CHP, *Cumhuriyet'in On Beşinci Yılında Tokat*, Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları, Tokat, Yeşilirmak Basımevi, 1938, s. 7-8.

Salih Olgaç merkez ilçe yönetiminde yer alan diğer isimlerdir. Diğer ilçe başkanlarının listesi şu şekildedir¹⁴⁷:

Tablo 1.3: 1939 Yılında CHP Tokat İlçe Başkanları¹⁴⁸

İlçe Adı	Başkanı	Diğer Görevleri
Artova	Bilal Erdem	İlçe Belediye Reisi
Erbaa	Ziya Gigin	
Niksar	Mehmet Turan	
Reşadiye	Bekir Önder	
Zile	Fuat Akman	İlçe Belediye Reisi

1940 yılında Tokat Valisi İzzettin Çağpar'dır. CHP Tokat İl teşkilatında ise başkan Ahmet Hamdi Hanbek, Belediye Başkanı da Dr. Remzi Topçam'dır¹⁴⁹.

7 Ekim 1941 tarihinde yayınlanan Tokat gazetesinde, Tokat CHP kongrelerinin başladığı bildirilmektedir. İlgili yazıda CHP genel merkezinin kongrelerde dikkat ettiği önemli bir husus partiye kayıtlı vatandaşların her şartta kongreye katılmalarını sağlamak olmuştur. 1941 yılında Tokat Valisi İzzettin Çağpar, Halkevi tarafından çıkarılan Tokat gazetesinin sahibi Selahattin Gülüt, mesul müdürü Tefik Oran'dır¹⁵⁰. Niksar CHP İlçe Başkanı İhsan Tuğsel'dir¹⁵¹.

1942 yılında Tokat Valisi İzzettin Çağpar, belediye başkanı ve CHP Tokat il idare heyeti başkanı da Mustafa Yolcu'dur. Halkevi reisi ise Ali Rıza Yalçınalp olarak belirtilmiştir¹⁵².

1942 yılı sonunda düzenlenen CHP il kongresi raporlarına göre Vali İzzettin Çağpar, CHP İl İdare Kurulu Başkanı Nuri Yüzer, Tokat Merkez ilçesi başkanı Fahri

¹⁴⁷BCA, FK: 490-1-0-0, YN: 277-1110-1/17-20. Belgelerde tarih atılmamış olmasına rağmen son sayfada yer alan çıkarılan gazete listesindeki Yeşilirmak Gazetesinden (gazete 1938-1939 yılları arasında faaliyet göstermiştir.) ve Vali Selahattin Üner'in görev yılı (1939-1940) olmasından hareketle bu verilerin 1939 yılına ait olduğuna karar verdik.

¹⁴⁸BCA, F.K. 490-1-0-0, YN: 277-1110-1/17-20.

¹⁴⁹BCA, F.K. 490-1-0-0, YN: 284-1141-1/ 25-27. 1 Kanunuevvel (Aralık) 1940.

¹⁵⁰Tokat Gazetesi, 7 Teşrinievvel(Ekim) 1941, Y.1,S.12,s.1.

¹⁵¹BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/249-259.31.05.1941.

¹⁵²BCA, F.K. 490-1-0-0, YN: 284-1141-1/1-5. 01.04.1942.

Latifoğlu ve Belediye Reisi Dr. Remzi Topçam'dır¹⁵³. 1942 Aralık ayı itibariyle CHP Tokat şubesi bünyesinde 601 parti ocağı, 6 Halkevi¹⁵⁴ ve 37.414 kayıtlı üye bulunmaktadır¹⁵⁵.

Tablo 1.4: 1942 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları¹⁵⁶

İlçe Adı	Başkanı	Diğer Görevleri
Artova	Bilal Erdem	Tüccar
Erbaa	Halis Hekimoğlu	
Niksar	İhsan Tuğsel	Tüccar
Reşadiye	Hakkı Çağman	Tüccar
Zile	Fuat Akman	Tüccar

CHP Genel Sekreteri Kırklareli Mebusu N. Kansu tarafından gönderilen 6 Mayıs 1943 tarihli yazıda, kongrelerde seçilen il ve ilçe yöneticilerinin onay işlemlerinin tamamlandığı bildirilmiştir. Seçilen parti yöneticilerine “*Dünya Harbinin ekonomik ve siyasi buhranı içinde, Milli Şefin ifade ettikleri gibi herkesin münakaşalı ve çekiştirici olduğu günlerde, partili arkadaşların soğukkanlılıkla gittiği yolun doğruluğundan kuvvet alarak çalışmasının gerektiği bir devrede işe başlamış bulunuyorsunuz, parti işlerimizde azami dikkat ve gayret gösterilmesini rica ederim*” ifadelerini iletmıştır¹⁵⁷. Buradan içerisinde bulunulan dönemin hassasiyetleri hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür.

1943 yılı kongresinde Tokat Valisi İzzettin Çağpar'dır. CHP il İdare Heyeti Başkanlığı'na Nuri Yüzer, Tokat Merkez İlçe Başkanlığı'na Fahri Latifoğlu seçilmiştir. Diğer ilçe başkanlıkları da şu şekildedir.

¹⁵³BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/360-361, 29.12.1942.

¹⁵⁴BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-752-1/56, 30.12.1942, Bu halkevleri, Tokat, Zile, Erbaa, Niksar, Turhal ve Karayaka'dır.

¹⁵⁵BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-752-1/56-57-58, 30.12.1942

¹⁵⁶BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/369-376, 29.12.1942.

¹⁵⁷BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/336, 11.05.1943.

Tablo 1.5: 1943 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları¹⁵⁸.

İlçe Adı	Başkanı	Diğer Görevleri
Artova	Bilal Erdem	Tüccar
Erbaa	Reşit Önder	Tüccar
Niksar	Cemal Duyum	Tüccar, Belediye Azası
Reşadiye	Keramettin Gençler	Tüccar, Belediye Azası
Zile	Sıtkı Eken	Çiftçi

1944 yılı sonunda düzenlenen CHP Tokat vilayet kongresi raporuna göre CHP Tokat İl İdare Kurulu Başkanı Mustafa Latifoğlu¹⁵⁹, Merkez İlçe Yönetim Kurulu Başkanı Şükrü Kipsoy'dur (Mütevellioglu). Dönemin Tokat Valisi İzzettin Çağpar, Belediye Başkanı da Mustafa Yolcu'dur. Kongre neticesinde seçilen ilçe başkanları şu şekildedir.

Tablo 1.6:1944 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları¹⁶⁰.

İlçe Adı	Başkanı	Diğer Görevleri
Artova	Ahmet Koçaker	Çiftçi, İl Genel Meclisi Üyesi
Erbaa	Reşit Önder	Tüccar
Niksar	Mustafa Özden	Çiftçi
Reşadiye	Hüseyin Aldemir	Çiftçi, Belediye Üyesi
Zile	Sıtkı Eken	Çiftçi, Belediye Üyesi
Turhal (Muvakkat İlçe İdare Kurulu) ¹⁶¹	Fazlı Güntel	Çiftçi
Taşova (Muvakkat İlçe İdare Kurulu) ¹⁶²	Mustafa Üstüntaş	Tüccar

Tokat'tan CHP Genel Sekreterliğine gönderilen 1945 yılı, ilk altı aylık rapora göre, CHP'ye kayıtlı üye sayısı 462 ocakta toplam 39.764 kişidir¹⁶³. Aralık 1945'te yapılan kongreler neticesinde CHP Tokat İl Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Latifoğlu, Merkez İlçe Başkanı Şükrü Mütevellioglu (Kipsoy) ve diğer ilçe yöneticilerinin listesi şu şekildedir.

¹⁵⁸BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/234-235-236, 16.02.1944.

¹⁵⁹https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html, Dönem XIII, C.1, s.529, Erişim Tarihi, 25.10.2018.

¹⁶⁰BCA, F.K. 490-1-0-0, YN: 277-1110-1/16-17. Belgenin tarihi belirtilmemiştir.

¹⁶¹BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/196-197. 21.02.1945.

¹⁶²BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/193. 19.03.1944.

¹⁶³BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:714-440-1/36. 30.03.1946.

Tablo 1.7: 1945 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları¹⁶⁴

İlçe Adı	Başkanı	Diğer Görevleri
Artova	Nuri Güven	Tüccar
Erbaa	Reşit Önder	Tüccar
Niksar	Mustafa Özden	Çiftçi
Reşadiye	Keramettin Gençler	Tüccar
Zile	Sıtkı Eken	Çiftçi
Turhal	Fazlı Güntel	Çiftçi
Taşova	Hasan Aykan	Emekli

Aralık 1946 kongresi neticesinde CHP Tokat İl İdare Kurulu başkanlığına Arif Yoğurtçu seçilmiştir¹⁶⁵. 1947 yılında Tokat'ta 421 parti ocağında toplamda 39.356 üye kayıtlıdır¹⁶⁶. Arif Yoğurtçu, 1947 yılında da görevine devam etmiştir¹⁶⁷. CHP İl İdare Heyeti içerisinde Belediye Başkanı Mustafa Yolcu, Fahri Latifoğlu, Avukat Münip Güney, Abdullah Canikli, Mustafa İspirli, Tahir Genca gibi isimlere rastlamak mümkündür. Merkez ilçe başkanı tüccar Hüseyin Latifoğlu'dur. Aynı yıl ilçe başkanlıkları ise şu şekildedir.

Tablo 1.8: 1947 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları¹⁶⁸

İlçe Adı	Başkanı	Diğer Görevleri
Artova	Veysel Erdost	Tüccar
Erbaa	Sırrı Çakın	Tüccar
Niksar	Mustafa Özden	Çiftçi
Reşadiye	Keramettin Gençler	Tüccar
Zile	Sıtkı Eken	Çiftçi
Turhal	Faruk Sokullu	Şeker Fabrikası İdare Amiri
Taşova	H. İbrahim Aytaç	Tüccar

1948 yılı CHP İl İdare Kurulu Başkanı Arif Yoğurtçu, merkez ilçe idare kurulu başkanı Sami Erk'tir¹⁶⁹. Dönemin belediye başkanı Mustafa Yolcu'dur. İlçe başkanlarının listesi ise şu şekildedir.

¹⁶⁴BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/178-179. 15.5.1946.

¹⁶⁵BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/137. 17.03.1947.

¹⁶⁶BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-751-1/17 ve 19. 12.08.1947.

¹⁶⁷BCA, F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/113-114. 22.04.1948.

¹⁶⁸BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/138-142. 17.03.1947.

¹⁶⁹BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/108. 08.11.1948. Sami Erk, şahsi işlerinin yoğunluğu sebebiyle vazifesini layıkıyla yerine getiremediğini bildirerek 8 Kasım 1948 tarihinde görevinden istifa etmiştir.

Tablo 1.9: 1948 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları¹⁷⁰

İlçe Adı	Başkanı	Diğer Görevleri
Artova	Veysel Erdost	Tüccar
Erbaa	Reşit Önder	Tüccar
Niksar	Kadir Karslı	Tüccar
Reşadiye	Keramettin Gençler	Tüccar
Zile	Sıtkı Eken	Çiftçi
Turhal	Bekir Turhan	Tüccar
Taşova	H. İbrahim Aytaç	Tüccar

CHP Tokat İl İdare Heyeti Reisi Arif Yoğurtçu'nun, Genel Merkeze gönderdiği bir telgrafta 1948 yılı Tokat il kongresinin 24 Nisan 1948'de yapılacağını bildirmiştir. Belgeden anladığımızı göre kongre bir müddet gecikmiştir. Bu durumun sebebi olarak da kongreye katılacak, Niksar, Erbaa, Taşova halklarının tütünlerinin demet ve denk işlemleri ile meşgul olduklarından, halkı kongre sebebiyle işlerinden alıkoymamak olduğu bildirilmiştir¹⁷¹. Kongreye müşahit olarak katılan Kars Milletvekili Zihni Orhon'un ifadelerine göre, Tokat il heyeti içerisinde fikir ayrılıkları mevcuttur. Çok partili dönemin başlamasının ardından gizli oy sistemi ile yapılan yönetim kurulu seçimlerinde, tek parti zihniyetinin aşılamadığı, çeşitli anlaşma ve kombinasyonlarla seçime müdahale edildiği bildirilmiştir. Partide yaşanan ekonomik sıkıntıların aşılması için üyelerden aidat toplanması gerektiği halde gerçekleştirilemediği ifade edilerek sıkıntının aşılması için milletvekilleri ve belediye reisinin bir maaşını partiye teberru etmeleri talep edilmişse de kabul edilmemiştir¹⁷².

1949 yılı Aralık ayında yapılan CHP İl Kongreleri neticesinde İl idare kuruluna ve ilçe başkanlıklarına seçilenlerin isimleri Tablo 1.10'da verilmiştir. CHP Tokat İl İdare Kurulu Başkanı Arif Yoğurtçu, Belediye Başkanı Mehmet Altın'dır. Her ikisi de ziraat ile uğraşmaktadır.

¹⁷⁰BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/112-113-114,122-123.20.05.1948.

¹⁷¹BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/128. 11.03.1948.

¹⁷²BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/ 130-131. 07.05.1948.

Tablo 1.10: 1949 Kongresi'nde Seçilen CHP Tokat İlçe Başkanları¹⁷³

İlçe Adı	Başkanı	Diğer Görevleri
Tokat Merkez	Abdullah Yağcı	Ziraat Mühendisi
Artova	Veysel Erdost	Tüccar
Erbaa	Mehmet Özbek	Tüccar
Niksar	Ahmet Kaynar	Tüccar
Reşadiye	Muzaffer Sönmez	Tüccar, İl Genel Meclisi Üyesi
Zile	Sıtkı Eken	Çiftçi
Turhal	Ali Galip İşeri	Tüccar
Taşova	H. İbrahim Aytaç	Tüccar

20 Mart 1950'de Tokat CHP İl İdare Heyeti Başkanı Arif Yoğurtçu'nun, CHP Genel merkezine gönderdiği telgraf dikkat çekicidir. Buna göre Reşadiye İlçe Yönetim Kurulu Başkanı Muzaffer Yanmaz, ilçede parti üyesi oldukları halde İl Genel Meclisi seçimlerine bağımsız aday olarak giren iki şahsa müsamaha gösterdiği için, İlçe parti başkanlığı görevinden alınması talep edilmiştir. Konu ile ilgili incelemelerde bulunan Bölge Müfettişi Hamdi Orhon¹⁷⁴ ise seçimlerin yaklaştığı bu hassas günlerde Reşadiye ilçe yönetiminin hareketsiz ve atıl bırakılması sebebiyle ilgili kişilerin parti üyeliklerinin iptal edilmesi kararının onaylanmasını Genel Merkez'den talep etmiştir. CHP Genel Merkezi de aldığı kararla Reşadiye İlçe Başkanı Muzaffer Yanmaz'ı görevinden almış, söz konusu iki şahsın da kaydını partiden silmiştir¹⁷⁵. 1950 Aralık ayı CHP Niksar İlçe Kongresi neticesine göre İlçe İdare Kurulu Başkanı Ahmet Kaynar'dır. Erbaa CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Mehmet Özbek'tir. Turhal CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Bekir Şeyhoğlu'dur. Zile CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Hamdi Bilgen'dir¹⁷⁶.

¹⁷³BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/78-79-80.02.03.1950.

¹⁷⁴Hamdi Orhon, CHP Trabzon Milletvekili, Sivas Bölgesi Müfettişidir.

¹⁷⁵BCA, FK. 490-1-0-0 YN:189-754-1/64-77.22.03.1950.

¹⁷⁶BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/51, 25.12.1950; BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/52. 22.12.1950; BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/5., 25.12.1950; BCA, FK. 490-1-0-0, YN:189-754-1/59. 13.12.1950.

1.1.3. Diğer Parti Teşkilatları

1.1.3.1. MP'nin Tokat'taki Faaliyetleri ve Tokat Basınında MP:

MP'nin 1950 seçimleri öncesinde yaşadığı talihsizlikler sebebiyle seçime 22 ilden katılmıştı. Tokat ilinde de gerek seçim öncesinde gazetelerde yer alan haberleri gerekse seçim sonuçlarını incelediğimizde MP'nin Tokat'tan aday gösterdiğine dair bir bilgiye ulaşılamamaktadır¹⁷⁷. 1950'de Tokat'ta çıkarılmakta olan Tokat gazetesinin haberine göre MP Tokat'ta bir şube açmak için hazırlıklara başlamıştır. Haberin içeriğinde kimlerin bu teşkilatı ne zaman kuracağı ile ilgili net bir bilgi de yer almamaktadır¹⁷⁸. Bu habere karşın Tokat'ta DP'ye muhalif görüşleri savunan adeta CHP'nin yayın organı gibi hareket eden Halk Sesi gazetesinde, MP'nin, kuruluşundan beri izlediği yolun Teşkilatı Esasiye Kanununa Muhalif olduğu ve bunun 1953 kongresinde tamamen açığa çıkması üzerine Ankara Sulh Ceza Mahkemesinin kararı ile partinin bütün yurttaki teşkilatlarının kapatıldığı bildirilmiştir. Haberde esas dikkat çekici nokta ise “Tokat'ta bu güne kadar kanun dışı hareket eden bir parti kurulmamış ve taraftarlarını da bulamamıştır. Tokat ve Tokatlular bu partinin kurulmasında itidal göstermişlerdir”¹⁷⁹ sözleridir. Zira bu haberden hareketle MP'nin Tokat'ta teşkilat kurmadığını söylemek mümkündür. MP'nin 27 Ocak 1954'te feshedilmesi ise Tokat gazetelerinde fazla yer bulmamış, birkaç satırlık haberler şeklinde verilmiştir¹⁸⁰.

MP'nin kapatılmasının ardından kurulan CMP'nin de Tokat genelinde DP ve CHP karşısında bir varlık gösteremediğini söylemek mümkündür. Gazetelerin yurttan haberler verdiği köşelerinde CMP'nin kuruluş süreci ile ilgili bazı haberlere rastlamamız mümkündür¹⁸¹. Partinin yerel faaliyetleri hakkında Halk Sesi gazetesinde yer alan habere göre Zile'de CMP şubesi kurulması için hazırlık yapılmaktadır¹⁸². Bu haberden on gün sonra yayınlanan yeni bir haberde 15 Haziran 1954 tarihinde Zile'de

¹⁷⁷1950 yılında Tokat'ta 161.710 kayıtlı seçmenden 149.189'u oy kullanmış, DP oyların 81.822'sini alarak 8 Milletvekili çıkarmış, CHP, 65.241 oyla 1 Milletvekili çıkarabilmiştir. bkz. <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Tokat.pdf>. Erişim tarihi: 14.11.2018.

¹⁷⁸Tokat Gazetesi, 24.06.1950, Y.1, S.27, s.1.

¹⁷⁹Halk Sesi, 14.07.1953, Y.1, S.28, s.1.

¹⁸⁰Halk Sesi, 10.02.1954, Y.1, S.86, s.1.; Turhal, 09.02.1954, Y.2., S.94.s.1.

¹⁸¹Halk Sesi, “Demokrasi Bu Mudur?, Yeni Partiye Mecliste Söz Verilmemiş!” 27.02.1954, Y.1,S.91.

¹⁸²Halk Sesi,09.06.1954,Y.2, S.118, s.1.

CMP şubesinin açılışı yapılmıştır. Açılış törenine Amasya'dan da misafirler katılmıştır¹⁸³. Turhal gazetesinin haberine göre Zile CMP şubesi, Tokat'ta partiye ait açılan ilk şubedir¹⁸⁴. Açılış töreni kalabalık bir partili ve vatandaş grubunun katılımıyla gerçekleştirilmiştir. İlk konuşmacı Zile CMP kurucularından Durmuş Oğuz, diğer kurucuların hal tercümelerini de yapmıştır. Buna göre parti kurucuları: Fatin Uğur, Dursun Işık, Osman Aksoy, Zihni Çamsoy, Rüştü Akman ve Sabri Toker'dir. Haberde parti kurucuları ile ilgili olarak memleketin tanınmış, sevilen ve mazisi temiz şahsiyetler olmasının partiye karşı bir sempati doğmasına vesile olabileceği belirtilmiştir¹⁸⁵. Turhal ilçesinde de kuruluş zamanı bilinmemekle birlikte CMP ilçe teşkilatı oluşturulmuştur. Teşkilat, 18 Aralık 1955'te Ali Sabri Sinemasında oldukça kalabalık bir halk kütlesi önünde CMP ilçe kongresini düzenlemiştir. Turhal ilçe yönetiminde Avukat Selahattin Canbay isimli bir şahıs dışında yönetim kurulu hakkında bilgi yer almamaktadır¹⁸⁶. CMP'nin Zile kongresi de 23.12.1955 tarihinde Ulus Sinemasında yapılmıştır¹⁸⁷.

CMP Tokat merkez örgütünü ise 14 Temmuz 1955'te kurmuştur. Parti şubesinin açılışı için Kırşehir Milletvekili Mehmet Mahmutoğlu gelmiş ve müteşebbislerle temaslarda bulunmuştur. CMP il idare kurulu beş kişiden oluşmuştur. Bunlar: Muzaffer Orhan Yıldız (Avukat), Lütfi Şahin (Çiftçi), Nuri Uslu (Manifaturacı), Cemalettin Doğan (Çiftçi), Şahin Aybek (Çiftçi). Gazetenin haberine göre parti, yakın zamanda diğer ilçelerde de şubeler açacaktır¹⁸⁸.

CMP kurucularından Osman Bölükbaşı, Samsun Bölge Toplantısı'na katılmak üzere Tokat'tan geçişi sırasında 18 Kasım 1955 gecesi şehre gelmiştir. CMP il binasında hazır bulunan yüzden fazla partili Bölükbaşı'nı tezahüratla karşılamıştır. Burada vatandaşlarla yaptığı sohbet esnasında bir vatandaşın, Bölükbaşı'na daha önce DP saflarındayken de Tokat'a geldiğini hatırlatması üzerine Bölükbaşı, DP yöneticileri

¹⁸³ *Halk Sesi*, 19.06.1954, Y.2, S.121, s.1.

¹⁸⁴ Yeni Erbaa gazetesinde yer alan "DP İl Kongresi'nden Notlar" başlıklı yazıda Zile de açılan MP şubesinin faaliyetlerinin DP Zile örgütüne engellendiği, bu sayede muhtar seçimlerinde kahir bir ekseriyetle DP'nin kazandığı bildirilmektedir. Bkz. *Yeni Erbaa*, "DP İl Kongresinden Notlar", 15.04.1955, Y.2, S.93, s.1.

¹⁸⁵ *Turhal*, "İlçemiz CMP Teşkilatı", 17.06.1954, Y.2, S.140, s.1.

¹⁸⁶ *Turhal*, "CMP Kongresi", 19.12.1955, Y.4, S.543, s.1.

¹⁸⁷ *Demokrat Zile*, "CMP Kongresi", 24.12.1955, Y.2, S.258, s.1.

¹⁸⁸ *Yeni Erbaa*, "CMP Faaliyetleri", 15.07.1955, Y.2, S.119, s.1.

ile ilgili olarak “*ne yapalım kuzu postuna bürünmüşlerdi, evlenmek farzsa boşanmak da sünnet*” şeklinde veciz cevaplar vermiştir. Bölükbaşı aynı gece Tokat’tan ayrılarak Samsun’a hareket etmiştir¹⁸⁹.

19 Ağustos 1956 Pazar günü Ali Sabri kışlık Sinemasında yapılan CMP Tokat il kongresinde genel başkan Osman Bölükbaşı ve başkan vekili Kırşehir Milletvekili Ahmet Bilgin birer konuşma yapmışlardır¹⁹⁰. Genç Demokrat gazetesinin haberine göre; kongrede Bölükbaşı ve Bilgin konuşmalarındaki saldırgan tavırlar ile görevli polisleri tahrik etmeye ve olay çıkarmaya çalışmışlardır. Aynı yazıda CMP’nin Tokat’ta fazla ilgi görmediği de ifade edilmektedir¹⁹¹. Gazetenin bir sonraki sayısında yer alan haberde CMP Tokat il başkanının Cemalettin Doğan, ikinci başkanının da Erdoğan Arıel olduğu bildirilmektedir. Habere göre kongre belli bir düzen içerisinde gerçekleşmemiştir. Kongrede; Zile’den 13, Turhal’dan 16, Artova’dan 12 delege Tokat’tan da katılanlarla toplam 50-55 delegenin hazır bulunduğu bildirilmiştir. Genç Demokrat gazetesine göre kongrede dile getirilen; partinin on üç aydır Tokat’ta faaliyet gösterdiği, yedi ilçede de şube açıldığı ile ilgili raporlar yalandan ibarettir. Eğer gerçek ise neden sadece üç ilçe kongreye katıldı diye sorulmaktadır. Ayrıca ilçelerde ve bucaklarda parti kongresi düzenlendiğine dair ildeki gazetelere bilgi verilmemiştir, şeklinde eleştiriler yapılmaktadır. Kongrede konuşan, Osman Bölükbaşı’nın “*radıyoda üç beş saat konuşmamıza müsaade etsinler, iktidar havada kalır*” sözlerine “*biz sizi ve sizin gibileri meydanlarda da dinledik, eserleriniz hayal dünyanızdan fırlayan haset, tahrik ve kinden başka nedir*” şeklinde cevap verilmiştir. Kongrede yeni il idare kuruluna; Necdet Dilmen, Erdoğan Arıel, Cemalettin Doğan, M. Orhan Yıldız, Şakir Albayrak, Vahdettin Ödüpek ve Hasan Doğan seçilmişlerdir¹⁹².

Erbaa ilçesinde CMP, 1957 yılının Eylül ayı sonlarında kurulmuştur. Kaza müteşebbis heyetinde Ali Önder, Aziz Akbay, Tevfik Ahıska, Fahri Atalay, Sıtkı

¹⁸⁹Hürsöz, “Osman Bölükbaşı Şehrimizde”, 22.11.1955, Y.1, S.4, s.1-2.; *Gerçek Demokrat*, “Osman Bölükbaşı Şehrimizde”, 18.11.1955, Y.3, S.329, s.1.

¹⁹⁰*Gerçek Demokrat*, 22.08.1956, Y.3, S.550, s.1.

¹⁹¹*Genç Demokrat*, 20.08.1956, Y.2, S.283, s.1.

¹⁹²*Genç Demokrat*, “CMP Kongresi Başlıyor”, 21.08.1956, Y.2, S.284, s.1.; 22.08.1956, Y.2, S. 285., s.1.; 23.08.1956, Y.2, S.286.,s.1.; Hürsöz, 22.08.1956, Y.1, S.39,s.1.

Öztürk, Mehmet Aksoy, Abdullah Tacir ve Ali Kafalı yer almaktadır¹⁹³. İlçe merkezinde faaliyetlerine başlayan partinin köylerde henüz teşkilat kuramadığı gazetelerde yer alan haberlerden anlaşılmaktadır¹⁹⁴. Turhal gazetesinin haberine göre aynı dönemde Reşadiye ve Almus'ta da CMP teşkilatları kurulmuş ve faaliyete başlamıştır¹⁹⁵.

1957 seçimleri öncesinde tüm yurttaki olduğu gibi Tokat'ta da siyaset hareketlenmiştir. Dönemin yerel gazetelerinde sürekli olarak kaşı partiden istifalar, kendi partilerine iltihaklar şeklinde haberlere rastlamak mümkündür¹⁹⁶. Genç Demokrat gazetesinin “*CMP Reşadiye’de Çöktü*” başlığı ile verdiği; CMP Reşadiye ilçe başkanı Ali Coşkun’un, partisinden istifa ederek DP’ye kaydolmasının ardından Reşadiyeli CMP’lilerin telaşlandığı haberi bu duruma bir örnek teşkil eder¹⁹⁷. Ayrıca gazeteler seçim öncesinde partilerin aday listelerini yayınlamış taraftar oldukları partilerin adaylarını da tanıtmışlardır. 1957 seçimlerinde CMP üyeleri Tokat il seçim kurulunda da yer almışlardır¹⁹⁸. Seçim öncesinde Zile ve Turhal’da yapılan mitinglerde CMP adayı Necdet Dilmen, “*peynir ve zeytin ancak vekil sofralarında bulunur hale gelmiştir. Altından fabrika, gümüşten yol yapılırsa onları işletecek adamların üstleri başları çıplak, karınları aç ve vücutları hasta olduktan sonra neye yarar*” sözleriyle hükümetin ekonomi politikasını eleştirmiş, sözleri vatandaşlar tarafından alkışlanmıştır¹⁹⁹.

Halk Sesi gazetesinin haberine göre CMP’nin 1957 seçimlerinde Tokat aday listesi şu şekildedir. Bu adaylar dışında üç aday da genel merkez tarafından belirlenecektir.

¹⁹³Yeni Erbaa, 01.10.1957, Y.4, S.346, s.1.

¹⁹⁴Yeni Erbaa, 11.10.1957, Y.4, S.349, s.1.

¹⁹⁵Turhal, 04.10.1957, Y.6, S.1082, s.1.

¹⁹⁶Demokrat parti taraftarı Genç Demokrat, Gerçek Demokrat, Demokrat Artova gibi gazeteler CHP ve CMP’den ayrılıp DP’ye kaydolun vatandaşların listesini bildirirken; CHP taraftarı Halk Sesi Gazetesi de DP’den ayrılıp CHP’ye kaydolunları yayınlamıştır. Bkz.. Halk Sesi, 08.10.1957, Y.3, S.246, s.1.; Genç Demokrat, 19.09.1957, Y.3, S. 693,s.1.

¹⁹⁷Genç Demokrat, 20.09.1957, Y.3, S.604, s.1.

¹⁹⁸CMP’nin Tokat il seçim kurulundaki üyeleri Fatin Uğur ve Kadir Topçu’dur. Bkz. Şafak, 24.09.1957, Y.1, S.164, s.1.

¹⁹⁹Tokat, 10.10.1957, Y.2, S.536. s.1.

Tablo1.11: 1957 Seçimlerinde CMP Tokat Milletvekili Aday Listesi²⁰⁰

Milletvekili Adayının Adı- Soyadı	Mesleği
Necdet Dilmen	Avukat
Muzaffer Orhan Yıldız	Avukat
Cemalettin Doğan	Çiftçi
Zihni Gözener	Çiftçi, Müteahhit ²⁰¹
Osman Aksoy	Çiftçi
Nihat Sokullu	Dava Vekili
M. Rüştü Kiper	Madenci, Emekli

1957 seçimleri neticesinde Tokat'ta CHP adayları 5579 oy farkı ile seçimi kazanmıştır. CMP adaylarının aldıkları oy miktarı ise tablo 1.12'de verilmiştir.

Tablo 1.12:1957 Seçimlerinde CMP Adaylarının Tokat'ta Aldıkları Oy Miktarları²⁰²

Milletvekili Adayı	Aldığı oy miktarı
Osman Aksay	6725
Cemal Aksu (Genel Merkez Adayı)	6502
Murat Zihni Çamsay (Genel Merkez Adayı)	6480
Metin Çerkeş ya da Çerkez(Genel Merkez Adayı)	6503
İbrahim Necdet Dilmen	6518
Cemalettin Doğan	6508
Zihni Gözener	5588
M. Rüştü Kiper	6474
Nihat Sokullu	6474
M. Orhan Yıldız	6474

Seçimlerden sonra gazetelerde CMP ile ilgili haberlere rastlamadığımız için Tokat'ta parti faaliyetleri hakkında malumatımız da sınırlı hale gelmektedir. Bu durumu parti başkanlıklarının sadece seçim dönemlerinde hareketleniyor olmasına bağlamak mümkündür. Yaklaşık beş aydır hapiste bulunan, Partinin genel başkanı Osman

²⁰⁰Halk Sesi, 03.10.1957, Y.3, S.244,s.2.

²⁰¹Genç Demokrat gazetesinin ve Halk Sesi gazetesinin haberlerinde bazı adayların meslekleri farklı kaydedilmiştir. Buna göre: M. Rüştü Kiper-Halk Sesi'nde Madenci, Genç Demokrat'ta Emekli; Zihni Gözener Halk Sesi'nde Çiftçi, Genç Demokrat'ta müteahhit olarak verilmiştir; Nihat Sokullu'nun da Dava Vekili olduğu bilgisi Genç Demokrat Gazetesinde yer almaktadır. Bkz. *Genç Demokrat*, 10.10.1957, Y.3, S.621. s.2.; *Halk Sesi*, 03.10.1957, Y.3, S.244,s.2.

²⁰²Halk Sesi, 02.11.1957, Y.3, S. 257,s.1.

Bölükbaşı tahliye edildikten sonra TBMM’de yemin etmiş, bu haber de *Turhal* gazetesine yansımıştır²⁰³.

1.1.3.2. HP’nin Tokat ve İlçelerindeki Faaliyetleri ve Tokat Basınında HP

Ulusal siyasette yaşanan gelişmeleri yakından takip eden Tokat basını, HP’nin kuruluş sürecini de gazetelerine yansıtmıştır. MP’nin kurulduğu 1948 yılına göre HP’nin kuruluş sürecinde Tokat’ta yayın yapan gazete sayısının fazla oluşu, süreci ayrıntılarıyla takip etmemizi sağlamaktadır. Tokat gazeteleri 1955 yılında Kıbrıs’ta yaşanan olayları ve hükümet politikalarını, 6-7 Eylül olaylarını manşet haber olarak vermişlerdir. Ayrıca 1955 DP kongresi öncesinde 19’lar grubunun oluşumunu ve istifalarını gazetelerine yansıtmışlardır²⁰⁴. Gerçek Demokrat gazetesinde yer alan haberde HP mensuplarının 19 rakamına hassaten bir önem verdikleri, resmi kuruluş müracaatına 19 Kasım’da başvurdukları, genel merkez binalarının kapı numarasının 10. ve 9. dairelerden tercih edilmesinin tesadüf olmadığı vurgulanmaktadır²⁰⁵. 19 Kasım 1955 tarihli Dünya gazetesinde yer alan Tokat Milletvekili Osman Hacıbaloğlu’nun 19’lar hareketine katılacağı yönündeki haberler, kendisinin Zafer gazetesine verdiği demeçte yalanlanmış, bu haberler Tokat’taki yerel gazetelerde de yer almıştır²⁰⁶.

Daha önce DP’yi desteklerken, partinin Tokat’ta ve tüm yurttaki verdiği sözleri tutmadığı gerekçesiyle, partiden ayrılan gazeteci Mehmet Tokatlı’nın kurmuş olduğu Hür-Söz gazetesinde, HP’nin Tokat’taki yayın organı gibi hareket ettiğine dair haberlere rastlamak mümkündür. 29 Kasım 1955 tarihli gazetede yer alan habere göre HP kurulur kurulmaz teşkilat kurmak için 40 ilden başvuru yapılmıştır. Gazetede Tokat’ta parti teşkilatının kuruluşu ile ilgili bilgi verilmezken, Aralık 1955’te Erzurum’da bir şube açıldığı bildirilmektedir²⁰⁷. 1957 yılında HP’nin Tatvan Şubesi’nin açılışı da Tokat gazetesine yansımıştır. Habere göre Tatvan’da DP idaresinden memnun olmayan pek çok vatandaş HP’ye iltihak etmektedir. Şubenin kurulduğu ilk günlerde 400’den fazla

²⁰³*Turhal*, 04.12.1957, Y.6, S.1142,s.1.

²⁰⁴*Turhal*, “Yeni Kurulacak Partinin ismi Cumhuriyetçi DP veya HP olacak” Y.4, S.502, 02.11.1955, s.1.

²⁰⁵*Gerçek Demokrat*, “Yeni Partinin 19 Rakamına Verdiği Değer”, Nu.338,Y.3,02.12.1955,s.1.

²⁰⁶*Tokat Sesi*, 23.11.1955, Y.6, S.735, s.1.

²⁰⁷*Hür-Söz*, “Aslan 19’lar Hürriyetin Bayrağını Çektiler” Nu.5, Y.1, 29.11.1955,

üye kaydolmuştur²⁰⁸. HP Tokat Şubesi ise 13 Haziran 1957’de kurulmuştur. Partinin kurucuları ve meslekleri Tablo 1.13’te belirtildiği gibidir²⁰⁹:

Tablo 1.13: HP Tokat Şubesi Kurucuları ve Meslekleri²¹⁰

Adı- Soyadı	Mesleği
Cemil Yoğurtçuoğlu	Avukat
Kemal Kovalı	Avukat
Lâmi Görker	Dâhiliye Mütahassısı
Sevki Balak	Tüccar
Hamdi Yoğurtçuoğlu	Çiftçi
Gazanfer Atanç	Avukat
Selahattin Peri	Tüccar
Dursun Demirpolat	Tüccar
Hilmi Sarıtaşlı	Halıcı
Hüsnü Yükler	Tüccar
Mehmet Tokatlı	Gazeteci

27 Ağustos 1957 tarihli Yeni Erbaa²¹¹ gazetesinde yer alan habere göre, HP, Erbaa ilçesinde ve Karayaka bucağında teşkilatlarını aynı gün kurmuştur²¹². Bucak teşkilatından ikişer üçer kişilik gruplar dağ köylerine kadar olan yerlerde parti ocaklarını kurmuşlardır²¹³. Parti ocaklarının kurulmasına müteakip farklı köylerden 175 kişi farklı partilerden istifa ederek HP’ye kaydolmuşlardır. Erbaa ilçesi yönetim kurulunda, Adnan Çoruh (eczacı), Bedrettin Oral (gazeteci), Mehmet Yalçinkaya (tütün

²⁰⁸Tokat, “Hür. Partisi Şarkta Gelişiyor”, NU.423, Y.2, 29.05.1957,s.1.

²⁰⁹Tokat Sesi, “Tokat’ta Hürriyet Partisi Kuruluyor”, Nu.1214,Y.8, 14.06.1957,s.1.; Yeni Erbaa, “Tokat’ta Hürriyet Partisi Kuruldu”, Nu. 316, Y.4, 14.06.1957, s.1.

²¹⁰Tokat, “İlimizde Hürriyet Partisi Kuruldu”, Nu. 440, Y.2, 18.06.1957,s.1.

²¹¹Yeni Erbaa gazetesinin sahibi ve başyazarı olan Bedrettin Oral, gazetede yayınladığı “Neden Hürriyet Partisi’ne Girdim” başlıklı 8 maddelik yazısında, DP’nin verdiği sözleri yerine getirmediğinden, programında yer alan hiçbir maddeyi yerine getirmediğinden, 1946’da DP’de yer alan idealist unsurların partiden tasfiye edilmiş olduğundan, ekonomik çöküntüyü durdurmak, israfı önlemek, memlekette hakiki kalkınmayı sağlamak istediğinden, memleketi gerçek demokrasiye kavuşturmak istediğinden, sınıfsız bir toplum istediğinden, HP yöneticilerinin politikanın hırslarına kapılmayıp samimi hareket ettiğinden, HP’nin memleket için hayırlı işler göreceğine olan inancından bahsetmiştir. Yeni Erbaa, Nu. 342, Y.4, 17.09.1957, s.1.

²¹²Yeni Erbaa, “Kazamız Hür P. Teşkilatı Kuruldu”, Nu.336,Y.4, 27.08.1957, s.1.

²¹³Yeni Erbaa,“İlçemizde Hür. P. Faaliyetleri”, Nu.346, Y.4, 01.10.1957, s.1. HP Erbaa teşkilatının kuruluşunun ardından Alan Köyü, Ortaköy, Şükür Köyü, Nuhu Köyü (Boykaya), Alinek Köyü, Hosan (Salkımören) Köyü, Zilhor (Çatılı) Köyü, Merkeze bağlı Karaağaç köyü, Tanoba Köyü’nde parti ocakları kurulmuştur. Erbaa’da Ferenge (Üzümlü) Köyü, Dere Mahallesi ve Kozlu bucağında da parti teşkilatları kurulmuştur. Aynı sayıda yer alan habere göre ilçede dava vekilliği yapan Talat Akın da partiye kaydolmuştur. bkz. Yeni Erbaa, 04.10.1957, Nu.347, Y.4, , s.1.

tüccarı), Bahri Dikici (Saraç), Cemal Elmacı (çiftçi), Necati Şanal (ziraatçı), yer almaktadır. Partinin Erbaa, ilçe kongresi 06.09.1957 tarihinde yapılmıştır. Müteşebbis heyetten; Bedrettin Oral, Mehmet Yalçınkaya, Adnan Çoruh, Bedrettin Üstün, Cemal Elmacı, Bahri Dikici ve İdris Sözal, ilçe genel idare heyetine seçilmişlerdir²¹⁴. Yeni Erbaa gazetesinin haberinden yola çıkarak, düzenlenen kongrede yapılan yönetim kurulu seçimleri dışında, siyasi bir sonuç ya da talep ortaya konmadığını söylemek mümkündür²¹⁵.

7 Eylül 1957 Cumartesi günü HP Tokat il kongresi Ali Sabri Kışık Sineması'nda yapılmıştır. Kalabalık bir dinleyici topluluğunun takip ettiği kongre, tam bir olgunluk havası içerisinde cereyan etmiştir. Kongrede yapılan seçimde, yönetim kuruluna seçilenler; Dr. Lami Görker, Selahattin Peri, Cemil Yoğurtçuoğlu, Hamdi Yoğurtçuoğlu, Kemal Kovalı, Şevki Balak, Hüsnü Yükler, Gazanfer Atanç, Dursun Demirpolat, Mehmet Tokatlı ve İhsan Kalaycı; Haysiyet Divanına seçilenler ise Osman Ünsal, Adnan Çoruh, Bedrettin Oral, Osman Şahin ve Ayhan Uslu'dur²¹⁶.

HP Tokat İl Kongresinde söz alan delegeler, DP iktidarının uygulamalarını sert bir şekilde eleştirmişlerdir. İsimleri yer almamakla birlikte bazı delegeler, ilaç bulamamaktan, günlük hayat pahalılığından bahsederken bir delege de “*DP artık içi boşalmış arı kovanına benzemektedir*” ifadesiyle salonda alkışlanmıştır. Kongre Başkanı Elâzığ Milletvekili Selahattin Toker'in yaptığı konuşmada ise HP'nin kuruluş sebepleri, hür ve korkusuz bir düzenin tesisi için adli teminat talebi, üniversite muhtariyeti, basına ispat hakkı, plansız yapılan düzenlemeler gibi konularda geniş örnekler vermiş ve delegelerin alkışlarıyla konuşmalarını sonlandırmıştır²¹⁷.

Tokat'ta DP iktidarına muhalif bir tavır takınan Halk Sesi gazetesi, HP'nin 1957 yılı büyük kongresinde teklif edilen muhalefetin birleşmesi haberlerini manşetten vermiş ve Tokatlı HP seçmenine, eğer birleşme olmazsa 1957 genel seçimlerinde

²¹⁴Yeni Erbaa, “Hür. P. İlçe Kongresi Yapıldı”, Nu. 340, Y.4, 10.09.1957, s.1.

²¹⁵Yeni Erbaa, aynı yer.

²¹⁶Halk Sesi, “Hürriyet Partisi İl Kongresi Yapıldı”, Nu. 234, Y.3, 09.09.1957, s.1-2.

²¹⁷Yeni Erbaa, “Hür P. İlçe Kongresi Yapıldı”, Nu. 340, Y.4, 10.09.1957, s.1.

oylarını CHP'ye vermeleri doğrultusunda telkinde bulunmuştur²¹⁸. Aynı gazetenin 28 Eylül 1957 tarihli sayısında “İş Birliğini Millet Yapacaktır” başlığı ile seçim öncesi muhalefet partileri arasında yapılması düşünülen işbirliğinin gerçekleşmeyeceği ifade edilmektedir²¹⁹.

Tokat Merkez ilçesi ve Erbaa dışında HP, Niksar'da²²⁰ 15 Ekim 1957 tarihinde, kurulmuştur. Niksar ilçe müteşebbis heyetinde; İbrahim Atila, Nevzat Önder, Turan Çavuşoğlu, Abdullah Özdöner, Kazım Vural, Bilal Kaya, Mehmet Agas yer almaktadır. Reşadiye ilçesi HP teşkilatı, ilçenin tanınmış kişileri tarafından kurulmuştur. İlçede teşkilatının ardından, on beş Ocak teşkilatı oluşturulmuştur. İlçe HP kurucuları; Hasan Önder (dava vekili), Burhan Bayhan (çiftçi), Ahmet Karabay (esnaf), Metin Gürler (şoför), Şerafettin Savaş (şoför), İsmail Yılmaz (esnaf)'dır²²¹. 22.10.1957 tarihli Yeni Erbaa gazetesinde HP seçim beyannamesi yayınlanmıştır²²².

1957 genel seçimleri öncesinde HP tarafından belirlenen Tokat Milletvekili adayları; Lami Görker (il başkanı, doktor), Cemil Yoğurtçuoğlu (avukat), Selahattin Peri (tüccar), Hamdi Yoğurtçuoğlu, Osman Ünsal (Emekli Öğretmen), Mahmut Yurdakök (Erbaa'da hakim), Gazanfer Atanç (avukat), Dursun Demirpolat (Manifaturacı Turhal-Pazar-Dereköy), iki aday da genel merkez tarafından gösterilecektir. Bu adayların birisinin Selahattin Toker olması istenmiştir²²³.

Partinin kurucusu Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun Manisa'da yaptığı seçim mitingindeki “*Hesap günü geldi. Ben de huzurunuzda hesap vermek için çıkıyorum. Tek şeften kurtulmak için DP'ye girdim, sizleri de peşimde sürükledim. Fakat hayal kırıklığımız büyük oldu. Oyunuzu vilayetinizdeki kuvvetli muhalefet partisine veriniz.*

²¹⁸Halk Sesi, “Hür P. Kongresinde Barutçu İstek Üzerine Bir Konuşma Yaptı” , Nu: 238, Y.3, 19.09.1957,s.1.

²¹⁹Halk Sesi, “İşbirliğini Millet Yapacaktır”, Nu.242, Y.3, 28.09.1957,s.1.

²²⁰Yeni Erbaa, “Niksar'da Hürriyet Partisi Kuruldu”, Nu. 351, Y.4, 18.10.1957, s.1.

²²¹Yeni Erbaa, “Niksar'da Hürriyet Partisi Teşkilatı”, Nu.353, Y.4, 29.10.1957, s.1.

²²²Yeni Erbaa, “ Hürriyet Partisinin Seçim Beyannamesi Neler Getiriyor”, Nu. 352, Y.4, 22.10.1957,s.1.

²²³Halk Sesi, “HP Milletvekili Adayları”, Nu.244,Y.3,03.10.1957.s.2.; Turhal, “ HP ve CMP Adayları Belli Oldu”, Nu. 1079, Y.6, 01.10.1957, s. 1.

Zaten ben oy istemiyorum. Hürriyet istiyorum” sözleri de Halk Sesi gazetesinde yer bulmuştur.

1957 seçimlerinde Tokat'ta CHP adayları 5.772 oy farkı ile seçimi kazanmışlardır. HP, Tokat'tan Milletvekili çıkaramamıştır. Partinin adaylarının aldıkları oy miktarları ise tablo 1.14'te belirtilmiştir²²⁴:

Tablo 1.14: HP Adaylarının 1957 Seçimlerinde Tokat'ta Aldıkları Oy Miktarları²²⁵:

Milletvekili Adayı	Aldıkları Oy Miktarı
Lami Görker	3043
Cemil Yoğurtçuoğlu	3006
Selahattin Toker	2973
Selahattin Peri	2971
Hamdi Yoğurtçuoğlu	2960
Mir'at Algaç	2958
Osman Ünsal	2949
Dursun Demirpolat	2935
Mahmut Yurdakök	2931
Gazanfer Atanç	2890

Seçimlerde yaşanan başarısızlığın sebebi olarak Hürriyet Partililerin, CHP'yi desteklediği yolundaki haberleri yayımlayan Halk Sesi gazetesi²²⁶ dışında 1958 sonlarına kadar parti ile ilgili Tokat yerel basınında haber yer almamaktadır. 1958 Ekim ayında, aylık toplantısında alınan kararlar doğrultusunda yayınlanan HP Umumi İdare Heyeti Tebliği'ne göre parti, demokrasi yolunda çalışmalarına devam edeceğini bildirmesine rağmen²²⁷, 23-24 Kasım 1958 Olağanüstü Kongresi neticesinde CHP ile birleşme kararı alınmıştır²²⁸. Alınan karar ile ilgili olarak Yeni Erbaa gazetesi başyazarı ve HP Tokat il teşkilatında delege olan Bedrettin Oral uzun bir yazı kaleme almıştır. Partinin Ankara'daki kongresine katılan Oral, kongrede yaşananları uzun uzun anlattıktan sonra,

²²⁴Halk Sesi, “Vilayetimizde Milletvekili Seçimlerinin Kat'i Neticeleri”, Nu. 257, Y.3, 02.11.1957, 1.

²²⁵Halk Sesi, aynı yer.

²²⁶Halk Sesi, “Hür P. Kime Oy Verdi”, Nu. 263, Y.3, 23.11.1957,s.1.

²²⁷Yeni Erbaa, “Hür P.'nin Tebliği, Demokrasiye Paydos Dedirtmeyecek”, Nu.450, Y.5, 10.10.1958, s.1.

²²⁸23-24 Kasım 1958 günlerinde Ankara Bahçelievler Kristal Gazinosu'nda düzenlenen fevkalade toplantıda, çalışma raporunun okunmasına müteakip “güç birliği” konusu tartışmaya mahal vermeden kabul edilmiştir. Kongre çok heyecanlı geçmiş, hükümet komiserinin müdahale isteği havayı daha da elektriklendirmiştir. bkz. Yeni Erbaa, “Hür. P. Kongresi Güç Birliğini Kabul Etti”, Nu. 464, Y.5, 28.11.1958, s.1.

CHP ile birleşme kararının bir mecburiyet olduğunu ve bundan memnun olmadığını dile getirmek için “*Kabahat kimde? Koşanda mı, çağıranda mı, çelme takmak isteyende mi? Tarih bir gün bunu da aydınlatacaktır. Oyun edenler oyuna düşecek, haklarımızı gasp etmek isteyenler ise bizi nasıl sızlattırsa sorumlu vicdanları ilelebet sızlayacaktır*” sözlerini kullanmıştır²²⁹.

1.1.4. Siyasi Partilerin Tokat İl Kongreleri

1.1.4.1. 1950-1954 Yılları Arasındaki Kongreler

1.1.4.1.1. DP Kongreleri

20 Haziran 1949’da Ankara’da toplanan DP II. Büyük Kongresi’nde²³⁰ kabul edilen tüzük ve program kitapçığında DP teşkilat kongreleri ile ilgili olarak; “*il, ilçe, bucak ve ocak teşkilat kongreleri yılda bir yapılır ve her yıl Ağustos ayından başlayarak bir sonraki yılın Ocak ayına kadar devam eder. İl kongreleri neticesinde seçilen delegeler arasından belirlenen 3 kişi de iki yılda bir düzenlenen Büyük Kongreye katılır*”²³¹ ifadelerine yer verilmiştir.

Tokat’ta DP İl Kongresi ilk olarak 5 Ocak 1948’de toplanmıştır. Kongre ile ilgili ayrıntılı bilgi “Tokat’ta DP Teşkilatının Kurulması” başlığı altında ayrıntısıyla verilmiştir.

DP’nin iktidara geldiği 1950 yılında Tokat Ocak kongreleri Kasım ayında başlamıştır. Kongrelerde bir önceki yılın raporlarını sunulup oylama yapıldıktan sonra delegeler, buldukları bölgeler ile ilgili hükümetten beklentilerini ve taleplerini dile getirmişlerdir. Bu taleplerin ilk sırasında Almus Barajı’nın yapılması meselesi gelmektedir²³². Bölgedeki temel ekonomik uğraşların geliştirilmesi meseleleri kongrelerde talep edilen genel istekler arasında yer almıştır²³³. Bunun yanında DP’nin

²²⁹Yeni Erbaa, “Sisli Bir Havada Alınan Sisli Karar”, Nu. 465, Y.5, 02.11.1958, s.1.

²³⁰Eroğul, a.g.e, s. 75.

²³¹Demokrat Parti Tüzük ve Programı, Doğu Matbaası, Ankara, 1949.

²³²Tokat Sesi, “DP Ocak Kongreleri”, Nu.14, Y.1, 01.12.1950, s.1.

²³³Kongrelerde geliştirilmesi istenen, bölgenin temel ekonomik uğraşları arasında, ormanların ıslahı, tarım alanlarının tapulanması ve genişletilmesi, köy, okulları, yolları ve su kanalları meselesi, Tokat’ta bir

seçim vaatleri arasında bulunan Milletvekili maaşlarının düşürülmesi konusu da kongrelerde gündeme gelmiştir. Mehmet Güneş kongrede yaptığı konuşmasında, “*iktidarı CHP’den almak için köylüye çok vaatlerde bulunulduğunu ve bunların yerine getirilmesi gerektiğini ve bu dileklerin yüksek mercilere duyurulması gerektiğini*” vurgulamıştır. Mesrur Gürgeç²³⁴, köylerdeki doktor eksikliklerini, elinde traktör olanların, ihtiyacı olan köylüye yardımcı olması gerektiğini, memur çocuklarına yapılan yardımların köylü çocuklarına da yapılması gerektiğini, Tokat’ta Yapı Kredi Bankası’nın açılması gerektiğini, resmi daire otomobillerinin azaltılmasını, ceza kanununun ağırlaştırılmasını, sigara fabrikasının kurulmasını, seçimler öncesinde köy köy dolaşan vekillerin seçimden sonra ilgisiz kaldığını, il teşkilatının ileri gitmesi için vekillerin yardım etmesi gerektiğini, partiye bir cip alınması gerektiğini vurgulamıştır²³⁵.

DP Zile İlçe Kongresi 29 Mart 1951 tarihinde yapılmıştır. Kongrede ilçe idare kurulunun raporunun okunmasının ardından yapılan seçimde ilçe başkanlığına Ahmet Akbay, ikinci başkanlığa Osman Sarıvala, muhasipliğe İsmail Esin ve katipliğe de Osman Altınalan seçilmişlerdir²³⁶.

DP Erbaa İlçe Kongresi 12 Temmuz 1951 tarihinde yapılmıştır. Geçen yılın raporunun okunup onaylanmasının ardından, delegeler tarafından kongrede sert tenkitlerde bulunulmuştur. Özellikle sel ve dolu felaketlerinin ardından ilçeye yeterli yardım yapılmadığından, milletvekillerinin bölgeye gelmedikleri ve vatandaşın sıkıntıları ile ilgilenmediklerinden şikâyet edilmiş, Taşova’nın ayrılmasına da itiraz edilmiştir. Yapılan seçimlerde DP ilçe yönetim kuruluna Remzi Varol, Saadettin Akın,

sigara fabrikası kurulması, pancar ekimi için daha geniş arazilere izin verilmesi, bağıcılığın geliştirilmesi vb. bkz. *Tokat Sesi*, “DP Ocak Kongreleri, Merkez İlçe Kongresi”, Nu.22, Y.1, 29.12.1950, s.1

²³⁴Mesrur Gürgeç, 1946 yılında DP’ye katılarak siyasi hayata başlamış, 1955 yılında DP mensubu olarak Tokat belediye başkanlığı yapmıştır. 1963 ve 1968 yıllarında da Adalet Partisi mensubu olarak Tokat’ta toplam üç dönem belediye başkanlığı yapmış bir siyasetçidir. Aynı zamanda Tokat Sesi ve Tozanlı gazetelerinin de sahibi ve başyazarıdır. bkz. Metin Gürdere, *20.Yüzyılda Tokat Bir Şehrin ve İnsanların Hikayesi Seçimler ve Siyaset*, Es-Form Ofset, Sivas, 2017, C.3, s. 200.

²³⁵*Tokat Sesi*, “DP Merkez İlçe Kongresi”, Nu.24, Y.1, 05.01.1951,s.1,

²³⁶*Tokat Sesi*, “Zile DP Kongresi Yapıldı”, Nu. 48, Y.1,30.03.1951, s.1-2.

Rıfat Akay, Ahmet Türker, Cemal Elmacı, Sebati Başeğmez, Mehmet Kazancı seçilmişlerdir²³⁷.

1951 yılı DP Tokat İl Kongresi'nin hazırlıklarının yapıldığı Temmuz ayında Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Tokat'ı ziyaret etmiştir. 26 Temmuz 1951'de gerçekleşen bu ziyaret sırasında Tokat şehri ileri gelenleri ve vatandaşlar, sıkıntılarını Celal Bayar'a iletmışlerdir. Bu konuların başında yine Almus Barajı meselesi gelmektedir. Bayar'ın ziyareti neticesinde mevcut sıkıntılara bir çözüm üretildiğine dair dönemin gazetelerinde her hangi bir haber yer almamaktadır²³⁸. Kongreye, Başbakan Adnan Menderes ve Maliye Bakanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun da katılacağı bildirilmekteyken, katılmadıkları dikkati çekmektedir. 12 Ağustos'ta düzenlenen İl Kongresi, Tokat milletvekillerinden, Haluk Ökeren, Ömer Sunar ve Ahmet Gürkan'ın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ali Sabri Sineması'nda dinleyiciler, delegeler, davetliler ve basın mensupları için yerler hazırlandığı bildirilmiştir. Kongre başkanlığına Milletvekili Haluk Ökeren, ikinci başkanlığa Ömer Sunar, kâtipliklere Mehmet Ali Marşan ve Sadettin Akın seçilmişlerdir. Kongrede geçen yılın raporları okunmuş ve üzerinde tartışılmış, dilekler ve şikâyetler iletdikten sonra yeni yönetim kurulu seçimi yapılmıştır. Buna göre Selahattin Gülüt, Mehmet Şahin, Mesrur Gürgenç, Niyazi Sezgin, Haydar Baykal, Nazım Alpkaya, Mehmet Kazova, Mehmet Aksu, İbrahim Özer 1951 yılında DP Tokat il yönetim kurulunu teşkil etmişlerdir²³⁹. Seçilen delegelerden, Selahattin Gülüt, Mehmet Şahin, Mehmet Kazova, Ahmet Uysal, Hasan Demirağ, Canbolat Onarok, Mesrur Gürgenç DP genel kongresine katılmak üzere Ankara'ya gitmişlerdir²⁴⁰. Kongrede, Selahattin Gülüt Tüzük komisyonuna, Mesrur Gürgenç Ana Davalar ve Dilek Komisyonu'na, Ahmet Uysal Program Komisyonu'na, Ahmet Akbay Bütçe Komisyonu'na seçilmişlerdir²⁴¹.

²³⁷*Tokat Sesi*, "Erbaa DP Kongresi Dün Yapıldı, Kongre Baştan Sona Tam Bir Vakar Ve Heyecan Numunesiydi", Nu.78, Y.1, 13.01.1951, s.1.

²³⁸*Tokat Sesi*, "Hoş geldiniz, Artık Kaderimizin Değiştiğine İnanmak İstiyoruz", Nu. 82, Y.1, 27.07.1951, s.1,2,3.

²³⁹*Tokat Sesi*, "D. Parti Kongresi", Nu. 87, Y.1, 14.08.1951, s.1,2.

²⁴⁰*Tokat Sesi*, "DP Genel Kongresi", Nu. 104, Y.2, 12.10.1951,s.1.

²⁴¹*Tokat Sesi*, "DP Genel Kongresi", Nu. 106, Y.2, 17.10.1951,s.1.

1951 kongresinde her ilçenin dilekleri ayrı ayrı gündeme gelmiştir. İlçelerin ortak dilekleri yol, su ve okul eksikliklerinin giderilmesi, sağlık hizmetlerinin genişletilmesi, tarım araç gereçlerinin çoğaltılması, muhtaç çiftçilere toprak tevzi edilmesi, işsizlik ve gençlerin kahvelerde kumara alıştığı vs. şeklindedir. Özel dilekler ise her ilçede farklılık göstermektedir. Tokat merkezde şeker fabrikası kurulması, Kazova sol sahil sulama kanalının yapılması, Tokat'ta ofis şubesi açılması, bir kredi bankasının açılması, tütün imalathanesinin kurulması, Almus Barajı projesinin hayata geçirilmesi, Erbaa'da Kelkit Irmağı'nın iki tarafına da kanal açılması, Niksar'da pancar ekimine müsaade edilmesi, Niksar ovasının sulanması şeklinde bildirilmiştir²⁴².

1952 yılı ocak kongreleri Mart ayı itibariyle başlamıştır. Turhal ilçesi Yenişehir Semt Ocağı Kongresi, 1 Mart Çarşamba günü yapılmıştır. Bucak idare heyetine Süleyman Gençer, Seyfi Gürer, Doğan Ergeneli, Reşit Önder ve Mahmut Soyak seçilmişlerdir²⁴³. Tokat merkezde de Ocak Kongreleri 14 Mart'ta Abdülfettah ve Çay Mahalleleriyle başlamıştır. Kongrelere katılım genel olarak yüksek olmaktadır. Semt Ocağı Başkanı Nuri Diren'in yönetiminde gerçekleşen kongrede vatandaşlar ekonomik sıkıntılardan, ilaçların pahalılığından, işsizlikten, mahallenin elektrik, su gibi ihtiyaçlarından bahsederek bu yönde taleplerde bulunmuşlardır²⁴⁴. Örtmeliönü ve Hacı Hasan Bölüğü semt ocağı kongreleri ise 19 Mart 1952 tarihinde Mehmet Kazova başkanlığında yapılmıştır. Mihmedi Hacip ve Çekenli Ocaklarının kongreleri 20.03.1952 tarihinde İbrahim Özer başkanlığında yapılmıştır. Muslahattin ve Samyeli semtleri Ocak kongreleri 22.03.1952 tarihinde Mehmet Kazova başkanlığında yapılmıştır. Düzenlenen kongrelerde vatandaşlar, mahallelerinin elektrik ve su işlerinin tamamlanmasını, orman kanununun düzenlenmesini, gelir vergisi kanunun düzenlenmesini talep etmişlerdir²⁴⁵. 26.03.1952 gecesi İbrahim Özer başkanlığında açılan kongrede vatandaşlar sellerden zarar gören kenar mahallelerin yararlarının halen

²⁴²*Tokat Sesi*, "DP Kongresinde İleri Sürülen İstekler", Nu.88, Y.1, 17.08.1951, s.1,2.

²⁴³*Tokat Postası*, "DP Ocak Kongreleri", Nu.39, Y.1, 08.03.1952, s.1.

²⁴⁴*Tokat Postası*, "DP Abdülfettah Mahallesi Semt Ocağı Kongresi Yapıldı", Nu.42, Y.1, 19.03.1952, s.1.

²⁴⁵*Tokat Postası*, "DP Ocak Kongreleri Hararetle Devam Ediyor", Nu.44, Y.1, 26.03.1952, s.1.

sarılmadığından²⁴⁶, ülke genelinde ve şehirde hüküm süren işsizliğin ve buna bağlı olarak fakirliğin toplumda verem hastalığının yaygınlaşmasına sebep olduğundan, devletin yurt dışından gelen ilaçlardan gümrük vergisi almamasından, bunun yanında yerli sanayinin desteklenmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Kongrede vatandaşların “*Türk milleti, memleketin mukadderatını tereddütsüz olarak teslim etmiştir*” sözleri, DPye duyulan güvenin ve verilen sorumluluğun bir göstergesi olarak nitelenebilir²⁴⁷. Kongrelerin hararetle devam ettiği günlerde Çamlıbel bucağında iki DP ocağı daha açılmıştır²⁴⁸. Pazar Bucak Kongresi, Mehmet Şahin’in başkanlığında Tokat’tan ve Turhal’dan gelen heyetlerin de katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kongrede Yeşilyurt’un ıslah edilmesi, Almus Barajı’nın yapılması, sol sahil sulama kanalının yapılması gibi taleplerde bulunulmuştur. Kongre başkanı bu konuların hükümetin gündeminde olduğunu bildirmiştir²⁴⁹. Seyit Necmettin semt ocağı kongresi Nuri Diren başkanlığında yapılmıştır. Yeşilyurt (Merkez Bucağı, Sargun) köyünde de yeni bir DP ocağı açılmıştır²⁵⁰. Muhat köyü (Almus, Çevreli) Ocak Kongresi kalabalık bir halk topluluğunun katılımıyla gerçekleştirilmiştir²⁵¹.

Ocak ve bucak kongrelerinin tamamlanmasının ardından ilçe kongreleri düzenlenmeye başlamıştır. DP Turhal ilçe kongresi milletvekillerinden Hamdi Koyutürk’ün de katılımıyla kalabalık bir halk topluluğu karşısında gerçekleştirilmiştir²⁵². 13 Temmuz 1952’de Erbaa merkez bucak ve ilçe kongreleri yapılmıştır²⁵³. DP Zile İlçe Kongresi, Tokat, Turhal, Niksar ve Erbaa’dan gelen yöneticilerin de katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kongre başkanlığını Milletvekili Fevzi Çubuk yapmış, yapılan ilçe idare kurulu seçiminde; başkanlığa Ahmet Akbay, ilçe idare

²⁴⁶Tokat Sesi Gazetesinde Ekrem Kızıltan tarafından hazırlanan yazıda,19 Haziran 1951’de Tokat’ta meydana gelen sel felaketi neticesinde hükümetin gönderdiği maddi yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine dağıtılmadığı, yapılan dağıtımın nedensiz bir şekilde durdurulduğu ve kalan para ile ne yapıldığının belli olmadığı iddia edilmektedir. bkz. *Tokat Sesi*, “DP Ocak Kongrelerinde Dile Getirilen Dertlerden Sel Yardımları Ne Oldu?”, Nu. 153, Y.2, 28.03.1952, s.1,2.

²⁴⁷*Tokat Postası*, “DP Hoca Ahmet Ocak Kongresi”, No.46, Y.1, 02.04.1952,s.1.

²⁴⁸*Tokat Postası*, “Çamlıbel’de İki DP Ocağı Daha Açıldı”, No.52, Y.1, 23.04.1952,s.1.

²⁴⁹*Tokat Postası*, “DP Pazar Bucak Kongresi Yapıldı”, N.53, Y.1, 26.04.1952,s.1.

²⁵⁰*Tokat Postası*, “Yeşilyurt Köyünde DP Ocağı Açıldı”, Nu. 58, Y.1, 14.05.1952, s.1.

²⁵¹*Tokat Postası*, “Muhat (Çevreli) Köyü Ocak Kongresi”, Nu. 61, Y.1, 24.05.1952,s.1.

²⁵²*Tokat Sesi*, “DP Turhal İlçe Kongresi”, Nu. 168, Y.2, 20.05.1952,s.1.

²⁵³*Tokat Sesi*, “DP Erbaa Kongresi”, Nu. 184, Y.2, 15.07.1952, s.1.

kuruluna Ahmet Vanlıoğlu, Osman Altınalan, İsmail Soyancar, Sami Koç, Şükrü Özkarslı, Osman Sarıvala seçilmiştir. Tokat merkez ilçe kongresi milletvekilleri Fevzi Çubuk, Sıtkı Atanç ve Hamdi Koyutürk'ün katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan seçim sonucunda ilçe idare heyetine Ahmet Uysal, Faik Ünal, Hasan Hanlı, Mehmet Şahin, M. Şamiloğlu, Sabri Karaca, İbrahim Özer seçilmişlerdir²⁵⁴.

DP il kongresi 28 Eylül 1952 Pazar günü Ali Sabri Sinemasında gerçekleştirilmiştir. Kongreye DP Tokat milletvekillerinin tamamı katılmıştır. Milletvekillerinden Ahmet Gürkan Kongre başkanı, Fevzi Çubuk da başkan vekili seçilmiştir. Kongrede, parti il idare heyetinin işbirliği içerisinde olmamasının, Tokat'ta yatırımların aksamasına neden olduğu eleştiri konusu olmuştur²⁵⁵. Yapılan seçim neticesinde yeni yönetim kuruluna; Mehmet Şahin, Bekir Şahin, Haydar Baykal, Emin Caner, Hüseyin Koçaker, Selahattin Gülüt, Mesrur Gürgeç, Celal Sunar, Hasan Demirağ seçilmişlerdir.

1953 yılı kongreleri Şubat ayı itibariyle başlamıştır²⁵⁶. 6 Şubat'ta parti binasında Yarahmet Mahallesi kongresi toplanmıştır. Kongrede dikkati çeken talep askeri kışlaya, bir birlik getirilmesi şeklindedir²⁵⁷. Hacı Hasan Bölüğü, Örtmeliönü, Oğulbey ve Mihmadihacip Mahalleleri kongreleri 9 Şubat tarihinde parti binasında yapıldı²⁵⁸. Tepe Mahallesi Ocak kongresi 12 Şubat'ta yapıldı. Kongrede mahallenin yollarının bakımsızlığı, su kanallarının tamir edilmesi gerektiği, bekçilerin görevini yerine getirmediği gibi konularda taleplerde bulunuldu²⁵⁹. Soğukpınar Mahallesi Ocak Kongresi 16 Şubat'ta yapıldı. Ayrıca Turhal'da da mahalle ve köylerin kongreleri yapılmaktadır²⁶⁰. Çay Mahallesi DP Ocak kongresi 17 Şubat'ta parti binasında yapılmıştır²⁶¹. Erbaa'nın, Aşağıçandır, İskili (Demirtaş), Yukarıçandır, Haçpazar

²⁵⁴*Tokat Sesi*, "DP İlçe Kongresi", Nu. 189, Y.2, 01.08.1952,s.1.

²⁵⁵*Tokat Sesi*, "DP İl Kongresi, İdare Heyeti Raporu Şiddetle Tenkit Edildi", Nu.207, Y.3, 03.10.1952, s.1,2.

²⁵⁶*Tokat Postası*, "Tokat DP Ocak Kongreleri Şubat'ta Yapılacak", Nu. 123, Y.2, 31.01.1953,s.1.

²⁵⁷*Tokat Postası*, "Tokat DP Ocak Kongreleri", Nu. 125, Y.2, 08.02.1953,s.2.

²⁵⁸*Tokat Postası*, "Tokat DP Ocak Kongreleri Devam Ediyor", Nu.126, Y.2, 11.02.1953,s.2.

²⁵⁹*Tokat Postası*, "Tokat DP Ocak Kongreleri Devam Ediyor", Nu.127, Y.2, 14.02.1953,s.2.

²⁶⁰*Tokat Postası*, "Soğukpınar Mahallesi DP Ocak Kongresi", Nu.129, Y.2, 21.02.1953,s.2.

²⁶¹*Tokat Postası*, "Tokat DP Ocak Kongreleri Devam Ediyor", Nu.130, Y.2, 25.02.1953,s.1.

(Hacıpazar), Tonu (Akkoç), Çalgara, Ahur (Tosunlar), İverönü, Ağca Alan, Endekse (Ocakbaşı), Hacıbükü, Milal (Çakır), Erzenüs (Evciler), Merkez Batı Mahallesi kongrelerinden çıkan neticeler ortaktır. Kongrelerde, vatandaşlar tarafından cami, okul ve öğretmen, yol, su, yakacak odun ve orman korunması, sulama kanalı, sellerden zarar gören tarlalar için destek verilmesi, işçi haklarının korunması vb. sorunlara çözüm bulunması talep edilmiştir. Karayaka bucak kongresi 7 Ağustos'ta yapılmıştır²⁶².

Haziran ayı itibariyle ilçe kongreleri başlamıştır. 21 Haziran'da yapılan Turhal ilçe kongresinde iletilen dilekler adeta Tokat ve ilçelerinin temel sorunlarını ifade etmektedir. Bu istekler, okul, yol, içme ve sulama suyu, küspenin parasız verilmesi, istimlak edilen arazi bedellerinin ödenmesi, işçi kanununda değişiklik ve benzeridir²⁶³. 30 Ağustos'ta düzenlenen Erbaa ilçesi merkez bucak kongresi, ilçe teşkilatında yaşanan parti içi münakaşalar sebebiyle hem DP'liler hem de CHP'liler tarafından dikkatle takip edilmişti. Kongreye milletvekilleri Ahmet Gürkan, Hamdi Koyutürk ve Fevzi Çubuk da katıldı. Tokat Postası gazetesine göre sükûnet içerisinde geçen kongrede, Karayaka Köprüsü'nün tamiri, tütünlerden kesilen primlerin Erbaa tütün yetiştiriciliği için olumsuz etki yaptığı, yol ve okul eksiklerinin giderilmesi, selden zarar görenlere desteğin artırılması, içme ve sulama suyu meseleleri gibi konularda görüşler bildirildi²⁶⁴. Erbaa ilçe kongresi ise 9 Ekim 1953'te yapılmıştır. Kongrede yapılan seçimler neticesinde; Alişan Diktaş, Sururi Aytaç, Bedri (Bedrettin) Oral, Adnan Çoruh, Mehmet Özgün, Remzi Şen ve Mustafa Yiğit ilçe idare heyetine seçilmiştir²⁶⁵. Almus ilçesi bucak kongresi 20 Eylül tarihinde gerçekleştirilmiştir²⁶⁶. Gökdere bucak kongresi ise 23 Eylül'de yapılmıştır²⁶⁷. 27 Eylül 1953 Pazar günü düzenlenen Tokat Merkez ilçesi bucak kongresinde ilçeye bağlı köylerin sorunları tek tek ele alınmıştır. Şeker fabrikasındaki kantar idarecilerinin pancardan %30 fire düşmesinin köylüye zarar verdiği, bunun engellenmesi gerektiği bildirilmiştir. Merkez ilçesi Kocacık köyünde

²⁶²*Tokat Postası*, "Erbaa DP Ocak Kongreleri", Nu. 147, Y.2, 13.08.1953, s.1.

²⁶³*Tokat Postası*, "Turhal DP İlçe Kongresi", Nu.134, Y.2, 28.06..1953,s.1.

²⁶⁴*Tokat Postası*, "DP Erbaa Merkez Bucak Kongresi", Nu. 154, Y.2, 06.09.1953,s.1.

²⁶⁵*Tokat Postası*, "Erbaa, DP İlçe Kongresi Yapıldı", Nu. 164, Y.2, 11.10.1953,s.1.

²⁶⁶*Tokat Postası*, "DP Kongreleri", Nu. 158, 20.09.1953, s.1.

²⁶⁷*Tokat Postası*, "DP Kongreleri", Nu. 159, 24.09.1953, s.1.

sıtma savaş teşkilatının faaliyet göstermediği, köyün su sıkıntısı çektiği; Topçam Mahallesi'nde elektrik sıkıntısı olduğu; Tekel idaresinin tütün tahminlerinde isabetli davranması gerektiği; Vakıflar İdaresi'nin vatandaştan topladığı parayı iyi değerlendirmede için idarenin belediyeye devrini; Hocaahmet Mahallesi'nde yazmacı esnafına uygulanan muamele vergisinin kaldırılmasını; Hasanbaba (Merkez) köyünde su sıkıntısı yaşandığını, yol olmadığı için at arabasının giremediğini ve hastaların dört ağaca sarılıp şehre getirildiğini; Tepe Mahallesi'nin yarısında elektrik olup yarısında olmadığını; seçimlerin yaklaştığı şu günlerde partiyi destekleyen iki gazete olduğu ama tam manasıyla faydalı olmadıklarını, Gevle (Merkez İlçe, Bakışlı) köyünün odun ve kereste ihtiyacının karşılanması gerektiğini; vilayetteki bekçi adedinin artırılmasını; Geksi (Aydınca) köyü veya çevre köylerden birine bir okul yaptırıldığı takdirde 4 köyün çocuklarının birden okutulabileceğini; Geyras köyüne cami, okul, çeşme yapılması gerektiğini; Tokat'ta bir verem pavyonu yapılmasını; esnaf vergisinin düzenli bir şekilde sokulmasını; Daş Kapanına ikinci bir kapı açılması gerektiğini; Tekneli (Merkez) köyünde köy halkı tarafından iki bin beş yüz lira para toplanarak yapılan içme suyu borularının çöktüğü ve hükümet desteği olmadan bunun tamir edilemediğini; Zodu (Merkez İlçesi, Korucak) köyüne su tesisatının yapılması gerektiğini, kereste olmadığı için köy camisinin çatısının çöktüğünü ifade etmişlerdir²⁶⁸. Tokat Merkez İlçe Kongresi 13 Aralık 1953'te Selahattin Gülüt başkanlığında yapılmıştır²⁶⁹.

DP Tokat İl Kongresinin, 27 Aralık'ta yapılması planlanırken, Başbakan Adnan Menderes'in katılacağını bildirilmesi üzerine, kongre 17 Ocak 1954'e ertelenmiştir²⁷⁰. Belirlenen tarihte toplanan DP Tokat İl Kongresine Başbakan Menderes hava muhalefeti nedeniyle katılmamıştır. Kongrede dile getirilen dilekler daha öncekiler gibi hastane, doktor, yol, içme ve sulama suyu, okul, öğretmen, Kazova İnekhanesinin

²⁶⁸*Tokat Postası*, "Tokat Merkez DP Kongresi Pazar Günü Yapıldı", Nu.161, Y.2, 1.10.1953,s.1.

²⁶⁹*Tokat Postası*, "DP Merkez İlçe Kongresi Yapıldı", Nu. 183, Y.2, 17.12.1953,s.1

²⁷⁰Tokat'ın sorunlarını hükümete iletmek üzere Ankara'ya giden ve başbakanla görüşen heyetin bildirdiğine göre Menderes, "candan sevdiğim Tokatlılara selam ve sevgilerimi ulaştırınız. 17 Ocakta Tokatlılar arasında bulunmaktan ve bu arzularını yerine getirmekten bahtiyarlık duyacağım" sözleriyle Tokat'a gelmek istediğini iletmıştır. *Tokat Postası*, "Başbakan 17 Ocak'ta Tokat'a Geliyor", Nu. 186, Y.2, 27.12.1953,s.1

bakımı ve temizliğinin yapılması şeklinde gerçekleşmiştir²⁷¹. Kongre ile ilgili olarak Halk Sesi gazetesinde başbakanın söz verip de gelmediği, bunun büyük beklentiyle ilçe ve köylerden bir gün önceden gelen vatandaşlarda hayal kırıklığı uyandırdığı bildirilmiştir. Kongrede Tokat milletvekillerinin bulunmayışı da partinin il yönetimini zor durumda bırakmıştır²⁷². Kongre neticesinde seçilen yeni idare heyetinde, Selahattin Gülüt, Mehmet Şahin, Mehmet Kazova, Bülent Altay, Hüseyin Koçaker, Mesrur Gürgeç, Ahmet Uysal, Mehmet Aksu yer almaktadır²⁷³.

1.1.4.1.2. CHP Kongreleri

CHP'nin il teşkilatı ile ilgili "*Tokat'ta CHP Teşkilatının Kuruluşu Ve Üyeleri*" başlığı altında bilgi vermiştik. Parti Kongreleri, Partinin, 1935 tüzüğünde yer alan bilgilere göre, mahalle, semt veya köylerde Ocak Kongreleri; bucaklarda Nahiye Kongresi; ilçelerde Kaza Kongresi; illerde Vilayet Kongresi şeklinde düzenlenmiştir. Ocak ve Nahiye kongreleri yılda bir, ilçe ve il kongreleri iki yılda bir toplanmaktadır. Kongrelerde yönetim kurulu başkanları Genel Merkez tarafından belirlenmektedir. Parti devlet anlayışı çerçevesinde valiler aynı zamanda partinin il başkanlığı görevini yerine getirmekteydiler. Bu uygulama 1939 yılında yapılan değişikliklerle kaldırılmıştır²⁷⁴.

1950 seçimlerinin ardından Tokat'ta CHP'nin oylarının azaldığı anlaşılmaktadır. 1950 yılında düzenlenen kongresi olup olmadığına dair bilgiye ulaşamamış bulunmaktayız. Buna karşın 1951 yılı Haziran ayı itibariyle CHP, ilçe kongreleri düzenlenmeye başlamıştır. Tokat Sesi gazetesinin haberine göre 25 Haziran'da düzenlenen Tokat CHP ilçe Kongresinde, özellikle genç CHP'liler başta olmak üzere delegelerin, eski zihniyetin devam ettiğinden şikâyetçi oldukları dikkati çekmektedir. Kongrede, ilçe yönetim kuruluna seçilecek kişilerin listesinin köylerden gelen delegelere önceden verildiği iddia edilmiştir²⁷⁵.

²⁷¹*Tokat Postası*, "Tokat DP İl Kongresi, Kalabalık Bir Dinleyici Huzurunda Yapıldı", Nu.193, Y.2, 21.01.1954, s.1.

²⁷²*Halk Sesi*, "DP Tokat İl Kongresinden İntibalar", Nu.80, Y.1, 20.01.1954, s.1,2.

²⁷³*Tokat Sesi*, "DP Tokat İl Kongresi Yapıldı", Nu.341, Y.4, 19.01.1954, s.1.

²⁷⁴Kabasakal, *a.g.e.*, s.145,146,151.

²⁷⁵*Tokat Sesi*, "CHP İlçe Kongresi", Nu.73, Y.1, 26.06.1951,s.1.

CHP İl Kongresi 1 Temmuz 1951 Pazar günü düzenlenmiştir. Kongreye Tokat delegeleri dışında Amasya ve Sivas'tan birer heyet, CHP milletvekillerinden Zihni Betil, Avni Doğan, Server Somuncu, C.C. Eyüboğlu, eski milletvekillerinden Reşat Şemsettin Sirer, Recai Güreli, R. Ahmet Sevensil de iştirak etmiştir. Sivas ve Amasya'dan gelen partililer, yaptıkları konuşmalarla kongreye miting havası verirken Tokatlı delegelerin yönetim ile ilgili fikirlerini beyan etmelerine fırsat kalmaması eleştiri konusu olmuştur. Gece geç saatlere kadar devam eden kongrede yeni idare heyetine, Sami Erk, Fahri Latifoğlu, Ahmet İspirli, Bahattin Tuzcu, Mehmet Altın, Zeki Aras, Tahir Genca, İrfan Eyüboğlu, Rıfat Ulusoy, Derviş Görgül ve Ali Suveren seçilmişlerdir. Seçilen idare heyeti ile ilgili olarak Tokat Sesi gazetesinde yer alan, *“hiçbir değişiklik ifade etmeyen yeni idare heyetine, eski hareketlerinin devamını göstermemek temennisiyle başarılar dileriz”* yorumundan da anlaşılacağı üzere Tokat CHP yönetiminde 1951 yılında ciddi bir değişiklik olmamıştır²⁷⁶. CHP Tokat merkez ilçe başkanı Adil İspirli'nin görevinden ve partisinden istifa etmesi, Tokat Postası gazetesinde CHP il teşkilatında çözüntü olarak nitelendirilmiştir²⁷⁷.

CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, yaptığı gezi sırasında Tokat, Turhal ve Zile'de açık hava toplantıları düzenlemiştir. Tokat Postası gazetesinin haberine göre Kasım Gülek, Tokat'ta vatandaşlar tarafından ilgi görmezken Turhal ve Zile'de kalabalık gruplar karşısında konuşma imkânı bulmuştur²⁷⁸.

CHP'nin 1953 yılı kongreleri Nisan ayı itibariyle başlamıştır. Gerçek Demokrat gazetesinde yer alan haberde tarihi belirtilmemiş olmakla birlikte, Erbaa kongresinin düzenlendiği bildirilmiştir²⁷⁹. Niksar ilçe CHP kongresi 7 Nisan'da düzenlenmiştir. Kongreye Tokat, Turhal ve Zile'den partililerin yanında eski CHP milletvekilleri de katılmıştır. Kongrede DP'yi eleştiren delegelere cevaben DP taraftarı gazetelerde

²⁷⁶Tokat Sesi, “CHP İl kongresi Yapıldı”, Nu. 75-76, Y.1, 26.06.1951, s.1.

²⁷⁷Tokat Postası, “Tokat CHP Teşkilatında Çözüntü”, Nu.6, Y.1, 13.11.1951, s.1.

²⁷⁸Tokat Postası, “Tokat'ta Alaka Görmeyen Kasım Gülek Turhal ve Zile'de 1954'te CHP'nin İktidara Geleceğini Söyledi”, Nu.78, Y.1, 23.07.1952, s.1.

²⁷⁹Gerçek Demokrat, “CHP Erbaa İlçe Kongresi ve DP Tokat Teşkilatı Hakkında Düşündüklerimiz”, Nu.10, Y.1, 11.04.1953. Haberde DP Erbaa ilçe teşkilatının görevini yerine getirmediğinden şikâyet edilmektedir.

nüktedan yazılar kaleme alınmıştır²⁸⁰. Gizli oyla yapılan seçimlerde ilçe idare kuruluna Ahmet Kaynar, Ahmet Celep, Kamil Aral, Cemalettin Başar, Abdurrahman Turaçlı, Şevki Küpeli, Emin Seçkin, Kaya Günseren ve Hulusi Özbay seçilmişlerdir²⁸¹. Artova CHP ilçe kongresi 19 Nisan'da, Turhal, Zile, Niksar ve Tokat'tan gelen kalabalık bir davetli topluluğunun katılımıyla düzenlenmiştir. Kongrede yapılan seçimlerde yeni idare heyetine, Belediye ve CHP İlçe Başkanı Osman Çıtak, Feyzullah Can, Mustafa Öztürk, İbrahim Karataş, Yusuf Erdüst, Hacı Mehmet İpekli, Ali Akkaya, Fuat Kılıçlar seçilmişlerdir²⁸². 1953 yılı Tokat merkez ilçe kongresi 5 Mayıs'ta partinin yeni kiraladığı binasında yapılmıştır. Kısa süren kongrede, merkez ilçe idare heyetine Cemalettin Peker (Halk Sesi gazetesi sahibi ve başyazarı), Derviş Şentürk, Nuri Uslu, Hilmi Güneri, Hadi Ödübek, Sami Bahçeciler, Fazıl Çağlar, Sabri İnceer (İnceer olabilir), Faik Candan seçilmişlerdir²⁸³.

CHP Tokat İl Kongresi 10 Mayıs 1953'te düzenlenmiştir. Kongreye Ankara, Samsun, Yozgat, Sivas, Amasya ve Çorum'dan delegeler katılmıştır. CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, CHP Tokat Milletvekili Zihni Betil ve İl Başkanı Vedat Arıkan birer konuşma yapmışlardır²⁸⁴. Ancak kongrede Partinin il yöneticilerinin, Tokat'ın ihtiyaçları ve sorunları ile ilgili konuşma yapmamaları eleştiri konusu olmuştur. Kongrede yapılan seçimler neticesinde Vedat Arıkan, Cemal Kovalı, Ahmet Turan Keskin, Bahattin Tuzcu, Şükrü Mütevellioglu, Ahmet Aksu, Ahmet İspirli, Halil Bekçi, Ali Saraçoğlu, İrfan Eyüboğlu ve Şükrü Türe il idare heyetine seçilmiştir²⁸⁵.

CHP'nin Tokat'ta düzenlediği kongrelerde konuşmacıların dile getirdiği konular genellikle; Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması, Atatürk ve devrimleri, İnönü'nün uyguladığı siyaset neticesinde Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na girmeyişi, CHP'nin

²⁸⁰*Tokat Sesi*, "Niksar CHP kongresinde Söylenenler Dolayısıyla", Nu.262, Y.3, 10.04.1953. Niksar CHP kongresine cevaben gazetede Şair Eşref'in bir şiirine yer verilmiştir. Oldu biçare vatan bazıca bir aç bilgiçe, Öyle bilgiçler ki mermerdir diyorlar kerpiçe, Bizde kıymet kalmadı günden güne indik hiçe, Bir kara oğlan doğurmakta gebe her bir gece, Aleme asayiş oldu bizce hülyanın adı.

²⁸¹*Halk Sesi*, "Niksar CHP İlçe Kongresi Yapıldı", Nu.3, Y.1, 10.04.1953, s.1.

²⁸²*Halk Sesi*, "Artova CHP Kongresi Pazar Günü Yapıldı, Kongre Çok Heyecanlı Geçti", Nu. 6, 21.04.1953,s.1.

²⁸³*Halk Sesi*, "Tokat CHP Merkez İlçe Kongresi Pazar Günü Yapıldı", Nu.9, Y.1, 05.05.1953,s.1.

²⁸⁴*Halk Sesi*, "Tokat CHP İl kongresi Pazar Günü Yapıldı", Nu.11, Y.1, 12.05.1953,s.1 .

²⁸⁵*Gerçek Demokrat*, "CHP İl Kongresi Dolayısıyla", Nu.18, Y.1, 13.05.1953, s.1.

demokrasi ve çok partili döneme geçiş için büyük çaba sarf ettiği, DP'nin 1950 seçimleri öncesinde verdiği vaatleri yerine getirmemesi, bölge tütünlerinin gerekli değeri görmemesi, şeklindedir.

1954 yılında devam edecek olan Ocak Kongreleri 3 Aralık 1953'te başlamıştır. İlk Ocak kongreleri 3 mahallede yapılmıştır. Halk Sesi gazetesinde Kongrelerin geçen senelere nazaran daha hararetli ve neşeli geçtiği, ocaklardaki üye adetlerinin arttığı bildirilmektedir²⁸⁶. Zile'de 4 mahallede Ocak kongreleri düzenlenmiştir. Halk Sesi gazetesinin haberine göre bu kongreler daha önce görülmemiş demokratik zihniyet ve fikir mücadelesi halinde cereyan etmiştir. 1950 seçimlerinde CHP'nin bu mahallelerden aldığı oy miktarı ile 1954 öncesinde tespit edilen oy miktarının çok farklı olduğu bildirilmiştir²⁸⁷.

1953 yılı Nisan ayı itibariyle, ilki Ankara'da üniversiteli gençlerin kurduğu topluluk olmak üzere, CHP'nin gençlik kollarının teşekkül ettiği dikkatimizi çekmektedir²⁸⁸. CHP Gençlik Kolunun Tokat şubesi Eylül 1953'te kurulmuştur. Tokat CHP Gençlik kolu müteşebbis heyeti, 6 Aralık 1953'te CHP binasında yaptıkları toplantıda idare heyetini oluşturmuş ve çalışmalarına başlamışlardır. Yapılan seçimlerde CHP Gençlik kolu başkanlığına Baki Kasımoğlu, üyeliklere Remzi Lezgi, Muammer İnceer, İhsan Şentürk, Adnan Aybek, Yılmaz İspirli, Ahmet Yeniköylü, Zeki Asarkaya, Hulusi Çağlar ve İlhan Uslu seçilmişlerdir²⁸⁹. Gençlik Kolu idare kurulu toplantısının ardından vatandaşlara, bir araya geliş amaçlarını bildiren bir tebliğ sunmuşlardır. Tebliğde DP'nin çıkardığı kanunların anti-demokratik ve partizanca olduğu eleştirisi yapılmıştır²⁹⁰. Turhal İlçe İdare Kurulu Başkanlığı, CHP'nin mallarına el konulması ile ilgili kanuna tepki olarak Halk Sesi Gazetesinde dikkat çekici bir tebliğ yayınlamıştır. Tebliğe göre Turhal CHP idare kurulunun hazineye teslim ettiği bir masa, bir sandalye ve bir radyo dışında eşyalarının bulunmadığı bildirilmiştir. Hatta bu eşyaların elden çıkması üzerine vatandaşların girişimleriyle yerlerine daha iyilerinin alındığı bildirilmiş,

²⁸⁶ *Halk Sesi*, "CHP Ocak Kongreleri Başladı, Nu.63, S.1, 04.12.1953, s.1.

²⁸⁷ *Halk Sesi*, "Zile CHP Ocak Kongreleri Hararetle Devam Ediyor", Nu.72, Y.1, 18.12.1953, s.1.

²⁸⁸ *Halk Sesi*, "Ankara'da CHP Gençlik Ocağı Törenle Açıldı", Nu. 1, Y.1, 03.04.1953,s.1.

²⁸⁹ *Halk Sesi*, "CHP Gençlik Kolu Toplandı", Nu.69, Y.1, 08.12.1953, s.2.

²⁹⁰ *Halk Sesi*, "CHP Gençlik Kolu Tebliği", Nu.71, Y.1, 15.12.1953, s.1.

CHP'nin maddi olmaktan uzak, imanlı ve azimli vatanperver vatandaşlar olduğu ifade edilmiştir²⁹¹.

1.1.4.2. 1954-1957 Yılları Arasındaki Kongreler

1.1.4.2.1. DP Kongreleri

1954 yılında Tokat'ta DP'nin gençlik teşkilatları da kurulmaya başlanmıştır. Zile Genç Demokratlar teşkilatı kongresi 14 Nisan'da²⁹², Tokat Genç Demokratlar kongresi 18 Nisan'da²⁹³, Niksar Genç Demokratlar Kongresi 20 Nisan'da²⁹⁴ yapılmıştır. Erbaa Genç Demokratlar Teşkilatı 7 Şubat 1954'te kuruldu ve ilk kongresi yapıldı²⁹⁵. Takip ettiğimiz gazeteler doğrultusunda, Genç Demokratlar Teşkilatlarının düzenlediği kongrelerin, 2 Mayıs 1954 seçimleri öncesinde partinin birer mitingi havasında gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

2 Mayıs seçimleri sonucunda DP Tokat İl İdare Heyeti başkanı ve başkan vekilinin Milletvekili seçilmesi üzerine başkanlığa Dr. Bülent Altay, başkan vekilliğine de İbrahim Özer seçilmişlerdir²⁹⁶. Dr. Bülent Altay'ın Tokat Memleket Hastanesi'ne tayin olması üzerine partinin il başkanlığına Mehmet Kazova getirilmiştir. Tokat DP il idare heyeti, Ahmet Uysal, Haydar Baykal, Mesrur Gürgeç, Emin Caner, Ahmet Yenil, Bekir Şahin ve Tahir Yılmaz'dan teşekkül etmiştir²⁹⁷. DP 1954 yıllık kongreleri Kasım ayında yapılmaya başlanmıştır. Erbaa DP merkez bucak kongresi 27 Kasım'da yapılmış idare kuruluna Sururi Ayaç, Mustafa Yiğit, Cemal Elmacı, Sebati Başeğmez, Remzi Şen, Mustafa Eryurt, Rıfat Akay seçilmişlerdir²⁹⁸. Gürcü (Merkez İlçesi ,Yazıbağı) köyü, Büyük ve Küçük Birep (Merkez İlçesi, Büyük ve Küçük Yıldız) köylerinde düzenlenen ocak kongrelerine giden il idare heyeti, halkın dileklerini

²⁹¹*Halk Sesi*, "Turhal CHP İdare Kurulu Başkanlığının Tebliği", Nu.74, y.1, 25.12.1953, s.1.

²⁹²*Gerçek Demokrat*, "Zile Genç Demokratlar Teşkilatının Kongresi", Nu.110, Y.2, 03.04.1954, s.1.

²⁹³*Tokat Sesi*, "Genç Demokratlar Kongresi Pazar Günü Yapıldı", Nu. 367, Y.4, 20.04.1954., s.1.

²⁹⁴*Tokat Postası*, "Niksar Genç Demokratlar Kongresi Muazzam Bir Halk Topluluğu Huzurunda Yapıldı", Nu.219, Y.3, 23.04.1954, s.1.

²⁹⁵*Yeni Erbaa*, "Erbaa'da Genç Demokratlar Teşkilatı Kuruldu", Nu. 2, Y.1, 12.03.1954, s.1

²⁹⁶*Tokat Sesi*, "DP İdare Kurulunda İş Bölümü", 18.05.1954, Nu.374, Y.4, s.1.

²⁹⁷*Tokat Postası*, "DP İl İdare Kurulunda Değişiklik", Nu. 279, Y.3, 30.11.1954,s.1.

²⁹⁸*Yeni Erbaa*, "DP Merkez Bucak Kongresi Yapıldı", Nu.56, Y.1, 03.12.1954, s.1.

dinlemişlerdir. Kozlu bucağı DP bucak kongresi 7 Aralık'ta yapılmış ve idare heyeti seçilmiştir. Karayaka ve Hayati bucak kongreleri 10 Aralık'ta yapılmıştır. Almus'un Sağırlar (Almus ilçesi) köyünde yeni açılan DP ocağı ilk kongresini yapmıştır. Yeni Erbaa gazetesinin iddiasına göre köy halkı CHP'den ayrılıp DP'ye kaydolmuştur. Almus'un Gezgi köyünde 1946'dan beri DP'ye hiçbir seçimde oy vermeyen vatandaşlar, köyde DP teşkilat kurup kayıt almaya başlamışlardır²⁹⁹. Gömelönü köyünün muhtarı ise düzenlenen kongre sırasında CHP'den ayrılıp DP'ye kaydolmuştur. Niksar ilçe idare heyeti köy kongreleri için iş bölümü yapmış, ilçe kongresini en son yapacaklarını bildirmişlerdir. Erbaa ilçe kongresi ise 18 Aralık'ta toplanmıştır. Kongrede yapılan seçim neticesinde ilçe idare kuruluna Mustafa Yiğit, Sururi Aytaç, Sebati Başeğmez, Cemal Elmacı, Remzi Şen, Rıfat Akay, Alişan Diktaş seçilmişlerdir³⁰⁰. Pazar Bucağı DP Kongresi kalabalık bir halk topluluğunun katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kongrede köylü vatandaşlar sol sahil sulama kanalının açılması, Karasu'nun ıslahı ve Pazar'a bir odun deposu yapılması gibi taleplerde bulunmuşlardır. Çay köyü (Niksar ilçesi) ve Horuk köyü (Turhal-Pazar bucağı, Çayıraltı köyü) kongreleri 12 Aralık 1954'te yapılmış, vatandaşlar okul, yol ve su dertlerini dile getirmişlerdir³⁰¹.

Kasım 1954 itibariyle başlayan DP Ocak kongreleri 1955 yılında devam etmiştir. Zile ilçe kongresi 8 Şubat 1955'te toplanmıştır. Yapılan seçimlerde ilçe idare heyeti başkanlığına avukat Macit Gürsoy, ikinci başkanlığına Osman Altunalan, muhasipliğe Selahattin Senemoğlu, kâtipliğe İhsan Sarısoy, asil üyeliklere Ahmet Akbay, İsmail Soyaner, Dursun Teke seçilmişlerdir. Tokat merkez ilçe kongresi 6 Mart'ta yapıldı. İlçe idare kuruluna Mesrur Gürgenç, Mustafa Tümer, Hasan Demirağ, Salih Ergenç, Bekir Şahin, Salih Zeki Akevren ve Hasan Soysal seçilmişlerdir³⁰². Turhal kongresi ise 30 Ocak 1955'te toplanmıştır. Kongrenin toplanma süresi on sekiz aya uzadığından,

²⁹⁹*Gerçek Demokrat*, "Müfrit Bir CHP'li Köye Demokrasi Aşısı Yapıldı", Nu.177, Y.2, 15.12.1954, s.1.

³⁰⁰*Yeni Erbaa*, "DP Ocak- Bucak kongreleri", Nu.57, Y.1, 07.12.1954; *Yeni Erbaa*, Nu.59, 09.12.1954; Nu.60, 17.12.1954, s.1.; Nu.62, 24.12.1954, s.1.

³⁰¹*Tokat Sesi*, "DP Pazar Bucak Kongresi", Nu. 448, Y.5, 14.12.1954, s.1.; *Tokat Sesi*, "Çay Köyü ve Horuk (Çayıraltı) Köyü Kongreleri", Nu.450, Y.5, 16.12.1954, s.1.

³⁰²*Yeni Erbaa*, "DP Zile İlçe Kongresi Yapıldı", Nu.77,Y.1, 18.02.1955, s.1.;*Yeni Erbaa*, " DP Tokat Merkez İlçe Kongresi Yapıldı", Nu. 83, Y.2, 11.03.1955, s.1.

vatandaşların hoşnutsuzlukları ve talepleri de artmıştır. Yapılan seçim neticesinde Turhal ilçe idare heyetine; Nuri Yanbay, Canbolat Onarok, İbrahim Kantekin, Ahmet Dinçer, Ali Marşan, Murat Alpat ve Enis Başaran seçilmişlerdir³⁰³. Artova DP ilçe kongresi 27 Mart 1955'te toplanmıştır. Kongrede Artova'nın sıkıntıları ile ilgili konuşmalar yapıp yeni idare heyeti seçilmiştir. Elektrik ve ortaokul meselelerinin halli için Ankara'ya telgraf çekilmesine karar verilmiştir³⁰⁴.

DP Tokat İl Kongresi 10 Nisan 1955'te Ali Sabri Sinemasında kalabalık bir halk topluluğu huzurunda yapılmıştır. Kongreye milletvekilleri Ömer Sunar, Hulusi Bozbeyoğlu ve Yusuf Ulusoy katılmıştır. Kongreye katılmak üzere Cumartesi günü Ankara'dan hareket eden İhsan Baç, Selahattin Gülüt, Ahmet Gürkan, Osman Hacıbaloglu, Mehmet Şahin yolda geçirdikleri kaza nedeniyle Ankara'ya geri dönmüşlerdir. Kongrede il idare kurulu seçimi yapılmış, dilekler ve şikâyetlerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Mehmet Kazova 217 oyla il idare kurulu başkanlığına seçilmiştir³⁰⁵.

Eski idare kurulu raporunu sunduktan sonra 2 Mayıs seçimlerini 14.000 oy farkla DP'nin kazandığı bildirilmiştir. Zile'de açılan MP'nin faaliyetlerinin Zile ilçe teşkilatı tarafından önlendiği, buna bağlı olarak da muhtar seçimlerinin büyük bir ekseriyetle kazanıldığı bildirilmiştir. Dilekler faslında ilk sözü; Erbaa delegesi Harun Yüksel alıp, Kelkit ve Yeşilirmak'ın birleştiği noktadaki Boğazkesen Köprüsü'nün senelerdir harap olduğunu, bu sene tamir işinin ele alındığını ancak henüz bir faaliyet olmadığını, buraya bir asma köprü yapılmasını; Erbaa'nın ticari durumunun göz önüne alınarak burada bir İş Bankası şubesi açılmasını; Erbaa'yı en kısa yoldan Tokat'a bağlayan İverönü-Canbolat şosesinin onarılmasını, Kozlu bucağı (Erbaa) ve civar köylerde yetişen yerli çayların ıslahı için teşebbüse geçilmesini, Kozlu bucağı çeşmesinin ikmal için 500 metre boru verilmesini istemiştir. Ayrıca parti teşkilatındaki işlerin aksatılmadan yapılması ve usulsüzlüklerin önlenmesine dikkati çekmişlerdir.

³⁰³ *Demokrat Artova* "Pazar Günü Yapılan DP Kongresi", Nu.38, Y.1, 03.02.1955,s. 1.

³⁰⁴ *Demokrat Artova*, "Artova DP Kongresi Toplandı",04.04.1955, Nu.55, Y.1, s.1.

³⁰⁵ *Zile*, "DP İl Kongresi", Nu. 124, Y.2, 12.04.1955, s.1. Nu.53, Y.1, 04.04.1955.,s.1.

Reşadiye delegesi: başvekil Tokatlılara hasret çektiirmektedir demektir. Tokat ve ilçelerinin senelerce ihmal edildiğini, Reşadiye’de halen elektrik tesisatının olmadığını, ilçeye bir elektrik motoru temin edilmesi gerektiğini, ilçe yollarının yapılması gerektiğini bildirmiştir. Turhal delegesi Mehmet Ali Marşan Turhal’ın başlıca derdinin okul yetersizliği olduğunu, Kazova sulama kanalının temizlenmesi, Kazova inekhanesinin istenilen faydayı sağlamaması sebebiyle arazisinin dağıtılması, İnekhane binasında bir teknik ortaokul kurulması ve Tokat-Turhal şosesinin asfaltlanması gerektiğini bildirmiştir. Sert söylemlerinden dolayı delegenin sözlerine devam etmesine izin verilmemiştir. Artova kazasından Hüseyin Akça, ilçenin 60 köyünde ilkokul bulunmadığını, ilçeye bir sağlık merkezi yapılmasını, Pazar- Artova yolunun bir an önce başlamasını istedi.

Niksar delegeleri yazılı bir dilekçe ile Niksar bataklığının kurutulması, Kelkit Irmağı’na yapılacak kanallarla iki taraftaki tarlaların sulanması, sağlık merkezinin ikmal, Niksar’ın Lâdik bucağına bağlı köylerden bazılarının tütün fiyatlarının ayarlanması, Talazan Köprüsü’nün tamiri, Niksar’a emniyet kadrosu verilmesi, kasaba merkezine üç ilkokul yaptırılması, Ayvaz suyunun tanıtımı için tesislerin artırılması, toprak tevzi komisyonunun Niksar’a gönderilmesi gibi taleplerde bulunmuşlardır.

Necati Diren, DP Tokat il teşkilatında yaşanan aksaklıklara değinmiş, il yönetiminin isabetsiz kararlar aldığını ve bunları onaya sunmadan uygulamaya koyduğunu bildirmiştir. Bunun yanında Almus Barajı, çimento fabrikası, Tokat’a bir tugay verilmesi gibi projelerin hayata geçirilememesini eleştirmiş, milletvekillerinin Tokat’ın dertleri ile ilgisiz kaldığından şikâyet etmiştir. Bayramın yaklaşması dolayısıyla şehirde kalay ihtiyacı karşılanmazsa zehirlenmelerle karşılaşılacağından endişesini bildirmiştir³⁰⁶.

Mustafa Yaşar, Kazova’da bir şarap fabrikası açılmasını istemiştir. Mehmet Tokatlı “*kalkınan Türkiye’den en az nasibini alan Tokat’tır*” diyerek Tokat’ın vaatlerle

³⁰⁶Halk Sesi, “ DP İl Kongresi Pazar Günü Yapıldı”, Nu.200, Y.3, 14.04.1955, s.1,2.

oyalandığını bildirmiştir³⁰⁷. DP'nin ulusal ve uluslararası alandaki siyasetini yakından takip eden ve Tokat'taki yayın organı gibi hareket eden Gerçek Demokrat Gazetesinin kongre hakkındaki yorumu dikkati çekicidir. Gazete, Tokat milletvekillerinin şehrin ve vatandaşın dertlerine yeterince ilgili davranmadığını vurgulamak için sürmanşetinde “kongrede söz alan delegeler, milletvekillerini şiddetle tenkit ederek Tokat'ın bütün ihtiyaç ve dileklerini yüz üstü bıraktıklarını söylediler” ifadelerine yer vermiştir³⁰⁸.

DP'nin, 1955 yılı sonunda yapılması gereken ocak kongreleri yerel seçimler dolayısıyla ertelenmiş ve 5 Mart 1956 itibariyle düzenlenmeye başlamıştır³⁰⁹. Zile'nin Kışla semtinde Geçiciler Mahallesi Ocak kongreleri yapıldı³¹⁰. Zile Hacı Mehmet Mahallesi Ocak kongresi 24 Mart'ta yapılmıştır. Kongre dilekleri arasında en dikkati çeken husus Zile'ye bir lise yapılması ile ilgilidir³¹¹. Turhal Varvara Mahallesi Ocak kongresi Mehmet Kazova başkanlığında yapıldı. Turhal, Yukarı Dimorta (Turhal, Üzümlü) köyü Ocak Kongresi 8 Nisan'da yapılmıştır³¹². Erbaa'da, Eksel (Koçak) köyü kongresi yapıldı. Delegelerin istekleri arasında Erbaa'ya bir Sümerbank mağazası açılması ve cami yapımı için yardım talebinde bulunuldu. Karayaka bucağına bağlı Yukarı Mahalle, Orta Mahalle, Hüzmüzlü, Çermik, Alinek, Nuhu (Boykaya)-Ortaköy, Alan-Şükür, Çatalan, Fındıcak, Kale-Gelengere (Dokuzçam) mahalleleri kongreleri Eylül ayı içerisinde tamamlanmıştır³¹³. Kongrelerin devamı Haziran ve Kasım aylarında yapılmıştır. Kışla Sementi Seyit Necmettin, Tatar Hacı, Acepşir, Ayvaz Paşa, Sarıgüllük, Taşçı, Sofyon, Ankara, Rüstem Çelebi, Kayaçiprek, Camii Kebir, Halit ve Cemalettin Mahalleleri kongreleri kalabalık bir halk topluluğu huzurunda yapılmıştır³¹⁴.

³⁰⁷ *Yeni Erbaa*, “Tokat DP İl Kongresi Yapıldı”, Nu.92, Y.1, 12.04.1955,s.1.

³⁰⁸ *Gerçek Demokrat*, “DP İl Kongresi Pazar Günü Yapıldı”, Nu.210, Y.2, 13.04.1955,s.1.

³⁰⁹ *Gerçek Demokrat*, “Ocak Kongreleri”, Nu. 410, Y.3., 04.03.1956, s.1.

³¹⁰ *Genç Demokrat*, “Ocak Kongreleri Başladı”, Nu.167, Y.2, 06.03.1956,s.1.

³¹¹ *Demokrat Zile*, “DP Ocak Kongreleri Hararetle Devam Ediyor”, Nu.337, Y.3, 26.03.1956, s.1.

³¹² *Genç Demokrat*, “Varvara Mahallesi DP Ocak Kongresi, Nu. 174, Y.2, 06.04.1956,s.1.; *Genç Demokrat*, “Turhal, Yukarı Dimorta (Üzümlü) Köyü Ocak Toplantısı Yapıldı”, Nu. 179, Y.2, 12.04.1956,s.1.

³¹³ *Yeni Erbaa*, “DP Ocak Kongreleri Başladı”, Nu.195,Y.3, 10.4.1956,s.1.; *Yeni Erbaa*, “Karayaka DP Ocak Kongresi Günleri”, Nu.238, Y.3, 14.09.1956, s.1.

³¹⁴ *Tokat Postası*, “Kışla Sementi Ocak Kongreleri Hararetle Devam Ediyor”,Nu.294, Y.3, 19.06.1956, s.1. ; *Tokat Postası*, Nu. 295, y.3, 20.06.1956,s.1.; *Tokat Postası*, Nu. 297, Y.3, 22.06.1956,s.1.; *Tokat Postası*,

Muslahattin ve Samyeli ocak kongreleri Kasım 1956'da yapılmıştır. Tokat merkez Abdülfettah Mahallesi Ocak kongresi 19 Kasım'da yapılmıştır. Kongrede Mehmet Kazova, “1958 seçim yılı partimiz için hasat, muhalefet için hayal kırıklığı mevsimi olacaktır. DP'nin ektiği tohumlar şimdiden filiz verdiği göre 1958'de başaklar tamamen olgunlaşacaktır” demiştir. Kongre dilekleri yine yol, su, elektrik talepleri şeklinde gerçekleşmiştir. Küçükbeybağı Ocak kongresi 21 Kasım'da yapılmıştır³¹⁵. Yaşmeydan, Meydan ve Çağpar mahalleleri Ocak kongreleri yapıldı. Yapılan kongrelerde bir partinin “Tokat'ta da bulunan DP kadınlar kolunun nasıl faaliyet gösterdiği, ortada bir faaliyet olmadığı halde üyelik aidatlarının nereye harcandığı” sorusu dikkati çekmiştir³¹⁶. Yarahmet, Soğukpınar ve Mihmadihacib Ocak kongresi de yapılmıştır. Dabak hane-i Cedit, Hacı Hasan Bölüğü Mahalleleri ocak kongresi yapıldı³¹⁷. Akdeğirmen, Tepe Mahallesi ocak kongresi 23 Aralık tarihinde merkez binasında yapılmıştır. Devegörmez ve Geyras mahallelerinin kongreleri yapıldı³¹⁸.

Karayaka ve Erbaa DP Bucak teşkilatı kongrelerini 19 ve 20 Ekim'de gerçekleştirmişlerdir. 19 Ekim'de Karayaka Bucak teşkilatı yönetim kuruluna; Rıfki Başar, Gani Başar, Lütfi Çetinkaya, Sefer Kemeröz, Halis Sarı, Sefer Yılmaz, Halil Aktaş seçildiler. 20 Ekim'deki Erbaa Bucak Kongresinde yönetim kuruluna; Rıfat Akay, Mustafa Eryurt, Hasan Çelik, Azim Ayrancı, Ahmet Apak, Hasan Ersan, Mustafa Ocak seçilmişlerdir³¹⁹.

1.1.4.2.2. CHP Kongreleri

CHP'nin 1954 kongreleri, 1953 yılının Aralık ayında düzenlenmeye başlamıştır. Ayrıca 1954 yılında Tokat'ta CHP Gençlik Kolları teşkilatlanmasına devam etmiştir. 31

Nu.300, Y.3,25.06.1956, s.1. ; Tokat Postası, Nu.301, Y.3, s.1. ;Tokat Postası, Nu., 304, Y.3, 30.06.1956,s.1.

³¹⁵Genç Demokrat, “DP Ocak Kongreleri”, Nu.350, Y.2, 14.11.1956,s.1. ; Genç Demokrat, “DP Ocak Kongreleri Devam Ediyor”, Nu.355, Y.2, 20.11.1956,s.1.;Genç Demokrat, “DP Ocak Kongreleri”, Nu.357, Y.2, 22.11.1956,s.1.

³¹⁶Genç Demokrat “ DP Ocak kongreleri”, Nu.358, Y.2, 23.11.1956, s.1.

³¹⁷Genç Demokrat “ DP Ocak kongreleri”, Nu.360, Y.2, 26.11.1956, s.1.; Genç Demokrat “ DP Ocak kongreleri”, Nu.361, Y.2, 27.11.1956, s.1.

³¹⁸Genç Demokrat “ DP Ocak kongreleri”, Nu.384, Y.2, 24.12.1956, s.1.; Genç Demokrat “ DP Ocak kongreleri”, Nu.385, Y.2, 25.12.1956, s.1.;

³¹⁹Yeni Erbaa, “DP Karayaka ve Merkez Bucak Kongreleri Yapıldı”, Nu.249, Y.3, 23.10.1956, s.1.

Ocak 1954'te Turhal'da CHP Gençlik kolu kurulmuş ve ilk kongresini düzenlemiştir. Kongreye Tokat ve Zile Gençlik Kollarından delegeler de katılmıştır³²⁰. Birkaç ay önce müteşebbis heyet tarafından kurulan Zile CHP Gençlik Kolunun 14 Şubat'ta açılış kongresi düzenlenmiştir³²¹. Kongrede yapılan seçimlerde Tekin Uğur, Mehmet alacalı, Dursun Yardımcı, Osman Aksay, Haydar çırkıkçı, Ahmet Mumcu, Niyazi Ercanlı, Turan Alacalı, Ömer Önkuzu, Salim Sakınan ilçe idare heyetine seçilmişlerdir³²².

Zile'de hararetle düzenlenmeye devam ettiği bildirilen Ocak kongrelerinin seçimler öncesinde CHP'nin seçim kampanyalarını da yürüttüğü bildirilmiştir³²³. Reşadiye CHP İlçe Kongresi 15 Mart'ta düzenlendi. Kongreye Ocak ve Bucaklardan seçilen 200 delege ile köylerden gelen partililerin yanında Tokat, Erbaa ve Niksar'dan da partililer katıldı. Kongrede konuşma yapan partinin yöneticileri, memleket meselelerini köylü vatandaşlara anlayabilecekleri şekilde anlatırken bir yandan da seçim kampanyasını yürütüyorlardı. Reşadiye kongresinde yapılan seçimler neticesinde ilçe yönetim kuruluna, Keramettin Gençler, Muzaffer Yanmaz, Salih Kılıçarslan, Durmuş Gürer, Rafet Atasoy, Zihni Uludağ, İbrahim Özdemir, Nazım Koyuncu ve Şevket Aşkın seçilmişlerdir³²⁴. CHP Çamlıbel bucağı kongresi 20 Mart Cumartesi günü yapıldı. Gökdere Nahiyesi bucak kongresi de 21 Mart Pazar günü yapılmıştır. Kongrede CHP Milletvekili Zihni Betil de bir konuşma yapmıştır. Betil sözlerinde vatandaşların oylarını verirken, memleketi yönetme kudretine sahip kişileri seçmeye dikkat etmelerini istemiştir³²⁵. Binlerce vatandaşın katıldığı 28 Mart Pazar günü düzenlenen CHP Turhal İlçe Kongresine Vedat Arıkan, Reşit Önder, Hilmi Özarpat, Mustafa Toksöz, ilçe başkanı Bekir Şeyhoğlu birer konuşma yapmışlardır. Kongrede Zihni Betil “seçim beyannamelerine girmeyen ve yetkili kimseler tarafından yapılmayan vaatler değer taşımaz aldatici sözlerden ibaret kalır” sözleriyle vatandaşları dinleyecekleri vaatler

³²⁰ *Halk Sesi*, “Turhal CHP Gençlik Kolu Kuruldu”, Nu.84, Y.1, 03.02.1954, s.1.

³²¹ *Halk Sesi*, “Zile Gençlik Kolu Kongresi Münasebetiyle Bir Konuşma”, Nu. 88, Y.1, 17.02.1954, s.2.

³²² *Zile*, “Zile CHP Gençlik kolu Kongresi Yapıldı”, Nu.5, Y.1, 16.02.1954, s.1.

³²³ *Halk Sesi*, “CHP Ocak kongreleri Devam Ediyor”, Nu.92, Y.1, 24.02.1954, s.1.

³²⁴ *Halk Sesi*, “CHP Reşadiye İlçe Kongresi Yapıldı”, Nu.97, Y.1, 20.03.1954, s.1-2.

³²⁵ *Halk Sesi*, “Çamlıbel CHP Bucak Kongresi”, “Gökdere CHP Bucak Kongresi yapıldı”, Nu.98, Y.1, 24.03.1954, s.2.

karşısında uyarılmıştır³²⁶. Artova CHP İlçe Kongresi 11 Nisan Pazar günü gerçekleştirilmiştir³²⁷.

CHP Tokat il Kongresi 18 Temmuz 1954'te il parti binasında düzenlenmiştir. Kongrede parti genel merkezinden yöneticilerin bulunmayışı dikkati çekmektedir³²⁸. 1954 seçimlerinin kaybedilmesinin ardından düzenlenen CHP Tokat il kongresinin önceliklere nazaran sönük geçtiğini söylemek mümkündür. Gerçek Demokrat gazetesinin iddiasına göre CHP il kongresinin düzenleneceği tarih gazetelerde ilan edilmemiş, vatandaşlara duyuru yapılmamıştır³²⁹. Kongrenin sönük geçtiğinin ve il teşkilatında sıkıntılar yaşandığının bir göstergesi de Tokat'ta CHP'nin yayın organı gibi hareket eden Halk Sesi gazetesinin bu kongreye sütunlarında hiç yer vermemiş olmasıdır. Hatta gazete sahibi Cemalettin Peker'in partiden istifa ettiği iddiaları yine aynı gazetede yalanlanmıştır³³⁰. Kongrede il idare kuruluna, Vedat Arıkan, Fuat Artuner, Ahmet Aksoy, Şükrü Mütevellioğlu, Bahattin Tuzcu, Ali Saraç, İrfan Eyüpoğlu, Ahmet İspirli, Faik Candar, Şükrü Türe, Hilmi Sansar seçilmişlerdir³³¹.

1954 seçimlerinde CHP iktidara gelmeyi başaramamıştır. Partinin ülke genelinde aldığı oy oranı % 35.1 olmasına rağmen, Liste Usulü Çoğunluk Seçim Sistemi gereğince toplamda 31 Milletvekili ile muhalefette kalmıştır. Tokat'ta da Milletvekili çıkaramamış olan partinin yöneticileri Tokat'ta aldıkları oy miktarının 1950 seçimlerine göre fazla olduğunu ancak seçim sistemi nedeniyle Milletvekili çıkaramadıklarını bildirmişlerdir³³².

CHP XI. Olağan Kurultayını 1954 yılı Haziran ayı içerisinde yapması gerekirken seçimler nedeniyle illerdeki kongrelerin yetişmemesi sebebiyle kurultayı Temmuz ayına ertelediğini bildirmiştir³³³. Seçimlerin kaybedilmesi üzerine partinin XI. Kurultayı

³²⁶ *Halk Sesi*, "Turhal Tarihi Bir Gün Yaşadı", Nu.100, Y.1, 31.03.1954, s.1-2.

³²⁷ *Halk Sesi*, "Artova CHP İlçe Kongresi Kalabalık Vatandaş Huzurunda Yapıldı", Nu.104, Y.2, 14.04.1954, s.1.

³²⁸ *Zile*, "CHP Tokat İl Kongresi", Nu.49, Y.1, 20.07.1954,s.1.

³²⁹ *Gerçek Demokrat*, "Halk Partisi Şehrimizde İl Kongresi Yapmış", Nu.140, Y.2, 24.07.1954, s.1.

³³⁰ *Halk Sesi*, "Partiden İstifa Etmedim", Nu.136, Y.2, 18.08.1954,s.1.

³³¹ *Zile*, "CHP Tokat İl Kongresi", Nu.49, Y.1, 20.07.1954,s.1.; Tokat Postası, "CHP Tokat İl kongresi Kimselere Duyurulmadan Faruk Ayanoğlu'nun başkanlığında yapılmış", Nu.244, Y.3, 23.07.1954,s.1.

³³² *Halk Sesi*, "CHP İman ve Güveninden Hiçbir Şey Kaybetmemiştir", Nu.113, Y.2, 19.05.1954,s.1-2.

³³³ *Halk Sesi*, "CHP, XI. Kurultayı Temmuzda Toplanıyor", Nu.115, Y.2, 26.05.1954,s.1-2.

hararetli geçmiştir. Kurultay sonrasında eski Tokat Milletvekili ve CHP Genel Sekreter Yardımcısı Zihni Betil partisinden istifa etmiştir. Bu durum Halk Sesi Gazetesinde “*Halis Cinlioğlu’nun talihsizliğinden istifade ederek milletvekilli olan Zihni Betil’in istifası şehrimizde çok soğuk karşılanmıştır*” şeklinde yorumlanmıştır³³⁴.

Tokat’ta 1955 yılında düzenlenen kongrelerin pek çoğu ile ilgili bilgiye elimizdeki gazete ve arşiv belgelerinden ulaşamamış olmakla birlikte Zile gazetesinin haberine göre Zile ilçesine bağlı 21 mahalle ve köylerin Ocak kongrelerinin Mayıs ayı sonunda düzenleneceği bildirilmiştir³³⁵. 1955 yılında yapılan belediye seçimleri nedeniyle Zile ilçesi kongresi 18 Kasım 1955’te düzenlenmiştir. Kongrede yapılan seçimlerde ilçe idare kuruluna Sıtkı Eken, Mümtaz Sönmez, Sadık Çıkrıkçı, İhsan Ercanlı, Lütfi Kayran, Sabri Alpaydın, Sait Yüksel, Halil Kocatürk, Ahmet Mumcu seçilmişlerdir³³⁶. Turhal ilçesi CHP Kongresi 4 Aralık 1955’te düzenlenmiştir. Kongrede konuşma yapanların genellikle eleştirdiği konular hükümetin ekonomi politikaları ve hayat pahalılığı üzerine olmuştur. Yapılan seçim sonucunda Turhal CHP ilçe idare heyetine Aziz Bilgen, Abdullah Ünal, Osman Küçükbaş, Niyazi Gürsoy, Dursun Dinçer, Ömer Ülkü, Dursun Bek ve Dursun Kaymaz seçilmişlerdir³³⁷.

CHP Tokat İl Kongresi 24 Aralık 1955’te Ali Sabri Kışlık Sinemasında yapılmıştır. Kongreye CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve merkez teşkilatından Hasan Reşit Tankut katılmıştır³³⁸. Kongrede konuşma yapan İl Başkanı Vedat Arıkan “*Milletvekillerinin vazifesi TBMM’de memleket işleridir. Yoksa Tokat milletvekilleri gibi kimisi seçmenin oğluna asker izni alır, kimisi kart bastırıp bayram tebriki gönderir, birisi şirket yönetir*” sözleri ile Tokat milletvekillerinin şehrin dertleri ile meşgul olmadıklarını bildirmiştir³³⁹. 1955 yılı sonunda il kongrelerinin tamamlanmasının ardından 21 Mayıs 1956’da CHP’nin XII. Olağan Kurultayı toplanmıştır³⁴⁰.

³³⁴Halk Sesi, “Zihni Betil CHP’den İstifa Etti”, Nu.138,Y.2, 21.08.1954,s.1.; Konu İle İlgili bkz. Dipnot 390.

³³⁵Zile, “CHP Ocak Kongreleri”, Nu.133, Y.2, 13.05.1955, s.1.

³³⁶Demokrat Zile, “CHP İlçe Kongresi Bugün Yapıldı”, Nu.227, Y.2, 18.11.1955,s.1.

³³⁷Turhal, “İlçemiz CHP Kongresi Dün Yapıldı”, Nu.531, Y.4, 05.12.1955,s.1.

³³⁸Tokat Postası, “CHP İl Kongresi”, Nu.763, Y.6, 25.12.1955, s.1.

³³⁹Hürsöz, “GHP Kongresi”, Nu.9, Y.1, 27.12.1955, s.1-2.

³⁴⁰Turhal, “CHP Kurultayı Çok Kalabalık Delegelelerin İştirakıyla Başladı”, Nu. 670, Y.4, 23.05.1956, s.1.

1956 yılında Tokat CHP teşkilatına yakın gazetelerden Halk Sesi'nin yayınlarına ara vermesi ve diğer gazetelerde de partinin il, bucak ve ocak kongre çalışmaları ile ilgili net bir bilgi bulunmaması nedeniyle 1956'da Tokat'ta kongre yapılıp yapılmadığını tespit edememiş bulunmaktayız.

1.1.4.3. 1957-1960 Yılları Arasındaki Kongreler

1.1.4.3.1. DP Kongreleri

1956 Mart ayı itibariyle başlayan DP Ocak kongrelerini, 1957'de bucak ve ilçe kongreleri takip etmiştir. Erbaa ilçe kongresi 5 Ocak'ta Erses Sineması'nda toplanmıştır. Kongreye Artvin Milletvekili Yaşar Gümüşel, Tokat milletvekillerinden Osman Hacıbaloglu, DP İl Başkanı Mehmet Kazova, Turhal ve Tokat merkez ilçe heyetleri katılmıştır. Zorlu kış şartlarına rağmen ilçede partiye kayıtlı 105 delegenin tamamının kongreye iştirak etmiş olması ve kalabalık bir dinleyici topluluğunun bulunması³⁴¹, vatandaşların DP'ye bağlılığının göstergesidir. Dökmetepe bucak kongresi 8 Ocak'ta yapıldı, bucak idare heyetine Rüştü Yılmaz, Hüseyin Berdan, Şevki Haykın, Kadir Yiğit, Şevket Somuncu, Mustafa Tarakçı, Mehmet Yılmaz seçildi³⁴². Çamlıbel, Gökdere, Ladik bucak kongreleri, 10, 13 ve 15 Ocak'ta düzenlenmiştir³⁴³. Boztepe bucak kongresi 2 Şubat'ta yapılmıştır³⁴⁴.

Almus ilçe kongresi 18 Ocak'ta toplanmıştır. Kongre sonunda yapılan seçimlerde Cemal Güneş, Sabri Saltık, Celal Aybek, Kadir Aymek, İskender Aybek ve Durmuş Han ilçe idare kuruluna seçilmişlerdir³⁴⁵.

DP, Turhal ilçe kongresi 5 Şubat 1957'de Turhal Ali Sabri Sinemasında kalabalık bir delege ve dinleyicinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kongrede yapılan

³⁴¹ *Genç Demokrat*, "Erbaa DP İlçe Kongresi Muazzam Bir Topluluğun İştirakiyle yapıldı", Nu. 395, Y.2, 07.01.1957, s.1,2.

³⁴² *Genç Demokrat*, "Dökmetepe Bucak Kongresi Yapıldı", Nu. 397, Y.2, 09.01.1957, s.1.

³⁴³ *Genç Demokrat*, "DP Bucak Kongreleri", Nu. 404, Y.2, 16.01.1957/17.01.1957,s.1.

³⁴⁴ *Genç Demokrat*, "Boztepe Bucak Kongresi Yapıldı", Nu. 421, Y.2, 06.02.1957, s.1.

³⁴⁵ *Genç Demokrat*, " Almus DP Ocak Kongresi, Nu.406, Y.2, 19.01.1957, s.1.

seçim sonucunda ilçe idare kuruluna Enis Başara, Murat Alpat, Ali Genç, Sadık Ekinci, Nuri Yanbay, Süleyman Turgut ve İbrahim Kantekin seçilmişlerdir³⁴⁶.

Zile bucak kongresi, toplanma biçimi bakımından olaylı başlasa da 3 Mart 1957'de gerçekleştirilmiştir. Kongre sonunda yapılan seçim neticesinde, Zile Bucak idare heyetine Hayri Özgöçmen, Mustafa Şahiner, Cemal Bulut, Şükrü Ahıska, Mahmut Şengör, Dursun Tipi, Durmuş Balak seçilmişlerdir³⁴⁷.

DP Merkez bucak kongresi 24 Mart Pazar günü yapıldı. 416 delegeden 293 delege kongreye iştirak etti. Kongre dilekleri genel çerçevede köylerde okul, yol ve su işlerinin yürütülmesi şeklinde gerçekleşti. Dileklere cevaben Mehmet Kazova, parti ile belediyenin arasının açık olmadığını, şehirde bir doğumevi açılması için girişimde bulunulduğunu, İmam Hatip okulu için yakında bir bina yaptırılacağını, sel havzasında mağdur olan beş-altı köyün dilekleri doğrultusunda girişimde bulunacağını, Tokat'ın selden korunması konusunun hükümet programına alındığını, bölgeyi ağaçlandırmanın bu konudaki önemini, köylerin nüfusları doğrultusunda okul yapımının sıraya konduğunu, Biskincik (Merkez ilçe, Dereyaka) köy okulunun bu yıl muhakkak yapılacağını, su meselesinin hükümet programında olduğu ve susuz köy bırakılmayacağını, bağ yolları için tahsisat ayrıldığını ve yapımına başlanacağını bildirmiştir. Konuşmanın ardından Tokat merkez Bucak idare heyeti seçim neticesi belli olmuştur. Buna göre: Ahmet Elmacı, Ahmet Saraç, Celal Yutcu, Hüseyin Hamamcı, Kazım Havuzlu, Ahmet Tomruk, İbrahim Yalçın Tokat merkez bucak idare heyetini teşkil etmişlerdir³⁴⁸. DP Reşadiye ilçe kongresi 13 Mayıs'ta toplanmış, ilçe idare heyetine Kemal Tüfenkçi, Hakkı Çağman, Necati Namlı, Hakkı Aldemir, Hüseyin Sağlam, Şevket Er, Osman Şan seçilmişlerdir³⁴⁹.

³⁴⁶ *Genç Demokrat*, "Turhal DP İlçe Kongresi Yapıldı", Nu.419, Y.2, 04.02.1957, s.1.

³⁴⁷ Kongre öncesinde parti müfettişleri tarafından kongrenin ertelenmesi talep edilmiş ancak delegeler zor şartlarda kongreye geldiklerini bildirerek ertelenme isteğini reddetmişlerdir. Bu konuda delegelerin "*biz uşak ya da emir kulu değiliz, bu yağmurlu havada her birimiz üç beş saatlik yoldan geldik, kongre mutlaka yapılmalıdır*" sözleri dikkati çekmektedir. *Şafak*, "DP Bucak Kongresi Yapıldı", Nu. 2, Y.1, 05.03.1957, s.1.

³⁴⁸ *Genç Demokrat*, "DP Merkez Bucak Kongresi", Nu. 460, Y.3, 25.03.1957, s.1.

³⁴⁹ *Genç Demokrat*, "DP Kongresi", Nu. 498, Y.3, 15.05.1957, s.1.

Artova ilçe kongresi 17 Mayıs'ta düzenlenmiştir. İlçe idare heyetine Eyüp Akça, Hüseyin Akça, Hacı Şahin, Zülkarneyn Gülden, İhsan Bıçakçı, Kamil Güngör ve Ahmet Bal seçilmişlerdir³⁵⁰.

DP Tokat Merkez İlçe Kongresi 2 Haziran'da, Parti binası salonunda gerçekleştirilmiştir. Kongreye milletvekillerinden Mehmet Şahin de katılmıştır. Kongrede DP ilçe idare heyeti, seçimin ardından toplanıp vazife taksimi yapmıştır. Buna göre; DP Merkez İlçe Başkanı Hasan Demirağ; İkinci Başkanı Bekir Şahin; Muhasip Hüseyin Hamamcı; Kâtip Ahmet Dal, üyeler Arslan Şahin, Kazım Havuzlu, Vahap Erkalın olarak belirlendi. Kongre dileklerine cevaben Belediye Başkanı Mesrur Gürgeç, belediye faaliyetlerinden bahsetti. Gürgeç, Çekenli yolunun betonlanacağı, Behsat Deresi inşaatının tamamlanacağı, Taş Hanın projelendirilmiş olup yakında hizmete gireceği, şehrin inşası için plan ve projelerin hazırlandığı, Tokat otobüs işletmesinin yakında faaliyete geçeceği, Geyras öğrencilerinin otobüsle Yeşilbağ okuluna nakledileceği, Marul ve Hacı Ahmet sularının pek yakında tahakkuk ettirilmesi için para ve boru işinin temin edildiği, cankurtaran mevzuunun halledileceği, bağların su ve yol derdinin ele alındığını bildirmiştir³⁵¹.

DP Tokat İl Kongresi 16 Haziran 1957 tarihinde Ali Sabri Sineması'nda büyük bir kalabalık ve milletvekilleri İhsan Baç, Mehmet Şahin, Ömer Sunar, Yusuf Ulusoy, Hulusi Bozbeyoğlu, Osman Hacıbaloğlu, Selahattin Gülüt ve Ahmet Gürkan; Parti Müfettişi Yaşar Gümüşel, Tekirdağ Milletvekili Fethi Mahramlı'nın katılımlarıyla gerçekleştirildi. Kongreye 112 delegeden 107'si gelmişti. Kongrede DP il başkanlığına Mehmet Kazova, ikinci başkanlığa Haydar Baykal, veznedar muhasipliğe Muammer Şahin, kâtipliğe Ali Dizman, üyeliklere de Derviş Görgül, Süleyman Kaya, Hüsnü İkikat, Mesrur Gürgeç, Bülent Altay seçilmişlerdir³⁵².

³⁵⁰ *Genç Demokrat*, "Artova DP İlçe Kongresi", Nu. 502, Y.3, 20.05.1957, s.1.

³⁵¹ *Genç Demokrat*, "DP Kongresi", Nu. 514, Y.3, 03.06.1957, s.1.

³⁵² *Genç Demokrat*, "DP Tokat İl Kongresi", Nu. 529, Y.3, 20.06.1957, s.1.

27 Ekim 1957'de yapılan genel seçimler, Tokat'ta DP ile CHP arasında çekişmeli geçmiş ancak DP bu seçimlerde Tokat'tan Milletvekili çıkaramamıştır³⁵³. Bu durumun sebepleri arasında DP'nin Tokat için vaat ettiği yatırımları gerçekleştirmemesinin yanında Tokat milletvekillerinin ve patinin il yönetiminin şehrin dertleriyle ilgilenmemesi gösterilebilir. 1958 yılında DP il idare kurulu, vatandaşların gönlünü tekrardan kazanmak için, başlattığı bir çalışma ile ilçe ve köylerdeki teşkilatlarını tek tek dolaşarak vatandaşlar ve partililerin dertlerini dinlemişlerdir³⁵⁴.

Tokat'ta DP 1958 kongreleri il teşkilatının gazetelere verdiği ilan doğrultusunda 1 Ağustos'tan itibaren başlamıştır. Turhal DP Ocak Kongresi 1 Ağustos'ta yapılmıştır. DP Erbaa ilçe başkanlığı tarafından yayınlanan ilanda Erbaa'ya bağlı köylerdeki Ocak kongrelerinin 1 Ağustos'ta başlayıp 15 Ağustos'a kadar süreceği bildirilmiştir. Buna göre Zilhor (Erbaa ilçesi, Çatılı), Batı Mahallesi, Eksel (Erbaa ilçesi, Koçak), Tonu (Erbaa ilçesi, Akkoç), Tanoba, Karaağaç, Fidi (Erbaa ilçesi, Akça), Hacıpazar, Değirmenli, Çalkara köyleri 1 Ağustos'ta; Yukarı ve Aşağı Çandır, Ahurköy (Erbaa İlçesi, Tosunlar), Ravak (Erbaa ilçesi, Çevresu), Kızılçubuk, Evyaba, Tepekışla, Aladun (Erbaa ilçesi, Bölücek), İskili (Erbaa ilçesi, Demirtaş), Ağcalan, Gemre (Erbaa ilçesi Küplüce), Milal (Erbaa ilçesi, Çakır) Hacıbükü, Endekse 8 Ağustos'ta; Tazı, Endekpınar, Erzenüs (Erbaa ilçesi, Evciler), İverönü, Ağcageçi 15 Ağustos'ta; Kızılay Mahallesi 3 Ağustos, Gazipaşa 4 Ağustos, F. Paşa 5 Ağustos, İ. Paşa 6 Ağustos, Dere 7 Ağustos, Tepe 8 Ağustos, Gündoğdu 10 Ağustos, Yeşilyurt 11 Ağustos, Gaziosmanpaşa 12 Ağustos, Cumhuriyet 13 Ağustos, Alacabal 14 Ağustos'ta kongrelerini düzenleyeceklerdir. Kışla bucağına bağlı Gaybi ve Seyitnecmettin Mahalleleri Ocak Kongreleri 1 Ağustos'ta gerçekleştirilecektir. Artova ilçesi DP başkanlığı da gazeteye verdiği ilanda köy ve mahallelerinde 18 Ağustos'a kadar düzenlenecek kongrelerin tarihlerini bildirmiştir. Buna göre İstasyon ve Kızılca Mahallesi 1 Ağustos'ta, Taşpınar ve A. Avara 2 Ağustos'ta, Y. Avara ve Yağcımusa 3 Ağustos'ta, Ayazma ve Ayazma Yeni 4 Ağustos'ta, Evlidere, İsbolos, Ulusulu 5 Ağustos'ta, Heris, Mertekli, Fecirgen 6

³⁵³ *Genç Demokrat*, "Büyük Zafer", Nu.636, Y.3, 28.10.1957, s.1.

³⁵⁴ *Genç Demokrat*, "DP İl İdare Kurulu Gezilerine Devam Etmektedir", Nu.808, Y.5, 05.06.1958,s.1.; *Demokrat Şafak*, "Tokat DP İl İdare Heyeti Dün Şehrimize Geldiler", Nu. 455, Y.2, 24.09.1958, s.1.

Ağustos'ta, Bebek Deresi, Itak 7 Ağustos'ta, Kayaönü ve Poyraz Alanı 8 Ağustos'ta, Ağmusa ve Ahmetdanışman 9 Ağustos'ta, Devecikarkını 10 Ağustos, Horun ve Hoday 11 Ağustos, Doğlacık ve Yağmur 12 Ağustos, Kunduz ve Kunduzağılı 13 Ağustos, Tuzla ve Salur 14 Ağustos, Bütet ve Kavunluk 15 Ağustos, Sivri ve Karaoluk 16 Ağustos, Tucuk 17 Ağustos, Gazipınarı 18 Ağustos'ta kongrelerini düzenleyeceklerdir³⁵⁵. Zile ilçesi parti teşkilatı, 12 Ağustos'ta başlayıp 26 Ağustos'ta sona eren parti ocak kongrelerini, gazete ilan ile duyurmuştur. Buna göre Zile'nin; Zincirli Sülfa 12 Ağustos, Zincirli Ülya 13 Ağustos, Sakiler 14 Ağustos, Nakkaş ve Cedid 15 Ağustos, Mulla Yahya ve Minareisağır 16 Ağustos, Orta Mahallesi 17 Ağustos, Kislik 18 Ağustos, H.Mehmet 19 Ağustos, Camii Kebir ve Ali Kadı 20 Ağustos, Alacamescitzir 21 Ağustos, Kahya ve Şeyhali 22 Ağustos'ta, Şeyh Kulu ve Alacamescit Bala 23 Ağustos, Tutlu Pınar ve Yazıcı 24 Ağustos, Minareikebir 25 Ağustos, İstasyon 26 Ağustos'ta, mahallelerinin Ocak kongreleri düzenlenecektir³⁵⁶.

Partinin merkez bucağına bağlı mahallelerin kongrelerinin Ağustos, Eylül ve Ekim aylarına yayıldığını söylemek mümkündür. Buna göre Büyükbeybağı Mahallesi 1 Ağustos'ta, Küçükbeybağı 4 Ağustos'ta, Akdeğirmen 7 Ağustos'ta, Geyras 11 Ağustos'ta, Topçubağı 11 Ağustos'ta, Hacı Mehmet Bey 18 Ağustos'ta, Devegörmez 21 Ağustos'ta, Mehmet Paşa 25 Ağustos'ta, Abdülfettah 28 Ağustos'ta, Muslahattin 1 Eylül'de, Samyeli 4 Eylül'de, Örtmeliönü 8 Eylül'de, Yazıcık 11 Eylül'de, Meydan 15 Eylül'de, Çeşnigir 18 Eylül'de, Bağlar 22 Eylül'de, Hocaahmet 25 Eylül'de, Çay 29 Eylül'de, Dabakhanei Cedit 2 Ekim'de, Semerkant 6 Ekim'de, Oğulbey 9 Ekim'de, Hacı Hasan Bölüğü 16 Ekim'de, Mihmadihacip 16 Ekim'de, Yarahmet 20 Ekim'de, Dabakhanei Atık 23 Ekim'de, Yaşmeydan 27 Ekim'de Soğuk Pınar 30 Ekim'de parti Ocak kongrelerini düzenleyeceklerdir³⁵⁷.

³⁵⁵ *Genç Demokrat*, "Tokat DP İl İdare Kurulundan", Nu.834, Y.5, 12.07.1958, s.2. ; *Genç Demokrat*, "Turhal DP Ocak Kongresi", Nu.835, Y.5, 14.07.1958, s.1.; *Genç Demokrat*, "Erbaa DP İlçe Başkanlığından", Nu.837, Y.5, 16.07.1958, s.1,2.; *Genç Demokrat*, "DP Kışla Ocak Kongresi", Nu. 839, Y.5, 18.07.1958,s.1.; *Genç Demokrat*, "Artova DP İl Başkanlığından", Nu.840, 19.07.1958, s.2.

³⁵⁶ *Demokrat Şafak*, "DP Başkanlığından", Nu.406, Y.2, 29.07.1958, s.1.

³⁵⁷ *Genç Demokrat*, "DP Merkez Bucağına Bağlı Mahallelerin Kongre Günleri", Nu.842, Y.5, 22.07.1958,s.2.

DP'nin Tokat ve ilçelerindeki 1958 kongreleri Tokat yerel basımında bundan önceki yıllara oranla daha az yer bulmuştur. Bu durumun muhtemel sebeplerini daha önce de belirtmiştik. Tokat Sesi gazetesinde yer alan mevcut veriler ışığında; Tokat merkez mahallelerinin Ocak kongreleri belirtilen liste doğrultusunda Büyükbeybağı Ocağında 1 Ağustos'ta başlamıştır. Akdeğirmen ve Tepe Mahalleleri Ocak kongreleri DP Merkez bucak salonlarında yapılmıştır. Topçubağı ve Perakende Mahallelerinin kongreleri de 11 Ağustos'ta yapılmıştır. Kışla bucağı, Cemalettin ve Hacı İbrahim mahallelerinin Ocak kongreleri kalabalık bir halk topluluğunun katılımıyla gerçekleşmiştir. Kışla bucağı Geçiciler ve Ankara Mahallesi ocak kongresinde genel dilek ve şikâyetlerin yanı sıra Adnan Menderes'in Tokat'a gelmediği de eleştiri konusu olmuştur. Dimorta (Turhal-Pazar bucağı) köyü DP Ocak kongresinde söz alan bir vatandaş, Tokat'ın hükümet tarafından ne kadar geri plana bırakıldığını samimi bir anlatımla dile getirdiğini görmekteyiz. DP Kışla bucağı kongresi 8 Aralık'ta yapılmıştır³⁵⁸. Zile Minareikebir Mahallesi Ocak kongresine katılımın yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Kongre dilekleri kısmında ilçenin kaldırımları, mahallelerin çeşme ihtiyacı, ilçenin sel felaketlerinden korunması gibi konuların yanı sıra Zile'nin Amasya'ya bağlanmasının talep edilmiş olması dikkatimizi çekmiştir³⁵⁹. DP Merkez Bucak kongresi 29 Aralık 1958'de toplanmıştır. Kongrede delegelerin dilekleri Tokat'ta bir sigara fabrikası kurulması, Almus Barajı'nın imarı, sağ sahil sulama kanalı işi, şehrin imarı meselesi, Ateşli sanatlar sitesinin ikmali, nalbant dükkânlarının yaptırılması, nadas sulaması için çiftçiye para ödenmesi, Ulu Camii ve Takyeciler Camiinin onarılması, Spor Salonunun gençlere tahsisi, kumarla mücadele edilmesi, şeklinde sıralanabilir³⁶⁰. Dökmetepe Bucak kongresi 1959 yılında yapılmıştır. Kongreye ilçeden ve ilden gelen üst kurullar ve vatandaşlar katılmıştır³⁶¹. Ankara'da

³⁵⁸*Tokat Sesi*, "DP Kongreleri Başladı", Nu. 1554, Y.8, 03.08.1958, s.1. ; *Tokat Sesi*, "Akdeğirmen – Tepe Mahallesi Ocak Kongresi Yapıldı", Nu. 1559, Y.8, 09.08.1958, s.1. ; *Tokat Sesi*, "DP Kongreleri", Nu. 1565, Y.8, 16.08.1958, s.1. ; *Tokat Sesi*, "DP Kışla Bucağı Ocak Kongreleri", Nu.1588, Y.8, 12.09.1958,s.1. ; *Tokat Sesi*, "DP Kışla Ocak Kongreleri Devam Ediyor", Nu.1596, Y.9, 21.09.1958, s.1.; *Tokat Sesi*, " Dimorta (Gölyanı ya da Üzümlü) Köyü D.Parti Kongresi", Nu.1658, Y.9, 23.11.1958,s.1. *Tokat Sesi*, "DP Kışla Bucak Kongresi Yapıldı", Nu.1663, Y.9, 09.12.1958, s.1.

³⁵⁹*Demokrat Şafak*, "DP Ocak Kongreleri devam ediyor", Nu.431, Y.2, 27.08.1958, s. 1.

³⁶⁰*Tokat Sesi*, "DP Merkez Bucak Kongresi Yapıldı", Nu.1681, Y.9, 30.12.1958,s.1.

³⁶¹*Tokat Sesi*, "Dökmetepe DP Bucak Kongresi Yapıldı", Nu.1767, Y.9, 12.04.1959, s.1.

1959 yılı Şubat ayının ilk haftası toplanacak olan DP Kadınlar Birliği Genel Kongresi'ne ise Tokat'tan Kadınlar Birliği Başkanı Doktor Neriman Gök ile üyelerden Hatice Yoğurtçuoğlu'nun katılacağı bildirilmiştir³⁶².

1959 yılında DP Ocak kongrelerinin Ağustos ayında yapılacağı bildirilmiştir. Habere göre Erbaa ilçesine bağlı ocaklar Ağustos sonuna kadar kongrelerini tamamlayacak ardından Almus Ocak ve Artova Bucak kongreleri yapılacaktır³⁶³. Tokat merkez kazasına bağlı Çamlıbel Bucağı kongresinde alınan kararlar 5 Eylül'de Başbakan Adnan Menderes'e telgrafla bildirilmiştir. Telgrafa göre bucağın yirmi iki köyünde pancar naklinde sıkıntı yaşanmaktadır. Bu sebeple bir pancar kantarının kurulması ve Tokat Hastanesi'ne bir dâhiliye uzmanı tayin edilmesi istenmiştir³⁶⁴. Turhal Merkez Kazası Bucak Kongresi 29 Kasım'da yapılmıştır. Kongrede delegeler CHP uygulamalarından ve DP'nin iktidara gelişinden bu yana yaptığı hizmetlerden bahsetmişlerdir³⁶⁵. DP Turhal ilçe kongresi 20 Aralık 1959'da Turhal Ali Sabri Sineması'nda toplanmıştır. Kongreye DP'nin Tokat'taki tek Milletvekili Kerametdin Gençler³⁶⁶ ve eski milletvekilleri Ömer Sunar, Osman Hacıbaloglu ile DP İl Başkanı Selahattin Gülüt katılmış ve birer konuşma yapmışlardır. Kerametdin Gençler'in eski partisini kötüleyen bir konuşma yapması Tokat gazetesinde eleştirilmiştir³⁶⁷. Kongrede yapılan seçimlerde ilçe idare heyetine Murat Alpat, Nuri Yanbay, Canbolat Onarok, Ali Genç, Sadık Akıncı, Mehmet Erdoğan ve İbrahim Kantekin seçilmişlerdir. Düzenlenen kongrede dile getirilen talepler Başbakan Adnan Menderes'e telgrafla bildirilmiştir³⁶⁸.

³⁶²Tokat Sesi, "Kadınlar Birliği Genel Kongresi", Nu.1712, Y.9, 04.02.1959, s.1.

³⁶³Tokat Sesi, "DP Ocak Kongreleri", Nu.1866, Y.9, 16.08.1959, s.1.

³⁶⁴BCA. FK. 010-09-0-0 YN. 217-673-2/8, 05.09.1959

³⁶⁵Tokat Sesi, "Turhal Merkez Kazası DP Merkez Bucak Kongresi Bugün Turhal'da Yapılacak", Nu. 1955, Y.10, 29.11.1959,s.1. ; Tokat Sesi, "DP Turhal Merkez Bucak Kongresi Yapıldı", Nu. 1956, Y.10, 01.12.1959.

³⁶⁶Kerametdin Gençler, 1957 seçimlerinde Tokat'tan CHP Milletvekili seçilmişken, CHP'den istifa ederek DP'ye geçmiş böylece Tokat milletvekillerinden bir tanesi DP'li olmuştur. Bkz. *Demokrat Şafak*, "Kerametdin Gençler'in Kerametleri imiş", Nu. 849, Y.4, 06.01.1960.

³⁶⁷Tokat, "Hiziplerin Çarpıştığı DP İlçe Kongresi Yapıldı", Nu.1192, Y.4, 22.12.1959,s.1.

³⁶⁸Tokat Sesi, "DP Turhal İlçe Kongresi Pazar Günü Turhal'da Yapıldı", Nu. 1974, Y.10, 22.12.1959,s.1. ; *Demokrat Şafak*, "Turhal D. Parti İlçe Kongresi Yapıldı", Nu.833,Y.3, 22.12.1959,s.1.

1960 yılına gelindiğinde, partinin farklı bir uygulaması dikkatimizi çekmektedir. Tokatlı vatandaşların istek ve ihtiyaçlarını belirlemek üzere DP Genel Merkezi tarafından görevlendirilen milletvekilleri şehirde ve ilçelerde toplantılar yapmışlardır³⁶⁹. Bu yetkililer, DP Genel İdare Kurulu üyesi Kayseri Milletvekili Kamil Gündeş, grup idare heyeti üyesi Çorum Milletvekili Kemal Biberoglu, DP Tokat Müfettişi Çorum Milletvekili Ali Dedegarkınoğlu ve DP Tokat Milletvekili Keramettin Gençler ve Parti'nin Tokat teşkilat üyeleri Tokat, Pazar ve Zile'de vatandaşlarla hasbihalde bulunmuşlar, dilekleri tespit etmişlerdir³⁷⁰. Heyet daha sonra iki grup halinde Almus, Niksar ve Reşadiye'ye de giderek vatandaşlarla bir araya gelmişlerdir³⁷¹. Artova ve Çamlıbel'de de incelemelerde bulunan heyet, partinin il idare teşkilatı ile yaptığı görüşmelerden sonra Sivas'a gitmek üzere şehirden ayrılmıştır³⁷². Heyet, çalışmalarının ardından Tokat DP teşkilatı yaptığı toplantıda, Tokat'ın ihtiyaçlarını belirleyerek hükümete bildirmek üzere harekete geçmiştir³⁷³.

Artova bucak kongresi 27 Aralık 1959'da düzenlenmiş, kongreye Milletvekili Keramettin Gençler de katılmış, delegeler ve vatandaşlar büyük oranda katılım sağlamıştır. Gençler'in konuşmasında vurguladığı "*Tokatlı süs adamı değil iş adamı istiyor, bu şehrin evlatlarına ehemmiyet veriniz, Beyoğlu caddelerinde yetişen kimseler Tokat'ın dertlerine derman olamaz*" ifadeleri dikkat çekicidir. Bu sözlerden hareketle, dışarıdan aday gösterilen milletvekillerinin şehre ilgisiz kaldığını, Parti Genel Merkezi'nin Milletvekili adayı belirlerken il teşkilatını göz önünde bulundurmasının talep edildiğini söyleyebiliriz. Kongrede dile getirilen vatandaşların talepleri arasında Mehmet Kılıç'ın "*1946'dan beri Demokratız, köyümüzün hiçbir menfaati olmadı, artık sulama suyu meselesinin halledilmesini istiyoruz*" ifadeleri ise Tokatlı vatandaşların

³⁶⁹*Tokat Sesi*, "DP Mebusları şehrimizde", Nu.1920, Y.10, 20.10.1959,s.1.; Milletvekilleri Basri Aktaş, Atıf İnan, Kemal Eren, Reşadiye ve Niksar'da vatandaşlarla hasbihalde bulunmuşlardır. bkz. *Tokat Sesi*, "DP Heyetleri Kazaları Geziyor", Nu. 1921, Y.10, 21.10.1959,s.1.; *Tokat Sesi*, "Pek Muhterem Misafirlerimiz, Zile ve Turhal'a Gittiler, Ardından Almus, Kışla Bucağı ve Artova'ya Gideceklerdir", Nu. 1922, Y.10, 22.10.1959,s.1.

³⁷⁰*Tokat Sesi*, "D. Parti Heyetinin Gezileri", Nu.1830, Y.9, 04.07.1959, s.1.

³⁷¹*Tokat Sesi*, "DP Heyeti", Nu.1832, Y.9, 07.07.1959,s.1.

³⁷²*Tokat Sesi*, "DP Heyeti Gitti", Nu.1834, Y.9, 09.07.1959, s.1.

³⁷³*Tokat Sesi*, "DP İl İdare Heyeti Toplnıyor", Nu. 1835, Y.9, 10.07.1959, s.1.

DP'den uzaklaşma nedenlerini daha açık ortaya koymaktadır³⁷⁴. Niksar İlçe Kongresi 5 Ocak 1960'ta 400'e yakın delege ve kalabalık bir dinleyici topluluğu huzurunda gerçekleştirilmiştir. Niksar ve Artova'da yapılan ilçe kongrelerine DP Tokat Milletvekili Kerametın Gençler ve eski Milletvekili Ömer Sunar da katılmıştır. Kongrelerde alınan kararlar Başbakan Adnan Menderes'e telgrafla bildirilmiştir. Kongrede, Artova DP İlçe idare heyeti başkanlığına İhsan Bıçakçı seçilmiştir³⁷⁵. Tokat DP Merkez İlçe Kongresi 31 Ocak 1960'ta düzenlenmiş, ilçe yönetim kuruluna Mesrur Gürgeç, Bülent Altay, Hasan Demirağ, Ahmet Yüzbaşıoğlu, Hüseyin Koçaker, Muammer Şahin ve Bekir Şahin seçilmişlerdir. İdare kurulu arasında yapılan seçim neticesinde Hasan Demirağ, Tokat Merkez İlçe Başkanlığına seçilmiştir³⁷⁶. Kongre başkanı Kerametın Gençler, Başbakan Adnan Menderes'e çektiği telgrafta Tokat'ta partililerin kendisine bağlılıklarını bildirdiklerini iletmiştir³⁷⁷.

DP 1960 yılı Tokat İl Kongresi 17 Nisan'da Ali Sabri Sineması'nda düzenlenmiştir³⁷⁸. Gümrük ve İnhisarlar vekili Hadi Hüsman, Gaziantep Milletvekili Süleyman Kuranel ve Çanakkale Milletvekili Servet Sezgin Tokat il kongresinde konuşma yapmak üzere, Ankara'dan hareket etmiş, Turhal'da partililerle bir araya geldikten sonra Tokat'a geçmişlerdir. Kongreye Tokat DP eski milletvekillerinden Ömer Sunar ve Osman Hacıbaloğlu da katılmıştır. Kongrede CHP'nin tutumu ve seçimlere temas edilmiş; DP'nin dünden iyi, evvelki günden ise çok iyi durumda olduğu bildirilmiştir³⁷⁹. Yapılan seçim neticesinde yeni idare heyetine Mehmet Kazova, Mesrur Gürgeç, Ali Dizman, Bülent Altay, Haydar Baykal, Feyzi Çubuk, Emin Caner, Selahattin Gülü, Lütfi Uzel seçilmişlerdir. Partinin eski Milletvekili ve yöneticisi

³⁷⁴*Tokat Sesi*, "Artova Bucak Kongresi Yapıldı", Nu.1983, Y.10, 01.01.1960,s.1.

³⁷⁵*Tokat Sesi*, "Niksar İlçe Kongresi Yapıldı", Nu.1989, Y.10, 08.01.1960,s.1.; *Tokat Sesi*, "DP Kongreleri Devam Ediyor", Nu.1965, Y.10, 1501.1960, s.1. ; *Tokat Sesi*, "İhsan Bıçakçı, Artova DP İlçe Başkanı Seçildi", Nu.1987, Y.10, 10.02.1960,s.1

³⁷⁶*Tokat*, "Tokat DP İlçe Kongresi", Nu.1228, Y.5, 02.02.1960, s.1. ; *Tokat Sesi*, " Hasan Demirağ, DP Merkez İlçe Başkanı Seçildi", Nu.1991, Y.10, 14.02.1960, s.1.

³⁷⁷BCA. FK. 010-09-0-0 YN. 217-673-2/36, 31.01.1960.

³⁷⁸DP Tokat İl Başkanı Mehmet Kazova, Başbakan Adnan Menderes'e 17 Nisan'da kongrenin yapılacağını bildirdiği telgrafta kendisini kongreye davet etmiştir. BCA. FK.010-09-0-0 YN.217-673-2/25, 07.04.1960.

³⁷⁹*Yeni Erbaa*, "İnhisarlar Vekili Tokat'ta", Nu.601, Y.6, 19.04.1960, s.1.

Selahattin Gülüt'ün az oy alarak son sıralarda seçilmiş olması dikkat çekicidir. İl idare kurulu tarafından yapılan taksimat sonucunda başkanlığa Mehmet Kazova, ikinci başkanlığa da Mesrur Gürgeç seçilmiştir³⁸⁰. Seçim sonuçları ve seçilenlerin partiye bağlılıkları Başbakan Adnan Menderes'e çekilen telgrafla bildirilmiştir³⁸¹.

Tokat'ta düzenlenen DP kongrelerini incelediğimizde kongrelerde 1950 yılından itibaren dile getirilen taleplerin aynı çerçevede olduğunu söylememiz mümkün olur. Bu dilekler şehir içi, ilçeler ve köyler arasındaki bağlantıyı sağlayan yolların yapımı, elektrik hatlarının çekilmesi, içme ve sulama suyu meselesinin çözümü, şehrin temizliği ve altyapı çalışmaları, mezarlıkların etrafının kapatılması, çiftçiler için tarım makinası temini, vatandaşların günlük ihtiyacı olan (gaz yağı, çay, kahve vs.) tüketim malzemelerinin temini, Tokat milletvekillerinin daha girişken davranarak Tokat'a yapılacak yatırımları hızlandırması, özellikle Almus Barajı'nın inşası, temel geçim kaynağı tarım olan şehirde, konserve, sigara ve şarap fabrikası kurulması şeklindedir. 1957 yılına kadar vatandaşların kongrelere katılımı üst seviyededir. Ancak dileklerin ve vaatlerin pek çoğunun yerine getirilmemiş olması ve Başbakan Adnan Menderes'in iktidarda kaldığı süre içinde Tokat'a hiç gelmemiş olması³⁸², 1957 seçimlerinin sonuçlarından da anlaşılacağı üzere, seçmenin Tokat'ta DP'ye olan inancını azaltmıştır³⁸³. Bu tarihten sonra yapılan kongreler ile ilgili ayrıntılar gazetelerde eskisi kadar yer almamaya başlamıştır. Hatta partiyi destekleyen Turhal, Yeni Erbaa, Gerçek Demokrat gibi bazı gazetelerin partiden uzaklaştığını da söylemek mümkündür.

³⁸⁰Tokat Sesi, "DP İl Kongresi Yapıldı", Nu. 2037, Y.10, 19.04.1960, s.1. Yeni İdare heyetine seçilen Mehmet Kazova 84 oy alırken, Selahattin Gülüt 47 oy alabilmiştir. ; Tokat Sesi, "DP İl İdare Kurulu Vazife Taksimi Yaptı", Nu.2039, Y.10, 21.04.1960, s.1.

³⁸¹BCA. FK. 010-09-0-0 YN. 217-673-2/23, 17.04.1960.

³⁸²1959'da Adnan Menderes'in geçirdiği uçak kazasının ardından Tokat'ta camilerde Menderes için dualar edildiğini bildiren Mesrur Gürgeç, "bugün bir yığın ve uzun yılların gerçekleştirmediği arzularımızı bir kenara bırakarak sağlığına sevinen ve camilerden Allah'a şükürlerini ileten Tokatlular, başvekilini coşkun bir hasretle bağrına basmak için beklemektedir. Adnan Menderes'in gülen yüzünü seçim arifesinde görmek isteyen Tokatlular hazırlıklarını yapmıştı. Menderes gelmedi, Tokatlı da küskünlüğünü oylarıyla belirtti" sözleriyle 1957 seçimlerinde DP'nin Tokat'ta kaybetmesinin bir sebebinin de dile getirmiştir. bkz. Tokat Sesi, "Tokatluların Arzusu", Nu.1747, Y.9, 17.03.1959, s.1.

³⁸³1950 seçimlerinde DP'nin Tokat'ta aldığı oy miktarı 81.822 iken 1954 seçimlerinde 80.537; 1957 seçimlerinde ise 67.282'ye düşmüştür. bkz. <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Tokat.pdf>, Erişim Tarihi 26.12.2018.

1.1.4.3.2. CHP Kongreleri

Tokat'ta 1957 yılı CHP ocak kongreleri Temmuz ayı itibariyle başlamıştır. Turhal İlçe kongresi 27 Temmuz'da düzenlenmiş, kalabalık bir delege ve dinleyici topluluğu kongreye katılmıştır. Erbaa kongresi ise 17 Ağustos'ta düzenlenmiştir. CHP Erbaa ilçe başkanlığına Reşit Önder, üyeliklere ise Sırrı Çakın, Bektaş Birkan, Sadettin Kutlu, Neşat Baykal ve Bekir Özgür seçilmişlerdir³⁸⁴. Turhal ilçe kongresi 28 Temmuz'da düzenlenmiştir. Kongrede hükümetin uyguladığı ekonomi politikaları ve Basın Kanunu eleştirilere neden olmuştur. Turhal'da yerel seçimleri bağımsız aday olarak kazanan ancak CHP taraftarı hareket ettiği gerekçesi ile belediye başkanlığı görevinden alınan Bekir Şeyhoğlu, kongrede yapılan seçimde İlçe idare heyeti başkanlığına, Ahmet Uzar, Abdullah Ünal, Ömer Ülkü, Osman Sevin ve Osman Küçükbaş üyeliklere seçilmiştir³⁸⁵.

1957 CHP Tokat İl Kongresi 24 Ağustos'ta Ali Sabri Kışlık Sineması'nda kalabalık bir delege ve dinleyici huzurunda düzenlenmiştir³⁸⁶. Kongrede il başkanı Vedat Arıkan ve Turhal ilçe başkanı Bekir Şeyhoğlu'nun konuşmaları dinleyiciler tarafından uzun süre alkışlanmıştır. Ardından söz alan delegeler kendi bölgelerdeki soruları dile getirmişlerdir. DPli belediye başkanı Mesrur Gürgeç, kongrenin toplanması aşamasında sağladığı kolaylıklar sebebiyle takdir edilmiştir. DP'ye bağlılığı ile bilinen gazeteci Nuri Diren ise bu kongrede CHP'ye geçmiştir. Yapılan seçimlerde partinin il başkanlığına tekrardan Vedat Arıkan seçilmiştir³⁸⁷. Parti üyeliklerine ise Sami Bahçeciler, Bahattin Tuzcu, Ahmet Turan Keskin, Ahmet İspirli, İhsan Toker, Muhittin Atasoy, Şükrü Mütevellioglu, Nurettin Özkan ve Hilmi Sansar seçilmişlerdir³⁸⁸.

³⁸⁴Yeni Erbaa, "CHP İlçe Kongresi Yapıldı", Nu.334, Y.4, 20.08.1957, s.1.

³⁸⁵Turhal, "CHP İlçe Kongresi Samimi Bir Hava İçinde Yapıldı", Nu.1024, Y.5, 29.07.1957,s.1.; Tokat, "CHP Turhal İlçe Kongresi", Nu.473, Y.2, 30.08.1957, s.1.

³⁸⁶Kongreyi takip eden Genç Demokrat gazetesinin haberine göre kongreye ilçelerden katılım az olmuştur. Almus, Artova, Reşadiye delegeleri kongrede düşük katılım sağlamışlardır. *Genç Demokrat*, "Bu bir CHP Kongresidir: Yoklama", Nu.587, Y.3, 31.08.1957, s.1.

³⁸⁷Turhal, "CHP İl Kongresi Yapıldı", Nu.1048, Y.5, 26.08.1957, s.1. ; Tokat, "CHP İl Kongresi Yapıldı", Nu. 498, Y.2, 27.08.1957, s.1. ; Yeni Erbaa, "CHP Tokat İl Kongresi yapıldı", Nu. 337, Y.4, 30.08.1957, s.1.

³⁸⁸Tokat Sesi, "Tokat CHP İl Kongresi Cumartesi Günü Yapıldı", Nu.1272, Y.8, 28.08.1957,s.1.

1957 genel seçimleri öncesinde Tokat'ta kongrelerini tamamlayan CHP teşkilatının çalışmaları sonuç vermiş ve CHP'nin adayları seçimi kazanmıştır. Bu durumun, şehirde DPlı yöneticilerin vaatlerinin pek çoğunu yerine getirmemesi ile bağlantılı olabileceğini düşünmekteyiz³⁸⁹.

CHP 1958 yılı Tokat ili Ocak kongreleri Mart ayı itibariyle başlamıştır. Turhal ilçesine bağlı Kova Mahallesi Ocak kongresi 17 Mart'ta, Pazar Mahallesi Ocak kongresi 18 Mart'ta, Hamam Mahallesi Ocak kongresi 21 Mart'ta, Camiikebir Mahallesi Ocak kongresi 22 Mart'ta, Varvara Mahallesi Ocak kongresi 23 Mart'ta, Celal mahallesi Ocak kongresi ise 24 Mart'ta düzenlenmiştir³⁹⁰.

Erbaa ilçesi CHP kongresi 16 Ekim'de Erses Sinemasında kalabalık bir dinleyici ve delege katılımıyla düzenlenmiştir. Kongrede CHP milletvekillerinin Erbaa'ya gelmedikleri, seçmenleri ile bir araya gelmedikleri eleştirilmiştir. Kongrede yapılan seçimlerde ilçe başkanlığına Reşit Önder ve Sermet Durmuş aday gösterilmiş, Sermet Durmuş çoğunluğun oyunu alarak başkan seçilmiştir. Genç CHP'lilerin etkili olduğu seçimde ilçe idare heyetine ise Hüsamettin İpek, Bektaş Birkan, Erdem Er, Rıfat Erdoğan, Nazmi Çakıcı, Orhan İçelli, Durmuş Sarı ve İbrahim Gök seçilmişlerdir³⁹¹. CHP Zile ilçe kongresi 30 Eylül'de Ulus Sinemasında düzenlenmiştir. Kongreye milletvekilleri Şahap Kitapçı ve Fuat Akman da katılmışlardır. Yapılan seçimlerde ilçe idare heyeti başkanlığına S. Alpaydın, üyeliklere ise S. Çıkrıkçı, D.Yardımcı, İ. Ercanlı, L.Kayran, H.Yüksel, B. Fenerci, N. Giray, M. Küreğibüyük seçilmişlerdir. Niksar CHP ilçe kongresi de Zile ile aynı gün öğleden sonra düzenlenmiştir³⁹². Turhal ilçesi CHP kongresi 6 Ekim'de düzenlenmiştir. Kongreye milletvekillerinden Bekir Şeyhoğlu, Faruk Ayanoğlu, Şahap Kitapçı ve Daniş Yurdakul katılmış ve birer konuşma

³⁸⁹1954 seçimlerinde Tokat'ta CHP'nin aldığı oy miktarı 65.380 iken, 1957 seçimlerinde bu miktar 73.054'e yükselmiştir. DP oyları ise 1954 seçimlerinde 80.537 iken 1957 seçimlerinde 67.282'ye düşmüştür. 1957 seçimlerinde DPnin oylarının azalmasında Cumhuriyet Halk Partisi'nin yanında, Hürriyet Partisi teşkilatının çalışmalarının da etkisi olabileceğini düşünmekteyiz. Zira 1957 Seçimlerinde Hürriyet Partisi Tokat'ta 2963 oy almıştır. Bu suretle iki seçim arasında DP yaklaşık 8.000 oy kaybetmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Tokat.pdf>. Erişim Tarihi 20.01.2019.

³⁹⁰Turhal, "İlçemiz CHP Ocak Kongreleri Pazartesi Günü Başlıyor", Nu.1227, Y.6, 15.03.1958, s.1.

³⁹¹Yeni Erbaa, "Kazamız CHP Kongresi Yapıldı", Nu.452, Y.5, 17.10.1958,s.1.

³⁹²Demokrat Şafak, "Şehrimiz CHP İlçe Kongresi Dün Yapıldı", Nu.461, Y.2, 01.10.1958, s.1.

yapmışlardır³⁹³. CHP Tokat Merkez ilçe kongresi 15 Ekim’de parti binasında düzenlenmiştir. Kongrede vatandaşlar hayat pahalılığından ve piyasada bazı yiyecek maddelerinin temin edilememesinden şikâyet etmiştir. Yapılan seçimlerde ilçe yönetim kurulu başkanlığına orman mühendisi Sebati Gürgün, üyeliklere ise Osman Altun, Vahdettin Ödüpek, İhsan Şentürk, Bektaş Şekerci, Bekir Altun, Ömer Yazıcı, Taber Acar ve Sebati Şentarlı seçilmiştir³⁹⁴.

17 Ekim 1958’de düzenlenen CHP Tokat İl Kongresine beraberindeki ekiple birlikte İsmet İnönü de katılmıştır. Dönemin CHP taraftarı gazetesi Tokat’ın haberine göre İnönü’nün Tokat sınırlarında geçtiği her yerde kurbanlar kesilmiş ve tezahürat yapılmıştır. İnönü, kongrede hükümetin uyguladığı politikalar üzerine konuşma yapmıştır³⁹⁵.

Tokat kongresinin ardından İsmet İnönü Zile’de konuşma yapmak üzere ilçeye geçmiştir. İnönü’nün gelişinden bir gün önce CHP mensupları, İnönü’nün vatandaşlara hitap edeceği bir toplantı yapılması talebiyle kaymakamlığa müracaat etmiştir. Kaymakamlık, toplantıyı 6761 sayılı “Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri” kanununa aykırı bularak başvuruyu reddetmiştir. Buna rağmen gerekli hazırlıklar yapılarak İnönü Zile’ye getirilmiştir. Kaymakamlık, izinsiz yapılan bu toplantıya engel olmak için polis ve jandarma ekiplerine gerekli talimatı vermiştir. İnönü ilçeye girdiğinde vatandaşlar etrafını sarmış ve İnönü’ye tezahürat yapmıştır. Polis ekipleri vatandaşların bu tezahüratlarına engel olmak isteyince CHP Tokat milletvekilleri Şahap Kitapçı, Bekir Şeyhoğlu, Faruk Ayanoğlu ve Mustafa Latifoğlu ile polisler arasında tartışma yaşanmıştır. Bu durum karşısında vatandaşlar, daha da tepki göstermiş, polisin olay mahallini boşaltma çağrısına uymamışlardır. Milletvekilleri İtfaiye ekiplerinin gelmesine de tepki göstermişlerdir. Şahap Kitapçı, olayı yatıştırmak için anons yapan emniyet amirinin elinden mikrofonu alarak kaymakama ve hükümete küfür etmiş, amirin apoletini koparmıştır. CHP Kars Milletvekili Turgut Göle ise polis amirini tartaklamış, amirin yakasındaki rozet Göle’nin parmağını parçalamıştır. Olayların

³⁹³*Tokat*, “CHP İlçe kongresi Yapıldı”, Nu.830, Y.2 , 07.10.1958, s.1.

³⁹⁴*Tokat*, “CHP Merkez İlçe Kongresi Yapıldı”, Nu. 839, Y.3, 16.10.1958, s.1.

³⁹⁵*Tokat*, “İlimiz Hudutlarından İtibaren Her Geçtiği Yerde Kurbanlar Kesilmiş ve Emsali Görülmemiş Tezahüratlar Yapılarak Tokat Tarihi Bir Gün Yaşamıştır”, Nu. 841, Y.3, 18.10.1958, s.1.

tırmanmasının ardından polisler havaya ateş ederek ve göz yaşartıcı bomba kullanarak ortamı kontrol altına almaya çalışmıştır. Yaşananlar karşısında İnönü, parti binasının balkonuna çıkarak vatandaşları selamlamış ve ardından ilçeden ayrılmıştır. Olaylardan sonradan haberdar olan vali Fazıl Kaftanoğlu gece il emniyet müdürü ile birlikte incelemelerde bulunmak üzere Zile'ye gelmiştir³⁹⁶. Aynı gece Tokat DP üyeleri olayları başbakanlığa bildirmişler ve Dâhiliye Vekili Namık Gedik, olaylar hakkında radyodan bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride olayların maksatlı ve tertipli olduğu, geç saatte halkın, kargaşa çıkarmak için tahrik ve teşvik edildiği ve emniyet amirinin tartaklandığı, yaşanan olaylar hakkında mahkemeye başvurulduğu ifade edilmiştir³⁹⁷. Zile'de yaşanan olaylarda suçlu oldukları iddiasıyla mahkemeye verilen CHP Zile ilçe başkanı Sabri Alpaydın ve üyelerden Lütfi Kayran 18 Ekim'de Zile Ceza Mahkemesinde yargılanarak ortada bir suç görülmediği gerekçesiyle beraat etmiştir³⁹⁸.

Zile'de 1959 yılında basılmaya başlayan Genç Bora Gazetesi olaylarla ilgili bir yıl sonra yayınladığı yazıda, 17 Ekim 1958 günü sabahından itibaren Zile'de sıkı tedbirler alındığından, ortada bir tertip ya da kurgu bulunmadığından Kaymakam ve Emniyet müdürünün haksız yere vatandaşlara müdahalede bulunduğu bahsedilmektedir³⁹⁹.

1953 yılında CHP'nin, Ankara başta olmak üzere, ülke genelinde Gençlik Kolları kurduğunu "1950-1954 CHP Kongreleri" başlığı altında ifade etmiştik. Aynı başlık altında, dönemin gazetelerinde; 1953 yılında Tokat'ta, 1954'te Turhal ve Zile'de CHP Gençlik kollarının kurulduğu ve ilk kongrelerini düzenledikleri ile ilgili bilgilere de ulaştık. Ancak Zile'de 1959 yılında yayın hayatına başlayan Genç Bora gazetesinin "*Şehrimizde CHP Gençlik Kolu İlçe Teşkilatı Kuruldu*" başlıklı haberinde 1959 yılında

³⁹⁶ *Demokrat Şafak*, "CHP Başkanı İsmet İnönü Şehrimize Geldi", Nu.476, Y.2, 18.10.1958,s.1. ; Olaylar hakkında inceleme yapan vali Fazıl Kaftanoğlu, milletvekilleri Bekir Şeyhoğlu, Şahap Kitapçı, Faruk Ayanoğlu, Kerametdin Gençler, Mustafa Latifoğlu, Ali Rıza Ulusoy, Sıtkı Eken, Kars Milletvekili Turgut Göle ve Sırrı Atalay hakkında, olayları kışkırttıkları gerekçesiyle, amme hukuku sıfatıyla Zile Emniyet Amiri Cemal Orhun, komiser muavini Halil Yılmazkaya, Zile İtfaiye amiri Ömer Kocaman adına davacı olmuştur. Dava dilekçesinde olayları ayrıntısıyla ifade eden Emniyet amiri, milletvekillerinin kendisine saldırdığını, kaymakama ve hükümete ve küfür ettiğini bildirmiştir. Bkz. *BCA*. FK. 010-09-0-0 YN. 475-1371-4/7,9,10.

³⁹⁷ *Yeni Erbaa*, "İnönü'nün Zile Ziyaretinde Müessif Hadiseler Oldu", Nu.453, Y.5, 21.10.1958, s.1.

³⁹⁸ *Yeni Erbaa*, "Zile CHP'lileri Beraat Etti", Nu.454, Y.5, 24.10.1958, s.1.

³⁹⁹ *Genç Bora*, "Geçmiş Zaman Olur Ki Hayali Cihan Değer", Nu.10, Y.1, 20.10.1959, s.1-4.

Zile’de CHP Gençlik kollarının kurulduğuna dair bir habere de rastlamış bulunmaktayız. 1953’ten 1959’a kadar geçen süre içerisinde, daha önce kurulduğunu belirttiğimiz CHP Gençlik kollarının faaliyetlerine dair bir habere rastlamamız da bize bu teşkilatların faaliyetlerinin kesintiye uğramış olabileceğini düşündürmektedir. Genç Bora gazetesinin haberine göre Gençlik kolunun kuruluş amacı, ilçede CHP’nin faaliyetini desteklemek, teşkilatını kuvvetlendirmek ve gençliğin zindeliği ve enerjisini memleket hizmetinde değerlendirmektir. Aynı gazetede bir ay sonra yer alan haberde ise, yakın zaman önce Tokat’ta da CHP Gençlik Teşkilatı kurulduğundan bahsedilmektedir⁴⁰⁰. CHP Gençlik Kolu Tokat Teşkilatı başkanı İlhan Uslu, üyeleri Eşref Ünler, Doğan Çıtak, Cumhur Toker, Mevlüt Karagözoğlu, Lütfü Işıklar ve İbrahim Baltacı’dır. CHP Zile Gençlik kolu yönetim kurulu başkanı Sabri Ünal Erkol⁴⁰¹, sekreteri Mustafa Necati Güripek, Muhasip Hüseyin Avni Özkösem ve üyeler Hüseyin Özfalay ve Nihat Eryılmaz’dır. Kuruluşunun ardından Zile CHP Gençlik Teşkilatına bir haftada 279 üye kaydolmuştur⁴⁰².

1959 yılında CHP Genel Merkezinin görevlendirmesiyle, Tokat bölgesi temsilcisi Doktor Şinasi Moran, Tokat ve ilçelerinde partililerle bir araya gelmiştir⁴⁰³. Turhal CHP İlçe başkanlığının aldığı karar doğrultusunda ilçe teşkilatına bağlı parti Ocaklarında kongreler düzenlenmeye başlamıştır. İlk olarak Haziran 1959’da Aşağı (Turhal-Pazar bucağı, Gölyanı) ve Yukarı Dimorta (turha Pazar bucağı, Üzümlören) köylerinde CHP Ocak kongreleri düzenlenmiştir⁴⁰⁴. Ağustos ayında Zile’de partililerle bir araya gelmek isteyen CHP milletvekillerinin açık hava Sinemasında düzenleyecekleri kongre, kaymakamlıktan izin almalarına rağmen, valilik tarafından

⁴⁰⁰ *Genç Bora*, “Tokat CHP Gençlik Kolu İl Teşkilatı Kuruldu”, Nu.4, Y.1, 21.08.1959, s.1.

⁴⁰¹ Sabri Ünal Erkol, *Genç Bora Gazetesinin sahibi, CHP Zile Gençlik Kolu Başkanı ve 1972-1975 yılları arasında Zile belediye başkanıdır. Bu konu ile ilgili Bkz. Genç Bora, Nu.1, Y.1, 22.07.1959,s.1; <http://web.zile.bel.tr/baskan/eski-baskanlar>, Erişim tarihi 21.01.2019.*

⁴⁰² *Genç Bora*, “Şehrimizde CHP Gençlik Kolu İlçe Teşkilatı Kuruldu”, Nu.1, Y.1, 22.07.1959,s.1

⁴⁰³ *Tokat*, “CHP Genel Merkez Tokat Temsilcisi Sivas Millet Vekili Doktor Şinasi Moran Turhal’a Geldi”, Nu.998, Y.4, 01.05.1959, s.1.

⁴⁰⁴ *Tokat*, “Aşağı ve Yukarı Dimorta Köyleri (Gölyanı ve Üzümlören) CHP Ocak Kongresi Yapıldı”, Nu.1038, Y.4, 24.06.1959, s.1.

engellenmiştir. Zile halkı on beş gün öncesinde Demokrat parti vekillerine izin verildiğini öne sürerek uygulamaya tepki göstermiştir⁴⁰⁵.

CHP Gençlik kolu kongreleri Eylül 1959 itibariyle başlamıştır. Turhal Gençlik kolu kongresi 31 Ağustos Pazar günü CHP ilçe lokalinde, Tokat ve Zile Gençlik kollarından da delegelerin katılımı ile kalabalık bir dinleyici topluluğu önünde yapılmıştır. Kongrede Milletvekili Ahmet İspirli, Tokat CHP İl Başkanı Vedat Arıkan, Tokat ve Zile Gençlik kolları başkanları konuşma yapmışlardır. Konuşmacılar, kurulan bu teşkilatların tek amacının CHP'yi iktidara taşımak olmadığını, memlekette bir zihniyet değişikliği tesis etmek için çaba harcadıklarını bildirmişlerdir. Yapılan seçimlerde idare heyetine Osman Aras, Mehmet Ünal, Fehmi Akcan, Dursun Çaycı seçilmişlerdir⁴⁰⁶. 1959 yılında CHP'nin 36. Kuruluş yıl dönümü il ve ilçe teşkilatlarında yapılan toplantılarla kutlanmıştır⁴⁰⁷. 27 Eylül 1959'da Zile İlçesi Gençlik Kolunun düzenlediği kongreye Tokat milletvekillerinden Bekir Şeyhoğlu, Faruk Ayanoğlu, Reşit Önder, Ahmet İspirli ve gazeteci yazar Aziz Nesin katılmış ve konuşma yapmışlardır. Kongreye Tokat ve Turhal'dan da partililer katılmıştır. Konuşmacıların iktidarı sert sözlerle eleştirdiği kongrede *“Bir milletin gözü ve kulağı durumunda bulunan basın mensuplarının gözünü kör, kulağını sağır, kalemini mahkûm etmek isteyenler; bir gün gözlerinin kör, kulaklarının sağır, kendilerinin mahkûm olduğunu görecekler, 1961'de Millet DP'ye layık olduğu dersi verecektir”* şeklinde ifadeler kullanılmıştır⁴⁰⁸.

TBMM'nin yaz tatiline girmesi üzerine CHP'li Tokat Milletvekilleri, seçim bölgelerinde vatandaşlarla bir araya gelmek üzere Tokat, ilçeleri ve köylerinde temaslarına başlamışlardır⁴⁰⁹. Turhal CHP İlçe Kongresi 5 Ekim'de düzenlenmiştir. Kongrede konuşma yapan CHP Tokat Milletvekili Şahap Kitapçı'nın, Nafia vekili Tefvik İleri ve Hariciye vekili Fatin Rüştü Zorlu hakkında *“küstah”* sözcüğünü kullanması üzerine kongredeki DP muhbirleri durumu kaymakama iletmiş, kaymakam

⁴⁰⁵Tokat, “Zile’de CHP Toplantısına İzin Verilmedi”, Nu.1094, Y.4, 29.08.1959, s.1.

⁴⁰⁶Tokat, “CHP İlçe Gençlik Kolu Kongresi Pazar Günü Yapıldı”, Nu.1096, Y.4, 01.09.1959,s.1.

⁴⁰⁷Tokat, “CHP’nin 36. Yıl Dönümü”, Nu.1105, Y.4, 11.09.1959, s.1.

⁴⁰⁸Genç Bora, “İlçe Gençlik Kolu Kongresi Yapıldı”, Nu.8, Y.1, 30.09.1959,s.1.; Tokat, “CHP Zile Gençlik Kolu Kongresi”, Nu.1120, Y.4, 29.09.1959,s.1.

⁴⁰⁹Tokat, “Mebuslarımızın Seçmenleriyle Temasları”, Nu.1128, Y.4, 08.10.1959, s.1

da muhbirleri şahit göstererek Kitapçı hakkında dava açmıştır⁴¹⁰. CHP Genel Merkezi tarafından, ülkede vatandaşların dertlerini anlamak amacıyla, oluşturulan 23 ekipten; 17 Numaralı ekip Turhal'a gelmiştir. Ekipteki milletvekillerinden, Halil Sezai Erkut, Halim Ateşalp ve Tokat Milletvekili Şahap Kitapçı Turhal ilçe merkezinde düzenlenmekte olan Meydan Mahallesi Ocak Kongresinde konuşma yapmışlardır⁴¹¹. 29 Ekim'de Erbaa'ya bağlı Karayaka Nahiyesi'nde düzenlenen bucak kongresinde CHP Tokat Milletvekili Reşit Önder, başbakan, cumhurbaşkanı ve hükümet hakkında küfre varan ifadeler kullanınca kendisi hakkında dava açılmıştır⁴¹². Erbaa CHP merkez Bucak Kongresi 26 Aralık'ta düzenlenmiştir. Kongreye milletvekillerinden Bekir Şeyhoğlu da katılmıştır⁴¹³.

1960 yılında CHP'nin Ocak- Bucak kongreleri düzenlenmeye devam etmiştir. Şubat 1960'ta Zile'nin Boztepe köyünde CHP Gençlik teşkilatı kurulmuş ve ilk kongresini düzenlemiştir⁴¹⁴. 3 Mart'ta da Niksar'ın Yusufşah Mahallesi kongresi düzenlenmiştir. Kongrede konuşma yapan milletvekillerinden Ahmet İspirli, Bekir Şeyhoğlu, Reşit Önder ve Şahap Kitapçı'nın devlet büyüklerini halk nazarında küçük düşürücü ifadeler kullandıkları iddiasıyla, haklarında tahkikat başlatılmıştır⁴¹⁵. Ancak 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesinin ardından çıkarılan kanunla ülkedeki tüm siyasi partilerin Ocak ve Bucak teşkilatları lağvedilmiştir. Yönetimin bu kararı üzerine CHP, il teşkilatlarına "*CHP Ocak ve Bucak Tabelaları Hemen İndirilecek, teşkilat kanununun icaplarını yerine getirecek*" şeklinde tamim göndermiştir. Tamimde ayrıca partiye emek veren partililerin üyelik sıfat ve haklarının saklı tutulacağı da bildirilmiştir⁴¹⁶. Bu sebeple 1960 yılında Tokat ili kongresi düzenlenememiş olabilir.

⁴¹⁰BCA. FK.010-09-0-0 YN. 475-1371-4/35,36. 05.10.1958.

⁴¹¹Tokat, "CHP'nin 17 Nolu Ekibi İlçemize Geldi", Nu.1139, Y.4, 21.10.1959, s.1.

⁴¹²BCA., FK. 010-09-0-0 YN. 475-1371-4/67. Açılan davanın ardından yapılan soruşturmada Reşit Önder hakkında takibat icrasına mahal olmadığına karar verilmiştir. Bkz. BCA. FK. 010-09-0-0 YN. 475-1371-4-81.

⁴¹³Tokat, "Mebusumuz Bekir Şeyhoğlu Erbaa'ya Gitti", Nu.1196, Y.4, 26.12.1959, s.1.

⁴¹⁴Genç Bora, "CHP Çalışmaları, Köylerde Ocak, Bucak Kongreleri Devam Ediyor", Nu.23, Y.1, 01.03.1960, s.1-3.

⁴¹⁵BCA. FK. 010-09-0-0 YN. 475-1371-4/100.

⁴¹⁶Tokat Sesi, "Partilerin Ocak- Bucak Teşkilatını Kaldıran Kanun Çıktı", Nu. 2103, Y.10, 09.07.1960; Tokat, "CHP Teşkilatına Önemli Bir Tamim Gönderdi", Nu.1355, Y.6, 08.08.1960, s.1.

1.2. DP DÖNEMİ'NDE TOKAT'TA SEÇİMLER (1950-1960)

1.2.1. Genel Seçimler

Seçim formülleri açısından seçim sistemleri, çoğunluk ve nispi temsil sistemleri olarak iki ana gruba ayrılmıştır. Türkiye’de çok partili hayata geçildikten sonra yapılan dört Milletvekili genel seçimi (1946, 1950, 1954, 1957) Listeli Basit Çoğunluk usulüyle gerçekleştirilmiştir. Basit çoğunluk sisteminin sebep olduğu orantısız temsil durumu sebebiyle 1950’li yıllarda Türkiye’de demokrasi sekteye uğramıştır. Nihayetinde temsilde orantısızlığa sebep olan sistem 1960’ta demokrasinin kesintiye uğramasında da etkili olmuş ve 1964 yılında Listeli Basit Çoğunluk Sisteminde d’Hondt (Nispi Temsil) sistemine geçilmiştir⁴¹⁷. Liste usulü çoğunluk sistemi “yönetimde istikrar” ilkesini öne çıkaran bir sistemdir. Bu sisteme göre bir seçim çevresinde en fazla oyu alan parti tüm milletvekilliklerini kazanmaktadır⁴¹⁸.

CHP Genel Başkan Vekili Hilmi Uran 1948 yılında Tokat Halkevi’nde Tokatlılar’a bir konuşma yapmıştır. Uran, konuşmasında halkın mübağalalı politika yaygaralarına kapılmayarak müspet- menfi her telkini serinkanlılıkla muhakeme etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Uran’a göre 12 Temmuz Beyannamesi, yurdun selameti adına müşterek bir gayret isteyen yüksek ve derin görüşüyle o vakit hepimizin izanı üstünde bir ikaz çanı olmuştur⁴¹⁹.

1950 seçimlerinde siyasi partiler, seçim çalışmalarında basın ve radyo başta olmak üzere, hazırladıkları afişler ve broşürlerle seçmeni ikna etmeyi hedeflemişlerdir. 1950 yılında kabul edilen yeni seçim kanunu gereğince, radyodan faydalanma hakkı en az beş ilden aday gösteren partilere tanınacak ve bağımsız adaylar bu haktan yararlanamayacaktır⁴²⁰. Radyolarda yapılacak parti propagandaları için 25 ‘Nisan’da noter huzurunda kura çekilmiş ve 4 Mayıs’ta başlayıp 10 Mayıs’ta sona erecek olan

⁴¹⁷Ergun Özbudun, “Seçim sistemleri ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.44, S.1, Ankara, 1995, s. 528.

⁴¹⁸Kenan Olgun, “Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.27, S.79, 2011, s.23

⁴¹⁹Ekekon, “Hilmi Uran’ın Tokat’taki mühim konuşması, seçime iştirak bir vatandaşlık vazifesidir. 12 Temmuz beyannamesi tazeliğiyle ayakta duruyor”, 20.09.1948, s. 2871, s.1.

⁴²⁰Çağatay Benhür, “14 Mayıs Genel Seçimlerinde CHP ve DP’nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları”, *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Nu.17, 2007, s.66.

partilerin konuşma programları belirlenmiştir. Ankara ve İstanbul Radyolarından yapılacak olan bu konuşmaları CHP, DP, MP ve MKP hatipleri gerçekleştireceklerdir. Seçimlerden önce düzenlenen kapalı salon ve açık hava mitingleri de seçim kampanyalarının önemli bir unsurunu teşkil etmiştir⁴²¹.

1950 seçimlerinde bundan önceki seçimlerden farklı olarak mitingler ve basın aracılığıyla halkla iletişime geçilmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı yıllarının sıkı ekonomik tedbirlerinin halkta oluşturduğu tepki bir seçim aracı olarak değerlendirilmiştir. İkinci kez seçime giren DP “*Yeter Söz Milletindir*” sloganını kullanmıştır. Sloganın yazılı olduğu afişte, iktidara dur işareti yapılması, DP’nin afişinin dönemin en başarılı seçim afişlerinden biri olmasını sağlamıştır. DP’li siyasetçiler, yine önceki seçimlerden farklı olarak, bu çalışmaların yanı sıra adeta köy köy dolaşarak vatandaşların dertlerini dinlemişlerdir. 1954 seçimlerine gelindiğinde, bir önceki seçimdeki vaatlerinin pek çoğunu yerine getiremese bile DP’li siyasetçiler, bu kez de başlanan işlerin yarım kalmaması gerekçesiyle vatandaşlardan oy talep etmişlerdir. Bu doğrultuda iktidardaki gücünü korumaya devam etmiştir. 1957 seçimlerinde partilerin kampanyalarında yararlanabilecekleri tek elektronik kitle aracı radyodur. Fakat dönemin iktidarı DP, hiçbir muhalefet partisine radyodan yararlanma imkânı vermemiştir. Bu doğrultuda muhalefet partileri seçim kampanyalarını mitingler, afişler ve taraftar gazeteler vasıtasıyla gerçekleştirmiştir. 1957 seçim kampanyasında mitingler önceliklere göre daha büyük çapta gerçekleşmiştir. Hem iktidar hem de muhalefet partililer, kalabalık kitleler karşısında konuşmuşlardır. Sonuçta ise önemli olanın meydana ne kadar kalabalığın toplandığının bir önemi olmadığı anlaşılmıştır⁴²². Mitinglere katılan vatandaşlar belki de her iki tarafı dinleyerek mukayese etmiş ve ona göre seçimini yapmıştır.

⁴²¹Kenan Olgun, a.g.m, s.27.

⁴²²Doğan Duman - Serçin Sun İpekşen, “Türkiye’de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002)”, *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish or Turkic*, Vol. 8/7, Summer 2013, Ankara, s. 121,122.

1.2.1.1. 1950 Seçimlerinde Tokat

1.2.1.1.1. DP'nin Seçim Hazırlıkları

TBMM'de seçim kararı alındıktan sonra partiler, seçim hazırlıklarına başlamıştır. DP, Milletvekili adaylarının tespitinde il teşkilatlarının tespit oranını % 80, genel merkezin tespit oranını % 20 olarak belirlemiştir. Bu doğrultuda yapılan seçim neticesinde aday listeleri 24 Nisan'da açıklanmıştır. Dönemin gazetelerinde DP listelerinin çok kuvvetli olduğu bildirilmiştir. Partinin 8 Mayıs'ta yayınladığı seçim bildirisinde ise yabancı ve özel sermaye için güvenilir ekonomik ortamın sağlanacağı, vergilerin azaltılacağı, devlet tekelinin kaldırılacağı, Anayasa'da tek parti ve zümre hâkimiyetine ortam sağlayan kanunların düzenleneceği, bir iktidar değişikliği halinde memlekette maddi ve manevi hiçbir sarsıntıya meydan verilmeyeceği gibi vaatler yer almaktadır⁴²³.

Tokat özelinde parti teşkilatının seçim çalışmaları ile ilgili olarak yararlanabildiğimiz kaynaklar sınırlıdır. DP İl Teşkilatının seçimlerden önce bir gazete veya bülten çıkarıp çıkarmadığını tespit edememiş olmamız sebebiyle yararlanabildiğimiz temel kaynak CHP'nin çıkardığı Tokat Gazetesi olmuştur.

DP Tokat teşkilatı Nisan ayının ilk haftasında toplanarak il merkezinden belirlenecek adaylarını tespit etmek için çalışmalara başlamıştır. Buna göre Ahmet Gürkan, Fevzi Çubuk, Hamdi Koyutürk, Sıtkı Atanç, Halis Asarkaya⁴²⁴, Bekir Pehlivan⁴²⁵, Nuri Turgut Topçuoğlu⁴²⁶ ve Muzaffer Önal il yönetim kurulu tarafından

⁴²³Olgun, a.g.m, s. 29.

⁴²⁴Halis Asarkaya, DP listesinden aday gösterilmesine rağmen Milletvekili seçilenler arasında bulunmamaktadır. Ankara'da DP Genel Merkezindeki daktilo memurunun, Yüksek Seçim Kuruluna listeyi verirken Asarkaya'nın evrakını eklememesi, durumun fark edildiğinde de itiraz için yasal sürenin geçmiş olması sebebi ile Halis Asarkaya Milletvekili olarak TBMM'ye gidememiştir. Yerine CHP'nin birinci sıradaki adayı Zihni Betil Milletvekilliğine hak kazanmıştır. bkz. *Tokat*, "DP Adaylarını Tespite Çalışıyor", Nu.7, Y.1, 10.04.1950, s.1.; Gürdere, *a.g.e*, C.3, s.13. Bunun yanında incelediğimiz arşiv belgelerinde Halis Asarkaya'nın 1946 seçimlerinde Milletvekili aday adayı olarak Cumhuriyet Halk Partisi'ne başvurduğunu da görmekteyiz. *BCA*, FK: 490-01-0-0 YN: 322-1328-1/ 23,24,25,26.

⁴²⁵Bekir Pehlivan DP İl Yönetim Kurulunda görevli bir kişidir. Ancak 1950 seçimlerinde seçilen Milletvekili listelerinde yer almamasına bakılarak adaylığının kabul edilmemiş olabileceğini düşünmekteyiz.

⁴²⁶DP Milletvekili adayı Nuri Turgut Topçuoğlu'nun 1946'da seçimlerde CHP'den Tokat adayı olmak için başvurduğunu ancak partinin bunu kabul etmediğini bildirmiştir. 1949 ara seçimlerinde de bağımsız aday olduğunu CHP'ye de müracaat ettiğini ancak yoklama kurulu tarafından seçilmediği *BCA*, FK: 490-

aday olarak belirlenmişlerdir⁴²⁷. Seçim sonuçlarının bildirildiği belgeden hareketle DP adaylarının, Nuri Turgut Topçuoğlu, Hamdi Koyutürk, Muzaffer Önal, Haluk Ökeren, Sıtkı Atanç, Mustafa Özdemir, Fevzi Çubuk, Ahmet Gürkan⁴²⁸ olduğunu söyleyebiliriz⁴²⁹. (Ek-2.3.1.)

Tokat gazetesinin haberinde yer alan iddiaya göre CHP'nin adayları belli olunca Erbaa'da DPLiler hayal kırıklığına uğramış ve partilerine oy vermekten bile vaz geçmişlerdir⁴³⁰. Nixsar'da düzenlenen açık hava toplantısında Milletvekili adayı Fevzi Çubuk konuşma yapmıştır. Çubuk, konuşmasında CHP hükümetlerinin faaliyetlerini eleştirmiştir. Yine Tokat gazetesinin iddiasına göre Zile'de DP'den istifa edip CHP'ne kaydolmak isteyen vatandaşların istifası kabul edilmemiştir⁴³¹. DP Erbaa'da seçim çalışmalarına 26 Nisan'da başlamış ve ilk açık hava toplantısını yapmıştır. Toplantıda

01-322 YN: 1328-3-44/ 43, 24.08.1949) ve nihayetinde DP'den aday olduğu bildirilmiştir. bkz. Tokat, "Nuri Turgut Topçuoğlu'nun Uğradığı Hayal Kırıklığı", Nu. 20, Y.1, 10.05.1950, s.2.; Nuri Turgut Topçuoğlu'nun 4 Haziran 1952'de vefat etmesinin ardından, yerine yeni bir Milletvekili seçilmesi TBMM Başkanı Refik Koraltan imzalı bir yazı ile bildirilmiştir. *BCA*, FK: 30-10-0-0 YN: 77-514-24/ 1,2,3,4 12.11.1952. Bkz. *TBMM Tutanak Dergisi*, 11. Dönem, 83. Birleşim, C.1, 20.07.1952,s.900.

⁴²⁷*Tokat*, "DP Adaylarını Tespite Çalışıyor", Nu.7, Y.1, 10.04.1950, s.1.

⁴²⁸*Tokat* Gazetesinde yer alan habere göre Ahmet Gürkan hapse mahkûm edilmiştir. Tokat, "Hapse Mahkûm Edilen Tokat DP Milletvekili Adayı", Nu.19, Y.1, 08.05.1950, s.3.; 1948 yılında yapılan ara seçimler Tokat'ta da uygulanmıştır. Seçim kanununun düzenlenmediğini öne süren DP seçimlere girmeme kararı almıştır. Tokat'ta Taşova ilçe idare heyetinde yer alan Ahmet Gürkan ve heyettekiler DPLi vatandaşların seçimlere katılmaması konusunda bir bildiri hazırlamış ve yayınlamışlardır. Beyannamenin yayınlanmasından 6 ay sonra Erbaa Müddeiumumiliği(Savcılığı) tarafından parti başkanı sıfatı ile Ahmet Gürkan hakkında soruşturma başlatılmıştır. Ahmet Gürkan, savcılığa verdiği ifade, beyannamede hakareti mutazammın (içeren) hiçbir kelime olmadığını, beyannamenin içeriğinin CHP'yi tenkitten ileri geçmediğini ve gerekirse İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden tayin edilecek bilirkişiler marifetiyle tetkik ettirilmesini talep etmiştir. Savcının bu talebi kabul etmesinin ardından beyanname İstanbul'a gönderilmiş ve Profesör Sabri Esat Siyavuşgil'e tetkik ettirilmiştir. Raporun Ahmet Gürkan'ın ifadesini destekler nitelikte olması ile savcılık, Gürkan hakkında takipsizlik kararı vermiştir. Ancak Adalet Bakanlığı, dosyanın yeniden takip edilmesini isteyince, savcılık beyannamede suç unsuru bulunduğu gerekçesiyle dosyayı mahkemeye aktarmıştır. Mahkemede, Ahmet Gürkan'ın beyannameyi yeniden incelemek için bilirkişiye gönderilmesi ve mahkemenin ertelenmesi talebi reddedilmiştir. Ardından 15 Ocak 1950 tarihli kararlar Ahmet Gürkan'a 5 ay müddetle hapis cezası verilmiştir. Ahmet Gürkan, kararı temyiz etmiş ise de 14 Mayıs seçimlerine bir hafta kala karar Yargıtay'ca onanmış ve Erbaa'ya iade edilmiştir. Bunun üzerine Ahmet Gürkan hakkında yakalama kararı çıkarılmıştır. Seçimlerde Milletvekili adayı olan Gürkan, tevkif edilirse seçmen üzerinde olumsuz etki bırakmasın diye bu süreçte Amasya'ya geçmiş ve seçim sonuçlarını orada beklemiştir. Seçimlerden önce yakalanması için yerel gazetelerde, ihbar edene ödül verileceği bildirilse de kendisini kimsenin ihbar etmediğini bildiren Gürkan, seçim sonuçlanınca mazbatasını almak için Tokat'a dönmüştür. Bilgi için bkz. Ahmet Gürkan, *Mebusluğum BMM de İki Devre*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1960,s. 4-5.

⁴²⁹*BCA*, FK: 490-01-0-0 YN: 379, 1600,2 /53, 23.05.1950.

⁴³⁰*Tokat*, Milletvekilleri Adaylarının Yüzde Yetmişi Belli Olunca Erbaa DP'lilerinin Uğradıkları Sükûtu Hayal", Nu.11, Y.1, 19.04.1950, s. 2.

⁴³¹*Tokat*, "Zile'de D. Partiden İstifalar", Nu.13, Y.1, 24.04.1950, s.1.

Sıtkı Atanç ve Fevzi Çubuk Halk evi önünde 45-50 kişilik bir grup karşısında konuşma yapmışlardır⁴³². Tokat gazetesinde yer alan habere göre Reşadiye’de DPden ayrılan ve bağımsız vatandaşlar CHP’ne üye olmak için sırada beklemektedirler⁴³³. Taşova’da DP ve CHP’nin açık hava toplantıları peş peşe yapılmıştır. DP hatipleri Fevzi Çubuk ve Sıtkı Atanç, daha önce tellal ile çağırılmasına rağmen 50 ile 100 kişi arasında bir topluluk karşısında konuşmuş ve hükümet aleyhinde sert sözler kullanmışlardır⁴³⁴. Aynı toplantıda konuşan DP Milletvekili adayı Ahmet Gürkan’a hükümete ve CHPne lisanen tecavüzde bulunması sebebiyle, Cumhuriyet Savcılığı tarafından tahkikat başlatılmıştır⁴³⁵. 8 Mayıs tarihli Tokat Gazetesinde Tokat, Turhal ve Zile’de vatandaşların DP’den istifa ederek CHP’ye kaydoldukları bildirilmektedir⁴³⁶.

Ülke genelinde DP adayları, parti politikası doğrultusunda köy köy dolaşarak yaptıkları konuşmalarda kendilerini tanıtmış ve amaçlarını ortaya koymuşlardır. Seçimler öncesinde Tokat’ta bulunduğu sıradaki gözlemlerini ifade eden Cumhuriyet gazetesi yazarı ve şair Necdet Evliyagil, şöyle demektedir: *“Tokat’ta kaldığım müddet zarfında bir tek DP’li Milletvekili adayına rastlamadım, hepsi köyleri dolaşıyorlarmış. Bu arada CHP adaylarından biri ile tanıştım. İsviçre’de tahsilini yapmış, efendiden bir zat. Yalnız bu aday İsviçre Dağlarında geziye çıkan sportmenler gibi giyinmiş. Altları ızgaralı deri ayakkabıları, golf pantolonu, geniş omuzlu spor ceket ve kalın çerçeveli kar gözlüğü. Ayakkabılar o kadar ağır ki yürürken adeta zorluk çekiyor. Bizim köylünün bu modern kıyafetli hatibi nasıl karşılayacağını merak etmedim desem yalan söylemiş olurum. Buna mukabil DP’li adaylar ayaklarına çarık çekip öyle köyleri dolaşıyorlarmış”*⁴³⁷.

Tokat gazetesine İl Seçim Kurulu Başkanlığından verilen ilanda aslen Erbaalı olan ve Rize Seferberlik müdürlüğünden emekli olan Bekir Necati Akın, Tokat’tan

⁴³²Tokat, “Erbaa’da Partiler Bugün İlk Açık Hava Toplantısına Başladılar”, Nu.14, Y.1, 26.04.1950, s.2.

⁴³³Tokat, “Reşadiye DP Teşkilatında Çözüntüler ve İstifalar”, Nu.15, Y.1, 28.04.1950, s.1.

⁴³⁴Tokat, “Taşova’da CHP’nin Heyecanlı Açık Hava Toplantısı ve DP’nin Hezimetini” Nu.16, Y.1, 01.05.1950, s.2.

⁴³⁵Tokat, “Parti Propagandası Demek Tecavüz Demek Değildir”, Nu.17, Y.1, 03.05.1950, s.1.

⁴³⁶Tokat, “İlimiz DP Teşkilatında Çözüntü”, Nu.19, Y.1, 08.05.1950, s.3.

⁴³⁷Sinan Yıldırım, “1950 Seçimleri ve Propaganda”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları: T.C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dergisi*, S.6, 3/2004, s. 140.

bağımsız olarak Milletvekili adayı olmuştur⁴³⁸. Tokat Yaşmeýdan mahallesinde ikamet eden Hattatođlu Cemal Aktan da Tokat'tan bağımsız Milletvekili adayı olmuştur⁴³⁹. Tokat Yeni Dabakhane Mahallesinde oturan Balak Baba oğullarından Hüseyin Balak, aslen Reşadiyeli olan Bafra'da avukatlık yapan emekli hâkim Ahmet Fevzi Kaya, aslen Zileli olan İstanbul'da ikamet eden emekli Tuđbay Emin Dalkılıç Tokat'tan bağımsız Milletvekili adayı olmuştur⁴⁴⁰. Erbaa'da ikamet eden Mehmet Kazandır, Reşadiye Gürpınar köyünden Esat Yazıcı Tokat'tan bağımsız Milletvekili adayı olmuştur⁴⁴¹. Aslen Tokat Abdülfettah Mahallesinden olan askerlikten emekli Osman Remzi Ergün Tokat Bağımsız Milletvekili adayı olmuştur⁴⁴².

14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerin ardından DP kazanmıştır. 1950 seçimlerinde Tokat'ta 161.520 seçmenden 138.865'i seçime katılmıştır. Cumhuriyet Halk partisi 66.166 oy, DP 72.699 almıştır. Böylece Tokat'ın dokuz milletvekilliğinin sekizini DP, birini ise CHP kazanmıştır⁴⁴³. DP listesi bir kişi eksik olduğundan CHP adaylarından en fazla oyu alan Adalet Müfettişi Zihni Betil Milletvekili seçilmiştir⁴⁴⁴.

CHPni açıkça destekleyen Tokat gazetesinde seçimlerin ardından 19 Mayıs'ta çıkarılan ilk sayıda "Yeni Seçim" başlığı altında "1950 seçimi dünya demokrasisine millet olarak sükûn ve vakar içinde, partiler arası, kardeşçe memleket hizmetinde bulunmanın vatanperverane yollarını gösterdi" ifadelerini kullanmıştır. Seçimlerden sonra gazetede siyasi haberlerin yanında il genelinde yaşanan gelişmelere de yer verilmiştir⁴⁴⁵.

⁴³⁸Tokat, "Tokat İl Seçim Kurulu Başkanlığından", Nu.10, Y.1, 14.04.1950, s.3.

⁴³⁹Tokat, "Tokat İl Seçim Kurulu Başkanlığından", Nu.11, Y.1, 19.04.1950, s.4.

⁴⁴⁰Tokat, "Tokat İl Seçim Kurulu Başkanlığından", Nu.12, Y.1, 21.04.1950, s.4.

⁴⁴¹Tokat, "Tokat İl Seçim Kurulu Başkanlığından", Nu.13, Y.1, 24.04.1950, s.4.

⁴⁴²Tokat, "Tokat İl Seçim Kurulu Başkanlığından", Nu.16, Y.1, 01.05.1950, s.4.

⁴⁴³BCA, FK: 30-10-00-00, YN: 77-511-13-3/ 1,2,3, 23.05.1950.

⁴⁴⁴BCA, FK: 490-1-0-0, YN: 379-1600-2/3,4, 16.05.1950.; Seçim sonuçları ile ilgili olarak, Yüksek Seçim Kurulu'nun yayınladığı listede partilerin aldığı oy miktarları farklı verilmektedir. YSK'nın listesine göre 1950 seçimlerinde Tokat'ta Kayıtlı Seçmen Sayısı 161.710, oy kullanan seçmen sayısı 149.189, katılım oranı % 92,3, Cumhuriyet Halk Partisi'nin aldığı oy miktarı 65.241, DP'nin aldığı oy miktarı ise 81.822'dir. <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Tokat.pdf>. Erişim Tarihi: 29.01.2019.

⁴⁴⁵Tokat, "DP Lideri Celal Bayar Cumhurbaşkanlığına Seçildi, Taşova Bölgesinde Tütün Satışları, Veteriner İşlerimiz vb.", Nu.23, Y.1, s.1-4.

Tablo 1.15: 14 Mayıs 1950 Seçimlerinde Tokat'ta Milletvekillerinin Aldıkları Oy Miktarları⁴⁴⁶

KAYITLI OLDUĞU SİYASİ PARTİ	MİLLETVEKİLİNİN ADI SOYADI	ALDIĞI OY MİKTARI	SEÇİMDE KAZANIP KAZANMADIĞI
DP	Nuri Turgut Topçuoğlu	82.750	Kazandı
DP	Hamdi Koyutürk	82.374	Kazandı
DP	Muzaffer Önal	81.815	Kazandı
DP	Haluk Ökeren	81.804	Kazandı
DP	Sıtkı Ataç	81.626	Kazandı
DP	Mustafa Özdemir	81.474	Kazandı
DP	Fevzi Çubuk	81.443	Kazandı
DP	Ahmet Gürkan	80.965	Kazandı
CHP	Zihni Betil	66.169	Kazandı
CHP	Ali Himmet Berki	65.751	Kazanamadı
CHP	Fuat Akman	65.511	Kazanamadı
CHP	Reşit Önder	65.393	Kazanamadı
CHP	Refik Ahmet Sevengil	65.024	Kazanamadı
CHP	Cemal İlal	65.014	Kazanamadı
CHP	Rahmi Güney	64.910	Kazanamadı
CHP	Mustafa Latifoğlu	64.874	Kazanamadı
CHP	Fevzi Eken	64.867	Kazanamadı

1.2.1.1.2. CHP'nin Seçim Hazırlıkları

CHP Tokat İl İdare Kurulu Başkanı Arif Yoğurtçu tarafından 8 Eylül 1949'da genel sekreterlik makamına gönderilen bir yazıda 1950 seçimlerinde Tokat vilayeti özelinde seçimin kazanılması için neler yapılması gerektiği dört madde halinde sıralanmıştır. Bu maddelerden ilkinde partinin ve hükümetin halkı ilgilendiren konulara ait kanunları ertelediği ve ihmal ettiği belirtilmiştir. Örneğin birçok şikâyete rağmen gayrimenkullerin işgal ve icarları meselesi komisyondan komisyona sürüklenmekte ve karara bağlanmamaktadır. Bu nedenle gerek mal sahiplerinde gerekse de kiracılarda bir memnuniyetsizlik vardır. İkinci olarak en yetkili makamlar tarafından söz verilmiş olmasına rağmen tapulama kanununu çıkarılmamıştır. Bu yüzden özellikle köylü vatandaşları birbirine düşüren ve mahkemeleri işgal eden olaylar devam etmektedir. Üçüncü olarak halk mahkemelerden şikâyetçidir. Buna göre lehte ve aleyhte doğru veya yanlış bir karar verebilmesi için üç celsenin yeterli olacağı bir mahkeme bazen hâkimlerin ilgisizliği bazen de usul nedeniyle yıllarca devam etmektedir. Bu durum da

⁴⁴⁶BCA, FK: 490-01-0-0, YN: 379-1600-2/ 53,54, 23.05.1950.; BCA, FK: 30-10-0-0, YN: 77-511-13/1,2,3 17.05.1950.

halkı bıktırmaktadır. Ayrıca hâkimler sorumsuzca davranmaktadırlar. Bu vaziyet nedeniyle sadece halk değil idare memurları ile parti mensupları da adli görevlilerden çekinmektedir. Hatta Tokat'taki adliye erkânından birisinin "*Ah şu particilerden birisinin yakası elime bir geçse*" dediği duyulmuştur. Herhangi bir adli görevliden, haklı olarak, şikâyetçi olmak suretiyle partiye başvuran bir vatandaşın derdiyle ilgilenilmezse, bu vatandaş partiye çekmek⁴⁴⁷ mümkün olmayacağı gibi; seçim sırasında görevlendirilen bir kişinin muhaliflerin tutacağı uydurma bir zabıtle bu zihniyete ve yetkilere sahip olan bir hâkimin karşısına çıkarılması halinde de sandık başlarına konulacak adam bulunamayacağı ifade edilmiştir. Arif Yoğurtçu yazısında bunca terfie rağmen bir kısım memurların hala hükümete aleyhtar tavır takınmalarının sebeplerinin araştırılması gerektiğini de belirtmiştir. Yoğurtçu, raporunun dördüncü maddesinde ise matbuata ilişkin bir değerlendirme yapmıştır. Buna göre muhalefetin şuursuzlaşmasına ve CHP aleyhine ölçsüz bir şekilde propaganda yapmasına imkân veren amillerden birisi de matbuatın durumudur. Partinin ileri gelenlerine karşı zaman zaman gazetelerde görülen saldırıların ve sataşmaların en ücra köylerde bile okunması ve hükümetin bunlara bir şey yapamadığının görülmesi partinin ve iktidarın zayıflığı olarak görülmektedir. Ayrıca muhalefetin kuvvetli olduğu inancını da doğurmaktadır⁴⁴⁸.

Arif Yoğurtçu yazısının son kısmında 1950 seçimlerinde partilerinin başarılı olabilmesi için halkın CHP'nden ve hükümetinden memnun olması gerektiğini vurgulamış ve bu amaçla yukarıda belirtilen sıkıntıların seçimlerden önce ortadan kaldırılmasını istemiştir. Seçimleri kazanmak için gerekli olan propaganda ve telkinlerden üzerlerine düşenleri ise arkadaşlarıyla birlikte yapacaklarını dair söz vermiştir⁴⁴⁹.

Seçimlerin yaklaştığı 1950 yılında parti müfettişleri ve il teşkilatının da çalışmalarına hız verdiğini görmekteyiz. 14 Mart 1950'de CHP Trabzon Milletvekili, Tokat Bölge Müfettişi Hamdi Orhon'un gönderdiği bir raporda seçim yaklaştıkça hazırlıkların süratle tamamlanması gerektiği vurgulanmıştır. Raporda ayrıca Tokat

⁴⁴⁷BCA, FK: 490.01.379, YN: 1600.1.36/37, 03.08.1949.

⁴⁴⁸BCA, FK: 490-01-0-0, YN:379- 1600-1/36, 03.08.1949.

⁴⁴⁹BCA, FK: 490-01-0-0 YN:379-1600-1/37, 03.08.1949.

bölgesinde pancar ekicileri ile temasta olan fabrika yöneticilerinin seçim çalışmalarında rol almasının kanunen uygun olduğu bildirilmiştir. Bunun için Parti Genel Merkezinin, Turhal Şeker Fabrikası Vekil Müdürü Muhtar Uçarsu ve tarım müdürü Tevfik Aktaş ile iletişime geçmesi ve özellikle seçimin yaklaştığı günlerde partiye hizmet etmelerinin sağlanmasının faydalı neticeler vereceği bildirilmiştir⁴⁵⁰.

9 Mart 1950'de CHP Genel merkezinden gönderilen emirle Tokat'taki milletvekilliği başvuruları için il idare kurulunca yapılacak yoklama sonuçlarının merkeze bildirilmesi istenmiştir. Tokat İl İdare Heyeti Başkanı Arif Yoğurtçu'nun 2 ve 8 Nisan'da çektiği telgrafta; milletvekilliği yoklamasına katılmak için başvuran 19 adayın dilekçesi eklenerek gönderilmiştir. Aday yoklamalarını yapacak heyette ise Tokat ve ilçelerinden toplam 194 üyenin ismi bildirilmiştir⁴⁵¹. Yapılan oylamaya 189 üye katılmıştır. Seçim sonucunda yönetmelik gereği Tokat İl Teşkilatı tarafından belirlenecek altı kişilik Milletvekili aday listesi şu şekildedir. Salt oy çokluğu ile yapılan oylama neticesinde Zihni Betil 160 oy; Mustafa Latifoğlu 146 oy, Cemal İnal 130 oy; Reşit Önder 122 oy, Fuat Akman 104 oy; Fevzi Eken 102 oy almıştır⁴⁵². Bu isimlerin dışında Parti genel merkezi tarafından belirlenecek olan adayların seçimi için görüşmek üzere Fahri Latifoğlu başkanlığında Ankara'ya gelen heyet, geriye kalan % 30'luk kısım için Tokat halkı tarafından tanınıp sevilen beş ismi CHP Genel Sekreteri Fikret Sılay'a sunmuştur. Bu isimler eski Tokat Valisi Recai Güreli, gazeteci-yazar Refik Ahmet Sevensil, aslen Tokatlı olan Balıkesir Ziraat Müdürü Niyazi Kuraloğlu, Tokat'ta savcılık yapan Rüştü Kayıkçıoğlu ve Tokat'ta hâkimlik yapan Ali Himmet'tir⁴⁵³. Yapılan çalışmalar sonucunda, Zihni Betil, Ali Himmet Berki, Fuat Akman, Reşit Önder, Refik Ahmet Sevensil, Cemal İlal, Rahmi Güney, Mustafa Latifoğlu, Fevzi Eken CHP'nin Tokat Milletvekili adayları olarak seçilmişlerdir⁴⁵⁴.

Seçimler öncesinde çalışmaları hızlandırmak ve vatandaşlarla daha çok bir araya gelebilmek için Tokat bölgesi müfettişi Hamdi Orhon'un emri ile Milletvekili adayları

⁴⁵⁰BCA, FK: 490-01-0-0 YN:379- 1600-2/50, 14.03.1950.

⁴⁵¹BCA, FK: 490-01-0-0 YN:379- 1600-2/32 -48, 15.03.1950

⁴⁵²BCA, FK: 490-01-0-0 YN:379- 1600-2/28, 09.04.1950; Tokat, "CHP Dün Milletvekili Adaylarını Tespit Etti", Nu.7, Y.1, 10.04.1950, s.1.

⁴⁵³BCA, FK: 490-01-0-0 YN:379- 1600-2/24, 14.04.1950.

⁴⁵⁴BCA, FK: 490-01-0-0 YN: 379-1600-2/ 5, 23.05.1950.

ilçelere görevlendirilmiştir. Buna göre Fevzi Eken Zile, Fuat Akman Turhal, Cemal İlal Artova, Mustafa Latifoğlu Reşadiye- Taşova, Zihni Betil Niksar, Reşit Önder Erbaa'da seçim çalışmalarını yürütmüşlerdir⁴⁵⁵.

1950 seçimlerinde CHP Tokat İl Teşkilatı, sandık başında görev yapan partililer için ulaşım, konaklama, yiyecek, içecek gibi pek çok masrafta bulunmuştur. CHP Genel Merkezinden 1950 seçimleri için Tokat İl Teşkilatına gönderilen 27.550 lira yeterli gelmeyince partililer masrafları kendileri karşılamıştır. Bu durumda CHP il teşkilatı partililere 14.000 lira borçlanmıştır. Borçların ödenmemesi halinde partiye maddi manevi hizmet veren üyelerin çalışmalarının aksayacağı ve itimatlarının azalacağı ifade edilmektedir⁴⁵⁶. Bu konuda il yönetimi, CHP Genel Sekreterliğine çeşitli tarihlerde gönderdiği yazılarla masrafların karşılanmasına yönelik taleplerde bulunmuştur⁴⁵⁷. Seçimler için yapılan harcamaların fazla gelmesi sebebiyle yapılan tahsisatın yetmemesi üzerine ek tahsisat talebinde bulunan Niksar İlçe İdare Kuruluna, CHP Genel Merkezinden gönderilen emirle, merkezin bu günkü mali durumunun ayrıca para göndermeye imkân vermediğinden ve gerekli paranın partili vatandaşlardan temin edilmesi bildirilmiştir⁴⁵⁸.

Milletvekillerinin çalışmalarının yanı sıra Tokat'ta CHP'yi desteklemek için 27 Mart 1950'de *Tokat* isimli bir de gazete çıkarılmaya başlanmıştır. Gazetenin ilk sayısında manşetten verdiği ilk haberi milletvekili seçimlerinin yenilenmesine ilişkin TBMM'de alınan karar olmuştur. Seçim öncesinde vatandaşların partiye olan desteğini kaybetmemek adına gazetede, CHP'nin Tokat'taki yatırımları haber yapılmıştır. Necmettin Esin imzalı yazıda Artova, Turhal ve Zile ilçelerini demir yoluna kavuşturduğu, Turhal Şeker Fabrikası, Kazova İnekhanesi'nin ve Kazova sulama kanalının kurulduğu, gelecekte Almus Barajı'nın bu yatırımları taçlandıracağı ifade edilmiştir. Bunun yanında Tokat ve yedi ilçesine bağlı yedi yüz dört köyünde vatandaşların girişimlerinin devlet tarafından desteklendiği, yol su ve okul inşaatlarının

⁴⁵⁵BCA, FK: 490-01-0-0 YN:379- 1600-2/28, 11.04.1950.; *Tokat*, "Erbaa CHP'si 1950 Seçim Kampanyasına Girmiştir", Nu.11, Y.1, 19.04.1950, s.2.

⁴⁵⁶BCA, FK: 490-01-0-0 YN:1528-219-1/4-5, 07.07.1950.

⁴⁵⁷BCA, FK: 490-01-0-0 YN: 1528-217-1/455.

⁴⁵⁸BCA, FK: 490-01-0-0 YN: 2528-277-1, 16.03.1951.

birbirini takip ettiği bildirilmiştir. Şehri tehdit eden Behzat Deresi'nin ıslahı işinin de yakında yapılacağı bildirilmiştir. Gazetenin aynı sayısında İl Seçim Kurulu'nun teşkil edildiği ve Asliye Ceza Hakimi Şahabettin başkanlığında ilk toplantısını yaptığı bildirilmiştir⁴⁵⁹. İl seçim kurulu, Ağır Ceza hakimi Ali Haydar Gür'ün başkanlığında toplanan ikinci toplantısında, yapılacak seçimlerin tam bir intizam içerisinde yürütülmesi için, seçim kanununun ilçe seçim kurullarına da bildirilmesi kararı alınmıştır⁴⁶⁰.

Gazetede “*Vatandaş Dikkat Et*” başlığı altında seçmenlere, seçim günü vicdanının sesini dinlemesi ve 26 yıldır vatandaşın emrinde, hizmetinde olan, inkılaplar yaratmış, refah yolunda yürüyen CHP'ye oy vermesi telkin edilmiştir. “*Bu parti kaya gibi ayakta durdukça sen daima yükselecek, daima ileriye koşacaksın*” ifadeleri kullanılmıştır⁴⁶¹. “*Vatandaş Gözünü Aç*”, başlığı altında ise seçimin yaklaştığı günlerde Sovyet taraftarı Kızıl Moskofların zehirli propagandalarının hızını arttıracaktır. Şüphelenilen durumlarda derhal hükümete bildirilmesi istenmiştir⁴⁶².

CHP Tokat teşkilatı ve milletvekilleri, seçim öncesinde şehir merkezinde ve köylerde vatandaşların nabzını ölçmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda partinin Tokat'ta kazanacağına kesin gözü ile bakılmaktadır⁴⁶³. Hatta partilerin Milletvekili adayları belli olduktan sonra Erbaa'da DP'lilerin “*DP'yi seçtiysek Erbaalı olmayı bırakmadık ya, CHP adayları memleketimize hizmet edecek kişilerdir. Onlara oy verebiliriz*” şeklinde ifadeler kullandıkları iddia edilmiştir⁴⁶⁴. Erbaa'da düzenlenen açık hava toplantısında önce DP'li konuşmacılar söz almış ve CHP'nin 27 yıldır vatandaşların isteğine uygun hareket etmediğini, vatandaşın özgürlüklerinin kısıtlandığını, seçimlerde oylarını CHP'ye verirlerse bu sefalet ve esaretin devam edeceğini, kasaptan kurtulmak için koyun olmaktan çıkınız şeklindeki sözlerinin kabalığını eleştirmiştir. Ardından konuşma

⁴⁵⁹Tokat, “Meclis Milletvekilliği Seçiminin Yenilenmesine Karar Verdi”, Nu.1,Y.1, Y.1, 27.03.1950, s.1; “Tokat Hızla İlerliyor”, Nu.1,Y.1, 27.03.1950, s.3-4. ; “İlimiz Seçim Kurulu İlk Toplantısını Yaptı”, Nu.1, Y.1, 27.03.1950, s. 2.

⁴⁶⁰Tokat, “İlimiz Seçim Kurulu Çalışmaları”, Nu.4, Y.1, 03.04.1950, s.2.

⁴⁶¹Tokat, “Vatandaş Dikkat Et”, Nu.3,Y .1, 31.03.1950, s.3.

⁴⁶²Tokat, “Vatandaş Gözünü Aç”, Nu.4, Y.1, 03.04.1950, s.3.

⁴⁶³Tokat, “İlimiz CHP Tam Bir Tesanüt Halinde Çalışıyor”, Nu.6, Y.1, 07.04.1950, s.3.

⁴⁶⁴Tokat, “Milletvekili Adaylarının Yüzde Yetmiş Belli Olunca”, Nu.11, Y.1, 17.04.1950, s.2.

yapan CHP üyesi ise Milli Mücadele'nin kazanılma sürecini, ülkedeki demiryolu yapımını, açılan fabrikaları dile getirmiştir⁴⁶⁵.

Taşova'da açık hava konuşması yapan DP adayı Ahmet Gürkan'ın CHP aleyhinde söylediği iddia edilen küfürvari sözler vatandaşların tepkisine neden olmuş ve konu ile ilgili savcılık soruşturma başlatmıştır. Yaklaşan seçimler öncesinde Vali Abdülkadir Sözen'in Niksar, Erbaa, Reşadiye ve Taşova ilçeleri ile buraların köylerine, okul, yol, içme suyu, zirai ihtiyaçları tespit etmek amacıyla düzenlediği teftiş gezilerinde beraberindeki Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin ile parti propagandası yaptığı bildirilmektedir. Tokat gazetesinde CHP'nin köylü vatandaşlara hazırladığı parti propagandası içeren "*Köylü Vatandaşlar Dikkat Edin*" şeklinde bir başlık kullanılmıştır. Yazıda Orman Kanununun Türk köylüsünün aleyhine çıkarıldığından bahseden DP'lilerin ayrıca banka borcu olan köylünün borcunu ödememesini, DP iktidara geldiğinde bu borçları sileceği vaatlerine, köylünün kanmaması ve 26 yıldır kendisine hizmet eden partiye oyunu vermesini söyleyerek CHP için oy talep edilmektedir⁴⁶⁶.

Turhal ilçesi CHP teşkilatı seçim çalışmalarına, Milletvekili adayı Fuat Akman'ın ilçeye gelmesiyle başlamıştır. Köylülerle görüşen Fuat Akman, yaptığı görüşmelerden memnun olduğunu köylülerin hükümet çalışmalarını desteklediğini bildirmektedir. Fuat Akman dışında ilçe idare heyeti üyeleri de köylü vatandaşlarla bir araya gelmektedir⁴⁶⁷.

Niksar'da düzenlenen partilerin açık hava toplantıları sırasında hatipler tarafından yapılan konuşmaların vatandaşlar tarafından ilgiyle takip edildiği bildirilmiştir. Toplantıda önce konuşan DP Milletvekili adayı Feyzi Çubuk, CHP'yi kötüleyen bir konuşma yapınca CHP hatibi Mustafa Toksöz, Çubuk'un bu güne kadar yapılanları inkâr ettiğini söylemiş ve partinin ülke genelinde 26 yıl boyunca yaptığı faaliyetleri anlatmıştır⁴⁶⁸.

⁴⁶⁵Tokat, "Erbaa'da Partiler Bugün İlk Açık hava Toplantılarına Başladılar", Nu.14, Y.1, 26.04.1950, s.2.

⁴⁶⁶Tokat, "Parti Propagandası Demek Tecavüz Demek Değildir", Nu.17, Y.1, 03.05.1950, s.1.

⁴⁶⁷Tokat, "Turhal Seçim Kampanyasına Başladı", Nu.12, Y.1, 21.04.1950, s.2.

⁴⁶⁸Tokat, "Niksar'da CHP Hatibi Mustafa Toksöz'ün DP Hatibine Verdiği Güzel Bir Ders", Nu.12, Y.1, 21.04.1950, s.1-3.

28 Nisan tarihli Tokat gazetesinde “*Seçim Mücadelesi Başlıyor*” başlığı altında CHP’nin açıkladığı Milletvekili listelerinde tecrübeli, olgun adaylara yer verdiği gibi genç simaları da listesine aldığı bildirilmiştir. Gazete, CHP’li vekillerin niteliklerini meslek gruplarına göre ayırmış ve listelemiştir⁴⁶⁹. Gazetede 1 Mayıs’ta CHP Hükümetlerinin ziraat alanındaki başarıları kaleme alınmış, yazıda Aşar Vergisi’nin kaldırılması, Ziraat Bankası’nın kurulması, Tarım Kredi Kooperatifleri’nin kurulması, Tarım Satış Kooperatifleri ve birlikleri gibi Atatürk Dönemi inkılaplarından başlanarak, yapılan düzenlemeler kaleme alınmıştır.⁴⁷⁰, 5 Mayıs’ta partinin tamamlayacağı işler başlığı altında da vatandaşların oylarına talip olunmuştur. Geçen yılın kurak geçmesi sebebiyle Reşadiye’de sıkıntıya düşen vatandaşlara 124 bin kilo tohumluk buğday ve yem bedeli olarak 5350 lira Kızılay tarafından ödenmiştir. Ziraat Bankası’nın çiftçiye yardımlarının devam ettiği de bildirilmiştir. Yazının devamında “*Halkçı Devletin, günün şartları nispetinde her yönden vatandaşları destekleyeceği*” bildirilmiştir⁴⁷¹. Dönemin iktidarını elinde bulunduran CHP ve ildeki kamu kurumlarının yöneticileri seçimler öncesinde yapılan yardımları, seçim yatırımına dönüştürmeye çalıştıkları söylenebilir.

Tokat gazetesinde, DP’li adayların konuşmalarına da rastlamamız mümkün olmaktadır. Ancak gazete bu yazılarda yer alan vaatlere ve özellikle CHP’nin eleştirildiği kısımlara cevap vermektedir. DP Milletvekili aday Haluk Ökeren’in Silis (köyün hangi ilçeye bağlı olduğunu ve yeni adını tespit edemedik) köyünde yaptığı bir konuşmada söylediği “*Bu millet İstiklal Mücadelesinde Yunanlıları nasıl Sakarya Nehrine Dökmesini Bilmişse 14 Mayıs günü de Halk Partilileri aynı akibete uğratmasını da bilecektir*” sözlerinin vatandaşlar arasında tiksinti oluşturduğu ve Haluk Ökeren hakkında tutanak tutulduğu bildirilmiştir⁴⁷². Zile’de CHP Milletvekili aday Fuat

⁴⁶⁹Tokat, “Seçim Mücadelesi Başlıyor”, Nu. 15, Y.1, 28.04.1950, s.1. Gazetede yer alan habere göre adaylardan 54’ü Avukat, 36’sı Yargıç, 13’ü Eczacı, 4’ü Dişçi, 16’sı Yüksek Mühendis, 14’ü Ziraat Uzmanı, 46’sı Bankacı, 51’i İdareci, 18’i Belediyeci, 41’i Tüccar, 59’u Çiftçi, 40’ı Maarifçi, 25’i Gazeteci, 6’sı Fabrikatör, 3’ü İşçi, 14’ü General, 13’ü Subay, 3’ü Hariciyeci, 4’ü De İlahiyat Mensubudur.

⁴⁷⁰Tokat, “CHP Hükümetlerinin Ziraat Alanındaki Başarıları”, Nu. , Y.1, 01.05.1950, s.3.

⁴⁷¹Tokat, “Reşadiye’de Çiftçi Vatandaşlara Yardımlar”, Nu.17, Y.1, 03.05.1950, s.2.

⁴⁷²Tokat, “DP Milletvekili Adaylarından Bir Zatın Nefret Uyandıran Sözleri”, Nu.18, Y.1, 05.05.1950, s.1.

Akman bir kapalı yer toplantısı düzenlemiştir. Toplantıda Milli Mücadeleden bu yana CHP'nin uygulamalarını dile getirmiştir⁴⁷³. Niksar'da konuşma yapan CHP Tokat Bölge Müfettişi Hamdi Orhon CHP'nin faaliyetlerini anlatırken, DP'lilerin vaatlerinin boş olduğunu ifade etmiştir.

Reşadiye CHP açık hava toplantısında, DP Adayı Muzaffer Önal ve DP Başkanı Kemal Tüfenkçi birer nutuk irad etmişlerdir. Tokat gazetesinin haberine göre miting alanında 500 kişi varsa 450'si Halk Partisi Mensubu idi ve DP'li hatipleri dinlemişlerdi. DP mensubu olan 30-40 kişi ise CHP hatiplerini dinlememişlerdir. Demokrat sözcüleri, vatandaşın alınan 20 çeşit verginin ağırlığını, şehir kadınlarına iskarpin, köy kadınlarına çarık giydirildiği, köy okullarının köylüye yaptırıldığı, şehir okullarını devletin yaptığı, şehirlerde elektrik tesisatının yapıldığı, vali ve kaymakamların seçime karışmaması gerektiği gibi eleştirilerde bulunmuşlardır. CHP'li konuşmacı Mustafa Toksöz ve Keramet'in Gençler ise bu isnatlara cevaben Türk köylüsünün bu isnatlara ve palavralara inanacak kadar şuur ve mantık mahrumu olmadığını bildirmiştir⁴⁷⁴.

Tokat gazetesi DP Milletvekili adaylarını değerlendirirken, Ahmet Gürkan'ın daha önce işlediği suçlardan Erbaa Asliye Ceza Mahkemesi tarafından sekiz ay on beş gün hapse mahkûm edildiği, cezasının Yargıtay'ca da onaylandığı, hakkında çıkarılan yakalama kararı gereğince Gürkan'ın Tokat'ta arandığı bildirilmiştir⁴⁷⁵.

Gazetenin farklı tarihlerdeki nüshalarında, seçimlerin yaklaştığı Mayıs ayı boyunca il merkezinde ve ilçelerde DP'den istifa eden yüzlerce vatandaşın CHP'ye kaydolduğu yönünde haberler yer almaktadır. 11 Mayıs 1950 itibariyle siyasi miting ve propaganda yasağı başladığından bu tarihten itibaren seçimle ilgili haberler gazetelere yansımamıştır⁴⁷⁶.

⁴⁷³Tokat, "Zile'de Halk Partisi'nin Kapalı Yer Toplantısı ve Fuat Akman'ın Yaptığı Güzel Bir Konuşma", Nu.18, Y.1, 05.05.1950, s.1.

⁴⁷⁴Tokat, "Reşadiye'de CHP'nin Açık Hava Toplantısında Hatiplerin Konuşmaları", Nu.20, Y.1, 10.05.1950, s.4.

⁴⁷⁵Tokat, "Hapse Mahkûm Edilen Tokat DP Milletvekili Adayı", Nu.19, Y.1, 08.05.1950, s.3.

⁴⁷⁶Tokat, "Çeyrekleri Hazırlayın", Nu.21, Y.1, 12.05.1950, s.1.

1.2.1.2. 1954 Seçimlerinde Tokat

12 Mart 1954'te TBMM'de seçimlerin 2 Mayıs'ta yapılmasına karar verilmesiyle partilerin seçim çalışmaları da hızlandı. 1954 seçimlerine dört parti katıldı. DP ve CHP tüm illerde, Cumhuriyetçi MP 40 ilde, TKP ise 19 ilde seçime katılmıştır. 28 Mart'ta CHP ve DP aday yoklamaları yapılmıştır. Neticede her iki partiden de Milletvekili olmak için 14.000 kişi adaylık başvurusunda bulunmuştur. 12 Nisan'da kesin listeler ilan edildiğinde DP'nin listelerinde 256 Milletvekili yeniden aday gösterilmişken, 281 yeni isim yer almıştır. Bu isimler arasında Orgeneral Nuri Yamut, Hikmet Bayur, Behçet Uz, Nuri Demirağ, Lütfi Kırdar, Ahmet Tekelioğlu, Rauf Onursal, Ord. Prof. Kara Kemal gibi tanınmış isimler de yer almıştır⁴⁷⁷.

1954 seçimleri, 1950 seçimlerinde olduğu gibi, adli denetim ve gözetim ilkesini getiren 21 Şubat 1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununa göre yapıldı. Seçim güvenliği sağlanmıştı. Partiler propaganda amacıyla radyodan yararlanabilmişti. Seçimlerde katılım oranı yüksek seviyedeydi.

1954 yılında seçimlere DP ilk kez iktidar partisi olarak, CHP ise ilk kez muhalefet partisi olarak katılmıştı. Bu durumda seçmen, iki partinin de iktidardaki icraatlarını görme ve karşılaştırma imkânı buldu. Yeni seçimlere girerken partilerin seçmen gözündeki yerinde pek değişiklik olmamıştı. DP, ilk dört yıllık iktidarı döneminde kendisine destek veren seçmenin istediği yönde kararlar almış ve uygulamıştı. Bu dönemde yaşanan iç ve dış gelişmeler de buna ortam hazırlamıştı. Cumhuriyet tarihinde ilk kez milletvekilleri seçmen ile bir arada bulunuyordu. Anadolu'nun her yerinden Ankara'ya gelen köylüler milletvekillerine ulaşabiliyor hatta Meclis'e girebiliyordu.⁴⁷⁸

CHP ise tek parti dönemindeki seçkin anlayışından geri adım atmamıştı. Başta İnönü olmak üzere halka tepeden bakan tavırlar sergileyen partinin üst kademe yöneticileri, taşra teşkilatlarına yakın duran parti Genel Sekreteri Kasım Gülek'i bile kabullenmekte zorlanıyordu. Genel merkezdeki yöneticiler halka uzak olmalarının yanında parti taban teşkilatlarından da uzaktılar. Halk kendi çıkarları doğrultusunda oy

⁴⁷⁷Eroğul, *a.g.e.*, s. 138.

⁴⁷⁸Çavdar, *a.g.e.*, s. 46.

verirken CHP yöneticileri, halkı memnun eden bu uygulamaları sert bir dille eleştirmekteydi. Bu durum halkın siyasetçiden beklentilerinin, CHP yöneticileri tarafından ne kadar anlaşılmadığını açıkça ortaya koyuyordu⁴⁷⁹.

DP seçim kampanyalarında ülkede yaşanan ekonomik rahatlama ve millet iradesinin tecelli ettiği üzerinde durmuştur. Buna karşın CHP ise DP iktidarının uyguladığı ekonomi politikalarının ülkeyi dışa bağımlı hale getirdiğini ve bunun bağımsızlığımızı tehlikeye düşürdüğü gerekçesiyle rejimin tehdit altında olduğunu ileri sürmüştür⁴⁸⁰.

DP bir yandan aday belirleme işlerine devam ederken diğer yandan hızlı bir temel atma ve kurdele kesme süreci başlatmıştır. 4 Nisan'da Samsun Limanı'nın temeli atılmış, 22 Nisan'da İzmit'teki üçüncü kâğıt fabrikası faaliyete geçirilmiş, 26 Nisan'da Mersin Limanı'nın inşaatına başlanmıştır. Bu vesile ile yapılan konuşmalarda ekonomik alanda yapılan yatırımlar ön plana çıkarılmıştır⁴⁸¹.

CHP'nin seçim çalışmaları kapsamında İnönü, bizzat ülkenin pek çok yerinde mitingler düzenledi. Konuşmalarında DP hükümetinin uygulamalarının plansızlığını eleştirmektedir. Eleştireler karşısında cevap hakkı doğan DP yöneticileri İnönü'ye sert yanıtlar veriyor böylece ülkede siyasi hava geriliyordu. Köylerde CHP'liler ile DP'lilerin gittikleri kahveler ayrılmıştı. Bu durum demokratikleşme çalışmalarını yaralıyor, hoşgörüsüzlük havasını yaygınlaştırıyordu⁴⁸². Partiler arasındaki bu mücadele, Tokat'ta partililer ve yerel gazetelerde açık bir şekilde görülmektedir.

Neticede 2 Mayıs'ta yapılan seçimlerde katılım oranı % 88,63 olmuş, DP 1950 seçimlerine oranla % 3'lük bir oy artışıyla oyların % 56,61'ini almış, CHP % 35,1 oy alabilmiştir. CMP'nin oy oranı % 5,3, Köylü Partisi'nin ise % 0,6 olmuştur. Uygulanmakta olan çoğunluk sisteminin bir sonucu olarak DP, Meclisteki 541

⁴⁷⁹Çavdar, a.g.e, s. 47.

⁴⁸⁰Bilal Tunç, "Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Parti'nin Kocaeli'ndeki Seçim Faaliyetleri (1950-1957), *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi (İTOBİAD)*, C.7, S.2018/1, s.256.

⁴⁸¹Eroğul, a.g.e, aynı yer.

⁴⁸²Çavdar, a.g.e, aynı yer.

sandalyeden 503'ünü, CHP 31'ini, CMP 5'ini, bağımsız adaylar ise 2'sini elde etmiştir⁴⁸³.

1.2.1.2.1. DP'nin Seçim Hazırlıkları

1954 seçimleri öncesinde DP Tokat il teşkilatının ilk çalışması Ocak ayı başında Başbakan Adnan Menderes ile yüz yüze görüşmek olmuştur. Başbakanla görüşmeye Mesur Gürgeç, Bülent Altay ve Kemal Tüfenkçi katılmıştır⁴⁸⁴. Yapılan görüşmede Menderes, Tokat'a davet edilmiş, bunun yanında Tokat'ta yapılması istenen yatırımlar dile getirilmiştir. Tokat'ın maruz kaldığı depremler ve sellerden dolayı vatandaşların evleri ve kamu binalarının zarar gördüğü, bunların tamiri için gerekli maddi imkânı sağlamak üzere şehre Emlak Kredi Bankası'nın bir şubesinin açılması gerektiği bildirilmiştir. Ayrıca sellere bir set oluşturması bakımından Almus Barajı'nın bir an önce yapılması istenmiştir. Tokat'ta üretilen tütünlerin işlenebileceği bir fabrika ya da en azından bir imalathane kurulması, bölgede yetişen meyve ve sebzenin değerlendirilmesi için bir konserve fabrikasının kurulması, Tokat'ın çevresini dolaşan demiryolunun merkezden geçirilmesi, şehrin topraklarının da uygun olması sebebiyle Tokat'ta bir çimento fabrikası kurulması özetle 1950 yılına kadar geri planda kalan Tokat ve ilçelerinin ekonomik olarak desteklenerek yükseltilmesi talep edilmiştir⁴⁸⁵.

1954 yılında DP gençlik teşkilatlarının kurulduğunu daha önce belirtmiştik. Tokat merkez ile Erbaa, Zile ve Niksar ilçelerinde kurulan Genç Demokratlar teşkilatları düzenledikleri kongrelerde yaptıkları konuşmalarla seçim propagandalarına başlamışlardı⁴⁸⁶. CHP'yi destekleyen gazetelerde olduğu gibi DP'yi destekleyen gazetelerde de seçimler öncesinde “*CHP'den istifalar, DP'ye İltihaklar*” şeklinde haberlere sıklıkla rastlamamız mümkündür⁴⁸⁷. DP propagandalarına ilk sayfalarında yer

⁴⁸³<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Turkiye.pdf>, Erişim Tarihi: 04.02.2019.

⁴⁸⁴*Tokat Sesi*, “Ankara'ya Bir Heyet Gitti”, Nu.334, Y.4, 22.12.1953, s.1.

⁴⁸⁵*Tokat Sesi*, “Başbakanla Neler Konuştuk”, Nu.339, Y.4, 08.01.1954, s.1.

⁴⁸⁶*Tokat Postası*, “Zile Genç Demokratlar Teşkilatının Kongresi”, Nu.217, Y.3, 16.04.1954, s.1; Tokat Genç Demokratlar Teşkilatı Kuruldu”, Nu.218, Y.3, 20.04.1954, s.1; “Niksar Genç Demokratlar Kongresi”, Nu.219, Y.3, 23.04.1954,s.1.

⁴⁸⁷*Tokat Sesi*, “Artova CHP'den Toptan İstifalar”, Nu.350, Y.4, 19.02.1954, s.1; *Tokat Postası*, “CHP'den İstifalar”, Nu.212, Y.3, 30.03.1954, s.1.

veren Tokat Sesi gazetesi, ülkede içme suyu tesislerine ve su işlerine sarf edilen para miktarlarını 1949 ile 1953'ün karşılaştırması şeklinde vermiştir. Sonuç olarak gazete, ülke genelinde DP'nin 1953 yılında yaptığı harcamanın, CHP'nin 1949 yılında yaptığı harcamadan iki kat fazla olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır⁴⁸⁸.

28 Mart'ta DP Tokat teşkilatı, milletvekilliği için yapılan başvuruları değerlendirmek üzere toplanmıştır⁴⁸⁹. Toplantı öncesinde Tokat Sesi gazetesinin ilk sayfasında yer alan "*Ocak Başkanları bu işin sevabı ve günahı sizindir*", başlıklı yazıda 48 Milletvekili aday adayından 8'inin belirlenmesi sırasında Parti Ocak başkanlarının etki altında kalmadan, iş yapacak adayları belirlemesi telkin edilmiştir⁴⁹⁰.

30 Mart itibarıyla DP Tokat Milletvekili aday listesi belli olmuştur. Buna göre İl teşkilatında yapılan yoklama neticesinde Selahattin Gülüt 403 oy, Mehmet Şahin 314 oy, İhsan Baç 417 oy, Ömer Sunar 320 oy, Mehmet Kazova⁴⁹¹ 285 oy, Hulusi Bozbeyoğlu 255 oy, Ahmet Gürkan⁴⁹² 329 oy ve Osman Hacıbaloglu 295 oy olarak 1954 seçimlerinde DP Tokat Milletvekili adayları olmuşlardır⁴⁹³. Bir kişi de genel

⁴⁸⁸Tokat Sesi, "İşte DP'nin Çalışması", Nu.358, Y.4, 19.03.1954, s.1.

⁴⁸⁹Tokat Postası, "Tokat DP Aday Yoklamaları Tasnif Neticelerini Bildiriyoruz", Nu.212,Y.3, 30.03.1954, s.1.

⁴⁹⁰Gazetenin ilk sayfasında manşette ve en altta Ocak başkanlarına hitaben, yapacakları oylama ile ilgili bazı uyarılar yer almaktadır. Bunlar: "*Hatıra gönüle bakma, işe yarayanı seç; Her zaman hesap sorabileceğin, sana hesap verecek insanı seç; İyiye düşün bugün vereceğin oy yarın sana oy anam oy dedirtmesin; elini vicdanına koy öyle insanlar seç ki işte adaylarım diyebileşin; Dereyi görmeden paçaları sıvayanları tanı, milletvekilliğini bir geçim meselesi addedenlere fırsat verme; Halk Partisini unutma, fırsat düşünlerine imkan verme, Öyle insanları seç ki bir ve beraber olsunlar, el ele kafa kafaya çalışınlar; Vatandaşların çoğu adayları tanımıyor, hatır için seçeceğin adayların manevi mesuliyeti sana aittir*". bkz. Tokat Sesi, "Ocak Başkanları Bu İşin Sevabı ve Günahı sizindir...", Nu.360, Y.4, 26.03.1954, s.1.

⁴⁹¹Halk Sesi, "Genel Merkez M. Kazova'yı adaylıktan İhraç Etti", Nu.104, Y.2, 14.04.1954, s.1-2; Mehmet Kazova'nın adaylıktan çıkarılmasına sebep olarak, hakkındaki "*1930'lu yıllarda posta soygununa karışması iddiası ve iki hanımla evli olması haberlerinin*" partiye zarar vereceği ihbarı üzerine Genel Merkez tarafından listeden çıkarılmış yerine Hasan Kangal listeye alınmıştır. Bkz. Gürdere, a.g.e, s.31.

⁴⁹²Ahmet Gürkan, Tokatlı olmamasına karşın Taşova'da DP teşkilatlarını kurmuş ve 1950 seçimlerinde Tokat'tan DP Milletvekili olmuştur. Tokat gazetelerinde sık sık karşılaştığımız eleştirilerin başında Tokat milletvekillerinin, şehir için verimli çalışmalar yapmaması yer almaktadır. Bunun yanında hem Tokatlı olmayan hem de Tokat için çalışmayan Milletvekili iddiaları ile Ahmet Gürkan'a sık sık eleştirilerde bulunmaktadır. bkz. Tokat Sesi, "Kalkınan Şehirler ve Zavallı Sahipsiz Tokat", Nu.342, Y.4, 22.01.1954, s.1. ; Bu haber karşısında Ahmet Gürkan da menfi çıkarlar sebebiyle kendisine ithamda bulunduğu yolunda bir cevap yayınlamıştır. bkz. Tokat Sesi, "A. Gürkan'ın Tavzihi", Nu.349, Y.4, 16.02.1954, s.1-3.

⁴⁹³Tokat Sesi, "Tokat DP Yoklamasını Kazananlar", Nu.361, Y.4, 30.03.1954, s.1.

merkezden gösterilecektir ki bu da Hasan Kangal⁴⁹⁴ olmuştur. Mehmet Kazova'nın listeden çıkarılmasının ardından Yusuf Ulusoy da Milletvekili aday listesine girmiştir⁴⁹⁵. Yusuf Ulusoy'un ağabeyi Rıza Ulusoy da CHP'nin Milletvekili aday listesinde. İki kardeş, kendilerine taraftar gazeteler aracılığıyla birbirleri hakkında açıklamalar yapmışlardır⁴⁹⁶.

Tokat'ta eski Hükümet Konağı'nın sellerden zarar görmesi sebebiyle Cumhuriyet Meydanı'nda yeni Hükümet Konağı'nın inşası için arsanın istimlak edildiği bildirilmektedir. Ayrıca Samsun Limanı'nın temelini atılması haberine de yer verilmiş, Demokrat Hükümetin bayındırlık faaliyetleri ön plana çıkarılmıştır⁴⁹⁷. Halk Bankasının bir şubesinin açılması için yapılan müracaat neticesinde, banka yetkililerinin Tokat'a geldiği ve banka şubesi için Belediye parkındaki İnci Lokantasının belirlendiği bildirilmiştir. 9 Nisan'da Halk Bankası şubesinin açılmasını, DP'nin seçim yatırımı olarak değerlendirilebilir. Tokat Sesi gazetesinin aynı sayısında Tokat'ta Emlak Kredi Bankasının açıldığı haberi de yer almaktadır⁴⁹⁸. CHP taraftarı gazetelerde yer alan DP mitinglerinin vatandaşlar tarafından ilgi görmediği haberleri gibi; Tokat Sesi gazetesinde de CHP'nin Artova, Reşadiye ve Zile'de itibar görmedikleri bildirilmiştir⁴⁹⁹. Seçimin yaklaştığı günlerde vatandaşlara hitaben “*DP'ye rey vermek memleket kalkınmasına hizmet etmektir*”, “*köylü vatandaş, DP senin partidir. Onu sen kurdun sen yaşatacaksın*” sözleri ile propaganda faaliyetleri yapılmıştır⁵⁰⁰.

1954 seçimlerinde Artova'dan Ahmet Nihat Sokullu bağımsız olarak aday olduğunu bildirmiştir⁵⁰¹.

⁴⁹⁴Tokat Sesi, “DP Mebus Adayı Hasan Kangal Geldi”, Nu.367, Y.4, 20.04.1954, s.1.

⁴⁹⁵Tokat Sesi, “Yusuf Ulusoy Geldi”, Nu. 366, Y.4, 16.04.1954, s.1.

⁴⁹⁶Tokat Sesi, “DP Adayımız Yusuf Ulusoy'un Yeni Beyanati”, Nu.368, Y.4, 23.04.1954, s.1; Tokat Postası, “DP Mebus Adayı Yusuf Ulusoy'un Gazetemize Beyanati”, Nu.217, Y.3, 16.04.1954, s.1.

⁴⁹⁷Tokat Sesi, “Yeni Hükümet Konağı Yapılacak”, Nu.363, Y.4, 06.04.1954, s.1.

⁴⁹⁸Halk Sesi, “Halk Bankası Kuruluyor”, Nu.94, Y.1, 10.03.1954, s.1. ; Halk Sesi, “Halk Bankası Halkın Hizmetine Girdi”, Nu.104, Y.2, 14.04.1954, s.1-2.

⁴⁹⁹Tokat Sesi, “Halk Partililer Artova ve Reşadiye'de Olduğu Gibi Zile'de de İtibar Görmediler”, 366, Y.4, 16.04.1954, s.1.

⁵⁰⁰Tokat Sesi, Nu.369, Y.4, 27.04.1954, s.1.

⁵⁰¹Tokat Sesi, “Tokat İl Seçim Kurulu Başkanlığından”, Nu. 359, Y.4, 23.03.1954, s.2.

2 Mayıs 1954'te yapılan seçimlerde DP 60 ilde, CHP 3 ilde, CMP de 1 ilde seçimleri kazanmıştır. Tokat'ta da seçimleri DP adayları kazanmıştır. (Ek-2.3.2) Tokat'ta partilerin aldıkları oy miktarları tablo 1.16'da belirtilmiştir:

Tablo1.16: 1954 Seçimlerinde Tokat'ta ve İlçelerinde Seçmen Sayıları ve Partilerin Aldıkları Oy Miktarları⁵⁰²

İlçe Adı	Toplam Seçmen Sayısı	Katılan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı	DP'nin miktarı oy	CHP'nin miktarı oy
Merkez	34.144	31.466	%92,16	19.825	11.138
Turhal	20.996	19.611	%93,4	11.955	7.972
Zile	28.972	25.803	%89	13.841	12.926
Niksar	20.486	19.998	% 95	9.326	9.597
Artova	15.469	14.766	% 93,8	8.745	5.768
Reşadiye	17.424	16.003	% 90	6.822	8.901
Erbaa	22.140	21.023	% 95	10.512	9.236
Toplam	159.631	148.673	% 93,13	80.526	65.738

7 Mayıs'ta Tokat Valiliği tarafından Tokat Sesi gazetesine verilen ilanda Tokat'ta kazanan milletvekillerinin ve aldıkları oy miktarlarının listesi verilmiştir. Buna göre:

Tablo 1.17: 1954 Seçimlerinde Kazanan Tokat Milletvekillerinin Aldıkları Oy Miktarı⁵⁰³

Milletvekilinin Adı Soyadı	Doğum Yeri ve Tarihi	Aldığı Oy Miktarı
İhsan Baç	Tokat/ 1320	82.088
Osman Hacıbaloglu	Zile/ 1332	81.660
Hulusi Bozbeyoğlu	Tokat/ 1340	81.329
Yusuf Ulusoy	Hacıbektas/1337	81.021
Hasan Kangal	Balıkesir/1332	80.551
Ahmet Gürkan	Rize/1319	80.425
Ömer Sunar	Sürmene/1319	80.398
Mehmet Şahin	Reşadiye/1327	79.933
Selahattin Gülüt	Tokat/1326	78.402

⁵⁰²Tokat Sesi, "Kazalara Göre Partilerin Aldıkları Oy", Nu.370, Y.4, 04.05.1954, s.1. ; 1954 seçimlerinde Tokat'ta kayıtlı seçmen miktarı ve kullanılan oy miktarı hakkında Yüksek Seçim Kurulu'nun verdiği rakamlar farklıdır. Buna göre 1954'te Tokat'ta kayıtlı seçmen sayısı 159.591, oy kullanan seçmen sayısı 146.578, seçime katılım oranı %91,8'dir. DP'nin aldığı oy miktarı 80.537, oy oranı %55,1, Milletvekili sayısı 9'dur. Cumhuriyet Halk Partisi'nin aldığı oy miktarı 65.380, oy oranı %44,7, Milletvekili yoktur. Bkz. <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Tokat.pdf> , Erişim Tarihi, 07.02.2019.

⁵⁰³Tokat Sesi, "Tokat Valiliği'nden", Nu.371, Y.4, 07.05.1954, s.2; Milletvekillerinin aldıkları oy miktarları belirtilmemekle birlikte seçilen milletvekillerinin isimleri için ayrıca bkz. BCA, FK: 030-10-0-0 YN: 78-516-1/2.

1.2.1.2.2. CHP'nin Seçim Hazırlıkları

1954 seçimlerine dört ay kala Halk Sesi gazetesinde beklentilerini dile getirdikleri bir yazı kaleme alınmıştır. “Seçimler Yaklaşırken” başlıklı yazıda, DP Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan'ın, Amasya'dan Milletvekili olmak için aldığı söz dolayısıyla Tokat'ın Taşova ilçesinin Amasya'ya bağlanmasını sağladığı, Turhal'ın da bağlanması için uğraştığı iddia edilmiştir. DP'li Belediye Başkanı Bekir Şahin'in ise Belediye Meclisi'nin 53 maddelik ithamı karşısında iki kez kendini kurtardığı, birkaç kez de başkanlıktan istifa edeceğini bildirdiği halde etmediği eleştiri konusu olmuş, kendisinin ne amaçla makamında oturduğu sorulmuştur⁵⁰⁴.

Halk Sesi gazetesi seçimler öncesinde DP milletvekilleri ve belediye başkanının faaliyetleri üzerinden seçim çalışmalarını başlatmıştır. Şöyle ki hemen hemen her sayıda DP'lerin vaatlerini yerine getirmediği, Tokat'ın dertleri ile ilgilenilmediği dile getirilmiştir. Bunun yanında yazılan muhalif yazıların devamında CHP'nin vaatlerinin neler olduğu hakkında bilgi verilmemiştir. Seçimlerin yaklaştığı dönemde DP'nin 4 yıllık iktidarını değerlendiren CHP taraftarı gazetelerin, radyonun iktidar partisinin elinde oyuncak olduğu, MP'nin kapatılması, Halkevleri'nin kapatılması ve Halk Partisi'nin mallarının müsadere edilmesi ve gayrimenkullerinin hazineye intikal ettirilmesi en başta gelen eleştirilerinden olmuştur. 1950 seçimlerinde olduğu gibi 1954'te de DP'den istifa edip CHP'ne kaydolan vatandaşların listesi hemen hemen her sayıda yer almıştır⁵⁰⁵. Eski Tokat Valisi Abdulkadir Sarısözen'in Halk Sesi gazetesinde kaleme aldığı yazılarda DP'lilerin iktidara gelmek için köylü vatandaşlara yalan vaatlerde bulunduğu, vaatlerinin hiç birini de yerine getirmediği bildirilmektedir. Sarısözen'in iddiasına göre 1950 seçimlerinde bir DP adayı, bir köyde propaganda yaparken, vatandaşın yırtık ceketini kuvvetle sarsmış, “*sizi bu kıyafete sokan, bu kılıkta gezdirenlere yine rey verecek misiniz*” diye çırpınırken adamın ceketini büsbütün yırtmıştır. Bir başka DP adayı köylerdeki çıplak ayaklı çocukların ayaklarını öperek,

⁵⁰⁴ Halk Sesi, “Seçimler Yaklaşırken, Teessür ve Temennilerimiz”, Nu.80, Y.1, 20.01.1954, Y.1, s.1-2.

⁵⁰⁵ Halk Sesi, “Seçimler Yaklaşırken”, Nu.87, Y.1, 13.02.1954, Y.1, s.1-2.

“biz iktidara gelirse çiplak ayaklı kimseyi bırakmayacağız” diyerek oy toplamış, ancak seçildikten sonra o çocuklarla ilgilenmemiştir⁵⁰⁶.

CHP'nin düzenlediği Kongreler konusunda da belirttiğimiz üzere 1954 yılında, Tokat ve ilçelerinde CHP Gençlik Kolları kurulmuştur. Gençlik Kollarının düzenlediği kongrelerde seçime yönelik propaganda faaliyetlerinin yürütüldüğü de gazetede yer alan haberlerden anlaşılmaktadır⁵⁰⁷.

Halk Sesi gazetesi, aslen Tokatlı olmayan Milletvekili Ahmet Gürkan'ın, kendisine rakip olabilecek Tokatlı gençleri saf dışı bırakmak için türlü yollara başvurduğunu bildirmektedir. Habere göre, Almus Barajı'nın yapılması, Tokat'ta sellerle mücadelenin sağlanması, sellerden zarar görenlere destek olması için bir Emlak Kredi Bankası Şubesinin açılması gibi vaat ve sorumluluklarını yerine getirmediği konusunda Tokat milletvekillerini eleştiren Mesrur Gürgenç, DP Haysiyet Divanı'na sevk edilmiş⁵⁰⁸ ve Haysiyet Divanı'nın aldığı karar doğrultusunda partiden ihraç edilmiştir⁵⁰⁹.

Ruhi Akcan'ın Halk Sesi gazetesinde yer alan iddialarına göre Ahmet Gürkan Zile'de yaptığı açık hava konuşması sırasında CHP'li yöneticilere hırsızlar, şerefsizler gibi hakaretlerde bulunmuş, CHP'li vatandaşlar da buna tepki göstermiştir. Ahmet Gürkan'ın seçim konuşmaları sırasında Ezanın Arapça okutulmasındaki girişimlerini dile getirdiği de dikkatimizi çekmektedir. CHP'li siyasetçiler bunu dini, siyasete alet etmek olarak yorumlamışlardır⁵¹⁰.

Celal Bayar Zile'de tren istasyonunda 10 dakika kadar vatandaşlarla hasbihal ederek Turhal'a hareket etmiştir⁵¹¹. Bayar'ın beraberindeki Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu, yaptığı konuşmada Büyük Menderes Nehri üzerine yapılacak barajdan

⁵⁰⁶ *Halk Sesi*, “İbret Hikayeleri”, Nu.88, Y.1, 17.02.1954, Y.1, s.1-2.

⁵⁰⁷ *Halk Sesi*, “Turhal CHP Gençlik Kolu Kuruldu”, Nu.84, Y.1, 03.02.1954, s.1.

⁵⁰⁸ *Halk Sesi*, “Ahmet Gürkan Seçim Manevralarında”, Nu. 90, Y.1, 24.02.1954, s.1-2.

⁵⁰⁹ Bu konuda Halk Sesi Gazetesinde yer alan haber ile ilgili olarak Mesrur Gürgenç'in kendi çıkardığı Tokat Sesi gazetesinde herhangi bir habere rastlanmamıştır. *Halk Sesi*, “Mesrur Gürgenç Nihayet DP'den İhraç Edildi”, Nu.93, Y.1, 06.03.1954, s.1.

⁵¹⁰ *Halk Sesi*, “Ahmet Gürkan ve Propaganda”, Nu.106, Y.2, 21.04.1954,s.1-2. ; *Halk Sesi*, “DP Adayı A. Gürhan'dan Soruyoruz”, Nu.107, Y.2, 24.04.1954, s.1.

⁵¹¹ *Halk Sesi*, “Celal Bayar Zile'de”, Nu.102, Y.2, 07.04.1954, s.1-2.

bahsederken Tokatlı vatandaşların beklediği Almus Barajı'ndan bahsetmeyi unutmuş, valinin uyarısı üzerine bu konuda çalışıldığını bildirmiştir⁵¹².

Vatandaşları oy verirken dikkat edilecek hususlarda uyarın Halk Sesi, siyasetçilerden bu kez kirli çamaşırların ortaya dökülmesinden ziyade, belli bir program dâhilinde yapılacak işlerden bahsetmelerini talep etmiştir. Vatandaşların siyasetçilerden en büyük beklentisinin ise hayatın ucuzlatılması olduğunu bildirmiştir⁵¹³. Seçimlerden önce düzenlenen il ve ilçe kongreleri de partinin seçim mitingleri gibi gerçekleştirilmiştir. Turhal CHP ilçe kongresinde konuşma yapan Tokat Milletvekili CHP Genel Sekreter Yardımcısı Zihni Betil, “*Seçim beyannamelerine girmeyen ve yetkili kimseler tarafından yapılmayan vaatler değer taşımaz, aldatici sözlerden ibaret kalır*” ifadelerini kullanmış ve vatandaşları yapılan vaatler konusunda uyarmıştır⁵¹⁴.

CHP tarafından Tokat Milletvekili adayı gösterilen eski vali Bekir Suphi Aktan, şehre gelerek seçim ile ilgili temaslarda bulunmuştur⁵¹⁵. 31 Mart itibariyle Tokat CHP Milletvekili aday listesi belli olmuştur. Buna göre Zihni Betil, Faruk Ayanoglu, Bekir Suphi Aktan, Ali Rıza Ulusoy, Vedat Arıkan, Reşit Önder,, Keramettin Gençler, Fuat Akman ve Hulusi Özarpat 1954 seçimlerinde CHP Tokat Milletvekili adaylarıdır⁵¹⁶.

Milletvekili adaylarının belli olmasının ardından Ruhi Akcan tarafından Halk Sesi gazetesinde kaleme alınan yazıda adaylar üzerinden, partilerin seçim şansları değerlendirilmiştir. Tokat'ta her iki partinin de yoğun bir seçim çalışması yapmadığını bildiren Akcan, CHP'nin adaylarını daha güçlü görmektedir⁵¹⁷. Yine Halk Sesi gazetesinde seçimler öncesinde CHP'nin Tokat adayları tek tek tanıtılmıştır⁵¹⁸. CHP Sivas Milletvekili Şemsettin Günaltay, 22 Nisan'da Tokat'ta bir açık hava toplantısı düzenlemiştir. Turhal Gazetesinin bildirdiğine göre binlerce vatandaş Günaltay'ı dinlemek üzere meydana toplanmıştır⁵¹⁹. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 24

⁵¹²Halk Sesi, “Unutulan Vaad”, Nu.103, Y.2, 10.04.1954, s.1.

⁵¹³Halk Sesi, “Kime Rey Vermeli”, Nu.94, Y.1, 10.03.1954, s.1-2.

⁵¹⁴Halk Sesi, “Turhal Tarihi Bir Gün Yaşadı”, Nu.100, Y.1, 31.03.1954, s.1-2.

⁵¹⁵Halk Sesi, “Bekir Suphi Aktan Yarın Geliyor”, Nu.100, Y.1, 31.03.1954, s.1.

⁵¹⁶Halk Sesi, “Tokat Milletvekili Adayları Belli Oldu”, Nu.100, Y.1, 31.03.1954, s.2.; Zile, “Tokat Milletvekili Adayları Belli Oldu”, Nu.17, Y.1, 30.03.1954, s.1.

⁵¹⁷Halk Sesi, “Seçim Şansı”, Nu.101, Y.2, 03.04.1954, s.1-2.

⁵¹⁸Halk Sesi, “Tokat CHP Milletvekili Adaylarını Tanıtıyoruz”, Nu.105, Y.2, 17.04.1954, s.1-2.

⁵¹⁹Turhal, “Ş. Günaltay Tokat'ta Veciz Bir Konuşma Yaptı”, Nu.120, Y.2, 22.04.1954, s.1.

Nisan'da Tokat'a gelmiş ve seçimlerle ilgili bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında hayat pahalılığından, CHP'nin mallarına el konması ile ilgili çıkarılan kanundan bahsetmiştir. İnönü Tokatlılara “*Gazi Osman Paşa Gibi bir evlat yetiştiren Tokat; TBMM’de sizleri temsil edecek şahısların da bu evladınız gibi memlekete faydalı insanlar olmaları lazım*” diyerek şehir adına iş yapacağına inandığımız adaylara oy veriniz şeklinde telkinde bulunmuştur. İnönü'nün Tokat ziyareti sırasında DP Tokat il teşkilatı mensubu olan Mesrur Gürgeç'in Tokat gençleri adına, İnönü'ye “*İktidarda bir şey yapamadığın gibi muhalefette de hiçsin*” yazılı bir minder vermeye çalıştığı ama bu girişimin CHP'liler tarafından engellendiği bildirilmektedir⁵²⁰.

Zile'de CHP'nin düzenlediği açık hava toplantısında partinin adayları Fuat Akman, Vedat Arıkan ve Reşit Önder birer konuşma yapmıştır. Zihni Betil de yaptığı konuşmada DP'nin seçimler için hazırladığı bir beyannamesinin bile olmadığını, meydanlarda ancak 1946'dan bu yana yaşananları anlattıklarını bildirmiştir. Zihni Betil, CHP'nin iktidara gelmesi halinde şu icraatları gerçekleştireceğini söylemiştir: “*Partizan idareye son vereceğiz. Vatandaşlara emniyet ve huzur verecek tarafsız bir idare kuracağız. Partizan Radyoya son vereceğiz. Köy Salmasını(ihtiyaç halinde muhtarların koymaya yetkili olduğu bir çeşit vergi) kaldıracacağız. Borç yükü altında ezilen köylülerimizin dertlerine çare bulacağız. Çiftçilerimizi makinelerin nimetlerinden faydalandıracağız. Hayvanlar vergisini tamamen kaldıracacağız. Tapu ve mahkeme harçlarını indireceğiz. Orman davasının halline çalışacağız. Her ailenin bir ev sahibi olması için gerekli tedbirleri alacağız. Küçük esnafın vergi yükünü azaltacağız. Vatandaşlarımızı tazyik eden vergi usul kanununu ıslah edeceğiz. İşçiler için asgari ücreti bütün iş kollarına yayacağız. İşçilere tatil günlerinde de tam yevmiye, yıllık ücretli izin ve grev hakkı vereceğiz*”⁵²¹.

⁵²⁰Halk Sesi, “Genel Başkan İnönü Tokat'ta Veciz Bir Hitabede Bulundular”, Nu.108, Y.2, 28.04.1954, s.1.; Turhal, “İnönü Tokat'ta Konuştu”, Nu.122, Y.2, 27.04.1954, s.1-2. ; İnönü'ye verilemediği iddia edilen minder ile ilgili olarak Tokat Sesi gazetesinde de minderin kendisine verildiği bildirilmektedir. Tokat Sesi, “İnönü'ye Bir Minder Hediye Edildi”, Nu.369, Y.4, 27.04.1954, s.1; Tokat Postası Gazetesinde de İnönü'ye verilen minderin artık köşesine çekilip oturması anlamında olduğu bildirilmiştir. Tokat Postası, Nu.220, Y.3, 27.04.1954, s. 1.

⁵²¹Halk Sesi, “Niksar CHP Açık Hava Toplantısı”, Nu.108, Y.2, 28.04.1954, s.2.

Seçimlerde DP'nin kazanmasının ardından Halk Sesi gazetesinde yayımlanan bir yazıda, “seçim sonuçları DP'nin büyük bir zaferi olmakla birlikte Mecliste çok zayıf bir muhalefet temsilcisinin tecelli etmesi neticesini de demokratik hayatımız için bir kayıp saymaktayız” ifadeleri kullanılmış, muhalefetin oylarının %40'ı bulduğu halde temsil oranının %7 civarında kalması eleştirilmiştir⁵²². Turhal gazetesinde ise seçimlerden sonraki durum çok daha sert bir dille eleştirilmiştir. DP'ye oy veren vatandaşların Atatürk'ü, Milli Mücadeleyi, İnkılapları unuttuğu ve bu yüzden CHP'ye oy vermediğini iddia etmiştir. Turhal gazetesinde yayımlanan Ruhi Akcan imzalı yazıda kullandığı “Vatandaş, bu kadar inkılaplar yapmış, tarihini Türk milletinin tarihi ile hemahenk olarak şeref sahifesine kaydetmiş bir partinin bu günkü şartlar altında ve iktidarın bugünkü zihniyeti ile muhalefet olarak mücadelesine imkân görmediği içindir ki Atatürk'ün Türk milletine armağanı olan bu partinin daha fazla zedelenmemesi için fiilen tasfiye etmiş bulunmaktadır. Nihai karar hakkında söz bize değil bu partinin yöneticilerine düşer⁵²³” ifadeleri ile aslında CHP'nin seçmene bakış açısını ve seçkinci zihniyetini bir kez daha ortaya koymuştur.

1.2.1.3. 1957 Seçimlerinde Tokat

1954 seçimlerinde ikinci kez tek başına iktidara tekrar gelen DP, ilk olarak elindeki Milletvekili sayısının da verdiği güçle muhalefeti baskı altına alan tedbirlere başvurma yolunu seçmiştir. 5.545 sayılı seçim kanununda yapılan değişiklikle partilerin propaganda amacıyla radyodan yararlanma hakkını kaldırmıştır. Ancak devlet ve hükümet yetkililerinin, görevleri ile ilgili, yaptığı konuşmalar seçim propagandası sayılmamıştır. Yani hükümet radyoyu dilediğince kullanırken muhalefetin kullanma hakkı kalmamıştır. Bu durum DP içindeki muhalif kanadı rahatsız etmiş, 1955'te çıkarılan Basına İspat Hakkı Kanunu parti içi muhalefeti daha da derinleştirmiş ve 6-7

⁵²²Halk Sesi, “Seçim Münasebetiyle”, Nu.111, Y.2, 12.05.1954,s.1.

⁵²³Turhal, “Büyük İmtihandan Sonra”, Nu.124, Y.2, 06.05.1954, s.1-2.

Eylül olayları sırasında uygulanan sert tedbirler bardağı taşıran son damla olmuştur. Nihayetinde DP içindeki muhalif 19 milletvekili Kasım 1955'te HP'yi kurmuştur⁵²⁴.

1954-1957 döneminde hükümetin tepki çeken bir başka uygulaması da muhalefet oylarının yoğunlaştığı illerin bölünmesi olmuştur. Bu dönemde Kırşehir ilçe yapılarak Nevşehir'e bağlanmış, Malatya ise ikiye bölünmüş, Adıyaman il olmuştur. CHP ise bu dönemde teşkilatındaki aksaklıkları tespit etmek amacıyla bir araştırma grubu kurmuş, bu grubun illerde çalışma yapmasını sağlamıştır⁵²⁵.

1957 yılında siyasi partilerin kampanyalarında yararlanabileceği tek elektronik kitle iletişim aracı radyodur. Fakat iktidardaki DP, hiçbir muhalefet partisinin bu olanaktan yararlanmasına izin vermeyerek denetimindeki radyoyu tek taraflı bir propaganda aracına dönüştürmüştür. Muhalefet partilerinin kampanyaları ise mitingler, afişler ve partilerin kendi tarafını tutan gazetelerin partilere destek veren yazıları, onların konuşmalarını ve görüşlerini yayınlamaları ile sürdürülmeye çalışılmıştır. Seçim kampanyası sırasında düzenlenen mitingler önceki seçimlerle kıyaslanamayacak kadar görkemliydi. Yüzbinleri aşan kalabalıklar bu mitinglere katılmıştı. Hem iktidar hem de muhalefet çok büyük kalabalıkları kolayca toplayabilmekteydi. DP, seçim kampanyasını ekonomik kalkınma temelinde kurmuştu. Büyük kentlerde başlatılan imar çalışmaları propagandanın temelini oluşturmaktaydı. 1954 seçimlerinde olduğu gibi tesislerin temel atma ya da açılış törenleri DP'nin önemli seçim propagandaları arasında yer almaktaydı. Seçim sloganı ise “*Nurlu Ufuklara Doğru*” idi. CHP ise tarafsız ve demokratik bir yönetim vaadinde bulunmuştu. “*Partizan idareye son, Hukuk Devleti Düzeni Kurmak, Bağımsız Mahkeme, Hakim Güvencesi, Tarafsız Radyo, Memura Grev Hakkı, Seçimlerde Nispi Temsil Usulü*” gibi vaatler CHP'nin vaatleri arasındaydı⁵²⁶.

Bu dönemde artan ekonomik sorunlar 1957 seçimlerine gidişi belirleyen önemli etkenlerden olmuştur. DP oluşan gergin havayı seçimlerde lehine çevirmek ve ilerleyen süreçte muhalefet partilerinin birleşmesini önlemek amacıyla seçim kanunu

⁵²⁴Fatma Alev Atayakul, *Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 321.

⁵²⁵Çavdar, *a.g.e.*, s.63-64.

⁵²⁶Duman-Sun İpekşen, *a.g.m.*, s.122.

değiştirmiştir. 1957 seçimleri öncesinde muhalefet partilerinin birleşmesi ihtimalinin ortaya çıkması ile “Partilerin Müstakil Olarak Seçime Girmeleri” şartı getirilmiştir. Bu koşullarda girilen 1957 seçimlerinde vatandaşların seçime katılma oranı % 76,6 ile DP döneminin en düşük seviyesi olmuştur⁵²⁷.

Seçim günü öğleden sonra, seçmen sayısı az olan köylerden gelen sonuçlar, radyoda ilan edilmeye başlanmıştır. Bildirilenler doğrultusunda seçimlerin DP lehine sonuçlanacağı işaret edilmektedir. CHP, henüz oy kullanmayan vatandaşların etkilenmeye çalışıldığı iddiasıyla Yüksek Seçim Kurulu’na itiraz etmiş, kurul radyodan bu tür haberlerin yayınlanmasını yasaklamıştır. Seçim neticesinde DP 1954 seçimlerine göre % 10’luk bir oy kaybetmiş, bu kez 419 milletvekilliği kazanabilmiştir. CHP oylarını % 6 yükseltmiş 173 milletvekilliği elde etmiştir. HP % 3,5 oy ile 4 milletvekilliği, bağımsızlar ise 2 milletvekilliği kazanabilmiştir⁵²⁸.

1.2.1.3.1. DP’nin Seçim Hazırlıkları

Seçim kararının alınmasının ardından Tokat merkezde ve ilçelerde seçim kurulları çalışmalarına başlamışlardır⁵²⁹. Tokat’tan seçilecek on Milletvekilinin dokuzunu Partinin il teşkilatı belirleyecektir⁵³⁰. Bunun için DP’ye 27 aday aday başvurmıştır. DP İl teşkilatı tarafından yapılan yoklama sonucunda Mehmet Kazova 518 oy, Yusuf Ulusoy 580 oy, Ömer Sunar 571 oy, İhsan Baç 570 oy, Mehmet Şahin 387 oy, Alişan Diktaş 338 oy, Osman Hacıbaloglu 318 oy, Mesrur Gürgeç 291 oy, Hulusi Bozbeyoğlu 282 oy almıştır. Genel Merkezin de Ahmet Gürkan’ı aday göstereceği bildirilmektedir⁵³¹. Ancak DP Genel Merkezi beklenenin aksine Ahmet

⁵²⁷Hikmet Sami Türk, “Türk Seçim Sisteminde Oy Hakkı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.26, S.3, Ankara, 1969, s.80-81.

⁵²⁸Çavdar, *a.g.e.*, s. 69.

⁵²⁹Şafak, “Şehrimiz Seçim Kurulu Teşekkül Etti”, Nu.164, Y.1, 24.09.1957, s.1.

⁵³⁰Tokat Sesi, “Vilayetimizin Sececeği Mebus Adedi”, Nu.1295, Y.8, 28.09.1957, s.1.

⁵³¹Turhal, “DP Adayları Belli Oldu”, Nu.1081, Y.6, 03.10.1957, s.1; Yoklama neticesinde alınan sonuçlar Şafak gazetesinde farklı bildirilmiştir. Buna göre Milletvekili adayı olan 9 kişinin aldığı oylar şu şekildedir: Osman Hacıbaloglu 104 oy, Yusuf Ulusoy 103 oy, Ömer Sunar 98 oy, İhsan Baç 90 oy, Hulusi Bozbeyoğlu 63 oy, Mehmet Kazova 57 oy, Mesrur Gürgeç 42 oy, Alişan Diktaş 17 oy, Mehmet Şahin 9 oy almıştır. Bkz. Şafak, Nu.171, Y.1, 03.10.1957, s.1; Genç Demokrat, “Şehrimiz Demokrat Aday Yoklamaları Neticelendi”, Nu.615, Y.3, 03.10.1957, s.1.

Gürkan'ı aday göstermemiş, Hulusi Bozbeyoğlu'nu da listeden çıkarmıştır. Bozbeyoğlu yerine Refet Sezen ve diğer aday olarak da Servet Serenkök gösterilmiştir⁵³².

DP'li Tokat Belediye Başkanı Mesrur Gürgeç'in sahibi olduğu Tokat Sesi gazetesinde, hükümetin tüm yurttaki uygulamalarına yer verilmiştir⁵³³. Tokat Sesi gazetesi, 3 Ekim'den 23 Ekim'e kadar DP'nin yatırımlarını il il değerlendiren bir yazı dizisi hazırlamıştır⁵³⁴. Tokat'taki diğer gazetelere de yansıyan, yurt genelinde açılan ve temeli atılan fabrikalar, barajlar, limanlar, yapılan yollar, DP'nin çalışmalarının vatandaşlara tanıtılması açısından önemlidir⁵³⁵. DP'nin 1950'den 1957'ye ekonomik alanda sağladığı başarılar ön plana çıkarılarak vatandaşların oylarına talip olunmuştur. Genç Demokrat gazetesinde yer alan haberde, "1950'de bütçe 1 milyar 300 bin iken 1957'de 5 milyardır. Ülkedeki iktisadi teşebbüsler üç katına yükselmiştir. 1950'de çimento üretimi 370.000 ton iken 1957'de 1.500.000'e yükselmiştir. 1950'de İstanbul belediyesinin bütçesi 30 milyon iken 1957'de sırf imar işlerine 500 milyon sarf edilmiştir. Bayındırlık hizmetlerine 1,5 milyar lira harcanmıştır, 27 yılın bütün Nafia bütçesi 1 milyar idi. Bugün ihtiyacımız olan bütün mamulleri dışardan getirmeye ihtiyaç duymuyor memleketimizde imal ediyoruz"⁵³⁶ ifadelerine yer verilmiştir.

DP'nin Tokat'ta yaptığı yatırımlar da seçimler öncesinde gazetelere yansımıştır. 1950'den 1957'ye Tokat'ta 1666 kilometre köy yolu yapılmış, bunun için 1.440.233 lira sarf edilmiştir. 632 köyde 1.478.055 lira harcanarak içme suyu temin edilmiştir. Tokat merkezde 399.000 liraya Kapalı Spor Salonu yapılmış ve hizmete açılmıştır. Turhal'da 2.290.103 liraya İspirto Fabrikası yapılmıştır. 54 köy okulu için 1. 275.616 lira harcanmıştır. Şehirde 200.000 liraya bir okul yapılmış, 11 okul için de 273.000 lira

⁵³²Genç Demokrat, "Tokat İl Seçim Kurulu Başkanlığından", Nu.621, Y.3, 10.10.1957, s.2; Refet Sezen, TBMM Müstafi Umumi Katibi, Servet Serenkök ise Eski Emniyet Genel Müdürü'dür.

⁵³³Tokat Sesi, "Memleketimizde Lisesiz Vilayet Kalmamıştır", "Çiftçilerin Borcu Taksite Bağlanacak", Nu.1283, Y.8, 11.09.1957, s.1; "İzmir Çimento Fabrikası", Nu.1284, Y.8, 12.09.1957, s.1.

⁵³⁴Tokat Sesi, "1950-1957 Vilayetlerde Yeni Eserler", Nu.1299, Y.8, 03.10.1957, s.1.

⁵³⁵Genç Demokrat, " Birçok Yeni Fabrika Hizmete Giriyor", Nu.617, Y.3, 05.10.1957, s.1; Genç Demokrat, "Afyon Çimento Fabrikası Açılıyor", Nu.622, Y.3, 11.10.1957, s.1.

⁵³⁶Genç Demokrat, "DP Sizlere Refah Huzur Saadet Hürriyet ve Nizam Vaat Etmektedir", Nu. 628, Y.3, 17.10.1957, s.1-2; Tokat Sesi, "Doğu Avrupa ve Orta Doğu'nun En Büyük Mühimmat Tesisi, Gazi Fişek Fabrikası 7 Ekim Günü Açılıyor", Nu.1298, Y.8, 01.10.1957, s.1.

harcanmıştır⁵³⁷. Şehrin su ihtiyacını karşılamak üzere planlanan Marul Suyu Projesinin temeli 28 Eylül’de atılmıştır⁵³⁸.

Tokat’ta DP teşkilatının propaganda amacıyla lüks kâğıt kullanılarak bastırıldığı, üzerinde “*DP Milletle Beraber*” ifadeleri yer alan broşür, İl Seçim Kurulu’nun, Seçim Kanuna aykırı bulması sebebiyle toplatılmıştır. Okullar kâğıt bulamazken DP’nin lüks kâğıda broşür bastırması ve DP afişlerinin itfaiyeciler tarafından asılması Halk Sesi gazetesinde eleştiri sebebi olmuştur⁵³⁹. 23 Ekim’de Gerçek Demokrat gazetesinde yer alan habere göre DP İl Başkanlığı, İl Seçim Kurulunun kararı hakkında, Yüksek Seçim Kurulu’na itirazda bulunmuş ve broşürlerin toplatılması kararı iptal edilmiştir⁵⁴⁰.

Ekim ayında seçim çalışmalarının hızlandığı dönemde Tokat’ta milletvekilleri ilçelerde ve köylerde temaslar kurmaya başlamışlardır. Son dönem milletvekillerinden İhsan Bağ, Ömer Sunar, Mehmet Şahin ve Selahattin Gülüt Zile’ye gelerek vatandaşlarla hasbihalde bulunmuş ve böylece seçim çalışmalarını başlatmışlardır⁵⁴¹. DP milletvekilleri Zile’de ikinci toplantılarını açık hava mitingi şeklinde gerçekleştirmişlerdir. DP İl Başkanı Mehmet Kazova konuşmasında hükümetin icraatlarını anlatmış, yaşanan ekonomik sıkıntının yapılan yatırımların sonuçlarının henüz alınmamış olmasından kaynaklandığını belirtmiştir⁵⁴². Meclis Başkanı Refik Koraltan, Sivas’tan dönerken önce Tokat’ı sonra da Zile’yi ziyaret etmiş ve kalabalık bir vatandaş topluluğu karşısında konuşma yapmıştır⁵⁴³. Zileliler, Iska Suyu, Erkek Sanat Okulu ve Lise konularındaki isteklerini Koraltan’a bildirmişlerdir. Refik Koraltan, bu isteklerinin en kısa sürede gerçekleştirileceğini dile getirmiştir⁵⁴⁴. Seçimler öncesinde Tokat’ı ziyaret eden bir başka isim de Devlet Bakanı Cemil Bengü’dür.

⁵³⁷*Tokat Sesi*, “1950-1957 Vilayetlerde Yeni eserler, Büyük Kalkınma Davasının Muazzam Ana Tesisleri Dışında Vilayetler Neler Kazandı”, Nu.1301, Y.8, 05.10.1957, s.1.

⁵³⁸*Tokat Sesi*, “Marul suyunun Temeli Evvelsi Gün Törenle Atıldı”, Nu.1296, Y.8, 29.09.1957, s.1.

⁵³⁹*Halk Sesi*, “DP’nin Broşürlerinin toplatılmasına karar verilmiştir”, Nu.251, Y.3, 19.10.1957,s.1.

⁵⁴⁰*Genç Demokrat*, “DP İl Başkanlığından Tebliğ Olunmuştur”, Nu.632, Y.3, 23.10.1957, s.1.

⁵⁴¹*Şafak*, “Son Devre Milletvekillerimiz Şehrimizde”, Nu.166, Y.1, 26.09.1957, s.1.

⁵⁴²*Şafak*, “DP’nin İkinci Açık Hava Toplantısı Salı Günü Yapıldı”, Nu. 182, Y.1, 17.10.1957, s.1.

⁵⁴³*Tokat Sesi*, “TBMM Reisi Refik Koraltan Şehrimizde”, Nu.1315, Y.8, 22.10.1957, s.1.

⁵⁴⁴*Şafak*, “BMM Reisimiz Refik Koraltan, Pazar Günü Şehrimize Gelmişlerdir”, Nu.186, Y.1, 22.10.1957, s.1.

Bengü kendisini dinleyen vatandaşlara, DP hükümetinin icraatlarını anlatmış ve muhalefetin eleştirilerinin haksız olduğunu vurgulamıştır⁵⁴⁵.

Genç Demokrat gazetesi, 27 Eylül 1957'den 5 Ekim'e kadarki sayılarında "Evet, Bu Memleketi Elbette DP İdare Edecektir, Çünkü..." başlıklı bir yazı dizisi yayınlamıştır. Seçim propagandası niteliğinde olan bu yazıda CHP'nin 27 yıllık yönetimi ve DP'nin 7 yılda yaptığı faaliyetlerin CHP tarafından gerek Asker gerekse Polis Teşkilatı öne sürülerek baskı altına alınmaya çalışıldığı vurgulanmaktadır⁵⁴⁶. Her dönemde olduğu gibi DP'ye yakın gazetelerde diğer partilerden istifa edip DP'ye kaydolan vatandaşlar ile ilgili haberler yer almıştır⁵⁴⁷.

1957 Seçimleri öncesinde söylemlerini iyice sertleştiren Genç Demokrat gazetesi, Tokat seçmeni üzerinde etkili olabilmek için sür manşetlerinde "Türk Köylüsü, DP'nin sana temin ettiği refahı çekemeyen ve seni daima zebun görmekten zevk alan, haz duyan CHP'nin hak ettiği cevabı 27 Ekim'de yine sen vereceksin", "Köylü Vatandaş Sakın Aldanma! Muhalefetin hiç durmadan çalışan yalan, haset ve fesat çarklarının tek gayesi senin öz benliğini iğrenç homurtularla dişleri arasında ezmek ve tamamen yok etmektir"⁵⁴⁸ ifadelerine yer vermiştir. Genç Demokrat gazetesi kendi üslubunca vatandaşları telkin etmeye çalışırken CHP hakkında da inkârcılar, gafiller, şımarık mirasyediler, kalbinde akrep beyninde yılan besleyen kör haset kaynakları, geceleri CHP ocaklarında şaraplı toplantılarda DP'ye saldırıyorlar gibi küfürvari ve ağır sözler söylemekten çekinmemiştir⁵⁴⁹.

DP'nin 16 Ekim 1957'de Turhal'da düzenlediği açık hava toplantısında Selahattin Gülüt ve İhsan Baç konuşma yapmıştır. Turhal gazetesinde yer alan haberde Milletvekili adaylarının konuşmalarında DP döneminde vatandaşların alım gücünün arttığı, memleketin cennete çevrildiği ifadeleri karşısında bir vatandaşın "Yurdu cennet

⁵⁴⁵Tokat Sesi, "Devlet Vekili Cemil Bengü Şehrimizden Geçti", Nu.1297, Y.8, 01.10.1957, s.1.

⁵⁴⁶Genç Demokrat, "Evet Bu Memleketi Elbette DP İdare Edecektir. Çünkü...", Nu. 610, Y.3, 27.09.1957,s.1, Nu.617, Y.3, 05.10.1957, s.1.

⁵⁴⁷Genç Demokrat, "Binlerce Vatandaş Daha DP'ye Geçti", Nu.615, Y.3, 03.10.1957, s.1.

⁵⁴⁸Genç Demokrat, "Türk Köylüsü", Nu.626, Y.3, 16.10.1957, s.1; Genç Demokrat, "Köylü Vatandaş Sakın Aldanma!", Nu.627, Y.3, 17.10.1957, s.1.

⁵⁴⁹Genç Demokrat, "Ey Bütün Hakikatlerin İnkârcısı", Nu.628, Y.3, 18.10.1957, s.1; "Hey O Gafillere ki", Nu.629, Y.3, 19.10.1957, s.1; "Kör Haset Çatla", Nu.630, Y.3, 21.10.1957, s.1; "Böyle Muhalefet Olmaz", Nu.632, .3, 23.10.1957, s.1.

yapan mühendislerin kafaları sakatmış cennetin duvarlarını çok dar yapmışlar ancak kendileri girebildi, milletin çoğu dışarda kaldı” şeklinde çıkış yaptığı iddia edilmektedir⁵⁵⁰.

15 Ekim 1957 tarihli Turhal gazetesinde yer alan habere göre Pazar bucağı’nda miting düzenleyen DP il teşkilatı üyelerinin CHP’lilere “*dini ayaklar altın aldılar, onlar dinsiz ve kitapsızdır*” ifadelerini kullanmalarının ardından Seçim Kanunu’na muhalefet etmekten haklarında suç duyurusunda bulunulmuştur⁵⁵¹.

23 Ekim’de Cumhurbaşkanı Celal Bayar, akşam saatlerinde Tokat’a gelmiş, Genç Demokrat gazetesinin iddiasına göre 40-50 bin vatandaş karşısında konuşma yapmıştır. Ertesi gün yapılacak olan Almus Barajı temel atma törenine Ankara’daki işlerine yetişmesi gerektiği sebebiyle katılamayacağını bildiren Bayar, gece Tokat’tan ayrılmıştır. Belediye başkanı ile yaptığı konuşmada “*Tokat’a 1950’de gelmişim, o zamandan bu zamana bir hayli ilerlemeler olmuş, yapılan yol çok güzel olmuş*” ifadelerini kullanmıştır. 24 Ekim 1957’de DP’nin Tokat’taki en önemli icraatı olan Almus Barajı’nın ve Almus Ortaokulu’nun temeli Vali Fazıl Kaftanoğlu tarafından atılmıştır⁵⁵². Seçimlerden hemen önce yapılan bu icraatın DP’nin bir seçim yatırımı olduğunu söylemek mümkündür. Temel atma töreninde başbakanın da bulunacağı bildirilmesine rağmen Menderes törene katılmamıştır. Menderes’in iktidarı boyunca Tokat’a hiç gelmemiş olması muhalefet tarafından eleştirilmiş, partililerde ise kırgınlığa sebep olmuştur⁵⁵³.

Muhalefet gazetelerinde yapılan yorumlarda, 1957 seçimleri DP seçmenini ikilemde bırakmıştır şeklinde ifadeler yer almıştır. Şöyle ki pek çok partili gibi seçmen de ülkedeki gidişatın 1950’deki gibi heyecan dolu olmadığını, hayat şartlarının çok daha zorlaştığını görmektedir. Geçen yedi yıllık sürede evvelce beğenilmeyen anti-demokratik kanun ve nizamların pek çoğu yeniden yer almış, hayat pahalılığı birkaç kat yükselmiş, geçim zorlaşmış, belki de hürriyetler kısılmıştır. Fakat buna mukabil çok

⁵⁵⁰Turhal, “İlçemizdeki Mitingler”, Nu.1098, Y.6, 17.10.1957, s.1.

⁵⁵¹Turhal, “Seçim Suçu”, Nu. 541, Y.2, 15.10.1957, s.1.

⁵⁵²Genç Demokrat, “Almus Barajı’nın Temeli Atıldı”, Nu.635, Y.3, 26.10.1957, s.1.; Tokat Sesi, Nu.1319, Y.8, 26.10.1957, s.1.

⁵⁵³Halk Sesi, “Almus Barajı’nın Temeli Atılıyor”, Nu.253, Y.3, s.1.

müspet işler de yapılmıştır, memleketin kalkınması ve imarı bahsinde, büyük hamleler gerçekleştirilmiş, memleketin her köşesi bir şantiye haline gelmiştir. İktidar bu faaliyetleri ile övünmekte, muhalefet ise kısılan hürriyetlerin iadesini, hayat pahalılığının durdurulmasını, anti-demokratik kanunların kaldırılmasını istemektedir. Bu iki şıktan birini tercih etmek milletimizin vereceği reye kalmıştır⁵⁵⁴. Zile’de yayınlanan DP taraftarı Şafak gazetesi de “*Seçim Mücadelesi*” başlığı altında bu iddiaları doğrulayacak bir yazı hazırlamıştır. Yazıda DP yatırımlarının henüz karşılığı alınmadığı için ekonomik darlık yaşandığını, muhalefetin ise basın kanunu ile basına ispat hakkının tanınmamasının yapılan yolsuzlukların açığa çıkmasına engel olmak amacı taşıdığı, muhalefetin radyodan faydalanamamasının, üniversite muhtariyetinin kalmadığını, Milli Korunma Kanunu’nun beklenen neticeyi vermediği gibi sebepler ileri sürdükleri bildirilmektedir. Haberin devamında “*Gerek iktidar partisinin gerek muhalefet partilerinin seçimi kazanmaları için ileri sürdükleri mucip sebepler kuvvetlidir*”⁵⁵⁵ ifadeleri yer almaktadır.

Seçimlerden hemen sonra yayınlanan DP taraftarı gazetelerde 1957 seçimleri “Büyük Zafer” olarak gösterilmiştir. Tokat’ta DP’nin kaybetmiş olmasını ise Reşadiye, Zile ve Almus’ta CHP’nin aldığı fazla oyları, Turhal ve Merkezde DP’nin aldığı oylarla kapatılamaması sonucunda gazeteye göre 3000, Yüksek Seçim Kurulu verilerine göre 5722 oy farkı ile Tokat’ta CHP seçimleri kazanmıştır⁵⁵⁶. Tokat genelinde DP 67.282 oy almış, oylarının oranı % 44.91 olarak belirlenmiştir⁵⁵⁷. (Ek-2.3.3)

Tokat’ta seçimleri CHP’nin kazanması üzerine DP İl Başkanı Mehmet Kazova, “*Tokat seçimlerinde muhalefet partilerinin muvazaa ile iş birliği yaptığı*” iddiası ile İl Seçim Kuruluna itirazda bulunmuş, kurul itirazı kabul etmemiştir. Bunun üzerine Mehmet Kazova Yüksek Seçim Kurulu’na başvurmuştur. Yüksek Seçim Kurulu dilekçeyi, kabul etmiş ve itirazın değerlendirilmesi için İl Seçim Kurulu’na göndermiştir. Genç Demokrat gazetesinin haberine göre Yüksek Seçim Kurulu’nun bu kararının ardından CHP’li Tokat milletvekilleri Tokat’a gelerek istişareye

⁵⁵⁴ *Turhal*, “Hadi Hayırlısı”, Nu.1070, Y.6, 20.09.1957, s.1.

⁵⁵⁵ *Şafak*, “Seçim Mücadelesi”, Nu.175, Y.1, 09.10.1957, s.1.

⁵⁵⁶ *Genç Demokrat*, “Büyük Zafer”, Nu.636, Y.3, 29.10.1957, s.1.

⁵⁵⁷ *BCA. FK.30-01-0-0, YN. 52-311-1/2, 27.10.1957.*

başlamışlardır⁵⁵⁸. Yüksek Seçim Kurulu'nun emri ile seçimleri yeniden inceleyen Tokat İl Seçim Kurulu “27 Ekim’de yapılan Milletvekili Seçimine, DP tarafından yapılan itirazda üç partinin birleşerek muvazaa yolu ile hareket ettiğini ve bütün evrakı müsbitelere muvazaa tahakkuk ettiğinden 18.12.1957 günü Tokat Milletvekili Seçiminin İptaline” ekseriyetle karar vermiştir⁵⁵⁹. Ancak, İl Seçim Kurulu’nda alınan bu karar sırasında üye mevcudunun yeterli olmaması sebebiyle karar geçersiz sayılmış, ikinci bir oturum gerçekleştirilmiştir. 06.01.1958’de tam mevcutla toplanan İl Seçim Kurulu bir kez daha Milletvekili seçiminin yenilenmesine karar vermiştir⁵⁶⁰. Ancak Yüksek Seçim Kurulu, DP’nin itirazını olası görmediğinden 27 Ekim Seçimlerinin onaylanmasına karar vermiştir⁵⁶¹. Bu suretle Tokat’ta 1957 seçimlerini CHP adayları kazanmıştır.

1.2.1.3.2. CHP’nin Seçim Hazırlıkları

1957 yılı ülkede hükümetin uygulamalarını sertleştirdiği ve buna tepki aldığı bir yıl olmuştur. Buna örnek verecek olursak Halk Sesi gazetesinin iddiasına göre CHP’nin 34. kuruluş yılı münasebetiyle düzenlenecek törene ve partililerin Atatürk anıtına çelenk koymasına önce “Gösteri Ve Yürüyüşler Kanunu’na” aykırı olduğu gerekçesiyle valilik tarafından izin verilmemiş, partililerin ısrarlı dilekçeleri neticesinde polis denetiminde izin alınmıştır⁵⁶². Tokat’ta DP’nin önemli destekleyicilerinden olan Gerçek Demokrat gazetesinin sahibi Nuri Diren, seçimler öncesinde partisinden istifa etmiş ve CHP’ye geçmiştir. İstifa ermesine gerekçe olarak ise “DP muhalefetteyken verdiği sözleri tutmadı, Milletvekili maaşlarının indirilmesi meselesi ile başlayıp tam tersi yükseltti, anti-demokratik kanunları kaldırarak Türk milletini tam manasıyla hür bir şekilde idare edeceğini söylemesine rağmen eskisinden daha katı anti-demokratik kanunlar çıkardı;

⁵⁵⁸ *Genç Demokrat*, “Tokat Seçimleri ve Görülen Telaş”, Nu.660, Y.3, 28.11.1957, s.1; *Tokat Sesi*, “Tokat Seçimleri Hakkında Yüksek Seçim Kurulunun Yeni Kararı”, Nu.1340, Y.8, 20.11.1957, s.1.

⁵⁵⁹ *Genç Demokrat*, “Vilayet Seçim Kurulu Tarafından Tokat’ta Seçimin İptali Kararlaştırıldı”, Nu. 676, Y.3, 19.12.1957, s.1; *Demokrat Şafak*, “İl Seçim Kurulu Son Kararı İle Tokat Seçimleri Bozuldu”, Nu.227, Y.1, 21.12.1957, s.1.

⁵⁶⁰ *Genç Demokrat*, “İl Seçim Kurulu Vilayetimiz Milletvekili Seçimini Tekrar Bozdu”, Nu.692, Y.3, 07.01.1958, s.1.

⁵⁶¹ *Turhal*, “Yüksek Seçim Kurulu Tokat Seçimlerini Tasdik Etti”, Nu.1127, Y.6, 28.01.1957, s.1; *Tokat*, “Yüksek Seçim Kurulu Tokat Seçimlerini Tasdik Etti”, Nu. 627, Y.3, 25.01.1958, s.1.

⁵⁶² *Halk Sesi*, “CHP’nin 34. Yıldönümü İçin Tertip Edilmek İstenen Törene Müsaade Edilmedi”, Nu.235, Y.3, 10.09.1957, s.1.

basına ispat hakkını kaldırarak ve resmi ilanları kullanmak suretiyle basının rekabet ve tenkit vazifesine son verdi; hayat pahalılığını önleyeceklerini söyledikleri halde ellerindeki ihtiyaç maddelerini pahalandırıp halkı perişan etti; halkı sükûtu hayale uğrattı, ben artık DP'liyim diye övünemiyorum, bilakis hesap soran vatandaşlar karşısında utanıyorum, şimdi partiden istifa etmek suretiyle huzura kavuştum” ifadelerini kullanmıştır⁵⁶³.

Genel Seçimlerin 27 Ekim’de yapılacağı kararının alınmasının ardından haber Tokat’taki CHP taraftarı gazetelere “Muhalefetin İşbirliğini Önlemek İçin Seçim Kanununa Ek Maddeler Kabul Edildi” şeklinde yansımıştır. Gazetelerde seçmenlerin, oylarını kullanabilmeleri için Seçmen kütüklerini kontrol etmeleri konusunda uyarı yapılmıştır⁵⁶⁴. 20 Eylül Cuma günü Tokat Meydan semtinde Hâl binasının temeli atılmıştır. Yöneticilerden Belediye Başkan Yardımcısı Mesrur Gürgenç’in katıldığı törenin sönük geçtiği ancak şehirde seçim için atılan bir temel olduğu vurgulanmıştır. Aynı sayıda şehirdeki bazı muhtarlar seçmen listelerini asmamış bu davranışları ile hem Demokrat hem de Halk Partililer’den tepki almıştır. Gazetede önceki seçimlerde olduğu gibi DP’den istifa edip CHP’ne kaydolan vatandaşlar ile ilgili haberler yer almıştır⁵⁶⁵.

İnönü’nün Elâzığ’da yaptığı bir konuşmaya manşetinde yer veren Halk Sesi gazetesi, “İşbirliğini Millet Gerçekleştirmelidir” ifadeleriyle muhalefet partilerine mensup vatandaşların CHP’ye oy vermesi ve CHP’nin iktidara gelmesi halinde, Anti-demokratik kanunların değiştirilip, nispi seçim usulünün getirilmesiyle Mayıs 1958’de yeniden seçime gidileceği, Milli Korunma Kanununun kaldırılacağı, din derslerinin devam edeceği vaat edilmektedir⁵⁶⁶. İsim verilmemekle birlikte DP’li bir Milletvekili adayının yayınladığı seçim beyannamesindeki vaatleri eleştiren Halk Sesi gazetesi beyanname ile

⁵⁶³Halk Sesi, “DP’den Niçin İstifa Ettim”, Nu.234, Y.3, 09.09.1957, s.1-2.

⁵⁶⁴Halk Sesi, “TBMM Umumi Seçimlerin 27 Ekim 1957 Günü Yapılmasına Karar Vererek Kendisini Feshetti”; “Seçmen Vatandaş!”, Nu.237, Y.3, 17.09.1957, s.1.

⁵⁶⁵Halk Sesi, “Şehrimizde Seçim Temeli Atıldı”, Nu.240, Y.3, 24.09.1957, s.1.; Halk Sesi, “ DP Erbaa’da Tam Çöküntü Halinde”, Nu.246, Y.3, 08.10.1957, s.1.; Halk Sesi, “Listelerin Açıklanması İle Birlikte DP’den İstifalar Başladı, Trabzon’da Demokratlar Parti Levhalarını İndiriyor”, Nu.249, Y.3, 15.10.1957, s.1.

⁵⁶⁶Halk Sesi, “İş Birliğini Millet Gerçekleştirmelidir”, Nu.241, Y.3, 26.09.1957, s.1.

ilgili olarak “*Amerikan yardımlarının tamamı Tokat’a tahsis edilse dahi yapılamayacak vaatlerdir*” ifadelerini kullanmaktadır⁵⁶⁷.

CHP, aday yoklamalarını 29 Eylül Pazar günü gerçekleştirmiştir. Tokat’ta CHP aday adaylığı için 12 kişinin başvurduğu bildirilmiştir⁵⁶⁸. Yapılan yoklamada, Ali Rıza Ulusoy (Çiftçi), Faruk Ayanoğlu (Operatör Doktor), Şahap Kitapçı (Tokat Asliye Ceza Hâkimi), Bekir Şeyhoğlu (Eski Turhal Belediye Başkanı- Tüccar), Sıtkı Eken (Zile CHP İlçe Başkanı- çiftçi), Mustafa Latifoğlu (Tüccar), Keramettin Gençler (Reşadiye CHP ilçe başkanı, Dava vekili), Reşit Önder (Erbaa CHP başkanı), Ahmet İspirli (CHP İl İdare Heyeti Üyesi). Artan nüfusuna orantılı olarak 1957 seçimlerinde 10 Milletvekili çıkaracak Tokat için bir milletvekili adayı da CHP genel merkezi tarafından belirlenecektir. Gazetede CHP’nin milletvekili adaylarının tanıtımı da yapılmıştır⁵⁶⁹.

CHP’nin seçim sloganlarının yayınlandığı Halk Sesi gazetesinde vatandaşlara “*Unutma ki bu oy seçtiğin kimseye sadece senin kaderini değil bütün milletin kaderini teslim etmektedir. DP iktidarı değişmedikçe memleket refaha kavuşamayacaktır*” şeklinde telkinde bulunmaktadır⁵⁷⁰. Halk Sesi gazetesinde yayınlanan CHP’nin seçim beyannamesine göre parti vatandaşlara, ekonominin düzeltileceği, Milletvekili maaşlarının düşürüleceği, Milli Korunma Kanunu’nun kaldırılacağı, başlanmış işlerin bitirileceği, orman işlerinin düzenleneceği, hayvan vergisinin kaldırılacağı, işçi ücretlerinin düzenleneceği, vatandaşların ev sahibi olmasının sağlanacağı, köylünün borç taksitlerinin uzatılacağı, köylerin yol, su, elektrik, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının giderileceği, anayasanın ve seçim kanununun değiştirileceği, iki Meclisli sistemin kurulacağı, Anayasa Mahkemesi’nin kurulacağı yolunda vaatlerde bulunduğu dikkatimizi çekmektedir⁵⁷¹.

1957 seçimlerinde radyodan istifade edemeyen muhalefet partilerinin vatandaşlara ulaşmak için çeşitli seçim afişleri bastırıldığını daha önce de ifade etmiştik. Duvarlara asılan seçim afişlerindeki yazılı olan sloganları Halk Sesi gazetesi bir araya

⁵⁶⁷ *Halk Sesi*, “Bir Beyannamenin Düşündürdükleri”, Nu.242, Y.3, 28.09.1957, s. 1-2.

⁵⁶⁸ *Halk Sesi*, “CHP ve Hür.P Yoklamalarını Pazar Günü Yapacak”, Nu.242, Y.3, 28.09.1957, s.2.

⁵⁶⁹ *Halk Sesi*, “CHP Aday Yoklaması Yapıldı”, Nu.243, Y.3, 01.10.1957, s.1-2.; *Turhal*, “CHP Aday Yoklamaları Neticesi Belli Oldu”, Nu.1078, Y.6, 30.09.1957, s.1.

⁵⁷⁰ *Halk Sesi*, “Seçmen Vatandaş”, Nu.246, Y.3, 08.10.1957, s.1.

⁵⁷¹ *Halk Sesi*, “Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesini Neşretti”, Nu. 250, Y.3, 17.10.1957, s.1.

toplamıştır. Habere göre afişlerde “*Adı Demokrat, bayrağı istibdat, korkusu hakikat, sonu milletten tokat*”, “*Köye oy için değil, millet için gideceğiz*”, “*Nalı mıhsız, samanı bağısız, hastayı ilaçsız bırakan DP’ye artık yeter*”, “*Celal Bayar 1948’de demişti ki eğer yarın DP iktidara geldiği takdirde vazifesini yerine getirmemezse ve siz onu alaşağı etmezseniz vazifenizi yerine getirmemiş olursunuz, Vatandaş vazifeni yerine getir*”, “*Kuyruk, kuyruk, kuyruk bu mu bolluk*”, “*mal yok Milli Korunma Kanunu var*”, “*1950’de 1000 gramlık ekmek 30 kuruş, 1957’de 570 gram ekmek 30 kuruş*”, “*Ne yazık ki traktörü öküzle çekiyoruz*”⁵⁷². CHP beyannameleri doğrultusunda Tokat Milletvekili adayları ilçelerde mitingler düzenlemişlerdir. Turhal gazetesinin haberine göre, Zile’de ve Turhal’da konuşma yapan Bekir Şeyhoğlu, Vedat Arıkan, Daniş Yurdakul ve Şahap kitapçı vatandaşlar tarafından ilgi ile dinlenmiştir⁵⁷³.

27 Ekim’de yapılan seçimleri Tokat’ta CHP’nin adayları kazanmıştır⁵⁷⁴. Halk Sesi gazetesine göre şehirde seçim neşeli ve sürprizli geçmiştir. Tasnif sırasında rakamlar zaman zaman DP lehine dönse de sonuçta CHP adaylarının kazandığı anlaşılmıştır. Tokat’ta kayıtlı seçmen sayısı 184.601, oy kullanan seçmen sayısı 151.617, seçimlere katılım oranı %82,1 olmuştur. CHP’nin aldığı oy miktarı 73.054, oy oranı % 48,8 çıkardığı Milletvekili sayısı 10’dur. DP’nin aldığı oy miktarı 67.282, oy oranı % 44,9’dur. Cumhuriyetçi MP’nin aldığı oy miktarı 6.524, oy oranı % 4,3’tür, HP’nin aldığı oy miktarı 2.963, oy oranı % 1.98’dir⁵⁷⁵. Seçimlerde ülke genelinde CHP 178 milletvekilliği kazanmıştır⁵⁷⁶.

1954 seçimlerinde DP il teşkilatı üyesi Mesrur Gürgeç, İnönü’nün Tokat’taki konuşması sırasında, siyasetten çekilmesini ima etmek için, kendisine minder uzatmış ancak partililer tarafından bu girişimi engellenmişti. O minderi saklayan Halk Sesi gazetesi sahibi Cemalettin Peker, minderi, üzerine “*geçmez akça ve kötü söz*

⁵⁷²Halk Sesi, “Demokrat Milletten Tokat”, Nu.252, Y.3, 22.10.1957, s.1.

⁵⁷³Turhal, “Zile ve Turhal’daki Mitingler”, Nu.1087, Y.6, 10.10.1957, s.1.

⁵⁷⁴BCA. FK.30-01-0-0, YN. 52-312-1/3, 27.10.1957

⁵⁷⁵<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Tokat.pdf>, Erişim Tarihi: 10.02.2019.

⁵⁷⁶BCA. FK.30-01-0-0, YN. 52-311-1/2, 27.10.1957; Halk Sesi, “Milletvekili Seçimlerinin Kati Neticeleri Belli Oldu”, Nu.255, Y.3, 29.03.1957, s. 1; Turhal, “CHP’nin Tokat’taki Zaferi”, Nu.1112, Y.6, 29.10.1957, s.1.

sahibinindir” yazısı ekleyerek, Mesrur Gürgeç’e göndermiştir⁵⁷⁷. 31 Ekim’den itibaren Halk Sesi gazetesinde CHP Tokat milletvekilleri tanıtılmıştır. Kazanan CHP Tokat milletvekilleri Halk Sesi gazetesine verdikleri ilanda seçmenlerine teşekkür etmiş ve görevlerine başlamak üzere Ankara’ya hareket etmişlerdir⁵⁷⁸.

1.2.1.3.3. CMP’nin Seçim Hazırlıkları

Cumhuriyetçi MP’nin Tokat il ve ilçe teşkilatının yapısı hakkında daha önce bilgi vermiştik. 1957 seçimlerinin ülkede yarattığı hararetli ortam Tokat’a da yansımış, partinin en güçlü olduğu Kırşehir’in yeniden il oluşu Tokat basınında da yer bulmuştur. Seçimlerin yapıldığı süreçte hapiste olan Osman Bölükbaşı’nın durumu da özellikle muhalif Tokat basınında konu edilmiştir.

1957 seçimlerinde CMP il teşkilatının Tokat’tan belirlediği adaylar, Necdet Dilmen (Avukat), Muzaffer Orhan Yıldız (Avukat), Cemalettin Doğan (Çiftçi), Zihni Gözener (Çiftçi), Osman Aksoy, Nihat Sokullu, Rüştü Kiper’dir (Madenci). Geriye kalan 3 aday genel merkez tarafından belirlenecektir⁵⁷⁹. Genel merkez tarafından belirlenen adaylar, Metin Çerkez (Tüccar), Zihni Cansoy ve Cemal Aksu’dur⁵⁸⁰. Seçimler öncesinde tüm partilerin adayları hakkında kısa bilgiler veren Tokat gazetesi, CMP adaylarını da tanıtmıştır⁵⁸¹.

Yeni Erbaa gazetesinde yer alan habere göre, DP’nin açık hava konuşması sırasında, CMP bayraklarıyla gelen bir aracı gören vatandaşlar meydanı boşaltmış ve gelenleri karşılamıştır⁵⁸². Ekim ayının ilk haftasında Erbaa’da üç partinin aday ve mensupları meydan konuşmalarını yapmışlardır. Erbaa, Almus ve Reşadiye’de Eylül ayında kurulan, CMP seçimler öncesinde henüz tam anlamıyla teşkilatlanamamıştır⁵⁸³.

⁵⁷⁷ *Halk Sesi*, “CHP’li Gençler Emaneti Yerine İade Etiler”, Nu.256, Y.3, 31.10.1957, s.1-2.

⁵⁷⁸ *Halk Sesi*, “Aziz Hemşehrilerimize”, Nu.257, Y.3, 02.11.1957, s.1; *Turhal*, “Yeni Mebuslarımız Ankara’ya Gidiyor”, Nu.1113, Y.6, 30.10.1957, s.1.

⁵⁷⁹ *Halk Sesi*, “CMP Milletvekili Adayları”, Nu.244, Y.3, 03.10.1957, s.2.; *Turhal*, “HP ve CMP Adayları Belli Oldu”, Nu.1079, Y.6, 01.10.1957, s.1.; *Tokat*, “HP ve CMP Adayları Belli Oldu”, Nu.529, Y.2, 02.10.1957, s.1.

⁵⁸⁰ *Genç Demokrat*, “Tokat İl Seçim Kurulu Başkanlığından”, Nu.621, Y.3, 10.10.1957, s.2.

⁵⁸¹ *Tokat*, “Adaylarımızı Tanyalım”, Nu.54, Y.2, 15.10.1957, s.1.

⁵⁸² *Yeni Erbaa*, “Şehrimizde DP’nin Hezimetini”, Nu.348, Y.4, 08.10.1957, s.1;

⁵⁸³ *Yeni Erbaa*, “Kazamızda Seçim Faaliyetleri”, Nu.349, Y.4, 11.10.1957, s.1; *Turhal*, Nu.1082, Y.6, 04.10.1957, s.1.

CMP 9 Ekim 1957 günü Zile ve Turhal'da bir miting düzenlemiştir. Mitingde konuşma yapan Avukat Necdet Dilmen'in "*Peynir, zeytinin ancak vekil sofralarında bulunduğunu, altından fabrika, gümüşten yol yapılırsa onları işletecek adamların üstleri çıplak, karınları aç ve kendileri hasta olduktan sonra neye yarar*" sözleri vatandaşlar tarafından alkışlanmıştır⁵⁸⁴. CMP, 16 Ekim'de Turhal'da bir miting düzenlemiştir⁵⁸⁵. 1957 seçimlerinde parti Tokat'tan milletvekili çıkaramamış, % 4,3 oy oranı ile toplamda 6.524 oy alabilmiştir⁵⁸⁶. Seçimlerin ardından CMP'nin Tokat'ta pek varlık gösteremediğini söyleyebiliriz.

1.2.1.3.4. HP'nin Seçim Hazırlıkları

HP Tokat teşkilatı 1957 seçimlerindeki milletvekili aday adaylarının yoklamalarını 29 Eylül'de parti binasında gerçekleştirmiştir⁵⁸⁷. Yapılan yoklama neticesinde Lami Görker (HP İl Başkanı, Doktor), Cemal Yoğurtçuoğlu (Avukat), Selahattin Peri (Tüccar), Hamdi Yoğurtçuoğlu, Osman Ünsal (Emekli Öğretmen), Mahmut Yurdakök (Erbaa'da Hâkim), Gazanfer Atanç (Avukat), Dursun Demirpolat (Manifaturacı, Reşadiye ilçesi-Dereköy) milletvekili adayı olarak belirlenmiştir. İki aday da genel merkezden gösterilecektir. Bunlardan birinin Selahattin Toker olması talep edilmiştir⁵⁸⁸.

Seçimlerden önce Tokat'taki teşkilatlanma çalışmalarına devam eden HP, 15 Ekim'de Niksar'da bucak teşkilatını kurmuştur⁵⁸⁹. HP adayları Erbaa'da 12 Ekim'de, Turhal'da 16 Ekim'de düzenlenen partilerin açık hava toplantılarında konuşma yapmışlardır⁵⁹⁰. Bunun yanında HP mensupları köylerde de vatandaşlarla bir araya gelmişlerdir⁵⁹¹. Karayaka'da, HP'ne 82 kişinin kaydolduğu, Kozlu bucağında ve

⁵⁸⁴Turhal, "Zile ve Turhal'daki Mitingler", Nu.1087, Y.6, 10.10.1957, s.1.

⁵⁸⁵Turhal, "İlçemizdeki Mitingler", Nu.1098, Y.6, 17.10.1957, s.1.

⁵⁸⁶<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Tokat.pdf>, Erişim Tarihi, 12.02.2019.

⁵⁸⁷Halk Sesi, "CHP ve Hür P Yoklamalarını Pazar Günü Yapacak", Nu.242, Y.3, 28.09.1957, s.2.

⁵⁸⁸Halk Sesi, "Hür P Milletvekili Adayları", Nu.244, Y.3, 03.10.1957, s.2; Turhal, "HP Ve CMP Adayları Belli Oldu", Nu.1079, Y.6, 01.10.1957, s.1.

⁵⁸⁹Yeni Erbaa, "Niksar'da Hürriyet Partisi Kuruldu", Nu.351, Y.4, 18.10.1957,s.1.

⁵⁹⁰Turhal, "İlçemizdeki Mitingler", Nu.1098, Y.6, 17.10.1957, s.1; Yeni Erbaa, "Şehrimizde Partilerin Açık Hava Toplantıları", Nu.350, Y.4, 15.10.1957, s.1.

⁵⁹¹Yeni Erbaa, "Kazamızda Seçim Faaliyetleri", Nu.349, Y.4, 11.10.1957, s.1.

Ferenge (Erbaa-Karayaka bucağı, Üzümlü)köyünde toplam altı yeni parti ocağı kurularak seçim çalışmalarına başladığı bildirilmektedir⁵⁹².

HP Genel Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu Manisa’da yaptığı mitingde *“Hesap günü geldi. Ben de huzurunuzla hesap vermek için çıkıyorum. Tek şeften kurtulmak için DP’ye girdim. Sizleri peşimde beraber sürükledim. Fakat inkisarımız büyük oldu. Reyinizi vilayetinizdeki kuvvetli muhalefet partisine veriniz. Zaten ben rey istemiyorum hürriyet istiyorum”* ifadelerini kullanmıştır⁵⁹³.

Seçim sürecinde HP’yi Tokat’taki muhalif gazeteler desteklerken, ilk çıktığı dönemlerde DP taraftarı olan Yeni Erbaa gazetesinin, 1956 yılından itibaren HP’yi desteklemeye başladığını söyleyebiliriz. Gazete, seçimler öncesinde de partinin çalışmaları ile ilgili haberlere sütunlarında yer vermiştir. Seçimlerde HP’nin şansının düşük olduğu iddialarına karşı Yeni Erbaa gazetesinde yayınlanan cevapta, partinin 57 ilde teşkilatı bulunduğu ve hızla çalışmalarına devam ettiği ve yurdun her yerinde güçlü listelerle seçime girdiğinden bahsedilmektedir. Yazının devamında *“bu milletin artık yapılmayan vaatlere, uydurmalara karnı toktur, aldatacağını sananlar bir gün kendileri aldanacaktır”* ifadeleri yer almıştır⁵⁹⁴.

1957 seçimleri öncesinde HP’nin seçim beyannamesinde yer alan vaatleri şu şekilde sıralayabiliriz: Yeni bütçeyle nispi usulde seçim (İlkbaharda), vatandaşlara eşit haklar ve partizanlığa son, enflasyonu durduracak denk bütçe, dış kredi sağlayacak planlı ekonomi, ekonomik gelişme sırasında külfet ve nimette eşitlik, işçiye mesken ve grev hakkı, devlet memurlarına emniyet ve refah, iş adamına emniyet ve istikrar, ziraatta bol istihlal ve eğitim, sanayileşme ile bol iş bol istihlal, partiler üstü Meclis ve cumhurbaşkanı, ekonomide plan ve program, üniversite muhtariyeti ve basın hürriyeti, ispat hakkı ve mal beyanı, hâkim teminatı, çifte Meclis, Anayasa Mahkemesi ve insan hakları, neticede hür, müreffeh ve mesut Türkiye⁵⁹⁵.

⁵⁹²Yeni Erbaa, “Yeni Hür p. Ocakları”, Nu.347,Y.4, 04.10.1957,s.1.

⁵⁹³Halk Sesi, “Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu’nun Manisa’da Yaptığı Mitingde”, Nu.251, Y.3, 19.10.1957, s.1.

⁵⁹⁴Yeni Erbaa, “Bu Kadarı Ayıptır”, Nu.349, Y.4, 11.10.1957, s.1.

⁵⁹⁵Yeni Erbaa, “Hürriyet Partisi’nin Seçim Beyannamesi Neler Getiriyor”, Nu.352, Y.4, 22.10.1957, s.1.

27 Ekim 1957’de yapılan seçimlerin ardından, Yeni Erbaa gazetesi, partinin Tokat’ta kazanamamasını iki nedene bağlamaktadır. Birincisi sandık başlarına HP’nin asil azalarının kabul edilmemesi, ikincisi de partinin yeni kurulmasının bahane edilerek rakip partiler tarafından “*seçime girmiyor ya da seçimden çekildi*” şeklinde propaganda yapılmasıdır. Bunun yanında bazı köylerde halen parti teşkilatının kurulmamış olduğu bildirilmektedir⁵⁹⁶.

HP 1957 seçimlerinde Tokat’ta 2.963 oy almış, bu miktar seçimlerde ilde kullanılan oyların % 1.98’ine tekabül etmiştir⁵⁹⁷. 1957 seçimlerinde Tokat’tan milletvekili adayları olan isimlerin aldıkları oy miktarları Tablo 1.18’de verilmiştir.

⁵⁹⁶Yeni Erbaa, “Kazamızda Seçim Neticeleri”, Nu. 353, Y.4, 29.10.1957, s.1 ; BCA. FK.30-1-0-0, YN. 52-311-1/2, 27.10.1957.

⁵⁹⁷BCA. FK.30-01-0-0, YN. 52-311-1/2, 27.10.1957.

Tablo1.18: 1957 Seçimlerinde Tokat'ta 4 Parti'nin Milletvekili Adaylarının Aldıkları Oy Miktarları⁵⁹⁸

Milletvekili Adayının Adı Soyadı	Aldığı Oy Miktarı	Kayıtlı Olduğu Siyasi Parti
Faruk Ayanoglu	73.288	CHP
Rıza Ulusoy	72.787	CHP
Sıtkı Eken	72.782	CHP
Keramettin Gençler	72.851	CHP
Ahmet İspirli	72.860	CHP
Şahap Kitapçı	73.030	CHP
Mustafa Latifoğlu	72.736	CHP
Reşit Önder	73.518	CHP
Bekir Şeyhoğlu	72.999	CHP
Daniş Yurdakul	72.713	CHP
İhsan Baç	67.709	DP
Yusuf Ulusoy	67.217	DP
Ömer Sunar	67.439	DP
Osman Hacıbaloglu	67.416	DP
Mehmet Şahin	67.334	DP
Refet Sezen	67.309	DP
Servet Sürenkök	67.253	DP
Mehmet Kazova	67.368	DP
Mesrur Gürgeç	67.333	DP
Alişan Diktaş	67.318	DP
Osman Aksay	6725	CMP
Cemal Aksu	6502	CMP
Murat Zihni Çamsoy	6480	CMP
Metin Çerkeş	6503	CMP
İbrahim Necdet Dilmen	6518	CMP
Cemalettin Doğan	6508	CMP
Zihni Gözener	5588	CMP
M. Rüştü Kiper	6474	CMP
Nihat Sokullu	6474	CMP
M. Orhan Yıldız	6474	CMP
Selahattin Toker	2973	HP
Gazanfer Ataç	2890	HP
Dursun Demirpolat	2935	HP
Lami Görker	3043	HP
Selahattin Peri	2971	HP
Osman Ünsal	2949	HP
Cemil Yoğurtçuoğlu	3006	HP
Hamdi Yoğurtçuoğlu	2960	HP
Mahmut Yurdakök	2931	HP
Mir'at Algaç	2958	HP

⁵⁹⁸ *Halk Sesi*, “Vilayetimizdeki Milletvekili Seçimlerinin Kat’i Neticeleri”, Nu.257, Y.3, 02.11.1957, s.1; *Tokat*, “Adaylarımızı Tanyalım CHP,CMP, DP, Hür. P”, Nu.541, Y.2, 15.10.1957, s.1 ile Nu. 548, Y.2, 23.10.1957, s.1.; <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Tokat.pdf>. Erişim Tarihi 10.02.2019.

Tablo1.19:DP Döneminde Gerçekleştirilen Genel Seçimlerde Tokat'ta Partilerin Oy Oranları⁵⁹⁹

	1950 Seçimlerinde oy oranı ve Milletvekili sayısı	1954 Seçimlerinde oy oranı ve Milletvekili sayısı	1957 Seçimlerinde oy oranı ve Milletvekili sayısı
CHP	%47.29 - 1	%48.81 - 0	%52.06 - 10
DP	%52.71 – 8	%55.19 – 9	%47.94 – 0

1.2.2. Yerel Seçimler

1.2.2.1. 1950 Muhtarlık ve Belediye Seçimleri

DP, 1946'dan itibaren köylerde teşkilatlanmaya başlamıştı. Genel seçimler ile ilgili başlığımızda belirttiğimiz üzere DP adayları köylerde vatandaşlarla bir araya gelerek, onların dertlerini dinleyerek, bu dertlere çözüm üretecek vaatlerde bulunarak köylü vatandaşların sempatisini kazanmayı başarmıştı. DP kurucularından Celal Bayar 1947'de Mersin'de yaptığı bir konuşmasında “ *Ben hayatımın 16 yaşına kadar köyde kaldım. Köylünün yaşantısını yakından bilirim. Köylü, şehirliye nazaran daha çok ihtimama muhtaçtır. Bununla beraber biz köylü ve şehirli diye bir ayrım tanımıyoruz. Fakat ihtiyaçlarının şiddeti bakımından köylülerin yaşayış durumu, şehirliden daha önde tutulmalıdır. Binaenaleyh, köylülere iyilik yapan insan kadar bahtiyar insan olamaz*” sözleriyle partinin köylüye bakış açısını ortaya koymuştur⁶⁰⁰. 14 Mayıs 1950 seçimleri öncesinde de DP'li adaylar, köylü ile şehirli arasındaki uçurumun azaltılacağı ve köylünün ekonomisinin düzeltileceğine vurgu yaparak, DP iktidara gelirse köy davasını ilk önce ele alacaklarını bildirmişlerdir. 6 Mayıs'ta seçim konuşması yapan Nazlı Tlabar “ *Bunca senedir millet iktidara, iktidar millete bir itimatsızlık duygusu içinde yaşadı. Şimdiye kadar iş başına gelen CHP hükümetleri halkla irtibat kurma işine kıymet vermemişler, ortaya attıkları fikirleri mutlak keramet addetmişlerdir. Böylece senelerdir mübalağalı bir rehavete gömülmüşlerdir*” sözleri ile iktidarın

⁵⁹⁹ BCA, FK. 30.01.0.0 YN. 52.311.1/6.

⁶⁰⁰Sevilay Özer, *Demokrat Parti'nin Köy ve Köylü Politikaları(1946-1960)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2013, s.176.

vatandaş ile kopuk olduğunu bildirmiş, DP'nin iktidara gelmesi durumunda köylü ve işçi meselelerine eğileceklerini vadetmişlerdir⁶⁰¹.

TBMM'de 5.545 sayılı kanuna ek olarak çıkarılan kanunla, seçim esaslarının ışığı altında muhtar, İl Genel Meclisi ve Belediye seçimleri kanunları yürürlüğe girmiştir. Buna göre köy muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimleri 13 Ağustos'ta, Belediye Seçimi 3 Eylül'de, İl Genel Meclisi seçimi 3 Aralık'ta yapılacaktır⁶⁰².

1950 seçimlerinin ardından, muhalefet partisi durumuna gelen CHP, 13 Ağustos'ta yapılacak olan muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçimine çok önem vermiştir. CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, Muhtarlık seçimleri öncesinde taşra teşkilatlarına gönderdiği emirde durumun hassasiyetini dile getirmiştir. Emirde, Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri için aday olacak kişilerin; Ocak ve Bucak teşkilatlarınca belirlenmesine, partiye bağlı ve vefalı olmasına, politik deneyim ve bilgi sahibi olmasına, çevresinde sevilen kabul görmüş şahıslardan olmasına dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Üç aydır muhalefette bulunan partinin maddi imkânsızlıklar içerisinde olması sebebiyle adayların ve partililerin eldeki mevcut nakil vasıtalarını kullanarak seçim çevrelerinde dolaşmaları ve maddi manevi fedakârlıkta bulunmaları talep edilmiştir⁶⁰³.

Muhtar seçimlerinden sonra Tokat gazetesinde yer alan baş makalede seçilen muhtarlara, görevlerinin önemini ifade eden bir yazı kaleme alınmıştır. Yazıda “*Muhtar deyip de geçmeyiniz, hele köylerde muhtarlık çok zordur. Köy muhtarları, köyün bütün devlet işleri ile uğraşan, bu işleri vatandaşa sevdirecek olan kimsedir. Askerlik, vergi, okul, hastalık, yol, kaçakçılık gibi en ileri devlet işlerinde muhtar vazifesini ancak vatandaşların göstereceği anlayış nispetinde değerlendirebilecektir. Bu sebeple tek başına muhtar bir kıymet olmaktan uzaktır. Muhtar kendi kabiliyetlerini vatandaşın anlayış ve kavrayışını arttırarak göstermeye çalışırken, vatandaş da yersiz ve şahsi dedikodulardan uzak kalarak muhtarın vazifesini kolaylaştırmalıdır*” ifadeleri yer

⁶⁰¹Özer, a.g.e, s. 177.

⁶⁰²TBMM, Tutanak Dergisi, Dönem: IX, C.1. 07.07.1950, Cuma, 18. Birleşim; Tokat, “Yürürlüğe Giren Kanunlar”, Nu.30, Y.1, 15.07.1950, s1.

⁶⁰³BCA, FK: 490-01-0-0 YN:11-57-3/11,12,13.

almıştır. Yeni tayin edilen Tokat Valisi Bekir Suphi Aktan'ın da köy ve köylü meseleleri üzerinde büyük bir titizlikle durduğu bildirilmiştir⁶⁰⁴. 13 Ağustos 1950'de yapılan muhtarlık seçimlerini Tokat'ta kazananların kayıtlarına tek tek ulaşmamız mümkün olmamakla birlikte, il genelinde DP adaylarının kazandığını söylememiz mümkündür⁶⁰⁵.

Tablo 1.20: Tokat ve İlçelerinde Muhtarlık Seçimlerinin Sonuçları⁶⁰⁶

İlçe	Seçmen sayısı	Seçime Katılım			Belediye Üyeleri		
		Toplam	DP	CHP	Toplam	DP	CHP
Merkez	11.570	4432	3181	1251	24	24	-
Artova	821	523	173	350	12	-	12
Erbaa	3931	2521	1540	1065	17	17	-
Niksar	4315	2050	1484	1002	18	18	-
Reşadiye	934	636	217	428	12	-	12
Taşova	843	618	249	339	12	-	12
Turhal	4202	2982	3277	1815	25	25	-
Zile	9643	5099	3277	1815	25	25	-

CHP, genel seçimlerin ardından yapılan muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçimleri ile belediye ve il genel meclisleri seçimine verdiği önemi daha önce zikrettiğimiz emir ile taşra teşkilatlarına duyurmuştu. Yapılacak seçimlerde bütün partililerin merkezden alınan kararlara riayet etmesinin yanında parti içindeki rekabet ve hoşnutsuzlukların seçimlerde CHP'ye zarar verdiği konusunda uyarıda bulunulmuştur. Gönderilen emirde,

⁶⁰⁴Tokat, "Muhtar Seçimlerinden Sonra", Nu.35, Y.1, 19.08.1950, s.1.

⁶⁰⁵Tokat, "Muhtar Seçimleri", Nu.37, Y.1, 02.09.1950, s.1.

⁶⁰⁶BCA, FK: 030-01-0-0, YN:52-312-7/59, 29.11.1959.

belirlenecek adayın iyi değerlendirilmesi ve aday tespit edildikten sonra da bir kütle halinde bu aday üzerinde sebat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır⁶⁰⁷.

3 Eylül 1950'de yapılan Belediye seçimlerinde Tokat Belediye Başkanlığı'na DP adayı Mehmet Şahin seçilmiştir⁶⁰⁸. Tokat gazetesinde seçimlerden sonra yer alan haberde şehirli vatandaşların, uzun yıllar ihmallerin kurbanı olduğu, şehirlerinde yeni bir canlılık görmek isteğiyle de DP'ye oy verdiklerinden bahsedilmiştir. Aynı yazıda Tokat'ta da seçimleri kazanan DP'li Belediye reisinden beklentilerinin çok olduğu dile getirilmiştir. Tokat Belediyesi'nin borç içerisinde olması sebebiyle maddi imkânlarla dayanan pek çok faaliyetin bir anda yapılamayacağı anlayışla karşılanırken, "*Tasarruf zihniyetiyle hareket etmek, Dost ve yaran kayıtmaya engel olmak, Vatandaşı emir ve yasağın ciddiyetine inandırmak, Halkın günlük ihtiyaç ve isteklerini öne almak*" gibi maddiyata dayanmayan ve yapılması beklenen işleri bu şekilde sıralanmıştır⁶⁰⁹.

1950 yılının son seçimleri olan İl Genel Meclisi seçimleri Aralık ayında yapılmıştır. 26 kişiden oluşan Tokat ili Genel Meclis Seçimi için partiler her ilçeden asil ve yedek adaylar göstermişlerdir. Tokat'ta seçilen İl Genel Meclisi azalarından 16'sı DP'li, 10'u Cumhuriyet Halk Partilidir⁶¹⁰. 1 Aralık 1950'de Dokuzuncu dönemin ilk toplantısını yapan, İl Genel Meclisi üyeliklerine hak kazananların listesi tablo 1.21'de verilmiştir.

⁶⁰⁷BCA, FK: 490-01-0-0, YN: 11-57-3/4, 28.07.1950.

⁶⁰⁸BCA, FK: 30-11-1-0-0 YN:218-39-5/1,2,3, 04.10.1950.

⁶⁰⁹Tokat, "Belediye Seçimleri Dolayısıyla", Nu.38, Y.1, 09.09.1950, s.1.

⁶¹⁰BCA, FK: 30-01-0-0, YN: 51-309-9/4, Belgenin Tarihi Belirtilmemiş.

Tablo 1.21: 9. Dönem, 1950 Yılı, Tokat İli ve İlçelerinden İl Genel Meclis Üyeliklerine Halk Kazananlar⁶¹¹

İlçesi ve Aza Sayısı	Kazananların İsimleri	Kayıtlı Olduğu Parti
Turhal – 4 kişi	Mehmet Kazova Hüsni İkkat Bahri Dağtaş Zeki Bilgen	DP DP DP DP
Artova – 3 kişi	Memet Yalçın Hüseyin Koçaker İhsan Pıçakçı	DP DP DP
Niksar – 3 kişi	Emin Seçgin Mehmet Celepoğlu Mustafa Altunkaya	CHP CHP CHP
Zile – 4 kişi	Fuat Akman Sıtkı Eken Hasip Paşay Hangeri Giray	CHP CHP CHP CHP
Erbaa – 3 kişi	Bedrettin Üstün Süleyman Başara Remzi Varol	CHP CHP DP
Taşova – 3 kişi	Nazım P. Türk Sefer Tanoba Hamza Caba	DP DP CHP
Reşadiye – 3 kişi	Keramettin Gençler	CHP
Tokat Merkez – 3 kişi	Ahmet Uysal İhsan Bıçakçı	

14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP, Tokat'tan birinci parti olarak çıkmıştır. İktidara geldikten sonra Tokat Valisi Abdülkadir Sözen, İçişleri Bakanlığı'na müsteşar muavini olarak atanınca yerine Bekir Suphi Aktan, Tokat valisi olarak görevlendirilmiştir⁶¹². CHP ise ülke genlinde yapılan yer değişiklikleri ve atamalara sıcak bakmamıştır⁶¹³.

1.2.2.2. 1954 Muhtarlık Seçimi ve 1955 Belediye Seçimleri

1954 yılı genel seçimlerin ardından yerel seçimlerin de yapılması için gereken dört yıllık süre dolmuştu. TBMM'de Muhtarlık ve İhtiyar Heyeti Seçimlerinin 7 Kasım'da yapılmasına karar verilirken, Belediye ve İl Genel Meclisleri seçiminin, tarihi

⁶¹¹BCA, FK: 490-01-0-0, YN: 189-754-1/41,52,53,54,55,56,57,58,59,60., 13.12.1950 - 19.12.1950.

⁶¹²Tokat, "Yeni Valimiz", Nu.29, Y.1, 08.07.1950, s.1.

⁶¹³BCA, FK:490-01-0-0, YN: 11-57-3/5.

belli olmamakla beraber, ertelendiği bildirilmiştir⁶¹⁴. Konu ile ilgili olarak Tokat Sesi gazetesinde yer alan habere göre, birkaç ay önce tadil edilen İdare-i Umumiye Kanunu'na göre belediye seçimlerinin yenilenmesi için kanuni süre 1954 Kasım ayı itibarıyla bitmektedir. Fakat yeni kanuna göre seçim tarihinden iki ay önce seçim kütüklerinin tanzimi ve listenin asılması gerekmektedir. İki ay sonrasında da Anadolu'nun birçok yerinde kış sebebiyle araç gereçlerin nakli zor olacağından seçimler 1955 Haziran ayına ertelenmiştir⁶¹⁵. Seçimlerin ertelenmesi konusunda CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ise son dönemde DP'nin çıkardığı kanunlar ve yaşanan ekonomik sıkıntılar sebebiyle memlekette ortaya çıkan ağır ortamda, DP'liler seçimi kazanacaklarına ihtimal vermediklerinden seçimleri ertelemişlerdir⁶¹⁶.

Tokat'ta muhtar seçimleri için seçmen kütüklerinin hazırlanmasına Haziran ayında başlanmıştır⁶¹⁷. 7 Kasım 1954'te yapılan muhtarlık seçimlerine katılımın genel seçimler kadar fazla olmadığı, hatta şehirlerde Milletvekili seçiminde 400 civarında oy çıkan bir sandıktan bu seçimde 3 oy çıktığı iddia edilmiştir⁶¹⁸. Yapılan seçimlerde ülke genelinde DP adayları kazanmıştır⁶¹⁹. Tokat'ta 662 köy muhtarlığından 432'sini DP, 222'sini CHP, 5'ini bağımsız adaylar kazanmış, 3 köy ihtilafli durumdadır. Köy İhtiyar Meclislerinde ise 659 heyetten; DP 412, CHP 212, Bağımsızlar 5, karma listeler 30 heyet kazanmıştır⁶²⁰. İl Merkezinde kayıtlı 28.543 seçmenden 16.502'si seçime katılmış, merkez mahallelerinde DP 22, Karışık Liste 5, Halk Partisi 4 muhtarlık kazanmıştır. Merkez köylerinde DP 55, karışık liste 17, CHP 17 muhtarlık; merkez ve

⁶¹⁴*TBMM, Tutanak Dergisi*, Dönem.10, C.2, İçtima 1, 14.10.1954.; *Halk Sesi*, "Muhtar Seçimleri", Nu.138, Y.2, 21.08.1954, s.1.

⁶¹⁵*TBMM, Tutanak Dergisi*, Dönem.10, C.2, İçtima 1, 14.10.1954; *Tokat Sesi*, "Seçimler Haziran Ayında Yapılacaktır", Nu. 417, Y. 5, 19.11.1954, s.1.

⁶¹⁶*Zile*, "Geri Bırakılan Seçimler Hakkında Gülek CHP'nin Görüşünü Açıkladı", Nu.74, Y.1, 19.10.1954, s.1.

⁶¹⁷*Genç Demokrat*, "Şehrimizde Genel Meclis, Belediye ve Muhtar Seçimi Hazırlıkları", Nu.10, Y.1, 13.06.1954, s.2.

⁶¹⁸*Halk Sesi*, "İştirak Azlığı", Nu.162, Y.2, 15.11.1954, s.1.

⁶¹⁹*BCA, FK: 030-01-0-0 YN: 67-422-1, 07.11.1954; Gerçek Demokrat*, "Yurdun Her Yerinde Muhtar Seçimleri...", Nu.169, Y.2, 13.11.1954, s.1; *Demokrat Artova*, "Muhtarlık Seçimleri", Nu.17, Y.1, 15.11.1954, s.1.

⁶²⁰*BCA, FK: 030-01-0-0 YN: 67-422-1/3,4 07.11.1954.*

kazalarda 90 ihtiyar heyetinin 74'ünü DP, 16'sını CHP kazanmıştır⁶²¹. Her seçim döneminde olduğu gibi, bu dönemde de Tokat gazetelerinde siyasi partilerden istifa edenlerin haberleri yer almaya devam etmiştir⁶²². Yeni Erbaa gazetesinde Bedrettin Oral'ın kaleme aldığı bir yazıda seçim sonuçları değerlendirilirken, DP'nin köy politikasının artık meyve verdiğinden, artık yolu, suyu, okulu olmayan köylerin ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanacağı bildirilmektedir⁶²³.

Mayıs 1954 seçimlerinde milletvekili seçilen Tokat Belediye Başkanı Mehmet Şahin'in yerine, yeni seçimlere kadar Mehmet Aksu Belediye Başkanı olarak seçilmiştir⁶²⁴. 1955 yılında İl Genel Meclisi seçimleri ve Belediye Meclisi seçimleri iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İl Genel Meclisi seçimleri 25 Eylül'de yapılmıştır⁶²⁵. Genel Meclis Seçimleri neticesinde Tokat'ta, Erbaa'da, DP adayları kazanmıştır⁶²⁶. Seçime katılım miktarları ve adayların aldıkları oylar tablo 1.22'de verilmiştir:

Tablo 1.22: 25 Eylül 1955, Tokat Merkez Kazası İl Genel Meclisi Seçimi Seçmen Sayıları⁶²⁷

	Seçmen sayısı	Seçime katılan seçmen sayısı
Kadın	14.319	6.603
Erkek	13.405	7.289
Toplam	27.724	13.892

⁶²¹BCA, FK: 030-01-0-0 YN: 67-422-1/2. 07.11.1954; *Tokat Sesi*, “Muhtarlık Seçimlerinin Merkez Kazada Neticesi”, 10.11.1954, Y.5, s. 423, s.2.

⁶²²*Tokat Sesi*, “Eze (Erbaa Kozlu Bucağı, Ezebağı) Köyünde Muhtar Seçimini D. Parti Kazandı”, Nu.424, Y.5, 12.11.1954, s.1.

⁶²³*Demokrat Artova*, “Muhtar Seçimlerinin Neticeleri”, Nu.51, Y.1, 16.11.1954,s.1.

⁶²⁴BCA, FK: 030-11-01-00 YN: 243-7-14/1,2,3, 17.02.1954; *Halk Sesi*, “Belediye Reisi Seçildi”, Nu.86, Y.1, 10.02.1954, s.1.

⁶²⁵*Genç Demokrat*, “İl Genel Meclisi Seçimleri Yarın Yapılıyor”, Nu. 107, Y.1, 24.09.1955, s.1.

⁶²⁶*Yeni Erbaa*, “Genel Meclis Seçimi Yapıldı”, Nu.140, Y.2, 30.09.1955, s.2.

⁶²⁷*Genç Demokrat*, “Pazar Günü Yapılan İl Genel Meclisi Seçimi Sona Erdi”, Nu.109, Y.1, 27.09.1955, s.1.

Tablo 1.23: 1955 İl Genel Meclisi Seçimine Katılan Asil ve Yedek Adayların Aldıkları Oy Miktarları⁶²⁸

Adayın Adı-Soyadı	Aldığı Oy miktarı	Asil/ Yedek
Emin Caner	13.680	Asil
Mesrur Gürgeç	13.679	Asil
Süleyman Kaya	13.638	Asil
Bekir Şahin	13.595	Asil
Haydar Özenç	13.495	Yedek
Zeki Akevren	13.451	Yedek
Ahmet Özduru	13.541	Yedek
Yahya Paldan	12.296	Yedek

Seçimler yaklaşırken Tokat'taki gazeteciler, vatandaşların fikirlerini etkilemek amacıyla çeşitli propaganda yazıları kaleme almışlardır. Yeni Erbaa gazetesinde yayınlanan başyazıda “su, kanalizasyon tesisleri ve başlanan inşaatların tamamlanması için ilçe belediyesinin hükümet ile aynı partiden olması lazımdır ve hatta şarttır. Aksi halde üç kez felakete uğramış, yeri değişmiş, kısa bir maziye sahip Erbaa için çok büyük bir kayıp olur ” denilmektedir⁶²⁹. Turhal'da partili adayların yanı sıra bağımsız adayların da katılmasıyla seçimlerin çekişmeli geçeceğinin beklendiği bildirilmiştir⁶³⁰.

13 Kasım 1955 Belediye Meclisi Azalıkları Seçimi'nde Tokat merkezde 26 üyeliğin tamamını DP adayları kazanmıştır. 1950 yerel seçimlerine göre seçmen miktarında 13.000 kişi kadar bir artış olmuş, ancak seçime katılım oranı % 29,60 seviyesinde düşük seyretmiştir. Kullanılan 83.390 oydan, 75.728'ini DP alarak İl Genel

⁶²⁸Genç Demokrat, “Pazar Günü Yapılan İl Genel Meclisi Seçimi Sona Erdi”, Nu.109, Y.1, 27.09.1955, s.1; Seçimlerde asil üye seçilen isimler, seçimlerden önce, yapılan aday yoklaması listesinde yer alan isimlerdir. Bkz. Gerçek Demokrat, “İl Genel Meclis Üyelikleri İçin DP Aday Yoklaması Yaptı”, Nu. 264,Y.3, 01.09.1955, s.1.

⁶²⁹Yeni Erbaa, “Belediye Seçimleri Dolayısıyla Bir Hasbihal”, Nu.149, Y.2, 01.11.1955, s.1.

⁶³⁰Turhal, “Belediye Seçimlerinin İlçemizde Çekişmeli Geçeceği Tahmin Ediliyor”, Nu.507, Y.4, 08.11.1955, s.1.

Meclisi üyeliklerinin tamamını elde etmiştir⁶³¹. Seçimlerde DP Tokat merkez dışında Zile, Almus ve Reşadiye’de kazanmıştır⁶³². Seçimlerde müstakil adaylar ise, Artova’da 371 oy alarak 12 aza kazanmış, Turhal’da 2.370 oy alarak 20 azalık kazanmış, Niksar’da 1.811 oyla 18 azalık kazanmış⁶³³, Erbaa’da 400 oy farkla 17 azalık kazanmıştır. Karayaka bucağında 12 asil azalıktan 7’sini DP, 5’ini Bağımsızlar kazanmıştır⁶³⁴. Belediye Meclisi seçimlerinin ardından, üyelerin bir araya gelerek yaptıkları seçim neticesinde Tokat Belediye Başkanlığına Mesrur Gürgenç seçilmiştir⁶³⁵. İlçe belediye başkanlıklarına ise; Zile’de Macit Gürsoy, Niksar’da Ahmet Kaynar, Erbaa’da Sermet Durmuş, Reşadiye’de Kemal Tüfekçi, Turhal’da Bekir Şeyhoğlu⁶³⁶, Artova’da Osman Çıtak⁶³⁷ seçilmişlerdir⁶³⁸.

1954’te Almus bucağı, kaza haline getirilmiştir. 10 Haziran’da yapılan törende Vali Fazıl Kaftanoğlu, milletvekilleri Selahattin Gülüt ve Mehmet Şahin hazır bulunmuşlardır⁶³⁹. Almus’ta belediye teşkil edilmesinin ardından işlerin bir muhtar tarafından yürütüldüğü burada yeni teşkil edilen kaza ve vilayetlerde olduğu gibi belediye seçimi yapılması istenmektedir⁶⁴⁰.

1957 yılında Pazar bucağında belediye teşkil edilmesinin ardından 10 Mart’ta Belediye başkanlığı seçimi yapılmıştır. Yapılan seçimde CHP’nin 448 oyuna karşılık, DP 1164 oy alarak kazanmıştır⁶⁴¹. 20 Mart’ta, yapılan seçim neticesinde İlçe Belediye Meclisi’nin 13 üyeliğini de DP adayları kazanmıştır⁶⁴². 1959’da da Almus ilçesine bağlı

⁶³¹BCA, FK: 030-01-0-0 YN: 51-309-9/ 3,4, Belgede tarih belirtilmemiştir.

⁶³²Tokat Sesi, “Pazar Günü Yapılan Belediye Seçimleri”, Nu.728, Y.6, 15.11.1955, s.1; Yeni Erbaa, “Belediye Seçimleri Neticeleri”, Nu.153, Y.2, 15.11.1955, s.1

⁶³³BCA, FK: 030-01-0-0, YN: 51-309-8/4, Belgede tarih belirtilmemiştir.

⁶³⁴Yeni Erbaa, “Belediye Seçimleri Neticeleri”, Nu.153, Y.2, 15.11.1955, s.1.

⁶³⁵BCA, FK: 30-11-01-00- YN: 255-2-8, 14.12.1955.

⁶³⁶Turhal’da seçimlerden 21 gün sonra İlçe Seçim Kurulunun Turhal ilçe seçimini bozduğu bildirilmiştir. Turhal, “İlçe Seçim Kurulu 21 Gün Sonra Seçimi Bozdu”, Nu.535, Y.4, 09.12.1955, s.1.

⁶³⁷Artova’da İl seçim kurulunun seçim sonuçlarını onaylamasına rağmen, ilçe seçim kurulu Artova’da seçimleri bozmuştur. Turhal, “Belediye Seçimleri Artova’da da Bozuldu”, Nu.542, Y.4, 17.12.1955,s.1.

⁶³⁸Tokat Sesi, “Belediye Reisi Seçimi”, Nu.730, Y.6, 17.11.1955, s.1.

⁶³⁹Genç Demokrat, “ Tokat’ın ve Almus’un Bir İsteğini Daha Demokrat İktidar Yerine Getirdi”, Nu.10, Y.1, 13.06.1954, s.1.

⁶⁴⁰Tokat Sesi, “Almus Belediye Seçimleri”, Nu.420, Y.5, 29.10.1954, s.1.

⁶⁴¹Demokrat Zile, “Pazar Belediye Seçimi”, Nu.581, Y.4, 12.03.1957, s.1.

⁶⁴²BCA, FK: 030-01-0-0, YN: 51-310-4/5, 20.03.1957.

Muhat (Çevreli) köyünde belediye teşkil edilmiştir⁶⁴³. 1960 yılında yapılan Belediye ara seçimlerinde Muhat'ta DP adayları kazanmıştır⁶⁴⁴.1958 yılında Turhal'a bağlı on mahalle ve köyde yapılan muhtar ve ihtiyar heyeti ara seçimlerinin dokuzunu DP adayları kazanmıştır⁶⁴⁵.

1957 yılında Belediye Başkanı Mesrur Gürgeç'in, Milletvekili seçiminde aday olmak üzere görevinden, istifa ermesiyle yerine Avukat Lütfi Uzel belediye başkanı seçilmiştir⁶⁴⁶.

1.2.2.3. 1959 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri

1958 yılına gelindiğinde Kasım ayında muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinin yenilenmesi için gerekli olan 4 yıllık süre dolmuştu. TBMM'de 19 Kasım 1958'de yapılan toplantısında bu konu görüşülerek, 6.834 ve 6.835 sayılı kanunların ilgili maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki tavrı görüşülmüş, seçimlerin ertelenmesi kararı ekseriyetle kabul edilmiştir. Seçimlerin ertelenmesine sebep olarak da seçmen kütükleri mevzuunun halli ve aksaklıkların giderilmesi meselesi gösterilmiştir. Buna göre şehir ve kasaba ve köylerdeki mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimleri 1959 yılı Kasım ayına ertelenmiştir⁶⁴⁷. 20 Temmuz 1959'ta TBMM'de alınan bir kararla, İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisleri seçimi 1960 yılı Eylül ayına ertelenirken, 1959 yılı Kasım ayında yapılacak olan mahalle ve köy muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinin 1960 yılı Kasım ayına ertelenmesine karar verilmiştir⁶⁴⁸.

⁶⁴³BCA, FK: 030-11-1, YN:275-13-1, 25.05.1959.

⁶⁴⁴BCA, FK: 030-01-0-0, YN: 52-313-5/2, 10.04.1960.

⁶⁴⁵BCA, FK: 010-09-0-0, YN: 217-673-2/94.

⁶⁴⁶BCA, FK: 030-11-1, YN: 267-30-2/3, 25.10.1957.;Tokat Sesi, "Belediye Reisliğine Lütfi Uzel Seçildi", Nu.1294, Y.8, 27.09.1957, s.1.

⁶⁴⁷Resmî Gazete, Nu.10.066, 25.11.1958, Salı, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10066.pdf> Erişim Tarihi 22.02.2019; Yeni Erbaa, "Muhtar Seçimleri Bir Yıl Geri Bırakıldı", Nu. 462, Y.5, 21.11.1958, s.1.

⁶⁴⁸TBMM, Zabıt Ceridesi, Devre.11, C.9, İçtima. 2, 83. İnikat, s. 358, 17.07.1959. ; Yeni Erbaa, "Mahalli ve Ara Seçimler Bir Yıl Geri Bırakıldı", Nu.530, Y.6, 24.07.1959, s.1.

1.3. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE TOKAT MİLLETVEKİLLERİ

1.3.1 IX. Dönem Tokat Milletvekilleri

1.3.1.1. DP Milletvekilleri

1.3.1.1.1. Ahmet Gürkan

Ahmet Gürkan 1903'te Rize'de doğmuştur. İlahiyat Fakültesi Mezunlu olan Gürkan, Arapça ve İslam Hukuku alanlarında uzmandır. Samsun Başalan, Hacıismail Köyleri öğretmeni, Rize Şeriye kâtipliği, Dava vekilliği, Müteahhitlik, Serbest ticaret, 9. ve 10. Dönem Tokat Milletvekilliği yapmıştır. Milletvekilliği sırasında hazırladığı soru önermeleri, kanun teklifleri ve yaptığı Meclis konuşmalarını kaleme aldığı ve 1970 yılında kitap haline getirdiği “Mebusluğum”; İsmet İnönü'nün mal varlığı ile ilgili sorularını dile getirdiği “İsmet Paşa'nın Beytülmalî” ve Cumhuriyetin ellinci yılı münasebetiyle kaleme aldığı “1919-1973 Cumhuriyet, Meclis, Hükümetler, Başkanlar” adlı üç kitabı vardır. Ahmet Gürkan, 20.02.1990'da vefat etmiştir⁶⁴⁹.

1950 seçimlerinde 147.874 oydan 80.965 oy olarak milletvekili seçilmiştir⁶⁵⁰. Milletvekili seçildiği dönemde hakkında tutuklama kararı bulunan Gürkan⁶⁵¹, seçimlerin ardından bu kararın uygulanmasına fırsat kalmadan TBMM'ye girmeyi başarmıştır⁶⁵².

⁶⁴⁹ TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.78.

⁶⁵⁰ https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/SM_1900_1_9.pd, erişim tarihi 25.02.2019.

⁶⁵¹ BCA, FK: 490-01-438, YN: 1817-2-1, 14.07.1949.

⁶⁵² Tokat Gazetesinde yer alan habere göre Ahmet Gürkan hapse mahkûm edilmiştir. *Tokat*, “Hapse Mahkûm Edilen Tokat DP Milletvekili Adayı”, Nu.19, Y.1, 08.05.1950, s.3.; 1948 yılında yapılan ara seçimler Tokat'ta da uygulanmıştır. Seçim kanununun düzenlenmediğini öne süren DP seçimlere girmeme kararı almıştır. Tokat'ta Taşova ilçe idare heyetinde yer alan Ahmet Gürkan ve heyettekiler DP'li vatandaşların seçimlere katılmaması konusunda bir bildiri hazırlamış ve yayınlamışlardır. Beyannamenin yayınlanmasından 6 ay sonra Erbaa Müddeiumumiliği(Savcılığı) tarafından parti başkanı sıfatı ile Ahmet Gürkan hakkında soruşturma başlatılmıştır. Ahmet Gürkan, savcılığa verdiği ifadede, beyannamede hakareti mutazammın (içeren) hiçbir kelime olmadığını, beyannamenin içeriğinin CHP'yi tenkitten ileri geçmediğini ve gerekirse İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden tayin edilecek bilirkişiler marifetiyle tetkik ettirilmesini talep etmiştir. Savcının bu talebi kabul etmesinin ardından beyanname İstanbul'a gönderilmiş ve Profesör Sabri Esat Siyavuşgil'e tetkik ettirilmiştir. Raporun Ahmet Gürkan'ın ifadesini destekler nitelikte olması ile savcılık, Gürkan hakkında takipsizlik kararı vermiştir. Ancak Adalet Bakanlığı, dosyanın yeniden takip edilmesini isteyince, savcılık beyannamede suç unsuru bulunduğu gerekçesiyle dosyayı mahkemeye aktarmıştır. Mahkemede, Ahmet Gürkan'ın beyannameyi

Ahmet Gürkan, milletvekilliği boyunca pek çok konuda tasarı ve teklif sunan, gerekli gördüğü yerlerde itiraz etmekten çekinmeyen aktif bir siyasetçidir. Gürkan, milletvekili seçildikten sonra ilk teklifini, Ezanın yeniden Arapça okunması için 31 Mayıs 1950 tarihinde, TBMM'ye sunmuştur. Ezanın Türkçe okunmasının laikliğe aykırı olduğunu bildiren Gürkan teklif metninde “*sabık iktidarın laikliği din aleyhinde tefsir etmesi suretiyle iman, ahkâm ve amelden mürekkep Müslümanlık dininin amele taalluk eden ezan ve kametin Türkçe okunmasını mecbur tutması Laiklik prensibini ihlal ve Anayasa'nın verdiği vicdan hürriyetine tecavüzdür*” ifadelerini kullanmıştır⁶⁵³. Ahmet Gürkan ve Kayseri Milletvekili İsmail Berkok ile 13 arkadaşının Türk Ceza Kanunu'nun 4055 sayılı kanunla değiştirilmiş olan 526. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı, 16 Haziran 1950'de TBMM'de yapılan oylama neticesinde kabul edilerek kanun haline gelmiştir⁶⁵⁴. DP Meclis grubu toplantılarında da konuşmalar yapan Gürkan, CHP'nin iktidarı döneminde Anayasa'daki terimlerin Türkçeleştirilmesi adına yapılan değişiklikleri “*uydurma dil*” olarak nitelendirmiş ve yeni bir Anayasa oluşturulana kadar beklemek yerine eski anayasa metninin tekrar kullanılmasını teklif etmiştir⁶⁵⁵. Ahmet Gürkan'ın “*dini tahsil müesseseleri açılması*” hakkındaki kanun teklifi münasebetiyle Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri bir konuşma yapmış ve “*bu memlekette cahil hocaların dini istismar etmelerini engellemek maksadıyla İmam Hatip Okulları'nın genişletilmesinin ve İlahiyat Fakültelerinde öğrenci yetiştirilmesinin Bakanlıkça planlandığını*” bildirmiş, bunun üzerine Ahmet Gürkan, teklifini geri çekmiştir⁶⁵⁶. 1951 yılında Dilekçe Komisyonuna seçilmiştir⁶⁵⁷. Vilayet merkezinde ve

yeniden incelemek için bilirkişiye gönderilmesi ve mahkemenin ertelenmesi talebi reddedilmiştir. Ardından 15 Ocak 1950 tarihli kararla Ahmet Gürkan'a 5 ay müddetle hapis cezası verilmiştir. Ahmet Gürkan, kararı temyiz etmiş ise de 14 Mayıs seçimlerine bir hafta kala karar Yargıtay'ca onanmış ve Erbaa'ya iade edilmiştir. Bunun üzerine Ahmet Gürkan hakkında yakalama kararı çıkarılmıştır. Seçimlerde milletvekili adayı olan Gürkan, tevkif edilirse seçmen üzerinde olumsuz etki bırakmasın diye bu süreçte Amasya'ya geçmiş ve seçim sonuçlarını orada beklemiştir. Seçimlerden önce yakalanması için yerel gazetelerde, ihbar edene ödül verileceği bildirilse de kendisini kimsenin ihbar etmediğini bildiren Gürkan, seçim sonuçlanınca mazbatasını almak için Tokat'a dönmüştür. Bilgi için bkz. Ahmet Gürkan, *Mebusluğum TBMM'de İki Devre*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1960,s. 4-5.

⁶⁵³Gürkan, a.g.e, s. 32.

⁶⁵⁴TBMM, *Tutanak Dergisi*, 9. Dönem, C.1, 9. Birleşim, s.179-187.

⁶⁵⁵BCA, FK: 030-01-0-0, YN: 44-259-6/3, 20.11.1950.

⁶⁵⁶*Yeni Konya*, “Dini Tahsil müesseseleri, İmam Hatip Okulları Genişletilecek”, Nu.727, 15.06.1951, s.1.

⁶⁵⁷*Tokat Postası*, “Komisyonlara Seçilen Milletvekillerimiz”, Nu.7, Y.1, 16.11.1951, s.1.

ilçelerde düzenlenen DP Kongrelerine katılarak konuşmalar yapmış, Tokat'ta bulunduğu dönemlerde partililerle ve vatandaşlarla bir araya gelerek onların dertlerini dinlemiştir⁶⁵⁸.

Ahmet Gürkan, Almus Barajı'nın inşası konusunda girişimlerde bulunmuş⁶⁵⁹, köylünün dertlerini TBMM'de dile getirmiş⁶⁶⁰, Tokat'ta Emlak Kredi Bankası'nın açılması, tütün imalathanesinin kurulması, turistik mahiyette otel, gazino ve lokanta açılması için TBMM'de görüşmeler yapmış⁶⁶¹, Tokat'ın sel derdi ile ilgili olarak Bayındırlık Bakanlığı'nın projelerini⁶⁶² takip etmiştir. 1952 yılında Taşova'nın Amasya'ya bağlanması konusunda TBMM'de yaptığı konuşmada DP Tokat grubunu temsil etmiş ve sunduğu teklif kabul edilerek, Taşova Amasya'ya bağlanmıştır.

Ahmet Gürkan, "CHP'nin Halkevlerine sarf edilmek üzere devlet daire ve müesseselerinden alıp zimmetinde bıraktığı paraların istirdadı" hakkında verdiği bir kanun teklifinin İçişleri, Adalet, Maliye ve Bütçe Komisyonlarına havale edilmesi için başvurmuştur⁶⁶³. Yapılan görüşmelerden sonra Gürkan'ın yaptığı kanun teklifi kabul edilmiştir. Ancak Gürkan 15.12.1953'te verdiği bir dilekçede, 14.12.1953 ile bu teklifin geri verilmesini istemiş ve teklifi geri verilmiştir⁶⁶⁴.

⁶⁵⁸*Tokat Postası*, "Ahmet Gürkan Şehrimizde", Nu.147, Y.3, 13.08.1953; *Demokrat Artova*, "Milletvekillerimiz Şehrimizde", Nu.4, Y.1, 20.09.1954

⁶⁵⁹*Tokat Sesi*, "Ne Zaman?", Nu.68, Y.1, 08.06.1951,s.1-3.

⁶⁶⁰*Tokat Sesi*, "Ahmet Gürkan İle Bir Konuşma", Nu79, Y.1, 17.07.1951, s.1.

⁶⁶¹*Tokat Sesi*, "Milletvekilimiz Ahmet Gürkan İle Bir Konuşma", Nu.155, Y.2, 04.04.1952, s.1,2.

⁶⁶²Gazete muhabirinin Tokat'ın sel derdi ile ilgili sorularına cevaben: Devlet 1952 su işleri programına Behzat Deresi güzergâhı ve diğer yan derelerin ıslahı ve Çay deresine terkip bentleri yapmak için 600.000 lira tahsisat koymuştur. Ayrıca ırmağın yatağını genişletmek ve evleri istimlak etmek için 687.850,15 lira tahsisat ayrılmıştır. Bu bağlamda toplamda 1.287.820,15 liralık bir tahsisat belirlenmiştir. Bir an önce çalışmalara başlanacaktır. Bkz. *Tokat Sesi*, "Milletvekilimiz Ahmet Gürkan İle Bir Konuşma", Nu.157, Y.2, 11.04.1952, s.1-3; Erbaa sulama kanalı ve sol sahil işleri için 1952 yılında hükümetin 5 milyon liralık bir projeye başladığı, 2 milyon liralık kısmının ihale edildiği ardından inşaata başlanacağı bildirilmiştir. İkinci kısım ihalesinin de 1953 yılında yapılacağı bildirilmiştir. Projeye göre Erbaa sahili yapılıp bitirilecek sonra da lüzumu halinde pompalar vasıtasıyla Karayaka – Hayati tarafına da su vermek imkânı hâsıl olacaktır. Bkz. *Tokat Sesi*, Nu.158, Y.2, 15.04.1952, s.1.

⁶⁶³Gürkan, *a.g.e.*, s.83; TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, C.12., Birleşim 31, s.304; *Tokat Sesi*, "Milletvekilimiz Ahmet Gürkan'ın Teklifi Kabul Edildi", Nu. 173, Y.2, 06.06.1952, s.1.

⁶⁶⁴TBMM, tutanaklar Dergisi, 9. Dönem, C.26, Birleşim.19, s.280.

Ahmet Gürkan Tokat Sesi gazetesine verdiği demeçte, 1953 yılında hükümetin Tokat'ta yapacağı yatırımlardan bahsetmiştir. Gürkan'ın bildirdiğine göre Erbaa'nın kanalizasyon işi hükümet tarafından yapılacak, Almus ilçe haline getirilecek, Çamlıbel ve Iğdır bucakları tam teşekküllü hale getirilecek, Tokat'ta yeni bir hükümet binası inşa edilecek, Emlak Kredi ajanlığı şubeye çevrilecek, Bahçelievler Yapı Kooperatifi'nin hızlandırılması sağlanacak, belediye işleri için İller Bankası'ndan kredi sağlanacaktır⁶⁶⁵.

Ahmet Gürkan 1954 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 146.578 oydan 80.425 oy almıştır⁶⁶⁶. TBMM'nin çalışmalarına başlamasıyla birlikte Ahmet Gürkan, hazırladığı iki teklifi Meclis Başkanlığı'na vermiştir. Tekliflerden biri, mahkemelerde yemin edilirken kişinin kendi inancına göre kutsal kitabına el basması, diğeri de ihtikâr yapan tüccarın tüm mallarının müsadere edilmesi uygulamasına son verilmesi şeklindedir⁶⁶⁷. 1954 yılı Aralık ayında Ahmet Gürkan, TBMM'de çeşitli komisyonlara Tokat ile ilgili soru önergeleri vermiştir. Bu önergeler Tokat'ta yayın yapan gazetelerde de yer bulmuştur⁶⁶⁸. Önergelerin özeti şu şekildedir:

1. Tokat vilayetinde bir çimento fabrikası ve vakıflara ait arsalar üzerinde gelir temin edecek binalar inşası hususuna dair ne düşünüldüğü suali Başvekâlete gönderilmiştir;

2. Erbaa kasabasının kanalizasyonu, Sulusaray nahiyesinin tam teşekküllü hale getirilmesi için ne düşünüldüğüne dair suali Dahiliye Vekaleti'ne gönderilmiştir.;

3. Erbaa Ovası'nın sulama ve Niksar bataklığının kurutma işlerine, Erbaa-Niksar yolu üzerindeki Talazan Köprüsü'nün tamiri ile Niksar-Reşadiye ve Tokat-

⁶⁶⁵*Tokat Sesi*, "Milletvekilimiz Ahmet Gürkan'ın Gazetemize Demeci", Nu.206, Y.3, 30.09.1952, s.1; Nu. 207, Y.3,03.10.1952, s.1,2.

⁶⁶⁶https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_1900_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁶⁶⁷*Yeni Konya*, "Ahmet Gürkan'ın Bir Kanun Teklifi, Mahkemelerde Kuran'ı Kerim'e El Basılması İsteniyor", Nu.1917, Y.5, 20.10.1954, s.1.

⁶⁶⁸*Tokat Postası*, "Ahmet Gürkan'ın Soruları", Nu.281, 10.12.1954; *Demokrat Artova*, "Ahmet Gürkan'ın Yurt Davalarında Soruları", Nu.27, 20.12.1954,s.1; *Yeni Erbaa*, "Ahmet Gürkan'ın Hükümete Soruları", Nu.59, Y.1, 14.12.1954,s.1.

Turhal arasındaki devlet yollarına, Turhal’da yapılmakta olan su kanalına ve Almus barajı inşaatına dair tahriri sual tavriri Nafia Vekâleti’ne gönderilmiştir.

4. Tokat vilayeti mektep ihtiyacının karşılanması için ne gibi tedbirler alındığına dair tahriri sual tavriri Maarif Vekâleti’ne gönderilmiştir.

5. Tokat’ın bazı kaza ve nahiyelerine hükümet doktoru tayini ile bazı kazalarında sağlık merkezi ve vilayet merkezinde bir doğumevi açılması hususunda ne düşünüldüğüne dair tahriri sual tavriri Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti’ne gönderilmiştir.

6. Medeni Kanun’un tadilini teminen Adliye Vekâleti’nce herhangi bir komisyon kurulup kurulmadığı ve Zile’de bir ağır ceza mahkemesinin teşkilinin mümkün olup olmadığına dair sual tahriri Adliye Vekâleti’ne gönderilmiştir.

7. Tokat vilayet merkezi ile bazı kaza ve nahiyelerinde 1955 senesinde hükümet konağı yapılp yapılmayacağına dair tahriri sual tavriri Maliye Vekâleti’ne gönderilmiştir.

8. Hilafî hakikat mal beyanında bulunduğu söylenen bir su işleri mühendisi hakkındaki tahriri Maliye Vekâleti’ne gönderilmiştir.

Ahmet Gürkan, 10. TBMM dönemi boyunca çeşitli konularda yirmi beş kadar teklif ve dilekçe vermiştir⁶⁶⁹. Tokat’ta boş durumda olan Kışlaya yeniden asker gönderilmesi için Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes ile görüşerek, Tokat Kışlası’na asker gönderilmesini sağlamıştır⁶⁷⁰. Ahmet Gürkan’ın CHP mallarının müsadere edilmesi ile ilgili hazırladığını bildirdiği kitabı ile ilgili olarak CHP Tokat İl

⁶⁶⁹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=AHMET%20G%20RKAN&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=30&v_kullanici_id=14234443&v_gelcek_sayfa=1 erişim tarihi 28.02.2019; Tokat Postası, “Ahmet Gürkan TBMM’ye İki Tavriri Verdi”, Nu.269, Y.3, 26.10.1954,s.1; *Tokat Postası*, “ Ceza Kanununu Tadil Etmek İsteyen Teklif”,Nu.82, Y.3, 20.12.1954, s.1.

⁶⁷⁰*Genç Demokrat*, “Milli Savunma Vekili Ethem Menderes, Uzun Zamandır Boş Duran Kışlalarımıza Asker Geleceğini Kati Bir Lisanla İfade Etti”, Nu.40, Y.1, 03.10.1954, s.1.

Başkanı Vedat Arıkan “çıkmasına vesile olduğu kanun, ismini verip hazırlamakta olduğu eser genç demokrasimize indirilecek vahim bir darbeden başka bir şey değildir” ifadelerini kullanmıştır⁶⁷¹.

Tokat’ın ihtiyaçlarını her fırsatta TBMM kürsüsünden dile getiren Ahmet Gürkan, hazırlayıp sunduğu sorulara yanıt almış, Tokat’ın okul ve doktor eksiklerini gidermek için hükümetten yardım temin etmiştir. İğdir ve Pazar bucaklarına hükümet tabibi tayin edileceği, Niksar, Artova ve Almus’ta birer sağlık merkezi açılması için girişimde bulunulduğu, Milli Eğitim giderleri için 230 bin liralık tesisat temin edildiği, Tokat Lisesi için 5 bin liralık ödenek temin edildiği bildirmiş, Tokat halkının kendisinin çalışmalarından ne kadar memnun olduğunu dile getirmişlerdir⁶⁷². Ekonomik koşulların giderek zorlaştığı dönemde ihtikârla mücadele kanunu çıkarılması için TBMM’ye teklif veren Ahmet Gürkan, kanun teklifi görüşülürken hayat pahalılığının en çok fakir halkı zorladığından bahsetmiş, şeker fabrikalarının, çimento fabrikalarının sayılarının günbegün artmasına karşılık her iki ürünün fiyatında da küçük bir indirim yapılmadığını ifade etmiştir⁶⁷³. Demokrat Artova gazetesinde, milletvekilleri Ahmet Gürkan ve Ömer Sunar’ın Artova sağlık merkezi, elektrik işleri, ortaokul inşası gibi konularda tahsisat sağladıkları bildirilmiş, milletvekillerinin ilgisinden memnuniyet duydukları ifade edilmiştir⁶⁷⁴. Ahmet Gürkan’ın TBMM’de Maliye Bakanı’na yönelttiği Tokat merkez ve ilçelerinin ihtiyacı olan hükümet konaklarının inşası sorusuna, Bakan Hasan Polatkan cevap vermiş, Tokat Hükümet Konağı’nın 1955 yılında yapımına başlanacağını, Artova ve Bereketli kazası hükümet konaklarının 1956 yılı programlarına alınmış olduğunu bildirmiştir⁶⁷⁵.

⁶⁷¹Turhal, “Ahmet Gürkan’ın CHP’yi Kapatmak İçin Hazırlayacağı Eser Hakkında”, Nu.81, Y.2, 07.01.1954, s.1.

⁶⁷²Demokrat Artova, “Milletvekilimiz Ahmet Gürkan’ın Memleketimize Bu Dönem Yaptığı İşler”, Nu.34, Y.1, 17.01.1955, s.1,2.

⁶⁷³Hürsöz, “Ahmet Gürkan’ın Kanun Layihası”, Nu.9, Y.1, 27.12.1955, s.1; Genç Demokrat, “Tokat Mebusu Ahmet Gürkan İhtikârla Mücadele Hakkında TBMM’ye Bir Teklif Verdi”, Nu.143, Y.1, 22.11.1955,s.1.

⁶⁷⁴Demokrat Artova, “Milletvekillerimizin Çalışmaları”, Nu.35, Y.1, 24.01.1955, s.1.

⁶⁷⁵Demokrat Artova, “Şirin Artova’mız 1956 Yılında Hükümet Konağına Kavuşuyor”, Nu.36, Y.1, 27.01.1955, s.1.

1.3.1.1.2. Fevzi Çubuk

Fevzi Çubuk, 1898'de Trabzon'da doğmuştur. Harp Okulu'ndan mezun olan Çubuk, Askerlik ve tarımla uğraşmıştır. 13. Kafkas Makineli Tüfek Bölüğü Takım Komutanlığı, Çiftçilik, 9. Dönem Tokat Milletvekiliği görevleri yapan Fevzi Çubuk 22.06.1963'te vefat etmiştir⁶⁷⁶.

Fevzi Çubuk seçim mazbatasında kendi el yazısıyla yazdığı özgeçmişinde yer alan ifadelerle göre, I.Dünya Savaşı'nın Kafkas Cephesi'nde; Milli Mücadele'nin Batı Cephesi ve Sakarya Muharebeleri'nde, Büyük Taarruz'da ordu, kolordu ve tümen kurmaylıkları yapmıştır. Savaşlarda aldığı yaralar sebebiyle İstiklal Harbi Malulü olarak emekliye ayrılmıştır. SCF'nin Tokat şubesi kurucu üyelerinden olan Çubuk, Tokat'ta DP il teşkilatının kurulmasında da görev almıştır. Aynı zamanda partinin il idare heyetinde yöneticilik yapmıştır. Ayrıca seçim mazbatasında “*Demokrasi davasının Milletvekili olarak Tokat'tan Büyük Millet Meclisine üye seçildim*” ifadelerine yer vermektedir. Çubuk, Tokat'ta 1950 seçimlerinde kullanılan 147.874 oydan 81.449'unu almıştır⁶⁷⁷.

Fevzi Çubuk, 1950 yılında Dökmetepe Bucağına bağlı, Gürcü, Büyük ve Küçük Birep ile Pazar Bucağına bağlı Büyük ve Küçük Endiz (Merkez ilçesi, Büyük ve Küçük Bağlar) köylerinin Tokat'a bağlanmasında yaptığı çalışmalar sonucunda başarılı olmuştur⁶⁷⁸. 1951 yılında Ulaştırma Komisyonu'na seçilmiştir⁶⁷⁹. 1951 yılında Tokat DP il binasında yapılan toplantıya katılan Fevzi Çubuk, vatandaşların “*Tokat milletvekillerinin şehrin dertleri ile ilgilenmedikleri*” konusundaki serzenişlerine maruz kalmış, olgunlukla dinlediği eleştiriler karşısında, yapılan köy yolları ve su işlerinden

⁶⁷⁶TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.78.

⁶⁷⁷https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1899_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁶⁷⁸BCA, FK: 30-11-1-0, YN: 228-41-19; *Tokat Sesi*, “Endizler ve Birepler Tokat'a Bağlandı”, Nu.14, Y.1, 01.12.1950,s.1.

⁶⁷⁹*Tokat Postası*, “Komisyonlara Seçilen Milletvekillerimiz”, Nu.7, Y.1, 16.11.1951, s.1.

bahsetmiştir⁶⁸⁰.Fevzi Çubuk, 1951 yılı Haziran ayında Ankara'daki evinde bir memurun saldırısıyla 8 yerinden bıçaklanarak yaralanmıştır⁶⁸¹.

1.3.1.1.3. Sıtkı Atanç

Sıtkı Atanç 1880'de Selanik'te doğmuştur. İstanbul Tarım Yüksek Okulu'ndan mezun olan Atanç, ticaret, ziraat, orman, hukuk, tütün tüccarlığı gibi ekonomik faaliyetlerde bulunmuştur. 6. ve 9. Dönem Tokat milletvekilliği yapmıştır. Sıtkı Atanç, 1950 seçimlerinde 147.874 oydan, 81.626 oy alarak milletvekili olmuş⁶⁸², 19.12.1967'de hayatını kaybetmiştir⁶⁸³.

Milletvekili seçilmesinin ardından Sıtkı Atanç'ın soyadının "Ataç" olarak değiştirilmesi için talepte bulunulmuş ancak, nüfus kayıtlarında "Atanç" olarak geçtiği gerekçesiyle talep reddedilmiştir⁶⁸⁴. 1951 yılında Gümrük ve Tekel Komisyonu'na seçilmiştir⁶⁸⁵. TBMM'nin tatil olduğu dönemlerde Tokat'ta bulunarak seçmenleri ile bir araya gelmeye özen göstermiştir⁶⁸⁶.

Sıtkı Atanç, Orman Kanunu hakkında bir tasarı hazırlamış ve TBMM'de sunmuştur⁶⁸⁷. Kanunun gerekçesi, "*orman sayılacak yerlerin açıkça belirtilmesi lazımdır. Aksi halde bugün henüz mevcut fakat tahrip edilmekte olan ormanların ve önceden orman iken bugün fundalık, çalılık veya makilik haline gelmiş bulunan, ne hayvancılık ne de tarım için fayda sağlayan, hatta tarımda su baskınları tehlikesinin olması sebebiyle, çok zararlı olan yerleri hukuken ve fiilen devlet elinde tutarak, orman rejimine tabi kılmak ve fundalık, çalılık, makilik alanları ağaçlandırmak*"⁶⁸⁸ şeklindedir.

⁶⁸⁰Tokat Sesi, "DP'deki Toplantı", Nu.46, Y.1, 23.03.1951,s.1-3.

⁶⁸¹Yeni Konya, "Demokrat Bir Milletvekili Bıçaklandı", Nu.726, 14.06.1951,s.1.

⁶⁸²https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/SM_1901_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁶⁸³TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.78.

⁶⁸⁴BCA, FK: 030-10-0-0, _ 77-513-9/3,4., 13.07.1950.

⁶⁸⁵Tokat Postası, "Komisyonlara Seçilen Milletvekillerimiz", Nu.7, Y.1, 16.11.1951, s.1.

⁶⁸⁶Tokat Sesi, "DP'deki Toplantı", Nu.46, Y.1, 23.03.1951.

⁶⁸⁷Tokat Sesi, "Milletvekilimiz Sıtkı Atanç'ın Orman Kanunu Tasarısı", Nu.79, Y.1, 17.07.1951; Nu.84, Y.1,03.08.1951.

⁶⁸⁸Tokat Sesi, "Tokat Milletvekili Sıtkı Atanç'ın Orman Kanunu Teklifi", Nu.81, Y.1, 24.07.1951, s.1,3.

Özetle Sıtkı Atanç bu kanun teklifinde, ormanların tahrif edilmesini önlemek için Devletin orman işletmelerini üstlenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

14 Ocak 1952’de toplanan TBMM’de Ahmet Başibüyük ve Hüseyin Ortakçioğlu’nun, “*emir erlerinin kaldırılması hakkındaki*” kanun tekliflerini reddeden Milli Savunma raporunun müzakeresinde söz alan Tokat Milletvekili Sıtkı Atanç; “*Milli Savunma raporunun tezatlarla dolu olduğunu, bu komisyonun emir erlerini kapı kulu olarak kullanmayı bir hak saydığını, anayasaya göre bu emir erlerinin kaldırılması gerektiğini söylemiştir. Vatan hizmeti yapmaya gelen erlerin şeref ve haysiyetlerinin bu vazife ile bağdaştırılamayacağını, bunları hizmetçi olarak hususi işlerde çalıştırmamanın vatani hizmet sayılamayacağını, bu durumun anayasaya ve insan haklarına aykırı olduğunu söyleyerek komisyon raporunun reddini ve kanun teklifinin müzakere edilmesini*” istedi. Neticede kanun teklifi hükümetten gelecek tasarı ile birleştirilmek üzere komisyona iade edilmiştir⁶⁸⁹.

1.3.1.1.4. Ömer Hamdi Koyutürk

Ömer Hamdi Koyutürk 1889’da Tokat’ta doğmuştur. Koyutürk, Harp Okulu’ndan mezun olmuştur. Balkan Savaşları sırasında Üsküp’e tayin edilmiş, 6. Piyade alayı Karadağ Redif Hudut Bölgesinde bulunmuştur. Balkan Savaşları’ndan sonra 8. Piyade Alayı Talimgâhı ve 13. Piyade Alayı Hücüm Taburu ve Zabit Talimgâhı komutanlığı yapmıştır. 1. Ordu Komutanı Nurettin Paşa’nın yaverliği, 16. ve 28. Tümen Komutanlığı, 10. Kolordu Komutanlığı yapmıştır. Milli Mücade’ye de katılan Koyutürk, muhtelif nişan ve madalyalarla taltif edilmiş Tümgeneralliğe kadar yükselmiştir⁶⁹⁰. 9. Dönem Tokat Milletvekili olan 24.04.1967’de vefat etmiştir⁶⁹¹.

⁶⁸⁹Tokat Postası, “Emir Erlerinin Kaldırılması Hakkında Sıtkı Atanç’ın Meclisteki Konuşması”, Nu.27, Y.1, 26.01.1952, s.1.

⁶⁹⁰BCA, FK: 30-11-1-0, YN: 192-17-7 /1,2,3,4, 27.06.1947;

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1901_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁶⁹¹ TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.78.

Ö. Hamdi Koyutürk 1950 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 147.874 oydan 82.374 oy alarak Milletvekili seçilmiştir⁶⁹². 1951 yılında Sayıştay komisyonuna seçilmiştir⁶⁹³. Ö. Hamdi Koyutürk 04.02.1952'de TBMM'de Tokat'ın derterleri ile ilgili sözlü soru önergesi vermiştir. Önergede “*Tokat'ı her yıl tehdit eden sel felaketlerine karşılık hükümetin ne yaptığı, harabe halinde olan Tokat'ın kalkınması için hükümetin neler düşündüğü, Tokat ilinin dere içinden çıkarılarak yerinin değiştirilmesi*” gibi Tokat'ı ilgilendiren konulara değinilmekteydi⁶⁹⁴. Sorulara cevap veren Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu şunları söylemiştir: “*Tokat'a şimdiye kadar 160.000 lira para yardımında bulunulmuştur. Ayrıca hububat tohumu ve fidan yardımı da yapılmıştır. Tokat ilinin kalkınması için istenen ve yüz milyon kilovat saat elektrik enerjisi sağlayacak olan Almus Barajı'nın proje ve planları, elektrik işleri ile ilgili mütehassıs kuruma havale edilmiştir*”⁶⁹⁵. Koyutürk konuşmasının devamında, “*Tokat'ın son 40 yılda uğradığı bir büyük deprem ve dört büyük selden dolayı vatandaşların muzdarip olduğunu, şehre yapılacak para yardımının yanında şehrin merkezinin 25-30 yıllık bir vadede Köprübaşı mevkiine nakledilebileceğini, yaşanan sıkıntılardan Tokat'ın çok gerilemiş olduğunu CHP devrinde tütün imalathanesi açılacakken bir anda makinelerin Malatya'ya nakledildiğini, her gelen idare amirinin iyi niyetle de olsa hesapsız iş yaptığını, sonuç olarak hükümetin Tokat'ın elinden tutup onu kaldırmasını*” istemektedir⁶⁹⁶. 1953 yılında rahatsızlanan Koyutürk, Ankara Numune Hastanesi'ne yatırılarak tedavi olmuştur⁶⁹⁷. Hamdi Koyutürk 1954 seçimlerinde milletvekilliğine aday olmamıştır⁶⁹⁸.

⁶⁹²https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/SM_1901_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁶⁹³*Tokat Postası*, “Komisyonlara Seçilen Milletvekillerimiz”, Nu.7, Y.1, 16.11.1951, s.1.

⁶⁹⁴*Tokat Postası*, “Hamdi Koyutürk'ün Sözlü Sorusu”, Nu.30, Y.1, 06.02.1952, s.1.

⁶⁹⁵*Tokat Postası*, “Hamdi Koyutürk'ün Sözlü Sorusu”, Nu.30, Y.1, 06.02.1952, s.1; https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=41:42&v_Mecelis=1&v_donem=9&v_yasama_yili=&v_cilt=13&v_birlesim=035, erişim tarihi 26.02.2019.

⁶⁹⁶https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=41&sayfa_no_son=42&sayfa_no=42&v_Mecelis=1&v_donem=9&v_yasama_yili=&v_cilt=13&v_birlesim=035, Erişim Tarihi 26.02.2019.

⁶⁹⁷BCA, FK: 30-10-00-00, YN: 5-27-32 /1,2, 05.11.1953.

⁶⁹⁸*Tokat Postası*, “İki Milletvekilimiz Aday Olmuyor”, Nu.208, Y.2, 16.03.1954, s.1.

1.3.1.1.5. Mustafa Haluk Ökeren

M. Haluk Ökeren 1890'da Manastır'da doğmuştur. Ökeren, İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Tanin, Tercümanı Hakikat gazetelerinde ve Türk Yurdu, Serveti Fünun, Donanma ve Şehbal mecmualarında yazılar yazmıştır. Şehzade Abdülmecid Efendi'nin teşrifatçısı ve özel katibi, Sarıyer Pertevniyal Sultan Vakıf Okulu Öğretmeni, Edirne Kofçağız, Dambazlar, Muratlı Bucakları Müdürü, Edirne il Encümeni Baş Katibi, Kumkale Kaymakamı, Ayancık, Bergama, Karesi Merkez Bidayet Mahkemesi Savcısı, Eşme Hakimi, serbest avukat, 9. Dönem Tokat Milletvekili olarak görev yapmıştır. M. Haluk Ökeren 11.07.1966'da hayatını kaybetmiştir⁶⁹⁹.

Haluk Ökeren, 1950 seçimlerinde 147.874 oydan 81.804'ünü almıştır⁷⁰⁰. 1951 yılında Anayasa Komisyonu'na seçilmiştir⁷⁰¹. Komisyon çalışmaları kapsamında Türk Ocakları'nın feshedilmesi üzerine CHP'ye devredilen mallarının yeniden kurulan Türk Ocakları'na iadesine dair kanun teklifinde bulunmuştur⁷⁰². TBMM'de verdiği, 8 Nisan 1953 tarihli yazılı önergesinde “*zelzele ve sellerden harap olan Tokat vilayetinde Emlak Kredi Bankası şubesinin ne zaman açılacağı*” sorusunu başvekâlete yöneltmiştir⁷⁰³. Kendisine verilen cevapta, daha önce Sivas şubesine bağlı olarak kurulan ajanlığın yeteri kadar işlem adedi olmaması ve belediyenin kendilerine tahsis ettiği lokalden kira talep etmesi gibi sebeplerle, Emlak Kredi Bankası ile ilgili işlerin Sivas'tan yürütülmesi için buradaki memur geri çekilmiştir⁷⁰⁴. Seçim dönemleri dışında şehirde fazla varlık göstermeyen Ökeren, dönemin yerel gazeteleri tarafından eleştirilen milletvekilleri arasında yer almıştır⁷⁰⁵.

⁶⁹⁹ TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.78.

⁷⁰⁰ https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1902_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷⁰¹ Tokat Postası, “Komisyonlara Seçilen Milletvekillerimiz”, Nu.7, Y.1, 16.11.1951, s.1.

⁷⁰² Tokat Postası, “Meclis Komisyonlarında”, Nu.9, Y.1, 23.11.1951, s.2; https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=243&sayfa_no_son=244&sayfa_no=244&v_Meclis=1&v_donem=9&v_yasama_yili=&v_cilt=1&v_birlesim=012, erişim tarihi 27.02.2019.

⁷⁰³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem IX, C.21, Toplantı.3, 64. Birleşim, 08.04.1953, s.260.

⁷⁰⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, C.22, Birleşim.89, s. 475, 29.05.1953.

⁷⁰⁵ Tokat Postası, “Milletvekillerimiz Geliyor”, Nu.208, Y.2, 16.03.1954, s.1.

1.3.1.1.6. Mustafa Özdemir

Mustafa Özdemir, 1902’de Niksar’da doğmuştur. Rüştüye mezunu olan Özdemir Niksar Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtipliği ve tüccarlık, 9. Dönem Tokat milletvekilliği yapmıştır. Mustafa Özdemir 16.03.1974’te hayatını kaybetmiştir.

Özdemir, 1950 seçimlerinde Tokat’ta kullanılan 147.874 oydan 81.474’ünü almıştır⁷⁰⁶. 1951 yılında TBMM’de Gümrük ve Tekel Komisyonu’na seçilmiştir⁷⁰⁷. Niksar tütünlerinin Erbaa piyasasında daha serbest satılması için Tekel Başmüdürü’yle görüşüp mutabakat sağlayan Özdemir, Niksar’ın tütün derdini böylece çözmüştür⁷⁰⁸. Mustafa Özdemir, 1954 seçimlerinde Milletvekili adayı olmamıştır⁷⁰⁹.

1.3.1.1.7. Muzaffer Önal

Muzaffer Önal, 1915’te Rize’de doğmuştur. Önal yüksek tahsilini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde yapmıştır. Önal, hâkim ve savcı olarak görev yapmıştır. Tokat’ta hâkim yardımcılığı, Gediz Ceza Hâkimliği, Tunceli Cumhuriyet Savcılığı, serbest avukatlık, 9. Dönem Tokat milletvekilliği, TBMM Başkanlık Divanı kâtip üyeliği görevlerinde bulunmuştur⁷¹⁰.

Önal, 1950 seçimlerinde Tokat’ta kullanılan 147.874 oydan 81.815’ini almış⁷¹¹, Milletvekilliği görevine yeni başladığı sırada TBMM kâtipliğine seçilmiştir⁷¹².

1.3.1.1.8. (Mehmet) Nuri Turgut Topçuoğlu

Mehmet Nuri Turgut Topçuoğlu, 1897’de Tokat’ta doğmuştur. Topçuoğlu, Öğretmen Okulu ve Ankara Hukuk Fakültesi’nden mezun olmuştur. Reşadiye

⁷⁰⁶https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1904_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷⁰⁷*Tokat Postası*, “Komisyonlara Seçilen Milletvekillerimiz”, Nu.7, Y.1, 16.11.1951, s.1.

⁷⁰⁸*Tokat Sesi*, “Milletvekilimiz Mustafa Özdemir”, Nu.209, Y.3, 10.10.1952, s.1.

⁷⁰⁹*Tokat Postası*, “İki Milletvekilimiz Aday Olmuyor”, Nu.208, Y.2, 16.03.1954, s.1.

⁷¹⁰*TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.78.

⁷¹¹https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1903_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷¹²*Tokat Sesi*, “Muzaffer Önal”, Nu.8, Y.1, 03.11.1950,s.1.

İlkokulu'nda öğretmenlik yapan Topçuoğlu, maliye, hukuk, iktisat ve eğitim alanlarında çalışmıştır. Bunun yanında Samsun merkezde sıhhiye memurluğu, Reşadiye Belediyesi sıhhiye memurluğu, Belediye memurluğu, Belediye Başkanlığı, Rize merkez ve Tokat merkezde sıhhiye memurluğu, Tokat Maarif İdaresi başkatipliği, Sivas ve Trabzon mıntıkları maarif eminliği mümeyyizliği, Ankara mıntıkası Sanat Mektebi dahiliye şefliği, maarif vekaleti istatistik dairesi mümeyyizliği, maliye şubesi 1. sınıf mümeyyizliği, maarif şubesi müdür muavinliği, ziraat istatistikleri şubesi müdürlüğü, başvekalet istatistik umum müdürlüğü, milli eğitim istatistikler şubesi müdürlüğü, Kızılay mesul muhasipliği ve mümessilliği, muhacir değişimi iskan komisyonu katipliği ve başkanlığı, Unesco Türkiye Milli Komisyonu sosyal ve insani bilimler kolu temsilciliği ve üyeliği, yazarlık, 9. Dönem Tokat milletvekilliği yapmıştır. *İstatistik Kılavuzu, İmparatorluk- Cumhuriyet Devirlerinde Türkiye Maarifinin Mukayesesi, Rakamlarla Türkiye Maarifi* adlı üç eseri bulunmaktadır.

1951 yılında rahatsızlanan Mehmet Nuri Topçuoğlu⁷¹³, 04.06.1952'de hayatını kaybetmiştir⁷¹⁴. 1950 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 147.874 oydan 82.570'ini alarak⁷¹⁵ Milletvekili olan Topçuoğlu 1951 yılında TBMM Dilekçe Komisyonu'na seçilmiştir⁷¹⁶.

1.3.1.2. CHP Milletvekilleri

1.3.1.2.1. Osman Zihni Betil

Osman Zihni Betil, 1910 yılında Niksar'da doğmuştur. Betil, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde ve Adalet Bakanlığı tarafından gönderildiği İsviçre Fribourg Üniversitesi'nde Fransızca Hukuk eğitimi almıştır⁷¹⁷. O. Zihni Betil, Nişantaşı Özel Işık Lisesi'nde İlk ve Ortaokul Öğretmenliği, Ankara Sulh Hâkimliği, Ankara'da

⁷¹³ *Tokat Sesi*, "Nuri Topçuoğlu Hasta", Nu.87, Y.1, 14.08.1951, s. 2.

⁷¹⁴ *BCA*, FK: 030-10-00-00 _ 77-514-24/ 1,2,3,4, 06.06.1952; *TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.78; *Tokat Sesi*, "Milletvekilimiz Vefat Etti", Nu.173, Y.2, 06.06.1952, s.1.

⁷¹⁵ https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1905_1_9.pdf f, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷¹⁶ *Tokat Postası*, "Komisyonlara Seçilen Milletvekillerimiz", Nu.7, Y.1, 16.11.1951, s.1.

⁷¹⁷ https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1898_1_9.pdf f, erişim tarihi 25.02.2019.

savcı yardımcılığı, 1. Sınıf adalet müfettişliği, serbest avukatlık yapmıştır. Siyasette, 9. dönem Tokat CHP Milletvekili, Cumhuriyet Senatosu Tokat Üyesi(1961-1979), Cumhuriyet Senatosu Başkan Vekili, Avrupa Konseyi İstişari Meclisi Türk Grubu üyesi gibi görevler üstlenmiştir⁷¹⁸.

Osman Zihni Betil, 1950 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 147.874 oydan 66.169 oy alarak Milletvekili seçilmiştir. Dönemin seçim kanununun çoğunluk sistemi gereğince Tokat'ta DP listesindeki adayların tamamının kazanmış olmasına rağmen, listeler Yüksek Seçim Kurulu'na gönderilirken, Halis Turgut Cinlioğlu'nun evrakının unutulmasıyla DP listesinin eksik kalması üzerine, CHP'nin ilk sıradaki Milletvekili adayı olarak Meclise girmiştir⁷¹⁹. Bu konuda Metin Gürdere, *“ne daha önce ne daha sonra örneği görülmemiş, akla hayale sığmayacak, inanılmaz bir şey”* şeklinde yorum yapmaktadır⁷²⁰. Zihni Betil, 16.09.1979'da hayatını kaybetmiştir⁷²¹.

Zihni Betil, TBMM'de 9. Dönem milletvekilliği görevini devam ettirdiği sürede pek çok konuda görüş beyan etmiş ve teklifte bulunmuştur. 1951 yılında Anayasa Komisyonu'na seçilmiştir.⁷²² Meclis'in tatile girdiği dönemlerde şehre gelerek merkezde ve ilçelerde vatandaşlarla temasta bulunmuştur⁷²³. Taşova'nın Amasya'ya bağlanması hakkındaki kanun teklifi görüşülürken *“Taşova, Tokat merkeze uzak olsa da aynı iklim coğrafyasında ve aynı ekonomik uğraşla, tütün işiyle, iştil eden bir ilçedir. Kelkit Irmağı, Tokat'ın Reşadiye, Niksar ve Erbaa ilçelerinden geçtiği gibi Taşova'dan da geçer. Yakınlık açısından Taşova ihtiyaçlarını sadece Amasya'dan değil diğer il ve ilçelerden de tedarik eder. Günün birinde il merkezi olacak kadar inkişaf etmesini gönülden dilediğim Taşova'nın idari bakımdan Amasya'ya bağlanması hakkındaki teklifin reddedilmesini dilerim”* ifadeleri ile itiraz etmişse de teklifin kanunlaşmasına

⁷¹⁸<http://www.biyografya.com/biyografi/20409>, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷¹⁹BCA, FK:490-01-0-0, YN: 379-1600-2/3,4.

⁷²⁰Gürdere, a.g.e, C. III, s. 15.

⁷²¹TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.78 .

⁷²²Tokat Postası, “Komisyonlara Seçilen Milletvekillerimiz”, Nu.7, Y.1, 16.11.1951, s.1.

⁷²³Tokat Sesi, “CHP'li Milletvekilimiz Zihni Betil Şehrimizde”, Nu.209, Y.3, 10.10.1952, s.1; Turhal, “Zihni Betil Şehrimizde”, Nu.8, Y.1, 01.11.1952.

engel olamamıştır⁷²⁴. TBMM’de dile getirdiği bir sözlü soru önergesinde “ 14 aya varan bir zamandan beri münhal bulunan Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı müsteşarlığına şimdiye kadar tayin yapılmamasının sebebinin Ekonomi ve Ticaret Bakanı tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını” istemiştir⁷²⁵.

CHP Genel Sekreter Yardımcılığı görevini de yürüten Zihni Betil, 1954 yılında CHP’nin 11. Kurultayı sonrasında partisinden istifa etmiştir⁷²⁶. İstifasının sebebi olarak da “eski zihniyetle hareket eden mahdut bir zümrenin fikirlerini kabul etmediği” bildirilmiştir⁷²⁷. Tokat’ta CHP taraftarı gazetelerde Zihni Betil’in istifası hakkında “1950 seçimlerinde Halis Cinlioğlu’nun talihsizliğinden istifade ederek Milletvekili olan Zihni Betil’in bu istifası şehrimizde çok soğuk karşılanmıştır” ifadeleri yer almıştır⁷²⁸.

1.3.2 X. Dönem Tokat Milletvekilleri

1.3.2.1. DP Milletvekilleri

1.3.2.1.1. İhsan (Rüştü) Baç

İhsan Rüştü Baç, 1904’te Erbaa’da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. İstanbul’da Saint Benait Fransız Lisesi’nde Fransızca öğrenmiştir. Maliye, hukuk, alanlarında çalışmıştır. Beyoğlu Zoğrafyan Rum Erkek Lisesi öğretmenliği, maliye müfettişliği, serbest avukatlık, mali müşavirlik gibi görevleri ifa etmiştir. *Muamele Vergisi Rehberi* adında bir kitap yayınlamıştır⁷²⁹. 10. Dönem Tokat Milletvekili ve TBMM başkanvekili olan⁷³⁰ Baç, 15.08.1965’te vefat etmiştir.

⁷²⁴TBMM, Tutanaklar Dergisi, 9. Dönem, C.18, 21. Birleşim, s.410-411;

⁷²⁵*Halk Sesi*, “Zihni Betil’in Soru Önergesi”, Nu.9, Y.1, 05.05.1953,s.1.

⁷²⁶*Yeni Erbaa*, “Zihni Betil İstifa Etti”, Nu.28, Y.1, 27.08.1954, s.1.

⁷²⁷*Demokrat Artova*, “Z. Betil’in istifası”, Nu.2, Y.1, 16.08.1954,s.1.

⁷²⁸*Turhal*, “Zihni Betil İstifa Etti”, Nu.165, Y.2, 21.08.1954,s.1; *Halk Sesi*, “Zihni Betil CHP’den istifa etti”, Nu.138,Y.2, 21.08.1954,s.1.

⁷²⁹https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2170_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷³⁰ *TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.78.

İhsan Baç, 1954 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 146.578 oydan 82.088'ini almıştır⁷³¹. DP politikaları doğrultusunda köylerde ve kasabalarda vatandaşlarla bir araya gelmiş, onların dertlerini dinlemiştir. TBMM'de beş kanun hakkında konuşma yapmış⁷³², vekilliği boyunca kanun teklifi sunduğuna dair bilgiye ulaşamadık. 1955 yılında TBMM reis vekilliğine, 1956 yılında Fahri Maliye Müfettişliği görevine⁷³³ seçilmiştir⁷³⁴.

1.3.2.1.2. Mehmet Hulusi Bozbeyoğlu

Hulusi Bozbeyoğlu, 1924'te Niksar'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Hukuk ve eğitimin yanında idari işlerle uğraşmıştır. Niksar Özel Ortaokulu Tarih ve Coğrafya öğretmenliği, Kozlu nahiye Müdürlüğü, Bulancak, Zile, Bafra, Erbaa, İmranlı, Zara, Cumhuriyet Müddei Umumiliği, 10. Dönem Tokat milletvekili yapan Bozbeyoğlu 27.07.1986'da vefat etmiştir⁷³⁵.

Hulusi Bozbeyoğlu, 1954 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 146.578 oydan 81.359'unu almıştır⁷³⁶. Bozbeyoğlu, Milletvekili görevini üstlendiği süre boyunca TBMM'de muhtelif kanun görülmeleri sırasında yirmi üç kez söz almış, herhangi bir kanun teklifinde bulunmamıştır⁷³⁷. Milletvekili bulunduğu Tokat ilinde seçim

⁷³¹https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_2170_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷³²https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=%20HSAN%20BA%20&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=5&v_kullanici_id=14235112&v_gelecek_sayfa=1, erişim tarihi 01.03.2019.

⁷³³BCA, FK: 30-11-1-00, YN: 260-38-11/ 1,2,3, 11.08.1956.

⁷³⁴*Genç Demokrat*, "İhsan Baç TBMM Reis Vekili Seçildi", Nu.158, 23.12.1955, s.1; *Yeni Erbaa*, "İhsan Baç TBMM Reis Vekili", Nu.164, 23.12.1955,s.1.

⁷³⁵*TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.78.

⁷³⁶https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2171_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷³⁷https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=HULUS%20%20BOZBEYO%20LU&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=23&v_kullanici_id=14235132&v_gelecek_sayfa=1, Erişim Tarihi 01.03.2019.

öncesinde, DP kongrelerinde vatandaşlarla bir araya gelmiş onların dertlerini dinlemiştir⁷³⁸.

1.3.2.1.3. Hasan Kangal

Hasan Kangal, 1916'da Balıkesir'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olan Kangal, hakim, savcı ve avukat olarak görev yapmıştır. Balıkesir hâkim namzetliği, Doğu Beyazıt hakim muavinliği, Hayrabolu ve Saray Cumhuriyet Savcılığı, İstanbul şehir meclisi üyeliği, serbest avukatlık, 10. Dönem Tokat milletvekilliği görevlerinde bulunmuştur. Hasan Kangal, 15.10.1991'de hayatını kaybetmiştir.

Hasan Kangal, 1954 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 146.578 oydan 80.551'ini almıştır⁷³⁹. Kangal, 1955 yılında DP'den istifa etmiş, HP'ye geçmiştir⁷⁴⁰. TBMM'de milletvekili olduğu dönemde HP Grubu adına, “Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti, İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1957yılı bütçeleri ile ilgili” bir konuşma yapmıştır⁷⁴¹. Hasan Kangal'ın DP'nin merkez adayı olarak Tokat'tan Milletvekili seçilmesinin ardından HP'ye geçmesi Tokat basınında hoş karşılanmamıştır⁷⁴².

1.3.2.1.4. Mehmet Şahin

Mehmet Şahin, 1911 Reşadiye doğumludur. İlkokul mezunu olan Şahin, ticaretle, kerestecilik ve taahhüt işleri ile ilgilenmiştir. Mehmet Şahin, Tokat Belediye

⁷³⁸*Tokat Postası*, “Milletvekillerimiz Şehrimizde Toplu Halde Köy ve Kasabaları Geziyorlar”, Nu. 258, Y.3, 14.09.1954,s.1; *Yeni Erbaa*, “Milletvekillerimiz İlçemize Geldiler”, Nu.85, Y.1, 18.03.1955, s.1; *Yeni Erbaa*, “Tokat DP İl Kongresi Yapıldı”, Nu.92, 12.04.1955,s.1; *Genç Demokrat*, “Tokat DP İl Kongresi”, Nu.526, 17.06.1957,s.1.

⁷³⁹https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2174_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷⁴⁰*Genç Demokrat*, “Hasan Kangal DP'den İstifa Etti”, Nu.158, Y.1, 23.12.1955,s.1; *Demokrat Artova*, “Hasan Kangal Tokat HP Kurucusu Oldu”, Nu.177, Y.2, 29.12.1955, s.1.

⁷⁴¹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=1009:1011&v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=17&v_birlesim=048, erişim tarihi 01.03.2019.

⁷⁴²*Genç Demokrat*, “Biz Tükürmeyeceğiz Hasan Bey Sadece Güleceğiz Yüzünüze”, Nu.557, Y.3, 27.07.1957, s.1.

Meclisi üyeliği ve Belediye Başkanlığı yapmıştır. 10. Dönem Tokat Milletvekili seçilen Şahin 02.12.1985'te vefat etmiştir⁷⁴³.

Mehmet Şahin 1954 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 146.578 oydan 78.933'ünü almıştır⁷⁴⁴. 1954 yılında Almus kazasının açılış töreninde yer almıştır⁷⁴⁵. Tokat'ta belediye başkanlığı yaptığı dönemde de sevilen bir şahsiyet olmuştur. Tokat'ın dertlerini bilen, vatandaşların sorunları ile ilgilenen bir siyasetçidir⁷⁴⁶. Ancak TBMM'de herhangi bir konuda yaptığı konuşma ya da teklife rastlayamadık.

1.3.2.1.5. Yusuf Selahattin Gülüt

Selahattin Gülüt, 1910 Tokat'ta doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Gülüt, Tophane Maliye Tahakkuk memurluğu, Ankara Mahkemesi hâkim namzeliği, Ilgaz sorgu hâkimliği, Tosya hâkim muavinliği, serbest avukatlık görevlerini yapmıştır. 10. Dönem Tokat Milletvekili olan Gülüt, 30.07.1993'te vefat etmiştir⁷⁴⁷.

Selahattin Gülüt, Tokat'ta siyasetle aktif olarak uğraşmıştır. 1941 yılında Tokat Halkevi tarafından basılan *Tokat gazetesinin* sahibi ve mesul müdürüdür⁷⁴⁸. 1947 yılında Tokat DP teşkilatı listelerinde adı geçen Gülüt, ilerleyen dönemlerde partinin il başkanlığı görevini de üstlenmiştir⁷⁴⁹. 1954 yılında Almus kazasının açılış töreninde yer almıştır⁷⁵⁰. Parti kongrelerinde, seçim mitinglerinde, partinin vatandaşlarla yaptığı

⁷⁴³ TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.78

⁷⁴⁴ https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_2176_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷⁴⁵ *Genç Demokrat*, "Tokat ve Almus'un Bir İsteğini Daha Demokrat İktidar Yerine Getirdi, Almus Kaza Oldu", Nu.10, y.1, 13.06.1954, s.1.

⁷⁴⁶ *Yeni Erbaa*, "Yoklamadan Sonra Adaylarımız", Nu.7, 15.04.1954,s.1.

⁷⁴⁷ TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.78.

⁷⁴⁸ *Tokat Gazetesi*, "Sahibi ve Mesul Müdürü Selahattin Gülüt", 30.08.1941, Nu.1, Y.1, s. 4.

⁷⁴⁹ *BCA*, FK: 490.01.438, YN: 1817.2.15, 21.03.1947.

⁷⁵⁰ *Genç Demokrat*, "Tokat ve Almus'un Bir İsteğini Daha Demokrat İktidar Yerine Getirdi, Almus Kaza Oldu", Nu.10, y.1, 13.06.1954, s.1.

hemen hemen her toplantıda Selahattin Gülüt görev almıştır⁷⁵¹. Selahattin Gülüt, 1954 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 146.578 oydan 78.402'sini almıştır⁷⁵². TBMM'de Milletvekili olduğu müddetçe 4 farklı konuda söz alan Selahattin Gülüt'ün kanun teklifi ya da soru önergesi olduğuna dair bilgiye rastlayamadık⁷⁵³.

1.3.2.1.6. Osman Hacıbaloglu

Osman Hacıbaloglu, 1916 yılında Zile'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Hâkimlik, savcılık, Ziraat Vekaleti Yüksek Ziraat Enstitüsü laboratuvarı iâşe müsteşarlığı, Ankara iâşe müdürlüğü, fiyat tetkik memurluğu, Ankara hakim namzetliği, Doğu Beyazıt, Ağrı, Ankara ve Kızılcahamam Cumhuriyet Savcılığı, Ankara Milli Korunma Mahkemesi hakimliği, Sivas Cumhuriyet Müddei Umumi muavinliği, Sungurlu, Kemal Paşa ceza hakimliği, Bursa Cumhuriyet Savcılığı, 10. Dönem Tokat milletvekilliği gibi görevlerde bulunmuştur. 23.07.1977'de vefat etmiştir⁷⁵⁴.

Osman Hacıbaloglu, 1954 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 146.578 oydan 81.660'mı almıştır⁷⁵⁵. Hacıbaloglu, Parti kongrelerinde, seçim mitinglerinde, partinin vatandaşlarla yaptığı toplantılarda görev almıştır. İlçelerde vatandaşlarla bir araya gelmiştir⁷⁵⁶. TBMM'de Milletvekili olduğu müddetçe 4 farklı konuda söz alan Osman

⁷⁵¹*Tokat Sesi*, "DP Merkez İlçe Kongresi", Nu. 22, Y.1, 29.12.1950; *Tokat Sesi*, "DP Genel Kongresi", Nu.104, Y.2, 12.10.1951; Tokat Postası, "DP Merkez ilçe kongresi yapıldı", Nu.183, Y.2, 17.12.1953; *Demokrat Artova*, "milletvekillerimiz vilayetimizde", Nu.4, Y.1, 20.9.1954.

⁷⁵²https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2172_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷⁵³https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=SELAHATT%20N%20G%20L%20T&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=4&v_kullanici_id=14236337&v_gelecek_sayfa=1, erişim tarihi 01.03.2019.

⁷⁵⁴*TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.78.

⁷⁵⁵https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2173_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷⁵⁶*Yeni Erbaa*, "Milletvekillerimizden Üçü Şehrimize Geldiler", Nu.332,Y.2, 13.8.1957.

Hacıbaloğlu'nun kanun teklifi ya da soru önergesi olduğuna dair bilgiye rastlayamadık⁷⁵⁷.

1.3.2.1.7. Ömer Sunar

1918 Sürmene'de doğan Ömer Sunar İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu mezunudur. Muhasebecilik, Türkiye Şeker Fabrikaları Genel Müdürlüğü Teftiş Heyeti müfettiş muaviniği, Turhal Şeker Fabrikası muhasebe müdürlüğü, hesap uzmanlığı, 10. Dönem Tokat milletvekilliği görevlerini üstlenmiştir. Sunar, 13.04.1979'da vefat etmiştir⁷⁵⁸.

Ömer Sunar, Tokat'ta Kızılay başkanı olarak görev yaptığı sürede, kurum için bir röntgen makinası aldırması bu sayede köy köy dolaşarak vatandaşların sağlık durumlarının kontrol edilmesi sağlanmıştır⁷⁵⁹. Sunar, 1948 yılında DP Tokat teşkilatında yer almıştır. Tokat'ta ve partide tarafsız duruşu sebebiyle sevilen bir şahsiyet olmuştur⁷⁶⁰. 1954 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 146.578 oydan 80.398'ini alarak Milletvekili olmuştur⁷⁶¹. Sunar, parti kongrelerinde, seçim mitinglerinde, partinin vatandaşlarla yaptığı toplantılarda görev almıştır. İlçelerde vatandaşlarla bir araya gelmiştir⁷⁶². TBMM'de 1955 yılında Maliye komisyonuna seçilmiş⁷⁶³, 6 farklı konuda söz alan Ömer Sunar'ın 2 kez de kanun teklifi yapmıştır⁷⁶⁴. Ömer Sunar, TBMM'de verdiği bir takrirle milletvekillerinin devamsızlık yapmalarını eleştirmiştir⁷⁶⁵.

⁷⁵⁷https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=OSMAN%20HACIBALO%20OLU&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=2&v_kullanici_id=14236404&v_gelecek_sayfa=1, erişim tarihi 01.03.2019.

⁷⁵⁸ *TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.78.

⁷⁵⁹ *Turhal*, "Kızılay Röntgen Makinası Alıyor", Nu.2, Y.1, 13.09.1952.

⁷⁶⁰ *Yeni Erbaa*, "Yoklamadan Sonra Adaylarımız", Nu. 7, Y.1, 15.04.1954.

⁷⁶¹ https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_2175_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷⁶² *Demokrat Artova*, "Milletvekilimiz Ömer Sunar'ın Faaliyetleri", Nu.2, Y.1, 16.08.1954; *Tokat Postası*, "Tokat DP İl Kongresi Kalabalık Bir Dinleyici Huzurunda Yapıldı", Nu.193, Y.2, 21.01.1954; *Tokat Postası*, "Milletvekillerimiz şehrimizde toplu halde köy ve kasabaları geziyorlar", Nu.258, 14.9.1954.

⁷⁶³ *Demokrat Artova*, "Milletvekilimiz Ömer Sunar", Nu.114, Y.1, 19.12.1955.

⁷⁶⁴ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=%20OMER%20SUNAR&v_sb

1.3.2.1.8. Yusuf (İzzettin) Ulusoy

Yusuf Ulusoy, 1921 Hacibektaş doğumludur. İlkokul mezunu olan Ulusoy, ziraat ve nakliyecilik ile uğraşmıştır. Bunların yanında müteahhitlik de yapmıştır. 1946 yılında DP'ye girerek iki yıl ilçe başkanlığı yapmıştır⁷⁶⁶. 10. Dönem Tokat Milletvekili seçilmiştir. 15.10.2005'te vefat etmiştir⁷⁶⁷.

Yusuf Ulusoy DP'ye 1946'da girmiş, partinin Hacibektaş ocağı başkanlığını yapmıştır. Seçimlerde Yusuf Ulusoy DP'den aday olurken, ağabeyi Rıza Ulusoy CHP'den aday olmuştur⁷⁶⁸. İki kardeş birbirine rakip olmuşsa da 1954 seçimlerinde, Yusuf Ulusoy, Tokat'ta kullanılan 146.578 oydan 81.021'ini almış ve Milletvekili olmuştur⁷⁶⁹. Ulusoy, parti kongrelerinde, seçim mitinglerinde, partinin vatandaşlarla yaptığı toplantılarda görev almıştır. İlçelerde vatandaşlarla bir araya gelmiştir⁷⁷⁰.

1.3.3. XI. Dönem Tokat Milletvekilleri

1.3.3.1. CHP Milletvekilleri

1.3.3.1.1. Faruk Ayanoğlu

Faruk Ayanoğlu, 1918'de Muğla'da doğmuştur. Ayanoğlu, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunudur, yabancı dili İngilizcedir. Hariciye hastalıkları alanında uzmanlaşmıştır. İstanbul Haydar Paşa Numune Hastanesi Hariciye asistanlığı ve müteahhissliği ve 1948'den itibaren Tokat Memleket Hastanesi operatör doktoru ve ardından da başhekimliği yapmıştır⁷⁷¹. 1954 seçimlerinde de Tokat'tan milletvekili

=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=8&v_kullanici_id=14236434&v_gelecek_sayfa=1, Erişim Tarihi 01.03.2019.

⁷⁶⁵Hürsöz, "Ömer Sunar'ın Yerinde Bir Takriri", Nu.21,Y.1, 02.05.1956.

⁷⁶⁶https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2177_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷⁶⁷TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.78.

⁷⁶⁸Tokat Postası, "Yusuf Ulusoy'un Gazetemize Beyanati", Nu. 217, Y.3, 16.04.1954, s.1,2.

⁷⁶⁹https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2177_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

⁷⁷⁰Demokrat Artova, "Milletvekillerimiz Vilayetimizde", Nu.4, Y.1, 20.9.1954.

⁷⁷¹Turhal, "Adaylarımızı Tanıyalım", Nu.1090, Y.6, 14.10.1957, s.1.

adayı olan Ayanoğlu⁷⁷², 1957 seçimlerinde kazanarak 11. Dönem Tokat Milletvekili olmuştur. Faruk Ayanoğlu, 12.09.1968’de hayatını kaybetmiştir⁷⁷³.

Faruk Ayanoğlu, 1957 seçimlerinde Tokat’ta kullanılan 149.860 oydan 73.288’ini alarak Milletvekili olmuştur⁷⁷⁴. Tokat’ta sevilen bir şahsiyet olan Ayanoğlu, CHP içerisinde aktif rol almıştır. Mesleği gereği vatandaşlarla iç içe olan Ayanoğlu, CHP’nin toplantı, miting ve kongrelerinde aktif görev almıştır⁷⁷⁵. Milletvekili olduğu süreçte TBMM’de 14 kez söz almış, 5 kez çeşitli konularda teklifte bulunmuş, 1960 yılı Mart ve Nisan aylarında TBMM’ye sunduğu soru önergelerinde de 14 Mayıs 1950’den itibaren TBMM’de görev alan milletvekilleri ile ilgili istatistiki bilgilerin yazılı olarak cevaplanmasını istemiştir⁷⁷⁶.

1.3.3.1.2. Ahmet Keramettin Gençler

Keramettin Gençler, 1909 Reşadiye doğumludur. Reşadiye’de ziraatla meşgul olarak çiftçilik yapmıştır. Reşadiye belediye Meclis üyeliği, Tokat İl Genel Meclis üyesiği, dava vekilliği, 11. Dönem Tokat milletvekilliği yapmıştır. Gençler, 04.05.1972 tarihinde vefat etmiştir⁷⁷⁷.

1950’den 1957’ye kadar CHP il başkanlığı yapmış, 1957 seçimlerinde Tokat’ta kullanılan 149.860 oydan 72.851’ini alarak milletvekili olmuştur⁷⁷⁸. Keramettin Gençler

⁷⁷²1954 seçimleri öncesinde Faruk Ayanoğlu’nun propaganda amacıyla köylü vatandaşları muayene etmesine rağmen başarılı olamadığı bildirilmektedir. Bkz. *Tokat Postası*, “Tokat Merkezde Milletvekili Adaylarının Aldıkları Oy Miktarı”,Nu.222, 04.05.1954,

⁷⁷³ *TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.236.

⁷⁷⁴https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2473_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

⁷⁷⁵*Tokat Postası*, “CHP Tokat İl Kongresi Faruk Ayanoğlu Başkanlığında Yapılmış”, Nu.244, 23.07.1954, s.1.

⁷⁷⁶BCA, FK:10-09-00-00, _ 470-1359-3/1,2,3,4,5,6,7.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=11&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=FARUK%20AYANO%20LU&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=19&v_kullanici_id=14241360&v_g_elecek_sayfa=1, Erişim Tarihi: 03.03.2019.

⁷⁷⁷ *TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.236.

⁷⁷⁸https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2475_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

1959 yılında, CHP'den istifa ederek⁷⁷⁹, DP'ye geçmiş ve XI. Dönemde Tokat'ın TBMM'deki tek DP'li Milletvekili olmuştur.

1.3.3.1.3. Şahap (Şahabettin) Kitapçı

Şahabettin Kitapçı 1917 Samsun'da doğmuştur. Kitapçı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, yurdun pek çok yerinde görev yapmıştır; Varto Sulh hakimliği, Maçka ve Çarşamba Cumhuriyet Müddei umumiliği, Tokat asliye ceza hakimliği, serbest avukatlık yerine getirdiği görevler arasındadır. 11. Dönem Tokat Milletvekili seçilen Kitapçı, 17.04.1998'de vefat etmiştir⁷⁸⁰.

1957 seçimleri öncesinde ceza hakimliği görevi sebebiyle seçim kurullarına başkanlık eden Kitapçı, Milletvekili adaylığı için istifa etmiştir⁷⁸¹. 1957 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 149.860 oydan, 73.030'unu alarak Milletvekili olmuştur⁷⁸². Milletvekili olduğu süre boyunca elli bir farklı konuda söz almış ve düşüncelerini dile getirmiştir⁷⁸³.

1.3.3.1.4. Sıtkı (Sıddık) Eken

Sıtkı Eken, 1899 Zile doğumludur, çiftçilikle uğraşmaktadır. 1927'den 1940'a kadar İl Genel Meclis üyeliği, 1943- 1957 yılları arası CHP Zile ilçe başkanlığı,

⁷⁷⁹Keramettin Gençler'in istifası hakkında, Genç Demokrat Gazetesinde "Hükümetin Kıbrıs politikaları konusunda partisi ile ortak hareket etmeyen Gençler haysiyet divanına gönderilmiştir. Bu durum karşısında da oylama konusunda kendisinin bilgilendirilmediğini, genel vaziyetin olumlu seyretmesi sebebiyle kendisinin farklı oy kullandığını ama partideki ve Tokat il teşkilatındaki iç huzursuzluklar sebebiyle partisinden istifa ettiğini bildirmiştir" ifadeleri yer almaktadır, Genç Demokrat, "Şehrimiz CHP Mebusu Keramettin Genler İstifa Etti", Nu.1039, 11.03.1959; Genç Demokrat, Nu.1042,16.03.1959; Gençler'in istifası üzerine CHP Tokat İl Teşkilatı Turhal gazetesinde yayınladığı bir ilanla Keraettin Gençler'in istifasının parti için bir kayıp olmadığı hatta teşkilatta yaşanan huzursuzlukların bu sayede sona erdiği bildirilmiştir. Bkz. *Turhal*, "CHP Tokat İl İdare Kurulundan", Nu. 1601, Y.7, 11.03.1959, s.1.

⁷⁸⁰*TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.236;

⁷⁸¹*Yeni Erbaa*, "Şahabettin Kitapçı İstifa Etti", Nu.343, 20.09.1957, s.1.

⁷⁸²https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2477_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

⁷⁸³https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=11&v_yasama_yi li=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=%20AHAP%20K%20TAP%20I&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=51&v_kullanici_id=14246466&v_gelecek_sayfa=1, Erişim Tarihi, 04.03.2019.

1951'den 1954'e kadar yine İl Genel Meclis üyeliği yapmıştır. Eken, 11.06.1962'de vefat etmiştir⁷⁸⁴.

Sıtkı Eken, 1957 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 149.860 oydan 72.782'sini alarak Milletvekili olmuştur⁷⁸⁵. TBMM'de tutanaklar fihristinde kendisinin yaptığı konuşmalara dair bir bilgiye ulaşamadığımız Eken, daha önce bahsettiğimiz, 1957'de Zile'de meydana gelen olaylarda hakkında dava açılmıştır⁷⁸⁶.

1.3.3.1.5. Ahmet İspirli

Ahmet İspirli, 1923 Tokat doğumludur. İlkokulu Tokat Gaziosmanpaşa İlkokulu'nda, ortaokulu Tokat Ortaokulu'nda okumuş, lise eğitimine ise Sivas Lisesi'nde başlamış ve Haydarpaşa Lisesi'nde tamamlamıştır⁷⁸⁷. İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Fakültesi mezunudur, yabancı dili Fransızcadır. Tokat'ta ticaretle uğraşmaktadır. CHP Tokat İl Teşkilatı'nda aktif görev alan İspirli, 1957 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 149.860 oydan 72.860'ını alarak milletvekili olmuştur⁷⁸⁸. 11. Dönem Tokat Milletvekilidir⁷⁸⁹.

1.3.3.1.6. Mustafa Latifoğlu

Mustafa Latifoğlu, 1904'te Tokat'ta doğmuştur. İdadi mezunudur. Ziraat ve ticaret ile uğraşmıştır. Tokat CHP teşkilatının aktif üyelerinden biridir. Tokat Belediye Başkanlığı, Türkiye Şeker Fabrikaları İstanbul ve Alpullu teşkilatları memurluğu, 8. ve 11. Dönem Tokat milletvekilliği görevlerini yapmıştır. Latifoğlu, 04.11.1970'de vefat etmiştir⁷⁹⁰.

⁷⁸⁴ TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.236.

⁷⁸⁵ https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2474_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

⁷⁸⁶ BCA, FK:010-09-00-00, _ 475-1371-4-8, 17.10.1958.

⁷⁸⁷ Turhal, "Adaylarımızı Tanıyalım", Nu. 1098, Y.6, 17.10.1957,s.1.

⁷⁸⁸ https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2476_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

⁷⁸⁹ TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.236.

⁷⁹⁰ TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.236.

Mustafa Latifoğlu, 1957 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 149.860 oydan 72.736'sını alarak Milletvekili olmuştur⁷⁹¹. Mustafa Latifoğlu'nun konumuz kapsamında olan XI. TBMM hükümeti döneminde Meclis tutanaklarına geçen bir konuşmasına rastlayamamış bulunmaktayız.

1.3.3.1.7. Reşit Önder

Reşit Önder, 1916 Erbaa doğumludur. Şişli Terakki Lisesi mezunu olan Önder'in, yabancı dili Fransızcadır. Ticaretle uğraşan Önder, Erbaa Belediye Başkanlığı ve Erbaa CHP ilçe başkanlığı yapmıştır. TBMM'de 8. Dönem ara seçimlerinde(1948) ilk kez Milletvekili seçilen Önder, 11, 12 ve 15. dönem, Tokat milletvekilliği yapmıştır. Reşit Önder 04.12.2007'de vefat etmiştir.

Reşit Önder, Tokat CHP teşkilatında aktif rol almış, 1957 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 149.860 oydan 73.518'ini alarak Milletvekili olmuştur⁷⁹². Milletvekili olduğu dönemde TBMM'de beş kez görüş bildirmiş olan Önder, tütün ekicilerinden alınan %2'lik payın akıbetini öğrenmek için Abdullah Aker'e soru yöneltmiş, Aker de cevaben bu paranın tütün ekicilerini desteklemek için bir banka ya da kooperatif kurulması için çalışmalar yapıldığını bildirmiştir⁷⁹³.

1.3.3.1.8. Rıza (Hasan Hülagü) Ulusoy

Rıza Ulusoy, 1910 KırşehirEde doğmuştur. İlkokul mezunu olan Rıza Uulsoy çiftçilik ve ticaretle uğraşmıştır. Siyasetle de ilgilenen Ulusoy, Hacıbektaş Belediye Başkanlığı ve TBMM'de 11. ve 12. dönem Tokat milletvekilliği yapmıştır. Rıza Ulusoy 29.09.1968'de vefat etmiştir⁷⁹⁴.

⁷⁹¹https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/SM_1512_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

⁷⁹²https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_1513_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

⁷⁹³*TBMM Tutanak Dergisi*, 11. Dönem, C.1, Birleşim 26, s.493,494, 17.01.1958.

⁷⁹⁴*TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.237.

Rıza Ulusoy, 1957 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 149.860 oydan 72.787'sini alarak Milletvekili olmuştur⁷⁹⁵. Ulusoy'un, TBMM'de tutanaklara geçen bir konuşmasına rastlayamamış bulunmaktayız.

1.3.3.1.9. Bekir Şeyhoğlu

Bekir Şeyhoğlu, 1919 Turhal doğumlu ve ortaokul mezunudur. Ziraat ve ticaretle meşgul olan Şeyhoğlu Turhal'da 1950-1957 yılları arasında, CHP'li olarak Belediye Başkanlığı ve 1946'dan 1954'e kadar CHP Turhal ilçe başkanlığı yapmıştır⁷⁹⁶. Turhal'ın sevilen siyasetçilerindendir. TBMM'de 11. ve 12. Dönem Tokat milletvekilliği yapan Şeyhoğlu 30.06.1973'te vefat etmiştir⁷⁹⁷.

Bekir Şeyhoğlu 1957 seçimlerinde Tokat'ta kullanılan 149.860 oydan 72.999'unu alarak Milletvekili olmuştur⁷⁹⁸. Milletvekili olduğu dönemde TBMM'de beş kez görüş bildirmiştir⁷⁹⁹.

1.3.3.1.10. Ahmet Daniş Yurdakul

Ahmet Daniş Yurdakul, 1903 Sivas'ta doğmuştur. Mülkiye mezunu olan Yurdakul, İdareci, Ankara Maiyet Memuru, Dahiliye Vekaleti Nüfus İşleri Umum Müdürlüğü Mümeyyizi, Tarsus, Beyoğlu, Çankaya Kaymakamı, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde 4. ve 5. şube müdürlüğü; İstanbul Polis Okulu Seyri Sefer Öğretmenliği; Bingöl, Edirne, Eskişehir, Zonguldak ve Merkez Valiliği, 11. Dönem Tokat milletvekilliği görevlerinde bulunmuştur. CHP Yüksek Haysiyet Divanı üyesidir⁸⁰⁰. Daniş Yurdakul 05.01.1968'de vefat etmiştir⁸⁰¹. 1957 seçimlerinde Tokat'ta

⁷⁹⁵https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2479_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

⁷⁹⁶ *Turhal*, "Adaylarımızı Tanıyalım", Nu.1094, Y.6, 18.10.1957, s.1.

⁷⁹⁷ *TBMM Milletvekilleri Albümü*, C.2, s.237.

⁷⁹⁸https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2478_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

⁷⁹⁹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=11&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabasluk=&v_altbaslik=&v_mv=BEK%20R%20%20EYHO%20LU&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=5&v_kullanici_id=14247039&v_gelecek_sayfa=1

⁸⁰⁰ *Turhal*, "Adaylarımızı Tanıyalım", Nu.1092, Y.6, 16.10.1957, s.1.

kullanılan 149.860 oydan 72.813'ünü alarak Milletvekili olmuştur⁸⁰². Yurdakul'un TBMM'de tutanıklara geçen bir konuşmasına rastlayamamış bulunmaktayız.

1.4. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE TOKAT BELEDİYE BAŞKANLARI

1.4.1. DP'li Belediye Başkanları

1.4.1.1. Mehmet Şahin(1950-1954)

Mehmet Şahin, 1950 yılında DP'nin iktidara gelmesinin akabinde yapılan belediye seçimlerinde Tokat Belediye Başkanı seçilmiştir⁸⁰³. Milletvekilliği de yapmış olan Mehmet Şahin'den tezimizin "X. Dönem Tokat DP Milletvekilleri" başlığı altında faaliyetlerden kısaca bahsetmiştik. Mehmet Şahin 1911 Reşadiye'de doğmuştur. İlkokul mezunu olan Şahin, ticaret, kerestecilik ve taahhüt işleri ile ilgilenmiştir. Şahin, 02.12.1985'te vefat etmiştir⁸⁰⁴.

Belediye başkanlığı döneminde Tokat'ta, ileride ilgili bölümlerde ayrıntısıyla anlatacağımız, önemli işlere imza atmıştır. Dönemin önemli sorunlarından olan içme ve sulama suyu meselesi ile ilgilenmiş⁸⁰⁵, şehrin yol, elektrik, okul gibi ihtiyaçları için hükümetle irtibat kurmuş, yükseköğrenim gören Tokat gençlerini desteklemiş⁸⁰⁶, kendisine tanınan imkânlar doğrultusunda Tokat'ta imar faaliyetlerini gerçekleştirmiş⁸⁰⁷, 1954 yılında milletvekili seçimlerinde aday olacağı için görevinden istifa etmiştir⁸⁰⁸.

⁸⁰¹TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.237.

⁸⁰²https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2480_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

⁸⁰³Tokat, "Belediye Seçimleri Sonuçları", Nu.38, Y.1, 09.09.1950, s.1.

⁸⁰⁴TBMM Milletvekilleri Albümü, C.2, s.78.

⁸⁰⁵Tokat Sesi, "Belediyeye Yardım", Nu.46, Y.1, 23.03.1951,

⁸⁰⁶Tokat Postası, "Tokat Okutma Derneği'ne Yardım" için Belediye başkanı Mehmet Şahin tarafından piyango bileti satışı başlatıldı, Nu. 30. Y.1, 06.02.1952, s.1.

⁸⁰⁷Tokat Postası, "Sayın belediye Reisi Mehmet Şahin'in Gazetemize Beyanatu: İlk İmkanda Yapılacak İşler Hakkında İzahat", Nu.134, Y2, 28.06.1953, s.1.

⁸⁰⁸Tokat Postası, "Belediye Reisi İstifa Etti", Nu.198, Y.2, 07.02.1954, s.1.

1.4.1.2. Mehmet Aksu (1954-1955)

Mehmet Aksu, Tokat'ta DP teşkilatının kurulduğu dönemden itibaren DP içinde görev almıştır. 1951 ve 1954 yıllarında DP'nin Tokat İl İdare heyetinde yer almış, Belediye ve İl Genel Meclisi üyeliklerinde bulunmuştur. Bu konuda bilgiye, tezimiz içerisinde yer alan, "DP Kongreleri" başlığından ulaşmak mümkündür. Naif, kibar bir o kadar da karakterli bir duruşu olan Aksu, Mehmet Şahin'in sert ve hâkim belediye başkanlığının ardından, Belediye Meclisi üyeleri tarafından, bir nefes alma sebebi olarak görülmüş olabilir⁸⁰⁹. Aksu 1977 yılında hayatını kaybetmiştir.

1954 yılında Belediye Başkanı Mehmet Aksu'nun, şehrin sorunları ile ilgilenmediği konusunda şikâyetle bulunan Genç Demokrat gazetesi sahibi ve başyazarı Necati Diren, ağır sözlerle başkanı eleştirmiştir⁸¹⁰. Mehmet Aksu ise eleştirileri tekzip etmiş ve Belediye'nin her kademedeki memurunun görevi başında ve faal olduğunu bildirmiştir⁸¹¹.

1.4.1.3. Mesrur Gürgeç (1955-1957)

Mesrur Gürgeç 1921'de Tokat'ta doğmuştur. İlk ve ortaokulu Tokat'ta, liseyi Sivas'ta tamamlamıştır. 1946 yılında Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesine kaydoldu. Milliyetçi bir yapıya sahip olan Gürgeç, arkadaşları ile birlikte Komünizme karşı mitingler düzenledi. Milliyetçi düşüncüyü yaymak için Ankara Üniversitesi Talebe Birliği ve Türkiye Milli Talebe Federasyonu tarafından "İslam Üniversiteleri Talebe Federasyonu Kurulması" hakkında görüşleri bildirmesi için Irak ve Pakistan'a gönderildi⁸¹².

⁸⁰⁹Gürdere, *a.g.e*, C.3, s. 195.

⁸¹⁰*Genç Demokrat*, "Belediyeye Teklif Ediyoruz, Madem Ki Kanunlar, Kararlar, Talimatnameler Tatbik Edilmiyor, Onları Müzeye Gönderiniz. Böylelikle Kanunlara Bir başka Cepheden Hürmet Etmış olursunuz", Nu. 22, Y.1, 29.07.1954, s.1.

⁸¹¹*Genç Demokrat*, "Genç Demokrat Yazı İşleri Müdürlüğüne", Nu.24, Y.1, 05.08.1954, s.1.

⁸¹²Gürdere, *a.g.e*, s.200.

Adından daha önce pek çok defa bahsettiğimiz Mesrur Gürgeç, uzunca bir dönem Tokat siyasetinin önemli ve renkli simalarından biri olmuştur⁸¹³. Gürgeç, 1946 yılında DP'ye katılarak siyasi hayata başlamış, 1955 yılında DP mensubu olarak Tokat Belediye Başkanlığı yapmıştır. 1963 ve 1968 yıllarında da Adalet Partisi mensubu olarak Tokat'ta toplam üç dönem belediye başkanlığı yapmış bir siyasetçidir. Aynı zamanda Tokat Sesi ve Tozanlı gazetelerinin de sahibi ve başyazarıdır⁸¹⁴.

Kendisi de DP'li olduğu halde, şehirde belediyecilik alanında yaşanan aksaklıkları, partinin uygulamalarında tespit ettiği hataları dile getirmekten çekinmemiştir. Tokatlı yükseköğrenim gençlerinin iyi şartlarda eğitim alabilmeleri için "Tokat Okutma ve Yardım Derneği'nin" kurulmasında öncülük etmiş, Devlet yöneticilerini, Tokat'ın dertlerinden haberdar etmek için defaten Ankara'da temaslarda bulunmuştur. Mesrur Gürgeç, 1957 seçimlerinde milletvekili adayı olduğu için görevinden istifa etmiştir. 1957 seçimlerinde, Tokat'ta CHP adaylarının kazanması üzerine, milletvekili seçilemeyen Gürgeç gazetecilik hayatına devam etmiştir. Mesrur Gürgeç 1988 yılında vefat etmiştir.

1.4.1.4. Lütfi Uzel (1957-1960)

1957 yılında Mesrur Gürgeç'in Milletvekili adayı olması dolayısıyla istifa etmesinin ardından boşalan Tokat Belediye Başkanlığı'na Avukat Lütfi Uzel seçilmiştir⁸¹⁵. Lütfi Uzel, 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesine kadar belediye başkanlığı görevini yürütmüştür.

⁸¹³Başkanı olduğu Milli Türk Talebe Birliği'ne dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün kızını da kaydetmek istemiş, bunun üzerine İnönü tarafından görüşmeye çağırılmış olan Gürgeç, İnönü'nün kendisine CHP Tokat il başkanı olmasını teklif etmesi üzerine "*Ben DP'yi Beğeniyorum*" şeklinde cevap vermiştir; Celal Bayar ile Adnan Menderes savaş gemilerinden birinde, Deniz Kuvvetleri'nin tatbikatlarını izliyorlarken, bu durum radyoda yayınlanmış, bunu duyan Gürgeç o gemiyi adres göndererek Bayar ve Menderes'e bir telgraf çekmiştir. Telgrafın kendilerine ulaşmasının ardından Bayar, "*Adnan Bey, bu gence dikkat ediniz, koca Türkiye'de böyle bir şeyi düşünebilen tek kişi olan bu gencin çok önemli özellikleri olmalı*" ifadelerini kullanmıştır. Bkz. Gürdere, *a.g.e*, C.3, s. 201,202.

⁸¹⁴Gürdere, *a.g.e*, aynı yer.

⁸¹⁵BCA, FK: 030-11-1-00, YN: 267-30-2/1,2,3, 25.10.1957; *Genç Demokrat*, "Avukat Lütfi Uzel Belediye Reisi Seçildi", Nu.610, Y.3, 27.09.1957, s.1.

1.5. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE TOKAT VALİLERİ

1.5.1. Abdulkadir Sarısözen (1949-1950)

Abdulkadir Sarısözen, 1897 yılında Sivas'ta doğmuştur. 1914'te I. Dünya Savaşı'nda seferberlik ilan edilmesi üzerine Filistin cephesinde savaşa katılan Sarısözen, Savaşta yaralanıp uzun süre tedavi görmüştür. Milli Mücadele'nin hazırlık döneminde düzenlenen Sivas Kongresi'nde kâtiplik yapmıştır. Sivas'ta İrade-i Milliye gazetesinin çıkarılmasına öncülük etmiştir. Milli Mücadele'nin başarı ile sonuçlanmasının ardından yarıda bıraktığı eğitimini tamamlamış; Sivas Lisesi'ni bitirdikten sonra Ankara Hukuk Fakültesi'ne girmiş ve 1931'de fakülteden mezun olmuştur. Havza, Bafra, Tunceli Ovacık Kaymakamlığı, Mülkiye Müfettişliği, Tokat Valiliği, İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muavinliği⁸¹⁶ görevlerinde bulunmuştur. Abdulkadir Sarısözen 1973 yılında vefat etmiştir⁸¹⁷.

1949 yılı Haziran ayında Tokat Valisi Sadri Aka'nın iki ay izin alarak İstanbul'a gitmesinin ardından, valilik görevine önce Niksar kaymakamı Nedim Akyıldırım vekâlet etmiş⁸¹⁸, Aka'nın emekliye ayrılmasının⁸¹⁹ ardından Vali Vekilliğine Abdulkadir Sarısözen tayin edilmiştir⁸²⁰. 1949 yılında Tokat'ta yaşanan sel felaketinin ardından şehirde vatandaşların yardımına koşan Sarısözen, halkın sevgisini kazanmış bir yönetici olmuştur. Başbakanlık tarafından alınan karar doğrultusunda, 1 Aralık 1949 itibarıyla de Sarısözen'in vekâlet ettiği, Tokat Valiliği'ne asil olarak atandığı bildirilmektedir⁸²¹.

⁸¹⁶BCA, FK: 30-11-1-0, YN: 215-22-4, 30.06.1950; *Tokat*, "Valimiz Müsteşar Muavini Oldu", Nu.29, Y.1, 08.07.1950, s.1.

⁸¹⁷AKAR, Hasan, "*Cumhuriyet Döneminde Tokat Valileri*", Berikan Yayınevi, Tokat, 2018, s.91-92.

⁸¹⁸*Yeşil Tokat*, "Valimiz İki Ay Mezuniyet Aldı", Nu.2, Y.1, 10.06.1949, s.1.

⁸¹⁹*Yeşil Tokat*, "Valimiz Sadri Aka Emekliye Ayrıldı", Nu.7, Y.1, 15.07.1949,s.1.

⁸²⁰*Yeşil Tokat*, "İlimiz Valiliğine Vekil Olarak Abdulkadir Sarısözen Tayin Edildi", Nu.8, y.1, 22.07.1949, s.1.

⁸²¹BCA, FK. 030-18-01-02, YN: 121-85-11, 01.12.1949.

Abdulkadir Sarısözen'in girişimleriyle Tokat'ın elektrik ıslah ve tevzi projeleri için İçişleri Bakanlığı'ndan 336.428 lira temin edilmiştir⁸²². İl merkezi ve ilçelerdeki ihtiyaçları belirlemek için teftiş gezileri yapan Sarısözen, İl Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin ile birlikte Erbaa, Reşadiye, Niksar, Taşova, Turhal, Zile ve Artova merkezleri ile köylerinde incelemelerde bulunmuşlardır. Yapılan gezilerde şehrin ilçe ve köylerinin; okul, yol, su, tarımsal üretim, belediyelerin durumu teftiş edilmiş, yapılması gerekenler belirlenmiştir. Vali teftişleri sırasında muhtarlar, DP ve CHP yöneticileri ve vatandaşlarla toplantılar yapmıştır. Vatandaşlara *“birbirlerini her zamankinden daha fazla sevip saygı göstermelerini, asayiş bakımından tam ve huzurlu bir ortam için itina gösterilmesini”* telkin etmiştir⁸²³. DP taraftarı 14 Mayıs gazetesinde *“Vedaname”* başlıklı yazıda eski Vali Abdülkadir Sarısözen'in, seçim öncesinde vazifesini bahane ederek köy köy, bucak bucak dolaşıp CHP için oy istediği, kendisinin tek parti yönetimine bağlı olan ve demokrasiyi toplum için zararlı gören bir şahsiyet olduğundan bahsedilmiş, şehir için bir faydası olmadığını eleştirmiş ve görevden alınışını adeta kutlamıştır⁸²⁴. Abdülkadir Sarısözen, CHP hükümetlerinin politikaları doğrultusunda, politik açıdan tarafsız davranmadığı için DP'li vatandaşlar tarafından eleştirilmiştir.

1.5.2. Bekir Suphi Aktan (1950-1953)

Bekir Suphi Aktan, 1908 yılında Osmanlı Devleti'nde Manastır'a, bugün Yunanistan'a bağlı olan Serfice kasabasında doğmuştur. 1928 yılında İstanbul Erkek Lisesi'nden, 1931 yılında Mülkiye Mektebi'nden mezun olmuştur. Aktan, İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Umum Müdürlüğü 1. Şube memurluğu; Küre, Daday Kaymakam Vekilliği, Hekimhan, Arpaçay, Ceyhan, Safranbolu, Beyoğlu, Adapazarı, Biga Kaymakamlığı; Muş, Tokat⁸²⁵, Merkez⁸²⁶, Mardin, Kocaeli Valiliği⁸²⁷, Vakıflar Genel

⁸²²Tokat, “Valimizin Çalışmaları”, Nu.6, Y.1, 07.04.1950, s.2.

⁸²³Tokat, “Valimizin Teftiş Gezileri”, Nu. 17, Y.1, 03.05.1950; Tokat, “Valimizin Tetkik Gezileri”, Nu. 19, Y.1, 08.05.1950; Tokat, “Valimizin Turhal ve Zile Tetkikleri”, Nu.24, Y.1, 03.06.1950; Tokat, “Valimizin Tetkik Gezileri”, Nu.25, Y.1, 10.06.1950.

⁸²⁴14 Mayıs, “Vedaname”, Nu.2, Y.1, 12.07.1950,s.1.

⁸²⁵Tokat, “Yeni Valimiz”, Nu.29, Y.1, 08.07.1950,s.1.

⁸²⁶BCA, FK: 30-18-1-2, YN: 132-38-18, 23.05.1953.

müdürlüğü üyeliği⁸²⁸, İçişleri Bakanlığı Müşavirliği⁸²⁹, görevlerinde bulunmuştur. Aktan, 1972 yılında emekli olmuştur. Eski MHP Milletvekili Gündüz Suphi Aktan'ın da babası olan Bekir Suphi Aktan 1985 yılında vefat etmiştir⁸³⁰.

15 Temmuz 1950'de Tokat'taki görevine başlayan Bekir Suphi Aktan, ilk iş olarak Tokat'ın bütün mahallelerini ve müesseselerini dolaşarak incelemelerde bulunmuştur. İncelemelerini ilçeler ile bucaklarında devam ettirmiştir⁸³¹. Vatandaşlarla bir araya gelerek onların sıkıntılarını ve isteklerini dinleyip onlara çözüm üretmeye özen göstermiştir⁸³². Halkevlerinin CHP'den alınmasının ardından Tokat Halkevi binasını, İl Milli Eğitim Müdürlüğü emrine tahsis etmiştir⁸³³. Tokat'ta bulunduğu süre içerisinde şehrin gelişimi için çalışmalar yapan Aktan, 29 Ekim 1950'de Zile'de elektrik santralini açılışını yapmış⁸³⁴, Tokat'ın kalkınması için fikirlerini ortaya koymuş ve bunlar için çabalamış⁸³⁵, şehrin önemli sorunlarından olan içme ve sulama suları meselesini çözmek için girişimlerde bulunmuş⁸³⁶, tespit ettiği meselelerin çözümü için gerekli olan tahsisatı temin etmek üzere Ankara'da hükümet yetkilileri ile bir araya gelmiş⁸³⁷, şehir hastanesinin yetersizliğine çözüm üretmiş, mevcut okulların durumunu tetkik etmiş ve ihtiyaçları karşılamak için ödenek oluşturmuş, şehri ilçelere ve diğer

⁸²⁷BCA, FK: 30-18-1-2, YN: 144-79-17, 22.09.1956.

⁸²⁸BCA, FK: 30-18-1-2, YN: 135-46-8, 14.05.1953.

⁸²⁹BCA, FK: 30-18-1-2, YN: 236-43-1, 20.06.1969.

⁸³⁰AKAR, a.g.e, s. 98.

⁸³¹Tokat, "Valimizin Tetkikleri", Nu.32, Y.1, 29.07.1950,s.1.

⁸³²Tokat, "Valimizin Halkımıza Gösterdiği Büyük Kolaylık", Nu.35, Y.1, 19.08.1950, s.1.

⁸³³Tokat Postası, "Kıymetli Valimiz Sayın Aktan'ın Gazetemize Beyanatı", Nu.3, Y.1, 02.11.1951.

⁸³⁴Tokat Sesi, "Zile Elektriğe Kavuştu", Nu.9,Y.1, 17.11.1950, s.6.

⁸³⁵Vali Bekir Suphi Aktan'ın Tokat ilinin gelişmesi için düşündükleri özetle şu şekildedir:

1.Topağın veriminin artırılması ve su baskınlarının önlenmesi için öncelikle Almus barajı olmak üzere irili ufaklı barajlar yapılması.

2.Taşova tütünlerini işlemek için tütün imalathaneleri kurulması.

3.Bağ- bahçe ürünleri ile ilgili sanayii kuruluşlarının kurulması.

4. Deprem ve sellerden zarar gören yerlerde kooperatifin müspet iş sahasına intikalinin sağlanması.

Tokat Sesi, "Vali Bekir Suphi Aktan'ın Tokat İlinin Kalkınması Konusundaki Fikirleri", Nu.16, Y.1, 08.12.1950, s.1.

⁸³⁶Tokat Sesi, "Çağ Gölü Bahçelerinin Sulanması", Nu.25, Y.1, 09.01.1951,s.1; Tokat Sesi, "Sayın Valimizin Çağ Gölü Bahçecileri İle Görüşmesi", Nu.26, Y.1, 12.01.1951,s.1.

⁸³⁷Ankara'da Sular ve Belediyeler Kongresi'ne katılan Vali Bekir Suphi Aktan, Tokat'ın ana davaları arasında bulunan tütün imalathanesi, Almus Barajı, Tokat'ta Yapı- Kredi Bankası şubesinin kurulması gibi konuları görüşüğünü bildirmiştir. Bkz. Tokat Sesi "Valimizin Ankara'daki Temasları", Nu.32, Y.1, 02.02.1952, s.2;

illere bağlayan yolların yapımı ve bakımı, vatandaşların sellerden zarar görmesini engellemek için köprülerin tamiri, akarsu yataklarının temizlenmesi, tarım alanlarının taşkınlardan korunması için girişimlerde bulunmuştur⁸³⁸. Şehirde sporun gelişimini desteklemek amacıyla bir futbol turnuvası düzenlemiştir⁸³⁹. Düzenlediği aylık basın toplantılarında şehirde yaşanan gelişmeleri, yapılan işleri basın mensupları ile paylaşmış vatandaşların gelişmelerden haberdar olmasını sağlamıştır⁸⁴⁰. 1939 depreminde ağır hasar gören Meydan Camii'nin tamirini ve ibadete açılmasını sağlamıştır⁸⁴¹.

Tokat'ın her anlamda gelişmesi için çaba gösteren Vali Bekir Suphi Aktan, 1953 yılı Kasım ayında Merkez Valiliğine alınmış, yerine Fazıl Kaftanoğlu görevlendirilmiştir⁸⁴². Bekir Suphi Aktan, 1954 genel seçimlerinde Tokat'tan CHP Milletvekili adayı olmuş, ancak kazanamamıştır⁸⁴³.

1.5.3. Fazıl Kaftanoğlu (1953-1960)

Fazıl Kaftanoğlu, 1908 yılında Erzurum ilinin Oltu ilçesinin Pitkir (Ayyıldız) Köyünde doğmuştur. İlkokulu Oltu, ortaokul ve liseyi Erzurum'da tamamlamıştır. 1933 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Kaftanoğlu, Ankara'da İskân ve İstatistik Memuru, İzmir Maiyet Memuru, Samsun Kavak Kaymakamlığı, Şırnak Kaymakamlığı, Erbaa Kaymakamlığı⁸⁴⁴, Alaşehir Kaymakamlığı, Hatay Altınözü Kaymakamlığı, 3. Sınıf Mülkiye Müfettişliği⁸⁴⁵, Adapazarı Kaymakamlığı⁸⁴⁶, Beşiktaş

⁸³⁸*Tokat Sesi*, "Valimiz Ankara'dan Hayırlı Haberle döndüler", Nu.34, Y.1, 09.02.1952,s.1.

⁸³⁹1950 yılı Eylül ve Ekim ayları boyunca yapılan müsabakalar sonucunda Vali Bekir Suphi Aktan kupasını Gaziosmanpaşa Spor Birliği kazanmıştır. Bkz. *Tokat Sesi*, "Vali aktan Kupası", Nu.1, Y.1,15.09.1950, s.4; *Tokat Sesi*, "Vali Kupası Maçları Sona Erdi", Nu.4, Y.1, 06.10.1950,s.3.

⁸⁴⁰*Tokat Postası*, "Valimizin Aylık Basın Toplantısı", Nu.55, Y.1, 03.05.1952, s.1.

⁸⁴¹*Tokat Sesi*, "Meydan Camii Bugün İbadete Açılıyor", Nu.225, Y.3, 05.12.1952, s.1.

⁸⁴²BCA, FK: 30-18-1-2, YN: 132-38-18, 23.05.1953.

⁸⁴³*Tokat Postası*, "Tokat Milletvekili Adayları", Nu.212, Y3, 30.03.1954, s.2.

⁸⁴⁴BCA, FK: 30-11-1-0, YN: 154-16-13, 23.05.1942.

⁸⁴⁵BCA, FK: 30-11-1-0, YN: 187-40-7, 25.11.1946.

⁸⁴⁶BCA, FK: 30-11-1-0, YN: 189-5-2, 21.02.1947.

Kaymakamlığı⁸⁴⁷; Sinop, Hakkâri, Tokat Valiliği görevlerinde bulunmuştur. 1960 yılında emekli olan Kaftanoğlu, 1988 yılında vefat etmiştir⁸⁴⁸.

Fazıl Kaftanoğlu, Tokat'ta Valilik görevine 23 Kasım 1953'te başlamıştır. İlk iş olarak 1 Aralık 1953'te Vilayet Umumi Meclisi'ne başkanlık etmiştir⁸⁴⁹. Şehrin sorunları ile yakından ilgilenen Fazıl Kaftanoğlu, şehirde yaşanan afetler karşısında gereken tedbirleri alarak vatandaşların yaralarını sarmıştır⁸⁵⁰. Tokat'ın ihtiyaçları ile ilgili olarak hükümet ile temas kurmuş, şehrin yolları⁸⁵¹, köprüleri, köy içme sularının yapım ve bakımı, imar faaliyetleri⁸⁵², şehirde kurulabilecek sanayi kolları, tarımı geliştirmek, tarımda makine kullanımını yaygınlaştırmak için çiftçilere destek sağlanması⁸⁵³ ve bilimsel tekniklerle hayvancılık faaliyetlerini geliştirmeyi hedeflemiştir⁸⁵⁴.

Yaptığı özverili çalışmalar sonucunda vatandaşlar tarafından sevilen ve sayılan bir idareci olan Kaftanoğlu, hükümet tarafından da takdir edilmiş ve terfi ettirilmiştir⁸⁵⁵. Atıl durumda olan Tokat Kışlaları'na Askeri Eğitim Taburu'nun yerleştirilmesi konusunda Kaftanoğlu ve milletvekillerinin, hükümetle yaptığı görüşmeler sonucunda başarı sağlanmış, bir tabur asker 26 Ekim 1955'te Tokat'a gelmiştir.⁸⁵⁶ Tokat'ta eğitim faaliyetlerini yakından takip eden Kaftanoğlu⁸⁵⁷, merkezde, ilçelerde ve köylerde okul ve öğretmen ihtiyaçlarını tespit edip mevcut okulların bakımını ve yeni okul yapımını

⁸⁴⁷BCA, FK. 30-11-1-0, YN: 206-20-16, 14.07.1949.

⁸⁴⁸AKAR, a.g.e, s.105.

⁸⁴⁹Tokat Postası, "Vilayet Umumi Meclisi Açıldı", Nu.179, Y.3, 03.12.1953, s.1.

⁸⁵⁰Demokrat Artova, "Artova'da Toprak Kayması; Valimizin Yakın İlgisi Vatandaşları Memnun Etti", Nu.3, Y.1, 16.09.1954,s.1.

⁸⁵¹Genç Demokrat, "Kıymetli Valimiz Sayın Kaftanoğlu Vilayette Yaptığı Basın Toplantısında, Bayındırlık, Ziraat, Veteriner Çalışmalarına Dair İzahat Verdi ve Ankara İtibalarını Anlattılar", Nu.24, Y.1, 05.08.1954, s.1.

⁸⁵²Genç Demokrat, "Kıymetli Valimiz Kaftanoğlu'nun Gazetelere Beyanati", Nu.25, Y.1, 08.08.1954, s.1.

⁸⁵³Genç Demokrat, "Kıymetli Valimiz Kaftanoğlu'nun Gazetelere Beyanati", Nu.26, Y.1, 15.08.1954, s.1

⁸⁵⁴Genç Demokrat, "Kıymetli Valimiz Kaftanoğlu'nun Veteriner Teşkilatının Bilançosu Hakkında Gazetelere Beyanati", Nu.27, Y.1, 19.08.1954, s.1

⁸⁵⁵Tokat Postası, "Sayın Valimiz Terfi Etti", Nu.225, Y3, 14.05.1954, s.1; Yeni Erbaa, "Valimize Kadro Verildi", Nu.11, Y.1, 14.05.1954, s.1; Fazıl Kaftanoğlu'nun maaşı, 1954 yılında 90 Liradan 100 Liraya yükseltilmiş, 1958 yılındada bu rakam 125 Liraya yükseltilmiştir. "Valimiz Terfi Etti", Nu.765, Y2, 04.04.1958.

⁸⁵⁶Genç Demokrat, "Kahraman Mehmetçik Şehrimize Hoş Geldiniz", Nu.129, Y1, 27.10.1955, s.1.

⁸⁵⁷Demokrat Artova, "Sayın Valimiz Kaftanoğlu'nun Gazetemize Beyanati", Nu.60, Y.1, 28.04.1955.

sağlamıştır⁸⁵⁸. Köylerdeki ilkokul ihtiyaçlarını yakından takip eden Kaftanoğlu, ilçe merkezlerinde de ortaokul ve lise binaları inşaatları başlatmıştır⁸⁵⁹. Ekonomik koşulların elvermediği dönemlerde dahi Kaftanoğlu şehrin ihtiyaçlarını temin edebilmek için hükümet yetkilileri ile bir araya gelmiştir⁸⁶⁰. Vali Kaftanoğlu'nun görev yaptığı dönemde gerçekleştirilen önemli yatırımlardan biri de Almus Barajı inşaatına başlanmasıdır⁸⁶¹.

Tokat'ta 7 yıl gibi uzun bir süre valilik görevinde bulunan Kaftanoğlu, DP politikalarını yakından takip etmiş, vatandaşlarla temaslarında siyaseten DP'yi desteklediğini belli etmiştir. 27 Mayıs Askeri Müdahalesi'nden sonra Tokat'taki görevine son verilen Vali Fazıl Kaftanoğlu 1960 yılı sonunda emekliye sevk edilmiştir. Kaftanoğlu yerine Tokat Valiliği'ne Garnizon komutanı Piyade Yarbay Emin Tuncay tayin edilmiştir⁸⁶². Dâhiliye Vekaletinin radyodan ilan ettiği kararnameye göre Tokat Valiliği'ne Hakkı Albayrakoğlu tayin edilmiştir⁸⁶³.

⁸⁵⁸ *Demokrat Artova*, "Kıymetli Valimiz Kaftanoğlu'nun Tebşirleri(Müjdeleri)", Nu.43, Y.1, 21.02.1955.

⁸⁵⁹ *Genç Demokrat*, "Valimizin Tetkikleri", Nu.264, Y2, 28.07.1956, s.1.

⁸⁶⁰ *Genç Demokrat*, "Şehir İşleri İçin Bir Heyet Ankara'ya Gitti", Nu.1067, Y.5, 18.04.1959, s.1.

⁸⁶¹ *Genç Demokrat*, "Almus Barajı'nın Temeli Atıldı", Nu.635, Y.3, 26.10.1957, s.1.

⁸⁶² *Yeni Erbaa*, "Garnizon Komutanı Tokat'a Askeri Vali Oldu", Nu.614, Y.7, 03.06.1960, s.1.

⁸⁶³ *Yeni Erbaa*, "Tokat Valiliğine Hakkı Albayrakoğlu Tayin Edildi", Nu.615, Y.7, 10.06.1960, s.1.

BÖLÜM 2: DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE TOKAT'TA İDARİ VE SOSYAL YAPI

2.1. İDARİ YAPI

1881 ile 1909 yılları arasında Tokat Sancağı Tokat, Zile, Erbaa ve Niksar'dan oluşan dört kazadan meydana gelmişti. 1910 yılında Reşadiye ve 1921 yılında da Artova'nın eklenmesiyle kaza sayısı altıya çıkmıştır. 31 Mayıs 1920 tarihli İcra Vekilleri Heyeti kararıyla da Tokat ve Amasya sancakları Sivas ilinden ayrılarak müstakil vilayet haline getirilmiştir. 1926 yılında bu vilayete nahiyeler ilave edilmiştir⁸⁶⁴.

Tablo 2.1: 1960 Yılına Kadar Tokat İlinin İdari Taksimatı⁸⁶⁵

Yıllar	Kaza Sayısı ve İsimleri	Katılan	Açıklama
1920	Tokat, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Zile		
1921-1926	Tokat, Artıkova, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Zile	Artıkova	
1927-1943	Tokat, Artova, Erbaa, Niksar, Reşadiye, zile		Artıkova ismi Artova olarak değiştirildi.
1944-1951	Tokat, Artova, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Taşova, Turhal, Zile	Taşova Turhal	
1952-1953	Tokat, Artova, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Turhal, Zile		Taşova Amasya iline bağlandı.
1954-1986	Tokat, Almus, Artova, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Turhal, Zile	Almus	

1950-1960 yılları itibariyle Tokat ili 9.955 kilometrekare yüz ölçümü ile ülke alanının % 1.30'ünü kaplamaktaydı. İl, 1950'de 388.923, 1955'te 388.727, 1960'ta 437.590 nüfus toplamına sahipti. Tokat, ülke toplam nüfusunun 1950'de 1.85'i, 1955'te 1.61'i, 1960'ta % 1,57'sini barındırmaktaydı. İlde nüfus yoğunluğu 1950'de 35 kişi,

⁸⁶⁴Musa Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı 1920-2013*, C.XIV, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 73.

⁸⁶⁵Şaşmaz, a.g.e, aynı yer.

1955'te 38 kişi, 1960'ta 44 kişi idi. Tokat iline merkez ilçesiyle birlikte 8 ilçe, 13'ü bucak merkezi olan 675 köy bağlı bulunmaktaydı⁸⁶⁶. İlde ayrıca 551 köy altı yerleşme vardır⁸⁶⁷.

2.1.1. Tokat Merkez İlçesi

Tokat Merkez ilçesinin 1926 yılında, Turhal, Pazar, Almus, Bizeri ve Ohtab isimli beş kazası ile yüz seksen dokuz köyü bulunmaktadır⁸⁶⁸. Merkez ilçeye bağlı Tokat merkez nahiyesi otuz üç köyden meydana gelmiştir. 1960 yılına kadar yapılan düzenlemelerle Sivas'tan ve diğer ilçelerden merkez nahiyesine sekiz köy bağlanmıştır. 1957 yılında Çamlıbel nahiyesi de Artova'dan ayrılarak yirmi üç köyüyle merkez ilçeye bağlanmıştır⁸⁶⁹. Almus nahiyesi otuz köyden meydana gelmiştir. Ohtap (Yağmurlu) nahiyesi on iki köyden meydana gelmiştir. Bizeri nahiyesi elli yedi köyden meydana gelmiştir. Pazar nahiyesi yirmi iki köyden meydana gelmiştir. Turhal nahiyesi otuz altı köyden meydana gelmiştir. 1935 yılında Ohtap (Yağmurlu) ve Bizeri (Akbelen) nahiyeleri kaldırılarak, Gökdere ve Dökmetepe adıyla yeni iki nahiye teşkil edilmiştir⁸⁷⁰.

2.1.2. Almus

Almus, Tokat Merkez ilçesine bağlı bir nahiye iken 4 Mart 1954 günü TBMM'de düzenlenen oturum neticesinde ilçe haline getirilmiştir⁸⁷¹. Tokat basını ve

⁸⁶⁶Başbakanlık devlet İstatistik Enstitüsü, *23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı*, Yayın Nu.444, Ankara, 1963, s.528.

⁸⁶⁷Yurt Ansiklopedisi Türkiye İl İl Dünyü Bugünü Yarını, C.10, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1981-1984.

⁸⁶⁸Şaşmaz, *a.g.e.*, aynı yer.

⁸⁶⁹1946 yılında Sivas'ın Yıldızeli ilçesi Çırçır Bucağından Batmantaş Köyü, 1947'de Turhal ilçesi Pazar Bucağına bağlı Keşik Köyü Bkz. Şaşmaz, *a.g.e.*, s. 75; 1951'de Turhal ilçesi Pazar bucağına bağlı Büyükdiz, Küçükendiz (Büyük ve Küçük Bağlar) köyleri ile Dökmetepe Bucağına bağlı Gürcü, Büyük Birep ve Küçük Birep (Büyük ve Küçük Yıldız) Köyleri Tokat ili Merkez ilçesi, Merkez Bucağına bağlanmış Bkz. *BCA*, FK: 030-11-1-0, YN: 228-41-19, 18.11.1951; 1955'te Turhal'ın Dökmetepe Nahiyesi'ne Bağlı Çiprek köyü Tokat Merkez İlçesine bağlanmıştır. Bkz. *BCA*, FK: 030-11-1-0, YN: 268-1-2/7, 04.12.1957.

⁸⁷⁰Şaşmaz, *a.g.e.*, s.81.

⁸⁷¹*TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre.4, C.29, İçtima:4, 04.03.1954, 57. İnika; Resmi Gazete, "Yeniden 10 Kaza Kurulması Hakkında Kanun", Kanun No: 6325, Kabul Tarihi: 04.03.1954, Nu.8654, İlan Tarihi: 10.03.1954, s.8537; *Tokat Sesi*, "Almus Kaza Oldu", Nu.355, Y.4, 09.03.1954; Şaşmaz, *a.g.e.*, s.82.

Tokatlı vatandaşların Almus Barajı'nın yapılması konusundaki taleplerini daha önce farklı başlıklar altında dile getirmiştik. 1950 yılında yayın hayatına başlayan Tokat gazetesi yazarlarından Halis Turgut Cinlioğlu, yaptığı bir gezi neticesinde hazırladığı yazıda, Almus'ta ilçe teşkilatının kurulmasını gerektiren sebepleri “*Bucağa bağlı 29 köy ve 21 mezra bulunmaktadır. Bu durumda bucak idaresi ve teşkilatı kifayetsiz kalmaktadır. Almus'un nüfusu 20.000'e yaklaşmıştır. Yazın başka ilçelerden yaylalara gelen nüfus da sayılırsa, bu nüfusun geniş yaylalara dağılması idareyi daha da zorlaştırmaktadır. Bucaktaki vatandaşlar kültür, tarım, ormancılık, toprak hareketleri yönünden acıklı bir haldedir. Bucak nüfusu itibariyle bazı inanış farklılıklarına da sahiptir. Almus, zenginlik bakımından, yetmiş bin dekarlık ormanları, koyun ve keçi sürüleri, ceviz ve mahlep bakımından diğer bucaklardan ileridir. Elma, armut, erik gibi meyveleri de değerlendirilebilir. Tütünü de değerlidir. Bilhassa beş bölümde toplanan ormanları ilin en değerli ormanları sayılabilir. Almus Barajı yapıldığı vakit Almus'un değeri bir kat daha artacaktır. Ayrıca barajın gerisinde teşekkül edecek büyük bir göl bölgeye ayrı bir güzellik verecektir. Baraj kurulunca Samsun ve Sivas'a elektrik verilecek, çevrede fabrikalar kurulacak, nüfus artacak ve idari teşkilatın genişlemesi gerekecektir. Bu çalışmaların önceden yapılmış olması gerekmektedir. Almus, Niksar, Reşadiye, Tokat, Yıldızeli ve Hafik ilçeleri ile çevrilidir. Bu ilçelerle sınır sorunları, mera ve yayla münazaaları; yaylalara gidip gelme, pazar yerine gidip gelme, orman işleri, hayvan hırsızlığı vs. konularda sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu sorunlar karşısında bucak müdürü ve karakol komutanı mücadele etmekte zorlanmaktadırlar. Almus'un bağlı bulunduğu Tokat orman teşkilatı, uzaklık sebebiyle kaçakçılığı önlemekte zorlanmaktadırlar” şeklinde sıralamıştır⁸⁷². 1952 yılında Tokat Postası gazetesinde Almus ve Çamlıbel bucaklarında ilçe teşkil edilememesi, Tokatlı siyasetçilerin yetersizliği olarak değerlendirilmiştir⁸⁷³. TBMM'de 4 Mart 1954'te alınan karar doğrultusunda 11 Haziran 1954 itibariyle Almus İlçe Teşkilatı'nın açılışı yapılmıştır⁸⁷⁴.*

⁸⁷²Tokat, “Almus İlçe olmalıdır”, Nu.33, Y.1, 05.08.1950, s.1-3; Tokat, “Almus İlçe olmalıdır”, Nu.34, Y.1, 12.08.1950, s.1-3.

⁸⁷³Tokat Postası, “Kalkınamayan Tokat”, Nu. 51, Y.1, 19.04.1952, s.1.

⁸⁷⁴Gerçek Demokrat, “Almus Kazasının Açılış Merasimi 11 Haziran'da Yapılacak”, Nu.128, Y.2, 09.06.1954, s.1.

Bu durum, beklenti içerisinde olan Tokatlı vatandaşlar tarafından memnuniyetle karşılanmıştır⁸⁷⁵. Tokat Valisi Fazıl Kaftanoğlu, Tokatlı vatandaşların bu memnuniyetini, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a bildirmiş⁸⁷⁶, (Ek-2.4) Celal Bayar da gönderdiği cevap telgrafında “*yeni teşkil edilen kazanın Almuslulara hayırlı olmasını temennilerimi saygılarımla bildiririm*” ifadelerini kullanmıştır⁸⁷⁷. (Ek-2.5) Almus ilçesi 1954 yılında teşkil edildikten sonra, kendisine bağlı tek nahiye olan Almus Merkez nahiyesi ve bu nahiyeye bağlı otuz köy ile 1966 yılına kadar devam etmiştir⁸⁷⁸.

2.1.3. Artova (Artıkova)

Artova ilçesinin 1926 yılında Çiftlik ve Kızılca isimli iki nahiyesi ve yetmiş dört köyü bulunmaktadır⁸⁷⁹. 1922 yılında yaşanan deprem sebebiyle Sulusaray'ın yıkılması üzerine ilçe merkezi Çiftlik köyüne taşınmıştır. Ancak Çiftlik köyünün konumu nedeniyle, şehrin doğusunda kaldığı için vatandaşlar tarafından rağbet görmemiş bu yüzden gelişmemiştir. Yine Artova'ya bağlı olan Kunduz İstasyonu'ndan demir yolu geçmesi üzerine Çiftlik köyünün ilerlemesi için imkân kalmadığından 1944 yılında ilçe merkezinin Çiftlik'ten Kunduz İstasyonu'na taşınması talep edilmiştir. 5 Nisan 1944'te talep kabul edilmiş böylece Artova ilçe merkezi Kunduz İstasyonu'na taşınmıştır. Kunduz İstasyonu'nda yerleşik bulunan Kızılca nahiyesi ise Çiftlik köyüne taşınmıştır. Kunduz İstasyonu'nun adı böylece Artova ilçesi olarak değiştirilmiştir⁸⁸⁰. 1946 yılında Kızılca köylülerin talebi üzerine köy, Artova Belediyesi sınırları içine dâhil

⁸⁷⁵ *Genç Demokrat*, “Tokat'ın ve Almus'un Bir İsteğini Daha Demokrat İktidar Yerine Getirdi, Almus Kaza Oldu”, Nu.10, Y.1, 13.06.1954, s.1; *Gerçek Demokrat* Gazetesinde Nuri Diren tarafından hazırlanan yazıda, “*Almus'un kaza olması bizi iki açıdan sevindirmektedir. Birincisi, Almuslu hemşerilerimiz devlet ile olan işlerini kolayca görebilecekler, ikincisi de Almus'un kaza olması ile Almus barajına kavuşma imkânımız kuvvetlenecektir. Müşterek davamız Almus barajı yapıldığı gün bu şehrin rengi değişecek, işsiz insanlar iş bulacak, Samsun'a kadar Yeşilirmak kıyılarındaki yüzbinlerce dönüm arazi sel felaketinden kurtulacak ve nihayet şehrimiz Anadolu'nun en zengin bir vilayeti haline gelecektir*” şeklinde ifade edilmektedir. Bkz. *Gerçek Demokrat*, “Almus Barajı ve Çimento Fabrikası”, Nu.129, Y.2, 12.06.1954, s.1.

⁸⁷⁶ *Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi*, YN: 3/5-27, Fihrist N: 2885-1, 12.06.1954.

⁸⁷⁷ *Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi*, YN: 3/5-27, Fihrist N: 2885, 14.06.1954.

⁸⁷⁸ Şaşmaz, a.g.e, s. 83.

⁸⁷⁹ Şaşmaz, a.g.e, s. 73.

⁸⁸⁰ BCA, FK: 030-11-1-0, YN: 174-6-12, 03.03.1945; Şaşmaz, a.g.e, s. 88.

edilmiştir⁸⁸¹. İlçeye bağlı bir diğer nahiye de yirmi yedi köyden meydana gelmiş olan Sulusaray nahiyesidir. Nahiyeye 1954 yılına kadar üç köy daha bağlanmıştır⁸⁸². Artova ilçesi Kızılca nahiyesi on dokuz köyü ile Çiftlik mevkiinde yerleşiktir. 1957 yılında ilçeye bağlı Çamlıbel bucağının 23 köyüyle Tokat merkez ilçesine, Çamlıbel'in 4 köyünün de Artova'ya bağlandığını, Tokat merkez ilçesi, başlığı altında belirtmiştik⁸⁸³.

Artova ilçesinde vatandaşların geçim kaynakları çiftçilik, küçük ve büyük baş hayvancılık, at ve kısrak yetiştiriciliği şeklindedir. Ferit Acunsal, Artova ilçesi ile ilgili olarak “*Artova ilçesinde tabiat güzellikleri boldur. Bilhassa Çamlıbel ve Kızılınış Dağları arasındaki bölge harikulade bir dekorla pek tatlı bir manzara arz etmektedir. Kavak, Söğüt ve Akasya ağaçları ile süslü olan bu bölgenin tepelerinden bir sırma kemer gibi uzanan ırmakların görünüşü insanı her türlü düşünceden uzaklaştırmaktadır. Bu manzaranın nefaseti güzel ve sağlam bir hava, soğuk ve tatlı sularla bir kat daha artmaktadır*” ifadelerini kullanmıştır⁸⁸⁴.

2.1.4. Erbaa

Erbaa (Herek) ilçesinin 1926 yılında, Destek, Pelidli (Tekke), Sunisa, Alinek (Ziğdi- Karayaka), Hayati (Alahtıyan) ve Bidevi (Karaağaç) isimli yedi nahiyesi ve yüz yirmi altı köyü bulunmaktadır⁸⁸⁵. Erbaa nahiyesinin merkezi Herek köyüdür. Nahiyeye bağlı yirmi üç köy bulunmaktadır. Erbaa ilçesi, 1939, 1942 ve 1943 depremlerinde ağır hasar gören Erbaa kasabası 1945 yılında yeni yerine taşınmış, kasabanın resmi müesseseleri ile halkevinin açılış töreni 26 Ağustos 1945'te yapılmıştır⁸⁸⁶. Erbaa merkez nahiyesine bağlı dört köy, 1932 yılında Alinek (Karayaka) nahiyesine

⁸⁸¹BCA, FK: 030-11-1-0, YN: 183-18-9, 26.03.1946.

⁸⁸²1946 yılında Sivas ili Yıldızeli ilçesine bağlı Uylubağı Köyü, Artova İlçesinin Sulusaray Bucağına bağlanmıştır. Bkz. BCA, FK: 030-11-1-0, YN: 205-11-1, 25.03.1946; 1954 yılında da Sivas'ın Yıldızeli ilçesinin Belcik Bucağına bağlı Bayazıt Köyü Artova'nın Sulusaray nahiyesine bağlanmıştır. Bkz. BCA, FK: 30-11-1-0, YN: 248-42-12.

⁸⁸³26-27 Aralık 1956 tarihinde yapılan Vilayeti Umumi Meclisi'nin sekizinci toplantısında Çamlıbel Bucağı'nın 23 köyü ile birlikte Tokat Merkez İlçesine bağlanmasına karar verilmiştir. Bkz *Genç Demokrat*, “Vilayeti Umumi Meclisi'nin Sekizinci Toplantısı”, Nu. 386,387, Y.3, 26/27.12.1956, s.1.

⁸⁸⁴Acunsal, Gerçeklerin Diliyle Tokat, s.224.

⁸⁸⁵Şaşmaz, a.g.e., 73.

⁸⁸⁶BCA, FK: 490-01-0-0, YN: 1585-469-2/ 12,13, 16.08.1945.

bağlanmıştır. 1953 yılına kadar Erbaa nahiyesinden dört köy ayrılmış nahiye farklı dört köy bağlanmıştır⁸⁸⁷. Alinek (Karayaka) nahiyesinin merkezi 1931 yılında Zığdı köyüne nakledilmiş ve Erbaa nahiyesinden dört köy Alinek nahiyesine bağlanmıştır. Nahiye 22 Mart 1954'te Belediye teşkil edilmiştir⁸⁸⁸. Bidevi nahiyesi yirmi dört köyden meydana gelmiştir. Tekke nahiyesi on yedi köyden meydana gelmiştir. Hayati nahiyesi on dört köyden meydana gelmiştir. Destek nahiyesi yedi köyden meydana gelmiştir. Sunisa nahiyesi yirmi köyden meydana gelmiştir. Kozlu nahiyesi on yedi köyden meydana gelmiştir. 1955 yılında Kozlu nahiyesine bir köy daha eklenmiştir⁸⁸⁹.

Hava sıcaklığının diğer ilçelere göre yüksek olduğu Erbaa'da bütün sebzeler yetişir ancak istihsalin azlığı sebebiyle ihracat yapılamaz. Bölgede geniş ölçüde tütün ve soğan istihsal edilir ve satılır. Erbaa tütünleri nefaset, kalite üstünlüğü ve girdiği harmanlarda yakıcılığı sağlaması bakımından dünya ve Türkiye ölçüsünde bir önem arz eder⁸⁹⁰.

2.1.5. Niksar

Niksar ilçesinin 1926 yılında Lâdik ve Çamiçi (Çatak- Özvıran) isimli iki nahiye ve yüz altı köyü bulunmaktadır⁸⁹¹. Niksar merkez nahiyesi altmış yedi köyden meydana gelmiştir. 1963 yılına kadar nahiye iki köy daha eklenmiştir⁸⁹². Çamiçi Nahiyesi on dört köyden meydana gelmiştir. 1954 yılında Çamiçi nahiyesinin merkezi Gülabi köyünden Ardıçlı köyüne nakledilmiştir. Lâdik nahiyesi ise on sekiz köyden meydana gelmiştir⁸⁹³.

Niksar'da tütün, pirinç, kestane ve nar bol ve üstün kalitededir. Sebze üretimi de yapılmaktadır. Yeşilirmak'ın ana kollarından Kelkit Irmağı, Niksar'da dağılmış olduğu için, üzerindeki köprü İstanbul'daki Galata Köprüsü'nden uzundur. Ormanları çok

⁸⁸⁷Şaşmaz, *a.g.e.*, s.98.

⁸⁸⁸BCA, FK: 30-11-1-0, YN: 246-29-17, 07.05.1954.

⁸⁸⁹Şaşmaz, *a.g.e.*, s.98.

⁸⁹⁰Acunsal, *a.g.e.*, s. 226.

⁸⁹¹Şaşmaz, *a.g.e.*, s.73.

⁸⁹²Şaşmaz, *a.g.e.*, s.100.

⁸⁹³Şaşmaz, *a.g.e.*, s.101.

geniştir. Elektrik santrali, ilçenin aydınlanmasını temin etmekte ve ilerde kurulacak fabrikaların açılmasını temin etmektedir. Pirinç ve çeltik fabrikaları Niksar'ın giderek bir üretim merkezi olmasını sağlamaktadır⁸⁹⁴.

2.1.6. Reşadiye

Reşadiye ilçesinin 1926 yılında Bereketli isimli bir nahiyesi ve yüz yetmiş dört köyü bulunmaktadır⁸⁹⁵. Reşadiye merkez nahiyesi seksen köyden meydana gelmiştir. 1947 yılında merkez bucağına Sivas'ın Hafik ilçesinden ayrılan on iki köy daha bağlanmıştır. Bu köylerden üçü 1956 yılında Sivas'ın Hafik kazasının İpsile nahiyesine bağlanmış, 1966 yılına kadar üç köyü de Almus'a bağlanan Reşadiye merkez nahiyesine bağlı seksen altı köy kalmıştır. Bereketli nahiyesinin ise on sekiz köyü vardır. İki köyü Niksar'a bağlanan bucağın on altı köyü kalmıştır⁸⁹⁶.

Geçirdiği deprem sonrasında bulunduğu yerden 500 metre güneye alınan Reşadiye'nin güneyinden Kelkit Irmağı geçer. Hava sıcaklığı yüksek değerlere ulaşmadığından meyve ve sebze tarımı için uygun değildir. Tokat'ın en güzel göllerinden biri Reşadiye'deki Zinav Gölü'dür. İlçede çeşitli hastalıklara iyi gelen şifalı kaplıcalar bulunmaktadır⁸⁹⁷.

2.1.7. Taşova

Taşova ilçesi 1944 yılında teşkil edilmiştir. Taşova, Merkez, Destek, Bidevi ve Tekke nahiyelerinden meydana gelmiştir. Merkez nahiyesinin on dört, Destek nahiyesinin on iki, Bidevi nahiyesinin on dört, Tekke nahiyesinin yirmi iki köyü vardır. Taşova ilçe merkezi ve köylerinin Tokat'a uzaklığı, vatandaşların hükümet işlerini yapmakta zorlandığı gerekçesiyle TBMM'de 24 Aralık 1952'de görüşülen mesele 1

⁸⁹⁴ Acunsal, *a.g.e.*, s.230.

⁸⁹⁵ Şaşmaz, *a.g.e.*, s. 73.

⁸⁹⁶ Şaşmaz, *a.g.e.*, s.107.

⁸⁹⁷ Acunsal, *a.g.e.*, s.234.

Mart 1953'te uygulanmak üzere karara bağlanmış ve Taşova 1953 yılında, Tokat'tan alınarak Amasya'ya bağlanmıştır⁸⁹⁸.

İklim bakımından müsait olan Taşova'da nardan zeytine kadar türlü sebze, meyve ve hububat yetişmektedir. Hatta komşu illere üzüm ve bamyaya göndermek suretiyle iyi bir gelir elde eder. Bölgede yetişen tütünler son derece kalitelidir⁸⁹⁹.

2.1.8. Turhal

Tokat merkez ilçesi 175 köyde 93.460 nüfuslu geniş bir idare parçasıdır. Bu denli geniş bir sahada yayılan ilçe merkezinde hükümet işleri aksamaktadır. Şeker fabrikasının kurulmuş olması, Samsun-Sivas demiryolu üzerinde Turhal'ın istasyonunun bulunması sebebiyle Turhal işlek bir merkez halini almıştır. Tokat merkeze bağlı Dökmetepe ve Pazar nahiyeleri ile Zile ilçesinin bazı köyleri ile zirai ve iktisadi bir bölge teşkil etmiş bulunmaktadır. Turhal'ın gitgide genişleyen bir yapısının olması ve bunun doğurduğu iş yükünün Tokat merkez ilçesinde yoğunluk yaratması sebebiyle 1944 yılında Turhal ilçesi teşkil edilmiştir⁹⁰⁰. Turhal merkez nahiyesi kırk bir köyden meydana gelmiştir. 1955 yılına kadar iki köyü Erbaa ve Zile ilçelerine bağlanmıştır. 1952 yılında ilçeye bağlı Pazar bucağı tam teşekküllü bucak haline getirilmiştir. Pazar nahiyesinin yirmi köyü bulunmaktadır. 1951 yılına kadar nahiyesinin üç köyü Tokat merkez nahiyesine bağlanmıştır. Pazar nahiyesi 1987 yılında ilçe haline getirilmiştir. Dökmetepe nahiyesinin on altı köyü vardır. 1951 yılına kadar nahiyesinin üç köyü Tokat merkez nahiyesine bağlanmıştır.

Turhal ile Pazar Bucağı meyve ve sebze yetiştiriciliği için çok elverişlidir. Elma, armut, kavun ilçede yetişen meyvelerdendir. 1938 yılında kurulan Kazova İnekhanesi, bölgedeki şark kırmızısı sığır ırkını ıslah ederek verimini artırmak ve yetiştirdiği boğaları köylülere satmak suretiyle hayırlı işler görmüştür⁹⁰¹.

⁸⁹⁸Şaşmaz, *a.g.e.*, s. 117,118.

⁸⁹⁹Acunsal, *a.g.e.*, s.235.

⁹⁰⁰Şaşmaz, *a.g.e.*, s. 119.

⁹⁰¹Acunsal, *a.g.e.*, s.245.

2.1.9. Zile

1926 yılında Zile ilçesinin İğdir ve Kadışehri isimli iki nahiye ve yüz yetmiş dört köyü bulunmaktadır. Kadışehri nahiyesi 1928 yılında, Tokat vilayetinden alınarak Yozgat vilayeti merkez kazasına bağlanmıştır⁹⁰². Zile merkez nahiyesinin altmış dört köyü vardır. 1945'te bir köy daha eklenmiştir. İğdir nahiyesinin altmış beş köyü vardır. 28 Şubat 1955'te, Zile ilçesine Yenimüslüman adıyla bir nahiye daha eklenmiş, Tokat merkez bucağı, Zile merkez bucağı ve İğdir nahiyesinden ayrılan kırk köy Yenimüslüman nahiyesine bağlanmıştır. Yenimüslüman nahiyesinin adı 15 Kasım 1958'de Boztepe olarak değiştirilmiştir⁹⁰³.

Zile arazisi arpa, tütün, buğday, pancar, nohut, fasulye ve mercimeğe elverişlidir. Leblebi, pekmez ve afyon yağı ünlüdür. Patates, keten ve kenevir ekimi de başlamıştır. Makineli tarım yapıldığı takdirde toprak verimliliği daha da artacaktır. 16 km batısında linyit kömürü madeni vardır. Zile topraklarının porselen imalatına uygun birinci kalitede bir yapıda olduğu tespit edilmiştir⁹⁰⁴.

2.2. SOSYAL YAPI

2.2.1. Nüfus

Cumhuriyet ilan edildiğinde Türkiye on yıllık sürekli savaş ve yıkım döneminden henüz çıkmış bulunuyordu. Küçülmüş ve Misakı Milli sınırlarına kapanmış bir coğrafya içinde, Osmanlı Devleti dönemine oranla azalmış bulunan bir nüfusla bir ulus devlet yaratılması öncelik taşımaktaydı. 1912-1922 döneminde yaşanan savaşların hem maddi hem de insani kayıpları çok yüksek olmuştu⁹⁰⁵. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, nüfusun durumunu ortaya koyabilmek için 1926 yılında İstatistik Umum Müdürlüğü'nü kurmuştur. Böylece düzenli ve sistemli olarak istatistiksel veri

⁹⁰²Şaşmaz, a.g.e, aynı yer.

⁹⁰³Şaşmaz, a.g.e, s. 128,129,130.

⁹⁰⁴Acunsal, a.g.e, s.250.

⁹⁰⁵Tüsiad, *Türkiye'nin Fırsat Penceresi (Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri)*, Nu. Tüsiad-T/99-1-251. İstanbul, 1999, s. 39.

toplanması hedeflendi⁹⁰⁶. Ayrıca Türkiye nüfusunun artırılması konusunda çalışmalar başlatıldı. 1932 yılında CHP'nin Meclis grubunca özel olarak bir nüfus komisyonu kuruldu. Bu komisyon, sorunu bir bütün olarak ele alıp nüfusu arttırıcı bir dizi yasal ve idari tedbir alınmasını önermiştir. Aynı görüş 1946 yılında ilk DP programında da yer almış, parti iktidara geldikten sonra da nüfusun arttırılması konusuna önem vermiştir⁹⁰⁷.

Tablo 2.2: 1927-1945 Yılları Arasında Türkiye ve Tokat Nüfusları

Yıllar	Türkiye	Tokat
1927	13.648.270	263.063
1935	16.158.018	310.152
1940	17.820.950	317.919
1945	18.790.174	340.384

Nüfus, her an hareket halinde durmadan değişen bir olaydır. Nüfusun hareketliliğini sağlayan unsurlardan biri göç olayıdır. Tokat'ın nüfusunun tarih boyunca belirli dönemlerde arttığı, belirli dönemlerde azaldığı tahmin edilmektedir. 1908 tarihli Sivas Salnamesinde 106.893 kişi olarak belirtilen Tokat şehir merkezi nüfusunun⁹⁰⁸, 1927 sayımlarında 22.390 olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra ilk olarak 1927 yılında yapılan nüfus sayımı ile ülkenin genel nüfusu ve illerin nüfusu ortaya kondu. Buna göre Tokat ilinin 1927 yılındaki nüfusu 236.063 kişi idi⁹⁰⁹. 1927 sayımında ülke genelinde nüfus yoğunluğu oranları belirlenirken merkezi Anadolu mintikasına dâhil kabul edilen Tokat ili, toplam yüz ölçümü olan 10.415 kilometrekarede, kilometrekareye düşen 25,2 kişilik bir yoğunlukla bölgenin en yoğun nüfuslu yeri idi. 1927 yılı itibariyle Tokat'taki yetişkin nüfusun % 43.13'ü evli idi. % 49.37'si de 19 yaşından büyük idi. Okuma yazma oranı

⁹⁰⁶Tamer Bozbeyoğlu, "1927 Sayımının Türkiye'de Ulus Devler İnşasındaki Yeri", *Nüfus Bilim Dergisi*, C.26, 2004, s.74.

⁹⁰⁷Tüsiad, *a.g.e.*, s.39.

⁹⁰⁸19. yy Tokat nüfusu hakkında bkz. Ali Açık, "Tokat Sancağının İdari Durumu ve Nüfus Yapısı (1880-1907)", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.2, ss. 331-359, Elâzığ, 2004; Ali Açık, Mehmet Mercan, "Niksar Kazasının İdari Durumu ve Nüfus Yapısının Dini ve Etnik Açından Analizi(1880-1916)", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.19, S.2, ss. 235-257, Ankara, 2002; Ali Açık, "Tanzimat Döneminde Tokat Kazasının İdari ve Nüfus Yapısındaki Değişiklikler (1839-1880)", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.27, S.2, Aralık 2003, ss. 253-265.

⁹⁰⁹İstatistik Umum Müdürlüğü, *Umumi Nüfus Tahriri*, 28 Teşrinievvel 1927, Fasikül 3, s.12.

yedi yaş üzeri erkeklerde % 7.31; kadınlarda % 0,68 idi. 1927 yılında Tokat'ta toplam okuma yazma oranı % 3.76 idi. 12 yaşını aşmış erkeklerin % 92.5'i bir meslek sahibi iken kadınların % 58.48'i meslek sahibi idi. Toplamda 12 yaş ve üzerinde bir meslek sahibi olan kişilerin oranı % 72.97'ye denk gelmekteydi. 1927 yılında ziraatla uğraşanların oranı ise % 66.82 idi. Tokat merkez ilçesinin nüfusu 22.390 kişi idi. Bunun 12.097'si erkek, 10.293'ü de kadın nüfustu. Zile ilçe merkezinin nüfusu 15.377 kişi idi. Bunun 7.320'si erkek, 8.057'si kadındı⁹¹⁰.

1935 yılında yapılan ikinci nüfus sayımı neticesinde Tokat ilinin nüfusu 310.152 kişiye yükselmiştir. 1935 yılında Tokat'ta nüfusun 150.575'i erkek, 159.577'si kadındır⁹¹¹. Yüz ölçümü 10.415 kilometre olan ilde nüfus yoğunluğu yaklaşık 30 (29,8) kişidir. 1935 yılında Tokat merkez ilçesinde 11.266 erkek, 10.900 kadın ve toplamda 22.166 kişi bulunmaktadır. Merkez ilçeye bağlı köylerde 36.096 erkek, 35.922 kadın olmak üzere toplam 72.018 kişi bulunmaktadır. Artova ilçe merkezinde 384 erkek, 351 kadın toplamda 735 kişi bulunmaktadır. Artova ilçesinin köylerinde 13.104 erkek, 13.803 kadın, toplamda 26.907 kişi bulunmaktadır. Erbaa'da nüfusun, 1927 sayımında 2.801 erkek, 2.824 kadın toplam 5.625 kişi olduğu; 1935 sayımında 3.304'ü erkek, 3.634'ü kadın olmak üzere 6938 kişi tespit edilmiştir⁹¹². 1935 yılında, Erbaa ilçesinin köylerinde 29.844 erkek, 32.458 kadın, toplam 62.302 kişidir. 1935 sayımına göre Niksar'da 3.057 erkek, 3.591 kadın, 6.648 kişi bulunmaktadır. Niksar ilçesine bağlı köylerde 13.892 erkek, 14.702 kadın, toplamda 28.594 kişi bulunmaktadır. Reşadiye ilçe merkezinde 1927 sayımında 538'i erkek, 621'i kadın, toplamda 1.159 kişi; 1935 sayımı neticesinde 709 erkek, 804 kadın olmak üzere toplam 1.513 kişi bulunduğu tespit edilmiştir⁹¹³. 1935 yılında Reşadiye'ye bağlı köylerde 14.950 erkek, 16.979 kadın, toplamda 31.929 kişi bulunmaktadır. 1935 sayımında Zile'de 6.924 erkek, 8.243 kadın, toplamda 15.167 kişi yaşadığı tespit edilmiştir. Zile ilçesine bağlı köylerde 17.045

⁹¹⁰28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 3., Ankara, 1929,s. 12.

⁹¹¹Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu, Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibariyle*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s.11.

⁹¹²Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu*, s.23.

⁹¹³Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu*, s.18.

erkek, 18.190 kadın toplamda 35.235 kişi bulunmaktadır⁹¹⁴. 1935 yılında henüz ilçe teşkilatı kurulmamış olan Turhal, bucak olarak Tokat Merkez ilçesine bağlıdır⁹¹⁵. Yine 1935 sayımı neticesinde Tokat nüfusunun % 82,9'u köylerde yaşarken % 17,1'inin şehirde yaşadığı tespit edilmiştir⁹¹⁶.

1940 nüfus sayımında Tokat ilinin genel nüfusu 317.919'a yükselmiştir. 10.415 kilometrede nüfus yoğunluğu 31 kişidir. Tokat Merkez ilçesinde 11.119'u erkek, 10.328'i kadın toplam nüfus 21.447 kişidir. Merkez ilçeye bağlı nahiye ve köylerde 36.890 erkek, 36.853 kadın olmak üzere toplamda 73.743 kişi bulunmaktadır. Artova ilçe merkezinde 369 erkek, 442 kadın toplamda 811 kişi bulunurken nahiye ve köylerde 13.727 erkek, 14.856 kadın, toplamda 28.583 kişi bulunmaktadır. Erbaa ilçe merkezinde 1940 itibariyle 3.232 erkek, 3.405 kadın toplamda 6.637 kişi bulunurken; nahiye ve köylerde 31.125 erkek, 34.297 kadın ve toplamda 65.422 kişi bulunmaktadır. Niksar ilçe merkezinde 3.100 erkek, 3.555 kadın toplamda 6.655 kişi bulunurken nahiye ve köylerde 14.164 erkek, 14.507 kadın toplamda 28.671 kişi bulunmaktadır. Reşadiye ilçesi merkezinde 688 erkek, 645 kadın, toplamda 1.333 kişi bulunurken, nahiye ve köylerde 15.201 erkek, 16.937 kadın nüfus bulunmaktadır. Zile ilçe merkezinde 6.689 erkek, 8.184 kadın, toplamda 14.873 kişi bulunurken, nahiye ve köylerde 18.250 erkek, 19.356 kadın, toplamda 37.606 kişi bulunmaktadır⁹¹⁷.

1945 sayımı neticesinde Tokat ili genelinde nüfus miktarında belirgin bir artış gözlenmektedir. 1945 yılında Tokat genelinde nüfus miktarı 340.384 kişidir⁹¹⁸. Tokat Merkez ilçesinin nüfusu 20.078'dir. Artova ilçe merkezi 376 kişidir. Erbaa ilçe merkezinin nüfusu 6.185, Niksar ilçe merkezinin nüfusu 6.942, Reşadiye ilçe merkezinin nüfusu 1.545, Taşova ilçe merkezinin nüfusu 796, Turhal ilçe merkezi

⁹¹⁴Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu*, s.55.

⁹¹⁵Mesut Gök, *Turhal (Tokat) İlçesinde Nüfus ve Yerleşme*, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük,2015, s. 42-43.

⁹¹⁶Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu*, s.29.

⁹¹⁷Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu*, Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibariyle Nüfus ve Yüzey Ölçü, 20 İlkteşrin 1940 Nüfus Sayımı, s.25.

⁹¹⁸Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Nüfus Sayımı*, Türkiye Nüfusu, İstanbul, 1961, s.10.

8.110, Zile ilçe merkezi 16.269 kişidir. 1945 yılında Tokat'ta köy nüfusunun kent ve ilçe merkezlerine göre fazla olma durumu devam etmektedir. 1945 yılında Tokat merkez ilçesinin köy nüfusu, 42.665, Artova'nın köy nüfusu 30.432, Erbaa'nın köy nüfusu 33.002, Niksar'ın köy nüfusu 31.712, Reşadiye'nin köy nüfusu 33.922, Taşova'nın köy nüfusu, 36.022, Turhal'ın köy nüfusu 33.872, Zile'nin köy nüfusu 38.821 kişidir⁹¹⁹.

1927, 1935, 1940, 1945 nüfus sayımlarına genel olarak baktığımızda, Tokat ilinin nüfusunun ülke genelinde olduğu gibi her sayımda artış gösterdiğini söylememiz mümkündür. Yapılan sayımlar neticesinde Tokat'ın, nüfus bakımından en büyük, ilçelerinin, geçim kaynaklarının çeşitli olması, iklim koşullarının elverişli olması ve konum itibarıyla şehirlerarası yollar üzerinde bulunması nedeniyle Merkez, Zile, Turhal, Erbaa, Niksar olduğu gözden kaçmamaktadır. Bunun dışında Artova ve Reşadiye'nin coğrafi koşullar bakımından daha elverişsiz olması sebebiyle diğer ilçelere göre daha az nüfuslandığı dikkatimizi çekmektedir. Kırsal alanlarda alt yapı yetersizliği, toprak ve gelir dağılımındaki dengesizlikler, tarımda makineleşmenin yaygınlaşmaya başlaması ile meydana gelen işgücü fazlası, uygulanan liberal politikalarla birlikte şehirlerde özel girişimciliğin yaygınlaşması ile Türkiye'de 1950'lerde belirginleşmeye başlayan kırdan kente göç, Tokat'ta da yaşanmıştır. İstihdam olanaklarının yetersizliği, genç nüfusun özellikle eğitim ve çalışma amaçlı olarak kırsaldan ayrıldığı bir gerçektir. Ayrıca bazı ilçe merkezlerinde kadın nüfus miktarının erkek nüfustan fazla olduğu dikkatimizi çekmiştir. Bu durum sebebinin de erkek nüfusun aileye gelir sağlamak amacıyla göç etmek zorunda kalmasından kaynaklandığını düşünmekeyiz.

2.2.1.1. 1950- 1960 Yılları Arasında Tokat'ın Nüfus Yapısı

1950 nüfus sayımı neticesinde Tokat'ta 388.923 kişinin yaşadığı belirlenmiştir. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan kitapta 11.193

⁹¹⁹Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 22 Ekim 1950 Nüfus Sayımı, s.26.

kilometrekarede, nüfus yoğunluğu ise 35 kişi olarak belirtilmektedir⁹²⁰. 1950 yılında erkek nüfusu 193.390 kişi, kadın nüfusu 195.533 kişi, şehir nüfusu 67.888 kişi, köy nüfusu 321.035 kişidir. Tokat merkez İlçesinde yaşayan kişi sayısı 21.666 iken Merkeze bağlı köylerde 48.798, toplamda 70.464 kişidir. Artova ilçe merkezinin nüfusu 1.732 kişi, köylerinin nüfusu 33.287, toplamda 35.019 kişidir. Erbaa, ilçe merkezi 7.034 kişi, köylerinde 38.636 kişi, toplamda 45.670 kişidir. Niksar ilçe merkezi 7.557 kişi, köylerinin nüfusu 36.196, toplam nüfusu 43.753 kişidir. Reşadiye, ilçe merkezinin nüfusu 1.701 kişi, köyleri 41.589 kişi, toplamda 43.290 kişidir. Taşova ilçe merkezinin nüfusu, 1.582 kişi, köyleri 39.959, toplamda 41.541 kişidir. Turhal ilçe merkezi 9.513 kişi, köyleri 38.207 kişi, toplamda 47.720 kişidir. Zile ilçe merkezinin nüfusu 17.103 kişi, köyleri 44.363 toplamı 61.466 kişidir⁹²¹.

1955 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Tokat ilinin nüfusu 388.727 kişidir⁹²². 1950 yılında toplam nüfusun 388.923 kişi olduğunu göz önüne alırsak, bu rakam doğrultusunda Tokat'ta 1950-1955 yılları arasında nüfus artışı olmadığını söylememiz mümkündür. Kanaatimize göre, 1952 yılında Taşova'nın Amasya iline bağlanması, İstanbul, Ankara, Mersin, Samsun gibi büyük şehirlerde sanayileşme ve ticaret imkânlarının artmasıyla birlikte küçük şehirlerden büyük şehirlere yapılan göçler, bu durumun sebepleri arasında gösterilebilir. 1955 itibarıyla yüz ölçümü 9.970 kilometrekaredir. Nüfus yoğunluğu ise 38 kişidir. 1955 sayımı doğrultusunda Tokat Merkez ilçesinin nüfusu 26.661, köylerinin nüfusu 36.884, toplamda 63.345 kişidir. Bu rakamın 32.228'i erkek; 31.317'si kadındır. 1950 yılına göre, Tokat merkez köyleri 1955 yılında yaklaşık 12.000 nüfus kaybetmiştir. 1954 yılında kurulan Almus ilçe merkezinin nüfusu 1.569 kişi, köyleri, 17.815 kişi, toplam nüfusu 19.384 kişidir. 1955

⁹²⁰Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, "22 Ekim 1950 Nüfus Sayımı", Ankara, 1951, s.355-361.

⁹²¹Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, "22 Ekim 1950 Nüfus Sayımı"; Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, "22 Ekim 1950 Nüfus Sayımı", İstanbul, 1961, s. 26; Cumhuriyet'in 50. Yılında Tokat, 1973 İl Yıllığı, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1973, s. 44.

⁹²²Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, "23 Ekim 1955 Nüfus Sayımı", Ankara, 1961, s. 500; Tokat'ın 1955 yılındaki toplam nüfusu ile ilgili olarak, Tokat Valiliği tarafından 1973 yılında bastırılan İl Yıllığında, 462.249 kişiden bahsedilmektedir. Bkz. Cumhuriyet'in 50. Yılında Tokat, s. 44.

nüfus sayımına göre Almus nüfusunun 9.411'i erkek, 9973'ü kadındır. Artova ilçe merkezinin nüfusu 2.062 kişi, köyleri 35.287 kişi, toplamda 37.349 kişidir. Artova nüfusunun 18.230'u erkek, 19.119'u kadındır. Erbaa ilçesinin merkez nüfusu 8.654 kişi, köyleri 44.730 kişi, toplamda 53.594 kişidir. 1955 yılında Erbaa nüfusunun 26.536'sı erkek, 26.758'i kadındır. Niksar ilçesinin merkez nüfusu 8.497 kişi, köyleri 40.860 kişi, toplamda 49.357 kişidir. 1955 yılında Niksar nüfusunun 24.956'sı erkek, 24.401'i kadındır. Reşadiye ilçe merkezinin nüfusu 2570 kişi, köyleri 42.626 kişi, toplamı 45.196 kişidir. Reşadiye nüfusunun 21.796'sı erkek, 23.400'ü kadındır. Taşova ilçesi 1952 yılında Amasya'ya bağlandığı için listede yer almamıştır. Turhal ilçesi merkez nüfusu 13.096, köyleri 39.757, toplamı 52.853 kişidir. 1955 yılında Turhal nüfusunun 27.284'ü erkek, 25.569'u kadındır. Zile ilçesi merkez nüfusu 21.415, köyleri 46.334, toplamı 67.749'dur⁹²³. 1955 sayımı neticesinde Zile nüfusunun 33.310'u erkek, 34.439'u kadındır⁹²⁴.

1960 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Tokat ilinin nüfusu 437.590 kişidir. Yüz ölçümü 9.955 kilometrekare olan şehirde nüfus yoğunluğu 44 kişidir⁹²⁵. 1960 sayımı sonuçlarına göre Tokat ilindeki erkek nüfusu 221.131 kişi, kadın nüfusu 216.459 kişi, toplam şehir nüfusu 99.447 kişi, köy nüfusu 338.143 kişidir⁹²⁶. Merkez ilçesi şehir nüfusu 32.654 kişi, köylerinin nüfusu 52.107 kişi, toplamı 84.761 kişidir. Almus ilçe merkezi 2.402, köyleri 19.889 kişi, toplam nüfusu 22.291 kişidir. Artova ilçe merkezi 2.284 kişi, köyleri 27.403 kişi, toplamda 29.687 kişidir. Erbaa ilçe merkezi 10.738 kişi, köyleri 49.151 kişi toplamı 59.889 kişidir. Niksar ilçe merkezi 10.534 kişi, köyleri 45.504 kişi, toplamı 56.038 kişidir. Reşadiye ilçe merkezi 2.372 kişi, köyleri 46.723 kişi, toplamı 49.095 kişidir. Turhal ilçe merkezi 17.124 kişi, köyleri 44.585 kişi, toplamı 61.709 kişidir. Zile ilçe merkezi 21.339, köyleri 52.781 kişi, toplamda ise 74.120

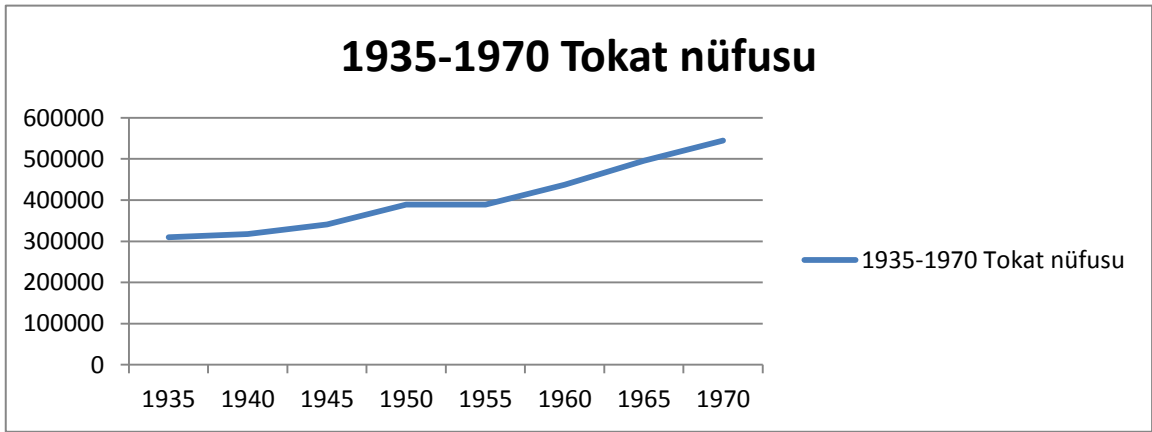
⁹²³Cumhuriyet'in 50. Yılında Tokat, s. 44.

⁹²⁴Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, "23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı", s. 500.

⁹²⁵Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, "23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı", DİE Matbaası, Ankara, 1963, s. 9.

⁹²⁶Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, "23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı", s.36.

kişidir. 1960 yılı sayımına göre Tokat'ta nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçe kilometrekareye düşen 54 kişi ile Erbaa'dır⁹²⁷. 1955 ile 1960 yılları arasında Tokat ilinin nüfusu belirgin bir artış göstermiştir. Tokat'ta nüfusun durumunu ortaya koymak amacıyla araştırdığımız kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda hazırladığımız grafik ve tablo şu şekildedir:

Şekil 1: Tokat İli Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Grafiği

Tablo 2.3: 1950-1960 Yılları Arasında Türkiye ve Tokat Nüfusları

Yıllar	Türkiye	Tokat
1950	20.947.188	388.923
1955	24.064.763	388.727
1960	27.754.820	437.590

Tokat, tarihi ve kültürü açısından değerlendirildiğinde Türk hâkimiyetine geçişinin ardından Müslüman-Türk toplulukların yoğun olarak yaşadığı bir il olmuştur. Aşağıdaki tablodan anlaşılacağı üzere 1927 yılı sayımından, çalışmamız kapsamında olan 1960 yılına kadar Müslüman halkın çoğunluğunun yanında farklı dinlerden topluluklar Tokat'ta varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu topluluklardan Ermeniler 1927 ve 1935 sayımlarında bir dinî topluluk olarak kabul edilmiş, daha sonraki sayımlarda

⁹²⁷Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, "23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı", s.31.

mezheplerine göre ayrı yazılmışlardır. Ayrıca bu dönemde Tokat'ta Musevilik dinine mensup vatandaşlar da bulunmaktadır.

Tablo 2.4: 1927-1960 Yılları Arasında Tokat'ta Yaşayan Vatandaşların Dini Tabiiyetleri

Dinler	1927 ⁹²⁸	1935 ⁹²⁹	1940	1945 ⁹³⁰	1950	1955 ⁹³¹	1960 ⁹³²
İslam	261.803	293.171		340.001		388.231	437.131
Hıristiyan Toplam	120	842		715		483	457
Katolik	39	91		41		39	40
Ortodoks	25	246		94		22	49
Protestan	1	51		26		27	3
Gregoryen	-	242		382		274	328
Mezhebi Meçhul Hıristiyan	55	212		172		121	37
Ermeni	1.032	230					
Museviler	92	70		30		6	2
Dinsizler	2	4		3		2	

2.2.1.2. Göçler

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç kavramı, genel olarak insan topluluklarının buldukları bölgelerden geçici veya sürekli olmak üzere başka bölgelere gitmeleri ve yerleşmeleri suretiyle meydana gelen yer değiştirme hareketidir. Göç hareketinin gerçekleştirilme sebepleri, hedef mekânları, zamanı, yönü, organizasyonu bakımından farklılıklar gösterir. Göç hareketlerini, “iç göç” ve “dış göç” olmak üzere iki gruba ayırabiliriz⁹³³. İç göçler nüfus hareketleri yönüne göre kırdan kente, kentten kıra, kırdan kıra ve kentten kente olmak üzere dört gruba ayrılır. İnsanların bir mekânı terk

⁹²⁸Türkiye Cumhuriyeti, Başvekâlet İstatistik umum Müdürlüğü, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül 1, Ankara 1929, s. LVIII- LIX (58-59).

⁹²⁹Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, “*20 İlkteşrin 1935 Genel Nüfus Sayımı, Tokat Vilayeti*” Mehmet İhsan Basımevi, Ankara, 1937, s. 120.

⁹³⁰1945 yılında yapılan Genel Nüfus Sayımı İtibariyle Tokat'ta yaşayan ve Türkçe konuşan vatandaşlardan, 332.489'u İslam Dinine mensup iken, 13 kişi Katolik, 70 kişi Ortodoks, 4 kişi Protestan, 212 kişi Gregoryen, 43 kişi de mezhebi meçhul olmak üzere Hristiyanlık dinine mensuptur. Bkz. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, “*21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı, Tokat İli*”, s. 13.

⁹³¹T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, “*23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, Türkiye Nüfusu*”, İstanbul, 1961, s. 115.

⁹³² Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık İstatistik Genel Enstitüsü, “*23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, Türkiye Nüfusu*”, s. 171.

⁹³³Abdullah Saydam, *Kırım ve Kafkas Göçleri(1856-1876)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2010, 2. Baskı, s. 1.

etmesinde veya bir mekânı tercih etmesinde itici faktörler (yaşanılan mekanın olumsuz özellikleri, doğal afetler, düşük ücretler, savaşlar vb.) ve çekici faktörler (yaşamak istenen mekanın olumlu özellikleri vb.) vardır. Göç, kişilerin sosyal yapısını değiştirebildiği gibi toplumsal yapıyı da etkilemektedir⁹³⁴.

Tokat ili en eski dönemlerden beri, Anadolu'daki doğu-batı, kuzey-güney ticaret yollarının bağlantı noktası konumundaydı. Osmanlı Devleti zamanında da önemli bir ticaret merkezi olan Tokat'ın bu durumu 20. Yüzyılın başına kadar devam etmiştir. Tokat'ın ulaşım kolaylığı, ticari potansiyeli, ikliminin elverişli oluşu şehrin göç almasında etkili olmuştur. 15. Yüzyılın ikinci yarısında, Tokat'a gelen göçmenler genel olarak Erzincan, Kayseri ve Kırımlılar'dır⁹³⁵. 1853-1856 Kırım Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti'ne sığınan Kırım ve Kafkasya'dan gelen Müslüman göçmenlerin yerleştirilmesiyle 1870 yılında Tokat nüfusu 52.644 kişiye yükselmiştir. Bu durum Tokat'taki demografik yapıyı Müslüman Türk vatandaşlar lehine etkilemiştir. 19. Yüzyılda özellikle Kafkasya'daki Rus zulmünden, Osmanlı Devleti'ne sığınan Nogaylar, Çerkesler, Kabartay ve Çeçenler, Kumuklar, Dağıstanlılar, Abhazlar, Kırım Tatarları Kars, Ardahan, Batum ve Artvin'den gelen Müslümanlar, Tokat'a yerleştirilmişlerdir. Kafkasya Türklerinin Tokat'ı tercih etmelerindeki bir diğer nedenle, yaşadıkları bölgeden Karadeniz yoluyla önce Samsun'a oradan da Tokat'a kolay ulaşabilmiş olmalarıdır⁹³⁶.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra sınırlarımız dışında kalan Türk ve Müslüman vatandaşların Türkiye'ye göç edebilmesi için Bulgaristan, Romanya, Sovyet Rusya, Yunanistan⁹³⁷ gibi ülkelerle anlaşmalar imzalanmıştı. Cumhuriyet'in ilanından itibaren

⁹³⁴Alparslan Demir, "XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Tokat Şehrinde Göçmenler", *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Bildiriler*, C.I., Tokat Valiliği İl Özel İdaresi, Özyurt Matbaası, 2013, Tokat, s.83-84.

⁹³⁵Demir, a.g.m, s. 94.

⁹³⁶Erdal Taşbaş, XIX. Yüzyılda Tokat'ta Göçmen İskânı ve Göçmen Sevkinde Şehrin Önemi", *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Bildiriler*, C.I., Tokat Valiliği İl Özel İdaresi, Özyurt Matbaası, 2013, Tokat, s. 265, 282.

⁹³⁷1921 yılında Havza'dan Yunanistan'a giden bir aile yanlarında götürmeyeceklerini tahmin ettikleri 300 sarı lira, 2 Reşat altın, 3 Yarım Beşibiryerde ve iki yüzüğü bahçelerindeki kuyunun kenarına gömmüş ve gitmişlerdir. 33 yıl sonra bu hazineyi bulmak isteyen karı koca, 1954 yılında Türkiye'ye gelmiş, gerekli müracaatları yaparak beraberlerinde kaymakam ve jandarma komutanı ile bahsettikleri yerdeki

kara, demir ve deniz yolu taşımacılığı konusunda yatırımlar yapılmış, ulaşımda yaşanan gelişmeler göçmenlerin sevki ve iskânını da kolaylaştırmıştır. Türkiye'ye gelen göçmenler iki kısımda değerlendirilmiştir. Birincisi devletlerarası anlaşmalarla gelenlerdir. Bu bağlamda göçmenlerin geliş güzergâhları, kullanacakları vasıtalar ve iskân edilecekleri yerler önceden planlanmış, hatta göçmenlere maddi destek de sağlanmıştır. İkinci kısım ise Türkiye'nin bilgisi dışında gelenlerdir. Bunlar plansız olarak geldikleri için kendi imkânları ile Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmışlardır⁹³⁸. Tokat'a 1927 yılında Bulgaristan'dan 98, Romanya'dan 11, Yugoslavya'dan 985, Yunanistan'dan 947, Rusya'dan 2.298, bunların dışında çeşitli Avrupa ülkelerinden 96 göçmen yerleştirilmiştir⁹³⁹. 1935 yılında, Bulgaristan'dan 96, Romanya'dan 52, Yugoslavya'dan 629, Yunanistan'dan 4.747, Rusya'dan 950, İran'dan 14, Irak'tan 9, Suriye'den 17, diğer ülkelerden 423 göçmen yerleştirilmiştir⁹⁴⁰. 1945 yılında Bulgaristan'dan 26, Romanya'dan 390, Yugoslavya'dan 155, Yunanistan'dan 2.882, Rusya'dan 225, İran'dan 25, Irak'tan 6, Suriye'den 10, diğer ülkelerden 442 göçmen yerleştirilmiştir⁹⁴¹. 1949 yılında Tokat'a gelen 20 göçmen ailesine 831 dönüm arazi verilmiştir⁹⁴².

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Bulgaristan'da iktidara gelen komünist yönetim, iş gücünü kaybetmemek için, bölgede yaşayan halkın Türkiye'ye göç etmesini engelledi⁹⁴³. Bulgar yönetimi, aynı zamanda bölgedeki Türklerin ileri gelenlerini ve aydınlarını tutukladı. Türklerin tarlalarını kooperatifleştirme gerekçesi ile ellerinden alarak, okullarını ve vakıflarını devletleştirip eğitim haklarını engelledi, Türkçe eğitimi yasakladı. Bütün bu uygulamalar Bulgaristan'daki Türkleri göçe iten önemli sebepler

altınları bulmuşlardır. Bkz. *Turhal*, "33 Sene Evvel Gömülen Altınlar Bulundu", Nu. 138, Y.2, 12.06.1954, s.1.

⁹³⁸Nasrullah Uzman, *Türkiye'nin Mülteci ve Muhacir Politikaları (1923-1947)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018, s. 100-101.

⁹³⁹Uzman, *a.g.e.*, s. 273-278.

⁹⁴⁰Uzman, *a.g.e.*, s. 280-288.

⁹⁴¹Uzman, *a.g.e.*, s. 290-298.

⁹⁴²Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *1952 İstatistik Yıllığı*, C.20, Yayın Nu. 342, s. 277.

⁹⁴³Mehmet Pınar, "1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve DP'nin Göçmen Politikası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Temmuz 2014, S.89,s.s.61-93, s.64.

oldu. Bu süreçte CHP yönetimi Bulgaristan'dan gelen Türkleri itidalli bir şekilde, yıllara yayarak yerleştirmeyi planladı. Bu çerçevede 500.000 Türk ile 300.000 Pomak'ın Türkiye'ye yerleştirilmesi planlandı. DP hükümeti ise Bulgaristan'ın politikalarını sert bir dille eleştirerek bölgedeki Türkleri, Türkiye'ye göçe teşvik etti. 1950 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler hızlandı. 1951 yılı sonuna kadar 154.393 göçmen Türkiye'ye geldi⁹⁴⁴.

Göçmenlerin gelişi sırasında Türkiye'nin öncelikli hedefi, onları sağ ve sağlıklı olarak yerlerine yerleşmelerini temin etmek olmuştur. İkincil hedef ise iskân edilen göçmenlerin üretici konuma geçmelerini sağlamak olmuştur. Bir an önce üretime geçmesi istenen göçmenlere devlet tarafından arazi, bağ ve bahçe bunun yanında tohumluk yardımında bulunulmuş, imkânlar dâhilinde traktör, pulluk, çift hayvanı veya saban yardımı yapılmaya da çalışılmıştır. Göçmenlere yardım konusunda Türk milletinin fedakârlıklarının yanında Türk Kızılay'ı da maddi yardımda bulunmuştur⁹⁴⁵. 1923- 1947 yılları arasında Tokat'a gelen göçmenler genel olarak Merkez, Erbaa ve Artova ilçelerine yerleştirilmiş ve bunlara toplamda beş dönüm arazi tahsis edilmiştir⁹⁴⁶.

Göçmenler ile ilgili uygulanan politikanın Tokat'ta yerel basında da yer bulduğunu söylememiz mümkündür. Öyle ki Bulgar zulmünden kaçarak Tokat iline göç eden göçmenlerin bir an önce yerleştirilerek çalışır ve kazanır hale getirilmesi milli bir vazife olarak addedilmiştir⁹⁴⁷. Yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan insanların içerisinde buldukları haleti ruhiye yakından takip edilmiş, onları bu zor durumda yalnız hissettirmemek için yardımda bulunulmuştur. Tokat ve ilçelerinde göçmenler için nakdi yardımın yanında gıda maddesi ihtiyaçlarının karşılanmasına da destek olmuştur. Şehir esnafından ekmekçi Halil Akman'ın bir ay boyunca göçmenlere her gün ellişer ekmek ücretsiz vermiş olması⁹⁴⁸, İsmet Paşa Okulu öğrencilerinin göçmenler için maddi

⁹⁴⁴Pınar, a.g.m., s. 73.

⁹⁴⁵Uzman, a.g.e, s. 300.

⁹⁴⁶Uzman, a.g.e, s. 333.

⁹⁴⁷*Tokat Sesi*, "Göçmenler", Nu.12, Y.1, 24.11.1950,s.1.

⁹⁴⁸*Tokat Sesi*, "Göçmenler İçin Yardımlar", Nu.22, Y.1, 29.12.1950; *Tokat Sesi*, "Zile'de göçmenlere Yardımlar", Nu.26, Y.1, 12.01.1951,s.4. *Tokat Sesi*, "Zile'de Göçmenlere Yapılan Yardımlar", Nu.27,

yardım kampanyası başlatması⁹⁴⁹ Tokat halkının göçmenlere destek verdiğinin bir göstergesidir. Yapılan maddi yardımlar dışında Tokatlı vatandaşlar, göçmenlere Türk misafirperverliğini yaşatmışlar ve onları yerlerine yerleşme süreçlerinde yalnız bırakmamışlardır. Bulgaristan'dan Almus bucağına yerleştirilmek üzere getirilen 13 göçmen aile, bucak müdürü, jandarma komutanı, DP ve CHP mensupları ve vatandaşlar tarafından karşılanmış, yoldan geldikleri hesaba katılarak evlerde yemekler hazırlanmış, dinlenmeleri temin edilmiştir. 75 kişiden mürekkep bu 13 aile Almus bucağının Mamu (Bakımlı), Alemdar, Firedökse (Ormandibi), Muhat (Çevreli), Meğelli (Akarçay), Leveke (Gölgeli) ve Gömelönü köylerine kamyonlarla sevk edildiler. Göçmenlerin ilk etapta ihtiyacı olan iaşesi için Almus Bucak Müdürlüğü'nce 750 kilo, köylü gençler tarafından da 2.250 kilo malzeme temin edilmiştir. Tokat Sesi gazetesinde yer alan haberde göçmenler için şu ifadeler kullanılmıştır; *“gelen bu saf ve şen misafirleri, köylerdeki erkeklerden ziyade kadınlar karşıladı. Onların sıcak yemek, ev yerleştirmek gibi müşkülalarına yardım ettiler. Göçmenler, köylü kadınlarımızın, dertlerine teselli verme gayretlerinin yanında, yavan bir ekmek bulsalar ona bile sevineceklerdi. Türk soydaşlarının bu kadar misafirperverliği karşısında mütebessim simalarıyla teşekkür ediyorlardı”*⁹⁵⁰.

1951 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmen kfilesi; Taşova, Erbaa ve Niksar'da boş bulunan topraklara toplu olarak iskân edilecek, kış için gerekli olan yiyecek ihtiyaçları da şimdiden hazırlanacaktır⁹⁵¹. Turhal'a getirilen 68 göçmen ailesi için de toprak ve arsa yerleri belirlenmiş, tapuları dağıtılmış, evlerin inşaatına başlanmıştır⁹⁵². Turhal'a getirilen göçmenlerin yerleştirilmesi ve bir an önce müstahsil hale getirilmesi konusunda Kaymakam Necip Seyhan'ın yaptığı çalışmalar takdirle karşılanmıştır⁹⁵³. Vilayette görevli olan üst düzey yöneticiler, göçmenlerin ihtiyaçları ile yakından

Y.1, 16.01.1951,s.4; *Tokat Sesi*, “Çamlıbel Bucağında Göçmenlere Yardımlar”, Nu.31, Y.1, 30.01.1951,s.2.

⁹⁴⁹*Tokat Sesi*, “İsmet Paşa Okulu 3. Sınıf Öğrencilerinden Göçmenlere Yapılan Yardımlar”, Nu. 34, Y.1, 09.02.1951,s.3.

⁹⁵⁰*Tokat Sesi*, “Almus'ta Göçmenler”, Nu.33, Y.1, 06.02.1951,s.1-2.

⁹⁵¹*Tokat Sesi*, “Göçmenlerin İskânı”, Nu.96, Y.1, 14.09.1951, s.1.

⁹⁵²*Tokat Postası*, “Turhal'da 68 Göçmen Ailesi Yerleştirildi”, Nu.1, Y.1, 26.10.1951,s.2.

⁹⁵³*Tokat Postası*, “Turhal'da Göçmen Davası Hal Yolunda”, Nu.9, Y.1, 23.11.1951,s.1.

ilgilenmiş, göçmenlerin ekonomisini yakından ilgilendiren tohumluk buğday teminini sağlamak için çaba sarf etmişlerdir⁹⁵⁴. 1952 yılına kadar Tokat'ta 210 ailede 1011 göçmenin iskânı sağlanmıştır. Bu ailelerden 36'sı Artova'ya, 23'ü Erbaa'ya, 68'i Turhal'a, 71'i Taşova'ya, 9'u Niksar'a, 2'si Zile'ye, 1'i de Reşadiye'ye yerleştirilmişlerdir. Bu süreçte göçmenler için tahsis edilen arazi miktarı 5433⁹⁵⁵ dönüm, tapulanan arazi 4.829 dönümdür. 122.900 lira donatım kredisi, 2.500 lira çevirme kredisi verilmiş, 38.606 kilo tohumluk buğday, 199.110 kilo yemeklik buğday dağıtılmıştır. Arazinin 3.011 dönümü sürdürülmüştür⁹⁵⁶. Göçmenlerin barınma meselesinin halli için 1952 yılına kadar 179 ev yapılmış, 24 ev de satın alınarak dağıtılmıştır⁹⁵⁷. Göçmen ailelerin yetiştirmesi için, Ziraat Teşkilatı tarafından, her birine 22 fidan verilmektedir. Bu fidanlardan evlerinin bahçesine 10 tane, tarlalarına 12 tane dikmeleri istenmektedir⁹⁵⁸. Göçmenlerin iskânı meselesinde Tokat Ziraat Teşkilatı yoğun çaba göstermiştir⁹⁵⁹. Niksar'ın Lâdik bucağına yerleştirilen 6 göçmen ailesi için ekip biçecekleri tarlalar tahsis edilmiş, ev yerleri belirlenmiş ve temelleri atılmıştır⁹⁶⁰. Erbaalı vatandaşlar, başlattıkları kampanya ile ilçeye gelen göçmenler için geldikleri günden itibaren, iâşe ve ibate yardımında bulunmuşlardır⁹⁶¹. Göçmenlerin tarımsal üretime katkı sağlaması amacına hizmet eden bir başka örnek de, Sivas Valiliği tarafından yayınlanan ilandır. İlanda göçmenler için tarlaya sürülecek, 300 ila 450 çift koşum atı alınacağı duyurulmaktadır⁹⁶². 1952 yılında Tokat'a 17 göçmen aile daha gelmiş ve kendilerine 341 dönüm arazi verilmiştir⁹⁶³. Tokat valisi tarafından verilen

⁹⁵⁴*Tokat Postası*, "Daire Başkanlarının Toplantısı", Nu.19, Y.1, 23.12.1951, s.2.

⁹⁵⁵İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan İstatistik Yıllığında yer alan bilgilere göre İskan Kanununa göre Tokat'ta 1951 yılında 195 göçmen aileye toplamda 5.379 dönüm toprak tevzi edilmiştir. Bkz. İstatistik Genel Müdürlüğü, *Küçük İstatistik Yıllığı 1951*, Yayın Nu: 343, İstanbul, 1952, S.208.

⁹⁵⁶*Tokat Sesi*, "Göçmen İşleri", Nu.171, Y.2, 30.05.1952, s.1.

⁹⁵⁷*Tokat Sesi*, "Göçmenlere Ev Yapımı", Nu.129, Y.2, 04.01.1952,s.1.

⁹⁵⁸*Tokat Sesi*, "Göçmenlere Fidan Dağıtılıyor", Nu. 149, Y.2, 14.03.1952, s.1.

⁹⁵⁹*Tokat Sesi*, "Göçmen İşleri", Nu.127, Y.2, 28.12.1951,s.1.

⁹⁶⁰*Tokat Sesi*, "Lâdik Bucağında Göçmen İşleri", Nu.128, Y.2, 01.01.1952, s.1.

⁹⁶¹*Tokat Postası*, "Erbaa Kaymakamı Ruhi Çetiner'in Göçmen İşleri Hakkındaki Beyanatı", Nu.24, Y.1, 16.01.1952,s.1.

⁹⁶²*Tokat Postası*, "İlan, Sivas Valiliğinden", Nu.38, Y.1, 05.03.1952, s.2.

⁹⁶³Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *1953 İstatistik Yıllığı*, C.21, Yayın Nu.360, s. 252.

bilgilere göre 1952 yılında göçmenler için 23 evin inşasına başlanmış, 1951 yılında toplanan 270 ton tahıla karşılık, 480 ton tahıl toplanmıştır⁹⁶⁴.

Yugoslavya'dan ülkemize yapılan göçler 1955 yılında yoğunlaşmıştır. Tokat'a bu göçlerle kaç kişinin geldiği tam olarak tespit edilememiş olmakla birlikte 1955 nüfus sayımı sonuçlarına göre Tokat'ta 384 kişinin Yugoslavya⁹⁶⁵, bunun yanında 2.319 kişinin de Yunanistan doğumlu olduğu belirlenmiştir⁹⁶⁶. 1956 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu kapsamında Tokat'ta bulunan 804 göçmen ailesine 74.828 dönüm toprak verilmiştir⁹⁶⁷.

1935-1965 yılları arasında Türkiye'de yapılan nüfus sayımlarında kişilere ana dilleri de sorulmuştur. Bu bilgiler doğrultusunda sayım evraklarına veri girişi yapılmıştır. Tokat'ta konuşulan ana diller, Türkçe, Abazaca, Arnavutça, Boşnakça, Çerkezce, Ermenice, Gürcüce, Kürtçe, Zazaca ve Lazca şeklinde sıralanmıştır. 1927 yılından 1965 yılına kadar yapılan nüfus sayımlarında ortaya konan her dil, topluluğun nüfus sayısını belirlemektedir⁹⁶⁸. Bu dilleri konuşan vatandaşların sayıları ise şu şekildedir:

⁹⁶⁴Tokat Sesi, "Valimizin Beyanatı", Nu.206, Y.3, 30.09.1952, s.2.

⁹⁶⁵1953 yılında Türkiye ile Yugoslavya arasında imzalanan anlaşma doğrultusunda, Kosova ve Makedonya bölgesinde yaşayan Müslüman unsurlar 1953 ile 1970 yılları arasındaki geniş bir zamana ve ülke içerisinde geniş bir mekâna yayılarak Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bu sebeptendir ki Yugoslavya göçlerinin takibinde bir belirsizlik söz konusudur. Bkz. Ali Erken, "DP Dönemi Türkiye- Yugoslavya İlişkileri ve Serbest Göç Mutabakatı", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C.7, S.2, s.s. 937-954, s. 943.

⁹⁶⁶T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı*, s. 93; 1958 yılında Erbaa'ya Yugoslavya'dan iki aile daha göç etmiştir. Yeni Erbaa gazetesinin haberine göre, Erbaa Kozlu bucağı, Azabağ Köyünde yaşayan akrabaları ile haberleşip gelen aile burada akrabaları ile bir araya gelmiştir. Bkz. *Yeni Erbaa*, "Yugoslavya'dan Şehrimize Gelen Göçmenler", Nu. 424, Y.5, 11.07.1958, s.1.

⁹⁶⁷*Genç Demokrat*, "Çiftçinin Topraklandırılmasına Süratle Devam Ediliyor", Nu.436, Y.2, 23.02.1957, s.1.

⁹⁶⁸Bilgehan Atsız Gökdağ, "Doğu Karadeniz'de Konuşulan Diller ve Türkçe İle Etkileşimleri", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Güz 2011, S.31, s.112.

Tablo 2.5: 1927-1960 Yılları Arasında Ana Diller İtibariyle Tokat İli Nüfusu

Diller	1927 ⁹⁶⁹	1935 ⁹⁷⁰	1945 ⁹⁷¹	1950 ⁹⁷²	1955 ⁹⁷³	1960 ⁹⁷⁴
Türkçe	246.610	301.534	332.833	375.124	376.051	427.418
Abazaca		1		400 ⁹⁷⁵	11	
Acemce	28	4	2		2	
Arapça	65	1	6	3	4	2
Arnavutça	359	83	564	320	805	734
Boşnakça		3	1	4	17	1
Çerkezce	7.131	7.094	2.909	4.569	7.310	4.856
Ermenice	982	788	416	512	258	175
Çekoslovakya'ca		13	4		17	
Gürcüce		2.658	1413	2.397	540	441
Kürtçe	6.080	5.296	2.553	5.283	3.550	3.886
Zazaca				21		
Lazca		53	5	42	23	34
Pomakça				82		2
Kıptice		99	2			
Rumca	19	6	3	4	14	3
Yahudice	63	20	13	9	5	
Almanca		33	5	12	1	1
İtalyanca	13	1				
Fransızca	8		5	1	1	1
Macarca		11	4			
Romence			1	51	16	
Bulgarca	37	2		20	272	2
Rusça		15	4	6	3	6
Sırpça					19	
Tatarca	6	3				
Diğer diller	1.662	140	2+	62	69	28

Tablo 2.5'ten anlayabileceğimiz üzere Tokat'ta vatandaşların büyük çoğunluğu anadil olarak Türkçe konuşmaktadır. Ayrıca Tokat'ta Kafkasya'dan Türkiye'ye gelip Orta Anadolu'ya yerleşen Çerkes, Gürcü ve Abhasların yanında Bulgaristan,

⁹⁶⁹Türkiye Cumhuriyeti, Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül 1, Ankara 1929, s. LXXII- LXXIII (62-63).

⁹⁷⁰Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, “*20 İkteşrin 1935 Genel Nüfus Sayımı, Tokat Vilayeti*” Mehmet İhsan Basımevi, Ankara, 1937, s. 126.

⁹⁷¹Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı, Tokat İli*, Yayın No:286, C. 58, Ankara, 1950, s.10.

⁹⁷²Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, “*22 Ekim 1950 Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu*”, s.144-145.

⁹⁷³T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, “*23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, Türkiye Nüfusu*”, İstanbul, 1961, s. 108-109.

⁹⁷⁴Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık İstatistik Genel Enstitüsü, “*23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, Türkiye Nüfusu*”, s. 152-153.

⁹⁷⁵Kafkasya'daki Rus ve Gürcü zulmünden kaçan Abhazyalı Türk göçmenlerinin 1949-1950 yıllarında Tokat'a geldiği ve ardından buradan göç ettiğini düşünmekteyiz.

Yugoslavya, Arnavutluk gibi Balkan ülkelerinden göç eden vatandaşların da olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye 1950'lerde başlayan bir iç göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu dalga nüfusun ülke çapında dağılımını etkileyerek, özellikle kentler ve kentsel nüfus yapısı üzerinde geri dönüşü imkânsız değişiklikler meydana getirmiştir⁹⁷⁶. Türkiye'nin sanayileşme ve şehirleşme süreci ile yakından ilgili olan göçler, ülke içinde nüfusun dağılışı başta olmak üzere sosyal ve ekonomik yapıyı da derinden etkilemiştir. 1950 yılından itibaren ülke genelinde miktarı, oranı, değişmekle birlikte kırdan kente doğru sürekli bir göç hareketi yaşanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülke genelinde yaşanan kentleşme hareketleri kırdan kente yapılan göçlerde bir artış meydana getirdi. Budurumun bir sebebi de Marshall Yardımları ile ülke genelinde tarımda makine kullanımının artmasıyla, köylerde iş gücü fazlasının ortaya çıkmasıdır. Kırsal alanlarda; nüfus artışı, ataerkil aile yapısının bozulması, toprakların miras yoluyla paylaşılarak küçülmesi, köylerde yaşamayı zorlaştıran etmenler arasındadır. Türkiye genelinde yaşanan bu gelişmeler Tokat için de geçerliydi. Topraklarının %38'i tarıma elverişli olan Tokat'ın %12'si çayırılık, %39'u da ormanlık alanlardan meydana gelmiştir. Tokat'ta sanayi yatırımlarının yetersiz oluşu, şehirden büyük kentlere göçü beraberinde getirmiştir⁹⁷⁷. Şehirde dönem dönem yaşanan doğal afetler vatandaşların göç etmelerinde bir başka etken oluşturmuştur. Daha önce bahsettiğimiz, Erbaa ve Artova gibi ilçelerin yerlerinin değiştirilip vatandaşların göç etmek zorunda kalması gibi, 1954 yılında Artova'ya bağlı Sarsı (Sağlıca) köyünde meydana gelen toprak kayması sonucunda köy başka bir yere nakledilmek zorunda kalmıştır⁹⁷⁸.

1950 yılı sonrasında Tokat'tan İstanbul'a göç edenlerin sayısı üç bin civarındadır. Bu miktar yıldan yıla artarak devam etmiştir. Yapılan incelemeler

⁹⁷⁶Eren Yürüdür, Hakan Koç, Ömer Faruk Sönmez, "Tokat İlinde Yaşanan Son Dönem İç Göçlerin Yönü ve Boyutu", *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Bildiriler*, C.II., Tokat Valiliği İl Özel İdaresi, Özyurt Matbaası, 2013, Tokat, s.118.

⁹⁷⁷İsmet Çetin, "Göç ve Aşık Şiiri: Tokat Örneği", *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Bildiriler*, C.I., Tokat Valiliği İl Özel İdaresi, Özyurt Matbaası, 2013, Tokat, s.426-427.

⁹⁷⁸*Demokrat Artova*, "Artova'da Toprak Kayması", Nu.3, Y.1, 16.09.1954, s.1.

sonucunda İstanbul'da yaşayan her dört kişiden üçünün erkek olduğu göz önüne alınırsa, göç hareketinin iş bulmak amacıyla önce erkeklerin gelmesi şeklinde gerçekleştirildiği söylenebilir⁹⁷⁹. Ayrıca bu dönemde Tokat'tan İstanbul'a üniversite okumak amacıyla gelen öğrencilerin de sayısı az değildir. Hatta Tokat'ta bu öğrencilerin barınma probleminin çözülmesi amacıyla bir yurt yaptırmak için Tokat Okutma ve Yardım Derneği kurulmuştur⁹⁸⁰.

2.2.2. Sağlık İşleri

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu dönemlerde, uzun zamandır savaşımlardan yorgun düşmüş, Kolera, Veba, Çiçek Hastalığı, Sıtma, Trahom, Tüberküloz, Tifo, Tifüs ve Kuduz gibi salgın hastalıklara maruz kalmış bir toplum yapısı mevcuttu. Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği dönemde sağlık ve sosyal yardım işleri Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti'ne verildi. Vekâletin öncelikli görevi sağlık teşkilatını kurmak ve geliştirmek, salgın hastalıklarla savaşmak ve koruyucu tedbirler almak, hekim ve diğer sağlık personeli açığını kapatmak, bayan hekim yetiştirmek, yetim ve kimsesiz çocuklara ve göçmenlere yardım etmek ve barındırmak, çocuk ölümlerini azaltmak ve nüfusu arttırmak, yurt dışından gelebilecek hastalıklara karşı tedbir almak, gerekli kanun, kararname ve tüzükleri çıkarmak, kurumlar arasında iş birliği sağlamak, öncelikli işlerden başlayarak sağlık problemlerini çözmek ve israftan kaçınmaktır⁹⁸¹. Bu dönemde Sağlık Bakanlığı görevlerine sırasıyla Dr. Adnan Adıvar, Dr. Refik Saydam, Dr. Rıza Nur getirilmiştir.

Sağlık Bakanlığı'nın 1925'ten 1928'e kadar belirlediği hedefler şu şekildedir. Devletin sağlık teşkilatını geliştirmek, doktor sayısını artırmak, Numune Hastaneleri açmak, ebe ve sağlık memuru yetiştirmek, doğum ve çocuk bakımevi açmak, çocuk ölümlerini azaltmak ve nüfusu arttırmak, verem sanatoryumları kurmak, sıtma, frengi,

⁹⁷⁹Cemalettin Şahin, "İstanbul'da Tokatlılar; Bir İç Göç Üzerine Gözlemler", *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Bildiriler*, C.II., Tokat Valiliği İl Özel İdaresi, Özyurt Matbaası, 2013, Tokat, s. 78-79.

⁹⁸⁰*Tokat Sesi*, "İstanbul'da Tokat Okutma Derneği Yıllık Kongresini Yaptı", Nu.32, Y.1, 02.02.1951,s.2.

⁹⁸¹Bilal Ak, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Sağlık İşleri", *Türkler Ansiklopedisi*, C.17, 2002, Ankara, s.s., 725-781, s.726.

trahom ve diğer bulaşıcı hastalıklarla savaşmak, sağlık teşkilatını köylere kadar yaymak, sosyal yardım teşkilatlarını geliştirmek, ilgili yasalar çıkartmak, Merkez Hıfzıssıhha Kurumu kurmak, Hıfzıssıhha Okulu açmak, Milli Tıp Kongreleri düzenlemek⁹⁸².

1929-1933 döneminde izlenecek sağlık politikasının başlıca hedefleri ise şunlar idi: Çocuk ölümlerini azaltmak, doğumu teşvik etmek, salgın hastalıklarla savaş teşkilatını geliştirmek ve savaş alanını yaygınlaştırmak, doktor ve diğer sağlık personeli sayısını artırmak, sağlığın korunmasına öncelik vermek ve gerekli kanunları çıkarmak, yapılan çalışmalar konusunda halkı bilgilendirmek.

1946 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nca Milli Sağlık Teşkilatımızı günün gereklerine uyacak biçimde düzenlemek ve sağlık hizmetlerini yaygınlaştırmak üzere "Birinci On Yıllık Milli Sağlık Planı" hazırlanmıştır. Bu planda ülkemiz 7 ana bölgeye ayrılmıştır. Her bölgeye 500 yataklı birer hastane açılması, mevcut hastanelerin durumunun iyileştirilmesi, her bölgede 300 yataklı çocuk hastaneleri, çocuk bakımevleri, 200 yataklı doğumevleri açılması, yaşlı ve düşkünler için yurtlar oluşturulması, çocuk ölümlerinin azaltılması, özürli vatandaşlara güç kazandıracak kurumların açılması, tropikal hastalıklar için enstitüler kurulması, sağlık personeli yetiştirecek okullar açılması, köylü vatandaşlarla yakından ilgilenebilmek için her 40 köy için 10 yataklı sağlık merkezi oluşturulması, Merkez Hıfzıssıhha Kurumu'nun geliştirilmesi ve ilaç sanayiinde dışa bağımlılığın önlenmesi, sıtmal bölgelede bataklıkların havadan ilaçlanması hedeflenmiştir. Bu hedeflerin tamamına ulaşmak mümkün olmasa da bunlar sayesinde ülkede yapılması gerekenler ortaya konmuştur⁹⁸³. 1940'ta 2387 olan doktor sayısı 1950'de 6845'e, 340 olan eczacı sayısı 980'e, 1493 olan sağlık teknisyeni sayısı 4.018'e, 405 olan hemşire sayısı 737'ye, 616 olan ebe sayısı 1.285'e yükselmiştir⁹⁸⁴.

⁹⁸²Ak, a.g.m, s. 730.

⁹⁸³Ak, a.g.m, s.735.

⁹⁸⁴Ak, a.g.m, s.736.

1946 yılına gelindiğinde Türkiye, II. Dünya Savaşı'na girmemekle birlikte savaşın olumsuz koşullarından da etkilenmiştir. Savaş nedeniyle ortaya çıkan olumsuz ekonomik koşullar beslenme bozukluklarına sebep olmuş ve başta sıtma olmak üzere bulaşıcı hastalıklar büyük oranda yayılmıştır⁹⁸⁵.

DP iktidara geldikten sonra, sağlık işlerini, Dr. Behçet Uz'un hazırladığı 1. 10 Yıllık Milli Sağlık Planı doğrultusunda, düzenlemiştir. Hükümet, planda adı geçen sağlık merkezlerine ağırlık vereceğini, şehirlerdeki hastaneleri düzenleyeceğini ve bunun yanında taşra sağlık örgütlenmesi için merkezleri yaygınlaştıracağını bildirmiştir⁹⁸⁶. 1950-1960 arası dönemde koruyucu sağlık hizmetleri ikinci plana bırakılıp, yataklı tedavi kurumlarının geliştirilmesi önem kazanmıştır. İşçi Sigortaları Kurumu da bu dönemde sağlık hizmeti vermeye başlamıştır. 1954 yılında Dr. Behçet Uz'un geliştirdiği bir plan doğrultusunda ülke 16 sağlık bölgesine ayrılmış, köy gruplarında ebe ve sağlık memuru görevlendirilmesinden vaz geçilmiştir. Bu dönemde Özel İdare Hastaneleri, Sağlık Bakanlığı'na bağlı Devlet Hastaneleri haline getirilmiş, 1955 yılından itibaren hastanelerde döner sermaye sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde hastanelerin gelişmiş olması ile birlikte hastane personeline olan ihtiyaç da artmıştır. Hastanelerde yeterli sayıda hemşire, ebe, teknisyen yetiştirilmesi için çalışmalar yapılmadığından hasta bakım hizmetleri gelişmemiştir⁹⁸⁷. Buna örnek olarak Tokat Devlet Hastanesi'nde komple ve modern bir röntgen cihazı bulunmasına rağmen, on iki yıldır röntgen mütehassısı olmadığı için çalıştırılmaması verilebilir⁹⁸⁸. Adı geçen makineyi kullanma konusunda Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından tayin edilen bir laboranta yetki verildiği de bilinmektedir⁹⁸⁹.

Bu dönemde de bir yandan Sıtma, Verem, Çiçek hastalığı gibi salgın hastalıklarla mücadele edilirken bir yandan da anne ve çocuk sağlığı üzerinde

⁹⁸⁵Gürkan Tekin, *Sihhiye ve Muavenet-ı İçtimaiye Vekâletinden Sağlık Bakanlığına*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2011, s.73.

⁹⁸⁶Tekin, *a.g.e.*, s. 92.

⁹⁸⁷Tekin, *a.g.e.*, s. 109.

⁹⁸⁸*Tokat*, "Hastanemize Bir Röntgen Mütehassısı İstiyoruz", 27.03.1950, Y.1, Nu.1, s.1.

⁹⁸⁹*Tokat*, "Hastanemize Laborant Tayin Edildi", 29.03.1950, Y.1, Nu. 2, s. 2.

durulmuştur. Bulaşıcı hastalıklarla mücadele için dispanserler kurulmuştur. 1960'ta sağlık merkezlerinin sayısı 283'e çıkmıştır. Yataklı kurumların sayısı 201'den 566'ya, yatakların sayısı 18.837'den 45.807'ye çıkmıştır. 1950'de 69 olan ilaç laboratuvarı 1960'ta 133'e, 27 ecza deposu 91'e, 638 eczane 1.205'e çıkmıştı. 1952'de ilk Türk ilaç fabrikası Eczacıbaşı kuruldu⁹⁹⁰.

2.2.2.1. Tokat'ta Hastaneler, Sağlık Merkezleri ve Sağlık Personeli

1950 yılı itibariyle Tokat Devlet Hastanesi'nde 80 yatak bulunmaktadır. Bu sayı vilayetteki ihtiyacı karşılayacak nitelikte bulunmamakta ve valilikten yatak sayısının 120'ye çıkarılması talep edilmektedir. Hastanede Dâhiliye Mütihassısı Ve Başhekim Avni Halit Kılıçturgay, Operatör Faruk Tözüner ve Kadın Hastalıkları mütihassısı Celalet Giray olmak üzere üç doktor görev yapmaktadır⁹⁹¹. Dönemin İl Sağlık Müdürü Rafet Onur'dur. Tokat basınına yansıyan haberlerden yola çıkarak, 1950 yılı ilk yarısında Tokat Devlet Hastanesi'nde göz ve röntgen servislerinin hizmet veremediğini söylememiz mümkündür⁹⁹². Tokat Devlet Hastanesi'nin röntgen cihazı, bir dönem çalıştıracak uzman bulunmadığından kullanılamamışken 1953 yılı sonunda arızalanan makine bu kez de tamirden gelemediği için kullanılamamıştır⁹⁹³.

1950 yılında Tokat'ta görev yapan Dr. Ali Rıza Kuyucu, sıtma hastalığının tedavi sürecini ve hastalığın yeniden nüksetmesinin sebeplerini "*Sıtma Niçin Nükseder*" başlığı altında Tokat gazetesinde anlatmıştır⁹⁹⁴. Dr. Cengiz Yalçın da toplumda sıkça görülen hastalıklar konusunda vatandaşları bilgilendirmek amacıyla "*Tokat Hastalıkları*" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazıda Dr. Cengiz Yalçın, Tokat'ta genellikle görülen hastalıklar hakkında bilgi vermiştir. İlk olarak askarit (solucan) hastalığını anlatmıştır. Doktorun tespitine göre, bu hastalık Tokat'ta iki yaşından büyük

⁹⁹⁰Ak, a.g.m, s.740, 742.

⁹⁹¹14 Nisan 1950 tarihli Tokat gazetesinde yer alan habere göre Bilecik Devlet Hastanesi Dahiliye mütihassısı Sait Keskiner, Tokat Devlet Hastanesi'ne tayin edilmiştir. Ancak kendisinin ikinci bir dâhiliye uzmanı olarak mı yoksa diğer mütihassısın gitmesi üzerine tayin edildiğini tespit edememiş bulunmaktayız. Bkz. *Tokat*, "Hastanemize Bir Dâhiliyeci Tayin Edildi", 14.04.1950, Nu. 9, Y.1, s. 2.

⁹⁹²*Tokat*, "Hastanemizin Verimli Çalışmaları", 05.04.1950, Nu.5, s.2.

⁹⁹³*Tokat Postası*, "Sağlık Müdürlüğünden Soruyoruz", 06.12.1953, Nu.180, Y.2, s.1.

⁹⁹⁴Ali Rıza Kuyucu, "Sıtma Niçin Nükseder", *Tokat*, 10.05.1950, Nu.20, Y.1, s.3,4.

hemen hemen herkeste mevcuttur. Bunun sebebi içme sularının temiz olmayışı, yiyeceklerin iyi temizlenmemesi, çiftçilerin tırnaklarına giren gübreleri ağıza götürmeleri vs.dir. Tokat'ta bu hastalığın sık görülmesinin sebebi bahçelerin, hela sularının karıştığı dereden sulanması, Karasu, Aksu ve Çördük sularının yağmurlar neticesinde bulanmasıdır. Vatandaşların el temizliğine, yiyecekleri iyi yıkamalarına dikkat ederek bu hastalıktan korunabilecekleri bildirilmiştir⁹⁹⁵. İkincisi ise çocuk yaz ishalidir (Sürgün). Yazın sıcaklığın artmasının etkisiyle çocukların midesindeki yağlı yiyeceklerin ekşimesi mikrop kapmaya sebep olmakta o da ishali ortaya çıkarmaktadır. Tedbir olarak kaynatılmış su tüketilmesi tavsiye edilmektedir⁹⁹⁶.

Vatandaşların taleplerini göz önüne alan Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan'ın girişimleri neticesinde Tokat Memleket Hastanesi'ne kadrosu ile birlikte bir röntgen mütehassısı tayin edilmiştir. Gazetede yer alan habere göre mütehassısın adı Kemal Narin'dir⁹⁹⁷. 1952 yılında Tokat Devlet Hastanesi'ne 10 yatak daha eklenmiş, toplamda 150 yataklı bir hastane haline gelmiştir. Buna mukabil bir de hemşire tayin edilmiştir⁹⁹⁸.

Tokat'ta yaşanan sağlık sorunları sadece doktorların değil, vatandaşların ve siyasetçilerin de gündeminde yer etmiştir. 26 Mart 1952'de yapılan DP Kongresi'nde hastanenin yetersizliği ve salgın hastalıklarla mücadelenin önemine değinilmiştir. Hatta verem hastalığının en büyük sebebinin fakirlik olduğu, fakirliğin de işsizlikten kaynaklandığı vurgulanmış, hükümetin bu konularda tedbir alması istenmiştir⁹⁹⁹. Yine DP Ocak kongrelerinde, Tokat Devlet Hastanesi'ndeki aksaklıklar dile getirilmiştir. Eskiye göre kadrosu iyi durumda olan hastanede, kulak burun boğaz (KBB) gibi önemli bir bölümün bulunmayışı başta olmak üzere, çeşitli branşlarda doktor eksikliklerinin olduğu, hastanede çalışan hemşire ve yardımcı personelin hastalara karşı dikkatsiz ve özensiz davrandığı, hastanede yatak sayısının artırılmasına karşın binanın yetersizliği sebebiyle sıkışıklık yaşandığından şikâyet edilmektedir. Vatandaşların Turhal'da

⁹⁹⁵Cengiz Yalçın, "Tokat Hastalıkları", *Tokat Sesi*, 29.9.1950, Y.1, Nu. 3, s. 3.

⁹⁹⁶Cengiz Yalçın, "Tokat Hastalıkları", *Tokat Sesi*, 03.11.1950, Y.1, Nu.8, s.1.

⁹⁹⁷*Tokat Sesi*, "Röntgen Mütehassısı", 03.08.1951, Nu. 84, Y.1, s.1.

⁹⁹⁸*Tokat Postası*, "Hastaneye on Yatak Eklendi", 21.06.1952, Nu. 69, Y.1, s.1.

⁹⁹⁹*Tokat Postası*, "DP Hoca Ahmet Kongresi Çok Heyecanlı Oldu", 29.03.1952, Nu.45, s.1.

bulunan Şeker Fabrikası Hastanesi'nden faydalanamaması sebebiyle oradaki doktorların boş kaldığı haberleri de şikayet konusu olmuştur¹⁰⁰⁰. Tokat Sesi gazetesinin, resmi kaynaklardan temin edip etmediğine emin olamadığımız ve iktidarın uygulamalarını övmeye yönelik olabileceğini düşündüğümüz, verdiği rakamlara göre 1952 yılına kadar Tokat Devlet Hastanesi'nde uygulanan cerrahi işlemler şu şekildedir:

Tablo 2.6:1946-1951 Yılları Arasında Tokat Devlet Hastanesi'nde Uygulanan Cerrahi İşlemler¹⁰⁰¹

YILLAR	HARİCİYE SERVİSİ			NİSAİYE (KADIN HASTALIKLARI)		GÖZ SERVİSİ Ameliyat	DÂHİLİYE SERVİSİ Ameliyat
	Ameliyat	Alçı	Pansuman	Ameliyat	kürtaj		
1946	99	8	1426	17	69	-	624
1947	91	2	1757	97	93	-	926
1948	420	-	1757	125	25	28	1153
1949	1115	38	4113	74	-	74	1502
1950	1246	40	8064	179	110	-	1488
1951	1868	57	13.833	184	165	116	1953

Vali Bekir Suphi Aktan, yaptığı basın toplantısında sağlık işleri ile ilgili açıklamaları arasında; Tokat Devlet Hastanesine bir cildiye mütehasısı kadrosu verildiği, Erbaa'da hastane kurulması için gerekli işlemlerin sürdürüldüğü hatta iç hastalıkları uzmanı ve operatör tayini gerçekleştiği, Reşadiye Halkevi binasının sağlık dispanseri yapılacağını bildirmiştir¹⁰⁰². Niksar Halkevi binasının da sağlık merkezi haline getirilmesi talep edilmektedir¹⁰⁰³.

1952 yılında Tokat merkezdeki Devlet Hastanesi dışında bir de Turhal'da Şeker Fabrikası Hastanesi bulunmaktadır. Kadrosu o günkü Tokat Devlet Hastanesi'nden daha geniş olan Turhal Şeker Fabrikası Hastanesi'nde, sadece fabrikada çalışan işçi ve memurlarına bakılmaktadır. Turhal Şeker Fabrikası Müdürü Cihat Şener, 1952 yılında Ankara'da kurduğu temaslar neticesinde bu hastaneye göz doktoru ve kulak burun

¹⁰⁰⁰Tokat Sesi, "Hastane Derdi", 11.04.1952, Nu.157,s.1.

¹⁰⁰¹Tokat Sesi, "Hastanemiz", 05.09.1952, Nu.199, Y.2, s.3.

¹⁰⁰²Tokat Sesi, "Valimizin Beyanati", 26.09.1952, Nu.205, Y.3, s.3; Reşadiye'de Sağlık Merkezi açılabilmesi için bir de dernek kurulmuş, vatandaşlardan ekonomik destek sağlanmaya çalışılmıştır. Bkz. Tokat Sesi, "Reşadiye'yi Güzelleştirme ve Sağlık Merkezi Yapma Kurumu Tüzüğü", 20.01.1953, Nu.238, y.3, s.4,

¹⁰⁰³Tokat Sesi, "Niksar Sağlık Merkezi ve Köy Yunakları Hakkında", 06.01.1953, Nu. 234, Y.3, s.3.

boğaz doktoru tayin edilmesini sağlamıştır¹⁰⁰⁴. Turhal'da kadınların ehliyetsiz ellerde doğum yapmaları ve kadın hastalıkları bakımından çektikleri güçlükleri gidermek üzere Şeker Şirketi Hastanesi'ne bir nisaiye mütehassısı tayin edilmiştir¹⁰⁰⁵. Yine Turhal'da belediye doktoru, kış şartlarının ağırlaşması ve hastalıkların artmasının ardından belediye doktoru, bütün okullarda öğrencileri muayeneye başlamıştır¹⁰⁰⁶. Türk Edebiyatının önemli simalarından Ceyhun Atıf Kansı, bu dönemde Turhal Şeker Fabrikası Hastanesi'nde çocuk doktoru olarak görev yapmıştır¹⁰⁰⁷. Hastanede bir de diş hekimi görev yapmaktadır. Şeker fabrikasının kampanya döneminde evrak işlemlerini tamamlayan işçiler, fabrika hastanesinde sağlık kontrolünden de geçmektedirler. Ancak bu dönemde işçilerin kontrolünü yapacak bir operatör ve dâhiliye uzmanının bulunmayışı sebebiyle işçiler sıkıntı yaşamışlardır¹⁰⁰⁸. Turhal Şeker Fabrikası Hastanesi'nde açık bulunan dahiliye kadrosuna Tokat Devlet Hastanesi Dahiliye mütehassısı Lami Görker tayin edilmiştir¹⁰⁰⁹.

Erbaa ilçe merkezinin taşınmasının ardından eski şehirde kalan okul binasının sağlık yurdu haline getirilerek çevre ilçe ve köylerden gelen vatandaşlara hizmet vermesi amaçlanmıştır. 1953 yılında Erbaa Sağlık Yurdu'nda gerekli malzemeler temin edilemediğinden çalışılmadığı gerekçesiyle doktorların başka yerlere gitmeyi düşündükleri bildirilmektedir¹⁰¹⁰. Nitekim doktorların başka yerlere tayin olmasıyla, malzeme eksikliklerini tamamlayan Erbaa Sağlık Yurdu bu kez de doktorsuz kalmıştır¹⁰¹¹. Buradaki yatak ve doktor eksikliğinden dolayı vatandaşlar yine Tokat'a gitmek mecburiyetinde kalmıştır¹⁰¹². Erbaa Devlet Hastanesi'nde de dokuz aydır doktor bulunmadığından şikayet edilmektedir. Belediye doktoru vekaleten devlet hastanesinde

¹⁰⁰⁴*Tokat Postası*, "Cihat Şener Ankara'dan Döndü", 04.06.1952, Nu.64, Y.1, s.1.

¹⁰⁰⁵*Turhal*, "Bir Nisaiye Mütehassısı Geldi", 13.09.1952, Nu.2, Y.1, s.1.

¹⁰⁰⁶*Turhal*, "Belediye Doktoru", 01.12.1953, Nu. 66, Y.1.

¹⁰⁰⁷*Demokrat Artova*, "Doktor Ceyhun Kansı", 20.09.1954, Nu.4, Y.1, s.2.

¹⁰⁰⁸*Turhal*, "Operatör ve Dahiliyeciye İhtiyaç Var", 29.07.1954, Nu.157, Y.2, s.1.

¹⁰⁰⁹*Turhal*, "Fabrika Hastanesine Dahiliye Mütehassısı Tayin Edildi", 25.09.1954, Nu.179, Y.2, s.1.

¹⁰¹⁰*Tokat Sesi*, "Erbaa Hastanesi", 12.05.1953, Nu.271, Y.3, s.1.

¹⁰¹¹*Tokat Sesi*, "Vilayetin Bazı Sağlık Yuvaları", 22.09.1953, Nu.308, Y.4, s.1.

¹⁰¹²*Yeni Erbaa*, "Böyle mi Olmalıydı", 02.04.1954, Nu.5, Y.1, s.1,2.

bulunmakta, aynı zamanda Erbaa Sıtma Savaş Tabipliği görevini de yürütmektedir¹⁰¹³. Erbaa’da yaşanan doktor sıkıntısı 1954 yılında ilçede sıtma savaş çalışmalarını da aksatmıştır. Zira ilçede DDT faaliyetleri aksadığından sivrisinekler meydana çıkmıştır¹⁰¹⁴. Erbaa sıtma savaş doktoru Eylül 1954 itibariyle görevine başlamıştır¹⁰¹⁵. Erbaa Hükümet Tabipliği’ne ise 1954 yılı Kasım ayında Etimesgut Merkez Numune Hastanesi’nden M. Zeki Güçükoğlu tayin edilmiştir¹⁰¹⁶. Hükümet, bölgelerde vazifeli doktorların Hükümet Tabibi Başkanlığı’nda toplu halde çalışmalarına karar vermiştir. Böylece Memleket Hastanesi doktorları sağlık merkezinde de görev yapmaya başlamış, bu merkezler de doktorsuzluktan kurtulmuştur. Ancak Erbaa Sağlık Merkezi’nin ilçeden iki buçuk km uzakta olması hastaların ulaşımını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple doktorların merkezdeki muayenehanelerde de hizmet vermesi talep edilmektedir¹⁰¹⁷.

1953 yılı Tokat İli Genel Meclisi’nde belirlenen bütçeye göre sağlık işleri için 18.243 lira ayrılmıştır¹⁰¹⁸. 1953 yılında Tokat İl Sağlık Müdürlüğü’nde çıkan yangında, Sağlık Müdürlüğü’ne ait hiçbir şey kurtarılamamış, Röntgen Mütahhasısı Kemal Narin’e ait röntgen cihazı da yanmış, olaydan kısa bir süre sonra Kemal Narin istifa etmiştir¹⁰¹⁹. Sigortalı olan cihazın bedelinin ödenmesinin ardından Kemal Narin, yeni bir cihaz almış, evinin zemin katına kurdurmuş ve çalışmalarını buradan sürdürmüştür¹⁰²⁰. 1954 yılında Tokat Devlet Hastanesi’ndeki röntgen cihazının çalışmaması üzerine, makineye “çalışmaz” raporu veren Kemal Narin’in, hastaları ücretli muayene etmesi eleştirisi konusu olmuştur¹⁰²¹. Tokat Postası gazetesinin şikâyeti üzerine harekete geçen Milletvekili Ahmet Gürkan’ın başvurusuyla Sağlık Bakanlığı,

¹⁰¹³*Yeni Erbaa*, “Dokuz Aydır Hükümet Doktorumuz Yok”, 11.06.1954, Nu.14, Y.1, s.1.

¹⁰¹⁴*Yeni Erbaa*, “Şehir Niçin DDT Yapılmıyor”, 18.06.1954, Nu.15, Y.1, s.1.

¹⁰¹⁵*Yeni Erbaa*, “Sıtma Savaş Tabibimiz Geldi”, 07.09.1954, Nu.31, Y.1, s.1.

¹⁰¹⁶*Yeni Erbaa*, “Nakil ve Tayinler”, 12.11.1954, Nu.50, Y.1,s.1.

¹⁰¹⁷*Yeni Erbaa*, “Sağlık Merkezimize Dair”, 19.11.1954, Nu.52, Y.1, s.1.

¹⁰¹⁸*Tokat Sesi*, “İl Genel Meclisi 1953 Yılı Gider Bütçesi”, 09.01.1953, Nu.235, Y.3, s.1.

¹⁰¹⁹*Tokat Sesi*, “Bir Yangın Daha”, 13.02.1953, Nu.246, Y:3, s.1;*Tokat Sesi*, “Yanan Röntgen Cihazının Sigorta Bedeli Ödendi” 27.02.1953, Nu.250, Y.3, s.1.

¹⁰²⁰*Halk Sesi*, “Kemal Narin Çalışmalarına Başladı”, 10.04.1953, Nu.3, Y.1, s.2.

¹⁰²¹*Tokat Postası*, “Sayın Milletvekillerimiz ve Kıymetli Valimiz Kaftanoğlu’na”, 12.09.1954, Nu.257, Y.3, s.1.

röntgen cihazının kontrol edilmesi için bir teknisyen ve röntgen mütehasısı göndermiştir¹⁰²².

Erbaa Sıtma Savaş Şubesi'ne bağlı olarak idare edilen Niksar'da 1953 yılında müstakil bir Sıtma Savaş Şubesi kurulmuştur¹⁰²³. Turhal Sıtma Savaş Tabipliği'ne de Dr. Nurhan Üstün tayin edilmiştir¹⁰²⁴.

Tokat Valisi Bekir Suphi Aktan'ın düzenlediği basın toplantısında verdiği bilgilere göre, sağlık alanında valinin girişimleri neticesinde Sağlık Bakanlığı'ndan 50 bin, Özel İdare'den de 40 bin lira alınarak 50 yataklı bir Verem Savaş Hastanesi'nin kurulması planlanmaktadır¹⁰²⁵. 1953 yılında kurulan Verem Savaş Dispanseri'ne Doktor Celal Ada tayin edilmiştir¹⁰²⁶. Celal Ada, Mart ayı itibariyle hasta muayenesine başlamıştır¹⁰²⁷. Aynı dönemde Verem Savaş Dispanseri'nde doktor kadrosunun eksik ve ilaç miktarının yetersiz oluşu eleştiri konusu olmuştur¹⁰²⁸. Tokat Memleket Hastanesi'ne bağlı 50 yataklı Verem Pavyonu'nun temeli 18 Haziran 1954 Cuma günü vali Fazıl Kaftanoğlu tarafından atılmıştır¹⁰²⁹. Verem Savaş Derneği yıllık kongresinde 1954 yılında temin edilen 180 bin liranın, yapımı devam eden Verem Pavyonu'na sarf edildiği bildirilmiştir¹⁰³⁰. Verem Savaş Pavyonu 1959 yılında tamamlanarak hizmete girmiştir¹⁰³¹.

1954 yılında bir hükümet doktoru bulunmayan Artova ilçesine, Milletvekili Ömer Sunar'ın girişimleri ile doktor tayin edilmiştir¹⁰³². Yine 1954 yılına kadar Tokat

¹⁰²²*Tokat Postası*, “Neşriyatımızı Dikkate Alan Sayın Vekil Tokat'a Röntgen Mütehasısı Gönderdi”, 12.11.1954, Nu. 274, Y.3, s.1.

¹⁰²³*Tokat Sesi*, “Niksar Sıtma Savaş Şubesi Açıldı”, 04.09.1953, Nu.303, Y.3, s.1.

¹⁰²⁴*Turhal*, “Tayin”, 06.09.1954, Nu. 172, Y.2, s.1.

¹⁰²⁵*Tokat Postası*, “Valimizin Aylık Basın Toplantısı”, 03.05.1952, Nu.55, Y:1, s.1,2.

¹⁰²⁶*Tokat Sesi*, “Verem Savaş Dispanserine Doktor Geldi ” 27.02.1953, Nu.250, Y.3, s.1.

¹⁰²⁷*Tokat Sesi*, “ Tokat verem Savaş Dispanserinde Muayeneye Başlandı”, 06.03.1953, Nu. 252, Y.3, s.1.

¹⁰²⁸*Tokat Sesi*, “Vilayetin Bazı Sağlık Yuvaları”, 22.09.1953, Nu.308, Y.4, s.1.

¹⁰²⁹*Genç Demokrat*, “Verem Pavyonunun Temeli Atıldı”, 20.06.1954, Nu. 12, Y.1, s.1; *Tokat Postası*, “Verem Pavyonunun Temeli Atıldı”, 22.06.1954, Nu.235, Y.3, s.1.

¹⁰³⁰*Halk Sesi*, “Verem Savaş Derneğinin Senelik Kongresi Yapıldı”, 21.04.1955, Nu.202, Y.3, s.1.

¹⁰³¹*Tokat Sesi*, “Verem Savaş Derneğine Açık Teşekkür”, 03.11.0959, Nu.1.932, Y.10, s.1.

¹⁰³²*Demokrat Artova*, “Hükümet Doktoru Tayin Ediliyor”, 18.11.1954, Nu.18, Y.1, s.1; *Demokrat Artova*, “Artova'mıza Doktor Geldi”, 13.12.1954, Nu.25, Y.1, s.1.

Memleket Hastanesi'nde diş doktoru kadrosu bulunmasına rağmen, diş doktoru tayin edilmemiştir. Bu kadroya Diş Doktoru Vedat Uzungören'in tayin edilmesiyle vatandaşlar, diş rahatsızlıklarında özel muayeneye gitmek zorunluluğundan kurtulmuştur¹⁰³³. Ancak Diş Doktoru Vedat Uzgören 1955 yılında hastaneden istifa edip özel muayenehane kurmuştur¹⁰³⁴.

Tokat Memleket Hastanesi Başhekimisi ve Operatörü Faruk Ayanoglu'nun istifa etmesi üzerine¹⁰³⁵, Kırşehir Memleket Hastanesi Baştabibi Ve Operatörü Zeki Gülöz, Tokat Memleket Hastanesi'ne tayin edilmiştir¹⁰³⁶. Tokat Devlet Hastanesi Dâhiliye Mütahassıslığına ise Dr. M. Bülent Altay¹⁰³⁷ tayin edilmiştir¹⁰³⁸. 1954 yılında, adliye, ilkokul, sağlık merkezi tesis edilerek tam teşekküllü bucak konumuna getirilen Çamlıbel'de doktor bulunmamasından dolayı vatandaşların müşkül durumda olduğu bildirilmiştir¹⁰³⁹. 1954 yılında Zile'de ikinci bir eczane açılmıştır¹⁰⁴⁰. 1954 yılında Tokat'ta hastalarına hizmet veren bir göz doktorunun gazeteye verdiği ilana rastladık¹⁰⁴¹. 1955 yılında Zile Sağlık Merkezi Baştabipliği'ne Operatör Orhan Gork tayin edilmiştir¹⁰⁴².

¹⁰³³*Tokat Postası*, "Hastaneye Diş Tabibi Tayin Edildi", 11.06.1954, Nu.232, Y.3, s.1.

¹⁰³⁴*Halk Sesi*, "Diş Doktoru Hastaneden Ayrıldı", 27.06.1955, Nu. 221, Y.3, s.1.

¹⁰³⁵Faruk Ayanoglu, "Aziz ve Muhterem Hemşehrilerime", *Turhal*, 22.07.1954, Nu.154, Y. .s.1; Devlet Hastanesindeki görevinden istifa eden Ayanoglu, muayenehanesinde hastalarını kabul etmeye başlamıştır. Bkz. *Halk Sesi*, "Operatör Faruk Ayanoglu", 31.01.1955 Nu. 179, s.2.

¹⁰³⁶*Tokat Postası*, "Hastaneye Yeni Operatör Geldi", 15.06.1954, Nu.233, Y.3, s.1; *Turhal*, "Yeni Operatör Geldi", 31.07.1954, Nu.158, Y.2, s.1.

¹⁰³⁷ Tokat Devlet Hastanesi Dâhiliye Mütahassısı Dr. Bülent Altay, 16.06.1957 tarihinde Hastanedeki görevinden istifa ederek 1957 seçimlerinde DP Tokat Milletvekili Adayı olmuştur. bkz. *Tokat Sesi*, "Bülent Altay İstifa Etti", 16.06.1957, Nu.1216, Y.8, s.1; *Tokat Sesi*, "Dr. Bülent Altay DP'den Adaylığını Koydu", 22.09.1957, Nu.1290, Y.8, s.1.

¹⁰³⁸Yeni Erbaa, "Dr. M. Bülent Altay Tokat Devlet Hastanesi Dahiliye Mütahassıslığına Tayin Edildi", 16.11.1954, Nu.51, Y.1, s.1.

¹⁰³⁹*Tokat Postası*, "Çamlıbel Bucağına Doktor Verilmelidir", 24.09.1954, Nu.260, Y.3, s.1.

¹⁰⁴⁰*Turhal*, "Zile'de İkinci Bir Eczane Açılıyor", 02.02.1954, Nu.92, Y.3, s.1.

¹⁰⁴¹*Halk sesi*, "Göz Doktoru", 03.04.1954, Nu. 101, Y.1, s.2.

¹⁰⁴²*Halk Sesi*, "Operatör Tayin Edildi", 03.01.1955, Nu.171, Y.2, s.1; *Demokrat Artova*, "Operatör tayin Edildi", 03.01.955, Nu. 31, Y.1,s.1.

Tokat Sıtma Savaş Bölgesi Başkanı Dr. Cengiz Yalvaçer¹⁰⁴³, 28 Mart 1954 tarihli Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti kararı ile Manisa Sıtma Savaş Bölgesi Başkanlığı'na tayin edilmiştir¹⁰⁴⁴. Aynı tarihli yazıda Kars Sıtma Savaş Bölgesi Başkanı Dr. Hadi Oğuzalp'in de Tokat Sıtma Savaş Bölgesi Başkanlığı'na tayin edildiği bildirilmektedir¹⁰⁴⁵.

Sağlık Bakanı Behçet Uz, Turhal, Zile ve Tokat'ta hastanelerde incelemelerde bulduktan sonra Devlet Hastanesi için 10 bin liranın hemen gönderileceğini¹⁰⁴⁶, 1956'da da Tokat'ta bir doğumevi yapılması için bütçeden tahsisat ayrılacağını bildirmiştir¹⁰⁴⁷. Bakan Uz, 1955 yılında sağlık merkezi bulunmayan Artova ve Almus kazalarının durumunun programa alındığını; Zile'de de modern bir sağlık yurdu kurulacağını da bildirmiştir¹⁰⁴⁸. Zira 1954'te kurulan Zile Sağlık Merkezi, iki katlı ahşap eski bir binaya yerleştirilmiş, kadrosu da eksik bir şekilde çalışmalarına devam etmektedir¹⁰⁴⁹.

Erbaa Sağlık Merkezi Başhekimisi Dr. Zeki Gücükoğlu tarafından hazırlanan ve Yeni Erbaa gazetesinde yayınlanan yazıda Erbaa Sağlık Merkezi'nin yıllık çalışmaları şu şekilde yer almıştır: Sağlık Merkezi'nin vazifelerini iki grupta mütalaa etmek mümkündür. Birincisi koruyucu hekimlik yönünden vazifeleri: Tifo, Kızıl, Kızamık, Boğmaca v.s hastalıklarla mücadele; Sıtma, Frengi, Trahom, Tüberküloz gibi sosyal hastalıklarla mücadele; gebelik kontrolü, doğum ve doğum sonu hastalıkları, çocuk yaz ishali ve çocuk hastalıklarını içine alan ana ve çocuk sağlığı faaliyeti; şehir temizliği, gıda maddeleri ve içme suları kontrolünü de içine alan sanitasyon işleri; İkincisi ise

¹⁰⁴³Tokat Sıtma Savaş Bölgesindeki gayretli çalışmaları ile dikkat çeken Cengiz Yalvaçer, İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Tropikal Hastalıkları Beşinci Kongresine davet edilmiştir. Bkz. *Tokat Postası*, 04.03.1953, Nu.132, Y.2, s.1;

¹⁰⁴⁴Tokat'tan Manisa'ya tayin olan başarılı Doktor Cengiz Yalvaçer, şehirden ayrıldıktan sonra Halk Sesi gazetesine verdiği ilanla, Tokat'taki dostlarına ve vatandaşlara teşekkür ve veda etmiştir. Bkz. *Halk Sesi*, "Cengiz Yalvaçer'in Vedası", 31.01.1955, Nu.179, Y.2, s.2.

¹⁰⁴⁵BCA, FK: 030-11-1-0-0, YN: 248-41-1/2, 28.03.1954.

¹⁰⁴⁶*Halk Sesi*, "Devlet Hastanesine 10 bin Lira Gönderildi", 10.02.1955, Nu.182, Y.2, s.1.

¹⁰⁴⁷*Halk Sesi*, "Sağlık Bakanımız Tokat'ta", 03.02.1955, Nu.180, Y.2, s.1.

¹⁰⁴⁸*Demokrat Artova*, "Sağlık Bakanımız İlimizde Tetkiklerde Bulundu", 03.02.1955, Nu.38, Y.1, s.1; *Demokrat Artova*, "İlçemizde Modern Bir Sağlık Yurdu Yapılacaktır", 7.2.1955, Nu. 39, Y.1, s.1; *Zile*, "Sağlık Vekili Geldi", 01.02.1955, Nu.104, Y.1,s.1.

¹⁰⁴⁹Nejat Rahmi Akman, "Memleket Davaları- Sağlık Merkezi", *Zile*, 26.02.1954, Y.1, Nu.8, s.1.

tedavi edici hekimliktir. Bu husustaki çalışma iki şekilde gerçekleştirilir. Birincisi tatil günleri hariç her gün öğleden önce yapılan poliklinik çalışması ki ayakta tedavi ismini alır. İkincisi kısa zamanda iyileşmesi mümkün olup şifa veya sâlahla neticelenen hastaların tedavisidir. İkinci aşama sağlık merkezinde mevcut 10 yataktan istifade ile yatırılarak yapılır. Yatan hastalardan herhangi bir ücret alınmadığı gibi tedavilerinde kullanılacak ilaçlardan Sağlık Merkezi'nde bulunanlardan da ayrıca bir ücret talep edilmez.

Doktor Gücükoğlu yazının devamında anne-çocuk sağlığının önemi ile ilgili olarak da vatandaşları bilgilendirmiştir¹⁰⁵⁰. 4 Nisan 1955'te, Terme Sıtma Savaş Tabibi Hayati Şatgeldi, Erbaa Sağlık Merkezi Tabipliği'ne tayin edilmiştir¹⁰⁵¹. Yeni Erbaa gazetesi yetkililerinin Sağlık Merkezine yaptığı ziyaret ve doktorlarla yaptıkları mülakatların sonucunda edindikleri izlenimler şu şekilde özetlenebilir: Erbaa'ya 2 km uzaklıktaki, eski ilkokul binasında hizmet veren Sağlık Merkezi'nde hasta yoğunluğunun fazla olduğu, doktor sayısının ise yetersiz olduğu bildirilmektedir. Merkezin doktoru: 1954 yılında 3487, 1955 yılı başından Temmuz ayına kadar ise 3256 hastanın muayene edildiğini, yatması gerekenlerin hastaneye alındığı, burada tedavisi mümkün olmayanların da farklı hastanelere sevk edildiğini bildirmektedir. Bu yıl içerisinde ilçede çok mühim bir vaka yaşanmadığı da bildirilmiştir. Merkezin maddi imkânsızlıklar, personel eksikliği vb. sıkıntılardan kurtarılması durumunda tam teşekküllü bir hastane durumuna geleceğinden de bahsedilmektedir¹⁰⁵². Erbaa'da yaşanan personel eksikliği Zile'de de görülmektedir. Zile gazetesinin haberine göre Iğdır nahiyesine bağlı 29 köyün doğum ve sağlık işlerine bir ebe ve bir de sağlık memuru bakmaktadır. Yetersiz olan bu koşulların giderilmesi için ilgililerden yardım istenmiştir¹⁰⁵³.

¹⁰⁵⁰M. Zeki Gücükoğlu, "Erbaa Sağlık Merkezinin Senelik Çalışması", *Yeni Erbaa*, 4.3.1955, Nu.81, Y.1, s.1

¹⁰⁵¹*Yeni Erbaa*, "Sağlık Merkezimize Bir Tayin", 19.04.1955, Nu.94, Y.1, s.1.

¹⁰⁵²*Yeni Erbaa*, "Sağlık Merkezinde Gördüklerim", 15.07.1955, Nu.119, Y:2, s.1,2.

¹⁰⁵³*Zile*, "Iğdır'ın Ebe ve Sağlık Memuru İşi", 08.02.1955, Nu.106, Y.2, s.1.

1956 yılında Reşadiye’de Sağlık Merkezi açılmıştır¹⁰⁵⁴. Şehrin ihtiyaçları ile ilgili olarak Ankara’ya giden heyet, Tokat’ın sağlık meselelerini de dile getirmiş; bu sayede Tokat Hastanesi’nin işçi kadrosu artırılmış, bir kısmının da ücretlerine zam yapılmış; Reşadiye Sağlık Merkezi için bir cip tahsis edilmiş; Niksar Sağlık Merkezi’nin ilave inşaatı için 200.000 lira tahsis edilmiştir¹⁰⁵⁵.

1957 yılında Kızılay’ın başlattığı “Sağlık Kervanı” uygulaması kapsamında 7 numaralı Kızılay Sağlık Kervanı, Tokat’a gelerek incelemelerde bulunmuştur. Kervanda 3 doktor, 1 eczacı, 5 teknisyen, 3 hemşire, 2 hizmetli görev yapmaktadır. Kervan, Tokat valisi ve sağlık müdürü ile görüşükten sonra bir program hazırlamıştır. Bu doğrultuda Almus, Gökdere, Niksar, Reşadiye, Erbaa, Taşova, Ezine Pazarı, Zile, Turhal, Dökmetepe ve Artova kazalarına bağlı köylerde konaklayarak gerekli görülen noktalarda tedavi yapmakla beraber ağır hastaları kendi araçları ile tam teşkilatlı hastanelere sevk edecektir. Mesai bir ay sürecektir¹⁰⁵⁶.

1958 yılında Tokat Sıtma Savaş Bölgesi Başkanı Dr. Sırrı Dorken Kocaeli Sıtma Savaş Bölge müdürlüğüne; Erzincan Sıtma Savaş Bölgesi Başkanı Dr. Ramiz Barkın da Tokat Sıtma Savaş Başkanlığı’na tayin edilmiştir¹⁰⁵⁷. 1958 yılında Tokat Sıtma Savaş Bölgesi Başkanlığı’na bağlı olan Amasya Şubesi Tabibi Seyfullah Utku Hatay’a tayin olmuştur¹⁰⁵⁸. 1958 yılında Tokat Devlet Hastanesi’ne Bevliye (Üroloji) uzmanı Dr. Ziya Zamanlıoğlu tayin edilmiştir¹⁰⁵⁹. Aynı yılda Tokat Verem Pavyonuna Dr. Fevzi Muslular tayin edilmiştir¹⁰⁶⁰.

1959 yılında Tokat Devlet Hastanesi’nde hizmet veren hemşire sayısının yetersizliğinden ve şehirdeki ambulansın arızalı oluşundan şikâyet edilmektedir¹⁰⁶¹.

¹⁰⁵⁴*Tokat Sesi*, “Reşadiye’de Sağlık Merkezi Açılıyor”, 04.03.1956, Nu.823, Y.6, s.1.

¹⁰⁵⁵*Tokat Sesi*, “Sağlık İşleri”, 15.06.1956, Nu.908, Y.6, s.1.

¹⁰⁵⁶*Tokat Sesi*, “Sağlık Kervanı”, 08.08.1957, Nu.1125, Y.8, s.1.

¹⁰⁵⁷BCA, FK: 030-11-1-0-0, YN: 272-29-19/2, 17.10.1958.

¹⁰⁵⁸BCA, FK: 030-11-1-0-0, YN: 273-35-12/2, 24.12.1958.

¹⁰⁵⁹*Tokat Sesi*, “Bevliye Mütahassısı”, 05.06.1958, Nu.1505, Y.8, s.1.

¹⁰⁶⁰*Tokat Sesi*, “Verem Pavyonuna Mütahassıs”, 28.08.1958, Nu.1575, Y.8, s.1.

¹⁰⁶¹*Tokat Sesi*, “Hastaneni Hemşire İhtiyacı”, “Şehrin İmdadı Sıhhiye Arabasına İhtiyacı”, 03.02.1959, Nu.1.711, Y.9, s.1.

1959 yılında Devlet Hastanesi'nde göz doktoru ihtiyacı konusunda bilgi verilmiştir¹⁰⁶². Devlet Hastanesi Dahiliye Mütahassısı İbrahim Öztürk'ün de Maraş'a tayin edilip ayrılmasının ardından Tokat Sesi gazetesi hastane için "*Devlet Hastanesinde yoklar hanesine dahiliye mütahassısı da kaydedilmiştir. Hastanede göz, dahiliye, intaniye (bulaşıcı hastalıklar), sinir hastalıkları, bevlıye(üroloji) uzmanlarının teminini rica ederiz*" ifadelerini kullanmaktadır¹⁰⁶³. Hastanede eczacı eksikliği, röntgen cihazının eski teknoloji oluşu ve röntgen laboratuvarının bulunmayışı, KBB servisinin alet eksikliği dikkati çeken hususlar arasındadır¹⁰⁶⁴. Almus ilçesinde de doktor bulunmadığı bildirilmektedir¹⁰⁶⁵. Basına yansıyan bu aksaklıklar üzerine Sıhhat ve İçtimai Muavenet Bakanlığı tarafından incelenmek üzere şehre müfettişler gönderilmiştir¹⁰⁶⁶. DP döneminde Tokat'taki sağlık çalışanları ve hastanelerin sayısal durumu, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınladığı istatistik yıllıklarından tespit edilmiş. Tablo 2.7'de listelenmiştir.

¹⁰⁶²*Tokat Sesi*, "Hastanemizin Doktor İhtiyacı", 01.05.1959, Nu. 1.761, Y.9, s.1.

¹⁰⁶³*Tokat Sesi*, "Dahiliye Mütahassısı Gitti", 02.06.1959, Nu.1.806, Y.9, s.1.

¹⁰⁶⁴*Tokat Sesi*, "Tokat Hastanesi Yoklar Diyarı Oldu", 10.06.1959, Nu.1.813, Y.9, s.1.

¹⁰⁶⁵*Tokat Sesi*, "Almus'a Doktor", 07.07.1959, s.1.

¹⁰⁶⁶*Tokat Sesi*, "Müfettişler Geldi", 12.07.1959, Nu.1.837, Y.1, s.1.

Tablo 2.7:1950-1960 Yılları Arasında Tokat'ta Sağlık Çalışanlarının Sayısal Durumu

Yıllar	Doktor	Kimyager	Eczacı	Dişçi	Hemşire	Ebe	Sağlık M
1950			8				
1951 ¹⁰⁶⁷	Toplam 31 D. İ S H D 1068 T 22 3 6	Toplam 6 Tamamı İktisadi Teşekküllerde	Toplam 10 D i S H D T 1 1 8	Toplam 2 İDT S 1 1	Toplam 3 Tamamı Devlet Hastanesinde	Toplam 23 D İ S D T 0 1 2	Toplam 40 D İ D T 3 1 9 1
1952 ¹⁰⁶⁹	Toplam 35 D. İ S H D T 25 3 7	Toplam 5 Tamamı Devlet İktisadi Teşekküllerde	Toplam 9 D S İT 1	Toplam 3 D S İT 2	Toplam 4 Tamamı Devlet Hastanesinde	Toplam 22 D. S H 2 3	Toplam 65 D D İ T H T 6 1 4 1
1953 ¹⁰⁷⁰	Toplam 37 D D S İ İ H T 2 4 8 5	Toplam 6 Tamamı Devlet İktisadi Teşekküllerde	Toplam 9 D. S H 1 8	Toplam 8 Tamamı serbest çalışmaktadır	Toplamı 6 D. D H İT 5 1	Toplamı 23 D D S İ İ H T 1 1 4 8	Toplamı 46 D D İ T H T 4 1 5 1
1954 ¹⁰⁷¹	34	Yok	8	3	9	23	40
1955 ¹⁰⁷²	33	Yok	10	5	7	33	42
1956 ¹⁰⁷³	35	7	10	6	9	31	38
1957 ¹⁰⁷⁴	42	7	10	4	9	37	36
1958 ¹⁰⁷⁵	37	7	10	3	9	41	37
1959 ¹⁰⁷⁶	38	7	10	4	10	55	45
1960 ¹⁰⁷⁷	34	Yok	9	3	12	60	40

¹⁰⁶⁷Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı, 1951, C.19, Yayın No: 332, Ankara, s. 151,152.

¹⁰⁶⁸D.H. Devlet Hastanesi, İDT: İktisadi Devlet Teşekkülü, S: Serbest

¹⁰⁶⁹Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı, 1952, C.20, Yayın No: 342, Ankara, s. 207, 208.

¹⁰⁷⁰Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı, 1953, C.21, Yayın No: 360, Ankara, s. 180,181,182.

¹⁰⁷¹Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı, 1959, Yayın No: 380, s.127-132.

¹⁰⁷²Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, İstatistik Yıllığı, 1960-1962, Yayın No: 460, s. 125-128.

¹⁰⁷³Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *İstatistik Yıllığı*, 1960-1962, aynı yer.

¹⁰⁷⁴Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *İstatistik Yıllığı*, 1960-1962, aynı yer.

¹⁰⁷⁵Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *İstatistik Yıllığı*, 1960-1962, aynı yer.

¹⁰⁷⁶Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *İstatistik Yıllığı*, 1960-1962, aynı yer.

Tablo 2.8: 1946-1960 Arasında Tokat'ta Hastanelerin Durumu

Yıllar	Hastane sayısı	Doktor sayısı	Yatak sayısı	Tedavi edilen kişi sayısı	Eczaneler
1946 ¹⁰⁷⁸	1 ¹⁰⁷⁹		80	9.864	
1947 ¹⁰⁸⁰	1		80	11.184	
1948 ¹⁰⁸¹	1		80	9.935	
1949 ¹⁰⁸²	1		80	11.085	
1950 ¹⁰⁸³	1		80	12.771	8
1951 ¹⁰⁸⁴	1	35	140	16.587	7
1952 ¹⁰⁸⁵	2	35	160	21.501	8
1953 ¹⁰⁸⁶	3	37	170	24.717	10
1954 ¹⁰⁸⁷	3	34	170	30.566	10
1955 ¹⁰⁸⁸	4	33	180	30.459	9 ¹⁰⁸⁹
1956 ¹⁰⁹⁰	4	35	240	35.918	9
1957 ¹⁰⁹¹	4	42	240	39.297	9
1958 ¹⁰⁹²	5	37	260	51.820	9
1959 ¹⁰⁹³	5	38	260	47.010	9
1960		34			9

¹⁰⁷⁷Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *İstatistik Yıllığı*, 1960-1962, aynı yer.

¹⁰⁷⁸Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1950, C.18, Yayın No: 328, Ankara, s.75.

¹⁰⁷⁹1945 yılına kadar Özel İdare Memleket Hastanesi statüsünde olan Tokat Hastanesi, 1945 yılında Bakanlığa ait hastaneler kapsamına alınmıştır. Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1948, C.16, Yayın No: 285, Ankara, s.168.

¹⁰⁸⁰Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1950, aynı yer.

¹⁰⁸¹Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1950, aynı yer.

¹⁰⁸²Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1950, aynı yer.

¹⁰⁸³Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1959, Yayın No: 380, s.127

¹⁰⁸⁴Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *Küçük İstatistik Yıllığı* 1951, Yayın No: 343, İstanbul, 1952, s. 149.

¹⁰⁸⁵Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1959, aynı yer.

¹⁰⁸⁶Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1959, aynı yer.

¹⁰⁸⁷Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1959, aynı yer.

¹⁰⁸⁸Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1959, aynı yer.

¹⁰⁸⁹1960-1962 yıllarını kapsayan İstatistik Yıllığında 1955, 1956, 1957, 1958 ve 1959 yıllarında Tokat'ta faaliyet gösteren eczacıların sayısı 10 olarak verilmiştir. Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *İstatistik Yıllığı*, 1960-1962, Yayın No: 460, s. 126.

¹⁰⁹⁰Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1959, aynı yer.

¹⁰⁹¹Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1959, aynı yer.

¹⁰⁹²Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1959, aynı yer.

¹⁰⁹³Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı*, 1959, aynı yer.

2.2.2.2. *Salgın Hastalıklar ve Bunlarla Mücadele*

2.2.2.2.1. Sıtma İle Mücadele

1949-1950 yıllarında Tokat Merkez Sıtma Savaş Başkanlığı'nın çalışmaları şu şekildedir: 1949 yılında 28 köyde 10.000 kişiye bakılmış ve 43 kişide dalak bulunmuştur. Bu gelişme sıtma savaşının ne kadar başarılı olduğunun göstergesidir. Bu sene içinde 15.000'den fazla vatandaşın bulunduğu 42 köyde sıtma savaş çalışması yapılacaktır. İkişer ay ara ile 42 köyde üç defa genel DDT püskürtmesi yapılacaktır. Bu püskürtmelerde % 5 DDT'li gaz köyün her evinde bütün odalara, ahır, samanlık, hela gibi sivrisineğin saklanabileceği her köşe ve bucağa püskürtülür. DDT püskürtmeleri yapılan köyler sivrisinekten başka bit, pire, tahtakurusu cihetinden temiz bir haldedir. Sivrisinekler durgun sulara yumurtladıkları için her on iki günde bir şehir, köy içleri ve etrafındaki her türlü durgun sulara % 2 DDT'li mazot, haşereyi boğmak suretiyle zehirlenmektedir. Bu sene bu işler için 10 ton gaz, 1,5 ton mazot, 500 kilo DDT sarf edilecektir. Lazım olan gaz ve DDT köye kadar götürülüp tatbik edilir. Köylüye hiç yük olunmaz. Umumi DDT tatbikatı ve durgun sulara DDT'li mazot dökülmesi sıtma savaş memurlarının nezareti altında yapılır. Bu memurlar görev bölgelerindeki köylere ayda iki defa gidip sıtmalılara bakar ve ilaç verir. Köyün temizliğini temin eder, su birikintilerini akıtır. Akıtılması mümkün olmayanları da ilaç dökerek temizler¹⁰⁹⁴.

Sıtma savaş faaliyetlerinin daha kapsamlı yürütülebilmesi için, Tokat ve Sivas vilayetlerindeki tali sıtma savaş teşkilatları lağvedilmiştir. Bunun yerine Tokat merkeze alınarak, Sivas ve Amasya'nın da bağlandığı, Türkiye'nin en büyük bölgesini teşkil eden, Sıtma Savaş Bölge birimi oluşturulmuştur. Birim başkanlığı Tokat Palas Oteli'ne yerleşerek geniş ölçüde çalışmalara başlamıştır. Birim kapsam olarak Türkiye'nin en geniş bölgesini teşkil etmektedir. Çalışmalar bölge başkanı Dr. Cengiz Yalvaçer, beraberindeki ekiple hazırlayacakları programla bölgede sıtma savaş faaliyetlerini yürüteceklerdir¹⁰⁹⁵. Üç günlük planlama sürecinin ardından sıtma ile mücadelede

¹⁰⁹⁴*Tokat Gazetesi*, "Tokat Merkez Sıtma Savaş Çalışmaları", 31.03.1950, Nu. 3,Y.1, s.3.

¹⁰⁹⁵*Tokat Sesi*, "Sıtma Savaşı", 29.05.1951, Nu. 65, Y.1, s.1,2.

şehirde faaliyetler başladı. Evlere, dükkânlara temiz giydirilmiş işçiler girip gerekli tedbirleri alıyorlar. Kapıların arkasına bir kontrol cetveli yapıyorlar. Bu faaliyet nahiye ve köylerde de sürdürülüyor¹⁰⁹⁶. 1 Eylül 1951 itibariyle Tokat sıtma savaş bölgesi çalışanları, bütün bölgede fert fert bütün vatandaşları muayeneye tabi tutmaktadır. 10 yaşına kadar olan 50.000 çocuğun kanları alınmakta, kan ve dalak indeksleri yapılmaktadır. Bu çalışma bir senelik sıtma savaşının sonuçlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. 750 köydeki bu çalışma yalnız sıtma üzerine olmayıp diğer hastalıklar da gözden geçirilmekte, hastalara reçeteleri verilmektedir¹⁰⁹⁷.

Kurulan ekip, bir yıllık çalışmaları sonunda gerçekleştirdikleri faaliyetleri şu şekilde raporlaştırmıştır:

1. Sıtma musaplarını tedavisi, daimi tabip kontrolü ile köy köy gezen sağlık koruyucularının çalışmaları ile merkez muayene evlerinde sağlanmıştır. Tedavi edilen hasta toplamı 35.913¹⁰⁹⁸ kişidir.
2. Bataklık mıntıklarında ilaçla koruma işlemi, Niksar Ovası köyleri, Turhal'da Kaz Gölü civarı köyleri ve Amasya köylerinde yapılmıştır. Çalışma sonucunda bu köylerde hemen hemen hiçbir yeni sıtma vakasına rastlanmamıştır. Bu çalışma genel sağlığı korumasının yanında zirai bakımdan da faydalı sonuçlar vermiştir. Korumaya alınanların toplamı 9444 kişidir.
3. Sinek ve sürfe(kurtçuk) savaşı verilmiştir. Sürfe savaşı il ve ilçelerde büyük bir titizlikle evlerin ve şehir dışlarının DDT'li mazotajı yapılmıştır. Sinek mücadelesinde de eldeki mevcut DDT ile bölgenin pek çok köyü ilmi bir şekilde ilaçlanmıştır. Sarf edilen DDT toplamı 2.700 kilodur.
4. Arazi ıslahı: mevzi arazi ıslahına köy ve kasabalarda hız verilmiş, büyük teşebbüs olarak Sivas - Hafik bataklıklarının drenajı ve Niksar Ovası'nın ıslah projesi ortaya konmuştur¹⁰⁹⁹.

¹⁰⁹⁶*Tokat Sesi*, "Sıtma Savaşı", 08.06.1951, Y.1, Nu.68, s.3.

¹⁰⁹⁷*Tokat Sesi*, "Sıtma Savaşı", 11.09.1951, Nu.95, Y.1, s.1.

¹⁰⁹⁸Tokat Postası gazetesinin haberine göre bu rakam 39.365 kişidir. rakamlar arasındaki farklılık, açıklandıkları tarihler arasında yaklaşık iki aylık bir zaman olmasından kaynaklanabilmektedir. bkz. *Tokat Postası*, "Amasya, Sivas ve Tokat'ta Yapılan Sıtma Mücadelesi", 30.10.1951, Nu.2, Y.1, s.1.

5. Çocuklarda görülen yaz ishali hastalığı ile mücadele konusunda da müspet neticelere ulaşılmış, 27.000 çocuk Sulfoguanil verilmek suretiyle bu hastalıktan kurtarılmıştır¹¹⁰⁰.

Tokat Bölgesi Sıtma Savaş Teşkilatı 21 Ocak 1952'de yaptıkları toplantının ardından 1952 yılı çalışmalarını başlatmışlardır. Toplantıya Tokat, Turhal, Zile, Amasya, Suşehri, Şarkışla, Erbaa ve Sivas şubelerinin temsilcileri katılmıştır. Tokat Sesi gazetesinin haberine göre toplantılar 10-15 gün kadar devam edecektir¹¹⁰¹. Toplantıda 1951 yılında yapılan tedavilere yönelik bilgiler verilmiştir. Buna göre: 321.227 kişiden 177.160 kişi muayene edilmiş, 33.235 hasta tedaviye alınmıştır. Bu hastalar için 48.118 adet kinin, 13.478 adet ökinin, 30.375 adet draje kinin, 367 adet 0,50 gr.lık ampul kinin, 1.094.263 adet atebrin, 6.638 adet plazmokin, 38 adet 0,20 gr.lık metokin ampul, 121 adet aristokin, 4 adet 0.25 gr.lık fermiat ampul, 54.548 adet sulfaguanidin, 10.558 kilo mazot, 1.792 kilo Wettable Povvder, 841 saf DDT, 79 kilo Paris yeşili, 7 fiylosol kullanılmıştır¹¹⁰². Tokat Sıtma Savaş Teşkilatı Bölge Sorumlusu Cengiz Yalvaçer, görevinde gösterdiği büyük gayret ve üstün başarı dolayısıyla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ tarafından takdirname ile taltif edilmiştir¹¹⁰³. Ayrıca bölgedeki ayrıntılı çalışmaların bir göstergesi olarak Bizeri köylüleri, Tokat Sıtma Savaş Teşkilatı çalışanlarına teşekkür ilanı yayınlamıştır¹¹⁰⁴. Erbaa Sıtma Savaş Komisyonu, 1952 yılı içerisinde Ravak bataklığının kurutulması, çevrede açık bulunan göl ayaklarının ve bataklıkların ıslah edilmesi konusunda karar almıştır¹¹⁰⁵. Turhal'da birkaç yıl öncesine kadar ölümlerin % 60'ının sıtmadan kaynaklandığı, Sıtma Savaş Teşkilatı'nın çalışmaları neticesinde bu oranın %15'e kadar

¹⁰⁹⁹Tokat Sesi, "Sıtma Savaş Bölgesinin 1951 Yılı Çalışmaları", 07.12.1951, Nu.121, Y.2, s.3.

¹¹⁰⁰Tokat Postası, "Amasya, Sivas ve Tokat'ta Yapılan Sıtma Mücadelesi", 30.10.1951, Nu.2, Y.1, s.1.

¹¹⁰¹Tokat Sesi, "Sıtma Savaş Tabipleri Toplantısı", 29.01.1952, Nu.136, Y.2, s.1,2.

¹¹⁰²Tokat Postası, "Tokat Sıtma Savaş Bölgesi Başkanlığının Çay Ziyafeti", 26.01.1952, Nu.27, Y.1, s.1.

¹¹⁰³Tokat Postası, "Tokat Sıtma Savaş Bölgesi Başkanı Takdirname Aldı", 21.05.1952, Nu.60, Y.1, s.1.

¹¹⁰⁴Tokat Postası, "Bizeri Köylülerin Sıtma Savaş Teşkilatına Teşekkürü", 04.06.1952, Nu.64, Y.1, s.2.

¹¹⁰⁵Tokat Sesi, "Erbaa Sıtma Savaş Komisyonu Çalışmaları", 01.07.1952, Nu.180, Y.2, s.1.

gerilediği bildirilmektedir. Teşkilatın yaptığı çalışmalar için Turhal halkı adına, Turhal gazetesinde teşekkür edilmektedir¹¹⁰⁶.

1953 yılında yapılan tespitlere göre Tokat Sıtma Savaş Bölgesi'nde dalaklı vatandaş sayısı her yıl azalmaktadır. 1950 yılında dalaklı adedi 6.069, 1951'de 2.197, 1952'de ise 945'tir. Bölgenin 1946 yılındaki dalak indeksi %14.79, 1950'de % 2.41, 1951'de % 0,9, 1952'de % 0,4'tür. Turhal şubesinde 1946'da %33.48 olan oran 1951'de %1.4, 1952'de %0.7'ye kadar gerilemiştir¹¹⁰⁷. 1953 yılında Tokat Sıtma Savaş Teşkilatı bir kurs açmıştır¹¹⁰⁸. Çalışmaları vatandaşlarla paylaşmak ve onları bilgilendirmek amacıyla açılan kursta verilen bilgilere göre 1950 yılında 107.773, 1951'de 173.788, 1952 yılında 202.047 kişiye ve 1952'de Tokat'ta neredeyse tüm köylü vatandaşlara bakılmıştır¹¹⁰⁹. 1950 yılında Tokat bölgesinde 3.055, 1951'de 3.714, 1952'de 4.907 sağlıklı doğum gerçekleşmiş, bebek ölümlerinde ciddi bir azalma görülmüştür. Yaz ishali tedavisi olan çocuk sayısı 1952'de 4.158'dir. Sürfe savaşı için de 1950 yılında 2.289 kilo mazot, 1951 yılında 13.908 kilo mazot, 1952 yılında ise 17.636 kilo mazot sarf edilmiştir¹¹¹⁰. Bütün köylere parasız ilaç ve sıtma ampulleri verilmiştir. Bölgeye bağlı 8 şube tabibi, 39 sağlık memuru, 1 laborant, 1 sürfe kontrol memuru, 1 ayniyat muhasibi, 4 şöför ve 4 motorlu vasıta vardır. DDT yapımında 24 daimi amele bulunmakla beraber mücadele zamanlarında gerektiği kadar amele tutulmaktadır. Bu kadro ile 410 köyde sıtma savaşı mücadelesi yapılmaktadır¹¹¹¹.

Turhal'da görev yapan sıtma savaş doktoru Kemal Coşkun'un da çalışmaları neticesinde geçen senelere oranla sıtma hastalığının bitme derecesine geldiği bildirilmektedir. Buna göre tedavi edilmek üzere muayene edilen 1467 kişi, tedavi edilen 978 kişi, korunma tedaviye alınanlar 3043 kişi, dalak tespit edilen 3 kişi, mükerrer tedavi gören 43 kişidir. Hastalıkla mücadele için atebirin, 116- 956 adet kinin,

¹¹⁰⁶Turhal, "İlçemizde Sıtma Savaş Faaliyeti", 11.10.1952, Nu.5, Y.1, s.2.

¹¹⁰⁷Tokat Sesi, "Tokat Bölgesinde Dalaklı Adedi Düşüyor", 20.03.1953, Nu. 256, Y.3, s.2.

¹¹⁰⁸Tokat Sesi, "Şehrimizde Sıtma Savaş Kursu", 20.03.1953, Nu. 256, Y.3, s.3.

¹¹⁰⁹Tokat Sesi, "Sıtma Savaş Teşkilatının Çalışmaları", 31.03.1953, Nu. 259, Y.3, s. 2.

¹¹¹⁰Tokat Sesi, "Sıtma Savaşı 2", 07.04.1953, Nu. 261, Y.3, s.3.

¹¹¹¹Turhal, "Bölgemiz Sıtma Savaş Çalışmaları", 27.02.1953, Nu.18, Y.1.

2162 adet ökinin, 199 adet draje kinin, 2882 apet, 29 adet 0,50 lik ampul kinin, 21 det 1 gramlık ampul kinin, 9 adet plozmokin ve 121 ishali çocuğa 1450 adet sulfoguanil verilmiştir. DDT tatbikatı için 1956 kilo vatemle povder, 2.711 litre DDT’li kısilen kullanılarak 46.026 göz odada 1.106.223 metre kare yer ilaçlatılmıştır. Fabrikada DDT işleri için 136 kilo saf DDT ile 432 lt ispiroto sarfedilmiştir. Mazotaj sürfe savaşı dahilinde Şehirde 4000 yer kontrol edilmiş, 3000’i ilaçlanmıştır.

Sıtma ile mücadelenin önemli bir yanı da bölgedeki sivrisineklerin türünü saptamak ve uygulanacak ilaç tipini tespit etmektir. Sıtma savaş teşkilatı, yakaladıkları 7.120 sivrisinek üzerinde inceleme yapmış, bunları ortadan kaldıracak ilaç düzeylerini belirlemiştir¹¹¹². Sıtma Savaş Bölge Müdürlüğü’nün önemli bir çalışma alanı da çeltik ekilen bölgelerde sivrisinekler ve sürfe ile mücadele olmuştur. bu bağlamda çeltik ekimi yapılan Niksar bölgesinde 14 şahsa ait 730 dönümlük arazide kesik sulama usulüyle çeltik ekimine müsaade edilmiştir. Çeltik ekimi yalnız Niksar mıntıkasında Kelkit Çayı’nın iki tarafında yapılmıştır. Çeltik Komisyonu’nun kararı ile dönüm başına üç lira toplanarak elde edilen 2.190 lira ile 120 kilo saf DDT, 2400 litre gaz alınmış ekime yakın olan civardaki köylerde DDT tatbikatı yaptırılmıştır. Tatbikat doktor kontrolünde gerçekleştirilmiştir. Gelecek yıl bütün mevsim boyunca sürfe ile savaşmak ve devamlı olarak çalışmak üzere bir ekip teşkil olunacaktır. Bu ekip çeltik ekimleri başlamadan 15 gün evvel teşkil edilecek ve çalışmaya başlayacaktır. Ekibin ve kullanılacak malzemenin masrafı çeltik komisyonunca karşılanacaktır¹¹¹³. Çalışma yapılan köylerin girişine bir levha asılarak üzerine “*Sıtma Sağlık Memuru Köyümüze Günü Gelecektir*” ve “*DDT tatbik Tarihi’dir.*” şeklinde yazılar yazılmıştır. Bu tabelalarda tatbikat tarihleri değiştirilebilecek şekilde boş bırakılmış, her tatbikatta yeniden yazılmıştır. İlk kez Tokat Sıtma Savaş Bölgesi’nin başlattığı bu çalışma bütün teşkilatta kabul edilmiştir. Köylerde yapılan çalışmalar köy dosyaları biçiminde klasörlenmiş ve dosya dolapları oluşturulmuştur. Köylerde gübrelerin köy dışına taşınması veya üzerinin toprakla örtülmesi sağlanmış, 48 köyde 13.100 kişiye tifo-tifüs

¹¹¹²*Tokat Sesi*, “Tokat Sıtma Savaş Bölgesi’nin Çalışmaları, Laboratuvar Faaliyetleri” 21.04.1953, Nu. 265, Y.3, s.3

¹¹¹³*Tokat Sesi*, “Sıtma Savaş Çalışmaları”, 01.05.1953, Nu.268, Y.3, s.3.

karma aşısı uygulanmıştır. Verem aşısı tatbikinde de şube doktorları lazım gelen alakayı göstermişlerdir. Köylerin kayıtları dikkatli bir şekilde tutulmuş, şube ambar ve depoları ile merkez muayene evlerinin temizliğine, demirbaş malzemenin bakımına dair tamim ve icapların tatbikine önem verilmiştir¹¹¹⁴. 1954 yılında Tokat Sıtma Savaş Başkanlığı emrine 80 ton DDT tahsis edilmiştir. Bunun 30 tonu Tokat'a ulaşmış ve ihtiyaçları doğrultusunda ilçelere nakledilmiştir¹¹¹⁵. Sıtma Savaş Bölge Müdürlüğü'nün üstün çalışmalarından dolayı sürfe kontrol memuru Hasan Tarun, Vali Fazıl Kaftanoğlu tarafından bir takdirname ile taltif edilmiştir¹¹¹⁶.

1957 yılında Sıhhat ve İçtimai Muavenet Bakanlığı tarafından düzenlenen Sıtma Eradikasyon İdarecileri toplantısında, sıtma ile mücadelede yapılan çalışmaların başarıya ulaştığı tespit edilmiş, oluşturulan beş yıllık plan doğrultusunda çalışmaların hız kesmeden devam edeceği bildirilmiştir¹¹¹⁷. Bu bağlamda Dünya Sağlık Teşkilatı'nın başvurusu üzerine Türkiye'de sıtma hastalığını ortadan kaldırmak için muhtelif Avrupa ülkelerinden bir heyet Ankara Hıfzıssıhha Mektebi laboratuvarında çalışmalara başlamıştır¹¹¹⁸. Ayrıca Sıtma ile mücadele konusunda Sıhhat ve İçtimai Muavenet Bakanlığı ile Unicef ortak bir çalışma başlatmış, çözüm yolları için de bir layiha hazırlanmıştır¹¹¹⁹.

2.2.2.2.2. Verem ile Mücadele

1950 yılında Dr. Ali Rıza Kuyucu Verem Hastalığı hakkında Tokat gazetesine hazırladığı yazıda, *“hakikaten korkunç bir şekilde alabildiğine yayılıp çoğalan verem afeti milletimizin birlik, refah ve saadetini köstekleyen bir musibet haline gelmiştir”* ifadelerini kullanmaktadır¹¹²⁰.

¹¹¹⁴Tokat Sesi, “Tokat Sıtma Savaş Çalışmaları”, 05.05.1953, Nu.269, Y.3, s.2.

¹¹¹⁵Genç Demokrat, “80 Ton DDT Geliyor”, 27.05.1954, Nu.6, Y.1, s.1.

¹¹¹⁶Genç Demokrat, “Takdirname Aldı”, 05.09.1954, Nu.32, Y.1, s.1.

¹¹¹⁷Tokat Sesi, “Sıtma İle Savaşta Kaydedilen Başarı”, 17.12.1957, Nu.1362, Y.8, s.1.

¹¹¹⁸Tokat Sesi, “Sıtma İle Mücadele”, 19.01.1958, Nu.1391, Y.8, s.1.

¹¹¹⁹Tokat Sesi, “Sıtmanın Yok Edilmesi İçin Layiha Hazırlandı”, 19.03.1958, Nu.1441, Y.8, s.1.

¹¹²⁰Ali Rıza Kuyucu, “Verem Afetine Bir Bakış”, Tokat Gazetesi, 03.06.1950, Nu.24, Y.1, s. 2-4.

Tokat Verem Savaş Derneği yaptığı kongre neticesinde idare heyetini belirlemiştir. Derneğin birinci başkanı Dâhiliye Mütahassısı Dr. Lami Görker, ikinci başkanı Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin, Belediye Baş Katibi Basri Ünal, veznedar Kadri Bey, üyeler, Belediye Başkanı Mehmet Şahin, Sağlık Müdürü Rafet Onur, Röntgen Mütahassısı Kemal Narin, Eczacı Rıza Günesen, Eczacı Hakkı Altay'dır. Kurulan ekip, verem hastalığının yaygın bir şekilde görüldüğü Tokat ilinde bir verem pavyonu açılmasını gerekli görmektedir. Bu konuda gerekli olan maddi imkânları da halkın ve resmi makamların yardımlarıyla temin etmeyi planlamaktadırlar. Tokat Verem Savaş Teşkilatı, 1952 yılında İl Genel Meclisi'nden bütçe talep ederek, postane binasının yerine 75 ila 100 yataklı bir Verem Pavyonu yapılmasına karar vermiştir¹¹²¹. Halkın da bu konuda aydınlatılması için sağlık teşkilatı, hastane doktorları, ilçe hekimleri konferanslar verecek, muayeneler yapacaktır¹¹²². Ayrıca toplu yerlerde, okullarda verem hakkında konferanslar verileceği, broşürler hazırlanacağı ve önleyici tedbirler alınacağı bildirilmiştir¹¹²³.

Verem haftası münasebetiyle, Tokat Verem Savaş Derneği doktorlarından Cengiz Yalçın, Tokat Sesi ve Tokat Postası gazetelerinde yayınladığı başyazılarda vatandaşları, verem aşısı konusunda bilgilendirmiş¹¹²⁴ ve Tokat'ta da Belediye ve Hükümet Tabipliği'nde uygulanmakta olan, bu aşığı olmaya davet etmiştir. Hüseyin Cankat da veremden korunmanın yollarını, veremli hastanın bakımının nasıl yapılacağını, veremli bir hasta ile temas etmek zorunda olanların kendisini nasıl koruyacağını anlatmıştır¹¹²⁵. Tokat İl Sağlık Müdürlüğü de gazetelere verdiği ilanlarla vatandaşları Tokat'ta BCG verem aşısı tatbik edildiği konusunda bilgilendirmiş, çocuk, büyük fark etmeksizin vatandaşların aşığı olmalarını telkin etmiştir. Aksi halde hastalığa

¹¹²¹1952 yılında Tokat İl Özel İdaresi, yapılacak olan verem hastanesi için 75 bin lira bütçe ayırdıklarını, gerekecek diğer miktarların da bakanlıktan veya yardımlardan temin edilebileceğini, verem pavyonunun hastane ile postane arasındaki boş arsaya yapılabileceği bildirilmiştir. Bkz. *Tokat Sesi*, "Almuşlular'ın Yardımı", 11.01.1952, Nu.131, Y.2, s.1.

¹¹²²*Tokat Sesi*, "Verem Savaş Derneği Seçimleri", 21.12.1951, Nu.125, Y.2, s.1.

¹¹²³*Tokat Postası*, "Verem Savaş Derneğinin Aldığı Kararlar", 28.12.1951, Nu. 19, Y.1, s.1.

¹¹²⁴Cengiz Yalçın, "Verem Aşısı", *Tokat Postası*, 25.12.1951, Nu.18, Y.1, s.1.

¹¹²⁵Cengiz Yalçın, "Vatandaşları Verem Aşısı Olmaya Çağırıyoruz", *Tokat Sesi*, 28.12.1951, Y.2, Nu.127, s.1.; Hüseyin Cankat, "Veremden Kendimizi Nasıl Koruyabiliriz", *Tokat Sesi*, 28.12.1951, Y.2, Nu.127, s.3.

kapılanların çok daha meşakkatli tedavilere maruz kaldığı da bildirilmiştir¹¹²⁶. Tokat Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğü, gazetelere verdikleri ilanlarda aşı tatbikatı yapılan ilçelerin duyurusunu yaparak, vatandaşların hem kendilerini hem de çocuklarını aşılatmalarını telkin etmişlerdir¹¹²⁷.

Her yıl Ocak ayında idrak edilen verem haftası dolayısıyla Tokat gazetelerinde yer alan haberlerde veremden korunma yolları hakkında bilgiler verilmiştir¹¹²⁸. Tokat Verem Savaş Derneği yıllık toplantısını 10 Nisan 1953'te düzenlemiştir. Toplantıda kendilerine yeni yıl bütçesi olarak ayrılan 146.224 liranın 143.400 lirasını açılacak olan verem hastanesi için ayırdıklarını bildirmişlerdir¹¹²⁹.

Yapılan çalışmalar neticesinde 1954 yılında Tokat Memleket Hastanesi'ne bağlı Verem Pavyonu'nun temeli atılmıştır. Temel atma töreninde konuşma yapan Dr. Lami Görker, veremin toplum hayatında salgın bir hastalık oluşunu iki sebebe bağlamıştır. Birincisi hastalıkla mücadelede iktisadi ve içtimai vasıta eksikliği, ikincisi de bu sahadaki bilgisizlik ve hastaların doktor tavsiyesine kıymet vermeyişidir¹¹³⁰.

1955 yılında Verem Savaş Haftası kapsamında Tokat merkezde ve ilçelerde bulunan okullarda konu ile ilgili bilgilendirme konuşmaları yapılmıştır¹¹³¹. 1956'da Tokat Verem Savaş Dispanseri çalışanları, Sağlık Bakanlığı'ndan gelen 5.000 adet

¹¹²⁶*Tokat Postası*, "İl Sağlık Müdürlüğünden", 21.12.1951, Nu.17, Y.1, s.2.

¹¹²⁷*Tokat Postası*, "Sayın Halkımıza", 13.02.1952, Nu.32, Y.1, s.2.

¹¹²⁸Cengiz Yalçın, "Verem Haftası Dolayısıyla", *Tokat Sesi*, 09.01.1953, Nu.235, Y.3, s.1; Mehmet Tokatlı, "Verem Haftası Dolayısıyla", *Tokat Postası*, 17.01.1953, Nu. 119, Y.2, s.1; Celal Ada, "Veremin Bulaşma Yolları ve Korunma Çareleri", *Tokat Postası*, 07.01.1954, Nu.190, Y.2, s.1; *Halk Sesi*, "Verem Nasıl Bulaşır, Sütten Geçer mi?", 17.01.1955, Nu.175, Y.2, s.1; *Tokat*, "Veremle Savaş", 13.01.1956, Y.1, Nu.8, s.1; Celal Ada, "Veremin Bulaşma Yolları ve Korunma Çareleri", *Tokat Sesi*, 12.01.1956, Nu.777, Y.6, s.1; *Tokat Sesi*, 13.01.1956, Nu.778, Y.6, s.1; *Tokat Sesi*, 14.01.1956, Nu.779, Y.6, s.1; Tokat Sesi, "Veremin Bulaşma Yolları ve Korunma Çareleri", 08.01.1958, Nu.1381, Y.8, s.1; 09.01.1958, Nu. 1382, Y.8, s.1; 10.01.1958, Nu.1383, Y.8, s.1; 11.01.1958, Nu.1384, Y:8, s.1.

¹¹²⁹*Halk Sesi*, "Verem Savaş Derneğinin Yıllık Toplantısı", 14.04.1953, Nu.4, Y.1, s.1.

¹¹³⁰*Genç Demokrat*, "Verem Pavyonunun Da Temeli Atıldı", 20.06.1954, Nu.12, Y.1, s.1.

¹¹³¹*Halk Sesi*, "Veremle Savaş Haftası Başladı", 13.01.1955, Nu.174, Y.2, s.1; *Yeni Erbaa*, "İlçemiz Ortaokulunda Konferans", 18.01.1955, Nu.69, Y.1, s.1.

mikrofilm ile okullarda çocukların göğüs graflerini çekmişlerdir. Dispanserin hedefi tüm halkı taramadan geçirip durumu şüpheli görünenleri tedavi altına almaktır¹¹³².

Ocak 1954'te Turhal'da baş gösteren kabakulak hastalığına yakalanan öğrenci ve öğretmenler arasından yaklaşık 100 kişi tedavi altına alınmıştır. Salgın dolayısıyla ilçede okullar yirmi gün tatil edilmiştir¹¹³³. 1954 yılında Tokat'ta yaşanan bir diğer salgın hastalık da boğmacadır. Hastalığa karşı ilgili makamların geç ve yetersiz tedbir aldığından salgının önlenemediği, tedavisine başlanan çocuklar için ise ilaç kalmadığı için tedavilerinin yarım kaldığı bildirilmiştir¹¹³⁴. 1959 yılında şehirde baş gösteren tifo hastalığı ile ilgili olarak Ankara'dan bir bakteriolog gelmiş, incelemelerde bulunmuştur¹¹³⁵.

2.2.3. Haberleşme

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ülkede ekonomik ve sosyal kalkınmanın önemli bir faktörü haline gelen haberleşmenin önemi artmıştır. Buna bağlı olarak PTT idaresi, ülkede dâhili ve harici muhabere ihtiyacını güvenli bir şekilde hızlı ve düzenli hale ve haberleşme sistemini modern bir şekle getirmek için sekiz yıllık (1948-1956) bir program hazırlamış, bu program Bakanlar Kurulu'nca kabul edilmiştir. Bu program kapsamında bütün vilayetlerin Ankara ve İstanbul ve il içi haberleşmesini sağlamak için 16.000 kilometre uzunluğunda telgraf ve telefon hatlarının inşası, muhtelif kanallı telefon ve telsiz cihazlarının tesisi, uluslararası standartlara uygun PTT istasyonları ile binalarının kurulması kararlaştırılmıştır¹¹³⁶. Haberleşme alanında yapılan çalışmalar DP döneminde de geliştirilerek sürdürülmüştür. Bu dönemde ülke çapında telefon bağlantılarının geliştirilmesi öncelikli olmak üzere telgraf, posta ve radyo

¹¹³²*Tokat Sesi*, "Verem Savaş Dispanserine Mikrofilm Geldi", 12.01.1956, Nu.777, Y.6, s.1.

¹¹³³*Turhal*, "Kabakulak Salgını", 09.01.1954, Nu.82, Y.1, s.1.

¹¹³⁴*Genç Demokrat*, "Boğmaca Salgını Hala Önlenemedi", 18.07.1954, Nu.19, Y.1, s.1.

¹¹³⁵*Tokat Sesi*, "Sağlık Vekaleti Bakterioloğu Şehrimizde", 31.07.1959, Nu.1.852, Y.9, s.1.

¹¹³⁶Nadir Yurtoğlu, "Haberleşme Sektörünün Önemli Bir Teşekkülü: Milli Mücadele Döneminden 1960 Yılına Türkiye'de Posta, Telgraf ve Telefon (PTT) Teşkilatı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.32, S.93, Ankara, 2016, s.64.

bağlantılarının geliştirilmesi, sırasıyla iller ve ilçelerde ardından da köylerde PTT hizmetlerinin düzenlenmesi amaçlanmıştır¹¹³⁷.

Hazırlanan program kapsamında Tokat'ta 300 abonelik bir telefon santrali kurulması kararlaştırılmıştır¹¹³⁸. Santralin o gün itibariyle kurulup kurulmadığı konusunda bilgimiz bulunmamaktadır. Ancak 1951 yılı İl Genel Meclisi toplantısı neticesinde alınan kararlara göre il telefon şebekesi hatlarının ıslahı için bütçeye fazla ödenek konmasına imkân olmadığı bildirilmiştir¹¹³⁹. Tokat ile İstanbul arasında telefon bağlantısı 1951 yılında sağlanmışır¹¹⁴⁰. DP iktidarının haberleşme alanında uygulamayı hedeflediği konulardan biri de köylerde telefon bağlantısı tesis etmektir. 1953 yılında Tokat ili Gökdere bucağına bağlı sekiz köyüne telefon alınarak hat bağlanmışır.

Tokat'ın ekonomik bakımdan güçlü, tren istasyonu olması sebebiyle hareketli olan bir ilçesi olan Turhal'da telefon santralının yetersiz oluşu, Turhal gazetesinde yer alan haberde eleştirilmiş, durum PTT Genel Müdürlüğü'ne bildirilmiştir¹¹⁴¹. Gazetenin haberine PTT Genel Müdürlüğü tarafından verilen cevapta 50 manyatoluk santrallerden birinin Turhal PTT Müdürlüğü'ne monte edilebileceği bildirilmiştir. 50 abonelik sisteme geçildiği için PTT'nin, bir memur görevlendirme imkânı da olacaktır. Santralin 1954 yılında kurulacağı da bildirilmiştir. Bu açıklama Turhal gazetesinde memnuniyetle karşılanmamıştır. PTT'ye yapılan itirazda 50 abonelik santralin, ilçedeki potansiyeli karşılamayacağı ve yeterli olmayacağı bildirilmiştir¹¹⁴². Yapılan itirazlar yerini bulmuş, 1954 yılında Turhal PTT Müdürlüğü'ne 100'lük bir santral kurulmuştur¹¹⁴³. Kurulan bu santralin tek bir operatristi bulunduğundan bağlantı işlemlerinin aksaması şikâyet konusu olmuştur. Eleman eksikliği nedeniyle günün belli saatlerinde telefon

¹¹³⁷Yurtoğlu, a.g.m, s. 84.

¹¹³⁸BCA, FK: 30-10-0-0, YN: 14-81-1/45, 10.02.1947.

¹¹³⁹Tokat Sesi, "Tokat İl Genel Meclisi Toplantıları", 02.01.1951, Nu.23, Y.1, s.2.

¹¹⁴⁰Tokat Sesi, "Tokat- İstanbul arası telefon hattı konuşmaya açıldı ", 10.04.1951, Nu.51, Y.1, s.1.

¹¹⁴¹1953 yılında Turhal ilçesinde 30 abonelik bir telefon santrali bulunmasına rağmen santral memuru olmadığı PTT'ye bildirilmiştir. PTT tarafından gönderilen cevapta, 50 abonedan az olan yerlere santral memuru tayin edilmediği bildirilmiştir. bkz. *Turhal*, "PTT Genel Müdürlüğü'nün Açıklaması", 08.12.1953, Y.2, Nu.69, s.1.

¹¹⁴²*Turhal*, "PTT Genel Müdürlüğü'nün Açıklaması", 08.12.1953, Y.2, Nu.69, s.1.

¹¹⁴³*Demokrat Artova*, "Turhal'a 100'lük Bir Santral Kuruldu", 25.10.1954, Nu.12, Y.1, s.1.

bağlantısının kurulamadığı, Pazar günleri ise PTT'nin 4 saat hizmet vermesinden dolayı ilçenin dünya ile bağlantısının kesildiği bildirilmiştir¹¹⁴⁴.

1954 yılında Tokat ilinin ticari hacminin gelişmekte olmasına karşın İzmir, Konya gibi büyük bazı şehirlerle de telefon hattının bağlanması istenmiştir. Genç Demokrat gazetesinde yer alan habere göre bir iş adamı İzmir ile telefonda görüşebilmek için Sivas'a gitmek zorunda kalmıştır¹¹⁴⁵. 1954 seçimleri öncesinde milletvekili aday yoklamalarının yapıldığı Pazar günü, PTT'nin basın mensuplarına ve abonelerine karşı gösterdiği kolaylıklar için teşekkür edilmektedir¹¹⁴⁶.

1955 yılında Malatya'dan, Tokat PTT Müdürlüğü emrine bir adet yüzlük telefon santrali daha gönderilmiştir. Bağlantıyı sağlamak için gerekli olan teller temin edildikten sonra telefonu mevcut olan abonelere hemen hat çekilip numara verilecektir¹¹⁴⁷.

Zile'de ilk santralde boş numara kalmadığı için 60 kadar abone ikinci santrali beklemişler, santral gelmesine rağmen kablo olmadığı için sırada bekleyen aboneler telefonlarını kullanmaya başlayamamışlardır¹¹⁴⁸. Zile'nin tam teşekküllü bir nahiyesi olan Iğdır'da da vatandaşlar, PTT şubesinin telefon ve telgraf dağıtıcısı bulunmadığı için, tek memurun devlet dairelerinin evrakını bile dağıtmaya yeterli gelmediğinden şikayet etmekte ve telefon, telgraf ve dağıtımıyla tam çalışan bir PTT şubesi istemektedir¹¹⁴⁹. Bu talep PTT Müdürlüğü tarafından olumlu cevap bulmuş, eksikliklerin giderileceği bildirilmiştir¹¹⁵⁰.

Tokat ilinin ve ilçelerinin Mersin, Amasya ve İzmir ile telefon bağlantısı 1956'da kurulmuştur¹¹⁵¹. 1956 yılında Tokat PTT Müdürlüğü'ne telefon hizmetlerinde

¹¹⁴⁴Turhal, "Yine PTT", 08.01.1955, Nu.213, Y.3, s.1.

¹¹⁴⁵Genç Demokrat, "İş Hayatımızda Telefon", 10.06.1954, Nu.9, Y.1, s.1.

¹¹⁴⁶Halk Sesi, "PTT İdaresine Teşekkür", 31.03.1954, Nu.100, Y.1, s.1.

¹¹⁴⁷Halk Sesi, "İkinci Yüzlük Santral Geldi", 17.01.1955, Nu.175, Y.2, s.1.

¹¹⁴⁸Zile, "Telefon Alacaklar Daha Çok mu Bekleyecek", 08.02.1955, Nu.106, Y.2, s.1.

¹¹⁴⁹Zile, "Iğdır'a PTT Merkezi İsteniyor", 14.01.1955, Nu.99, Y.1, s.1.

¹¹⁵⁰Zile, "Açıklama", 25.01.1955, Nu.102, Y.1, s.1.

¹¹⁵¹Tokat Sesi, "Şehirler Arası Telefon Konuşmalarına İlave Edilenler", 12.09.1956, Nu.805, Y.6, s.1.

görev yapmak üzere bir operatris tayin edilmiştir¹¹⁵². Nisan 1956 itibariyle Tokat PTT teşkilatında 200'lük bir santral daha hizmete girmiştir¹¹⁵³. Tokat PTT binası 1958 yılında tadil edilmiş ve modern bir hale getirilmiştir¹¹⁵⁴. 1959 yılında Tokat PTT Müdürlüğü emrine 600 abone kapasiteli bir santral tahsis edilmiştir. Mevcut abone sayısı 480 olan şehirde üç de telefon memuru bulunmaktadır¹¹⁵⁵.

PTT hizmetlerinin geliştirilmeye çalışıldığı bu dönemde yaygın bir iletişim aracı olarak kullanılan postaların ulaştırılması konusunda Tokat ve ilçelerinde bazı aksaklıklar yaşanabildiğini söylememiz mümkündür. Örneğin, Zile'nin, tren istasyonuna 5 km yakınlıkta olmasına rağmen, posta işlemlerinin tek atlı bir araba ile yapıldığı için postaların erken alınmasına rağmen ilçeye geç ulaştığı, resmi işlemlerin aksadığı, mümkünse postaların motorlu bir araçla iletilmesi istenmiştir¹¹⁵⁶. 1956 yılında postaların geliş ve gidişlerinde yapılan değişikliklerle Tokat'a haftada dört defa gelen posta, artık üç defa gelmektedir. Cuma sabahı gelmesi gereken posta ise akşam saatlerine rastladığından o günkü postayı Cumartesi almak mümkün olmaktadır. Dolayısıyla İstanbul'dan iki günde bir gelen bir gazete Tokat'ta vatandaşın eline üç veya dört günde bir ulaşmaktadır. Reşadiye postasının Niksar'dan aktarmalı olarak gelmesi ve Reşadiye'de 1960 yılında telefon santrali bulunmaması ilçenin dışarı ile bağlantısının sağlanmasında zorluk meydana getirmektedir¹¹⁵⁷. PTT'nin ulaşım vasıtası olarak sadece trenle yetinmemesi ve otobüs seferlerini de değerlendirmesi talep edilmektedir¹¹⁵⁸.

Radyo yayınının vatandaşlar tarafından yoğun talep gördüğü bir dönem olan 1950'li yıllarda Tokat'ta radyolar evlerde ve müesseselerde kullanılmıştır. Tokat ilinde bulunan toplam radyo miktarı 1948 yılında toplam 1.646'dır, bunun 1.481'i evlerde,

¹¹⁵²*Tokat sesi*, "Şehrimiz Telefon Servisine Bir Operatris Tayin Edildi", 29.03.1956, Nu.844, Y.6, s.1.

¹¹⁵³*Tokat sesi*, "PTT Teşkilatımızda 200'lük Santral Hizmete Girdi ", 08.04.1956, Nu.951, Y.6, s.1.

¹¹⁵⁴*Tokat Sesi*, "İlgililerin Dikkatine", 25.01.1958, Nu.1.704, Y.9, s.1.

¹¹⁵⁵*Tokat Sesi*, "Yeni Santral", 21.08.1959, Nu.1.870, Y.9, s.1.

¹¹⁵⁶*Zile*, "Ne Zaman Kurtulacağız", 25.02.1953, Nu.111, Y.2, s.1.

¹¹⁵⁷*Zümrüt Reşadiye*, "PTT'den Derdimiz", 19.11.1960, Nu.3, Y.1, s.1,2.

¹¹⁵⁸Necati DİREN, "Posta İşleri", *Tokat Sesi*, 12.06.1956, Nu.905, Y.6, s.1.

165'i müesseselerdedir¹¹⁵⁹; bu rakamlar 1949'da 1.853'e, 1950'de 2.238'e, 1951'de 2.643'ü evlerde olmak üzere 2.859'a¹¹⁶⁰, 1952'de 4.270'i evlerde olmak üzere 4.412'ye¹¹⁶¹ yükselmiştir.

2.2.4. Yangın ve Doğal Afetler

Sel felaketi yaşandığı bölgelerde can ve mal kaybına neden olabilen doğal afetlerden biridir. Ülkemizde sel felaketlerinin sık yaşandığı yerlerden biri de Tokat'tır. Yeşilirmak ve ona bağlı bir kol olan Kelkit Çayı'nın şiddetli yağmurlar ve kar erimeleri sebebiyle yaptığı taşkınlarda Tokat ve ilçelerinde defaten can ve mal kaybı yaşanmıştır. Oluşan seller özellikle tarım arazilerine zarar vermiş, şehrin su ve çamur içinde kalmasına sebep olmuştur. Sellerden dolayı yıkılan köprülerde ulaşımı sağlamak zorlaşmış, zaman zaman şehrin ilçeleri ve diğer illerle bağlantısının kopmasına neden olmuştur. Yaşanan sel felaketlerinin ardından devlet, bu konuda yetkili birimlerini devreye sokarak vatandaşların zararlarını telafi etmiştir. Bunun yanında 1943 yılında çıkarılan “*Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu*” ile sel felaketi yaşanmadan önce alınabilecek tedbirler ortaya konmuştur¹¹⁶².

Tokat, her dönemde su taşkınları ile karşı karşıya gelmiştir. Tokat'ın maruz kaldığı sellerle ilgili Tokat gazetesi “*Dağlar arasına sıkışmış derin ve dar bir vadi içerisinde kurulan yeşil ve güzel Tokat'ın kara bir talihi var: seylapla bağdaşık oluşu. Son elli yıl içinde sık sık gelen seylaplardan Tokat'ın maruz kaldığı felaketler çok ağır olmuş, genç yaşlı pek çok vatandaş suların hücumundan kendini kurtaramamıştır*” ifadelerine yer vermektedir¹¹⁶³. Bu taşkınlardan 1940, 1946 ve özellikle 1949 yılında yaşananlar büyük oranda maddi kayba neden olmuş, 1949 yılında yaşanan sel felaketi sonrasında şehirde can kaybı da yaşanmıştır. Sel felaketinden kısa bir süre önce Tokat'ta yayın hayatına başlayan Yeşil Tokat gazetesinde yer alan bilgilere göre

¹¹⁵⁹İstatistik Genel Müdürlüğü, *1949 Küçük İstatistik Yıllığı*, Yay. No: 313, Ankara, s.349.

¹¹⁶⁰İstatistik Genel Müdürlüğü, *1951 Küçük İstatistik Yıllığı*, Yay. No: 343, Ankara, s.381.

¹¹⁶¹Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *1953 İstatistik Yıllığı*, C.21, Yayın No: 360, Ankara, s. 479.

¹¹⁶²İsmet Üzen, “Cumhuriyet Döneminde Tokat'ın Maruz Kaldığı Seller(1934-1949)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.11, S.2, Aralık, 2010, s. 307-308.

¹¹⁶³*Tokat*, “Acı Bir Yıl Dönümü”, 24.06.1950, Nu.27, Y.1, s.1.

yaşanan afette 446 ev ve 122 dükkan hasar görmüş, 41 ev ve 5 dükkan tamamen yıkılmış, 11 ölü defnedilmiş, 5 kayıp bulunamamıştır. Valilik binası sular altında kalmış, çalışan memurları sulara kapılmış, şehirde elektrik hatları ve su şebekeleri arızalanmıştır. Yaşanan afet, Tokat Lisesi Edebiyat Öğretmeni Süleyman Bumin'in ifadelerinde; “*sel değildi gelen, su değil, homurdanarak azan, kuduran ölüm geliyordu, meçhul akıbetin içerisinde çırpınıyordu Tokat*” şeklinde yer bulmuştur. Sel sonucunda şehirde meydana gelen maddi hasarın 3 milyondan fazla olduğu bildirilmiştir¹¹⁶⁴. Selin yıl dönümünde Tokat gazetesinde yaşanan felaket anılmıştır.

1949 yılında meydana gelen sel felaketi Tokat şehir merkezinde büyük hasara ve can kaybına sebep olmuştu. O dönemde incelemelerde bulunan teknik elemanlar, sellerin fazla tahribat yapmasını köprülerin ayaklı ve alçak yapılmış olmasına bağlamışlardı. 1951 yılında gelen sel de aynı sebeplerden fazla tahribat yapmıştı. Herkes Behzat Deresi inşaatının hiç olmazsa Tekel'e kadar uzatılmasını, felaket getiren köprülerin kaldırılmasını talep ediyordu. DP hükümeti Tokat'ın karşılaştığı sel felaketlerini önlemek için esaslı tedbirler almak arzusundaydı, Tokat'ı ziyaret eden Cumhurbaşkanı Celal Bayar “*Tokat'ı sel felaketlerinden kurtarmak için her türlü tedbir alınacaktır*” dedi. Gerçekten de sırasıyla tedbirler alınmaya başladı. Behzat Deresi inşaatı, Çay ve Geyras Dereleri ıslah inşaatları, 1958 yılı yağmurlarında on kez Tokat'ı selden kurtardı¹¹⁶⁵.

Nisan 1950'de yirmi dört saat boyunca devam eden yağmurlar ve kar erimeleri neticesinde hâsıl olan sel Çekerek Irmağı'nı taşıyarak Çamlıbel bucağına bağlı Kervansaray, Gediağzı ve Çiftlik köylerinin 3000 dönümlük arazisini kamilen basmıştır. Sel devam ettiğinden zarar gören evlerin boşaltılması için bucak müdürlüğünce gereken tedbirler alınmıştır¹¹⁶⁶. 1951 yılında bahar yağmurları ile kar erimelerinin hızlandığı Mayıs ayında aynı bölgede beş saat yağın yağmur ve dolu tarım arazilerine zarar vermiştir. Dönemin gazetelerinde, yaşanan maddi kayıplar hükümet tarafından

¹¹⁶⁴Yeşil Tokat, “Felaket”, “Büyük Felaketimiz”, 24.06.1949, Nu.4, Y.1, s.1.

¹¹⁶⁵Tokat Sesi, “Cinlioğlu Köprüsü”, 04.06.1958, Nu.1505, Y.8, s.1; Tokat Sesi, “Yağmur, Sel ve Köprü”, 01.06.1958, Nu.1503, y.8, s.1.

¹¹⁶⁶Tokat, “Artova Köyleri Dün Su Baskınına Uğradı”, 05.04.1950, Nu.5, Y.1, s.1.

giderilmeye çalışılsa da vatandaşın ihtiyacını karşılamadığından şikâyet edilmektedir¹¹⁶⁷. Dönemin İçişleri Bakanı Halil Özyörük ve maiyetindeki Tarım Bakanlığı Müfettişi Rıdvan Pınar, yaşanan felaketi yerinde görüp hasar tespiti yapmak için Tokat'a gelmişlerdir¹¹⁶⁸. Dimorta, Farnı ve Turhal'da yaşanan sel felaketi sonrasında 20 ev, 4 değirmen, 150 baş hayvan ve bir genç kız sulara kapılmış, pancar tarlaları, üzüm bağları ve salaçlarda (tütün yapraklarının asıldığı yer) satılmak üzere bulunan tütünlerde büyük hasar meydana gelmiştir¹¹⁶⁹. Hükümet, selden zarar gören vatandaşlara 50.000 lira yardım göndermiştir. Sel neticesinde Dimorta (Gölyanı ya da Üzümlören) köyünde 30 kadar evin selden masun bir bölgeye kaydırılacağı, Dereköy'de vatandaşların içme suyu inşaatı için topladıkları paraların geri dağıtılacağı ve su işinin hükümet tarafından yapılacağı, Büyük Endiz (Büyükbağlar) köyünün dere ağzından müsait bir yere nakledileceği bildirilmiştir¹¹⁷⁰. Tokat'ta yaşanan sel felaketlerini göz önünde bulunduran hükümet, sellere karşı tedbir alınabilmesi için 1952 yılı bütçesinden 600.000 lira ayırmıştır¹¹⁷¹.

Erbaa'da 9 Haziran 1951'de yağmur ve dolu olarak başlayan yağışlar sele dönüşmüş, neticede Zoğallıçukur, Alacaballı Mahallesi, İverönü, Eksel (Koçak), Erzenüs (Evciler), Kartaşman ve çevresindeki altı köyün mahsulü rüzgâr, dolu, selden tamamen harap olmuştur (Ek-1.2). İlçede 7 kişi hayatını kaybetmiş, 1 kayıp, 300 hayvan zayıyatı yaşanmıştır. Tokat Sesi gazetesinin haberine göre fındık büyüklüğünde yağın dolulardan başını korumak için elini kaldıran vatandaşların elleri yaralanmış, dışarıda bulunan tavuklar aldıkları darbenin etkisiyle ölmüşlerdir. Vali ve Ziraat Müdürü'nün başlattığı çalışmalar sonucunda köylünün hasarı karşılanmaya çalışılmıştır. Vali Kızılay'dan 10.000 lira, Bayındırlık Bakanlığı'ndan 50.000 lira temin ederek vatandaşlara ulaştırmaya söz vermiştir¹¹⁷². Erbaa'da yaşanan sel felaketine kayıtsız kalmayan Tarım Bakanlığı mütehassısları, 13 Haziran'da Erbaa'ya gelerek yaptıkları

¹¹⁶⁷*Tokat Sesi*, "Yağmur ve Dolu Afet Halini Aldı", 25.05.1951, Nu.64, Y.1, s.1.

¹¹⁶⁸*Tokat Sesi*, "Büyük Zararımız 3 Milyon Lirayı Buluyor", 31.08.1951, Nu.92, Y.1, s.1.

¹¹⁶⁹*Tokat Sesi*, "Yeni Sel Felaketi", 25.09.1951, Nu.99, Y.2, s.1.

¹¹⁷⁰*Tokat Sesi*, "İlçelerde", 05.10.1951, Y.2, Nu.102, s.1.

¹¹⁷¹*Tokat Postası*, "Erzurum Felaketi Karşısında Yeni İktidarın Başarısı", 30.01.1952, Nu.28, Y.1, s.1.

¹¹⁷²*Tokat Sesi*, "Erbaa'da Dolu Felaketi", 12.06.1951, Nu.69, Y.1, s.1.

incelemeler sonucunda bölge çiftçisinin maddi zararını tespit etmiş ve bu zararın giderilmesi için alınması gereken önlemleri hazırladıkları raporda hükümete bildirmişlerdir¹¹⁷³.

Aynı yıl 26 Ağustos'ta Tokat merkezde yaşanan seller sonrasında evler ve dükkânlar sular altında kalmıştır. Vali Bekir Suphi Aktan'ın bildirdiğine göre yaşanan sel felaketi Tokat merkezde 490.223 lira, çevre ilçe ve köylerde 226.780 liralık maddi zarara yol açmıştır¹¹⁷⁴. Özellikle Sulusaray'da pancar tarlalarının mahsulü ve harmanlar sulara kapılmıştır. Şehirdeki pek çok hamamın da selden dolayı zarar gördüğü az sayıda hamamda da hijyen sağlanamadığı bildirilmektedir¹¹⁷⁵. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından il müftülüklerine gönderilen emirle ülke çapında vatandaşların afetzedelere destek sağlaması istenmiştir¹¹⁷⁶. Vatandaşlar ise sellerden sonra yapılan maddi yardımlardan ziyade kalıcı bir çözüm üretilmesini talep etmektedirler¹¹⁷⁷.

1951 yılında Dimorta (Gölyanı ya da Üzümören) köyünde meydana gelen sel felaketinde 1 nişanlı kız, 20 ev, 4 değirmen ve 150 baş hayvan sele kapılmıştır. Yaşanan felakette pancar tarlaları, üzüm bağları ve salaçlarda bulunan tütünlere de hasar meydana gelmiştir. Olay yerinde incelemelerde bulunan Tokat Kalkınma Derneği üyelerinin ifadesine göre “ *Dimorta'ya 2-3 km uzaktan selin yaptığı tahribat hissedilmekteydi. Her tarafta selin getirdiği ev enkazları, çamurlar arasında kalmış yatak-yorganlar, ezilmiş bakır kazan ve kaplara rastlanıyordu. Hayvan cesetleri yerlere serilmişti. Daha önce de sel felaketine maruz kalmış olan köylüler sakin ve vakur bir haldeydiler. Yıkılan evlerin bir kısmının yerini tespit etmek mümkün bile değildi*”¹¹⁷⁸.

¹¹⁷³ *Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi*, YN: 3/2-21, Fihrist N: 839-1, 23.06.1951.

¹¹⁷⁴ *Tokat Sesi*, “Selin Şehirdeki Zararları”, 07.09.1951, Nu.94, Y.1, s.1.

¹¹⁷⁵ *Tokat Sesi*, “Hamamlarımız”, 02.10.1951, Y.2, Nu.101, s.1.

¹¹⁷⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı'nın İl Müftülükleri'ne gönderdiği tamimde şöyle bildirilmektedir: “Bugün Mübarek Kurban Bayramının arifesindeyiz. Bu dini bayramı sürurla kutlayacak olan vatandaşlarımızın Çankırı, Tokat, İskilip'te çadırlarda yaşayan binlerce felaketzede kardeşlerini de asla hatırdan çıkarmamak asaletini göstereceklerine şüphe yoktur. Vaaz esnasında muhterem cemaate aynen bu tamimin okunması ve hutbelerde de bahsedilmesi lüzumu tamimen beyan olunur”, Bkz. *BCA*, FK: 51-0-0, YN: 4-31-25, 16.10.1951.

¹¹⁷⁷ *Tokat Sesi*, “Sel Sel Yine Sel”, 28.08.1951, Nu.91, Y.1, s.1.

¹¹⁷⁸ *Tokat Sesi*, “Sel Felaketi”, 25.09.1951, Nu.99, Y:2, s.1,2.

Selden zarar gören köylüler için 140.000 lira kredi sağlanmış, 50.000 lira da devlet yardımı gönderilmiştir¹¹⁷⁹.

30 Mart 1952'de yükselmeye başlayan Yeşilirmak'ın 1 Nisan'da 3,10 metreye çıkması ile birlikte Turhal, Artova ilçelerinde seller meydana gelmiştir. Çekerek ve Batmantaş ırmaklarının taşması ile Çamlıbel bucağı ve köyleri sular altında kalmıştır. Kelkit ırmağının taşması üzerine Erbaa ve Niksar'da yaşanan sel felaketi ilçe merkezleri ve köylerde büyük maddi hasara yol açmıştır¹¹⁸⁰. 28.000 dönüm ekili arazi sular altında kalmıştır. 150 evi su basmış vatandaşlar çadırlara alınmış, felaketzedelerin günlük yemek ihtiyaçları karşılanmış, bebekler için süt dağıtılmıştır. Tokat-Turhal karayolunda da ulaşım güçlüğü sağlanmıştır. Ayrıca Gendigelen, Karaevli, Arapören ve Dimorta Çiftliği'ndeki vatandaşlar da çadırlara yerleştirilmiştir¹¹⁸¹. Artova'da Gediağız, Kervansaray, Buluz, Çiftlik, Kızkayası, Arapören (Kayaören), Darya ve Çaylı köylerini tamamen su basmıştır. Kelkit Irmağı'nın taşması sebebiyle Niksar Ovası üzerinde kalan Şahinli ve Mahmudiye köyleri, Erbaa'nın Akın, Kızılçubuk, Ravak (Çevresu), Çalkara, Yukarı ve Aşağı Çandır köyleri arazinin kısmen veya tamamen sular altında kaldığını ve buralarla irtibatın kesildiği bildirilmiştir. Tokat, Çamlıbel ve Turhal arasında yolun kısım kısım sular altında kalmasından dolayı motorlu araç trafiğine kapatıldığı bildirilmiştir¹¹⁸². Yaşanan sel felaketinde arazileri zarar gören köylü vatandaşlara valiliğin emri ile iki yüz bin liralık kredi verilmeye başlanmıştır¹¹⁸³.

Vali Bekir Suphi Aktan'ın düzenlediği basın toplantısında ortaya koyduğu rakamlara göre, son sellerde merkezde üç bin, Artova'da on bir bin, Erbaa'da on bin, Niksar'da altı bin, Turhal'da yirmi sekiz bin dekar, toplamda yetmiş bin dekara yakın tarım arazisi zarar görmüştür. Taşova'da Meğelli köyünde 17 ev, Turhal'da 19 ev tamamen yıkılmış, 80 ev kısmen hasara uğramıştır. 27 ahır, 16 samanlık tamamen yıkılmıştır. İl genelinde 5 köprü tamamen 3 köprü de kısmen hasara uğramıştır. Ziraat

¹¹⁷⁹*Tokat Sesi*, "Felaketzedelere Yardımlar", 28.09.1951, Nu.100, Y:2, s.1.

¹¹⁸⁰*Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi*, YN: 3/3-20, Fihrist N:1.309-2, 04.04.1952.

¹¹⁸¹*Tokat Postası*, "Turhal Haberleri", 16.04.1952, Nu.50, Y.1, s.1.

¹¹⁸²*Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi*, aynı yer.

¹¹⁸³*Tokat Postası*, "200.000 Lira Yardım", 30.04.1952, Nu.54, Y.1, s.1.

bakımından 700 bin lira civarında, ev hasarları 151 bin lira civarında, zarar tespit edilmiş ve Ziraat Bankası'na 500.000 liraya yakın plasman verilerek yeniden ekim imkanları sağlanmıştır. İnsan ve hayvan kaybı yoktur¹¹⁸⁴. 27 Haziran 1952'de Tokat'ın içinden geçen ırmağın düzenlenmesi için, Ankara Su İşleri Reisliği'nde açık eksiltme toplantısı yapılmıştır¹¹⁸⁵. Turhal Ovası'nın selden korunma işi de Ekim 1952'de ihale edilmiştir¹¹⁸⁶.

Tokat'ın sel havzası içerisindeki durumunu iyileştirmek için pek çok uzman farklı zamanlarda bu konuda raporlar hazırlamıştır. 1948'de Orman Genel Müdürü Orman Başmühendisi Necmettin Koçaş, Su İşleri Reisliği 8. Şube Müdür Yardımcılarından Mühendis Ahmet Gürsel, 1951'de Orman Genel Müdürlüğü Fen İşleri Üyesi Dr. Rıdvan Pınar, 1952'de Tokat Su İşleri Müdürlüğü 8. Şube Müdürlüğü Mühendisi Süreyya Bedestanlıoğlu Tokat sel havzasının ıslahı ile ilgili raporlar hazırlamışlardır. Bu raporlarda sanayi tesislerinin ve ağaçlandırma çalışmalarının havza içerisinde tahakkuk ettirilmesi gerektiği bildirilmiştir. 23.03.1953'te Orman Başmühendisi Necmettin Koçaş ve Orman Müfettişi İhsan Işıklı bir rapor daha hazırlamışlardır. Buna göre bölgede 1953 itibarıyla 15 köy bulunmaktadır ve bu köylerin temel ihtiyaçları buradaki tahrip görmüş yeşil örtü kalıntılarından karşılanmaktadır. Bu durumun giderilmesi için yakacak olarak odun yerine kömür kullanılması gerekmektedir. Köylerin taşınması ilk etapta mümkün görünmemekte ve bölgenin havadan çekilmiş fotoğrafları bulunmadığı için, öncelikli olarak hangi köyün risk taşıdığı da tespit edilememektedir. Bu durum aydınlatılmaya kadar Ziraat, Orman, Veteriner ve Su İşleri Müdürlükleri'nin yapacakları iş birliği sayesinde bu arazilerde intansif (modern) tarım yöntemleri uygulanarak, meyvecilik, bağcılık, büyükbaş hayvancılık konusunda vatandaşlar teşvik edilmeli, bölge topraklarının sürülmesine mani olunmalıdır¹¹⁸⁷. Hazırlanan rapor doğrultusunda 1953 yılı Ekim ayı itibarıyla

¹¹⁸⁴*Tokat Postası*, "Valimizin Aylık Basın Toplantısı", 03.05.1952, Nu.55, Y:1, s.1.

¹¹⁸⁵*Tokat Sesi*, "Irmak Düzenlenecek", 13.06.1952, Nu.175, Y.2, s.1.

¹¹⁸⁶*Tokat Sesi*, "Turhal Ovası", 03.10.1952, Nu.207, Y.3, s.1.

¹¹⁸⁷*Tokat Sesi*, "Tokat Sel Havzasının Tetkiki ve Alınacak Tedbirler", 01.05.1953, Nu.268, Y.3, s.1,2; Tokat sel havzasının ağaçlandırılması 1953 yılı son baharından itibaren başlamakla beraber, bu çalışmalar iki devre kabul edilmiştir. Birinci Devre: Behzat Deresi'nin Geyraz Deresiyle birleştiği noktadan itibaren

çalışmalara başlanmıştır. Hükümet bu iş için şimdilik 850 bin lira ayırmıştır. Ağaçlandırılması lazım gelen arazi 10 bin hektardır. İlk üç yılda 1600 hektar saha ağaçlandırılacak ve bu arada 21.337.012 fidan dikilmiş olacaktır. İlerleyen yıllarda çalışmaların daha isabetli olması için bu yıl “Eranlar” ve “Haşdağı”nda 200.000 fidan dikilmiştir. Bu ağaçlanan saha 40 hektardır¹¹⁸⁸. Tokat'ta bir orman fidanlığı kurmak suretiyle 1955 yılı son baharından itibaren her yıl 20.000.000 adet muhtelif cins fidan yetiştirme görevi bu fidanlığa verilerek yıllık dikim çalışmaları ilerletilecektir¹¹⁸⁹.

1954 yılında Şubat ayından itibaren Yeşilirmak'ın Turhal'dan geçen kolu olan Tozanlı Çayı kabarmaya başlamış, Mart ayı sonunda da taşmış ve Turhal'ı sular altında bırakmıştır. Yaşanan seller sonrasında Turhal'da 58 ev tahliye edilmiş, 14.350 dönüm arazi sular altında kalmıştır. Bunun yanında Amasya- Turhal demiryolu ile Tokat-Turhal karayolu kısmen kapanmıştır. Turhal gazetesinin haberine göre can kaybı yaşanmayan seller neticesindeki maddi kayıp bir milyon lira kadardır¹¹⁹⁰. İlkbahar'da başlayan yağmurlar ve kar erimeleri sonucunda Kelkit Irmağı taşmış, Erbaa- Karayaka arasındaki köprünün 60 metre kadarı yıkılmıştır. O anda köprüden geçmekte olan 19 yaşında bir genç de suya kapılarak hayatını kaybetmiştir¹¹⁹¹.

1956 yılı 22 Mayıs'ı 23 Mayıs'a bağlayan gece başlayan şiddetli yağmurlar neticesinde Horuç, Sulusokak, Haç Dağı ve diğer büyük dere yataklarından gelen seller neticesinde Sulusokak ve Behzat Caddesi'ndeki dükkânların pek çoğu ile Beybağı,

belediye hudutlarına giren ve buradan itibaren Tokat Deresi adını alan Behzat Deresi'nin Yeşilirmak'a kadar uzayan Tokat şehri mailleri ki bu saha içerisinde a. Ahmaklar yakası 510 Hk., b. İskan Sahası 490 Hk., Bağ, bahçe, tarla 1045 hek. Irgız Tepe 410 Hek., Çay ağzı Üstü 1495 Hek. Toplamda 3.950 hektarlık sahanın fidan dikimi suretiyle yeşil saha haline getirilebileceği kabul edilmiştir. İlk iki sene için yapılacak dikimlerde kullanılacak muhtelif çeşit fidanlar “Karaçam, Sarıçam, Ardiç, Mazı, İğde, Akasya, Süçeyrat ve diğer ağaç çeşitleridir. Bu fidanlar Sivas Orman Fidanlığı, Çamlıbel Ağaçlama Sahası, Samsun Gelemen Orman İşletmesi Fidanlığından temin edilecektir. 1953 yılından 1955 yılına kadar toplamda 1600 hektar alanda 21.337.012 fidan dikilmesi planlanmıştır. Bu plan doğrultusunda 841.809 liralık bir bütçe hesaplanmıştır. bkz. *Tokat Sesi*, “Tokat Sel Havzasının Tetkiki ve Alınacak Tedbirler”, 05.05.1953, Nu. 269, Y.3, s.1,3.

¹¹⁸⁸*Tokat Postası*, “Tokat Sel Havzasının Islahı”, 15.11.1953, Nu.174, Y.3, s.1.

¹¹⁸⁹*Tokat Sesi*, “Sel Havzasının Ağaçlandırılması”, 20.10.1953, Nu.316, Y.4, s.1.

¹¹⁹⁰*Turhal*, “Seylaptan Amasya- Turhal Demiryolu Kapandı”, 27.03.1954, Nu.111, Y.2, s.1.

¹¹⁹¹*Yeni Erbaa*, “Verdiğimiz Kurban Dolayısıyla”, 09.04.1954, Nu.6, Y.1, s.1; *Tokat Postası*, “Kelkit Irmağı Kabardı”, 2.4.1954, Nu.213, s.2.

Akdeğirmen, Tepedere ve Sarı Güllük Mahallelerinden bazı evler yıkılmış, Devlet Hastanesi'nin alt kısmı tamamen sular altında kalmıştır. Su taşkınının şiddetinden, Belediye elektrik santraline ait umumi kanal ile diğer sulama kanalları ve bu kesimlerdeki kanalizasyonlar tamamen harap olmuş, elektrik şebekesinde önemli hasar meydana gelmiştir. Behzat ve Sulusokakta kaldırımları kaplayan tortular nedeniyle yollar kullanılmaz hale gelmiş, Belediye ekipleri yolları açmak için çalışmalar başlatmıştır. Yaşanan afet dolayısıyla Belediye ve vatandaşlar büyük maddi kayba uğramıştır. Valilik yaşanan olayları Dahiliye, Nafia, Ziraat ve Devlet Bakanlıkları'na bildirmiştir¹¹⁹². Hükümet tarafından Tokat vilayeti emrine 50 bin lira tahsis edilmiş, valilik ve belediyenin bu para ile selden zarar gören felaketzedelerin yaralarının sarılması talep edilmiştir¹¹⁹³. Tokat sel havzaları mühendisliği, köylerdeki geçim kaynağının hayvancılıktan, meyvecilik ve sebzeçiliğe geçişini sağlamak için, 1956 yılında sel havzası içinde bulunan 11 köye, 12.000 adet her türlü meyve fidanı dağıtmıştır. Meyve fidanı alan köyler şunlardır: Geyras, Çördük, Kızılöz (Kemer), Daylıbacı, Eyrep (Uğrak), Tahtaoba, Madas (Kabatepe), Beşören, Tekneli, Saltık ve Dekseci (Gökçe)'dir¹¹⁹⁴.

1 Eylül 1956'da Karayaka'da başlayan seller nahiyede bağ, tütün, bahçe ve hülasa harmanlara şimdiye kadar görülmemiş hasar yapmıştır. Sellerin yaklaşık 50.000 liralık maddi zarara sebep olduğu bildirilmektedir¹¹⁹⁵. 1956 yılı Eylül ayı başında Tozanlı Vadisinde bir hafta boyunca devam eden yağışlarda Reşadiye'nin köylerinde maddi hasar ve can kaybı meydana gelmiştir. Ceğet (ya da Cihet) köyünde yaklaşık 48.000 liralık maddi kayıp, Çiftlik köyünde 1 can kaybı ve 4 keçiyi sel götürmüş, Çilehanede tesis edilmiş olan 10.000 adet kavaklık, Ficek'te (Reşadiye, Uğurlu) 3 öküz, 2 inek, 39 koyun sulara kapılmış, Gibis'te (Bağtaş) okul, Sarıveran'da (Reşadiye, Sarıören) 27 keçi, 30 koyun, 3 de manda zayi olmuştur¹¹⁹⁶. Yaşanan sel felaketinin

¹¹⁹²*Tokat Sesi*, "Şehrimiz Yeni Bir Seylaba Maruz Kaldı", 24.05.1956, Nu.888, Y.6, s.1.

¹¹⁹³*Tokat Sesi*, "Sel Felaketi İçin", 25.05.1956, Nu.889, Y.6, s.1.

¹¹⁹⁴*Tokat Sesi*, "Sel Havzasına Dâhil 11Köye Meyve Fidanı Verildi", 12.06.1956, Nu.905, Y.6, s.1.

¹¹⁹⁵*Yeni Erbaa*, "Karayaka'da Sellerin Tahribatı", 4.9.1956,Nu.253,s.1; *Yeni Erbaa*, "Karayaka'da sellerin zararı 50 bin civarında", 7.9.1956,Nu.236,s.1,

¹¹⁹⁶*Tokat Sesi*, "Reşadiye Köylerinde Sel Felaketi", 04.09.1956, Nu.975, Y.6, s.1.

yaralarını sarmak için Kızılay Cemiyeti 1.600 lira para desteği sağlamış ve bu para köylülere dağıtılmıştır¹¹⁹⁷.

16 Mayıs 1957 günü yağın şiddetli yağmur neticesinde Çatalan (Erbaa, Karayaka bucağı) köyünde meydana gelen selde, kırlarda sığır otlatan 11 yaşında bir kız çocuğu 5 adet sığır ile birlikte sulara kapılmıştır. İmbat Deresi'ne gelen sel eski ve yeni kasabayı bağlayan Çalılık Köprüsü'nü götürmüştür¹¹⁹⁸. 22 Mayıs 1957'de Reşadiye Kovanı (Güvendik) köyünde meydana gelen seller neticesinde vatandaşlar maddi kayba uğramıştır¹¹⁹⁹. 26 Mayıs Cumartesi günü yağın yağmurlarla da Çördük Deresi taşmış, şehir içme sularının temin edildiği bu derenin taşmasıyla, içme suyu hattında ciddi zarar meydana gelmiştir. Selin ardından incelemelerde bulunan Sel Havzaları İslah Mühendisi Kemal Aşk'ın hazırladığı rapora göre, yaşanan sellerin temelinde yatan sebep su yatakları civarındaki ormanların türlü sebeplerle tahrip edilmiş olmasıdır¹²⁰⁰. Kemal Aşk'ın hazırladığı plan doğrultusunda Tokat'ta sel ve erozyonla mücadelede, yağmuru düştüğü yerde tutmak amacıyla Tokat çevresindeki dağlar ağaçlandırılmıştır. Derelerde yapılan ıslah çalışmaları, ıslah barajları ve teraslandırmalarla Tokat'ta sel baskınlarının önüne geçilmiştir. Gayretli çalışmalarının ardından Kemal Aşk'ın adı "Tokat'ı selden kurtaran adam" olarak tarihe geçmiştir¹²⁰¹.

1958 yılı başında Erbaa'da meydana gelen sellerde Erbaa-Niksar yolu kapanmıştır¹²⁰². Aynı yıl Haziran ayı başında Tokat'ta yağın yağmurlar nedeniyle Geksi Deresi taşmış ve çevresindeki ekili tarlalara zarar vermiştir. Derbent'te 500 dönümden fazla ekin ve pancar çamurla kaplanmış, Gümenek regülatöründen Topçam istikametine gelen seller yolları kapatmıştır¹²⁰³. Erbaa ilçesine bağlı Milal (Çakır) köyünde tütün tarlalarını tahrip etmiş ve yeni dikilen tütün fidelerini sürükleyerek 500 dönümden fazla

¹¹⁹⁷*Tokat Sesi*, "Tozanlı Köyüne Kızılay'ın Yardımı", 03.10.1956, Nu.1000, Y.7, s.1.

¹¹⁹⁸*Yeni Erbaa*, "Bölgemizde Sellerin Tahribatı", 21.05.1957, Nu.309, Y.3, s.1.

¹¹⁹⁹*Genç Demokrat*, "Valimizin Tetkikleri", 24.05.1957, Nu.506, Y.3, s.1.

¹²⁰⁰*Tokat Sesi*, "Şehir İçme Su Şebekesi Çördük köyünde Tahribata Uğradı", 26.05.1957, Nu.1199, Y.8, s.1.

¹²⁰¹Erhan Afyoncu, "Tokat'ı Artık Sel Almıyor", *Sabah Gazetesi*, 12.08.2018.

¹²⁰²*Yeni Erbaa*, "Çalılık Köprüsünü Sel Götürdü", 10.1.1958, Nu.374, s.1

¹²⁰³*Tokat Sesi*, "Son Yağmurlar", 05.06.1958, Nu.1505, y.8, s.1.

araziyi harap etmiştir. Tepekışla'da bir inek sürüklenmiş, Aladun'da ilkokulun bodrumu ve bahçesi dolmuştur¹²⁰⁴.

İmar ve İskan Vekaleti Müşaviri Muzaffer Atik ve Tokat Jeoloğu ve İskan Müdürü Enis Karakadıoğlu, 1958 yılında Artova ilçesinde Ayazma (Aktaş), Hoday (Çelikli), İsbolos (Gümüşyurt), Sarsı (Sağlıca), Kızılca; merkez ilçesinde Ahmetalan, Zodu (Korucak); Reşadiye'de Sarsı (Sağlıca), Gökköy, Hemse; Turhal'da Farnı (Bağlarbaşı); Almus'ta Karadere köylerini gezmiş ve toprak kayması olduğunu tespit ettikleri 9 köyün yerlerinin değiştirilmesine karar vermişlerdir¹²⁰⁵. 1958 yılı Haziran ayında 4 dakika şiddetli ve sağanak yağın yağmur sebebiyle dereler yükselmiş ancak sel havzaları ıslah çalışmaları kapsamında, alınan tedbirler sayesinde taşma yapmamıştır. Aşırı yağmur sularının birikme yaptığı birkaç bağ ve bahçede sebze ve meyveler zarar görmüş daha büyük bir can ve mal kaybı yaşanmamıştır¹²⁰⁶. Sellerle mücadele konusunda vatandaşlar da duyarlı davranarak hayvanlarını sel havzalarında otlatmamışlardır¹²⁰⁷.

1959 yılında da bahar aylarında başlayan yağmurlar, Kazova'da pancar ve hububat tarlalarının zarar görmesine ve bu şekilde maddi kayıp yaşanmasına sebep olmuştur. Vali Kaftanoğlu bölgede yaptığı incelemeler sırasında bir köylünün “*biz devletten nakdi bir yardım talep etmiyoruz. İsteğimiz nafıa ve su işlerinin dereleri ıslah ederek bir kanal açmasıdır*” ifadelerini kullanması dikkat çekicidir¹²⁰⁸. 28 Mayıs, 6 ve 10 Haziran günlerinde vilayet genelinde yağın yağmur ve dolunun 12 köyde yaptığı hasar teknik elemanlarca tespit edilmiş olup umumi zararın 4 milyonu bulunduğu bildirilmektedir¹²⁰⁹.

¹²⁰⁴Yeni Erbaa, “Bölgemizde Sellerin Zararları”, 6.6.1958, Nu.415, s.1,

¹²⁰⁵Tokat Sesi, “Bazı Köylerin Yeri Değiştiriliyor”, 24.05.1958, Nu. 1496, Y.8, s.1.

¹²⁰⁶Tokat Sesi, “Evveldi Günkü Dolu ve Sel Afetini Ucuz Atlattık”, 19.06.1958, Nu.1518, Y.8, s.1.

¹²⁰⁷Tokat Sesi, “Sel Deresi Islahı”, 07.10.1958, Nu.1.609, Y.9, s.1.

¹²⁰⁸Tokat Sesi, “Sel Zarar Verdi”, 23.05.1959, Nu. 1.798, Y.9, s.1.

¹²⁰⁹Yeni Erbaa, “Bölgemizde Yağmur ve Dolunun Zararı 4 Milyon Lira”, 10.7.1959, Nu.526, s.1,

Tablo 2.9: Erbaa’da Yağan Yağmur ve Dolunun Meydana Getirdiği Maddi Zarar¹²¹⁰

Köyü	Çiftçi adedi	Ekili mahsul dekar	Bağ dekar	Meyve adedi
Hosan (Salkımören)	100	2500	800	3000
Ferenge (Üzümlü)	220	2500	1100	
Evyaba	120	4500	400	
Ağcakeçi	75	2400	400	
İverönü	120	6450	500	
Aydınsöfu	65	10.800	1000	
Kozlu	160	10.500		
Endikpınar	150	3050	600	
Meydandüzü	55	3200		
Z.Çukur	40	4200	600	
Erzanüs (Evciler)	40	2100		
Azabağı	30	4100		
Yekûn	1175	53030	6400	3000
		%80	%65	%60

1960 yılı Nisan ayında Yeşilirmak yine taşmış, yaşanan taşkın sebebiyle maddi kayıp ortaya çıkmıştır¹²¹¹.

1954 yılında Artova’ya bağlı Sarsı (Sağlıca) köyünde meydana gelen toprak kayması ve evlerin altından su çıkması sebebiyle Başbakanlık kararı ile köy başka bir yere taşınmıştır¹²¹². Evlerini terk etmek zorunda kalan köylülere, valilik tarafından sağlanan yardımda, hane başına biner lira verilerek göç ettikleri yerlerdeki ilk sıkıntıları böylelikle giderilecektir¹²¹³. Aynı yıl Erbaa ilçesi Kozlu bucağına bağlı Zoğallıçukur köyünde meydana gelen toprak kayması neticesinde 1 ev ve köyün içme suyu yolları toprak altında kalmış, 3 ev de tahliye edilmiştir. Durum vilayete bildirilmiş, ilgili memurlar inceleme yaptıktan sonra, özel idare tarafından temin edilen bir boru ile

¹²¹⁰Yeni Erbaa, “Bölgemizde Yağmur ve Dolunun Zararı 4 Milyon Lira”, 10.7.1959, Nu.526, s.1,

¹²¹¹Tokat Sesi, “Yeşilirmak Taştı”, 06.04.1960, Nu.2.026, Y.10, s.1; Tokat Sesi, “Tozanlı Çayı Yükseldi”, 22.04.1960, Nu.2.040, Y.10, s.1

¹²¹²BCA. FK. 030-18-01-02, YN. 134-114-9, 25.01.1954.

¹²¹³Demokrat Artova, “Artova’da Toprak Kayması”, 16.09.1954, Nu.3, Y.1, s.1; Genç Demokrat, “Artova’da Toprak Kayması”, 09.09.1954, Nu.33, Y.1, s.1.

köyün içme suyu verilmiştir. Köylülerin iddialarına göre sadece bir mahalle değil tüm köy tehdit altındadır¹²¹⁴.

1954 yılında Erbaa’da günlerce devam eden orman yangınları ilçenin dört bir yanında ormanların zarar görmesine neden olmuştur¹²¹⁵.1956 yılında Reşadiye’nin Bostankolu köyünde yaşayan, Şehriban isimli bir köylünün ahırda hayvanları kontrol ettiği sırada elindeki lambadan kıvılcım düşmesiyle başlayan yangında üç göz bir evde yaşayan 10 kişi hayatını kaybetmiştir. Olayın ardından kaymakam, jandarma ve sağlık merkezi çalışanları köye gelmiş, yangından kurtarılanlara yiyecek ve giyecek getirmiş, ailenin hayatta kalan üyeleri için bir köy evi yapılması için teşebbüse geçilmiştir¹²¹⁶.

Tokat ili Deprem Bölgeleri Haritası’na göre 1. derecede deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır. Zira 1939, 1942 ve 1943 yıllarında meydana gelen depremler dolayısıyla Erbaa ilçesi büyük zarar görmüş, neticede ilçe, iki kilometre mesafede bulunan yeni yerine nakledilmiştir¹²¹⁷. İncelediğimiz dönemde Tokat’ta hayati öneme sahip başka bir deprem afeti yaşanmamıştır¹²¹⁸. 20 Ağustos 1954 Cuma gecesi 23.05 civarında merkez üssü Turhal olan bir deprem meydana gelmiş, 5-6 saniye süren depremde can ve mal kaybı olmamıştır¹²¹⁹. 15 Mart 1955’te de hafif şiddette, hasar vermeyen, bir deprem kaydedilmiştir¹²²⁰. 27.06.1956 sabahı 4.15’te Erbaa’da birkaç saniye süren hissedilir bir deprem yaşanmıştır¹²²¹.

2.2.5. Sosyal Dayanışma

Tokat halkı her öğrenim düzeyinde, ihtiyacı olan öğrenciler için türlü yardımlarda bulunmuştur. Merkezde, ilçelerde ve köylerde okulların ihtiyaçlarını gidermek, öğrencilerin kılık- kıyafet ve malzeme eksikliklerini gidermek ve yeni

¹²¹⁴Yeni Erbaa, “Heyelan”, 26.03.1954, Nu.4, Y.1, s.1.

¹²¹⁵Yeni Erbaa, “Orman Yangınları”, 23.11.1954, Nu.53, Y:1, s.1.

¹²¹⁶Tokat Sesi, “Büyük Felaket”, 23.03.1956, Nu.839, Y.6, s.1.

¹²¹⁷BCA, FK. 30-10-0-0, YN: 66-441-14, 1944.

¹²¹⁸Özlem Akyüz, “Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Geçmişten Günümüze Tokat”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s.9.

¹²¹⁹Turhal, “Deprem”, 21.08.1954, Nu. 165, Y.2, s.1.

¹²²⁰Yeni Erbaa, “Deprem”, 18.03.1955, Nu.85, Y.1, s.1.

¹²²¹Yeni Erbaa, “Deprem”, 27.07.1956, Nu.224, s.1.

kurulacak okullar için maddi destek sağlamaları Tokatlı vatandaşların eğitime verdikleri önemi gösterir. Bu durumu örneklendirecek olursak: Turhal Kaymakamı Cemal Şaşıoğlu başkanlığında bir “*Fakir Çocuklara Yardım Kurumu*” teşekkül etmiştir. Kurumun düzenlediği yardım gecesinde vatandaşlar ve çeşitli devlet kuruluşlarının katkısıyla 30 bin lira toplanmıştır¹²²². Turhal Ortaokulu Müdürü Adnan Özsel okul aile birliği ve kooperatifin yardımıyla okula bir Sinema makinası almaya muvaffak olmuştur¹²²³. Zile ve Taşova’da¹²²⁴ ortaokul yaptırma derneği bulunmaktadır¹²²⁵. Erbaa’da Kaymakam Ruhi Çetiner başkanlığında teşekkül eden “*Fakir Öğrencilere Yardım Komitesi*” çalışmalarına başlamış ve 80 ilkokul ve ortaokul öğrencisinin yemek ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmıştır¹²²⁶. Kuruluş zamanını tespit edememiş olmakla birlikte Tokat’ta eğitim alanında faaliyet gösteren bir de Okurseverler Birliği bulunmaktadır¹²²⁷. Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Hayratı Onarma Derneği’nin çalışmaları sonucunda Sulusokak’ta bulunan Sulu Han adlı bina, tadil edilerek öğrenci yurdu haline getirilmiştir. Yemekhane, yatakhane bulunan yurt 56 öğrenciyi barındırabilecek niteliktedir¹²²⁸. 1958 yılında Tokat’ta İmam Hatip Okulu açılması planlanmaktadır. Okulun yapımı için bir de cemiyet kurulmuştur. Maarif Kitaplığı salonunda yapılan toplantıda vatandaşlar okul için 14.000 lira yardımda bulunmuşlardır¹²²⁹. 1959 yılında korunmaya muhtaç çocuklar için yapılacak yurt binası için özel idare ve belediyeler kanuni hak olarak 102.000 lira yardımda bulunmuşlardır¹²³⁰.

¹²²²*Tokat Postası*, “Otuz Bin Liralık Muazzam Yardım”, 18.03.1952, Nu. 42, Y.1, s.1.

¹²²³*Tokat Postası*, “Adnan Özsel’in Çok Yerinde Bir Hareketi”, 29.03.1952, Nu.45, Y.1, s.1.

¹²²⁴*Tokat Postası*, “Taşova Ortaokul Yaptırma Derneği Ana Tüzüğü”, 08.02.1952, Nu.30, Y.1, s.2.

¹²²⁵*Zile*, “Okul Yaptırma Derneğinden”, 04.03.1955, Nu.113, Y.2, s.1; *Zile*, “Okul Yaptırma Derneği Kongresi Yapıldı”, 08.03.1955, Nu.114, Y.2, s.1.

¹²²⁶*Tokat Postası*, “Fakir Öğrencilere Yardım Çalışmaları”, 12.04.1952, Nu.49, Y.1, s.1.

¹²²⁷Okursevenler derneği yönetim kuruluna Selahattin Gülüt, Ş. Mütevellioğlu, L. Yoğurtçuoğlu, N. Tezer, Sami Erk, İ Boysan, H. Dizdar seçilmiştir. Bkz. *Tokat Sesi*, “Okur Sevenler Derneği Kongresi”, 16.02.1951, Nu. 36, Y.1, s.1.

¹²²⁸*Tokat Sesi*, “Vakıflar Talebe Yurdu Dün Hizmete Girdi”, 16.12.1956, Nu.164, Y.7, s.1.

¹²²⁹*Tokat Sesi*, “Tokat İmam Hatip Okulu İnşaatına Yardım Etmek Üzere Yarım Saat İçinde 14.000 Liralık Teberru Yapıldı”, 16.09.1956, Nu.986, Y:6, s.1.

¹²³⁰*Tokat Sesi*, “Korumaya Muhtaç Çocuklar İçin 102.00 Lira Yardım Yapıldı”, 10.07.1959, Nu.1.835, Y.9, s.1.

Üniversitede okuyan Tokat gençlerini ekonomik olarak desteklemek amacıyla bir dernek kurulmuş, İstanbul ve Ankara’da yapılan yurtlar sayesinde gençlerin barınma sorununa çözüm üretilmiştir. İstanbul’da bulunan Tokat Okutma ve Yardım Derneği “Yeşilirmak Gecesi” adı ile davet vermiş, düzenlenen gece anısına “Zümrüt Tokat” isimli güzel bir mecmua çıkarılmıştır¹²³¹. Dernek yöneticileri 1956 yılında temeli atılan yurt inşaatının tamamlanabilmesi için gerekli meblağı sağlamak amacıyla konser vermiş¹²³², müsamere düzenlemiş¹²³³, Tokat Sesi gazetesine ilan vermiş ve vatandaşlardan destek istemişlerdir¹²³⁴. Ankara’da okuyan yükseköğrenim öğrencilerine destek sağlamak için de Tokatlı Öğrencilere Yardım Cemiyeti Başkanlığı kurulmuştur¹²³⁵.

Tokat’ta sağlık ve sosyal yardım alanında hizmet veren en önemli kurumlar Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay Cemiyeti’dir. Ancak Tokat’ta Kızılay’a üyelik oranının düşük olduğu kayıtlı 600 üye bulunduğu halde bunların sadece 22’sinin aidat ödediği bildirilmiştir¹²³⁶. 1950 yılında Turhal’da¹²³⁷, Zile’de, 1954’te de Erbaa’da¹²³⁸ Kızılay Derneği’nin bir şubesi bulunmaktadır¹²³⁹. Tokat Sesi gazetesinde yer alan habere göre Tokat’ta, belki de Türkiye’de eşi ancak birkaç tane bulunan, bir sağlık müzesi bulunduğu ve vatandaşların ihtiyaç duyduklarında buradan faydalandıklarından, şimdi ise malzemelerin paketlenip kaldırıldığından bahsedilerek bunların tekrar açılması istenmiştir¹²⁴⁰.

1950 yılı öncesinde Tokat ve tüm ilçelerinde Kızılay Cemiyeti, Çocuk Esireme Kurumu ve Türk Hava Kurumu’nun şubeleri bulunmaktadır¹²⁴¹. Kızılay Cemiyeti Tokat’ta, 1950’de, önceki yılın kurak geçmesi sebebiyle, sıkıntıda kalan çiftçi

¹²³¹ Tokat, “Zümrüt Tokat”, 14.4.1950, Nu.9, Y.1, s.2

¹²³² Tokat Sesi, “Okutma Derneğinin Konseri”, 19.08.1956, Nu.962, Y.6, s.1.

¹²³³ Hürsöz, “Müsamere”, 22.08.1956, Nu.39, Y.1, s.1.

¹²³⁴ Tokat Sesi, “Tokatlıların Son Yardımı Bekleniyor”, 09.12.1956, Nu.1058, Y.7, s.1.

¹²³⁵ Tokat Sesi, “Tokatlı Öğrencilere Yardım Cemiyeti”, 16.09.1956, Nu.986, Y:6, s.1.

¹²³⁶ Tokat Postası, “Ektiğimizi Biçiyoruz”, 18.12.1950, Y.1, Nu.16,s.1.

¹²³⁷ Halk Sesi, “Turhal’da Kızılay’ın Çalışmaları”, 22.05.1953, Nu.14, Y.1, s.1,2.

¹²³⁸ Tokat Postası, “Erbaa Kızılay Cemiyetinin Kongresi”, 25.02.1954, Nu.203, Y.2, s.

¹²³⁹ Tokat Gazetesi, “Zile’de Kızılay Derneği’nin Şube Kuruluna Seçilenler”, 08.05.1950, Nu.19, Y.1, s. 2.

¹²⁴⁰ Tokat Sesi, “Sağlık Müzesi Ne Oldu”, 08.06.1951, Y.1, Nu.68.

¹²⁴¹ BCA, FK: 490-01-0-0, YN: 597-53-2-1,2,3,4. 04.02.1944.

vatandaşlara ilçede 124 bin kilo tohumluk buğday, 20 bin lira hayvan yem bedeli, Ziraat Bankası'ndan 5350 lira, muhtaçlara tevzi etmiş¹²⁴²; Turhal'da kış şartlarının çetin geçmesi sebebiyle belediye fakir halka 500'er kilo odun dağıtmaya başlamıştır. Kızılay da un dağıtmaya karar vermiştir¹²⁴³. Turhal Kızılay Derneği Başkanı Ömer Sunar'ın girişimleriyle bir röntgen makinası satın alınmış, bu sayede ciple köy köy dolaşarak vatandaşların muayene ve tedavi edilmesi sağlanmıştır¹²⁴⁴. Turhal'da Kızılay Derneği 1950 yılında 4.200 lira, 1951 yılında 4.800 lira, 1952'de 5.500 liralık bütçesini, genç müdürü sayesinde 99.885.50 lira olarak tahakkuk ettirmiştir. Bu esaslı kalkınmayı yapan şube, fakirlere ilaç dağıtmak, tedavi edilemeyenleri hastanelere sevk etmek, olağanüstü durumlarda yiyecek ve giyecek dağıtmak gibi faaliyetlerinin yanı sıra, iki eğitim-öğretim yılında 600 çocuğu giydirmiştir. Bu işler için 15.600 lira sarf etmiştir. Tüm bunların yanında ilçede bir de bina inşa ettirmiştir. 1953 bütçesi de 104.200 olarak tanzim edilmiştir¹²⁴⁵. 1954 yılında Kızılay'ın Turhal şubesi 23 Nisan münasebetiyle 350 çocuğu giydirmek için hazırlıklarına başlamıştır¹²⁴⁶. Turhal Kızılay Cemiyeti, 1955 yılında 300 fakir öğrenciyi giydirmiştir¹²⁴⁷. Turhal şeker fabrikasının aldığı karara göre fabrika Sinemasında gösterilecek filmlerin geliri Kızılay'a bağışlanmıştır¹²⁴⁸. Ayrıca Turhal'da Kızılay için bir bina yapılmıştır¹²⁴⁹. Zile'de Kızılay Cemiyeti, fakir halka ve 90 haneye 9 ton odun tevzi etmiştir¹²⁵⁰. Zile'de bir Sinema binası yaptırmak için girişimlerde bulunmuştur¹²⁵¹. Zile'de kan ihtiyacı olan bir vatandaş için Ankara Kızılay Genel Müdürlüğü'nden kan istenmiş, Genel Müdürlükçe hazırlanan kan askeri uçakla gönderilmiş, iki şişe kanı paraşütle Zile Sağlık Merkezi civarına göndermiştir¹²⁵². ABD tarafından gönderilen gıda maddelerinden Tokat Kızılay şubesi emrine tahsis edilen 31 ton süt tozu, 20 ton peynir ve 20 ton tereyağı gelmiş ve 6 Eylül 1956 tarihinden itibaren

¹²⁴²*Tokat*, "Reşadiye'de çiftçi vatandaşlara yardımlar", 3.5.1950, Nu.17, Y.1, s. 2.

¹²⁴³*Turhal*, "Kızılay Fakir Halka Un Dağıtıyor", 09.01.1954, Nu.82, Y.1, s.1.

¹²⁴⁴*Turhal*, "Kızılay Röntgen Makinası Alıyor", 13.09.1952, Nu.2, Y.1, s.1.

¹²⁴⁵*Halk Sesi*, "Turhal'da Kızılay'ın Çalışmaları", 22.05.1953, Nu.14, Y.1, s.1,2.

¹²⁴⁶*Turhal*, "Kızılay 350 fakir öğrenciyi giydireyor", 20.3.1954, Nu.108, s.1.

¹²⁴⁷*Turhal*, "Kızılay 300 Çocuğu Giydireyor", 30.03.1955, Nu.280, Y.3, s.1.

¹²⁴⁸*Tokat Postası*, "Turhal'da Kızılay'a Yardım", 23.11.1951, Nu.9, Y.1, s.1.

¹²⁴⁹*Tokat Postası*, "Turhal'da Kızılay'a Yardım", 30.11.1951, Nu.11, Y.1, s.1.

¹²⁵⁰*Zile*, "Kızılay Faaliyeti", 09.02.1954, Nu.3, Y:1, s.2.

¹²⁵¹*Turhal*, "Zile'de Kızılay Modern Bir Sinema Kuruyor", 02.04.1955, Nu. 283, Y.3, s.1.

¹²⁵²*Tokat Sesi*, "Zile'ye Paraşütle İki Şişe Kan Atıldı", 04.12.1958, Nu.1.663, Y.9, s.1.

de dağıtımına başlanmıştır¹²⁵³. Kızılay Cemiyeti'nin tüm bu yararlı faaliyetlerinin yanında kar elde etmek amacıyla oyun kağıdı bastırıp kahvehanelere dağıtması Tokat basınında eleştirilere sebep olmuştur. Bu eleştirilerde kahvehanelerde kumar oynatılması neticesinde gençlerin tembelleğe itildiği bildirilmektedir. Kızılay tarafından basılan oyun kağıtlarının, aslında halk arasında verem gibi bulaşıcı hastalıkların yayılması konusunda tehlike arz ettiği ve bunun Kızılay'a kar değil daha çok masraf getireceği uyarısında bulunulmuştur. Beş sene öncesinde Turhal'da bulunan kahvehane sayısının bu yıllarda 2'den 10'a çıktığı bildirilmiştir¹²⁵⁴.

Bunlar dışında Tokat ve ilçelerinde faaliyet gösteren yardım dernekleri ve faaliyetleri şu şekildedir: Tokat'ta "*Tokat Kalkınma Derneği*" adıyla 04.10.1950 tarihinde bir dernek kurulmuştur. Tokatlı vatandaşlar da bu derneğe üye olmaya davet edilmektedir¹²⁵⁵. Turhal'da bir yardımseverler derneği bulunmaktadır. Dernek, ihtiyaç sahibi vatandaşlar ve fakir öğrenciler için bir eczane kurmuş, yaklaşık 3 bin liralık ilaç temin etmiştir¹²⁵⁶. Dernek 1951 yılında 300 çocuğu giydirmiş, 29 Ekim 1952 Cumhuriyet Bayramı'nda da fakir öğrencilerin kitap, defter ve kalem ihtiyacını karşılamayı kararlaştırmıştır¹²⁵⁷. Zile Çocuk Esirgeme Kurumu başkanlığı yoksul öğrenciler için pantolon ve önlük olmak üzere 250 parça giyim eşyası satın almıştır¹²⁵⁸. 1955 yılında Tokat'ta kurulan Kadınlar Birliği, bir yıllık çalışma devresinde sekiz kız çocuğunun giyim ve tahsil giderlerini karşıladığını, birliğe müracaat eden hasta kadınları muayene ettirip ilaç temin ettiğini, birliğin giderlerini temin edebilmek için piyango tertip edileceğini, kadınlara yönelik okuma-yazma ve dikiş kursları açılacağını,

¹²⁵³*Genç Demokrat*, "Kızılay Gıda Maddeleri Dağıtımına Başladı", 8.9.1956, Nu. 300, s.1; aynı haberle ilgili olarak Yeni Erbaa gazetesinde yer alan yardım miktarları farklıdır: ABD tarafından Türkiye'ye gönderilen Tokat Kızılay Şubesi'ne tahsis edilen 2.5 ton peynir, 4 ton süt tozu, 2.5 ton tere yağı ve bir miktar un mıntıkadaki muhtaç vatandaşlara tevzi edilmiştir. Bkz. *Yeni Erbaa*, "Şehrimize Gıda Maddesi Yardımı", 23.10.1956, Nu.249, s.1,

¹²⁵⁴*Turhal*, "Oyun Kâğıdı ve Gençlik", 22.06.1954, Nu.141, s.1.

¹²⁵⁵Kurucuları Mesrur Gürgeç, Kemal Kovalı, Halil Başbuğ, Kenan Aybek, Fethi Güneşen, Mahir Toptaş, Kemal Güneş, Ahmet Feryadi'dir. Bkz. *Tokat Sesi*, "Tokat Kalkınma Derneği", 13.10.1950, Nu.5, Y.1, s.1.

¹²⁵⁶Derneğin başkanı Saim Bilge'dir Bkz. *Turhal*, "Yardımseverler Derneği Çalışma Sahasını Öğrencilere De Teşmil Ediyor", 13.09.1952, Nu.2, Y.1, s.1.

¹²⁵⁷*Turhal*, "Turhal Yardım Komitesi Faaliyetine Başlıyor", 11.10.1952, Nu.5, Y.1, s.2.

¹²⁵⁸*Tokat Sesi*, "Zile Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığından" 27.02.1953, Nu.250, Y.3, s.3.

kendi bütçesinden Gerze felaketzedelerine 75 lira bağışta bulunulduğunu bildirmiştir¹²⁵⁹. 1958’de Kadınlar Birliği, yaşanan ekonomik sıkıntılar karşısında aile bütçelerinde giyim masraflarını azaltmak için, ucuz kumaşlardan hazırladıkları elbiseleri, makyajsız olarak çıktıkları bir defilede sergilemiş, toplumda keten ve basma elbise kullanımını teşvik etmeye çalışmışlardır¹²⁶⁰. Turhal ilçesinin kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için “*Turhal Şehir Kulübü*” kurulmuştur¹²⁶¹. Tokat’ta faaliyet gösteren diğer bir yardım kuruluşu da Türk Hava Kurumu’dur¹²⁶².

Tokat halkı, diğer şehirlerde yaşanan afetlere kayıtsız kalmamıştır. 1952 yılında Erzurum’da meydana gelen depremde zarar gören vatandaşlara yardım için Almus bucağı köylüleri topladıkları 173 lirayı Erzurum Kızılay Derneği’ne göndermişlerdir¹²⁶³. Erzurum felaketzedeleri için Tokat il merkezinde toplanan 444 lira ise Erzurum valiliğine ulaştırılmıştır¹²⁶⁴. Tokat Lisesi’nde Erzurum depremzedeleri için 234 lira 92 kuruş para toplanmış ve Ankara Kızılay Derneği üzerinden Erzurum’a gönderilmiştir¹²⁶⁵.

1953 yılında Çanakkale ve Balıkesir’de meydana gelen depremlerde zor durumda kalan vatandaşlara yardım için Vali Bekir Suphi Aktan tarafından bir yardım heyeti oluşturulmuştur. Heyet, vatandaşların da desteğini almak için gazeteye ilan vermiştir¹²⁶⁶. Valinin çağrısı vatandaşlar arasında ses getirmiş, ilçelerden, bucaklardan, köylerden dahi yardımlar toplanmıştır¹²⁶⁷. Çanakkale ve Balıkesir’de meydana gelen depremlerden etkilenen vatandaşlar için Tokat ve ilçelerinden toplam 9000 lira

¹²⁵⁹Hürsöz, “Tokat Kadınlar Birliği Durumu Açıklıyor”, 18.04.1956, Nu.19, s.1,2.

¹²⁶⁰Tokat Sesi, “Kadınlar Birliğinin Ucuz Elbise Balosu”, 10.07.1958, Nu.1533, Y:8, s.1.

¹²⁶¹Tokat Postası, “İlan”, 16.01.1952, Nu. 24, Y.1, s.2.

¹²⁶²Tokat Postası, “Türk Hava Kurumu Yıllık Kongresi”, 13.02.1952, Nu. 32, Y.1, s.1.

¹²⁶³Tokat Sesi, “Almusluların Yardımı”, 11.01.1952, Nu.131, Y.2, s.1.

¹²⁶⁴Tokat Postası, “Erzurum Felaketzedelerinde Tokatlıların Yardımı”, 13.02.1952, Nu.32, Y.1, s.1.

¹²⁶⁵Tokat Postası, “Erzurum Felaketzedelerinde Tokatlıların Yardımı”, 16.02.1952, Nu.33, Y.1, s.1.

¹²⁶⁶Tokat Sesi, “Çanakkale ve Balıkesir Zلزlesi İçin Yardım Heyeti”, 24.03.1953, Nu. 257, Y.3, s.1.

¹²⁶⁷Tokat Sesi, “Gökdere Nahiyesi ve Köylerinden Çanakkale ve Balıkesir Felaketzedelerine Yardım” 17.04.1953, Nu. 264, Y.3, s.3.

civarında yardım toplanmıştır¹²⁶⁸. Bunun dışında İstanbul'da yanan Kapalı Çarşı esnafı için Erbaa kaymakamlığı bünyesinde yardım kampanyası başlatılmıştır¹²⁶⁹.

13 Şubat 1956'da Sinop'un Gerze ilçesinde çıkan büyük yangında neredeyse tüm ilçenin kül olması sonucunda Tokat'ta Vali Fazıl Kaftanoğlu başkanlığında bir yardım komitesi kurulmuştur. Komitede siyasi parti il başkanları, Tokat ve ilçelerindeki Kızılay Cemiyetleri, Milli Eğitim Müdürü, Belediye Başkanı, ilçe kaymakamları gibi şehirdeki üst düzey yöneticiler bulunmuştur¹²⁷⁰. Tokat merkezde Gerze felaketzedeleri için 1.687 lira 95 kuruş nakdi yardım sağlanmıştır¹²⁷¹. 1958 yılında Bursa'da yaşanan yangın felaketi sonrasında yardıma ihtiyacı olan vatandaşlar için yardım komitesi kurulmuş ve bağışlar yapılmaya başlanmıştır¹²⁷².

2.2.6. Bayram ve Törenler

Milli Mücadele döneminde TBMM'nin açıldığı 23 Nisan, Cumhuriyet'in ilan edildiği 29 Ekim, Batı Cephesi'nde zaferin kazanıldığı 30 Ağustos ve Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a ayak bastığı 19 Mayıs günleri milli bayram olarak kabul edilmiş ve kutlanmıştır.

Tokat'ta milli bayramlarda yapılan hazırlıklar ve kutlamalar yerel gazetelerde yer bulmuş, hatta basın milli bayram günlerine özel sayılar çıkarmıştır. Tokat'taki spor kulüpleri bayramlara özel güreş ve futbol turnuvaları düzenlemişlerdir¹²⁷³. Bunun yanında Atatürk'ün Tokat'a geldiği günlerin yıl dönümlerinde de Tokat'ta anma töreni düzenlenmiştir¹²⁷⁴.

Şehirde, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramları coşku içerisinde kutlanmıştır. 1938 yılında neşredilen Yeşilırmak gazetesinin haberinde yer alan plana göre bayram, Cumhuriyet Meydanı'nda, tüm okulların krokide gösterilen yerlerini

¹²⁶⁸Turhal, "Tokat'ta Zelle Felaketzedelerine Yapılan Yardım", 31.03.1953, Nu.22, Y.1, s.1.

¹²⁶⁹Yeni Erbaa, "Erbaalılar Yardıma Koşalım", 11.01.1955, Nu.67, Y.1, s.1.

¹²⁷⁰Tokat Sesi, "Gerze Yangın Felaketzedelerine Yardım Komitesi", 16.02.1956, Nu.808, Y:6, s.1.

¹²⁷¹Tokat Sesi, "Gerze Yangın Felaketzedelerine Yardım Listesi", 06.04.1956, Nu.949, Y:6, s.1.

¹²⁷²Tokat Sesi, "Bursa Yangını", 05.09.1958, Nu.1582, Y.8, s.1.

¹²⁷³Tokat Postası, "Bayram Münasebetiyle Bir Dostluk Maçı", 02.11.1951, Nu.3, Y.1, s.2.

¹²⁷⁴Necmettin Esin, "26 Haziran", Tokat Sesi ,27.06.1959, Nu.1.824, Y.9, s.1.

almaları ile başlamıştır. Törende Vali, Komutan ve Kültür Direktörü birer konuşma yaparak çocukların bayramını kutlamıştır. Okullar ve kurumlar Atatürk anıtına çelenk koymuştur. Çocuk Esirgeme Kurumu ile ilk ve ortaokullar adına iki çocuk konuşma yapmıştır. Okulların geçit töreni ile 23 Nisan günü yapılan törenler sona ermiş, 24 Nisan'da çocuklara Sinema filmi izletilmiş, Halkevi salonunda da balo düzenlenmiştir. 25 Nisan'da okulları temsilen birer çocuktan oluşan bir heyet, öğretmenlerinin refakatinde resmi makamları gezmiş ve aynı gün okullar karşılıklı ziyaretler yapmışlardır. Tüm faaliyetler Emniyet Amirliğince takip edilmiştir¹²⁷⁵. Her yıl Cumhuriyet Meydanı'nda yapılan kutlamalara vatandaşlar da büyük ilgi göstermişlerdir¹²⁷⁶.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları kapsamında sporcu atletlerin Cumhurbaşkanı'na teslim edilmek üzere, Samsun'dan yola çıkardıkları bayrak 15 Mayıs gecesi Tokat'a gelmiş, vali tarafından teslim alınmış ve ertesi sabah Artova atletlerine teslim edilmiştir¹²⁷⁷. Tokat'ta 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları da Cumhuriyet Meydanı'nda gerçekleştirilmiştir. Ayrıca gazetelerde de bayram ile ilgili haberler yer almıştır¹²⁷⁸. Yapılan kutlamalarda kız ve erkek öğrenciler spor gösterileri yaparken, askerler de yaptıkları tatbikatlarda vatandaşların beğenisini kazanmışlardır¹²⁷⁹. Öğrenciler spor gösterilerinin yanı sıra müsamere de düzenlemişlerdir¹²⁸⁰.

Tokat'ta 30 Ağustos Zafer Bayramları da öğrenci ve vatandaşların katılımıyla coşkulu bir şekilde kutlanmıştır¹²⁸¹. Ancak 1951 yılında 26 Ağustos'ta Tokat'ta yaşanan

¹²⁷⁵ *Yeşilirmak*, “23 Nisan Yeni Doğan Türkiye'nin Siyaset Dünyasına Resmen İlk Karıştığı Ulu ve Önemli Bir Gündür”, 23.04.1938, Nu.30, Y.1, s.1,2.

¹²⁷⁶ *Tokat Sesi*, “23 Nisan Şehrimizde ve Bütün Yurtta Neş'e İçinde Kutlandı”, 24.04.1957, Nu.1.174, Y.8, s.1; *Tokat*, “23 Nisan Milli Egemenlik Bayramı Dün Büyük Bir Tezahüratla Kutlandı”, 24.04.1950, Nu.13, Y.1, s.1.

¹²⁷⁷ *Tokat Postası*, “19 Mayıs Bayrağı”, 17.05.1952, Nu.59, Y.1, s.1; *Tokat Sesi*, “Bayrak Törenle Karşılandı”, 16.05.1958, Nu.1489, Y.8, s.1.

¹²⁷⁸ *Tokat*, “19 Mayıs”, 20.05.1950, Nu.22, Y.1, s.1.

¹²⁷⁹ *Tokat Sesi*, “19 Mayıs Heyecanla Kutlandı”, 20.05.1958, Nu.1.492, Y.8, s.1; *Turhal*, “Ebedi Şefimiz Atatürk”, 19.05.1960, Nu.1995, Y.8, s.1.

¹²⁸⁰ *Yeşilirmak*, “19 Mayıs 1938 Kutlama Programı”, 19.05.1938, Nu.37, Y1., s.1.

¹²⁸¹ *Tokat*, “30 Ağustos'u Yaşarken”, 02.09.1950, Nu.37, Y.1, s.1.

sel felaketi sebebiyle, kutlama yapılamamış olabileceğini düşünmekteyiz¹²⁸². 1952 yılında *Turhal* gazetesi ilk sayısını 30 Ağustos tarihinde çıkarmıştır. Gazetenin ilk sayısında “*Münevver Türk gençliği memleket hizmetini kılıçları ile harp meydanlarında ifa ettikleri gibi bugün de kalemleri ile ifa etmeye çalışmaktadırlar*” sözlerine yer vermiştir¹²⁸³. Kutlamalar kapsamında gazeteler 30 Ağustos gününün önemini anlatan yazılar kaleme almışlardır¹²⁸⁴.

1951 yılında yaşanan selin ardından kutlanan ilk bayram Cumhuriyet Bayramı olmuştur. Yaşanan sıkıntıların ardından vatandaşlar kutlamalara yoğun ilgi göstermiştir¹²⁸⁵. Cumhuriyet’in 30. yılı şerefine yapılan kutlamalara da katılım oldukça fazladır. Kutlamalarda şehirdeki yöneticiler Atatürk anıtına çelenk koymuş, Cumhuriyetin getirdiği yenilikler konusunda konuşmalar yapmıştır¹²⁸⁶. 1957 yılında yapılan kutlamalarda şehirde sabaha kadar fener alayları dolaşmıştır¹²⁸⁷. 1958 yılında Erbaa’da Cumhuriyet’in 35. yılı kutlamaları için ana caddelere taklar kurulmuş, resmi daireler ve teşekküller binalarını süslemiş, bayraklarla donatmıştır. Okullar da kutlamalarda yer almış, öğrenciler şiirler okumuşlardır¹²⁸⁸. 1959 yılında *Turhal*’da Cumhuriyet Bayramı, Kaymakam, Belediye Reisi, Askerlik Şube Başkanı huzurunda öğrenciler ve vatandaşların katılımıyla Şeker Stadı’nda kutlanmıştır¹²⁸⁹.

Bayram kutlamaları dışında Mustafa Kemal Atatürk’ün ölüm yıldönümlerinde de şehirde anma törenleri düzenlenmiştir. Yapılan törenlerde, Atatürk ve şehitler için saygı duruşunda bulunulmuş, İstiklal Marşı okunmuş ve Atatürk’ün hayatı ile ilgili

¹²⁸²*Tokat Sesi*, “Büyük Zararımız”, 31.08.1951, Nu.92, Y.1, s.1.

¹²⁸³*Turhal*, “30 Ağustos”, 30.08.1952, Nu.1, Y.1, s.1.

¹²⁸⁴*Tokat Sesi*, “30 Ağustos’un Değişmeyen Manası”, 31.08.1954, Nu. 402, Y.4, s.1; *Gerçek Demokrat*, “30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlu Olsun”, 30.08.1956, Nu.559, Y.3, s.1; *Demokrat Şafak*, “Bugün 30 Ağustos Zafer Bayramı”, 30 Ağustos 1958, Nu. 434, Y.2, s.1; *Tokat Sesi*, “30 Ağustos Zafer Bayramı”, 30.08.1959, Nu. 1.878, Y.9, s.1; *Demokrat Zile*, “30 Ağustos’un Tarihi”, 30.08.1956, Nu. 463, Y.3, s.1,2.

¹²⁸⁵*Tokat Sesi*, “Bayram Nasıl Geçti”, 30.10.1951, Nu.110, Y.2, s.1.

¹²⁸⁶*Tokat Postası*, “Büyük Bayram”, 01.11.1953, Nu.170, Y.2, s. 1

¹²⁸⁷*Halk Sesi*, “Büyük Bayramımız Kutlu Olsun”, 29.10.1957, Nu. 255, Y.3, s.1.

¹²⁸⁸*Yeni Erbaa*, “Cumhuriyet Bayramı Şehrimizde Heyecanla Kutlandı”, 31.10.1958, Nu.456, Y.5, s.1.

¹²⁸⁹*Turhal*, “Cumhuriyet Bayramı Kutlama Programı”, 29.10.1959, Nu.1.835, y.8, s.1.

konuşmalar yapılmış, öğrenciler tarafından şiirler okunmuştur¹²⁹⁰. 1950 yılında Tokat Sesi gazetesinin 10 Kasım tarihli nüshası Atatürk için ayrılmış özel sayı niteliğindedir¹²⁹¹. Tokat Postası gazetesi, 8 Kasım 1953 tarihli nüshasında Atatürk'ün siyasi ve askeri kişiliği, fikir hayatı, inkılapları ve icraatlarını ele almıştır¹²⁹². Atatürk'ün 20. ölüm yıl dönümünde Erbaa'da bütün okullarda ve sinema salonunda anma töreni düzenlenmiştir¹²⁹³.

1952 yılında Turhal'da şeker pancarı bayramı yapılmış, bayram binlerce çiftçi ve davetlilerin huzurunda kutlanmıştır. Fabrika bölgesinde o yıl, pancarını en iyi yetiştiren 7 pancar ekicisine, birer gübre serpmeye makinesi, 70 ekiciye pulluk, tırmık ve çeşitli hediyeler verilmiştir. Bunların dışında toplu olarak en iyi çalışan Turhal'ın Vazanya (Ayrıncınarı) köyüne iki pulluğu ile birlikte bir Fordson traktör hediye edilmiştir. Törende kaymakam Cemal Şaşıoğlu da çiftçileri tebrik etmiştir. Şeker fabrikası teşkilatlandırma müdürü Asım Baturay yaptığı konuşmada, bundan böyle her sene en iyi şekilde pancar yetiştiren çiftçilere, fabrika tarafından mükâfat verileceğini, bu hareketin memleket çapında iyi mahsul yetiştirmeye atılan büyük bir adım olduğunu belirtmiştir¹²⁹⁴.

Kendisi Tokatlı olan Gazi Osman Paşa, ellinci ölüm yıl dönümünde Tokat Halkevi'nde düzenlenen törenle anılmıştır. Gazi Osman Paşa ile ilgili olarak Tokat gazetesinde “*Tarihe kahramanlık destanları yazdıran ve Türk vatanseverliğinin manasını koca bir dünyaya mertçe ispat eden büyük asker! Yattığın yerde rahat uyu... Kanınla, canınla şeref ve imanıyla müdafaa ettiğin bu aziz vatani yine senin evlatların*

¹²⁹⁰Turhal, “Atamızı 21 Yıl Önce Bugün Kaybetmiştik”, 10.11.1959, Nu.1.845, Y.8, s.1; Demokrat Şafak, “Aziz Atatürk'ün Ölüm Yıl Dönümü Dolayısıyla Şehrimizde Dün Anma Töreni Yapıldı”, 11.11.1958, Nu.495, Y.2, s.1; Tokat Sesi, “Aziz Atamız”, 10.11.1959, Nu. 1938, Y.10,s.1; Halk Sesi, “10 Kasım”, 09.10.1957, Nu.259, Y.3, s.1.

¹²⁹¹Tokat Sesi, “Müsterih Uyu Atatürk”, 10.11.1950, Nu.9, Y.1, s.1,2.3.4; Halk Sesi, 09.11.1957, Nu.259, Y.3, s.1,2.

¹²⁹²Tokat Postası, 08.11.1953, Nu. 172, Y.2, s.1.

¹²⁹³Yeni Erbaa, “Matem Günümüz”, 11.11.1958, Nu.459, Y.5, s.1.

¹²⁹⁴Tokat Postası, “Turhal'da Şeker Pancarı Bayramı”, 27.02.1952, Nu.36, Y.1, s.1.

bekliyor...” ifadelerine yer verilmiştir. Gazi Osman Paşa'nın vefat tarihi olan 5 Nisan gününün her yıldönümünde Tokat'ta yayın yapan gazetelerde Paşa yâd edilmiştir¹²⁹⁵.

Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın kuruluşunun onuncu yıl dönümü sebebiyle Gaziosmanpaşa Lisesi öğrencileri ve öğretmenleri arasında bir toplantı yapılmıştır¹²⁹⁶. Yine Gaziosmanpaşa Lisesi öğrencileri NATO'nun kuruluşunun 8. yıl dönümünü kutlamışlardır¹²⁹⁷.

Kıbrıs'taki Türklerin maruz kaldıkları zulme kayıtsız kalmayan Tokat halkı, Atatürk'ün Samsun'a çıkışının ardından Tokat'a ilk geldiği, 26 Haziran gününü miting günü seçmiş ve Cumhuriyet Meydanı'nda, il merkezi ve ilçelerden on binlerce vatandaşın katıldığı büyük bir miting düzenlemişlerdir¹²⁹⁸. Mitingde otuz kadar konuşmacı konu ile ilgili fikirlerini beyan etmiştir¹²⁹⁹.

2.2.7. Tokat'ta Spor Faaliyetleri

Tokat'ta spor faaliyetleri 1925 yılında başlamıştır. Dönemin Tokatlı gençleri Sami Erk, Sait Bayav, İsmail Boysan, Osman Terzi, Tahir Özden, Mehmet Dağistanlı, Halil İmamoğlu, Rahmi Kesim ve Hürrem Gürgeç'in teşebbüsleri ile “Tokat Gençler Birliği Adıyla” bir de kulüp kurulmuştur. Kulüp ilk yıllarında futbol, bisiklet ve güreşle ilgilenmiş, Halkevi'nde piyesler sergilemiştir. 1927 yılında kulübün yönetim kuruluna Halis Turgut Cinlioğlu, Mustafa Yolcu, Fahri Latifoğlu, Cemal Kovalı gibi şehir siyasetinde ileri gelen isimler de eklenmiştir. 1935 yılında Türkiye İdman Cemiyetleri Birliği'ne katılan Tokat Gençler Birliği, 1938 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile birlikte ismini Tokat Spor Birliği olarak değiştirmiştir. Aynı yıl samsun, Amasya, Sivas, Kayseri ve Erzurum güreşçilerinin de katıldığı grup

¹²⁹⁵*Tokat*, “Ölümünün 50. Yılı Münasebetiyle Gazi Osman Paşa İçin Bugün Yapılacak Tören”, 05.04.1950, Nu.5, y.1, s.1; Süleyman Bumin, “Örnek Bir Kahraman”, *Genç Demokrat*, 05.04.1957, Nu.468, Y.3, s.1.

¹²⁹⁶*Tokat Postası*, “Şehrimiz Lisesinde Birleşmiş Milletler Günü Yapıldı”, 26.10.1954, Nu.269, Y.3. s.1-2,

¹²⁹⁷*Tokat Sesi*, “Lise Salonunda Tören”, 05.04.1957, Nu.1158, Y.8, s.1.

¹²⁹⁸*Tokat Sesi*, “Miting Heyecan İçinde Devam Etti”, 27.06.1958, Nu.1.525, Y.8, s.1; *Turhal*, “Tokat'ta On Binlerce Vatandaşın Katıldığı Bir Miting Düzenlendi”, 27.06.1958, Nu.1.309, Y.6, s.1.

¹²⁹⁹*Yeni Erbaa*, “Tokat'ta Büyük Kıbrıs Mitingi Yapıldı”, 27.06.1958, Nu.421, Y.5, s.1.

güreş müsabakalarında Tokat Spor Birliği güreşçileri üç birincilik, iki de ikincilik elde etmişlerdir. Derece alan güreşçilerden Mustafa Akdağ, Ankara’da yapılan Güreş Şampiyonası’nda birinci; Hüseyin Armağan ise üçüncü olmuştur¹³⁰⁰.

1934 yılında Tokat Ortaokulu’nun izcilik kulübü bulunmaktadır. Kulüpte 51 izci vardır. “Orta Mektep İzçileri” olarak anılan kulüp, 24 Mart 1934 Cumartesi günü Kolordu komutanı Abdullah Paşa’ya ve Vali Recai Güreli’ye veda ettikten sonra kamp yapmak için şehirden ayrılmışlardır. Bir hafta süren kampta izciler Cincife, Avlunlar, Erbaa, Canbolat ve Bizeri’de konaklamışlardır¹³⁰¹. İzçiler 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı’nda yaptıkları gösterinin ardından Niksar’da kamp yapmışlardır¹³⁰². Ortaokul öğrencileri 1934 yılında spor sahasında senelik jimnastik bayramını kutlamışlardır¹³⁰³. Turhal Güç Yurdu Spor Kulübü 1934 yılında kurulmuş ve sporcu gençleri etrafında toplamaya başlamıştır. Takıma Şeker Fabrikası ve Halkevi de destek vermektedir¹³⁰⁴. Niksarlı sporcular da atları ile Tokat’a gelerek bir müsamere vermişlerdir. Aynı dönemde Halkevi de Atlı Spor faaliyetlerine başlamak için hazırlıklar yapmaktadır¹³⁰⁵. 1936 yılbaşı balosu Atlı Spor Kulübü tarafından verilmiştir. Ayrıca Halkevi Spor Kolu üyeleri yeni spor malzemeleri sipariş ederek yeni büyük salonda kitle halinde jimnastik çalışmalarına hız vermeyi kararlaştırmıştır¹³⁰⁶. 1938 yılında Tokat’ta ve ilçelerinde toplamda beş spor kulübü bulunmaktadır. Bunlar: Tokat Spor Birliği, Erbaa Taşova Spor Birliği, Niksar İdman Yurdu Birliği, Turhal Güç Yurdu, Zile Spor Birliği’dir¹³⁰⁷. 1925 ile 1973 yılları arasında Tokat’ta faaliyette olan spor kulüpleri Tablo 2.10’da listelenmiştir.

¹³⁰⁰1973 Tokat İl Yıllığı, s. 284.

¹³⁰¹*Yeni Tokat*, “Orta Mektep İzçileri”, 01.04.1934, Nu.15, Y.1, s. 12.

¹³⁰²*Yeni Tokat*, “İzçilerimiz Niksar’da”, 15 Kasım 1934,Nu.30, Y.2, s.13.

¹³⁰³*Yeni Tokat*, “Jimnastik Bayramı”, 01.06.1934, Nu.19, Y.1, s.13.

¹³⁰⁴*Yeni Tokat*, “Turhal Güç Yurdu”, 15.08.1934, Nu.24, Y.1, s.13.

¹³⁰⁵*Yeni Tokat*, “Niksarlı Sporcular”, 01.04.1935, Y.2, Nu. 39, s.14.

¹³⁰⁶*Yeni Tokat*, “Atlı Sporun Balosu”, 01.01.1936, Y.3, Nu.51, s.16.

¹³⁰⁷1973 Tokat İl Yıllığı, s. 285.

Tablo 2.10: Tokat'ta 1925 İle 1973 Yılları Arasında Faaliyet Gösteren Spor Kulüpleri¹³⁰⁸:

Kurulduğu Yer	Kulübün Adı	Kuruluş Tarihi	Renkleri
Tokat	Tokat Spor Birliği	1925	Bordo- Beyaz
Erbaa	Erbaa Gençlik	1938	Sarı- Yeşil
Niksar	Niksar Spor (İdman Yurdu)	1938	Sarı- Kırmızı
Zile	Spor Birliği (Gençlik Kulübü)	1938	Sarı- Siyah
Artova	Çamlıbel Spor Kulübü Artova Gençlik Kulübü	1950 1954	
Tokat	Voleybol İhtisas	1964	Sarı- Lacivert
Tokat	Gençler Birliği	1969	Turuncu- Lacivert
Niksar	Danışment Güreş İhtisas Kulübü	1970	Kırmızı- Beyaz

1941 yılında çıkarılmaya başlanan Tokat gazetesinde Tokat'ta sporun neden gelişmediği üzerinde durulmuştur. Haberde Tokat'ta bir spor kulübü bulunmasına rağmen, iyi yönetilmediğinden ve rekabet olmadığı için de sporcuların çaba sarf etmediğinden şikâyet edilmektedir. Hatta Zafer Bayramı kutlamalarında meydana 30 kadar sporcunun geçit töreninde yer aldığından şikâyet edilmektedir. Nüfusu 22.000 olan Tokat'ta sporcu sayısının az olduğu bildirilmektedir¹³⁰⁹. Gazetede yayınlanan bu yazıya Tokat Beden Terbiyesi Müdürlüğü Başkanı Fevzi Çubuk şu şekilde cevap vermiştir: Tokat Gençlik Kulübü'nün yöneticileri vazife başındadırlar. Halkevi spor kolu yöneticileri de görevlerini yerine getirmektedirler. Ancak her iki grupta da üyeler yani sporcular gayretli ve istekli davranmadıkları için başarı sağlayamamaktadırlar¹³¹⁰.

1949 yılında Turhal'da, Şeker Fabrikası Futbol Takımı ve Turhal Gençlik Kulübü¹³¹¹ adında iki takım bulunmaktadır¹³¹². Tokat'ta Spor Birliği Futbol Takımı mevcuttur¹³¹³. 1949 yılında Tokat'ta bir de Gaziosmanpaşa Spor Kulübü

¹³⁰⁸1973 Tokat İl Yıllığı, s. 286.

¹³⁰⁹Tokat, "Tokat'ta Spor Neden İnkışaf Etmiyor", 03.09.1941, Nu.5, Y.1, s.2,3.

¹³¹⁰Tokat, "Tokat Gazetesi Neşriyat Müdürlüğüne", 01.10.1941, Nu.10, Y.1, s.2.

¹³¹¹Yeşil Tokat, "Spor", 15.07.1949, Nu.7, Y.1, s.1.

¹³¹²Yeşil Tokat, "Spor", 03.06.1949, Nu.1, Y.1, s.2.

¹³¹³Yeşil Tokat, "Spor", 15.07.1949, Nu.7, Y.1, s.1.

kurulmuştur¹³¹⁴. Kulübün başkanı Tokat Veteriner Müdürü Baha Özbek, idare amiri tüccar Kemal Güneş, spor amiri Ziraat Öğretmeni Muzaffer Tekel'dir¹³¹⁵. 1950 yılında Turhal'da futbol, atletizm, güreş ve tenis müsabakaları düzenlenmekte olup yeni açılan havuzla da yüzme dalında müsabakalar yapılacaktır¹³¹⁶. 1950 yılında Artova'da Çamlıbel Spor Kulübü adında bir kulüp kurulmuştur¹³¹⁷.

1949-1950 yılı lig maçları 1 Ekim 1949 tarihinde başlayıp 19.3.1950 tarihinde sona ermiştir. Tokat Spor Birliği, Tokat Bölgesi 1949-1950 yılı lig birinciliğini kazanmıştır¹³¹⁸. 1950 yılında Tokat Valisi Bekir Suphi Aktan önderliğinde düzenlenen Tokat ve ilçelerindeki futbol takımların katıldıkları kupa maçlarında Gaziosmanpaşa Spor Birliği takımı galip gelmiştir¹³¹⁹. 1950 yılında, İstanbul'da Fenerbahçe, Galatasaray ve Vefa Spor Kulüpleri'nden karma oyuncular Şeker Spor'un davetlisi olarak gelmiş ve Turhal spor sahasında, Şeker Spor ile iki maç yapmışlardır. Maçları izlemeye çevre illerden de seyirciler gelmiştir¹³²⁰. 1952 yılında il geneline yapılan lig maçlarını Şeker Spor takımı kazanmıştır¹³²¹. Aynı yıl bölge hakemi İhsan Altın tarafından, Tokat'ta futbolun gelişimine katkı sağlamak için düzenlenen kupa maçlarında Gaziosmanpaşa Futbol Takımı, Spor Birliği, Lise ve Erkek Sanat Enstitüsü iştirak edecektir¹³²². 1954 yılında Artova'da bir çok ekonomik sıkıntıya rağmen Artova Gençlik Kulübü adıyla bir kulüp kurulmuştur¹³²³.

¹³¹⁴Yeşil Tokat, "Gençlerin Hayırlı Bir Teşebbüsü", 10.06.1949, Nu.2, Y.1, s.2.

¹³¹⁵Yeşil Tokat, "Gaziosmanpaşa Spor Kulübü Açıldı", 01.07.1949, Nu.5, Y.1, s.2.

¹³¹⁶14 Mayıs, "Spor", 05.06.1950, Nu.1, Y.1, s.3; 14 Mayıs, "Spor", 19.07.1950, Nu.3, s.1.

¹³¹⁷Tokat, "Tokat İli Artova İlçesi Çamlıbel Spor Kulübü Ana Tüzüğü", 26.4.1950, Nu.14, Y.1, s.3

¹³¹⁸Tokat, "Spor", 29.3.1950, Nu.2, Y.1, s.3,

¹³¹⁹Tokat Sesi, "Vali Aktan Kupası", 15.09.1950, Nu.1, Y.1, s.4; Tokat Sesi, "Vali Kupası Maçları Sona Erdi", 06.10.1950, Nu.4, s.3.

¹³²⁰Tokat, "Spor", 12.08.1950, Nu.34, Y.1, s.2; Tokat, "Şeker Spor İstanbul Karması Futbol Maçı", 19.08.1950, Nu.35, Y.1, s.2.

¹³²¹Tokat Sesi, "Lig Maçları Bitti", 14.03.1952, Nu.149, Y.2, s.2.

¹³²²Tokat Sesi, "İhsan Altın Kupası Maçları", 21.03.1952, Nu.151, Y.2, s.2.

¹³²³Demokrat Artova, "İlçemizde Spor", 04.10.1954, Nu.8, Y.1, s.1.

1951 yılında Tokatlı güreşçiler İbrahim Zengin 67 kiloda, Ali Yücel de 52 kiloda Türkiye birincisi olarak Dünya Güreş Şampiyonası'na katılma hakkı kazandılar¹³²⁴. İsveç'in başkenti Stocholm'de düzenlenen Dünya Güreş Şampiyonası'nda Türk Milli Güreş Takımı, dünya şampiyonu; Ali Yücel dünya şampiyonu, İbrahim Zengin de dünya üçüncüsü oldular¹³²⁵. Stocholm'de düzenlenen şampiyona sırasında Ali Yücel ve Bektaş Can isimli bir diğer sporcunun bir mağazadan saat hırsızlığı suçlaması ile karşı karşıya kalması Ali Yücel'in güreşçilik hayatının sona ermesine neden olmuştur¹³²⁶. 1952 yılında askerlik yaptığı sırada Askeri Mahkemece yargılanan Yücel, yaşam boyu boykotla cezalandırıldı¹³²⁷. İsveç polisi tarafından yeterli delil bulunmadığı için serbest bırakılan Yücel, 1960 yılında Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in isteği ile tekrar mindere çıktıysa da başarılı olamadı. Daha sonra Güreş Federasyonu antrenörlüğüne getirildi. Ali Rıza Alan'ın yetişmesine yardımcı oldu. 1981 yılında hayatını kaybetti.

1953 yılında İstanbul'da düzenlenen Türkiye Güreş Şampiyonası'nda Tokat Doğan Spor Kulübü'nden, 52 kiloda Hüseyin Akbaş¹³²⁸ birinci, 73 kiloda Lütfü Uğur ikinci, 79 kiloda Hüseyin Hasgül üçüncü olmuşlardır. Hüseyin Akbaş, İsviçre'de düzenlenecek olan müsabakalara katılmaya hak kazanmıştır¹³²⁹. İsviçre, İsveç ve Finlandiya'da düzenlenen güreşlere galibiyetle başlayan Tokatlı güreşçiler Hüseyin Akbaş ve İbrahim Zengin'in başarıları Türk Milli Güreş Takımı'nı da şampiyonluğa götürmüştür¹³³⁰. 1954 yılında Japonya'nın Tokyo kentinde düzenlenen Dünya Serbest Güreş Şampiyonası'nda aralarında Hüseyin Akbaş ve İbrahim Zengin'in de yer aldığı

¹³²⁴*Tokat Sesi*, "Dünya Güreş Şampiyonası Seçmeleri", 30.03.1951, Nu.48, Y.1, s.1,3; *Tokat Sesi*, "Tokatlı Ali Yücel ve İbrahim Zengin Türkiye Güreş Seçmelerini de Kazanarak Stockholm'e Gidiyorlar", 17.04.1951, Nu.53, Y.1, s.1.

¹³²⁵*Tokat Sesi*, "Güreşçilerimizin Büyük Zaferi", 01.05.1951, Nu. 57, Y.1, s.1.

¹³²⁶*Tokat Sesi*, "Ali Yücel Askeri Mahkemeye Verildi", 25.02.1952, Y.2, Nu.144,s.2; *Tokat Postası*, "Ali Yücel'e Çekilen Telgraf", 20.02.1952, Nu. 34, Y.1, s.1.

¹³²⁷*Tokat Sesi*, "Ali Yücel Askeri Mahkemeye Verildi", 25.02.1952, Nu.144, Y.2, s.2.

¹³²⁸Tokat Sesi gazetesinde yer alan habere göre Hüseyin Akbaş'ın başarısı ulusal basına da yansımış Vatan Gazetesinde Akbaş İle ilgili olarak " Tokat'ın Muhat (Çevreli) Köyünden yepyeni bir serbest güreş yıldızı doğdu" ifadeleri yer almıştır. Bkz. *Tokat Sesi*, 19.05.1953, Nu.273, Y.3, s.1.

¹³²⁹*Tokat Sesi*, "Güreşçilerimizin Zaferi", 15.05.1953, Nu.272, Y.3, s.1; *Turhal*, "Spor", 15.05.1953, Nu.25, Y.1, s.1.

¹³³⁰*Tokat Sesi*, "Güreşçilerimiz İsveç'te Galip Geldiler", 13.11.1953, Nu.323, Y.4, s.1.

Türk Milli Güreş Takımı birincilik kazanmıştır¹³³¹. Hüseyin Akbaş şampiyonada karşılaştığı Finlandiyalı rakibini 59 saniyede tuşla yenmiştir¹³³². Kendi sıklisinde karşısına çıkan tüm rakiplerini yenen Hüseyin Akbaş 52 kiloda Dünya şampiyonu olmuştur¹³³³. Hüseyin Akbaş, 1955 yılında İstanbul’da düzenlenen Türkiye- Macaristan temsili güreş karşılaşmalarında da, rakiplerini zorlanmadan yenmiştir¹³³⁴. Akbaş, Almanya’nın Karlsruhe şehrinde yapılan Dünya Greko Romen Güreş Müsabakaları’nda da dünya üçüncülüğü kazanmıştır¹³³⁵. Kazandığı başarılarla Tokat’ın gurur kaynağı haline gelen Hüseyin Akbaş için Tokat’taki gazeteciler, devlet tarafından bir ev yaptırılması talep edilmiş, talep valilik tarafından kabul edilmiş, ancak çalışmalarımız sırasında evin yapılıp yapılmadığı tespit edilememiştir¹³³⁶. 1956 yılında düzenlenen Dünya Güreş Şampiyonasında da Türk takımı birinci olmuş, Tokatlı Hüseyin Akbaş ve İbrahim Zengin de takımda yer almış ve kendi sıklitlerinde birincilik elde etmişlerdir¹³³⁷. 1957 yılında düzenlenen Dünya Serbest Güreş Şampiyonası’nda da Türk Milli Güreş Takımı şampiyon olmuştur. Müsabakalarda Hüseyin Akbaş 57 kiloda birinci olmuştur¹³³⁸. Güreş sporunun Tokat’taki inkişafı, Tokat’ı çevre iller arasında bir merkez haline getirmiş, Samsun, Amasya, Çorum gibi illerden sporcular Tokat’a gelerek seçmelere katılmışlardır¹³³⁹.

Tokatlı güreşçiler farklı illerdeki güreş takımları ile de turnuvalar düzenlemişlerdir¹³⁴⁰. 1953 yılından itibaren Reşadiye’de pehlivan güreşleri

¹³³¹ *Genç Demokrat*, “Dünya Serbest Güreş Şampiyonası’nda Birinci Olduk”, 27.05.1954, Nu.6, Y.1, s.1.

¹³³² *Genç Demokrat*, “Dünya Serbest Güreş Şampiyonası’nda 7 Galibiyet Aldık”, 23.05.1954, Nu.5, Y.1, s.1; *Turhal*, “Dünya Güreş Şampiyonası”, 25.05.1954, Nu.132, s.1.

¹³³³ *Halk Sesi*, “Arslan Güreşçilerimiz Türk Gücünü Dünyaya Bir Kere Daha Tanıttılar”, 29.05.1954, Nu.116, Y.2, s.1; *Turhal*, “Serbest Güreş Şampiyonu Olarak Şampiyonluk Şiltini Rusya’dan Geri Aldık”, 27.5.1954, Nu.133, s.1.

¹³³⁴ *Halk Sesi*, “Hemşerimiz Hüseyin Akbaş’ın Başarısı”, 20.01.1955, Nu.176, Y.2, s.1.

¹³³⁵ *Yeni Erbaa*, “Hüseyin Akbaş”, 03.05.1955, Nu.98, Y.2, s.2.

¹³³⁶ *Tokat Postası*, “Valimiz ve Diğer Yetkililere Hüseyin Akbaş İçin Bir Ev Yaptırılmasını Teklif Ediyoruz”, 22.06.1954, Nu.235, s.1; *Tokat Sesi*, “Hüseyin Akbaş’a Ev”, 25.06.1958, Nu.1.524, Y.8, s.1; *Tokat Sesi*, “Hüseyin Akbaş”, 15.07.1958, Nu.1.537, Y.8, s.1.

¹³³⁷ *Genç Demokrat*, “Güreşçilerimizin Büyük Zaferi”, 26.05.1956, Nu.216, Y.2, s.1.

¹³³⁸ *Tokat Sesi*, “Dünya Şampiyonu Olduk”, 07.06.1957, Nu.1.208, Y.8, s.1.

¹³³⁹ *Tokat Sesi*, “Serbest Güreş Türkiye Birinciliği İçin Tokat Bölge Seçmeleri Şehrimizde Başladı”, 04.02.1958, Nu.1.404, Y.8, s.1.

¹³⁴⁰ *Tokat Sesi*, “Tokatlı güreşçiler Samsun Bölge Karşılımasında İkinci Oldular”, 04.11.1952, Nu. 216, Y.3, s.1; *Tokat Postası*, “Kocaeli Takımı 4-2 Galip Çıktı”, 19.07.1953, Nu. 140, Y.2, s.1.

düzenlenmeye başlamıştır. Müsabakaların amacı güreşi bölgede geliştirmek ve güreş sporu ile ilgilenen gençleri teşvik etmek, ayrıca Tokat ilinin başka ilçelerinde bulunmayan 49 köylü öğrencinin barındığı ortaokul öğrenci yurduna gelir sağlamaktır¹³⁴¹. 1954 yılında Tokat'ta düzenlenen panayır kapsamında Doğan Spor Kulübü yöneticileri bir müsabaka tertip etmiş, yarışlara 94 pehlivan katılmıştır¹³⁴². Türkiye Şeker Fabrikaları'nın düzenlediği güreş ve atletizm şampiyonası 1956 yılında Turhal Şeker Fabrikası stadında düzenlenmiştir¹³⁴³. Turhal Şeker Spor, 1959 yılında Japon Milli Güreş Takımı'nı Turhal'a davet etmiş ve Şeker Spor takımı ile Japon Milli Takımı arasında müsabakalar düzenlenmiştir¹³⁴⁴. 1960 yılında Türkiye Şeker Fabrikaları Güreş Şampiyonası Turhal'da düzenlenmiştir¹³⁴⁵. Tokat'ta güreş alanında çalışıp dünyada ve ülkemizde yapılan şampiyonalarda derece alan güreşçiler: Ali Yücel, Hüseyin Akbaş, Hasan Sevinç, Turan Şahin, İbrahim Zengin, Mehmet Uzun, Vehbi Akdağ, Ali Rıza Alan, Sefer Baygın, Mehmet Eryılmaz, Ali Rıza Durmuş, Mehmet Göçer'dir¹³⁴⁶.

Şehirde spor faaliyetleri için hizmet sunan devlet kurumu Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü olmuştur. Müdürlük merkezde spor tesisleri kurmuş, 1952 yılında inşasına başlanan ve 1956'da tamamlanan¹³⁴⁷ kapalı spor salonunda voleybol, basketbol, güreş, judo, halter, masa tenisi, atletizm çalışmaları yapılmış, bu sporlar için gerekli olan teknik donanım sağlanmıştır¹³⁴⁸. 1959 yılında Spor Sarayının üst katı kütüphane haline getirilmesine karar verilmiş, gençlerin boş zamanlarını burada geçirebilmeleri için spor

¹³⁴¹ *Zümrüt Reşadiye*, "Kazamızda Büyük Pehlivan Güreşleri Yapılacak", 29.10.1960, Nu.1, Y.1, s.1.

¹³⁴² *Tokat Postası*, "94 Pehlivanın İştiraki İle Yapılan Güreşler", 19.10.1954, Y.3, Nu.267, s.1.

¹³⁴³ *Hürsöz*, "Spor", 28.06.1956, Nu.41, Y.1, s.1.

¹³⁴⁴ *Tokat*, "8 Kasım'da Japon Milli Güreş Takımı Turhal'da", 26.10.1959, Nu.1.143, Y.4, s.1 ; *Turhal*, "Pazar Günü Yapılan Müsabakalar", 10.11.1959, Nu.1.845, Y.8, s.2.

¹³⁴⁵ *Tokat Sesi*, "Turhal'da Yapılan Şeker Fabrikaları Güreş Şampiyonası Sona Erdi", 26.04.1960, Nu.2.043, Y.10, s.1.

¹³⁴⁶ 1973 Tokat İl Yıllığı, s. 285.

¹³⁴⁷ *Hürsöz*, "Spor ve Sergi Sarayı", 08.12.1956, Nu.138, Y.2, s.1.

¹³⁴⁸ 1973 Tokat İl Yıllığı, s. 283.

sarayı gençlere tahsis edilmiştir¹³⁴⁹.1953 yılında Beden Terbiyesi Tokat Bölge Müdürlüğü tarafından 1.500 metrelik bir kır koşusu düzenlenmiştir¹³⁵⁰.

¹³⁴⁹*Tokat Sesi*, “Spor Sarayı Gençlere Tahsis Edildi”, 29.05.1959, Nu. 1.803, Y.9, s.1.

¹³⁵⁰*Tokat Postası*, “Şehrimizde Kır Koşusu”, 15.11.1953, Nu.174, Y:3,s.1

BÖLÜM 3: DP DÖNEMİNDE TOKAT'TA KÜLTÜREL HAYAT

3.1. DP'NİN MİLLİ EĞİTİM POLİTİKASI

DP'nin 20 Haziran 1949 tarihinde Ankara'da yapılan ikinci büyük kongresinde onaylanan parti tüzük ve programında "Milli Eğitim İşleri" başlığı altında partinin eğitim politikası ele alınmaktaydı. Konu ile ilgili olarak 34. ve 42. maddelerde yer alan bilgilere göre eğitim birliği, gelecek nesillerin yalnız ilmi ve teknik bilgi ile değil, milli ve insani bütün manevi kıymetlerle donatılmasından, orta tahsil kurullarının program ve talimatname, laboratuvar ve kütüphane gibi öğretim vasıtaları bakımından ıslah ve takviyeye muhtaç oldukları için bu alanlarda iyileştirme çalışmaları yapılması gerektiğinden, muhtelif derecelerdeki teknik öğretim okullarının ülkenin her tarafına yayılması gerektiğinden, üniversitelerin Batı'daki benzerlerinin seviyesine getirilmeye çalışılması ve üniversite içerisine araştırma enstitülerinin kurulması suretiyle memlekete ait araştırmalara bilhassa önem verilmesinden bahsedilmekteydi. Aynı programda ilmin, tekniğin ve güzel sanatların gelişmesini sağlamak için bütün vasıta ve tertiplere başvurmak bu konuda ehliyet ve isnatları teşvik etmek, kütüphaneler, müzeler, tiyatrolar, konservatuvarlar kurmak, neşriyata yardımda bulunmak, Türk dilinin milli bünyesine uygun olarak süratle gelişmesi yolundaki ilmi çalışmalara yardım etmek, Doğu bölgelerinde her derece ve şubede okulları, fakülte ve enstitüleri ile bir kültür merkezi inşa etmek gerektiği bildiriliyordu¹³⁵¹.

Ülkede eğitim alanında yapılması gerekenleri kendi programına bu şekilde yansıtmış olan DP'nin iktidarı süresince eğitim alanında istikrarlı bir politika izleyemediğini söylememiz mümkündür. Zira on yıllık DP iktidarı boyunca dokuz kez Milli Eğitim Bakanı değişmiş, yedi farklı bakan bu görevi yerine getirmiştir. Her bakan değişikliği ile birlikte milli eğitim politikalarında siyasi beklentilere göre değişiklikler meydana gelmiştir. Bu dönemde ABD ile girişilen yoğun ekonomik ve kültürel ilişkilerin bir sonucu olarak pek çok Amerikalı eğitimci Türkiye'de incelemeler yaparak raporlar hazırlamıştır. Uzmanların hazırladıkları raporlar Milli Eğitim Bakanları tarafından da, büyük ölçüde, uygulamaya konmuştur¹³⁵². Kurulduğu dönemlerde geleneksel bir eğitim anlayışı benimseyen DP, Amerika ile ilişkilerin arttığı dönemde Batıcı bir tavır takınmış, iki anlayışı bir arada olduğu karma politikalar Türk eğitim sistemini de derinden etkilemiştir. DP geleneksel değerlerin ağır basmasıyla İmam Hatip Okullarını, Yüksek İslam Enstitülerini açıp din derslerini zorunlu hale getirirken, diğer taraftan Batıcı değerlerin ağır basmasıyla da yabancı dille eğitim yapan kolejler

¹³⁵¹İlyas Topçu, *1946-1960 Yılları Arası Kars'ta Siyasi ve Sosyal Hayat*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kars, 2014, s. 240, 241.

¹³⁵²Toper Akbaba, *DP ve 27 Mayıs Dönemi Türk Eğitimi*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1998, s.72.

açmış, deneme programları başlatmış, Amerikan üniversite modeline göre Atatürk ve Orta Doğu Teknik ve Ege Üniversitelerini kurmuştur. Bu değerlerin zaman zaman çatışması toplumun sosyal organizasyonunun bozulmasına neden olmuştur. Sosyal yapıda meydana gelen bozulma ise 27 Mayıs askeri müdahalesine zemin hazırlamıştır. 27 Mayıs döneminde eğitimden beklenen en önemli iş, toplumun sosyal organizasyonunun yeniden sağlanması olmuştur¹³⁵³.

DP ve CHP ne kadar birbirini tenkit etse de uygulamalarda birbirinin takipçisi olmuştur. 1940 yılında kurulan Köy Enstitülerinin kuruluş amacı Cumhuriyet'in kazanımlarını korumak, onları yaygınlaştırmak ve de Atatürk inkılaplarını toplumun her katmanına yaymak düşüncesidir. Ancak enstitülerin köylü vatandaşlarda açığa çıkardığı bilinçten rahatsız olan dönemin CHP yöneticileri 1945'ten itibaren bu kurumları kapatmak için girişimlerde bulunmuştu. Enstitülerin kapatılması sürecinin başladığı bu dönemlerde enstitüler hakkındaki en önemli eleştiri, toplumdaki alt yapı değişikliği konusunda enstitülerin yeterli olmayacağıdır. O günün koşullarında yılda 2-3 bin okul, enstitülerdeki çalışmalar sayesinde inşa edilmiştir. Bu durum devlet-halk işbirliği ile büyük işler yapılabileceğini göstermiştir. CHP döneminde yapılan köy okullarının yetersiz olduğu eleştirisini getiren DP, 1951 yılında köylülerin okul yapımında görev alması uygulamasına son vermiştir. Yurdun her yerinde okul yapımı işini üstlenen DP, gerekli ekonomik kaynakları temin edemeyerek ülkede okul yapımı konusunda istikrarlı davranmamıştır¹³⁵⁴. 1940 yılında kurulan Köy Enstitüleri, 1954 yılında çıkarılan kanunla kapatılmıştır¹³⁵⁵.

İlköğretim alanında 1953 yılında hazırlanan İlköğretim Kanun tasarısı 1961 yılına kadar Meclisten geçirilememiş ve yürürlüğe konamamıştır. Orta öğretim alanında 1949 Dördüncü Milli Eğitim Şurası kararları uygulamaya konmuş, ortaokullardaki eğitimin, ilkokul eğitimini destekler nitelikte olması ve liselerde eğitimin 4 yıl olması kararlaştırılmıştır. Dönemin Mili Eğitim Bakanı Tevfik İleri, lisenin son yılının üniversiteye hazırlık yılı olmasına karar vermişken kendisinden sonra bakanlığa getirilen Celal Yardımcı döneminde liseler tekrar 3 yıla indirilmiştir. Bu dönemde ortaöğretim düzeyinde yoğun eğitim programlarının uygulandığı Deneme Liseleri ve bir çok dersin yabancı dilde okutulduğu özel kolejler açılmıştır¹³⁵⁶. Bunların dışında 1951

¹³⁵³ Akbaba, *a.g.e.*, s. 90-91.

¹³⁵⁴ Emre Kılıç, *Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2008, s.162-163.

¹³⁵⁵ İsmet Türkmen, "TBMM Zabıt Cerideleri Işığında Köy Enstitülerinin Kapatılış Sürecine Dair Bir Değerlendirme", *Kuruluşunun 70. Yılında Bir Toplum Değişim Projesi Olarak Köy Enstitüleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Çapa Matbaacılık, İstanbul, 2010, s.772.

¹³⁵⁶ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No.149, 2. Baskı, Ankara, 1985, s.325.

yılından itibaren çeşitli nedenlerle okula devam edememiş vatandaşlar için Akşam Sanat Okulları açılmaya başlanmıştır. 1957 yılında Fen liseleri kurulmaya başlanmıştır. Dönemin diğer önemli ortaöğretim kurumları ise Meslek ve Teknik Liseleridir. Farklı alanlarda meslek erbabı yetiştirme temeline dayanan mesleki ve teknik eleman okullarından ilki 1953-1954 eğitim öğretim yılında, İzmir’de açılan Motor Makine Okuludur. Ardından İstanbul’da Matbaacılık Okulu açılmıştır. 1950’li yıllarda ortaokul düzeyinde de eğitim verilen mesleki ve teknik eğitim, 1957’de öğrencilerin psiko-motor becerilerinin yetersiz kalışı ve derslerin küçük yaştaki çocuklara ağır gelmesi sebebiyle, lise ve dengi okullarda verilmeye devam etmiştir. Meslek ve Teknik Okulları, açılış hedeflerine uygun olarak dönemin ekonomisine büyük oranda katkı sağlamıştır.

DP’nin iktidarı süresince üzerinde en çok durduğu ve sayısal alanda ivme kazanılan eğitim kademesi yükseköğretim olmuştur. Parti, devraldığı 3 üniversite ve 8 yüksekokul sayısını 1960 yılında 7 üniversite ve 23 yüksekokula çıkarmıştır. 1946 yılında çıkarılan 4.936 sayılı üniversiteler kanunu ile ülkede köklü bir üniversiteler reformu gerçekleştirilmiştir. Bu kanunla Ankara ve İstanbul Üniversiteleri’nin özerklik elde etmiş olmasından rahatsızlık duyan hükümet, yeni kurulan üniversitelerin bu özerkliği elde etmesine imkân tanımamış, bu durum sonucunda DP iktidarı yılları üniversite çevrelerinin en çok rahatsızlık duydukları yıllar olmuştur. DP Doğu, Batı ve Orta Anadolu’da yeni üniversiteler kurmak gayesiyle yola çıkmış ve bu bağlamda Trabzon’da Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955), İzmir’de Ege Üniversitesi (1955), Ankara’da Orta Doğu Teknik Üniversitesi (1957) ve Erzurum’da Atatürk Üniversitesi’ni (1958) kurmuştur¹³⁵⁷.

DP döneminin üzerinde tartışılan eğitim politikaları arasında din eğitimi alanında yapılan çalışmalar olmuştur. 1950 yılında, ilkokullarda program dâhiline alınan, din eğitimi isteğe bağlıdır. Şöyle ki çocuğunun din dersi almasını istemeyen veli, okula vereceği bir dilekçe ile isteğini bildirir. Bunun dışında kalanlar için imtihan ve dersler otomatik olarak zorunludur¹³⁵⁸. 1951-1953 arasında 14 İmam Hatip Okulu, 1959 yılında bu okullara öğretmen yetiştirmek amacıyla beş farklı ilde İslam Enstitüleri açılmıştır¹³⁵⁹.

Halk eğitimi konusunda etkili çalışmaların yapılmadığını söyleyebileceğimiz DP döneminde 1951 yılında Halkevleri’nin kapatılmasının ardından, yaygın eğitim faaliyetlerine Milli Eğitim Bakanlığı içinde kurulan, Halk Eğitim Büroları ve Halkodaları’nda devam edilmiştir. 1960 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Halk

¹³⁵⁷Akyüz, *a.g.e.*, s. 331.

¹³⁵⁸Akyüz, *a.g.e.*, s.322.

¹³⁵⁹Zafer Tangülü, “Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar 2012, C.10, S.2, s. 396-397.

Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. DP döneminde Özel Eğitim alanında yapılan çalışmalar kısıtlı olmakla birlikte, 1951 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olan Sağır ve Dilsizler Okulu, Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiş, 1956 yılında çıkarılan bir kanunla güzel sanatlar alanında yeteneği olan çocukların eğitilmesi sağlanmıştır. 1958 yılında Rehberlik ve Araştırma Merkezi kurulmuştur¹³⁶⁰.

1958 yılında hazırlanan Milli Eğitim Raporu'na göre milli eğitim bütçesi 522.568.844 liradır. DP'nin eğitime verdiği önemi ortaya koymak için 1948 ile kıyaslama yapılan yazıda söz konusu tarihte eğitime ayrılan bütçenin ise 159.522.298 olduğu ifade edilmektedir. 1957-1958 ders yılında şehir, kasaba ve köylerde öğretim yapılan 20.434 ilkokul vardır. İlkokullardan 1.960'ı şehir ve kasabalarda, 18.471'i köylerde. Bu okullarda 45.923 asil ve vekil öğretmen ile 2.903 eğitimci görev yapmaktadır. 1957-1958 ders yılında ilkokullara devam eden öğrenci sayısı 2.256.646'dır¹³⁶¹. 1957-1958 ders yılında 103 lise, 6 kolej ve 438 müstakil ortaokul olmak üzere 547 okul mevcuttur. Ayrıca liseye bağlı 92 ortaokul mevcuttur. Aynı dönemde ortaokul ve liselerde okuyan öğrenci sayısı 230.651'dir. Öğretmen okullarının sayısı da 14'ü kız, 33'ü erkek olmak üzere toplam 47'dir. Bu okullarda 18.506 öğrenci mevcuttur¹³⁶².

3.2. 1950'YE KADAR TOKAT'TA EĞİTİM

3.2.1. İlk ve Orta Öğretim Kurumları:

Tokat'ta ilk ve ortaöğretim seviyesinde eğitim veren okullar Müslümanlar ve Gayrimüslimler için olmak üzere iki ayrı grupta değerlendirilebilir. Esat Aktaş'ın XIX. Yüzyıl'da Tokat Sancağı adlı yüksek lisans tezinden edindiğimiz bilgiler doğrultusunda, 1884-1885 yılında yayınlanan Sivas Vilayet Salnamesine göre Tokat ve ilçelerinde, ilkokul seviyesinde eğitim veren, Merkez'de 13, Niksar'da 35, Erbaa'da 96 ve Zile'de 39 Sıbyan Mektebi ve İbtidai Mektep vardır¹³⁶³.

Tokat'ta ilköğretimin bir üst seviyesi olarak kabul edilen Rüşdiye Mektebi 1870 yılında açılmıştır. 1880'li yıllarda Zile ve Niksar'da, 1891 yılında da Erbaa'da Rüşdiye mektebi bulunmaktadır. Tokat Rüşdiye Mektebi'nde 1881'de 36 öğrenci bulunmaktayken 1899-1900 ders yılında bu rakam 113'e ulaşmıştır. Zile Rüşdiye Mektebi'nde 1883'te 32 öğrenci bulunmaktayken, 1900-1901 ders yılında 47 öğrenci olduğu; Niksar'da 1883'te 41, 1900-1901 ders yılında 91 öğrenci olduğu, Erbaa

¹³⁶⁰Tangülü, a.g.m, s. 400.

¹³⁶¹*Tokat Sesi*, "Maarif Alanında Büyük İnkişaf", 15.01.1958, Nu.1.387, Y. 8,s.1.

¹³⁶²*Tokat Sesi*, "Maarif Alanında Büyük İnkişaf", 16.01.1958, Nu.1.388, Y. 8,s.1.

¹³⁶³Esat Aktaş, *XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Tokat Sancağı*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2009, s.105.

Rüşdiye Mektebi'nde 1900-1901 yılında 41 öğrenci bulunduğunu söylememiz mümkündür¹³⁶⁴.

1884 yılında Tokat Merkez'de 15, Erbaa'da 1, Zile'de 6, Niksar'da 4 adet bulunan medreseler, 1900 yılında Merkez'de 16, Erbaa'da 6, Zile'de 14, Niksar'da 7'ye yükselmiştir¹³⁶⁵.

Gayrimüslimlerin Tokat'ta açtığı okullar arasında da Sıbyan Mektepleri, İptidailer, Rüştiyeler ve İdadiler bulunmaktadır. 1884-85 ders yılında ilkokul seviyesinde Tokat Merkez'de 16, Niksar'da 2, Erbaa'da 42, Zile'de 1 Gayrimüslim Okulu bulunmaktadır. Üst seviyede 1'i Zile'de olmak üzere, 3 Rüşdiye ve Cizvit rahipleri tarafından kurulan 2 İdadi mektep de Gayrimüslimlere aittir¹³⁶⁶.

Ferit Acunsal tarafından 1947 yılında yayınlanan Gerçeklerin Diliyle Tokat isimli kitapta, ilgili tarihte Tokat'ta 230 okul bulunduğunu bildirmektedir. Bu okulların dağılımını aşağıdaki tabloda görmemiz mümkündür. 1947 yılı itibariyle Tokat'ta 3 Ortaokul, 1 Kız Sanat Enstitüsü ve Akşam Kız Sanat Okulu, 1 Orta Erkek Sanat Okulu bulunmaktadır. Tokat'ta ortaokuldan mezun olan gençlerin lise eğitimi için çevre illere gitmek zorunda kalması sebebiyle Tokat'ta bir lise yapılması gerektiği üzerinde durulmaktadır. 1947 yılında Tokat'ta mevcut 230 ilkokulda 343 öğretmen görev yapmaktadır. İl merkezine ve ilçelere bağlı bucak ve köylerde 16 gezici öğretmen bulunmaktadır. Bunların dışında teknik öğretime bağlı 3 adet köy kadınları kursunda, 1 adet köy demirci ve marangoz kurslarında 5 öğretmen daha çalışmaktadır¹³⁶⁷. 1947 yılında Tokat'ta mevcut okullar ve öğrenci sayıları tablo 3.1'de verilmiştir.

¹³⁶⁴ Aktaş, *a.g.e.*, s. 113,114,115.

¹³⁶⁵ Aktaş, *a.g.e.*, s. 116.

¹³⁶⁶ Aktaş, *a.g.e.*, s. 118.

¹³⁶⁷ Acunsal, *a.g.e.*, s. 139,140.

Tablo 3.1: 1947 Yılı İtibariyle Tokat'ta Mevcut Olan Okullar ve Öğrenci Sayıları¹³⁶⁸

Bulunduğu Yer	İlkokul	Öğrenci Sayısı	Ortaokul	Öğrenci Sayısı	Kız Sanat Enstitüsü ve Akş. Kız Sanat Okulu	Öğrenci Sayısı	Erkek Sanat Orta Okulu	Öğrenci Sayısı
Tokat Merkez	44	4.092	1	373	1	205	1	164
Artova	21	1.385	-	-	-	-	-	-
Erbaa	28	2.693	-	-	-	-	-	-
Niksar	27	2.759	1	224	-	-	-	-
Reşadiye	13	1.394	-	-	-	-	-	-
Turhal	29	2.698	-	-	-	-	-	-
Taşova	40	3.115	-	-	-	-	-	-
Zile	28	3.070	1	208	-	-	-	-
Toplam	230	21.206	3	805	1	205	1	164

Cumhuriyet'in ilanından 1950 yılına kadar Tokat'ta mevcut olan eğitim öğretim kurumları ile ilgili olarak İsmail Özer tarafından hazırlanan *Türkiye'de Şehir Araştırmaları Tokat (1923-1950)* adlı eserde ayrıntılı bilgiye ulaşmak mümkündür. Bu sebeple çalışmamızda 1950 sonrasında Tokat'taki eğitim kurumlarını ele aldık¹³⁶⁹.

3.2.2. Halkevleri ve Halkodaları:

Tokat Halkevi 24 Şubat 1933 tarihinde, Dil ve Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane, Köycülük, Tarih ve Müze şubeleri ile kurulmuştur¹³⁷⁰. 1938 yılında inşaatı tamamlanmış olan bina ile Tokat Halkevi bütün kollarına birer çalışma odası tahsis edebilecek hale gelmiş, bir kütüphane ile 500 kişilik büyük bir temsil ve Sinema salonuna da malik olmuştur. 1937-1938 yılları arasında Tokat Halkevi'nde 40 konferans, 2 sergi, 6 nişan töreni, 4 balo, 45 çaylı toplantı, 25 farklı kurumların toplantıları yapılmıştır. Aynı dönemde iki Halk Dershanesi, bir cezaevi okuma kursu, İl Bayındırlık Müdürlüğü tarafından 40 kişilik yol çavuşu yetiştirme kursu açılmıştır. 14 muhtelif temsil verilmiş, 625 hasta muayene edilmiş, 8 doğum gerçekleşmiş, 300 yoksula ilaç parası verilmiş, köylülere kitap ve gazete dağıtılmıştır. Kitap okuma salonuna 6.600 okuyucu gelmiştir¹³⁷¹.

¹³⁶⁸ Acunsal, a.g.e, s. 140.

¹³⁶⁹ İsmail Özer, *Türkiye Şehir Tarihi Araştırmaları: Tokat (1923-1950)*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2016, s. 43-87.

¹³⁷⁰ Selçuk Duman, *Bir Modernleşme Aracı Olarak Tokat Halkevi*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011, s.58.

¹³⁷¹ *Cumhuriyet'in 15. Yılında Tokat*, CHP Yayınları, Ankara, 1938, s. 10.

1939 yılında yaşanan deprem felaketinde Tokat Halkevi binası yıkılmıştır¹³⁷². 1944 yılında Tokat CHP teşkilatının girişimleri neticesinde, bir kısmı yeniden teşkilatlanmış olmak üzere, 6 Halkevi'ne ek olarak ve 61 Halkodası kurulmuştur¹³⁷³. 1945 yılında bu 61 Halkodası'ndan 58'i okul binaları ile köy odalarında faaliyet göstermektedirler¹³⁷⁴. 1951 yılında Halkevleri'nin kapatılmasının ardından Tokat'ta bulunan Halkevi şubesi dönemin Valisi Bekir Suphi Aktan tarafından Milli Eğitim Müdürlüğü emrine tahsis edilmiştir¹³⁷⁵. Turhal Hükümet binasının ilçe merkezine uzaklığından dolayı, merkezde yaşanan bir asayişsizlik durumunda sanıkları hükümet binasına götürmekte zorlanmaktaydı. Bu durumun çözümü olarak Turhal Kaymakamlığı tarafından Turhal Halkevi binası Çarşı Karakolu olarak tahsis edilmiştir. Halkevi bünyesindeki kütüphane ise Atatürk İlkokulu'na devredilmiştir¹³⁷⁶.

Tablo 3.2: 1944 Yılında Tokat'ta Kurulan Halkodalari¹³⁷⁷

	Bağlı Olduğu Kazası	Bağlı Olduğu Nahiyesi	Açılacağı Yer
1	Erbaa	Merkez	Endekpınar
2	Erbaa	Merkez	İverönü
3	Erbaa	Bidevi (Esençay)	Bidevi (Nahiye Merkezi)
4	Erbaa	Bidevi	Kuşuh (Şahinler)
5	Erbaa	Bidevi	Fidi (Akça)
6	Erbaa	Bidevi	Değirmenli
7	Erbaa	Bidevi	Tanoba
8	Erbaa	Hayati (Doğanyurt)	Hayati(Nahiye Merkezi)
9	Erbaa	Hayati	Tepekışla
10	Erbaa	Kozlu	Kozlu (Nahiye Merkezi)
11	Erbaa	Kozlu	Eksel (Koçak)
12	Erbaa	Sonusa (Uluköy)	Sonusa (Nahiye Merkezi)
13	Erbaa	Sonusa	Zuday (Yolbaşı)
14	Erbaa	Destek	Destek (Nahiye Merkezi)
15	Erbaa	Destek	Mercimek (Mercimekdüzü)
16	Erbaa	Destek	Boraboy (ya da Borabey-Gülbeyli)
17	Erbaa	Tekke	Tekke (Nahiye Merkezi)
18	Erbaa	Tekke	Beleşü
19	Erbaa	Tekke	Darma (Ballica)
20	Erbaa	Tekke	Dereli
21	Erbaa	Tekke	Geydoğan
22	Erbaa	Tekke	Yerkozlu
23	Erbaa	Tekke	Yukarıbaraklı
24	Erbaa	Karayaka	Ferenge (Üzümlü)

¹³⁷²Duman, *a.g.e.*, s. 63.

¹³⁷³BCA, FK: 490-1-0-0, YN: 1787-1248-1/28,29, 30, 12.11.1944.

¹³⁷⁴BCA, FK: 490-1-0-0, YN: 1787-1248-1/ 12,13, 29.09.1945.

¹³⁷⁵ *Tokat Postası*, "Kıymetli Valimiz Sayın Aktan'ın Gazetemize Beyanatı", Nu.3, Y.1, 02.11.1951.

¹³⁷⁶ *Tokat Postası*, "Turhal Halkevi", 09.02.1952, Nu.31, Y.1, s.1.

¹³⁷⁷ BCA, FK: 490-1-0-0, YN: 1787-1248-1/28,29, 30, 12.11.1944.

25	Erbaa	Karayaka	Holay (Ballıbağ)
Bağlı Olduğu Kazası	Bağlı Olduğu Nahiyesi	Açılacağı Yer	Ladik(Nahiye Merkezi)
27	Niksar	Ladik	Eskidir (Yapraklı)
28	Niksar	Çamiçi	Avara (Serenli)
29	Niksar	Merkez	Gayran (Yazıcık)
30	Niksar	Merkez	Çayköy
31	Zile	Merkez	Silis
32	Zile	Merkez	Yenimüslüman (Boztepe)
33	Zile	İğdir	İğdir (Nahiye Merkezi)
34	Zile	İğdir	Büyükkozlucu
35	Zile	İğdir	Küçükisa (Küçüközlü)
36	Zile	İğdir	Araplar (Alayurt)
37	Zile	İğdir	Kireçli
38	Zile	İğdir	Boldacı
39	Zile	İğdir	Çayır (Çayıroğlu)
40	Zile	İğdir	Kervansaray
41	Zile	İğdir	Kızılçın
42	Zile	İğdir	Maşat (Yalinyazı)
43	Artova	Çiftlik	Çiftlik (Nahiye Merkezi)
44	Artova	Saray	Saray (Nahiye Merkezi)
45	Reşadiye	Bereketli	Başçiftlik
46	Merkez	Turhal	Gülüt (Yazıtepe)
47	Merkez	Turhal	Çaylı
48	Merkez	Turhal	Çivril
49	Merkez	Turhal	Serpin (Yenisu)
50	Merkez	Turhal	Kelitovacıği (Ormanözü)
51	Merkez	Turhal	Çamlıca
52	Merkez	Pazar	Pazar(Nahiye Merkezi)
53	Merkez	Pazar	Dereköy
54	Merkez	Pazar	Dimorta (Gölyanı ya da Üzümlören)
55	Merkez	Pazar	Erkilet
56	Merkez	Dökmetepe	Dökmetepe (Nahiye Merkezi)
57	Merkez	Almus	Almus (Nahiye Merkezi)
58	Merkez	Gökdere	Bizeri (Akbelen)
59	Merkez	Merkez	Vavru (Oğulcuk)
60	Artova	Merkez	Kunduz (Kaza Merkezi)
61	Reşadiye	Merkez	Reşadiye (Kaza Merkezi)

3.3. 1950-1960 YILLARI ARASINDA TOKAT'TA EĞİTİM FAALİYETLERİ

3.3.1. Halk Eğitim Çalışmaları ve Halk Dershaneleri

Halk eğitim çalışmalarının amacı, örgün eğitim sistemlerine hiç girmemiş veya her hangi bir sebeple bu sistemden ayrılmış kişilerin sosyal ve kültürel ilerlemelerine

yardım etmektir. Bu amaçla 1926 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak Halk Terbiyesi Şubesi kurulmuş, daha sonra kapatılan bu şube 1952'de Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak yeniden açılmış, 1960'tan sonra da genel müdürlük konumuna getirilmiştir. 1927'de açılan Halk Dershaneleri, 1929'da açılan Millet Mektepleri¹³⁷⁸, 1930'da açılan Halk Okuma Odaları, 1932'de Halkevleri, 1940'ta Köy Enstitüleri gibi kurumlarla vatandaşların sosyal ve kültürel seviyeleri yükseltilmeye çalışılmıştır. 1950 yılından itibaren il merkezlerinde Halk Eğitim Merkezleri açılmaya başlamıştır¹³⁷⁹.

1929-1933 yılları arasında Tokat'ta açılan 761 Millet Mektebi'nde 747 öğretmen vatandaşlara okuma- yazma dersleri verdi. Bu süreçte, 15.545 kişi bu kurslardan diploma aldı. 1 Şubat 1950'de Tokat Halkevi'nde 2 dersane, Tokat Cezaevi'nde 2 dersane olmak üzere okuma-yazma kursları açıldı. Kurslar 3 ay sürdü. Halkevi'nde 150, cezaevinde 80 kişiye diploma verildi. Ayrıca İngilizce, Fransızca kursları da açıldı. Aynı dönemde Zile, Turhal ve Niksar Halkevleri'nde de vatandaşlara okuma-yazma kursları açıldı¹³⁸⁰.

Ayrıca mesleki ve teknik öğretimin gündüz eğitimlerine katılamayan ev hanımları ve çalışan kadınlar için Akşam Kız Sanat Okulları faaliyet göstermektedirler. Bu okullarda en az ilkokul mezunu kadınlar, haftada 3'er saatten toplam 6 saat eğitim görmektedirler. İlk olarak 1944-1945'te açılan okulda 83 öğrenci ve 3 öğretmen bulunmaktadır. 1949- 1950 yıllarına okul sayısı 2, öğrenci sayısı 179, öğretmen sayısı 2'dir. 1954-1955 yıllarında mevcut 2 okulda öğrenci sayısı 250'ye, öğretmen sayısı 3'e çıkmış; 1959-1960 yıllarında okul sayısı 4'e, öğrenci sayısı 320'ye, öğretmen sayısı da 5'e yükselmiştir¹³⁸¹.

1954 yılında Tokat İl Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin, gazetelere gönderdiği bir mektupta, Tokat'ta Halk Dershaneleri'nin maddi sebeplerle faaliyete geçirilemediğini bildirmiştir¹³⁸². Bu girişim olumlu yanıt bulmuş ve 1954 yılı Mart ayı

¹³⁷⁸Millet Mekteplerinde A ve B olmak üzere iki şube faaliyet göstermekteydi. A şubesinde yeni harflerle okuma-yazma öğretilmekteydi. B şubesinde ise okuma-yazma, hesap, sağlık bilgileri, yurttaşlık eğitimi verilmekteydi. Kurs süresi 4 ay idi. Haftalık 4 saat ders yapılıyordu. Tokat'ta 1934-1935 yılında 59 adet A şubesi, 23 adet B şubesi bulunmaktaydı. A şubesinden 867 kişi, B şubesinden 401 kişi mezun olmuştu. Bu rakamlar, okuma yazmanın yaygınlaşması ile birlikte, yıldan yıla düşerek devam etmiştir. 1959-1960 yılında 7 A şubesi ve 2 B şubesinden toplam 87 kişi mezun olmuştur. Bkz. *1973 Tokat İl Yıllığı*, s. 219.

¹³⁷⁹Sefer Ada, "Türkiye'de Yetişkin Eğitimi", *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu 07-09 Aralık 2005*, C.1, AKDITYK, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2010, s. 374, 382.

¹³⁸⁰Atilla Aydın, "Harf İnkılabı Sonrası Tokat'ta Açılan Millet Mektepleri ve Faaliyetleri", *01-03 Kasım 2012 Tokat Sempozyumu Bildirileri*, C.3, Tokat, 2013, s.76-77.

¹³⁸¹1973 Tokat İl Yıllığı, s. 216.

¹³⁸² 29.11.1953 tarih ve 178 sayılı gazetede yayımlanan Halk Dershaneleri ile ilgili taleplere cevaben; 1953 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilen "Halk Dersaneleri Geçici Yönetmeliği"

itibariyle Tokat Gaziosmanpaşa İlkokulu binasında, 14 yaşından büyük, okuma-yazma bilmeyen vatandaşlar için Halk Dershanesi A kursu açılmıştır. Kursta haftada 3 gün beş saat ders verilmesi, derslerin akşam saat 19.00'da başlatılması ve kursu başarıyla tamamlayan öğrencilere başarı belgesi verilmesi kararlaştırılmıştır¹³⁸³. 1956 yılında bu kurslar kasaba ve köylere kadar yaygınlaştırılmıştır¹³⁸⁴.

1940'lı yıllardan itibaren Tokat şehir merkezinde, ilçelerde ve köylerde vatandaşların yararlanabileceği çeşitli kurslar açılmıştır. Bunlar Kur'an kursları, kadınlara yönelik biçki dikiş kursları; erkeklere yönelik marangozluk ve demircilik kursları, yapı ve ormancılık kursları; köylerde gıda muhafaza ve beslenme kursları, nebati örücülük, arıcılık, konservecilik gibi hem günlük hayatı destekleyecek hem de vatandaşlara yeni ekonomik kaynaklar oluşturabilecek alanlarda kurslar açılmıştır¹³⁸⁵. Bu kurslar bazı zamanlarda özel firmalarca bazen de devlet tarafından desteklenmiştir. Singer dikiş makinası firmasının köylerde açtığı biçki- dikiş kursları buna örnek gösterilebilir¹³⁸⁶.

DP hükümetinin 1956 yılında 11 ilde başlattığı 4-K uygulaması 1957'de Tokat'ta ilk etapta 3 köyde faaliyete geçmiştir. 4- K teşkilatı Amerika'da uygulanan bir yaygın eğitim sistemidir. Sistemin işleyişi ile ilgili olarak Ziraat Vekâleti şube müdürlerinden Saadet Bozoğlu ve Refik Kokol Tokat'a gelerek bilgi vermişlerdir¹³⁸⁷. Köy ve kasabalarda 8-18 yaş arasındaki kız ve erkek çocukları gruplar halinde teşkilatlandırılarak onlara ziraat ve ev kadınlığı ile ilgili muhtelif mevzuları öğretmek suretiyle geleceğin iyi çiftçilerini, iyi ev kadınlarını ve iyi vatandaşlarını yetiştirmek amacıyla planlanan okul dışı eğitim ve öğretim sistemine 4 K çalışmaları denmektedir. Bu sistemde çalışmalar proje olarak ele alınır. Projeler ferdi ve toplum projeleri olarak ikiye ayrılır. Tavukçuluk, arıcılık, sebzeçilik, gıda, beslenme, buzağı yetiştirmesi, giyim gibi mevzular bireysel projeler kapsamında iken köy temizliği gibi konular toplum

esasları doğrultusunda Tokat vilayeti merkez, kazalar ve köylerde tahsil çağı dışında kalmış okuma-yazma bilmeyen vatandaşlar için geniş ölçüde ve 30 yerde Halk Dershanesi açılması kararlaştırılmıştır. Bu durum 23.12.1953 tarih ve 6479 sayılı Vilayet Umumi Meclisinde görüşülmüştür. Bu dersanelerde görev alacak öğretmenlere verilecek 7500 liralık ek ücret masrafları talep edilmiştir. Vilayet bütçesinin kifayetsizliği sebebiyle Umumi Meclis'te bu maksada ödenek ayrılmasının mümkün olmadığına karar verilmiştir. İl Milli Eğitim bu durum karşısında Özel İdare ve Milli Eğitim bakanlığına başvurmak sureti ile konu üzerine çalışmalarını devam ettirmektedir. Bkz. *Tokat Postası*, "Milli Eğitim Müdürünün Mektubu", 21.2.1954, Nu.202, Y.1, s.1

¹³⁸³*Tokat Postası*, "Halk Dershaneleri Açılıyor", 28.02.1954, Nu.204, Y.2, s.1; *Halk Sesi*, "Halk Dershanesi Açılıyor", 03.03.1954, Nu. 92, Y.1, s.2.

¹³⁸⁴*Yeni Erbaa*, "Kazamız İlkokullarında Okuma- Yazma Kursu Açılacak", 24.02.1956, Nu.182, Y.2, s.1.

¹³⁸⁵1973 Tokat İl Yıllığı, s. 217.

¹³⁸⁶*Turhal*, "Gezici Kadın Sanat Okulu Sergisini Açıyor", 12.06.1954, Nu.138, Y.2, s.1; *Yeni Erbaa*, "Akşam Kız Sanat Okulu Sergisi Singer Mağazası Vitrininde Açıldı", 11.06.1954, Nu.14, Y.1, s.1.

¹³⁸⁷*Tokat Sesi*, "Vilayetimizde 4-K Teşkilatı Kuruldu", 19.12.1957, Nu.1364, Y.8, s.1.

projeleri kapsamındadır¹³⁸⁸. Proje, alanlarında uzman köydeki öğrenciler ve veliler tarafından sevilen kişilerin liderliğinde yürütülür. Liderler çocukları teşkilatlandırmak suretiyle onları müşterek çalışmaya alıştırmak, arkadaşlık hissini kuvvetlendirmek, demokratik usullere göre seçim ve münakaşa yapılmasını öğretmek; konuşma, idare etme, kayıt tutma, rapor verme, bir işe başlama ve bitirme kabiliyetlerini inkişaf ettirmek, aileyi refaha kavuşturmak, ziraatı geliştirmek, en yeni metot ve bilgileri köye ulaştırmak 4-K'nın gaye ve maksatları arasında yer almaktadır. Sembolü dört yapraklı yoncadır. Her bir yaprak üzerinde K harfleri yazmaktadır bu harfler Kafa, Kalp, Kol ve Kuvvet kelimelerini temsil etmektedir. 4-K üyesi kafasını kollarını kuvvetini ve kalbini, kendisi evi köyü ve vatanı için iyi yollarda kullanarak iyiyi daha iyiyi yapması ve her gün en az bir kişiye iyilik etmeyi vazife sayan bir kimsedir¹³⁸⁹. 4- K Teşkilatının kendine ait bir de andı bulunmaktadır. Bu ant şöyledir; “*Kolumda kuvvet, kafamda bilgi, canımda sağlık, kalbimde sevgi, vatanımın milletimin yükselmesi için çalışır, Allah'a şükrederim*”¹³⁹⁰. 1958 yılında Niksar'ın Buz köyünde 4-K grubunun birinci proje yılı kutlanmıştır. Kutlamalarda tavukçuluk, hayvan bakımı, köy yollarının yapılması, köyün iç temizliği alanlarında yapılan yarışmalarda kazananlara hediyeler verilmiştir¹³⁹¹.

3.3.2. DP Dönemi'nde Tokat'ta Okullar

1938 yılında CHP tarafından hazırlanmış olan ve Cumhuriyet'in 15'inci yıl dönümünde Tokat'taki gelişmeler hakkında bilgi veren “Cumhuriyet'in 15. Yılında Tokat”, adlı kitaptan edindiğimiz bilgilere göre 1938 itibariyle vilayet genelindeki okul sayısı 76'dır. Bunlardan ikisi ortaokul, 74'ü ilkokuldur. Bu okullarda 5.654'ü erkek, 2.689'u kız olmak üzere toplamda 8.343 öğrenci öğrenim görmektedir. İlde tahsil çağında toplam 27.780 çocuk bulunmasına rağmen bunlardan 19.437'si okula gidememektedir¹³⁹².

1956 yılında Tokat Vilayeti Umumi Meclisince alınan karar doğrultusunda vilayet bütçesinden 600.000 lira maarif hizmetlerinde sarf edilmek üzere ayrılmıştır. Bu miktar 1956 yılı Tokat vilayeti bütçesinin üçte birine denk gelmektedir. Ödeneğin ayrılması konusunda Dâhiliye Vekâleti ve Cumhurbaşkanlığı da müsaade etmiştir¹³⁹³. 1959 yılında Vali Fazıl Kaftanoğlu ve Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin öncülüğünde Tokat'ta eğitim gören öğrencilerin kahvehanelerde sigara, kumar vb.

¹³⁸⁸Tokat Sesi, “4 K Nedir?”, 21.12.1957, Nu. 1.366, Y.8, s.1.

¹³⁸⁹Tokat Sesi, “4 K Nedir?”, 22.12.1957, Nu. 1.367, Y.8, s.1,2.

¹³⁹⁰Betül Tekinsoy, “Cumhuriyet Dönemi Erbaa'da Halk Eğitimi Denemesi: 4-K Teşkilatı”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu 25-26 Eylül 2014 Bildiri Kitabı*, C.1, Tokat, 2015, s.681-690.

¹³⁹¹Tokat Sesi, “4-K Başarı günü”, 29.10.1958, Nu.1.628, Y.9, s.1.

¹³⁹²Cumhuriyet'in 15. Yılında Tokat, s. 16.

¹³⁹³BCA, FK: 030-11-1-00, YN: 259-31-8-3, 30.05.1956.

zararlı alışkanlıkları edinmelerine engel olmak için, kahvehane sahipleri ile toplantı düzenlemiştir. Toplantıda, gençlerin kahvelere alınmamasını, aksi taktirde iş yerlerinin kapatılmasına varana kadar sert cezalar uygulanacağını bildirmiştir¹³⁹⁴. 1959 yılında İl Genel Meclisi Toplantısında bir yıllık faaliyetlerini ortaya koyan Vali Kaftanoğlu, Tokat vilayetinde, merkezde 27 okulda ve köylerde 255 okulda, 1959 itibariyle 712 ilkokul öğretmeni ve 35.581 öğrenci bulunduğunu ifade etmiştir¹³⁹⁵. Köy okulları inşaatı için 1959'da Maarif Vekâleti'nce 481.000 lira yardım yapılmıştır. Geçen yıldan devreden miktar ile bu rakam 548.865 lirayı bulmuştur. Mevcut tahsisat ile köylerdeki okulların inşaat ve tamirat işleri halledilecektir¹³⁹⁶.

1959 yılında Tokat Öğretmenler Birliği tarafından düzenlenen gecede konuşma yapan Kaftanoğlu “Allah’ın en çok sevdiği meslek sahipleri şüphesiz ki öğretmenlerdir” ifadelerini kullanırken Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin “Halis Cinlioğulları, Afife Ocaklar, Selim Yıldızlar, Cumhuriyet Devrinin yapıcı, elleri öpülecek mümtaz öğretmenleri olarak daima hatırlanacaklardır” ifadelerine yer vermiştir¹³⁹⁷.

Tablo 3.3: 1950 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 5 ve Yukarı Yaşlarda Tokat'ta Okuma Yazma Oranı¹³⁹⁸:

Toplam			Okuma Yazma Bilmeyen		Okuma Yazma Bilen				Meçhu l
Toplam	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Okula devam etmeyen		Okula devam eden		
					Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
325.697	161.523	164.174	107.931	145.734	37882	10.132	15390	7.713	915

Tablo 3.4: 1955 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 6 ve Yukarı Yaşlarda Tokat'ta Okuma Yazma Oranı¹³⁹⁹:

Toplam			Okuma Yazma Bilmeyen		Okuma Yazma Bilen				Meçhu l
Toplam	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Okuma Yazma Bilen		Yalnız Okuma Bilen		
					Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
306.632	150.934	155.698	84.942	129.525	65080	24.871	421	560	1.233

¹³⁹⁴Tokat Sesi, “Öğrencilerin Okul Dışı Haberleri ve Kahve Konusu İle Alakadar Olunuyor”, 03.06.1959, Nu.1.807, Y.9, s.1.

¹³⁹⁵Tokat Sesi, “Valimiz Kaftanoğlu'nun Genel Meclisteki İzahatları”, 03.12.1959, Nu. 1958, Y.10, s.1.

¹³⁹⁶Tokat Sesi, “20.11.1958 Tarihinden 21.11.1959 Tarihine Kadar Yapılan Vilayet Hizmetleri Raporu Özeti”, 11.12.1959, Nu.1.965, Y.10, s.1.

¹³⁹⁷Tokat Sesi, “Öğretmenler Toplantısı”, 15.12.1959, Nu.1.968, Y.10, s.1.

¹³⁹⁸Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, Yayın No: 410, İstanbul, 1961, s. 222.

¹³⁹⁹Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, Yayın No: 399, İstanbul, 1961, s.139.

Tablo 3.5: 1960 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 6 ve Yukarı Yaşlarda Tokat'ta Okuma Yazma Oranı

Toplam			Okuma Yazma Bilmeyen			Okuma Yazma Bilen			Meçhu l
Toplam	Erkek	Kadın	Topla m	Erkek	Kadın	Topla m	Erkek	Kadın	
350.958	176.392	174566	249903	103403	146500	101020	72.959	28.061	35

1950,1955,1960 nüfus sayım sonuçlarına göre hazırladığımız tablolardan da anlaşılacağı üzere Tokat'ta okuma yazma bilen vatandaşların sayısı her dönemde artış göstermiştir. Sayım sonuçlarında okuma yazma bilen erkeklerin sayısının, kadınların sayısından iki ila üç kat kadar fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni olarak ele aldığımız dönemde ailelerin kız çocuklarını okula göndermemeleri olabileceğini düşünmekteyiz.

3.3.2.1. İlköğretim

Tokat'ta faaliyet gösteren en eski İlkokullardan biri bugünkü adıyla Melik Ahmet Gazi İlkokulu'dur. Cumhuriyet öncesinde okul bir dönem Rüşdiye mektebi olarak, 1908 yılına kadar İdadi olarak, 1913'e kadar Behzat Merkez Mektebi adı ile 3 sınıflı olarak, 1913'ten 1927'ye kadar Yeşilirmak Okulu, 1927'de Cumhuriyet İlk Erkek Mektebi, 1928 yılından itibaren de İbn-i Kemal İlkokulu adı ile devam etmiştir¹⁴⁰⁰. Behzat Deresi'nin ıslahı münasebetiyle istimlak edilen İbn-i Kemal İlkokulu binasının temeli, Tokatlıların arzusunun uyularak yine aynı yerine yapılmak üzere 1954 yılında, atılmıştır¹⁴⁰¹. 1956 yılında inşaatı tamamlanan okul, çevre düzenlemesi ve yollarının yapılması da tamamlandıktan sonra eğitim öğretime başlamıştır¹⁴⁰².

Dabakhane-i Atik Mahallesi'nde bulunan Cumhuriyet İlkokulu, 1908 yılındaki sel felaketinde yıkılan bir medrese ve camiinin yerine inşa edilmiştir. 1911 yılında Kız Mektebi olarak açılan okul, 1928 yılında Cumhuriyet İlkokulu adını almıştır¹⁴⁰³.

Gazi Paşa İlkokulu, 1925 yılında bir tarafı Türk bir tarafı Fransız ustaları tarafından inşa edilmiş, 1928 yılında inşaatı tamamlanmış ve hizmete açılmıştır.

Kale İlkokulu'nun temeli 1951 yılında atılmıştır¹⁴⁰⁴. Beybağı Mahallesi'nde on sekiz sene önce başlanan okul inşaatının halen sonuçlandırılmaması 1952 yılında şikâyetlere sebep olmuştur¹⁴⁰⁵.

¹⁴⁰⁰Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü, *Tokat İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim*, Ofset 2000 Matbaacılık, Tokat, 1998, s.33.

¹⁴⁰¹*Genç Demokrat*, "İbn-i Kemal İlkokulunun Temeli Atıldı", 14.10.1954, Nu.43, s.1; *Turhal*, "Yeni İbni Kemal Okulunun Temeli Atıldı", 12.10.1954, Nu.186, s.1.

¹⁴⁰²*Tokat Sesi*, "İbni Kemal İlkokulu", 14.08.1956, Nu.957, s.1.

¹⁴⁰³Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü, *a.g.e.*

Vali Recai Güreli döneminde (1933-1936) Tekel binası yanında Yeşilbağ İlkokulu'nun temeli atılmış ancak yapılan bina cezaevi olarak değerlendirilmiştir. Mahalle çocukları ise metruk binalarda ders görmüşlerdir. Bu durum Tokat yerel basınında defalarca eleştirilere sebep olmuştur. 1956 yılında DP eğitim politikası kapsamında okul 119 bin liraya ihale edilmiştir¹⁴⁰⁶. Okul 1959'da tamamlanmış ve açılış töreni yapılmıştır. Okulun toplam maliyeti 350.000 liradır. Okul Yüksek Mimar Birsen Hanım tarafından inşa edilmiştir¹⁴⁰⁷.

Almus Atatürk İlköğretim Okulu 1926 yılında tek sınıfta 70-80 civarında öğrenci mevcuduyla eğitim-öğretime başlamıştır. Erbaa'da 1934 yılında, Kaymakam Hüseyin Ferit ve Başöğretmen Mümtaz Bey'in girişimleri ile "Mıntika Mektebi" olarak adlandırılan bir okulun temeli atılmıştır¹⁴⁰⁸. İlçede 1950 yılı başında eğitim veren üç okul bulunmasına rağmen bunlardan sadece birinin binası bulunmaktadır burada da çift tedrisat yapılmaktadır. Diğer okullar hayır cemiyetlerinin binalarında faaliyet göstermektedirler¹⁴⁰⁹. Erbaa Atatürk İlkokulu'nun temeli 22 Eylül 1950'de Vali Bekir Suphi Aktan tarafından atılmıştır¹⁴¹⁰. Okulun inşaatı 1951'de tamamlanmış ve eğitim-öğretime başlanmıştır¹⁴¹¹. 1954 yılında ilçede üç ilkokul bulunduğu, bu okullardan ikisinin binasının bulunduğu, birisinin ise binası bulunmadığı için sınıfların bir kısmının Çocuk Esirgeme Kurumu'na ait binada bir kısmının da ortaokulda gayri müsait şartlar altında eğitim verdiği bildirilmektedir. Halbuki ilçede Gazi Paşa, Kızılay ve Batı Mahalleleri'nin kesişme noktasında ilkokul için ayrılmış geniş bir arsa bulunduğu ve inşaatına hemen başlanırsa seneye burada eğitim verilebileceği konusu yerel gazetelere yansımıştır¹⁴¹². Yine ilçede faaliyet gösteren üç ilkokuldan biri olan Mithatpaşa Okulu binası olmadığı için ortaokul binasında eğitim vermektedir¹⁴¹³. Mithatpaşa İlkokulu'na bina temin etmek ve üç mahallenin birleştiği bir yerde bir ilkokul yapılması amacıyla İlkokul Yaptırma Derneği kurulmuştur¹⁴¹⁴. Derneğin yaptığı çalışmalar neticesinde Mithatpaşa İlkokulunun durumu göz önüne alınarak Tokat'a gönderilen Amerikan Tipi 6 okul barakasından ikisi Erbaa'ya nakledilmiştir. Her baraka iki derslik olup derslikler

¹⁴⁰⁴*Tokat Postası*, "Darısı Büyüğüne", 26.10.1951, Nu.1, Y.1, s.1; Tokat Sesi, "Kale İlkokulunun Temeli Atıldı", 23.10.1950, Y.2, Nu.108, s.1.

¹⁴⁰⁵Şirin Billur, "Bir Mektep Açılırsa Bir Hapishane Kapanır", *Tokat Postası*, 19.04.1952, Nu.51, Y.1, s.1.

¹⁴⁰⁶*Tokat Sesi*, "Yeşilbağ İlkokulu İhale Edildi", 15.08.1956, Nu.958, s.1; *Tokat Postası*, "Yeşilbağ İlkokulu İhale Edildi", Nu.337, s.1.

¹⁴⁰⁷*Tokat Sesi*, "Yeşilbağ İlkokulu Hizmete Açıldı", 19.03.1959, Nu.1.749, Y.9, s.1.

¹⁴⁰⁸*Yeni Tokat*, "Erbaa'da Mıntika Mektebi", 01.07.1934, Nu.21, s. 13.

¹⁴⁰⁹*Tokat*, "Milli Eğitim Çalışmaları", 29.03.1950, Nu.2, Y.1, s.3.

¹⁴¹⁰*Tokat Sesi*, "Erbaa'da İlkokul", 29.09.1950, Nu.3, s.1.

¹⁴¹¹*Tokat Postası*, "Milli Eğitim Haberleri" 11.12.1951, Nu.14, Y.1, s.1.

¹⁴¹²*Yeni Erbaa*, "Şehrimizin İlkokul İhtiyacı", 09.11.1954, Nu. 49, s.1.

¹⁴¹³*Yeni Erbaa*, 06.12.1955, Nu.159, Y.2, s.1.

¹⁴¹⁴*Yeni Erbaa*, "Şehrimizde İlkokul Yaptırma Cemiyeti Kuruluyor", 11.12.1959, Nu.565, Y.6, s.1.

60'ar kişiliktir. Bu barakalardan biri Batı Mahallesi'nde okul arsası olarak ayrılan arsaya kurulacak, diğeri Mithatpaşa İlkokulu için tahsis edilecektir¹⁴¹⁵.

Niksar Ulucan İlkokulu 1884 yılında Ulu Camii yanında Rüштиye Mektebi olarak kurulmuştur. 1913 yılında okul Camii Kebir İlk Mektebi adını almıştır. Okul binası I. Dünya Savaşı sırasında dispanser olarak kullanılmış, 1923 yılında ilkokul olarak yeniden eğitime açılmıştır. 1938 yılında yaşanan depremden zarar gören okul, 1942 yılındaki depremde tamamen yıkılmış, öğrenciler bir süre Zekeriya Kefeli'nin evinde eğitime devam etmiştir.

Turhal Atatürk İlkokulu 1914 yılında şimdiki Belediye binasının bulunduğu yerleşke içerisinde kurulmuştur. I. Dünya Savaşı sırasında askeri hizmet binası olarak kullanılan binada savaş sonrasında ilkokul olarak Arap harfleri ile eğitim verilmiştir. 1928-1929 yıllarında Latin harfleri ile eğitim verilen Turhal İlkokulu'nda ilk mezunlar 1932-1933 yılında verilmiştir. Tokat Milletvekili Bekir Şeyhoğlu bu okuldan mezun olmuş, okul ülkeye ve Tokat'a hizmet veren pek çok önemli meslek mensuplarını da yetiştirmiştir. 1919 yılında Atatürk, Amasya Tamimi'ni yayınladıktan sonra Erzurum'a giderken Turhal İlkokulu binasında Turhallı vatandaşlara Milli Mücadele'nin gerekçeleri ve Amasya Tamimi hakkında bilgi vermiştir. Bir müddet sonra okulun adı Atatürk İlkokulu olarak değiştirilmiştir¹⁴¹⁶. 1951 yılında Turhal'da bulunan eski Hükümet Konağı tadil edilerek ilkokul haline getirilmiştir¹⁴¹⁷. 1953 yılında Turhal'da bulunan İnönü İlkokulunun adı, Mehmet Akif İlkokulu olarak değiştirilmiştir¹⁴¹⁸. Turhal'da üç İlkokulda 100'e yakın kabakulak vakası ortaya çıkmış, yaşanan salgın dolayısıyla okullar 20 gün tatil edilmiştir¹⁴¹⁹.

Zile İstiklal İlkokulu 1919'da eğitim öğretime başlamıştır. Okulun bir kısmı kız mektebi bir kısmı da ana sınıfı olarak açılmıştır. 1927'de üç sınıflı ilkokula dönüştürülen okulda 1937'de beş sınıf açılması imkânı ortaya çıkmıştır. 1950 yılı başlarında ilçede öğrenci fazlalığından ilkokulda çifte öğretim yapılmaktadır¹⁴²⁰. Zile Kalesi yakınlarında metruk bulunan bir binanın tamir edilerek okul olarak kullanılacağı bildirilmiştir¹⁴²¹. Zile Kale İlkokulunun inşaatı 1951'de tamamlanmış ve eğitime başlanmıştır¹⁴²². 1954 yılında Zile'de İstiklal, İnönü ve Altınyurt İlkokullarının ikinci ve

¹⁴¹⁵*Yeni Erbaa*, "Şehrimize Gelen Okul Barakaları Kuruluyor", 22.12.1959, Nu.568, Y.6, s.1.

¹⁴¹⁶Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü, *a.g.e.*, s.89.

¹⁴¹⁷*Tokat Sesi*, "Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin ve Milli Eğitim çalışmaları", 03.04.1951,Y.1, Nu.49.

¹⁴¹⁸*Turhal*, 30.01.1953, Nu.14, Y.1, s.1.

¹⁴¹⁹*Turhal*, "Kabakulaktan Dolayı Okullar 20 Gün Tatil Edildi", 28.01.1954, Nu.90, Y.1, s.1.

¹⁴²⁰*Tokat*, "Milli Eğitim Çalışmaları", 29.03.1950, Nu.2, Y.1, s.3.

¹⁴²¹*Tokat*, "Zile'de Okul Binası Olacak Eski Bir Ev", 21.04.1950, Nu.12, Y.1, s.1.

¹⁴²²*Tokat Postası*, "Milli Eğitim Haberleri" 11.12.1951, Nu.14, Y.1, s.1.

üçüncü sınıflarında öğrenci mevcudundaki fazlalıktan dolayı çifte öğretim yapılmaktadır¹⁴²³.

1950 yılında okulu olmayan köylerde okul yaptırılması için Milli Eğitim Bakanlığı'nca 115 bin lira gönderilmiştir. Ayrıca binaların kereste ihtiyacı da Milli Eğitim tarafından karşılanacaktır. Bu yıl Almus'a bağlı Tiyeri, Mamu, Turhal'ın Biçin, Artova'nın Musaköy, Taşova'nın Yornuz (Çakırsu), Karlık, Erbaa'nın Çandırlar (Aşağı ve Yukarı Çandır), Reşadiye'nin Tavara (Karlıyayla) köylerinde okul ve Almus bucağı merkezi ile Erbaa'da birer sağlık memuru evi olmak üzere on bina yapılacaktır. Köy okulları içerisinde öğretmen evleri de vardır¹⁴²⁴. Okul inşaatlarının vatandaşlar tarafından yapıldığı dönemde (1947 öncesi) kullanılan kerpiç malzeme sağlam olmadığı için kısa bir süre sonra okulların tamir ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Okulların yapımında maddi–manevi görev alan köylüler, tamirat konusunda, devletin destek olmasını beklemektedirler¹⁴²⁵.

1951'de Artova'nın Hoday (Çelikli), Reşadiye'nin Hatipli, Almus'un Kınık (Cibril) köylerinde öğretmenevinin de içinde bulunduğu birer yeni okul yapılmış bu okul inşaatlarına 60 bin lira harcanmıştır. İl Genel Meclisi'nde 1952 yılında 10 okul daha yapılması teklifi kabul edilmiştir. Niksar'da yanan Gazi Ahmet Okulu'nun yerine yeni bir okul yapılmasına karar verilmiştir. Okullar için 600 tabure ve 150 masa yaptırılmıştır. Selden zarar gören okullar da tamir edilmiştir. Tokat Postası gazetesi, DP'nin eğitim mevzuuna önem verdiğini; CHP döneminde, Tokat ve bunun gibi pek çok Anadolu kentinin benzer sıkıntılar yaşadığını, yeterli yatırım yapılmadığını ifade etmektedir¹⁴²⁶.

İl Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin'in¹⁴²⁷, Tokat'ta okul sayısının artmasında, eğitim faaliyetlerinin gelişmesinde önemli katkısı bulunmaktadır. Esin, ilçe ve köylere yaptığı gezilerle, buralardaki okullarda yaşanan aksaklıkları tespit etmiş ve

¹⁴²³Turhal, "Zile'de 3 İlkokulda Çifte Tedrisat Yapılıyor", 21.10.1954, Nu.190, s.1.

¹⁴²⁴Tokat, "Yeniden On Köyde Okul ve Sağlık Memuru Evi Yapılacak", 17.04.1950, Nu.10, Y.1, s.2.

¹⁴²⁵Tokat, "Köy Okulları Binaları", 08.07.1950, Nu.29, Y.1, s.1.

¹⁴²⁶Tokat Postası, "Milli Eğitim Haberleri" 11.12.1951, Nu.14, Y.1, s.1.

¹⁴²⁷Necmettin Esin; aslen Kerküklü olup, Lozan Barış Antlaşmasından sonra Türkiye'ye gelmiştir. 1931 yılında Adana Erkek Öğretmen Okulundan, 1937 yılında Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Edebiyat bölümünden mezun olmuştur. Adana, Bayburt, Bafra, Ankara, Tokat gibi Anadolu şehirlerinde Edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Adana ve Ankara'da İl Milli Eğitim Müdür yardımcılığı, Tokat'ta da İl Milli Eğitim müdürlüğü yapmıştır. Kerkük'e duyduğu özlemin de etkisiyle şiirlerinde memleket hasreti konularına ağırlık vermiştir. Dağ Kızı, Ürperen Okyanuslar, Beyaz Yeleler, Atıl, Bana Güneş Vurmalı, bilindik eserlerinden birkaç tanesidir. <http://www.kerkukgazetesi.com/kose-yazisi-basligi-3/>; <http://blog.milliyet.com.tr/unutulmus-bir-sair-necmettin-esin-i-anmak/Blog/?BlogNo=529407>; Ömer Çakır, "Gazi'li Şairler Hakkında Bir Araştırma" *Gazi Türkiyat Enstitüsü Dergisi*, C.1,S.9,Y.2011, s.39-40.

bunların giderilmesine dikkat etmiştir¹⁴²⁸. Okullardaki şartların iyileşmesi, öğrencilerin sağlıklı gelişiminin temin edilmesi için okul-aile birliği ve veliler de gayret sarf etmektedir. Turhal Atatürk Okulu aile birliğinin çalışmalarıyla, okuldaki fakir öğrencilere her gün okulda sıcak yemek verilmeye başlandığı bildirilmektedir¹⁴²⁹.

Cumhuriyet hükümetlerinin uyguladığı eğitim politikalarına rağmen köylerde okuma yazma oranının düşük olduğu 1953 yılında Tokat merkeze bir buçuk saat mesafede bulunan bir köyde muhtar seçimlerinde açıkça ortaya çıkmıştır. Tokat Postası gazetesinde Mehmet Tokatlı tarafından kaleme alınan yazıda köydeki okuma yazma oranının düşüklüğü ile ilgili olarak “135 seçmenden 102’si oy kullandı; bu 102 kişiden 11’inin imza attı geri kalan 91 vatandaş mühür ve parmak bastı; 65 kadın seçmenden hiç biri imza atmadı” şeklinde ifade etmiştir. Yazar, bu durum karşısında “altmış beş kadından birinin olsun imza atmasını ne çok isterdim, fakat ne yazık ki parmaklarını basarken bile çekingen çekingen titiyorlardı”, imza atan 11 kişiden üçünün de kendi imzası dışında bir şey bilmediğini bildirmiş ve “otuz yıllık Atatürk inkılabı bir buçuk saatlik köye gelememiş” diyerek köylerde eğitimin geliştirilmesinin önemini vurgulamıştır¹⁴³⁰.

1954 eğitim-öğretim yılı başında köy ilkokulları hariç Tokat merkezde öğretmen sayısı yeterli iken Turhal’da ortaokulda boş kalan kadrolar olduğu, Akşam Kız Sanat Okulu’nun öğretmen yetersizliği sebebiyle eğitime başlayamadığı bildirilmektedir¹⁴³¹. Gerekli görülen durumlarda branş öğretmenleri yerine ilkokullardan öğretmen tayin edilmektedir¹⁴³². Bunun yanında öğrenci sayısının fazla oluşu sebebiyle de derslik sıkıntısı yaşanmaktadır¹⁴³³.

1956 yılında okulsuz köy kalmaması gayesiyle Tokat ili dâhilinde yedi köy okulunun daha ihalesi ilan edilmiştir. Bu okullar Zile Ernabadi (Karakuzu), Nıksar Kızıldere, Reşadiye İsmailiye ve Karacaviran (Karacaören), Artova Bebekderesi ve Almus’un Kafalıköprü köylerinde açılacaktır¹⁴³⁴. Bunun yanında tamire ihtiyacı olan 8 okul da esaslı bir bakımdan geçirilecektir¹⁴³⁵. İnşaatı başlanan bu okullardan Artova’da ikisi 1956 Ekim ayında tamamlanmış ve eğitime başlanmıştır¹⁴³⁶. Erbaa Merkez

¹⁴²⁸Tokat Sesi, “Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin ve Milli Eğitim çalışmaları”, 03.04.1951,Y.1, Nu.49.

¹⁴²⁹Tokat Postası, “Turhal Haberleri”, 02.04.1952, Nu.48, Y.1, s.1.

¹⁴³⁰Mehmet Tokatlı, “Köylümüzde Eğitim”, Tokat Postası, 26.12.1953, Nu.177, Y.2, s.1.

¹⁴³¹Turhal, “Öğretmen Durumu”, 02.09.1954, Nu.170, Y.2, s.1.

¹⁴³²Turhal, “Ortaokul Öğretmen Kadromuz”, 12.10.1954, Nu.186, Y.2, s.1.

¹⁴³³Turhal, “Okul ve Öğretmen”, 14.09.1954, Nu.175, 1.

¹⁴³⁴Tokat Sesi, “Vilayetimizde Yedi Köy Daha Okula Kavuşuyor”, Nu.862, Y.6, s. 1.

¹⁴³⁵Tokat Sesi, “Yeni Yapılacak Köy Okulları”, 29.04.1955, Nu.869, Y.6, s.1.

¹⁴³⁶Genç Demokrat, “İki Yeni ilkokul Hizmete Girdi”, 14.11.1956, Nu.350, Y.3, s. 1.

kazasına bağlı İskili (Demirtaş) köyünde 39.000 liraya yaptırılan İlkokul, Vali Fazıl Kaftanoğlu tarafından açılmıştır¹⁴³⁷. 1957 yılında Gömeç (Kömeç) Köyü İlkokulu'nun temeli Vali Fazıl Kaftanoğlu tarafından atılmıştır¹⁴³⁸. Erbaa'nın Sokutaş, Gölönü, Aydınsofu, Deminikarkın¹⁴³⁹ köyleri ilkokullarının inşaatına da 1957 yılında başlanmıştır¹⁴⁴⁰. 1950- 1957 yılları arasında Tokat'ta 54 köy okulu için 1.275.616 lira sarfedilmiştir¹⁴⁴¹. 1959 yılında Zile'de yeni bir ilkokul inşaatına başlanmıştır¹⁴⁴². 1959 yılında Valilik, DP İl Başkanlığı ve Okul Yaptırma Derneği'nin katkılarıyla Örtmeliönü İlkokulu'nun temeli atılmıştır¹⁴⁴³. Hükümetten 1958 ve 1959 yıllarında, köy okulları için, gönderilen toplam 548.865 lira ile 1959 yılında Artova'nın Y. Avara ve Karaoluk; Niksar'ın Alahtıyan (Günebakan); Reşadiye'nin Kapalı (ya da Kapaklı), Elmacık, Çilehane; Zile'nin Çakırcalı köylerinde 7 köy ilkokulunun yaptırılması programlanmıştır¹⁴⁴⁴. Bu okullardan Kapalı (ya da Kapaklı) ve Elmacık İlkokulları 1959 ders yılında hizmete açılmıştır. Aynı yıl Turhal: Erkilet; Artova: Tucuk (Ekinli), Ağamusa, Tuzla; Tokat: Biskincik (Dereyaka) okulları da açılmıştır. Geçmiş yıllarda yapılmış olan Tokat: Emirseyit, Bozatalan, Çerçi, Behram ; Turhal: Farnı (Bağlarbaşı), Dökmetepe; Zile: Kozdere; Niksar: Bideze (Yakınca), Leis (Korulu); Erbaa: Hosan (Salkımören) olmak üzere 10 köy okulu da tamir edilmiştir.

Tablo 3.6: 1926-1960 yılları arasında Tokat'ta İlkokul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları¹⁴⁴⁵

Yıllar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı			Öğrenci Sayısı		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1926-1927	74	150	113	37	4.918	3.965	953
1934-1935	80	179	149	30	8.598	5.894	2.704
1939-1940	89	203	156	47	10.342	7.307	3.035
1944-1945	199	347	288	59	17.689	11.845	5.844
1949-1950	265	548	447	101	25.131	16.498	8.633
1954-1955	236	587	465	122	27.359	16.956	10.403
1959-1960	278	726	580	146	36.826	23.713	13.113

¹⁴³⁷Yeni Erbaa, "İskili Köyü Okulu Açıldı", 16.10.1956, Nu. 247, Y.2, s.1.

¹⁴³⁸Genç Demokrat, "Gömeç (Kömeç) Köyü İlkokulunun Temeli Atıldı", 01.07.1957, Nu.538, Y.3, s.1; 1957 yaz tatili başında Gömeç köyü İlkokulu ve Öğretmen Lojmanının temelini atan Vali Kaftanoğlu, tören sırasında 1957 yılında Tokat'ta 20 okul yapılacağını söylemiştir. Yılsonunda bu rakama ulaşılmasa da köylerde yeni okullar inşa etmeye devam edilmiştir. Bkz. Tokat Sesi, "Bu Yıl Köylerimize 20 Okul Yapılacak", 29.06.1957, Y.8, Nu.1227, s.1.

¹⁴³⁹Tokat Sesi, "Deminikarkın (Kargın) Köyüne Okul Temeli Atıldı", 10.09.1957, Nu.1282, Y.8, s.1.

¹⁴⁴⁰Yeni Erbaa, "Kazamızın Üç Köyü Daha Okula Kavuşuyor", 04.06.1957, Nu.313, Y.2, s.1.

¹⁴⁴¹Tokat Sesi, "1950-1957 Vilayetlerde Yeni Eserler", 05.10.1957, Nu.1.301, Y.8, s.1.

¹⁴⁴²Tokat Sesi, "Zile'de Yeni İlkokul", 30.05.1959, Nu.1.804, Y.9, s.1.

¹⁴⁴³Tokat Sesi, "Örtmeliönü İlkokulu", 23.06.1959, Nu.1.820, Y.9, s.1.

¹⁴⁴⁴Tokat Sesi, "20.11.1958 Tarihinden 21.11.1959 Tarihine Kadar Yapılan Vilayet Hizmetleri Raporu Özeti", 11.12.1959, Nu.1.965, Y.10, s.1.

¹⁴⁴⁵1973 Tokat İl Yıllığı, s. 214.

3.3.2.2. Ortaöğretim

1949-1950 eğitim-öğretim yılında Tokat'ta 5 ortaokul bulunmaktadır. Bu okullarda 34'ü erkek, 15'i kadın olmak üzere toplam 49 öğretmen görev yapmaktadır. Tokat'taki ortaokullarda 1950 yılında 765'i erkek, 150'si kız toplamda 915 öğrenci bulunmakta bunların 158'i diploma almıştır¹⁴⁴⁶.

Aynı yıl Tokat'ta hizmet veren orta dereceli Meslek Okulu 2 adettir. Bu okullar 138 öğrencisi bulunan Erkek Sanat Enstitüsü ve 80 öğrencisi bulunan Kız Sanat Enstitüsü'dür. Kız Sanat Enstitüsü ve Akşam Kız Sanat Okulu 1942-1943'te eğitime başlamıştır¹⁴⁴⁷. Bunların yanında bir de Orta Erkek Sanat Okulu bulunmaktadır. Bu okullarda toplam 218 öğrenci eğitim almakta, 15'i kadın, 18'i erkek olmak üzere 33 öğretmen görev yapmaktadır¹⁴⁴⁸. 1949-1950 ders yılında Kız Enstitüsü'nün toplam bütçesi 63.184 lira, Erkek Sanat Enstitüsü'nün toplam bütçesi 79.483 liradır¹⁴⁴⁹. Tokat'ta yayın yapan yerel gazetelerde kız çocuklarının eğitiminde ve ekonomiye katkı sağlamalarında önemli bir yeri olan Kız Enstitüsü'nün faydalarından bahsedilmiş, vatandaşların kızlarını buralara göndermesi tavsiye edilmiştir¹⁴⁵⁰. 1951 yılında Kız Enstitüsü için bir bina tahsis edilmiştir¹⁴⁵¹. 1956 yılına kadar Tekel binası karşısındaki blok binalarda hizmet veren Erkek Sanat Enstitüsü'nün yeni binasının temeli 1956 yılında Su İşleri binası yanında atılmıştır¹⁴⁵². Aynı yıl Kız Enstitüsü için de arsa tahsis edilmiştir¹⁴⁵³. 1952 yılında Turhal Ortaokulu Müdürü Adnan Özsel'in girişimleri ve Okul-Aile Birliği ve Şeker Kooperatifi'nin maddi destekleri ile okula bir sinema makinesi alınmıştır¹⁴⁵⁴.

1953-1954 eğitim-öğretim yılında bu okullara ilaveten bir de İmam Hatip Okulu açılmış bulunmaktadır¹⁴⁵⁵. İmam Hatip Okulu'na kayıtlı 76 öğrencinin tamamı erkektir.

¹⁴⁴⁶Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *1951 İstatistik Yıllığı*, C.19, Nu.332, Ankara, s.189.

¹⁴⁴⁷Tokat Millî Eğitim Müdürlüğü, *a.g.e.*, s.32.

¹⁴⁴⁸1951 İstatistik Yıllığı, s.193.

¹⁴⁴⁹Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *1949-1950 Milli Eğitim, Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri*, Yayın Nu.336, Ankara, 1952, s. 190,191,196,197.

¹⁴⁵⁰*Tokat Sesi*, "Kız Enstitüsünün Faydaları", 29.09.1950, Nu.3, s.3.

¹⁴⁵¹*Tokat Sesi*, "Millî Eğitim Müdürü Necmettin Esin ve Millî Eğitim çalışmaları", 03.04.1951,Y.1, Nu.49.

¹⁴⁵²*Tokat Sesi*, "Erkek Sanat Enstitüsü Binasının Temeli Atıldı", 01.06.1956, Nu. 898, Y.6, s.1; *Genç Demokrat*, "Tokat Erkek Sanat Enstitüsünün Temeli Dün Atıldı", Nu.31.05.1956, Nu. 219, s.1.

¹⁴⁵³*Tokat Postası*, 14.06.1956, Nu.290, Y.2, s.1.

¹⁴⁵⁴*Tokat Postası*, "Adnan Özsel'in Çok Yerinde Bir Hareketi", 29.03.1952, Nu.45, Y.1, s.1.

¹⁴⁵⁵Tokat İmam Hatip Okulunun açılması hakkındaki emir valiliğe gelmiş, İl Millî eğitim Müdürlüğünde çalışmalara başlanmıştır. Okula Meslek Öğretmeni olarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mezunlarından iki öğretmen tayin edilmiş, müdür, müdür yardımcısı, kâtip ve hizmetli kadroları da gönderilmiştir. Kültür Dersleri için ise Lise öğretmenleri görevlendirilecektir. Tokat Hayratı Onarma Derneği idare heyeti bu hayırlı maksat için ödenek ayırmış, bu ödenekle sıra, masa, tahta, sandalye, yazihane ve dolap gibi okul eşyalarının temin edilmesi sağlanmıştır. Bkz. *Tokat Postası*, " Tokat İmam

Okulun toplam 4 erkek öğretmeni bulunmaktadır¹⁴⁵⁶. Erkek Sanat Okulu, Kız Sanat Enstitüsü, Erkek Sanat Enstitüsü ve İmam Hatip Okullarının toplamında 344 öğrenci öğrenim görmekte, 39 öğretmen de görev yapmaktadır¹⁴⁵⁷. Tokat İmam Hatip Okulu Müdürü, ikinci ders yılı açılışında okulun hedeflerini “*müterakki hayat görüşüne sahip, müspet bilgilerle teçhiz edilmiş münevver adamları yetiştirmek zorundayız*” sözleriyle ortaya koydu¹⁴⁵⁸. Gazetelerde Tokat İmam Hatip Okulu’nun ikinci devresinin (lise bölümü olabilir) 1957-1958 yılında açılacağı bildirilmiştir¹⁴⁵⁹.

1959-1960 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde Tokat’ta mesleki okul sayısı 7’ye çıkmıştır. Kız ve Erkek Sanat Enstitüleri, Erkek Sanat Ortaokulu ve İmam Hatip Ortaokulu’nun yanında bir Kız Sanat Enstitüsü, İmam Hatip Lisesi ve bir de Meslek Lisesi açılmıştır. Bu okullarda toplam öğretmen sayısı 49’a; öğrenci sayısı 876’ya yükselmiştir. Kız ve Erkek Sanat Okulları her eğitim öğretim yılı sonunda, yıl boyunca ürettiklerini çeşitli etkinliklerle sergilemişlerdir¹⁴⁶⁰. 1955 yılında iki okul, ihtiyaç sahibi öğrenciler yararına Milli Eğitim Kitaplığı’nda balo düzenlemişlerdir¹⁴⁶¹. 1956’da Erbaa Karayaka kasabasında iki yıldır faaliyet gösteren 95 numaralı gezici köy demirci ve marangozluk kursu öğrencileri ve Aladon (Bölücek) köyü Akşam Kız Sanat Okulu öğrencileri faaliyetlerini gösteren birer sergi açmışlardır¹⁴⁶². 1956’da Karayaka’da Akşam Kız Sanat Kursu açılmıştır¹⁴⁶³.

1954 yılında çıkarılan Demokrat Artova gazetesinde vatandaşlar, Artova’da ortaokul bulunmadığı için öğrencilerin Sivas, Tokat veya Zile’ye giderek okuduklarını bunun da maddi ve manevi külfet yarattığını bildirmişlerdir¹⁴⁶⁴. 1956 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’ndan sağlanan ödenekle inşaatına başlanan okul¹⁴⁶⁵, 1957 yılında Artova Kaymakamı Eyüp İskender başkanlığında, vatandaşların kurduğu “Okur

Hatip Okulu Kayıt Kabul Şartları”, 02.08.1953, Nu.144, Y.2, s.1; Tokat İmam Hatip Okulu 1 Ekim 1953’te eğitim- öğretime başlamıştır. Bkz. *Tokat Postası*, 04.10.1953, Nu.162, Y.2, s.1; *Turhal*, “Tokat’ta İmam Hatip Okulu Açıldı”, 06.10.1953, Nu.50, Y.1,s.1.

¹⁴⁵⁶Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü, *a.g.e.*, s. 37.

¹⁴⁵⁷1973 Tokat İl Yıllığı, s. 215.

¹⁴⁵⁸*Genç Demokrat*, “İmam Hatip Okulu İkinci Ders Yılına Başlarken”, 23.09.1954, Nu.37, Y.1, s.2.

¹⁴⁵⁹*Genç Demokrat*, “Şehrimiz İmam Hatip Okulu İkinci Devresi Bu Ders Yılında Faaliyete Geçiyor”, 12.07.1957, Nu.544, Y.3, s.1.

¹⁴⁶⁰*Tokat Sesi*, “Lisede Resim ve Elişleri Sergisi”, 02.06.1956, Nu.898, Y.6, s.1.

¹⁴⁶¹*Halk Sesi*, “Kız ve Erkek Sanat Okulları Balosu”, 17.02.1955, Nu.184, Y.2, s.1.

¹⁴⁶²*Yeni Erbaa*, “Aladun’da Akşam Kız Sanat Okulu Sergi Açtı”, “Karayaka’da Sergi”, 08.05.1956, Nu.203, Y.2, s.1.

¹⁴⁶³*Yeni Erbaa*, “Karayaka’da Akşam Kız Sanat Kursu Açıldı”, 26.10.1956, Nu.250, Y.2, s.1.

¹⁴⁶⁴*Demokrat Artova*, “Ortaokul İhtiyacımız”, 07.10.1954, Nu.9, s.1.

¹⁴⁶⁵*Tokat Sesi*, “Artova Ortaokulu”, 14.08.1956, Nu.957, s.1.

Sevenler ve Kaza Kalkındırma Derneği'nin¹⁴⁶⁶ girişimleri ile inşa edilmiş ve aynı yıl eğitime başlamıştır¹⁴⁶⁷. Okul binası daha sonra lise olarak kullanılmıştır¹⁴⁶⁸.

Niksar Ortaokulu 1943 yılında okul sevenler derneğinin çalışmaları neticesinde yapılmış, 1944 yılında özel okul olarak eğitime başlamış, 1945 yılında da Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. 1947 yılında okulun yanına bir de pansiyon inşa edilmiştir¹⁴⁶⁹.

1952 yılında Reşadiye'de ortaokul inşaatı için vilayet tarafından 800 liralık bir yardım yapılmıştır¹⁴⁷⁰. 1952 yılında Taşova'da ortaokul yaptırmak üzere dernek kurulmuş¹⁴⁷¹. 1957 yılında Almus Ortaokulu'nun temeli Almus Barajı temeli ile birlikte atılmıştır¹⁴⁷².

Erbaa Ortaokulu 1948 yılında vatandaşların teşebbüsleri ile kurulmuştur. İlkokuldan mezun olan gençler ortaokula rağbet göstermişlerdir. Ancak okulun kuruluşundan 1954 yılına kadar hiç bu kadar öğretmen sıkıntısı çekmediği, 1954 eğitim öğretim yılına biri idareci olmak üzere dört öğretmenle başladığı ve okula acilen branş öğretmeni tayin edilmesi gerektiği konusundaki talepler, ilçedeki gazetelere yansımıştır¹⁴⁷³. Erbaa Ortaokulu öğrencilerinden son sınıf öğrencisi Nihat Dalay isimli bir genç "İnilti" ve "Kore'de Türk Süngüsü" adlı iki şiir kitabı çıkarmıştır¹⁴⁷⁴. Erbaa Ortaokulu'nda verilen eğitim, düzenlenen sosyal faaliyetler ve öğrencilerin aktif katılımları göz önüne alındığında okul, İl Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin tarafından, "bölgesinde örnek teşkil edebilecek bir okul" olarak değerlendirilmiştir¹⁴⁷⁵. 1960 ders yılında Erbaa Ortaokulu'na kaydolun öğrenci sayısı 210'u aşmıştır¹⁴⁷⁶.

¹⁴⁶⁶1955 yılında Artova'da ortaokul yaptırmak için gerekli maddi kaynağı sağlamak üzere kurulan dernek, vatandaşların yardımlarının yanında, 1956 yılında güreş müsabakaları da düzenlemiştir. Bkz. *Demokrat Artova*, "Davet", 03.03.1955, Nu.46, Y.1, s.1; *Demokrat Artova*, "Bir Abide Kuruluyor", 07.06.1956, Nu.139, Y.2, s.1.

¹⁴⁶⁷*Genç Demokrat*, "Artova Ortaokulu Talebe Kaydına Başladı", 25.09.1957, Nu.608, Y.3, s.1.

¹⁴⁶⁸Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü, *a.g.e.*, s. 68.

¹⁴⁶⁹Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü, *a.g.e.*, s. 77.

¹⁴⁷⁰*Tokat Postası*, "Reşadiye'de Okul İnşaatı", 18.06.1952, Nu.68, Y.1, s.1.

¹⁴⁷¹*Tokat Postası*, "İlan", 02.02.1952, Nu.29, Y.1, s.2.

¹⁴⁷²*Genç Demokrat*, "Almus Ortaokulunun Temeli Atıldı", 26.10.1957, Nu.635, y.3, s.1.

¹⁴⁷³*Yeni Erbaa*, "Ortaokulun Öğretmen İhtiyacı", 10.09.1954, Nu.32, Y.1, s.1.

¹⁴⁷⁴*Tokat Postası*, "İlan", 02.02.1952, Nu.29, Y.1, s.2.

¹⁴⁷⁵*Yeni Erbaa*, "İl Maarif Müdürü Şehrimizde", 04.02.1955, Nu.74, Y.1, s.1; *Yeni Erbaa*, "Ortaokulda Tefik Fikret Günü", 08.02.1955, Nu.75, Y.1, s.1; *Yeni Erbaa*, "Ortaokulda Behçet Kemal Çağlar Günü", 04.03.1955, Nu.81, Y.1, s.1; *Yeni Erbaa*, "Ortaokulda Barbaros Hayrettin Anıldı", 18.03.1955, Nu.85, s.1; *Yeni Erbaa*, "Ortaokulda Gaziosmanpaşa Günü Tertip Edildi", 08.04.1955, Nu.91, Y.1, s.1.

¹⁴⁷⁶*Yeni Erbaa*, "Ortaokulun Öğrenci Sayısı Arttı", 04.10.1960, Nu.648, Y.6, s.1.

Turhal Ortaokulu 1949 yılında, Mehmet Akif İlkokulu bünyesinde eğitim-öğretime başlamıştır¹⁴⁷⁷. Ortaokul binası inşası için gerekli olan 160.000 lira keşif bedelinin 50.000 lirası belediye tarafından, 50.000 lirası da Şeker Fabrikası tarafından bağışlanmış, 1950 yılında inşaatına başlanmıştır¹⁴⁷⁸. İnşaat için vilayetten 5.000, devletten 5.000, Turhal Şeker Fabrikası'ndan 25.000 lira destek sağlanmıştır¹⁴⁷⁹. 1952 yılında, Turhal Ortaokulu yeni binasında eğitime başlamış, Turhal Kaymakamı ve İl Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin'in girişimleri neticesinde, Turhal'da ortaokul bünyesinde Akşam Kız Sanat Okulu açılmıştır¹⁴⁸⁰. Kız Sanat Okulu'nun faaliyetlerini yürütebilmesi için gerekli bina Şeker Fabrikası tarafından temin edilmiştir¹⁴⁸¹.

Zile Kız Meslek Lisesi, 1953 yılında Akşam Sanat Okulu olarak açılmış ve eğitime başlamıştır¹⁴⁸². Ayrıca 1959 yılında Zile'de bir de Erkek Sanat Enstitüsü kurulması için girişimde bulunulmuştur¹⁴⁸³. Eylül ayında Milli Eğitim Bakanlığı Zile Erkek Sanat Enstitüsü'nün açılabilmesi için bir baraka ve 28.000 lira para göndermiştir¹⁴⁸⁴.

Tokat'ta Kız Enstitüsü öğrencileri ve ilçelerdeki Gezici Kız Enstitüsü öğrencileri, yıl boyunca yaptıkları çalışmalarını düzenledikleri defile ve sergilerde vatandaşlara tanıtmışlardır¹⁴⁸⁵. Tokatta görev yapan Edebiyat Öğretmeni Süleyman Bumin tarafından Genç Demokrat gazetesinde kaleme alınan yazılarda 1957 yılında Tokat'ta bulunan okulların faaliyetleri hakkında bilgi edinebiliyoruz. Bumin, Kız Enstitüsü hakkında hazırladığı yazıda enstitü hakkında "*Bugün Kız Enstitümüz sakin ve gösterişsiz hali ile bir kovana andırıyor. Kızlarımız idarecileri ve sanatlar öğretmenlerinin nezareti altında arılar gibi ballarını yapıyorlar. Tokat basması kızların elinde yeni motiflerle adeta birer sanat eseri haline gelmiş, değerlendirilmiş, kıymet bulmuştur*" ifadelerini kullanmıştır¹⁴⁸⁶. 1959 yılında Tokat Kız Enstitüsü'nde okuyan öğrenci sayısının neden az olduğu TBMM'de soru olarak yöneltilmiş, Tokat Sesi gazetesi de konuya bir cevap yazısı hazırlamıştır. Yazıda, öğrenci sayısını arttırmak için sergi ve defileler tertiplenmiş, ilkokul son sınıf öğrencileri ve velilerine enstitü tanıtılmış, bazı ticarethanelerle anlaşarak vitrinlerinde, enstitüde hazırlanan ürünler

¹⁴⁷⁷Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü, *a.g.e.*, s. 88.

¹⁴⁷⁸Tokat, "Milli Eğitim Çalışmaları", 29.03.1950, Nu.2, Y.1, s.3.

¹⁴⁷⁹Tokat Postası, "Turhal'da Okul İnşaatı", 18.06.1952, Nu.68, Y.1.,s.1.

¹⁴⁸⁰Turhal, "Dikiş- Biçki Kursu Açıldı", 01.11.1952, Nu.8, Y.1, s.2.

¹⁴⁸¹Turhal, "Şeker Şirketi'nin Memlekete Bir Hediyesi Daha", 09.01.1954, Nu.82, Y.1, s.1.

¹⁴⁸²Tokat İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim, s.98.

¹⁴⁸³Tokat Sesi, "Zile'de Erkek Sanat Enstitüsü", 30.05.1959, Nu.1.804, Y.9, s.1.

¹⁴⁸⁴Tokat Sesi, "Zile Erkek Sanat Enstitüsü", 01.09.1959, Nu.1.879, Y.9, s.1.

¹⁴⁸⁵Tokat Sesi, "Kız Enstitüsünde Geçit", 04.05.1951, Y.1, s. 58; Tokat Sesi, "Artova Çiftliğindeki Sergiler", 29.05.1951, Nu.65, Y.1, s.1.

¹⁴⁸⁶Süleyman Bumin, "Kızlarımızın Okulu", *Genç Demokrat*, 24.05.1957, Nu.506, Y.3, s.1.

teşhir edilmiş, okul- aile toplantılarında veliler bilgilendirilmiş, öğrencilere maddi külfet oluşturacak harcamalardan kaçınılmış, yoksul öğrencilere öğlen yemeği, önlük, ayakkabı, kitap gibi yardımlarda bulunulmuştur. Bütün bu tedbirlere rağmen öğrenci sayısında ciddi bir artış olmamıştır. Bunun nedeni vatandaşlara sorulmaktadır¹⁴⁸⁷. Alınan cevaplar ise velilerin yaşadıkları ekonomik sıkıntılar ve okulun masraflarını karşılayamadıklarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır¹⁴⁸⁸.

3.3.2.3. Tokat (Gaziosmanpaşa) Lisesi ve Öğretmen Okulu

Mekteb-i İdadi olarak 1901 yılında Tokat merkezde kurulan Tokat Lisesi, 1924 yılında Tevhidi Tedrisat Kanunu gereğince Askeri Mektep'le birleştirilmişti. 1925 yılında lise binası Tokat Ortaokulu olarak çalışmalarına devam etmiş, 1928 yılında bu okula kız öğrenciler de alınmaya başlanmıştır. 1947 yılında Tokat'ta Lise Yaptırma ve Açma Derneği'nin çalışmaları sonucunda, Özel Yeşilirmak Lisesi adı ile bugünkü Gaziosmanpaşa Lisesi yanındaki bina yaptırılmış ve eğitime başlanmıştır. Özel Yeşilirmak Lisesi'nin iki yıllık çalışma dönemindeki toplam öğrenci mevcudu 104'tür. Bunun 82'si erkek, 22'si kız öğrencidir. Öğretmen sayısı ise 1'i kadın 6'sı erkek olmak üzere toplam 7'dir¹⁴⁸⁹. İki yıl süresince özel lise olarak eğitim veren okul, 1949'da Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. 1953 yılında okul Gaziosmanpaşa Lisesi adını alarak eğitime devam etmiştir. Okula 1965'te pansiyon binası, 1973'te ek bina ve 1974'te Öğretmen Okulu¹⁴⁹⁰ binası eklenmiş ve okul son şeklini almıştır¹⁴⁹¹.

Tokatlı vatandaşların Öğretmen Okulu konusundaki taleplerini 1951 yılından itibaren dile getirdiklerini görmekteyiz¹⁴⁹². Vatandaşların taleplerini göz önünde bulunduran hükümet tarafından, Tokat Öğretmen Okulu 1955 yılında Gaziosmanpaşa Lisesi binasında açılmıştır¹⁴⁹³. 1955 yılında Tokat Öğretmen Okulu'na öğrenci alımı yapılmış ve eğitim öğretime başlamıştır¹⁴⁹⁴. Okul, İlk Erkek Öğretmen Okulu adıyla açılmıştır¹⁴⁹⁵. Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Vali Fazıl Kaftanoğlu'na

¹⁴⁸⁷*Tokat Sesi*, “Tokat Kız Enstitüsü Hakkında”, 19.04.1959, Nu.1.771, Y.9, s.1.

¹⁴⁸⁸*Tokat Sesi*, “Kız Enstitüsü Hakkında”, 03.05.1959, Nu.1.783, Y.9, s.1.

¹⁴⁸⁹1973 Tokat İl Yıllığı, s. 213.

¹⁴⁹⁰Öğretmen Okulu'nun müstakil bir binaya sahip olması için çalışmalara 1958 yılında başlanmıştır. bkz. *Tokat Sesi*, “Öğretmen Okulu İçin 200 Bin Lira Ayrıldı”, 03.04.1958, Nu. 1.454, Y.8, s.1; 1959 yılında Öğretmen Okulu inşaatı için ayrılan tahsisatın 200.000'den, 500.000'e çıkarıldığı ifade edilmektedir. *Tokat Sesi*, “Öğretmen Okulu Tahsisatı”, 19.04.1959, Nu.1.771, Y.9, s.1.

¹⁴⁹¹<http://goplisesei.meb.k12.tr/mebYN:iysYN:dosyalar/60/01/964374/dosyalar/2017YN:12/19090732YN:1884-Tarihce.pdf?CHK=72f91b7c2273529c1d606f8381e201f7>, Erişim tarihi: 12.06.2019.

¹⁴⁹²*Tokat Postası*, “Darısı Büyüğüne”, 26.10.1951, Nu.1, Y.1, s.1.

¹⁴⁹³*Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi*, YN:3/7-4, Fihrist N: 3662-1,14.11.1955; *Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi*, YN:3/7-4, Fihrist N: 3662, 15.11.1955.

¹⁴⁹⁴*Yeni Erbaa*, “İlk Tedrisat Umum Müdürü Tokat'ta”, 23.09.1955, Nu.138, Y.2, s.1; *Hürsöz*, “Öğretmen Okuluna Parasız Yatılı Öğrenci Alınacak”, 25.04.1956, Nu.29, Y.1, s.1.

¹⁴⁹⁵*Genç Demokrat*, “Tokat'ta İl Erkek Öğretmen Okulu Açılıyor”, 03.10.1955, Nu.113, Y.1, s.1.

gönderdiği telgrafta Tokat Öğretmen Okulu'nun açılışı ile ilgili duyduğu mutluluğu dile getirmiştir¹⁴⁹⁶. (Ek-2.4 ve Ek-2.5)

Öğretmen Okulu öğrencileri 1957 yılında Öğretmen Kemal Onaran'ın öncülüğünde hazırladıkları yazı ve resimleri Milli Eğitim Kitaplığı'nda sergilemişlerdir¹⁴⁹⁷. 1959 yılında Öğretmen Okulu din dersleri stajyer öğretmenliğine DP eski Tokat Milletvekili Hulusi Bozbeyoğlu tayin edilmiştir¹⁴⁹⁸. Öğretmen Okulu binası için 3 milyon lira keşif bedeli ile 7 Ağustos 1959'da ihale düzenlenmiştir¹⁴⁹⁹.

Tokat Gaziosmanpaşa Lisesi'nin 1950 yılındaki mevcudu 134 öğrencidir. Okulda, 7'si erkek, 5'i kadın olmak üzere 12 öğretmeni bulunmaktadır¹⁵⁰⁰. 1952 yılında Tokat'ta ikinci bir lise inşaatına başlanmış ancak, binanın projesinde değişikliğe gidilerek hapisane yapılmasına karar verilmiştir. Bu durum Tokat basınında büyük yankı uyandırmış, "*Cumhuriyet İdaresinin Yurtta okuma seferberliği açtığı bir sırada ilimizde okul yapılan temeller üzerine hapisane inşa ettirilmiş olması bilerseniz ne hazindir*" ifadelerine yer verilmiştir¹⁵⁰¹.

Lise ilk mezunlarını 1949-1950 yılında 38 öğrenci olarak vermiştir. 1950-51 yıllarında 31 öğrenci mezun oldu. 1951-52 yılında mezun vermedi. 1952-53 yılında 24 öğrenci mezun oldu. 1953-54 yılında 36 öğrenci mezun oldu. 1954-55 yılında 73 öğrenci mezun oldu. 1955-56 yılında ise tüm sınıflarda kayıtlı 680 öğrenciden 530'u ara sınıflarda, geri kalanı mezuniyet sınıflarındadır. Ara sınıflardaki 530 öğrenciden, 279'u bir üst sınıfa geçmiş, 196 bütünlemeye kalmış, 92 öğrenci de sınıfta kalmıştır. Mezun durumu hakkında net bilgi verilmemiştir. Bu veriler ışığında lisede okuyan öğrencilerden geçenler %52, bütünlemeler % 31, kalanlar %17 nispetindedir. Bu hal lisemizin müspet ilim yolundaki çalışma hızını göstermektedir¹⁵⁰². 1958 yılında Tokat Gaziosmanpaşa Lisesi'nin bina yetersizliği sebebiyle ilkokullardan birinde çift tedrisat yaptığı gazetelere yansımış ve Öğretmen Okulu ile Lise'nin bina sorununun çözülmesi istenmiştir¹⁵⁰³.

¹⁴⁹⁶ *Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi*, YN:3/7-4, Fihrist N: 3662, 15.11.1955.

¹⁴⁹⁷ Süleyman Bumin, "Bir Fidan Çiçek Açtı", *Genç Demokrat*, 01.06.1957, Nu.513, Y.3, s.1

¹⁴⁹⁸ Hulusi Bozbeyoğlu, 1954 seçimlerinde Tokat Milletvekili seçildiği sırada Ankara'da İlahiyat Fakültesine kaydolmuş ve fakülteyi bitirmiştir. Bozbeyoğlu staj için Tokat Öğretmen Okuluna tayin edilmiştir. Bkz. *Tokat Sesi*, "Öğretmen Okulu Din Dersi Öğretmenliği", 02.04.1959, Nu.1.760, Y.9, s.1.

¹⁴⁹⁹ *Tokat Sesi*, "Öğretmen Okulu", 31.07.1959, Nu.1.852, Y.9, s.1.

¹⁵⁰⁰ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *1951 İstatistik Yıllığı*, s.190.

¹⁵⁰¹ Şirin Billur, "Bir Mektep Açılırsa Bir Hapisane Kapanır", *Tokat Postası*, 19.04.1952, Nu.51, Y.1, s.1.

¹⁵⁰² *Genç Demokrat*, "Lisemiz ve Faaliyeti Hakkında Birkaç Not", 30.06.1956, Nu.243, Y.2, s.1.

¹⁵⁰³ *Tokat Sesi*, "Liseye Bitişik Emniyet Müdürlüğü", 01.10.1958, Nu.1.604, Y.9, s.1

1956 Yılında Erbaa'da Lise ve Pansiyon Yaptırma Derneği kurulmuş¹⁵⁰⁴, Zile Lisesi'nin temeli Vali Fazıl Kaftanoğlu tarafından törenle atılmıştır¹⁵⁰⁵.

1959 ders yılının ardından tatile çıkan gençlerin vakitlerini değerlendirebilmeleri için spor sarayının eksiklikleri tamamlanmış, üst kattaki lokanta kütüphane olarak düzenlenmiş, küçük salonda bilardo, pinpon ve satranç gibi kişisel gelişimi destekleyecek spor araçları da temin edilmiştir¹⁵⁰⁶.

3.4. TOKAT'TA KÜLTÜREL FAALİYETLER

Tokat, Orta Karadeniz'de yer alan bir vilayet olarak, Karadeniz kültüründen ziyade İç Anadolu kültürü ile benzerlik göstermiştir. Tokat'ta halk mezhepsel olarak farklılık göstermektedir. Tokat halk oyunlarında ve müziklerinde Alevi ezgilerine ve hareketlerine rastlamak mümkündür. Tokat'ta folkloru iki grupta incelemek mümkündür. Birincisi bölgenin hakiki örf ve adetlerine bağlı kalan halk oyunları (Üçayak, Çekirge, Kızık Halayı, Madımak, Esmem), ikincisi ise melodi ve hareket ölçüleri yönünden tarikat açısıyla süslü (Alaçam, Ellik, Kartal) halk oyunlarıdır. Bu halayların bazıları "ağız halayı" olarak geçer ki hem söylenir hem oynanır (Ellik, Madımak). Diğer halaylar davul ve zurna ile icra edilir. Bölgede özellikle Reşadiye civarında bol nefes isteyen ve çift ağızlık kullanmak suretiyle çalınan zurnalar mevcuttur. Bu tip zurnalarda sanatçı nefesli sazın armonik seslerini ustalıkla verebilir¹⁵⁰⁷.

1959 yılında Tokat'ta mevcut halk oyunlarını tespit etmek için Ankara'dan bir heyet gönderilmiştir. Heyette ünlü şair Ahmet Kutsi Tecer, Türk Musiki Sanatçısı Halil Bedii Yönetgen, Vasıf Gönen'den ibaret üç kişi bulunmaktadır. Heyet Almus ve Leveke'de iki gün çalışmış, Tokat yöresine ait dansları ve müzikleri inceleyerek kayıt altına almıştır¹⁵⁰⁸.

3.5. TOKAT KÜTÜPHANESİ VE TOKAT MÜZESİ

Tokat'ta ilk kütüphane 1884 yılında¹⁵⁰⁹ Aşar Müdürü Hacı Hüseyin Efendi tarafından, bugünkü Ali Paşa Camii avlusunda kurulmuştur. İlk kütüphane memuru

¹⁵⁰⁴Yeni Erbaa, "Şehrimiz Ortaokulu'na Pansiyon Ve Erbaa'da Lise Yaptırma Derneği Kuruluyor", 28.02.1956, Nu.183, Y.2, s.1; 1957'de yıllık kongresini düzenleyen derneğin geliri, 10.708 lira olduğu bildirilmiştir. 1957 Haziran ayında derneğe yapılan yardım miktarı 23.500 liraya ulaşmıştır. Yeni Erbaa, 02.04.1957, Nu.295, Y.2, s.1; Yeni Erbaa, 25.06.1957, Nu.319, Y.2, s.1.

¹⁵⁰⁵Hürsöz, "Zile Lisesi'nin Temeli Törenle Atıldı", 17.07.1956, Nu.57, Y.1, s.1; Yeni Erbaa, "Zile Lisesi'nin Temeli Atıldı", 17.07.1956, Nu.222, Y.2, s.1.

¹⁵⁰⁶Tokat Sesi, "Milli Eğitim Danışma Kurulu Toplandı", 30.05.1959, Nu.1.804, Y.9, s.1.

¹⁵⁰⁷K. Bilsel Sarısözen, "Folklorde Tokat", Tokat Gecesi, Özel Sayı, 1969, s.9,10.

¹⁵⁰⁸Tokat Sesi, "Halkoyunlarını Tespit İçin Bir Heyet Geldi", 25.07.1959, Nu.1.908, Y.10, s.1.

¹⁵⁰⁹1973 Tokat İl Yıllığı, s.218.

Hattatzade Ömer Necati Oğlu Mehmet İzzet Efendi'dir. Kütüphanedeki kitap sayısı hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır.

1926 yılında İl Daimi Encümeni kararı ile şimdiki müze binasında kitaplık kurulması kararlaştırılmış ve Vakıflar Müdürlüğü'nden devredilen 1185 kitapla Tokat Kütüphanesi kurulmuştur. İlk memuru Besim Karagülle'dir. Devlet İstatistik Enstitüsü yayınlarında yer alan bilgilere göre 1944-1945 yıllarında Tokat Merkez'de 2 adet kütüphane hizmet vermektedir¹⁵¹⁰. Halkevlerine ait faal kitaplıkların sayısı ilçelerde 5, köylerde 1'dir. 1960 yılına kadar Tokat'ta iki adet kütüphane faaliyet göstermiştir. Tokat Halk Kütüphanesi'nde, 1927 yılında 10.100 olan kitap sayısı 1960'ta 18.835'e; 420 olan okuyucu sayısı da 7.114'e yükselmiştir¹⁵¹¹.

Zile'de de ilk kitaplığın 1889 yılında kurulduğu bilinmektedir. Zile'nin ileri görüşlü kişilerinden Hacı Ahmet Ağa tarafından yaptırılan binada kitaplık faaliyetlerine halen devam etmektedir¹⁵¹².

1950 yılında Tokat Belediye Meclisi'nde alınan karar doğrultusunda beş yıllık bir plan dâhilinde köylere ve kasabalara kütüphane açılmasına karar verilmiş, gerekli olan kitapların temini için Milli Eğitim Müdürlüğü'nden talep iletilmiştir¹⁵¹³. 1959 yılında Tokat Halk Kütüphanesi Spor Salonu'nun üst katında açılmıştır¹⁵¹⁴. 1973 yılına kadar burada hizmet veren kitaplık Tokat Belediyesi yanındaki Danabaşoğlu Pasajı'na taşınmıştır¹⁵¹⁵.

Tokat Müzesi 1926 yılında Halis Turgut Cinlioğlu'nun çabalarıyla toplanan eserlerin, Gaziosmanpaşa Bulvarı'ndaki Gök Medrese'de, bir araya getirilmesi ile kurulmuştur. Muiniddin Süleyman Pervane tarafından, 13. Yüzyılda inşa ettirilen bu anıt, iki katlı, iki eyvanlı, revaklı, ortası açık avlulu planda yapılmıştır. Bina 1976 yılında çevresindeki yapıların kamulaştırılmasıyla genişletilmiş, 1982 yılında tekrar ziyarete açılmıştır¹⁵¹⁶. 1944-1945 Milli Eğitim İstatistiklerine göre müzede Helenistik Dönem'e ait 85 eser bulunmaktadır¹⁵¹⁷.

¹⁵¹⁰TC. Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1944-1945*, Yayın No: 273, Ankara, 1947, s.4.

¹⁵¹¹1973 Tokat İl Yıllığı, s. 219.

¹⁵¹²1973 Tokat İl Yıllığı, s. 220.

¹⁵¹³Tokat Sesi, "Köylerimize Kütüphane", 29.12.1950, Nu.22, Y.1, s.1

¹⁵¹⁴Tokat Sesi, "Milli Eğitim Danışma Kurulu Toplandı", 30.05.1959, Nu.1.804, Y.9, s.1.

¹⁵¹⁵1973 Tokat İl Yıllığı, s. 240.

¹⁵¹⁶Yeşilırmak Havzası Kalkınma Birliği, *Tokat: Zamana Kök Salan Kent*, İstanbul, 2010, s.33.

¹⁵¹⁷TC. Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1944-1945*, s.96.

3.6. TOKAT'TA BASIN

Tokat'ta basın yayın faaliyetlerinin başlangıcı 1914 yılına dayanmaktadır. I. Dünya Savaşı'nın ekonomik şartlarında çıkarılan Tokat Ajansı uzun soluklu olmamıştır. 1925'te çıkarılmaya başlanan Tokat Vilayet gazetesinin ardından Tokat Halkevi tarafından 1933'te Yeni Tokat ve 1938'de Yeşilirmak adıyla çıkarılan gazeteler Tokat tarihi ve kültürüne önemli hizmetlerde bulunmuşlardır. Tokat'ta basın- yayın hayatı 1950'den sonra hareketlenmiştir. Bu dönemde yayın hayatına başlayan gazetelerin belirli siyasi görüşler çerçevesinde hareket ettikleri dikkatimizi çekmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgiyi Gaziosmanpaşa Üniversitesi tarafından düzenlenen Geçmişten Günümüze Tokat'ta İlmî ve Kültürel Hayat konulu sempozyumda, 18 Ekim 2018 tarihinde bildiri olarak sunmuş bulunmaktayız¹⁵¹⁸.

Tokat Ajansı, I. Dünya Savaşı'nın başladığı bir dönemde Tokat'ta, radyo, gazete ve ulaşım imkânlarının yetersizliği vatandaşların olaylardan haberdar olmasını engellemekteydi. Bu ihtiyaca cevaben Tokat'ta "Osmanlı" imzasıyla "Tokat Ajansı" adlı günlük bir bülten çıkarılmaya başlanmıştır. Tokat Ajansı bülteninin ilk sayısı, haberleri numaralandırarak, 1914 Şubat ayında "Timuryan Matbaası'nda" basılmış ve satışa arz edilmiştir. Ferit Acunsal'ın belirttiğine göre hiçbir iddiası olmayan "Osmanlı", bülteni bazı zamanlar el yazısıyla ve şapografla(taş baskı) çıkarmış, Türkçe ve Ermenice nüshalar yayınlamıştır. Tokat Ajansı bir yıl kadar basım yayın faaliyetlerinde bulunabilmiştir¹⁵¹⁹.

Tokat Vilayet gazetesi, Nisan 1925'ten¹⁵²⁰ itibaren faaliyet göstermiştir. Gazetenin, elimizdeki nüshası 11 Ocak 1928 (17 Receb 1346) tarihli ve 144 numaralıdır. Gazete, ülkede ve ilde yaşanan gelişmeler ve hükümet işleri ile ilgili, haftalık olarak bilgi vermiştir. Halis Turgut Cinlioğlu(Asarkaya), çalışmalarını ilk olarak Tokat Gazetesinde yayınlamaya başlamıştır¹⁵²¹.

Yeni Tokat dergisi, dönemin önde gelen Tokatlı aydınları tarafından hazırlanmıştır¹⁵²². Sanat, edebiyat, tarih ve bilim gibi konulara yer verilen derginin ilk

¹⁵¹⁸Mustafa Çolak, Betül Karcı, "DP Döneminde Tokat'ta Basın Hayatı", *Uluslararası Geçmişten Günümüze Tokat'ta İlmî ve Kültürel Hayat Sempozyumu Bildirileri*, C.2, Tokat, 2018, s. 544-560.

¹⁵¹⁹Acunsal, a.g.e, s.132.

¹⁵²⁰M.Bülent Varlık, "Millî Mücadele ve Cumhuriyet Dönemlerinde Vilayet Gazeteleri (1919-1970)", *Kebikeç*, Y.20,S.39,Ankara,2015, s. 453.

¹⁵²¹Ali Birinci, *Tarihin Gölgesinde Meşahir-i Meçhulden Birkaç Zat*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2001, I.Baskı, s.341.

¹⁵²²Acunsal, a.g.e, 132.

sayısı 30 Ağustos 1933 günü çıkarılmıştır. Derginin ilk kurucusu, imtiyaz sahibi ve neşriyat müdürü avukat Münip Güney'dir¹⁵²³.

İlk sayının kapağında yer alan “*Yeni Tokat, Tokat’ı seven ve sevdiren bir mecmuadır. Okuyun, herkese okutun ve tanıtın...*” ifadelerinden derginin Tokat’ın tanıtımına faydalı olmak gayesi taşıdığını söylemek mümkündür. Dergide Halis Turgut Asarkaya (Cinlioğlu) Tokat tarihi ve tarih ile ilgili diğer metinleri, yazı dizisi halinde yayınlamıştır. Yeni Tokat Dergisi on üçüncü sayısından itibaren Halkevi Dergisi¹⁵²⁴ görevini üstlenmiştir. Bu kez kapağında “Halkevi Neşriyat Kolu tarafından on beş günde bir çıkarılır, bilgi ve görgü dergisidir” ifadesi yer almaktadır. Acunsal’ın belirttiğine göre bundan sonra dergi, gittikçe kalitesinden kaybetmiştir. 1935-1936 yılları arasındaki nüshaları ayda bir çıkarılmaya başlanan derginin, son sayısı olan elli ikinci sayısı 1 Şubat 1936 tarihinde çıkarılmıştır.

Ülker dergisi; dergi, Niksar Halkevi mensupları tarafından Ağustos 1936’dan itibaren aylık olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Niksar Halkevi Sosyal Yardım Başkanı Dr. Aziz Ülker, derginin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır. Yerel bir kimlik taşıyan dergide, yazar kadrosu zayıf kalmış, bölgenin tarihi, ekonomik ve sosyal yapısına ağırlık verilmesi gerekirken, ülke siyaseti ön plana çıkarılmıştır. Ülker dergisi altı sayı yayımlandıktan sonra faaliyetlerine devam edememiştir¹⁵²⁵.

Yeşilirmak gazetesi, ilk olarak 7 Ocak 1938’de Tokat Valisi Faiz Ergun’un desteğiyle çıkarılmaya başlanmıştır. Gazete sloganında kendisini “*siyasi ve sosyal halk gazetesi*” olarak tanımlamaktadır. Gazetenin çıkarılmasının amacı, Tokat’ı yurt genelinde tanıtmak, Tokat halkına yurt içindeki ve dışındaki gelişmeler hakkında malumat vermektir. Yeşilirmak gazetesinin başarıya ulaşması için halktan destek istenmektedir¹⁵²⁶. 1938 sonlarından itibaren dünyada yaşanan silahlanma ve devletlerarası çekişmeler gazetede daha sık yer almaya başlamıştır. Gazetenin son sayısı 7 Teşrinisani (Kasım) 1939 tarih ve 181 numaralı sayısıdır. 1939 yılı olumsuz ekonomik şartlarını da göz önüne alırsak hem yazar kadrosundaki eksiklikler hem de ekonomik sıkıntılar sebebiyle Yeşilirmak gazetesinin yayın hayatına devam edememiş olabileceğini tahmin etmekteyiz.

¹⁵²³Yeni Tokat Dergisi, 30.08. 1933,Nu.1, s.1,Yeni Tokat Matbaası.

¹⁵²⁴Tokat Halkevi, 19.02.1933’te açılmıştır. Bünyesinde Dil ve Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Yayın, Köycülük, Tarih ve Müze şubeleri bulunmaktaydı. Selçuk Duman, *Bir Modernleşme Aracı Olarak Tokat Halkevi*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011,s.1. Tokat Halkevi, 1952 yılında Halkevlerinin kapatıldığı süreçte İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne devredilmiştir. *Tokat Postası*, 9.02.1952,Y.1, Nu.31,s.1.

¹⁵²⁵M. Bülent Varlık, “Ülker Niksar Halkevi Kültür Dergisi”, *Kebikeç*, Y.7, S.14, Ankara,2002, s. 78.

¹⁵²⁶Yeşilirmak, 7 İkinci Kanun(Ocak) 1938, Y.1, Nu.1, s.1-3.

Tokat gazetesi, 1939'da başlayan II. Dünya Savaşı'nın yarattığı heyecan üzerine artan gazete satışları Tokatlı aydınlarda yeniden gazete çıkarma arzusunu kamçulamıştır. Uzun bir hazırlıktan sonra 30 Ağustos 1941 Cumartesi günü "*Tokat*" adlı gazete haftada iki gün olmak üzere yayın hayatına başlamıştır¹⁵²⁷. İdarehanesi Tokat Halkevi, sahibi ve yazı işleri müdürü Avukat Selahattin Gülüt, basım yeri Tokat Matbaası olan gazetenin fiyatı beş kuruştur. Tokat gazetesinin temin edebildiğimiz son sayısı 7 Ekim 1941 tarihindeki on iki numaralı nüshasıdır.

Yeşil Tokat, İlk sayısı 3 Haziran 1949 tarihinde çıkan Yeşil Tokat gazetesinin sahibi Ruhi Ağacan yazı işleri müdürü Avukat Haydar Marşan, basım yeri Tokat Matbaası'dır. Sloganında kendisini "*bağımsız siyasi gazete*" olarak tanımlayan gazete haftada bir kez Cuma günleri, dört sayfa olarak çıkarılmaya başlanmıştır. İlk sayıda ilk sütunda yer alan "*Hedefimiz*" başlıklı yazıda gazetenin çıkarılmasındaki amaçlar, ülkede gelişen demokratik ortamda hiçbir siyasi görüşe bağlı kalmadan; şehrin tarım, ticaret, ekonomi, bayındırlık gibi alanlarda gelişme gösterebilmesi için ihtiyaçlarını belirtmek ve Tokat'ın sesini duyurabilmek şeklinde ifade edilmiştir. Bundan önce neşredilen gazetelere kıyasla Yeşil Tokat, şehirde yaşanan olayları ayrıntısıyla ele almış, idari yönden yaşanan aksaklıklara eleştiri getirmiş, şehirden fotoğraflar ekleyerek gazeteye görsellik katmıştır. 19 Haziran 1949 tarihinde Tokat'ta yaşanan sel felaketi sonrasında şehrin ve vatandaşların durumu, Süleyman Bumin tarafından gazetede şöyle ifade edilmektedir: "*sel değil gelen, su değil, homurdanarak azan, kuduran ölüm geliyor. Meçhul akabetin içerisinde Tokat çırpınıyor.*" Gazetede yurt ve dünyada yaşanan gelişmelere de yer verilmiştir. Özellikle Amerika etkisinin ülkemizde hissedilmeye başladığı bu dönemlerde gazetenin iç sayfalarında Amerika'da günlük hayata dair fotoğraflara da yer verilmiştir¹⁵²⁸. Gazetenin son sayısında "*Müessesemiz adına duyduğumuz teessür*" başlığı altında gazetenin maddi müşkülatlar sebebiyle artık yayın hayatına devam etmeyeceği bildirilmiştir¹⁵²⁹.

Zümrüt Tokat, İstanbul'da eğitim gören Tokatlı öğrencilerin barınmaları için bir yurt yaptırmak maksadı ile İstanbul'da düzenlenen "*Tokat Yeşilirmak Gecesi Hatırası*" başlığıyla çıkarılmış bir bültendir. Elimizdeki tek nüshası 1 Nisan 1950 tarihine aittir. Bültende Ömer Balak tarafından yazılan bir şiirde Tokat şu şekilde tasvir edilmiştir:

Bir vadi ki, sırtını zümrüt dağlara vermiş,
Ortası koyu yeşil sanki halı serilmiş.
Bir yanda K1jgij Dağı, bir yanda K1şla bağı,

¹⁵²⁷*Tokat*, 30.08.1941,Y.1,Nu.1,s.1

¹⁵²⁸*Yeşil Tokat*, 08.07.1949,Y.1, Nu.6, s.3.

¹⁵²⁹*Yeşil Tokat*, 22.07.1949,Y.1, Nu.8, s.1.

Bağrından yükselen kale Tokat'a kanat germiş¹⁵³⁰.

14 Mayıs gazetesinin sahibi Saffet Özarar, yazı işleri müdürü Doğan Ergeneli, idarehanesi Turhal'dır. Dizgi ve basımı ise Samsun'da Aksiseda Matbaası'nda yapılmaktadır. İlk sayısı 5 Haziran 1950'de çıkan gazete, dört sayfa halinde, Çarşamba günleri olmak üzere haftada bir gün neşredilmektedir. DP'nin iktidara geldiği 14 Mayıs seçimlerinden adını alan gazetenin sloganı “*Milli İradenin Müdafidir*” şeklindedir¹⁵³¹. Gazetenin DP yanlısı bir çizgisi vardır. Gazetenin üçüncü sayısından itibaren Halis Turgut Cinlioğlu'nun “*Kurtarılacak Çocuklar*” başlıklı yazı dizisi yayınlanmaya başlamıştır¹⁵³². Gazetede o dönemde Turhal'da çocuk doktorluğu yapan Türk edebiyatının önemli yazar ve şairlerinden olan Ceyhun Atıf Kansu'nun da yazıları yer almaktadır¹⁵³³.

Tokat Sesi gazetesinin ilk sayısı, 15 Eylül 1950 tarihinde çıkarılmaya başlamıştır. Sahibi ve başyazarı Mesrur Gürgeç'tir¹⁵³⁴. Salı ve Cuma günleri olmak üzere haftada iki kez yayınlanan gazete, dört sayfa olarak basılmıştır. Gazetenin ilk sayısında yayınlanan “*Niçin Çıkıyoruz*” başlıklı yazıda; Tokat'ı merkeze alıp, Tokat'ın ihtiyaçlarını ön planda tutacaklarını bildirmişlerdir. Mesrur Gürgeç'in DP il yönetiminde yer almasının da etkisi ile gazete, Parti'nin Tokat'taki yayın organı gibi hareket etmiştir. Gazete sütunlarında, dış politika, ulusal ve yerel siyaset haberlerinin yanında, şehirde yaşanan gelişmeler de ayrıntıları ile yer bulmuştur. Gazete 17 Kasım 1954'ten itibaren Pazartesi hariç günlük olarak, iki sayfa halinde basılmaya başlanmıştır. Tokat Sesi Gazetesi DP'nin iktidara geldiği 1950 yılından 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesine kadar kesintisiz olarak yayın hayatına devam etmiştir. Müdahale sonrasında siyasi çizgisini devam ettirmeyen gazete, ülkedeki gelişmeleri yorum katmadan nakletmiştir. 31 Aralık 1960 tarihli, 2253 numaralı nüshası gazetenin Milli Kütüphaneden ulaşılabildiğimiz son sayısıdır.

Tokat gazetesinin ilk sayısı 27 Mart 1950 tarihinde basılmıştır. Sahibi ve yazı işleri müdürü Nuri Ağacan, basım yeri Tokat Matbaası'dır. Pazartesi, Çarşamba ve Cuma olmak üzere haftada üç gün çıkarılmıştır. Kendisini “*Siyasi Gazete*” sloganı ile tanımlayan gazete CHP taraftarı bir çizgide yayın yapmıştır. 1950 seçimleri öncesinde yayın hayatına başlayan gazete, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve diğer

¹⁵³⁰ *Zümrüt Tokat*, 01.04.1950, Y.1, Nu.1, s.1.

¹⁵³¹ *14 Mayıs*, 05.06.1950, Y.1, Nu.1, s.1.

¹⁵³² *14 Mayıs*, 19.07.1950, Y.1, Nu.3, s.2.

¹⁵³³ *14 Mayıs*, 5.06.1950, Y.1, Nu.1, s.2.

¹⁵³⁴ Mesrur Gürgeç; Tokat'ta doğup büyüyen Mesrur Gürgeç, 1950 Yılında Ankara Üniversitesi, DTCF Coğrafya Bölümünden mezundur. 1946 yılından itibaren DP içerisinde yer almıştır. Gaziosmanpaşa Lisesi'nde Coğrafya öğretmenliği yapan Gürgeç, 1955-57; 1963-68 ve 1973-77 yılları arasında üç kez Tokat Belediye Başkanlığı yapmıştır. Gürdere, *a.g.e.*, C.3, s.200.

Cumhuriyet Halk Partili siyasetçilerin söylemlerine geniş yer vermiştir. Necmettin Esin¹⁵³⁵ imzasıyla hazırlanan yazı dizisinde Reşadiye'den başlamak üzere Tokat ilçelerinin sosyal ve ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir¹⁵³⁶. Tokatlıların hükümetten beklentisi olarak Almus Barajı'nın yapılması işi, bu yıldan itibaren söylenmeye başlamış nihayetinde 1959 yılında temeli atılmışsa da baraj 1960 yılında tamamlanabilmiştir. Gazetenin ulaşabildiğimiz nüshaları 1950 yılına aittir. 1956'da basılan Tokat gazetesinin Ruhi Akcan'a ait olduğu tespit edilmiştir.

Tokat Postası gazetesinin ilk sayısı, 26 Ekim 1951'de "*Bağımsız Siyasi Gazete*" sloganı ile her Salı ve Cuma olmak üzere haftada iki kez çıkarılmaya başlanmıştır. Sahibi ve yazı işleri müdürü Necati Diren'dir. Gazete yönetimi, ilk sayıdaki "*Aziz Tokatlılar*" başlıklı yazılarında "*yakınlıklarımı beklediğimiz kişilerin, önümüze çıkardıkları engeller sadece mücadele kudretimizi artırdı*" ifadelerine yer vererek gazetenin çıkış sürecinde, izin alma konusunda sıkıntılarla karşılaştıklarını; aynı yazıda gazetenin maddi güçlüklerle de mücadele ettiğini bunun yanında siyasi olarak tarafsız davranacaklarını bildirmişlerdir¹⁵³⁷. Gazetenin ilk sayısından itibaren şehirde yaşanan gelişmeleri yakından takip ettiğini söylemek mümkündür. Gazetede Tokat'taki sağlık, ekonomi, eğitim, spor gibi pek çok alanda haberlere yer verilmiştir. Dönemin önemli sağlık sorunlarından verem ve sıtma hastalıkları ile mücadele konusunda vatandaşlar bilgilendirilmiş, Turhal Şeker Fabrikası'nın çalışmalarına değinilmiş, merkez, ilçe ve köylerdeki su, yol ve köprü yapım, onarım çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir. Tokat Postası, 1955 yılında ekonomik sıkıntılar sebebiyle yayın hayatına ara vermiştir. Gazete 7 Haziran 1956'da 284. sayı ile yeniden yayın hayatına başlamıştır. Bu tarihten itibaren pazartesi günleri hariç haftanın her günü yayınlanmıştır. Temin edebildiğimiz son sayısı 25 Ağustos 1956 tarih, 365 numaralı nüshasıdır¹⁵³⁸.

Turhal gazetesinin ilk sayısı 30 Ağustos 1952'de Lütfü Akcan tarafından çıkarılmıştır. Gazetenin basım yeri Kayseri'de bulunan Hâkimiyet Matbaası'dır.

¹⁵³⁵Necmettin Esin; aslen Kerküklü olup, Lozan Barış Antlaşmasından sonra Türkiye'ye gelmiştir. 1931 yılında Adana Erkek Öğretmen Okulundan, 1937 yılında Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Edebiyat bölümünden mezun olmuştur. Adana, Bayburt, Bafra, Ankara, Tokat gibi Anadolu şehirlerinde Edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Adana ve Ankara'da İl Milli Eğitim Müdür yardımcılığı, Tokat'ta da İl Milli Eğitim müdürlüğü yapmıştır. Kerkük'e duyduğu özlemin de etkisiyle şiirlerinde memleket hasreti konularına ağırlık vermiştir. Dağ Kızı, Ürperen Okyanuslar, Beyaz Yeleler, Atıl, Bana Güneş Vurmalı, bilindik eserlerinden birkaç tanesidir. Kerkük Gazetesi, "Iraklı Türkmenlerin Sürgün Edebiyatı", erişim: 15.10.2018, <http://www.kerkukgazetesi.com/kose-yazisi-basligi-3/>; Milliyet Gazetesi, "Unutulmuş Bir Şair Necmettin Esin'i Anmak" erişim: 15.10.2018 <http://blog.milliyet.com.tr/unutulmus-bir-sair-necmettin-esin-i-anmak/Blog/?BlogNo=529407>; Ömer Çakır, "Gazi'li Şairler Hakkında Bir Araştırma" *Gazi Türkiyat Enstitüsü Dergisi*, .1,S.9,Y.2011, 39-40.

¹⁵³⁶*Tokat*, 17.06.1950, Y1,Nu.26, s.4.

¹⁵³⁷*Tokat Postası*, 26.10.1951, Y,1, Nu.1, s.1.

¹⁵³⁸*Tokat Postası*, 25.08.1956, Y.3, Nu.365, s.1-2.

İdarehanesi ise Turhal Özen Kitabesidir. Gazetenin sloganında “*Bağımsız Ve Siyasi Gazete*” ifadesi yer almaktadır¹⁵³⁹. Gazetede yayımlanan haberleri göz önüne alarak, siyasi olarak CHP’ye yakın bir çizgisi olduğunu söyleyebiliriz. Konumu ve ekonomik katkıları bakımından Tokat ilinin önemli ilçelerinden olan Turhal’da faaliyet gösteren gazetede, Şeker Fabrikası’ndaki üretim, Tokat’ta, çevre il ve ilçelerde yaşanan gelişmeler, yurtta ve dünyada yaşanan olaylar, yer bulmuştur. Gazetede yer alan haberlerden yola çıkarak, demir yolu bağlantısının ve sanayi kuruluşlarının, buldukları merkezlere sağladıkları ekonomik ve sosyal hayata katkılarının büyük olduğunu söylemek mümkündür. 1955 yılından itibaren günlük olarak çıkmaya başlayan gazete, 1960 yılına kadar yurt ve dünya haberlerine ağırlık vererek yayın hayatına devam etmiştir. İncelediğimiz son nüshası 31 Aralık 1960’a ait olan gazete, dönem dönem yayınlarına ara verse de 2000’li yıllarda da faaliyetini devam ettirmiştir.

Tokat genelinde Turhal ilçesi, basın yayın hayatının hareketli olduğu ilçelerin başında gelmiştir. 1953 yılında kurulan Demokrat Turhal ve yine aynı yıl yayın hayatına giren Lodos gazetelerindeki haberlerden hareketle ilçede farklı görüşlerde gazetelerin yayın yaptığını söyleyebiliriz.

Halk Sesi; Kurucusu ve yazı işleri müdürü Cemalettin Peker, idare yeri Gaziosmanpaşa Bulvarı’nda hususi bir daire olan gazetenin ilk sayısı 3 Nisan 1953’te çıkarılmıştır, gazetenin sloganı “*Siyasi Gazete*”dir. İlk sayıda Avukat Vedat Arıkan tarafından hazırlanan, “*Halk Sesi Çıkarken*” başlıklı yazıda, gazetenin, Tokat’ta faaliyet gösteren Tokat Sesi ve Gerçek Demokrat gazetelerinin yanında muhalefetin görüş ve taleplerini dile getiren bir yayına olan ihtiyacı karşılamayı hedeflediği bildirilmektedir. Gazete sayılarında, kuruluş amacına da uygun olarak yurtta ve il genelinde CHP’nin faaliyetlerine geniş yer vermiştir. Şehirdeki gelişmeleri muhalif bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Gazetenin temin edebildiğimiz son sayısı 274 numaralı ve 03.02.1958 tarihli¹⁵⁴⁰.

Gerçek Demokrat; ilk sayısı 12 Mart 1953’te çıkan gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürü Nuri Diren, idare yeri Tokat, dizgi ve basımı Diren Matbaası’dır. “*Gayemiz*” başlıklı yazıda gazetenin amacının Tokat’a ve Tokatlı vatandaşlara haberleri tüm gerçekliğiyle oraya koymaya çalışacakları bildirilmektedir¹⁵⁴¹. Gazetede yurtta ve ilde yaşanan gelişmelere ayrıntılarıyla yer verilmiştir. Gazetenin adından da anlaşılacağı üzere DP’nin Tokat’ta sözcülüğünü yapan bir yayın organı gibi çalışmaktadır. Partinin mahalle, bucak, ilçe ve il kongrelerini ve seçimleri yakından takip eden gazete, adaylar

¹⁵³⁹Turhal, 30.08.1952, Y.1, Nu.1, s.1.

¹⁵⁴⁰Halk Sesi, 03.02.1958, Y.3, Nu.274, s.1.

¹⁵⁴¹Gerçek Demokrat, 12.03.1953, Y.1, Nu.1, s.1.

ve vekiller ile de temas halinde olmuştur¹⁵⁴². Gazete 1955 yılının ikinci yarısından itibaren günlük çıkmaya başlamıştır. Elimizdeki son nüshası 24 Ağustos 1957 tarih ve 793 numaralıdır.

Genç Demokrat; Mayıs 1954'te yayın hayatına başlayan gazetenin yazı işleri müdürü Necati Diren, dizgi ve basım yeri Diren Matbaası'dır. Siyaseten DP taraftarı bir çizgide yer almıştır. Gazetede Tokat ili özelinde haberlerin yanı sıra yurt ve dünya haberlerine de yer verilmiştir. 1954'te 53 sayı yayınlanan gazete yaşanan ekonomik sıkıntılar sebebiyle yayınlarına ara vermiş, Temmuz 1955'te el değiştirerek 54. sayıdan devam etmiştir. Bu tarihten itibaren sahibi Yahya Paldan, yazı işleri müdürü İhsan Altın olan, gazete Tokat Matbaası'nda basılmaya başlamıştır. "*Gazetemiz yeniden neşriyata başlıyor*" başlıklı yazıda, yine aynı ülkü ve inançla Tokat halkına hizmet edeceklerini bildirmişlerdir. Gazetede yaşanan yönetim değişikliğinin ardından yayın politikasında da değişikliğe giderek daha çok ulusal haberlere yer vermeye başlamıştır¹⁵⁴³. Temin edebildiğimiz son sayısı 1 Haziran 1959 tarihli ve 1104 numaralıdır¹⁵⁴⁴.

Yeşilirmak dergisinin ilk sayısı 1 Şubat 1954'te İstanbul'da yaşayan Tokatlı gazeteci Necmettin Öncül tarafından hazırlanmıştır. Derginin ilk sayısında yer alan "*Çıkarken*" başlıklı yazıdan hareketle, dergi sahiplerinin, İstanbul'daki Tokatlı vatandaşların memleketlerine duydukları özlemi dindirmeyi ve evlerinden uzakta okuyan öğrencilere destek sağlamayı amaçladıkları anlaşılmaktadır. Dergide Tokat tarihi ve kültürü ile ilgili yazıların yanında Tokat'ın gelişip kalkınması için fikirlerin öne sürüldüğü yazılara da yer verilmiştir. Derginin yazar kadrosunda, tıp doktoru olmasına rağmen Türk kültürü ve sanatı üzerinde çalışmalar da yapmış olan Prof. Dr. Süheyl Ünver, bir dönem Tokat'ta bulunmuş olan anatomi uzmanı Prof. Dr. Fazıl Noyan, Yüksek Ziraat Mühendisi Hilmi Önkaya, Zile'de doğup büyümüş Edebiyatçı Mustafa Necati Sepetçioğlu, Halis Turgut Cinlioğlu, gazeteci yazar Samih Nafiz Tansu, Ercümen Ekrem Talu, Tokat'ta gazetecilik yapan Talip Apaydın'ın yazıları dikkat çekicidir. Dergide ayrıca, eserlerinde Tokat'a yer vermiş olan yabancı araştırmacılar J. H. Kramers¹⁵⁴⁵, Vital Cuinet'in¹⁵⁴⁶ yazılarından da çevirilere yer verilmiştir¹⁵⁴⁷. Derginin ulaşabildiğimiz son nüshası Ağustos 1954 tarihli 7'nci sayısıdır.

¹⁵⁴² *Gerçek Demokrat*, 29.08.1953, Nu.48, s.1.

¹⁵⁴³ *Genç Demokrat*, 09.07.1955, Y.1, Nu.54, s.1.

¹⁵⁴⁴ *Genç Demokrat*, 01.06. 1959, Y.5, Nu.1104, s.1.

¹⁵⁴⁵ Johannes Heindrik Kramers, Hollandalı araştırmacı yazardır. Leiden Üniversitesindeki doktora kariyerini Türkiye'de Hollandalılara Uygulanan Ceza Hukuku konusu üzerine hazırladığı tezle tamamlamıştır. Ayrıca yazar, İstanbul'da bulunan Hollanda konsolosluğunda tercüman olarak 6 yıl görev yaptı. Bu süreçte Türk kültürünü yakından tanıma fırsatı bulan yazar, Osmanlılar'da Tarih Yazıcılığı, Türk dili, İran Tarihi üzerine yazılar yayınladı. 1925 yılında Milletler Cemiyetinin Musul bölgesinde incelemeler yapmak üzere seçtiği heyette yer aldı. Bu siyasi görevi sırasında Türk tezine olumlu

Hürsöz; ilk sayısı 1 Kasım 1955'te çıkarılan gazetenin, sahibi ve mesul müdürü Mehmet Tokatlı'dır. Salı ve Cuma günleri olmak üzere haftada iki gün iki sayfa olarak basılan gazetenin, dizgisi ve yayını Tokat Matbaası'nda yapılmaktadır. Fiyatı beş kuruştur. 1950 sonrası dönemde Tokat Postası ve Gerçek Demokrat gazetelerinde yazılar yayınlayan ve siyaseten DP'ye yakın olan Mehmet Tokatlı, partinin il yönetiminde yaşanan haksızlıklar sebebiyle DP'den ayrılmış ve kurduğu Hürsöz gazetesi ile muhalif görüşlerini dile getirmeyi amaçlamıştır¹⁵⁴⁸. Gazetede Tokat yerel siyaseti ve siyasetçilerini eleştiren haberlerin yanında DP hükümetinin faaliyetleri de eleştiri konusu olmuştur. CMP ve Hür Parti ile ilgili haberler başta olmak üzere muhalif görüşler ise gazetede geniş yer bulmuştur. Gazete 10 Haziran 1956'dan itibaren günlük olarak yayınlanmaya başlamıştır¹⁵⁴⁹. Hürsöz gazetesinin ulaşabildiğimiz son sayısı 29 Aralık 1956 tarihli 159 numaralıdır¹⁵⁵⁰.

Demokrat Artova; sahibi ve yazı işleri müdürü Hüseyin Akça olan gazetenin ilk sayısı 9 ağustos 1954'te çıkarılmıştır. İlk sayıdaki "Niçin Çıkıyoruz" başlığı altında; Tokat'ın ilçeleri arasında en bakımsız ve geri kalmış ilçe olarak tasvir ettikleri Artova'nın gelişmesine katkı sağlamayı amaçladıklarını bildirilmiştir. Ayrıca demokratik prensiplere ve demokrasiye bağlı olduklarını, daima hakka ve daima iyiye doğru yöneceklerini vadedmişlerdir¹⁵⁵¹. Çıktıkları günden itibaren Artova'nın dertlerini ele almış, çözüm için yöneticilerden destek istemişlerdir. İlçenin yol, su, okul gibi ihtiyaçlarını her sayıda işlemişlerdir. Siyasi olarak DP'ye yakın olduğu kanaatine varmak mümkündür.

Yeni Erbaa; ilk sayısı 12 Mart 1954'te çıkarılan gazetenin sahibi ve başyazarı Bedrettin Oral'dır. İki sayfa olarak çıkarılan gazetenin basım yeri Tokat'ta Diren Matbaası'dır. Bedrettin Oral'ın Erbaa Genç Demokratlar Birliği'ne üye oluşu ve gazetede yer alan DP yanlısı haberlerden yola çıkarak siyasi olarak DP'ye yakın bir çizgidedir. Gazetede ulusal siyasetin yanı sıra Erbaa özelinde yaşanan gelişmelere de ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Özellikle Erbaa'da tütün satışları ile ilgili bilgiler,

yaklaşmadığı için çevresindeki Türkler tarafından eleştirildi. Daha sonra Arapça ve İslamiyet üzerine de çalışmalar yapan Kramers, Kur'anı tercüme etti. bkz. Türkiye Diyanet Vakfı *İslam Ansiklopedisi*, C.26, Ankara, 2002, s.287,288.

¹⁵⁴⁶Fransız Seyyah Vital Cuinet, Osmanlı İmparatorluğu'nun Anadolu Coğrafyasının sosyo ekonomik durumu hakkında istatistiki bilgiler verdiği *La Turquie d'Asie* adlı eseri hazırlamıştır. Eserinde 1880-1892 yıllarında Tokat'ın durumu hakkında bilgiler de yer almaktadır. Bkz. Yaşar Öcal, "XIX. Yüzyıl Seyahatnamelerinde Yozgat ve Çevresi", *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Akademik Bakış Dergisi*, S.51, Eylül- Ekim 2015, s. 53.

¹⁵⁴⁷*Yeşilirmak Dergisi*, 01.04.1954, Nu.1, Y.1, s.1-12.

¹⁵⁴⁸*Hürsöz*, 01.11.1955, Y.1, Nu.1, s.1.

¹⁵⁴⁹*Hürsöz*, 10.06.1956, Y.1, Nu.26, s.1.

¹⁵⁵⁰*Hürsöz*, 29.12.1956, Y.2, Nu.159, s.1.

¹⁵⁵¹*Demokrat Artova*, 09.08.1954, Y.1, Nu.1, s.1.

satışların yapıldığı dönemde, gazetenin hemen hemen her sayısında yer almıştır¹⁵⁵². İlçenin okul, hastane ve idari eksiklikleri üzerinde durulmuş, ilçeyi ekonomik olarak kalkındırmak için tarım ve hayvancılık alanında gerçekleştirilen faaliyetler hakkında ilgiler verilmiştir. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinden sonra gazetenin yayınlarına kesintisiz devam ettiği dikkat çekicidir¹⁵⁵³. Bir ilçe yayını olmasına rağmen Yeni Erbaa gazetesi 1976 yılına kadar yayın hayatına devam edebilmiş uzun soluklu bir gazetedir. Gazetenin elimizdeki son sayısı 30 Aralık 1960 yılına ait 672 numaralı sayısıdır.

Genç Bora, sahibi ve yazı işleri müdürü Sabri Ünal Erkol, idarehanesi Zile CHP İlçe Merkezi, basım yeri Özdilek Matbaası Tokat olarak çıkarılan gazete on günde bir basılmıştır. Sloganı “ *Siyasi Halk gazetesidir*”. İlk sayısı 22 Temmuz 1959’da çıkan gazetenin fiyatı yirmi beş kuruştur¹⁵⁵⁴. Gazete dört sayfa olarak çıkarılmıştır. CHP İlçe teşkilatı tarafından hazırlanan gazetede DP’nin iktidarı boyunca geçen dönemi “ *zulüm yılları*” olarak ifade etmeleri dikkat çekicidir. Gazetede haberlerden hareketle ilçede siyasi partiler arasındaki hizipleşmeleri görmek mümkündür. Genç Bora gazetesi kurulduğu andan itibaren hükümet ve yerel yöneticiler hakkında yayınladığı haberlerde halkı galeyana sevk edecek ifadeler kullanması sebebiyle kontrole tabi tutulmuştur¹⁵⁵⁵. 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra Mayıs ayında yayın yapmayan gazete, 3 Haziran’da çıkan sayısında “ *Türk Milleti Bayramın Kutlu Olsun*” manşetini kullanmıştır. Gazetenin ulaşabildiğimiz, son sayısı 2 Mart 1961 tarihli 55 numaralı nüshasıdır.

Şafak, ilk sayısı 3 Mart 1957’de çıkan gazetenin sahibi Hüseyin M. Hoşcan, yazı işleri ve mesul müdürü Hidayet Açış, müessese müdürü Burhan C. Büyükispir’dir. İdarehanesi Zile olan gazetenin dizgi ve baskısı Overdi Matbaası’nda yapılmıştır. Kuruluşundan bir ay sonra gazetede kağıt sıkıntısı çekildiğine dair haberler yer almaya başlamıştır¹⁵⁵⁶. Gazetenin çıkış amacı “Başmakale” başlıklı yazıda, “ *Şafak vakti, gecenin gündüze döndüğü andır, biz de ülkemizde gecenin gündüze döndüğü bu zamanlardan esinlenerek gazetemizin adını Şafak olarak tercih ettik*” ifadeleri yer almaktadır. Ülkedeki gelişmelerin yanında şehirde yaşananların gazetede yer bulacağı bildirilmiştir. Gazetede, yurt ve dünya haberleri ağırlıkta olmak üzere Tokat ve Zile’deki gelişmelere de yer verilmiştir. Özellikle ikinci sayfalarda yayınlanan Amerikan günlük yaşamına dair fotoğraflar dikkati çekmektedir. 1958 sonlarından 27 Mayıs 1960’a kadar Demokrat Şafak¹⁵⁵⁷ ismi ile çıkarılan gazete 27 Mayıs askeri müdahalesinin ardından yaklaşık bir ay yayın yapamamıştır. Yayınlarına devam ettiği

¹⁵⁵²Yeni Erbaa, Mart- Ağustos 1954.

¹⁵⁵³Yeni Erbaa, 31.05.1960, Y.7, Nu.613, s.1.

¹⁵⁵⁴Genç Bora, 22.07. 1959,Y.1, Nu.1, s.1.

¹⁵⁵⁵B.C.A., F.K: 010-09-00-00, YN:475-1371-4/2,3,4,5.

¹⁵⁵⁶Şafak, 16.04.1957, Y.1, Nu.35, s.1.

¹⁵⁵⁷Şafak, 24.05.1960,Y.4, Nu.746, s.1.

17 Haziran'dan sonra da haftada iki gün çıkarılmıştır. Gazetenin elimizdeki son sayısı 30 Aralık 1960 tarih ve 1007 numaralı nüshasıdır¹⁵⁵⁸. Gazete yayın hayatına 1998 yılına kadar aralıklarla devam etmiştir.

Tokat gazetesinin sahibi Ruhi Akcan, yazı işleri müdürü Fethi Günesen'dir. Dizgi ve basımı Turhal Matbaası'nda yapılmıştır. İlk sayısı 3 Ocak 1956'da çıkarılan gazete günlük siyasi gazete olarak yayın hayatına başlamıştır. Hükümet politikalarına muhalif bir çizgide yer alan Tokat gazetesi, Tokat ili merkezi ve Turhal'daki gelişmeleri göz ardı etmeden, yurt ve dünya haberlerine daha geniş yer vermiştir. Gazetenin ekonomik olarak ayakta kalabilmesi için gerekli olan resmi ilanlardan mahrum olduğunu söylemek mümkündür. Valilik ile bu konuda sıkıntı yaşayan gazete yöneticileri iddialarına göre, türlü sebeplerle, mahkemece hapis cezasına çarptırılmıştır¹⁵⁵⁹. Gazete, 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesini olumlu karşılayan yazılar yayınlamış, olayı bir bayram gibi nitelendirmiştir¹⁵⁶⁰. Konumuz dâhilinde incelediğimiz son sayısı 31 Aralık 1960 tarih ve 1505 numaralı olan gazete, yazı işleri ve mesul müdürleri değişmiş olmakla birlikte, yayın hayatına halen devam etmektedir.

Zile gazetesi; ilk sayısı 2 Şubat 1954'te çıkarılan gazetenin sahibi Nejat Akman, yazı işleri müdürü Sabri Alpaydın'dır. Gazete Zile Matbaası'nda basılmıştır, fiyatı beş kuruştur. “*Siyasi Gazete*” sloganı ile çıkarılan gazetede “*Niçin Çıkıyoruz*” başlığı altında, Zile'nin sorunlarını dile getirecek bir gazeteye ihtiyacı olduğundan ve bu ihtiyacı karşılamak için Zile gazetesinin çıkarıldığından bahsedilmiştir¹⁵⁶¹. 5 Şubat tarihli ikinci sayıda yazı işleri müdürü “*Çıkmaktaki Maksadımız*” başlığı altında gazetenin CHP taraftarı bir çizgide yer aldığını bildirmiştir. Gazetede ilçede yaşanan olayların yanında Tokat ili ve ülke çapında yaşanan olaylara da yer verilmiştir. 2 Mayıs 1954 seçimleri öncesinde çıkarılmaya başlanan gazete, DP'nin seçimi kazanmasının ardından CHP'nin eksikliklerini sorgulamış ve tespit etmeye çalışmıştır. 1954 yılında el değiştirerek Lütfi Rahmi Kayra tarafından çıkarılmaya devam eden gazetenin elimizdeki son sayısı 12 Ağustos 1955 tarih ve 138 numaralıdır¹⁵⁶².

Demokrat Zile gazetesinin kurulduğu 1954 yılına ait nüshaları elimizde bulunmamakla birlikte, Zile gazetesinde yer alan habere göre 8 Şubat 1954 tarihinde

¹⁵⁵⁸ *Şafak*, 30.12. 1960, Y.4, Nu.1.007, s.1

¹⁵⁵⁹ *Tokat*, 13.04.1957, Y.2, Nu.388, s.1. Tokat Gazetesinin sahibi Ruhi Akcan, 1954 belediye seçimlerinden 21 gün sonra, ilçe seçim kurulunun verdiği karar hakkında, belediye başkanı Bekir Şeyhoğlu'nun verdiği beyanata neşrettiği için, kendisi ve belediye başkanı Bekir Şeyhoğlu hakkında açılan davada 4 ay 15 gün hapis ve 3.750 lira para cezasına çarptırılmıştır.

¹⁵⁶⁰ *Tokat*, 31.05. 1960, Y.5, Nu. 1365, s.1.

¹⁵⁶¹ *Zile*, 2.02.1954, Y.1, Nu., s.1.

¹⁵⁶² *Zile*, 12.08.1955, Y.2, Nu.136, s.1

Demokrat Zile gazetesi yayın hayatına başlamıştır¹⁵⁶³. Sahibi ve mesul müdürü Macit Rüştü Gürsoy, dizgi ve basım yeri Zile Matbaası'dır. Gazetede yurt ve dünya haberleri ağırlıkta olmakla birlikte Zile'de yaşanan gelişmelere de yer verilmiştir. Özellikle Zile Lisesi'nin kuruluş süreci ve ilçedeki ekonomik gelişmeler gazetenin sütunlarında sıklıkla yer almıştır. Gazetenin inceleyebildiğimiz son sayısı 14 Mart 1957 tarih ve 583 numaralıdır. Bu sayıda gazetenin kapatıldığına dair bir haber bulunmamaktadır¹⁵⁶⁴.

Dönemin önemli kültürel iletişim araçlarından biri olan sinemalar da Tokat'ta vatandaşlar tarafından rağbet gören merkezlerden olmuştur. İl merkezinde Ali Sabri Sineması¹⁵⁶⁵ ve Spor Sarayı içerisinde yer alan 1.500 kişilik sinema salonu, Erbaa'da Erses Sineması ve Ali Çam Sineması¹⁵⁶⁶, Turhal'da Şeker Fabrikası Sineması¹⁵⁶⁷, Zile'de Ulus Sineması ve okullara ait sinema salonları kültürel etkinliklerde kullanılmıştır.

3.7. VAKIF VE DERNEKLER

28 Nisan 1951'de dönemin DP Tokat Milletvekili Nuri Turgut Topçuoğlu başkanlığında Ankara'da Tokatlı Öğrencilere Yardım Derneği kurulmuştur¹⁵⁶⁸. Derneğin amacı Ankara'da okuyan Tokatlı yükseköğrenim gençlerini maddi olarak desteklemek onların zaruri ihtiyacı olan beslenme ve barınma ihtiyaçlarına çözüm üretmektir. Bunun yanında Ankara'da yaşayan Tokatlı vatandaşlar arasında da iletişim kurmak birbirlerinden haberdar etmektir. Dernek kurulduktan sonraki ilk birkaç yıl amacına uygun olarak çalışmış ancak 1956 yılına gelindiğinde pasif durumda kalmıştır. 1956 yılında dernek yönetiminde görev alan Ahmet İspirli, Ömer Sunar gibi Tokat siyasetinin önemli simaları derneği amacına uygun olarak yeniden harekete geçirmiştir. 1956-1957 ders yılı başında Ankara'da bir yurt kiralanmış, Tokat ve ilçelerinde balolar tertip edilerek vatandaşlar derneğin mevcudiyetinden haberdar edilmiş ve derneğin amaçları anlatılarak vatandaşlardan destek istenmiştir. Ankara'daki Tokatlı vatandaşları bir arada tutabilmek için de "Tokat Geceleri" tertip edilmiştir¹⁵⁶⁹. 1956 yılında Ankara'da okuyan Tokatlı öğrenciler için kurulan cemiyet, öğrencileri beklediğini duyurmuştur. Cemiyet başkanı olarak da Milletvekili Ömer Sunar'ın adı yer almaktadır¹⁵⁷⁰.

¹⁵⁶³ Zile, 9.02.1954, Y.1, Nu..3, s.1. Demokrat Zile : Memleketimizde Demokrat Zile namı ile bir gazete intişara başlamıştır. Refikimize başarılar ve uzun ömür dileriz.

¹⁵⁶⁴ Demokrat Zile, 14 Mart 1957, Y.4,S.583, 1.

¹⁵⁶⁵ Genç Demokrat, "Bir Sinema", 01.03.1957, Nu.441, s.1.

¹⁵⁶⁶ Yeni Erbaa, "Şehrimizde İkinci Sinema İşletmeye Açıldı", 24.06.1960, Nu.618, s.1.

¹⁵⁶⁷ Tokat Postası, "Şeker Sinemasının Gelirleri Kızılay'a", 23.11.1951, Nu.9, Y.1, s.1.

¹⁵⁶⁸ Tokat Sesi, "Ankara'da Tokatlı Öğrencilere Yardım Derneği Kuruldu", 01.05.1951, Y.1, Nu.57, s.1.

¹⁵⁶⁹ Osman Çetin, "Derneğimiz Sekizinci Yılına İdrak Ederken, Tokat Gecesi, 18.04.1959, s.1.

¹⁵⁷⁰ Genç Demokrat, "Tokatlı Öğrencilere", 20.09.1956, Nu.310.

Tokat merkezde 1954 yılında kurulan Vakıflar Yurdu 250 öğrenci kapasitelidir. Yurdun kurulma amacı ihtiyaç sahibi ortaokul ve ilkokul öğrencilerine yardımcı olmaktır. Yurda kayıt yaptıran öğrencilerin yeme, içme ve barınma ihtiyaçları bu yurt tarafından karşılanmaktadır¹⁵⁷¹. 1956 yılında köylerden, ortaokul ve lise öğretimi için merkeze gelen fakir ve kabiliyetli öğrenciler için Sulu sokaktaki Suluhan'da bir öğrenci yurdu açılışı yapılacağı duyurulmuştur¹⁵⁷².

İstanbul'da öğrenim gören Tokatlı öğrencilerin barınma sorunlarını çözmek için kurulan Tokat Okutma Ve Yardım Cemiyeti, en başta gelen gayesini tahakkuk ettirmiş ve İstanbul Üniversitesi arkasında Süleymaniye Caddesi'nde 11.6.1956 günü büyük bir kalabalığın iştiraki ile Tokat Talebe Yurdu'nun temeli atılmıştır¹⁵⁷³. 6 Aralık'ta temeli atılan yurdun tamamlanma sürecine girdiği ancak mutfak, banyo, tesisat vs. işler için 40-50 bin lira civarında paraya daha ihtiyaç olduğu, vatandaşlardan destek beklendiği ifade edilmiştir. Tokat Okutma ve Yardım Derneği yararına düzenlenen müsamerede Tokat Lisesi salonu tamamen dolmuştu. Bu da Tokat halkının derneğe destek olmak arzusunun bir göstergesidir¹⁵⁷⁴.

Tokat Hayratı Onarma Derneği idare heyeti İmam Hatip Okulu için ödenek ayırmış, bu ödenekle sıra, masa, tahta, sandalye, yazıhane ve dolap gibi okul eşyalarının temin edilmesi sağlanmıştır.

1957 yılında Erbaa'da kurulan Lise ve Pansiyon Yaptırma Derneği'nin gazetelere verdiği bir ilan dikkat çekicidir. İlanda lise yaptırma derneğine destek bulabilmek için "*hacca gitmek isteyen vatandaşların Kâbe ayağına geldi. İşte en büyük hayır işi*" söylemleri yer almaktadır¹⁵⁷⁵.

¹⁵⁷¹Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü, *a.g.e.*, 1998, s. 24.

¹⁵⁷²*Genç Demokrat*, "Şehrimizde Vakıflar Umum Müdürlüğünce Bir Talebe Yurdu Açılıyor", 15.12.1956, Nu. 376, Y.3, s.1.

¹⁵⁷³*Genç Demokrat*, "İstanbul'da Tokat talebe Yurdunun Temeli Atıldı", 13.06.1956, Nu.228, Y.2, s. 1; *Genç Demokrat*, "Tokat Okutma ve Yardım Derneğinden", 06.12.1956, Nu.369, s.2.

¹⁵⁷⁴*Hürsöz*, "Müsamere", 22.08.1956, Nu.39, s.1.

¹⁵⁷⁵*Yeni Erbaa*, "Müstakbel Erbaa Lisesine Dair", 10.04.1956, Nu.195, Y.2, s.2.

BÖLÜM 4: DP DÖNEMİ'NDE TOKAT'TA EKONOMİK HAYAT

4.1. DP'NİN EKONOMİ POLİTİKALARI

1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de tedbirler alınmaya ve savaş ekonomisi uygulanmaya başlamıştır. Savaşa girmediği halde savaşın sosyo- ekonomik etkileri Türkiye'de de görülmüştür. Savaşa girme ihtimaline karşı seferberlik uygulanması, ülke ekonomisine katkı sağlayan genç, erkek nüfusun silahaltına alınması gibi nedenlerle üretimde işçi gücüne olan ihtiyaç artmıştır¹⁵⁷⁶. Savaşın getireceği ekonomik sıkıntıyı aşabilmek, askeri düzenlemeleri ivedilikle yapabilmek için 1940 yılında Milli Korunma Kanunu çıkarılmıştır¹⁵⁷⁷. Kanun kapsamında hükümet, ücretli iş yükümlülüğü, çalışma süresinin uzatılması ve ücret sınırlaması gibi iş gücünü denetleyen hükümlerin yanında; iç ve dış ticarete fiyat belirleme yetkisi; temel gıda maddelerinin karne ile dağıtılması gibi uygulamalarda söz sahibi olmuştur¹⁵⁷⁸. 1942 yılında yaşanan hükümet değişikliği ile yeni Başbakan Şükrü Saraçoğlu, bu uygulamaları hafifletmiştir¹⁵⁷⁹. 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi, 1946 yılında DP'nin kurulmasıyla başlayan çok partili dönem, ekonomiyi de etkilemiştir. Siyasi parti yöneticileri artık vatandaşların ekonomik ve sosyal isteklerini göz önüne almak zorunda kalmıştır¹⁵⁸⁰.

1950'li yıllar Anadolu'nun uzun süren durağanlık döneminin sona erdiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde II. Dünya Savaşı'nın da bitişiyle Anadolu'da; nüfus artışı, Amerikan yardımlarının etkisiyle ekonomik ve sosyal hareketlenmeler, karayolları ağının genişlemesiyle ulaşımda gelişmeler yaşanmıştır¹⁵⁸¹. Bu hareketlenmede DP'nin ekonomi politikasının da etkisi vardır. 14 Mayıs 1950'de iktidara gelen DP, hükümet programında ekonomik hedefleri, bir yandan iktisadi hayatta devlet müdahalelerini azaltıp diğer yandan yatırımlarda devlet sektörünü mümkün olduğu kadar daraltmak devamında da özel teşebbüsün gelişmesi için desteklemek gerektiği şeklindedir. Hükümet programında ancak bu suretle hayat pahalılığının azaltılıp, maliyetlerin dünya seviyesine ulaştırılması mümkün olacaktır denmektedir. Üretimin hayat pahalılığının baskısından kurtulmasıyla da iş hacminin

¹⁵⁷⁶İsmet Türkmen, *Doğu Kalkınması 1923-1946*, Doğu İllerini Kalkındırmaya Yönelik Kamu Harcamaları ve Yatırımlar, Kömen Yayınları, Konya, 2013, s. 87.

¹⁵⁷⁷Türkmen, *a.g.e.*, s. 90.

¹⁵⁷⁸Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*, 3. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1987, s.65.

¹⁵⁷⁹Boratav, *a.g.e.*, s.66.

¹⁵⁸⁰Boratav, *a.g.e.*, s.73.

¹⁵⁸¹Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, s.56,57.

arttırılması hedeflenmektedir. Böylece memlekette hayat standardının yükseleceği çiftçi ve işçi kütlelerinin refaha kavuşacağı bildirilmektedir¹⁵⁸².

DP gerek parti programında gerekse söylemlerinde Cumhuriyet'in kuruluşundan beri uygulanagelen Devletçilik politikasına karşı durmuştur. 1950 seçimleri öncesinde özel sektörün geliştirilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Ancak iktidara geldikten sonra özellikle alt yapı yatırımlarında devlet etken rol oynamak durumunda kalmıştır. Böylece devlet hem özel sektörü desteklemeyi hedeflerken hem de kamu yatırımları yapma faaliyetlerini sürdürmüştür¹⁵⁸³.

DP ülkede tarımı geliştirmek için bir yandan tarımsal araç, gereç, tohum gibi ihtiyaçları karşılamak için ucuz kredi sağlayıp devlet yardımlarını arttırırken bir yandan da ürün alımlarıyla üreticiyi desteklemiştir. Küçük çiftçinin zirai alet ve makinelerini satın alabilmesi için gerekli olan kredi konusunda Ziraat Bankası yeterli olmayınca Marshall Yardımları ile gelen desteğin bir kısmı bu alana kaydırılmıştır. Tarım makinelerinin yedek parçalarını temin edebilmek için de Makine Kimya Endüstrisi ve Zirai Denetim Kurulu tarafından çalışmalar başlatılmıştır¹⁵⁸⁴. Devlet tarafından desteklenen ürünlerin başında buğday, pamuk, tütün, yağlı tohumlar, gelmekteydi. Sanayi ürünlerinin desteklenmesi köylünün satın alma gücünü arttırırken ürünlerin de daha fazla tüketilmesini sağlamaktaydı. Özellikle DP iktidarının ilk yıllarındaki uygun iklim koşulları, verilen maddi destekler, meralık alanların tarım arazisine dönüştürülmesi, traktör ve makine kullanımının artması, Kore Savaşı'nın çıkışına bağlı olarak tarım ürünlerine olan ihtiyacın artması ile birlikte ürün fiyatlarının yükselmesi gibi etkenlerle 1954 yılına kadar tarım sektörü hızlı bir büyüme kaydetmiştir. Böylece tarımın Gayrisafi Milli Hasıla'daki payı yükselmiştir. Ancak sonraki dönemlerde savaşın bitişi, ülkede kuraklık hâkim olması ve ekilebilir alanlarda bir artış olmaması gibi sebeplerle tarımın GSMH'deki payı düşmüştür. Meralık alanların tarım alanına dönüştürülmesi ise uzun vadede hayvanlara otlak bulmama problemini ortaya çıkarmıştır¹⁵⁸⁵. Hayvancılığı desteklemek için ise Et-Balık ve Süt Endüstrisi Kurumları faaliyete geçirilmişti. DP döneminde yol, su ve enerji gibi alt yapı yatırımlarına da hız verildi. Sulamayı kolaylaştırmak ve enerji temini için barajlar inşa edildi¹⁵⁸⁶.

DP döneminin dikkat çeken gelişmelerinden biri de karayolu bağlantılarının kurulması ile birlikte kapalı ekonomi durumunda yaşayan köylü nüfusun il ve ilçelere

¹⁵⁸²İrfan Neziroğlu, Tuncer Yılmaz, *Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, TBMM Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2013, s.754

¹⁵⁸³Çavdar, *a.g.e.*, s. 58.

¹⁵⁸⁴Sevilay Özer, *a.g.e.*, s.193.

¹⁵⁸⁵Abdullah Takım, *Demokrat Parti Ekonomisi Ekonomik Kalkınma ve Dış Finansman*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 52.

¹⁵⁸⁶Çavdar, *a.g.e.*, s.59.

ürünlerinin naklini kolaylaştırıp yeni pazarlara girmesi olmuştur. Bu durum köylü nüfusun refah seviyesini artırmıştır. Ulaşımın kolaylaşmasının bir diğer sonucu da kırdan kente göçün hızlanması ve bu göçlere hazırlıksız yakalanan kentlerin plansız ve düzensiz yapılaşması olmuştur¹⁵⁸⁷. 1950-1958 yılları arasında büyük çoğunluğu özel sektöre ait olmak üzere inşaat sektöründe de büyük oranda yatırım yapılmıştır¹⁵⁸⁸.

Cumhuriyet'in ilanından itibaren yöneticiler, ülkede sanayinin geliştirilmesi gerektiğine inanmış ve bununla ilgili girişimlerde bulunmuşlardır. 1930'lu yıllarda sanayide hammaddesi yurt içinden sağlanan ürünler tercih edilirken 1950'lerde bu durum değişmiştir. Tarımda iç piyasanın genişlemesi, sanayi sektörüne talep oluşturup dinamizmini artırırken 1956 yılından sonra yaşanan ekonomik istikrarsızlık ve döviz darboğazı ithalatı zorlaştırmıştır. Böylece hammaddesi yurtdışından temin edilen ürünlerin üretilmesini zorlaştırmıştır. Enflasyonun yükselmesiyle de zor durumda kalan sanayici üretim kararlarını değiştirip üretkenden spekülative alana yönelmiştir¹⁵⁸⁹. DP döneminde sanayi alanında çimento, şeker ve tekstilde kamu yatırımları hızlandırılmış, demir ve bakır üretimi artmıştır. Şeker ve dokuma sanayiindeki üretim artışı vatandaşların DP'ye olan ilgisini ve desteğini de artırmıştır¹⁵⁹⁰. Sanayi Yatırım Bankası kanalı ile dış yardımlar özel yatırımcılara ulaştırılmıştır.

Bankacılık alanında bir büyüme yaşandı. Akbank, Garanti Bankası, Pamukbank gibi varlığını hala devam ettiren bankaların yanında Türk Ekspres Bank, Doğu Bank, Ray Bank gibi sonradan kapanan bankalar da faaliyete geçmiştir. 1954'te çıkarılan ve muhalefet tarafından çok eleştirilen Yabancı Sermaye ve Petrol Yasaları ile yabancı yatırımcıların Türkiye'de firmalar kurmalarına izin verilmiştir¹⁵⁹¹. Mersin'deki ATAŞ Petrol Rafinerisi de bu dönemde kurulmuştur. Bu dönemde alınan dış yardımlar ise Cumhuriyet'in kuruluşundan beri üzerinde titizlikle durulan ekonomik ve milli bağımsızlık ilkesini sekteye uğratmıştır. Amerikan iktisadi işbirliği bu dönemde ülkede yer bulmuş, devletin kilit mevkielelerinde ABD'li uzmanlar görev almışlardır¹⁵⁹².

Kamu yatırımlarının oluşturduğu maddi açık nedeniyle para ihtiyacının artması fiyatlarda genel bir yükselişe ve temel ihtiyaç maddelerinde kıtlığa neden olmuştur. İç talebin yüksekliği karşısında üretimin yetersizliği, tüketim mallarında kıtlığa neden

¹⁵⁸⁷Takım, *a.g.e.*, s. 54.

¹⁵⁸⁸Takım, *a.g.e.*, s. 61.

¹⁵⁸⁹Takım, *a.g.e.*, s. 55.

¹⁵⁹⁰Takım, *a.g.e.*, s. 57.

¹⁵⁹¹Çavdar, *a.g.e.*, s.59,60. ; Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi* adlı eserinde, Yabancı sermayenin ülkeye yeniden sokulması konusunda, "DP'nin bütün iktidarı boyunca ana davası emperyalizmi memlekete sokmak olmuştur" ifadelerine yer vermiştir. Bkz. Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, s. 133.

¹⁵⁹²Çavdar, *a.g.e.*, s.61.

olmuş ve bu doğrultuda fiyat artışını ortaya çıkarmıştır. Kahve, gaz yağı, oto lastiği ve yedek parçaları, radyo gibi pek çok tüketim malzemesi ya bulunamamış ya da karaborsacılardan yüksek fiyatlarla temin edilmiştir. Bu durumda hükümet Milli Korunma Kanununu yeniden tatbik etmek zorunda kalmıştır. Ekonomik bunalımda dış ödemeler sorununa çözüm olarak IMF'ye başvurularak 1958 yılında IMF'nin isteği doğrultusunda istikrar tedbirleri kabul edilmiştir¹⁵⁹³.

4.2. DP DÖNEMİ'NDE TOKAT'TA EKONOMİK HAYAT

4.2.1. DP'nin Tokat'taki Yatırımları

DP, ülkede ekonomiyi geliştirmek amacıyla, Marshall Yardımları kapsamında Amerika'dan uzmanlar getirmiştir. Bu uzmanlardan biri olan Russel Dorr ve beraberindeki heyet, 18 Ağustos 1950'de Batı Anadolu'dan başladığı tetkik gezilerine Karadeniz Bölgesi'nde devam etmiş ve İç Anadolu'da gezilerini tamamlamıştır. Dorr, Gezdiği bölgelerin tarımsal uğraşlarını, yeraltı kaynaklarını, bölgelerdeki ticaret ve sanayi faaliyetlerini inceleyip raporlaştırmıştır. Russel Dorr, 2 Eylül'de Turhal'a gelmiş Turhal Şeker Fabrikası'nda misafir edilmiştir. 3 Eylül'de Turhal antimuan¹⁵⁹⁴ madenlerini görmüş, 4 Eylül'de Şeker Fabrikası'nı gezip fabrika müdürü ve ziraat direktörü ile görüşmüş, 5 Eylül'de Amasya, Çorum ve Yozgat üzerinden Ankara'ya dönmüştür¹⁵⁹⁵. Raporunda Turhal Şeker Fabrikası'ndaki işleyişten, fabrika ile çiftçilerin uyumlu çalışmasından ve elde edilen başarıdan övgü ile söz ederken bölgedeki antimuan madenlerini gördüğünü bildirmesine rağmen bu madenler hakkında bilgi vermemiştir. Tetkik heyetinin Tokat'a gelişi yerel basına da yansımıştır. Tokat Sesi gazetesinde "*Russel Dorr'a Açık Mektup*" başlığı altında Almus'ta baraj yapılması ve Tokat'ta ziraatın desteklenmesinin iktisadi hayata katkı sağlayacağı, bu sebeple Marshall Yardımları'ndan Tokat'a da pay ayrılması için talepte bulunmaktadır¹⁵⁹⁶.

1950 yılında hükümet, memleket kalkınmasını planlayabilmek için Genel Tarım Sayımı uygulaması başlatmıştır. Tokat'ta da 1 Kasım'da başlayıp 15 gün devam eden Genel Tarım Sayımı için ilde Vali ve ilçelerde Kaymakamların başkanlığında sayım komiteleri oluşturulmuştur. Sayım, 15 ekip şefinin idaresinde 123 öğretmen tarafından yapılmıştır. Köylülerin eksiksiz bilgi vermesi için sayımın vergi amaçlı yapılmadığı

¹⁵⁹³Çavdar, *a.g.e.*, s.62.

¹⁵⁹⁴Antimuan (Antimon) madeni insanlar tarafından eski zamanlardan beri kullanılan ve günümüzde stratejik önemi olan bir metaldir. Metalürjik olarak demir dışı metaller grubunda yer almaktadır. Kalay ve kurşun gibi metaller antimuan ilave edilerek büyük ölçüde sertleştirilebilirler. Isı ve elektrik geçirdiğinden pek çok sanayi dalında hammadde olarak kullanılmaktadır. Bkz. <http://www.mta.gov.tr/v3.0/bilgi-merkezi/antimuan>, Erişim Tarihi, 20.08.2019.

¹⁵⁹⁵BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 41-242-19-2; BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 41-242-19-3, 08.09.1950.

¹⁵⁹⁶Mesrur Gürgeç, "Russel Dorr'a Açık Mektup", *Tokat Sesi*, 15.9.1950, Nu. 1, s.1.

bildirilmiştir¹⁵⁹⁷. 1951 yılında DP hükümeti tarafından toprakların kayıt altına alınmasıyla, % 80'i tapusuz olan tarlalar için yapılan toprak kavgalarının önüne geçilmeye ve köylülerin kredi sıkıntısını önlemeye çalışıldığını görmekteyiz¹⁵⁹⁸.

Tokat Postası gazetesinde “*Kalkınamayan Tokat*” başlığı altında CHP döneminde yürürlüğe giren ve DP döneminde de uygulamaya devam edilen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu kapsamında görev yapan toprak komisyonlarının sekiz yıldır Tokat’a gelmediği, hükümetin arıcılık, tavukçuluk, tarım ve hayvancılığı teşvik etmesine rağmen topraksız çiftçinin bu desteklerden mahrum kaldığı bildirilmektedir¹⁵⁹⁹.

4.2.1.1. Tarım ve Hayvancılık Alanında Yapılan Yatırımlar

Tokat, tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak gerçekleştirildiği illerden biridir. Tokat’ın önemli gelir kaynaklarından biri tütün üretimidir. Şehrin en önemli ihraç mahsulü olan tütünler, Taşova tütünleri adı ile anılır. Taşova tütün mıntıkası kapsamında, Taşova, Erbaa, Niksar, Tokat ve Zile yer almaktadır. Taşova tütünlerinin özelliği nikotini az, içimi hafif, rengi açık ve yanıcılığı fazla olmalarıdır. Fabrikalarda esas harcı temin edecek mahiyette ve her harmanı dolduracak kabiliyettedir. İyi cinsleri Avrupa fabrikalarında da tercih edilmektedir. Özellikle 1925,1926 ve 1927 senelerinde pek çok yabancı şirket Tokat’tan tütün almış ve şehre büyük paralar bırakmışlardır. Yeni Tokat gazetesinin haberine göre müstahsilin alım, satım ve üretim sırasında yaptığı hatalar dolayısıyla iyi tütün elde edilememiş ve tütünler bir dönem alıcılarını kaybetmişlerdir. Gazetede 1930’lu yıllarda Taşova’da tütün satışlarında meydana gelen azalmanın bir nedeni zürraın tedbirsizliği bir diğer nedeni de 1929 Dünya Ekonomik Buhranı şeklinde belirtilmektedir. Taşova tütünlerinin kalitesinin yükseltilmesi için fenni teknikler uygulanması gerektiği bildirilirken Valilik, Halkevi Köycülük Şubesi, İnhisarlar idaresi, Ticaret Odası ve Ziraat Dairesi yetkililerinin gerekli önlemleri alması ile tütün satışlarının yükselebileceği bildirilmektedir¹⁶⁰⁰.

1950 yılında Taşova Bölgesi tütün ekicileri Mayıs ayında tütün fidesi dikme işine başlamışlardır¹⁶⁰¹. Tokat ekonomisinde önemli bir paya sahip olan tütün ziraatının geliştirilmesi için DP döneminde, tütün zürraına destek verilmiştir. 1950 yılında elde edilen tütün miktarı Tokat’ta 700.000, Niksar 450.000, Erbaa 1.700.000, Taşova

¹⁵⁹⁷Tokat Sesi, “ Genel Tarım Sayımı”, 29.10.1950, Nu.7, s.4.

¹⁵⁹⁸Tokat Postası, “DP Hükümetinin Çalışmaları”, “Topraksız Çiftçi Toprağa Kavuşuyor”, 28.10.1951, Nu.1, Y.2, s.2.

¹⁵⁹⁹Şirin Billur, “Kalkınamayan Tokat”, *Tokat Postası*, 22.03.1952, Nu.43, Y.1, s.1.

¹⁶⁰⁰Cemal Kovalıoğlu, “Taşova Tütünleri”, *Yeni Tokat*, 30.08.1933, Nu.1, Y.1, s.8.

¹⁶⁰¹Tokat, “Taşova Bölgelerinde Tütün Dikimine Başlandı”, 20.05.1950, Nu.22, s.1.

600.000 olmak üzere 4.450.000 kilogramdır¹⁶⁰². 1950 yılında Taşova tütünlerini almak üzere gelen yerli ve yabancı firmalar ise Tokat'ta Tekel; Niksar'da Tekel; Erbaa'da Tekel, Austro Türk, Felemenk Türk şirketleriyle Şahinoğulları, Hakimoğulları, Mustafa Tanoba, Şevki Önder, Saffet Fişekçi, Muharrem Basıran, Fahri Ayasun, Abdi Fuat, Şefik İnsel, Şinasi Say, Veysel Arlan ve Hüseyin Danışman firmaları şeklindedir¹⁶⁰³.

1952 yılında 252 köyde 14.181 aile tütün ziraatı yapmıştır. Ortalama 5 kişilik bir ailenin bu işle meşgul olduğu hesaplanırsa neredeyse 70.000 kişinin geçimini tütünden sağladığı söylenebilir. Bu oran Tokat genel ziraatının 5'te 1'ine denk gelmektedir. Buna tütün nakliyatı işinden geçinenler de eklendiğinde tütünün Tokat ekonomisindeki yeri daha da büyümektedir. Yılda ortalama olarak tütün üreticilerinin eline geçen para 5-5,5 milyon lira civarındadır. Tütün ekiciliğinin yanında arazi hububat için değerlendirilmektedir. Birinci sene hububat ekilen tarlaya ikinci sene tütün ekilir. Tütün çapa nebatı olduğundan tarlayı hububat gibi yormaz. Bu özelliği çiftçiler tarafından iyi idrak edildiğinden tütün yerlerini yarım nadas olarak kabul etmektedirler. Eğer bu mıntıkada tütün ziraatı olmasa idi bu yerler birinci sene hububat ekilip ikinci sene nadasa bırakılmak zorunda kalacaklardı. Çünkü tütün ziraatı yapılan tarlalarda geniş ölçüde tütünden başka mahsul yetişmez. Yetiştirilse de iktisadi bir katkısı olmaz. Toprakları dar ve nüfusu kesif olan bu sahalarda tütün, hem toprakların olgunlaşmasını, hem de boş kalmamasını ve dolayısıyla büyük kitlelerin maişetini temin etmektedir¹⁶⁰⁴. Tütün ziraatının muhafazası ve geliştirilmesi için çiftçilere düşen vazifeler ise şöyledir:

1. Tütün mahsulünün piyasanın istediği standart tipte ve hastaliksız olarak yetiştirilebilmesi için Tekel idaresi ile daimi irtibat halinde olmak: tütün yetiştiriciliğine verilen önem kadar satış sırasında da bilgili olmakta fayda vardır. Tütünleri alıcının istediği şekilde demet ve denk haline getirmek önemlidir. Zira demetlerini piyasanın istemediği kara- yeşil, yırtık, kartlak, dip yapraklarla yapsa, denklere aynı karışıklıkla işlese gayet tabiidir ki bu tütünü alacak olanlar da hakiki fiyatını vermeyeceklerdir. Aksine demet ve denkleme piyasa şartlarına uygun yapılırsa o zaman hem alıcı çok olur

¹⁶⁰² Tokat Sesi, "İlimiz Tütün Rekoltesi Fevkalade", 24.11.1950, Nu.12, s.1.

¹⁶⁰³ Tokat, "Taşova Bölgelerinde Tütün Satışları", 27.05.1950, Nu.23, Y.1, s.3.

¹⁶⁰⁴ 1953 yılında yayımlanan Tokat Postası Gazetesinde Taşova tütünlerinin tanıtımı şu şekilde yapılmıştır: Vilayet hudutları dâhilinde yetişmekte olan tütünlerin Türk tütünleri arasında ve dünya sanayiinde aldığı isim Taşova'dır. Bu tütünlerin bariz özellikleri orta büyüklükte elastiki, açık sarı renkte, yanma özelliği fazla, sigara randımanı kuvvetli, girdiği harmanları ıslah eden, yavaş içimli ve tatlı taamlı, nötr karakterli oluşudur. Bu iyi vasıflarından dolayı sigara sanayiinde aranan tütünlerdir. Yıllık rekoltesi 3-4 milyon kilo civarında bulunan bu mahsulün tamamına yakını senesi içerisinde ihraç edilmektedir. Tütüncülüğün sıkıntı içerisinde olduğu yıllarda dahi ekici elinde kalmayan ve dünya çapında şöhreti bulunan tütünlerin geleceğini korumak ve pazarlarını kaybetmemek her Tokatlı'nın görevidir. Muzaffer Özakça, "Tokat İktisadiyatında Tütün Ziraatının Önemi", Tokat Postası, 21.02.1953, Nu.129, Y.2, s.1.

hem de fazla kıymet taşır. Tütünlerimize ihraklık tütün karıştırmamalıyız. Alıcılar bu hileli işlenen tütünleri ikinci sene almak istememektedirler.

2. Mahsulün hastalıklardan korunması, bakım ve işlenmesi gibi hususlarda, yani ekiminden satışına kadar Tekel idaresi ekicilerle iş birliği halindedir. Tekel'in her vesile ile gerek eksper ve fen memurları gerekse broşürler ile yapmakta olduğu teknik öğütleri, ekicilerin büyük bir titizlikle tatbik çalışmaları icap eder.

3. Tütün ziraatı yapacağımız araziyi iyi seçmek ve köycek verimin iyi olmayacağı yerlere tütün ekmek: tütün ziraatına ayırdığımız arazinin kara- sulak, taban ve kuvvetli topraklardan bulunmaması lazımdır. Bu gibi arazilerde yetişen tütünler kilo olarak fazla olmasına mukabil evsaf bakımından çok düşüktür. Piyasa bu gibi yerlerde yetişen kara-yeşil, kartisk ve hastalıklı tütünlere rağbet göstermez. Hemen her köyün iyi tütün yetişen mıntıkları köylülerimizce bilinmektedir. Yapılacak iş bu gibi kıymetli arazileri her yıl yıllara ayırarak iyi mahsul yetiştirmektir. Aksi halde tütünlerin fiyatı düşük seyreder.

4. Tütünlerimizi kanun ve nizamnamelerin emrettiği şekilde işleyip kaçağa satmamak: 3437 sayılı kanun tütün ve tütün inhisarı kanunu tütünlerin işleme tarzlarını ve ne gibi vasıflardaki yaprakların denklere konulup konulamayacağını açıkça izah etmektedir. Durum böyle iken bazı ekicilerimizin buna riayet etmedikleri görülür. Küçük menfaatler için kaçağa satılan iyi tütünler karşılığında ürünün % 20-30'u ihraklık olmakta bu durumda ekici pazarda sattığı üründen kar sağlayamamaktadır¹⁶⁰⁵.

1954 yılı Erbaa tütün piyasası Vali Fazıl Kaftanoğlu tarafından açılmıştır. İlk alımda Tekel İdaresi 6 koçan, 55 denkte 1.615 kilo tütün satın almıştır¹⁶⁰⁶. 1954 yılında tütün mubayaa döneminin sonlarında, 1.875.000 kilo tütün geldiği ve satıldığı, 774 ton imhalık tütün olduğu bildirilmiştir¹⁶⁰⁷. 1955 yılı Erbaa tütün kampanyası Mart ayı itibariyle başlamıştır¹⁶⁰⁸. Aynı yıl Temmuz sonuna kadar 6128 zürradan 2.191.200 kilo tütün gelmiştir¹⁶⁰⁹. 1956 yılında Mart ayı itibariyle başlayan¹⁶¹⁰ tütün satışları Ağustos ayında sona ermiştir. 1956 satışları sona ererken bu güne kadar ekici tarafından 1.732.000 kilo tütün getirilmiş, bunun 194.000 kilosu ortalama 270 kuruştan inhisarlar tarafından, 1.326.000 kilosu ise ortalama 325 kuruştan tüccarlar tarafından mubayaa edilmiştir. Halen 8000 kilo kadar satılacak tütün mevcuttur. 204.000 kilo ise imhalıktır¹⁶¹¹. 1957 yılında Taşova tütün piyasası 25 Mart'ta açılmış, müstahsiller

¹⁶⁰⁵Muzaffer Özakça, "Tokat İktisadiyatında Tütün Ziraatının Önemi", *Tokat Postası*, 25.02.1953, Nu.130, Y.2, s.1.

¹⁶⁰⁶*Tokat Postası*, "Erbaa Tütün Piyasası Açıldı", 4.2.1954, Nu.205, Nu.1,s.1.

¹⁶⁰⁷*Yeni Erbaa*, "Tütün Satışları", 30.07.1954, Nu.21, Y.1, s.1.

¹⁶⁰⁸*Yeni Erbaa*, "Tütün Piyasası Hararetlendi", 22.04.1955, Nu.95, Y.2, s.1.

¹⁶⁰⁹*Yeni Erbaa*, "Tütün Satışları", 5.8.1955, Nu.124, Y.2, s.2

¹⁶¹⁰*Tokat Sesi*, "Taşova Tütün Piyasaları Pazartesi Günü Açıldı", 16.03.1956, Nu.833, Y.6, s.1.

¹⁶¹¹*Yeni Erbaa*, "Tütün Satışları Sona Erdi", 24.8.1956, Nu.232, Y.3, s.1

balyalama işlemine başlamıştır¹⁶¹². 1957 tütün rekoltesinin 4.000.000. kilo civarında olacağı tahmin edilmektedir. Mahsul dikim ve idrak bakımından gayet düzgün evsaflıdır. Kalite cihetinden fevkalade iyidir¹⁶¹³. Ancak 1957 yılında yaşanan kuraklık sebebiyle Erbaa'da tütünler dallarda kurumuştur. Bu durum Erbaa Ovası'nın sulanması meselesini gündeme getirmektedir. Sulama sorununun çözülmesi ile birlikte sırf burada 5-6 milyon kilo tütün elde edilebilir. Bu da Tokat'a 40-50 milyon civarında döviz geliri sağlar. Bölgenin 1957 mahsulü tamamen satılmıştır. Tütünün bir kısmı inhisarlar idaresi tarafından bir kısmı da Mithat Nemli Austro, Türk Flemenk Türk, Abdi Fuat Akev, Macid tütün firması ve yerli firmalar tarafından mubayaa edilmiştir¹⁶¹⁴. 1958 mahsulü tütünlerin satışına 24 Mart 1958 itibariyle başlanmıştır. Kalitesi iyi olan tütünlerin fiyatı yüksek seyretmektedir. 1958 mubayaa döneminde 2.000.000 kilo tütün satışı gerçekleştirilmiştir. 1959 yılında Taşova tütün piyasalarının açılış tarihi İnhisarlar Vekâleti'nce 30 Mart olarak belirlenmiştir. Taşova'nın 1959 toplam rekoltesi 5.445.000 kiloyu bulmuştur. Ürünlerin dizi, demet, balyalama işlemleri hızla devam etmektedir¹⁶¹⁵. 1959 yılında tütün piyasası açılışını Vali Fazıl Kaftanoğlu yapmıştır¹⁶¹⁶.

1953 yılında Erbaa'da Tütün İşçileri Sendikası kurulmuştur¹⁶¹⁷. 1958 yılına Erbaa'da Tütün Ekicileri Birliği kurulmuştur¹⁶¹⁸. Bu sayede Taşova Bölgesi tütün ekicileri sorunlarının çözümü için ortak çalışma yürütmeyi hedeflemişlerdir.

1952 yılında Tarım Bakanı Nedim Ökmen Tokat'a gelmiştir¹⁶¹⁹. Tokatlı üreticinin dertlerini dinleyen bakan, ardından Zile'ye ve Amasya'ya hareket etmiştir. Vatandaşlar bakandan; bağ ve bahçelerin inkişafı için arazi bareminin bağ ve bahçelere tatbik edilmemesini, sulu deneme istasyonu kurulmasını, mahsulün vaktinde kaldırılması için patos (harman) makinesi temin edilmesini, afyon ekicilerinin ofisten şikâyetlerinin dikkate alınmasını, şehrin odun ihtiyacının teminini ve ormanlara yol yapılmasını, Tokat çevresinin ağaçlandırılmasını, inşaatlar için kereste teminini talep etmişlerdir¹⁶²⁰.

Tokat'ta tarımsal alanda diğer bir önemli gelir kaynağı meyveciliktir. Vilayette üzüm, elma, armut, kurutulmaya elverişli dut, fındık, kiraz, vişne, erik, kayısı, kestane,

¹⁶¹²*Tokat Sesi*, "Taşova Tütün Piyasaları Açıldı", 29.03.1957, Nu.1.152, Y.8, s.1.

¹⁶¹³*Genç Demokrat*, "Taşova Tütün Piyasası Açılırken", 07.03.1957, Nu.446, Y.3, s.1

¹⁶¹⁴*Genç Demokrat*, "Taşova Tütünlerinin Satış Hazırlığına Doğru", 30.12.1957, Nu.685, Y.3, s.1

¹⁶¹⁵*Genç Demokrat*, "Taşova Tütün Piyasaları 30 Mart'ta Açılıyor", 19.03.1959, Nu.1044, Y.5, s.1

¹⁶¹⁶*Tokat Sesi*, "Tokat Tütün Piyasası Açılıyor", 31.03.1959, Nu.1.758, s.1.

¹⁶¹⁷*Tokat Sesi*, "Erbaa Tütün İşçileri Sendikası Kuruluş Sözleşmesi", 23.10.1953, Nu. 317, Y.4, s.3.

¹⁶¹⁸*Yeni Erbaa*, "Tütün Satışları", 08.08.1958, Nu.432, Y.5, s.1; "Şehrimizde Tütün Ekicileri Birliği Kuruluyor", 21.11.1958, Nu.462, Y.5, s.1,

¹⁶¹⁹*Tokat Sesi*, "Tarım Bakanı Şehrimizde", 05.08.1952, Nu.190, Y.2, s.1.

¹⁶²⁰*Tokat Sesi*, "Tarım Bakanı Tokat'ta ne Yaptı?", 08.08.1952, Nu. 191, Y.2, s.1.

şeftali ve incir yetiştirilmektedir. 1933 yılında neşredilen Yeni Tokat gazetesinde yer alan habere göre Tokat'ın iklimi 32 çeşit elma yetişmesine imkân vermektedir. Ancak elma üretimi fenni tekniklerle yapılmamakta, elmanın dayanıklılığını arttırabilmek için gerekli ambalajlama imkânı bulunmamaktadır¹⁶²¹.

Şehirde gelir getiren ve dönem itibariyle yalnız Tokat ve havalisinde yetişen ürünlerden biri de mahleptir. Mahlep, meyvesi olgunlaştığında, yaş iken toplanır ve kurutulur. Temmuz ayından itibaren satışına başlanır. Fabrikalarda kabuklarından ayrılan mahlepler çuvallara doldurularak Samsun ve İstanbul limanlarına gönderilir. İstanbul'dan Marsilya, İskenderiye ve Suriye'ye ihraç edilir. Sıcak ülkelerden talep gören mahlep; kahve, ilaç yapımı ve ekmek yapımında kullanılır¹⁶²².

Tıp alanında ilaç yapımında kullanılan afyon bitkisi de 1933 yılı itibariyle Tokat'ta yetiştirilen ve dış pazarlarda satışı yapılan bir bitkidir. Turhal ilçesinin Kazova bölgesi ve Zile ilçesinde ekimi yapılan bitki kurak topraklarda yetişmektedir. Tokat'ta yetişen afyon bitkisi içerdiği % 7 ve % 11 morfin itibariyle birinci ve ikinci derecede kalitelidir¹⁶²³.

Tokat merkezde ve civar köylerde yaygın olarak yetiştirilen bir diğer tarım ürünü de üzumdür. İl çevresinde 40 çeşit kadar üzüm bulunduğu bilinmektedir. Bunlar içerisinde şaraba en elverişli olanı Narince üzümüdür. Tekel İdaresi 1946 yılında kurduğu şaraphanede bu üzümlerden yıllık 300.000 litre şarap elde etmektedir. İstanbul'da Jale Köşkü'nde toplanan şarapçılık kongresinde İtalyan, İspanyol, Fransız üyeler, Narince Şarabını tattıktan sonra "*biz ömrümüzde bu kadar nefis şarap içmedik*" demişlerdir. 1952 yılına gelindiğinde Tokat'ta Şarapçılık Kooperatifi kurulması için girişimde bulunulmuştur. Bu sayede üzümlerin değerinin yükseleceği, yurt içi ve yurt dışında satışının yapılabileceği, üzüm küspesinden alkol, turşu gibi tüketim malzemelerinin üretilerek piyasaya sunulabileceği tahmin edilmektedir¹⁶²⁴.

1950'li yıllarda Tokat'ta bağcılık sahası üç kısımda incelenebilir. Birincisi Merkez bağları, ikincisi Kazova bağları, üçüncüsü de Niksar, Erbaa, Zile'yi kapsayan bağlardır. Tokat'tan Turhal'a kadar Yeşilirmak'ın her iki sathı meyli üzerinde kurulmuş olan Kazova bağlarının işgal ettiği yer 30.000 dönüm kadardır. Eski usullerle gayet sık olarak tesis edilmiş olan bağların ortalama olarak beher dönümüne 1.000 çubuk isabet etmektedir. İklim şartlarının don ve dolu sebebiyle en gayri müsait olduğu yıllarda bile

¹⁶²¹Yeni Tokat, "Meyvalarımız", 01.10.1933, Nu.3, s.2.3.4.

¹⁶²²Yeni Tokat, "Mahlep", 01.10.1933, Nu.3, s.11.

¹⁶²³Yeni Tokat, "Tokat Afyonları ve Tababette Afyon", 15.10.1933, Nu.4, s.5.

¹⁶²⁴Hüseyin Cankat, "Tokat'ın Kalkınmasında Kooperatiflerin Rolü", *Tokat Sesi*, 04.01.1952, Nu.129, Y.2, s.2.4.

kök başına bir kilo hesabı ile Kazova umumi üzüm rekoltesi 30.000.000 kilo hesap edilir. Burada yetişen üzüm cinslerinden şaraba en uygun olanı Narince üzümüdür. Buradaki üzüm çeşitleri şöyle ifade edilebilir: Keçi Memesi, Cincife Kızılı, Şam Kızılı, Bekiroğlu, Boduroğlu, Fenerit, Gelin Parmağı vb. Kazova toprak verimliliği bakımından elde edilen ürünün üç katı daha yetiştirebilecek bir kapasiteye sahiptir. Tokat Postası gazetesinin düşüncesine göre, Narince bağına uygun olan Yeşilirmak'ın sağında kurulmuş olan Kazova sulama kanalının altından şoseye kadar Biskeni (Yayladamı), Emirseyit, Birepler (Küçük ve Büyük Yıldız), Gürcüköy (Yazıbağı), Katköy, Necip, hattı boyunca Üçgözen ve Dazy'a (Gümüştop) kadar olan sahanın Narince'ye tahsis edilmesi zaruret halindedir. Bu suretle Narince rekoltesi bir buçuk kat artmış olacaktır. Irmağın solundan eski Zile yoluna kadar olan saha Tokat'tan Bahçebaşı'na kadar bağ olmalıdır. Çimlendirilmiş bir Narince çubuğu bu toprakta üç ya da dört yılda mahsule yatar¹⁶²⁵. Narince üzümü Tokat'a mahsustur. Doğu Anadolu'da ve Karadeniz'de Kazova üzümü adı ile bilinir. Türkiye'de yetişen şaraplık üzüm çeşitlerinin en iyilerindedir. Bileşimi gayet dengelidir. Şırasının bir litresindeki şeker miktarı 300 grama kadar yükselir. Dane kabuğunun kalınlığı ve dane ile salkımın birleşme yeri sağlam olduğundan uzak yerlere sevkiyatta ezilme veya şırasını kaybetme tehlikesi yoktur. 100 kilo Narince'den 80 kilo şıra çıkar. Fenni şekilde yapılan imalatta şarap randımanı %74-75'e çıkmıştır. Bu etli kısmın dolgunluğu ile izah edilebilir. Çekirdekleri ufak hacimli olup, her danede iki veya dört adettir. Daneler yuvarlak, renkleri açık sarı, salkımda dizilişi gayet muntazamdır. Muhtelif asitlerin litredeki ortalama miktarı 3.5 ve 4.5 gramdır. Yağlı, reçineli ve diğer organik maddeler birbirine denk durumdadır. Kokulu maddeler normaldir. Bu nedenle iyi bir yemeklik üzüm olduğu gibi şaraba da liyakati emsalsiz derecededir.

Narince'nin bu kendine has durumunu çubuğun kendi bünyesi ve iç metabolizması ile toprakta ve iklim şartlarında aramak lazımdır. Topraktaki bileşenler de kuvveti çubuğun gelişmesine ve üzümün bileşenlerinin kalitesinde büyük rol oynamaktadır. Zaten Kazova toprağı killi, çakıllı kumludur. Üzüm mahsulü için bulunmaz bir topraktır. İklim de esasen müsaittir. Vadideki bağlar Ağustos ortasından itibaren bozulmaya başlar. Bağ bozumu Ekim'in sonuna kadar, yüksek yerlerde Kasım'ın ortasına kadar devam eder. En mühim nokta bu bölgedeki bağların hastalısız olmasıdır. Toprak, iklim ve asmanın bünyesi hastalık oluşmasına engel olmaktadır. Külleme ve milyö gibi mantari hastalıklara pek az tesadüf edilmiştir. Hele bağlar için afet olan filaksora hastalığına bu bölgede rastlanmamıştır. Bu hastalıkların bölgeye sirayet etmeyişi bağcılıkla geçimini sağlayanlar için büyük bir avantajdır.

¹⁶²⁵ Tokat Postası, "Tokat'ta Şarapçılık", 04.02.1953, Nu.124, Y.2, s.1.

Bu yıl bölgede hüküm süren iklim şartlarının pek çok zirai ürüne elverişli olduğu gibi yeni tesis edilecek bağların gelişmesinde de etkili olacaktır. Köylülerin bir an evvel kirizmalarını yapmaları, yağın yağmurlarla nemlenen, baharda tavını bulan toprağa, bahar budamasından sonra çimlenmeye bıraktıkları çubukları, Nisan ve Mayıs ayında dikmeleri çok yerinde olacaktır. Halkın bağcılığa karşı alakasının artması ile birlikte bölgede en azından 3 milyon litrelik bir şarap fabrikasının kurulması mümkün olacaktır. Bu suretle Türkiye'nin her yerinde meşhur olan Narince Şarabı, dünyanın her yerinde tanınacaktır¹⁶²⁶.

4.2.1.2. Tarımsal Üretime Sağlanan Destek ve Teknik Ziraat Teşkilatı'nın Faaliyetleri

İklim ve toprak koşulları bakımından tarımsal üretime elverişli toprakları bulunan Tokat'ta ziraat teşkilatı tarımı geliştirmek için çalışmalar yapmıştır. Teşkilat, şehirde yayın yapan gazeteler vasıtası ile tarımda verimliliği arttırmanın yolları ve haşerelerle mücadele, sulama teknikleri gibi konularda bilgi vermiştir¹⁶²⁷. Tarım Bakanlığı tarafından 1944 yılında Tokat'ta meyveciliği geliştirmek amacıyla 1.000 dekarlık bir alana Numune Fidanlığı kurulmuştur. Çalışmalarını Tokat'ta meyveciliğin ıslahı yolunda yoğunlaştırmış olan fidanlıkta, muhitin meyve çeşitleri esaslı bir seleksiyon (gelecek nesilleri üretmek için kullanılan genomların seçilmesi) çalışmasına tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda Tokat'ın çeşitli bölgelerinden ve muhit şartlarına göre üretilen fidanların dağıtımına 1948 yılında başlanmıştır. 1948-1949 yıllarında 26.691 fidan, 1949-1950 yıllarında 34.401 fidan, 1950-1951 yıllarında 78.518 fidan Tokat havalisindeki bahçecilere verilmiştir. Sivas gibi yakın ve müsait bir pazarın bulunuşu Tokat meyveciliğinin inkişafında teşvik edici bir rol oynamaktadır¹⁶²⁸. Fidanlıkta yapılan çalışmalar müspet olmakla birlikte, vatandaşların fenni meyve yetiştiriciliğine olan alakasızlığı Tokat'ta meyve üretiminin gerekli seviyelere taşınmasında engel teşkil etmiştir¹⁶²⁹.

1950 yılında CHP hükümeti, çiftçinin tohumluk buğday ihtiyacını karşılamak ve buğdaylarını temizleyip ayıklamak için ilde mevcut beş selektör makinesine ilaveten yedi adet daha selektör makinesi göndermiştir. Bu makinelerle merkezde, Çamlıbel'de ve Maşat'ta çiftçilerin tohumlukları parasız olarak ilaçlanacak ve temizlenecektir. Ayrıca muhtaç durumda olan çiftçilere tevzi edilmek üzere Tarım Bakanlığı'nca Tokat vilayeti emrine 250 ton yazlık tohumluk buğday tahsis edilmiştir¹⁶³⁰. 1950 seçimleri

¹⁶²⁶Tokat Postası, "Tokat'ta Şarapçılık", 08.02.1953, Nu.125, Y.2, s.1.

¹⁶²⁷Tokat, "Meyve Ağaçlarının Baş Dumanı", 03.09.1941, Nu.2, Y.1, s.2.

¹⁶²⁸Tokat Sesi, "Tokat Meyveciliği ve Numune Fidanlığının Çalışmaları", 05.10.1952, Nu.102, Y.2, s.2.

¹⁶²⁹Hüseyin Cankat, "Meyveciliğimizin Bugünkü Durumu", Tokat Sesi, 11.01.1952, Nu. 131, Y.2, s.3.

¹⁶³⁰Tokat, "Yedi Selektör Makinesi Geldi", "Tarım Bakanlığından Yapılan Tohumluk Yardımı", 31.3.1950, Nu. 3, Y.1, s.2.

öncesinde geçen yılın kurak geçmesi sebebiyle sıkıntıda kalan çiftçi vatandaşlara Reşadiye’de 124 bin kilo tohumluk buğday, 20 bin lira hayvan yem bedeli, Ziraat Bankası’ndan 5350 lira, Kızılay yardımı olarak tevzi edilmiştir¹⁶³¹.

DP hükümeti köylünün, ekonomik refahını sağlayabilmek için, geçmişten gelen borçlarına düzenleme getirmiştir. Bu konuda Tokat Valisi Bekir Suphi Aktan’ın girişimleri ile köylü vatandaşların bankalara olan borcunun özel idare tarafından kapatılması ve yeni kredi alma imkânı doğması sağlanmıştır¹⁶³².

Kazova’da tarımın geliştirilmesi konusunda, 1944 yılında Tokat Valisi İzzettin Çağpar’ın Başbakanlığa gönderdiği bir rapor dikkat çekicidir. Rapora göre: Kazova’nın sağ ve sol her iki sahilinde de sulama kanallarının açılması ve yapılması planlanan Almus Barajı’nın hem elektrik hem sulama işlerinde kullanılmasıyla bölgeden elde edilen tarımsal gelirin artacağı bildirilmektedir. Turhal Şeker Fabrikası’nda işlenen 150.000 ton pancarın 40.000 tonu Kazova’da yetiştirilirken sulama imkânlarının geliştirilmesiyle bu miktarın çok daha yükselebileceği bildirilmiştir. Pancar yetiştiren köylünün ürünlerini kendi imkânları ile fabrikaya ulaştırdığından ancak bölgeye kurulacak tren yolu hatları ile Turhal, Zile ve Tokat güzergâhındaki çiftçinin pancarını fabrikaya daha kolay nakledebileceği bildirilmiştir. Tren yolu yapım işini de Şeker Fabrikası ve Münakalat Vekâleti’nin ortak bir şekilde üstlenmesi talep edilmiştir¹⁶³³.

1955 yılında Kazova sol sahil sulaması inşaatının yapılması talep edilmektedir¹⁶³⁴. 1959 yılına gelindiğinde Kazova sağ sahil inşaatı tamamlanmıştır. 1959 İl Genel Meclisi toplantısında alınan kararlarda sol sahil inşaatına geçilmeden önce sağ tarafta Sulu Ziraat Deneme İstasyonu kurulması talep edilmektedir¹⁶³⁵. Kazova Sol Sahil İhalesi 1959 yılında yapılmıştır¹⁶³⁶.

Tokat’ta meyve üretimini arttırmak, fenni istihsali sağlamak amacıyla Tokat Fidanlık Müdürlüğü tarafından çiftçi vatandaşlara aşılama ve budama kursları

¹⁶³¹Tokat, “Reşadiye’de Çiftçi Vatandaşlara Yardımlar”, 3.5.1950, Nu.17, Y.1, s.2.

¹⁶³²Tokat Sesi, “Valimizden Memnunuz, Köylümüzün Banka Borçları Ödeniyor”, 06.10.1950, Nu.4, Y.1, s.1.

¹⁶³³BCA, FK: 030-10-00-00, YN:65-437-1,2, 13.11.1944.

¹⁶³⁴BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-18, 21.05.1955.

¹⁶³⁵1953 yılında Tarım Bakanı Nedim Öktem’in ilk Ziraat Vekilliği sırasında, Fidanlıkla İnekhane arasında, yola yakın sulanabilir bir mevkide, 1.000 dekarlık bir arazide Sulu Deneme İstasyonu kurulacağı bildirilmiş ancak Bayındırlık Vekâleti ile mutabakata varılamaması nedeniyle istasyon kurulamamıştır. Bkz. Tokat Sesi, “Sulu Deneme İstasyonu Kuruluyor”, 09.01.1953, Nu. 235, Y.3, s.1; Bkz. Tokat Sesi, “Ziraat Vekilimiz Nedim Ökmen’den Tokatlıların Mühim Bir İstirhamı”, 06.04.1958, Nu.1.457, Y.8, s.1; 1959 yılına gelindiğinde milletvekillerinin bu yöndeki taleplerinin devam ettiğine bakılırsa, bu talebin karşılık bulmadığını söylememiz mümkündür. Bkz. BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 118-749-2-6, 14.12.1959.

¹⁶³⁶Tokat Sesi, “Kazova Sol Sahil İhalesi”, 18.10.1959, Nu.1919, Y.10,s.1.

açılmıştır¹⁶³⁷. 1951 yılında fidanlık müdürü olarak görev yapan Nail Sezgin, yapılan hazırlıklar neticesinde Tokat'ta şeftali fidanları dağıtılacağını bildirmiştir¹⁶³⁸. Tokat'ta meyveciliğin geliştirilmesi hususunda yapılan çalışmaları Valilik de titizlikle takip etmektedir. 1952 yılında Valilik tarafından gazetelere verilen ilanda ziraat müdürlüğünün izni olmadan çiftçiye ilaç satılması yasaklanırken, çiftçiler ağaçları saran ökse ve gökçe otlarına karşı uyarılmıştır. Çiftçiler, otları toplayıp yakmakla mükellef kılınmış, ağaçları için gerekli tedbirleri almayan çiftçiler hakkında hukuki işlem uygulanacağı bildirilmiştir¹⁶³⁹. 1954 yılında şehirdeki Fidanlık teşkilatının, bölgenin ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla bahçe kültürleri istasyonuna dönüştürülmesine karar verilmiştir¹⁶⁴⁰.

DP'nin ekonomi politikası kapsamında ülkeye gelen göçmen aileleri tarımla uğraşmaları konusunda teşvik edilmiştir. Taşova'da göçmenler için Ilıca adlı bir köy kurulmuştur. Tokat'ta 1952 yılında gelen her bir göçmen ailesi köylere yerleştirildikten sonra, ailelere 22'şer adet meyve fidanı dağıtılmıştır. Göçmenler bu fidanlardan 10 tanesini evlerinin bahçesine, kalanları ise tarlalarına dikilecektir. Bakanlıkça Tokat'taki göçmenler için tahsis edilen fidan adetleri şu şekildedir: 2.478 kayısı, 500 erik, 500 elma, 500 vişne, 400 şeftali, 45 armut¹⁶⁴¹. 1952 yılında Tokat Valiliği şehirde meyveciliği teşvik etmek amacıyla farklı bir yöntem uygulamıştır. Düzenlenen meyvecilik müsabakasında birinciye 250, ikinciye 150, üçüncüye ise 100 lira ödül verileceğini bildirmiştir¹⁶⁴².

Niksar bataklığının kurutulması ile elde edilecek alanın tarım arazisine dönüştürülebilmesi için gerekli olan 700.000 liralık bütçenin ve yapılacak işin 1955 yılı programına alınması devletten talep edilmiştir¹⁶⁴³.

Turhal'da pancar ziraatında uygulanan fenni yöntemlerin getirdiği kazanç sayesinde traktör sayısı gitgide artmaktadır. 1952 yılında Turhal'da kayıtlı traktör sayısı 71'e ulaşmıştır¹⁶⁴⁴. Traktör sayısındaki artışın yanı sıra, ehliyetsiz ellerde rastgele

¹⁶³⁷Fidanlık müdürlüğü, fidanların aşuya hazırlanması, durgun göz aşısı, sürgün göz aşısı, aşuların bağlanması ve bağlarının çözülmesi, tırnak bırakılması ve tırnakların kesilmesi, taç terbiyesi, yeşil budama yapılması ve saire hakkında kurs açmıştır. Kurs bir hafta sürecektir. Her bahçe sahibi ve meyve meraklısı kursa davetlidir. *Tokat*, "Fidanlık Müdürlüğünden Meyvecilik Kursu", 12.8.1950, Nu.34, s.4.

¹⁶³⁸*Tokat Sesi*, "Numune Fidanlığı", 11.09.1951, Y.1, Nu.95, s.1.

¹⁶³⁹*Tokat Postası*, "İlan", 13.02.1952, Nu.32, Y:1, s.2.

¹⁶⁴⁰*Genç Demokrat*, "Fidanlık, Bahçe Kültürleri İstasyonu, Haline Getirildi", 08.07.1954, Nu.17, Y.1, s.1.

¹⁶⁴¹*Tokat Sesi*, "Göçmenlere Fidan Dağıtılıyor", 14.03.1952, Nu.149, Y.2, s.1.

¹⁶⁴²*Tokat Postası*, "İlan, Tokat Valiliğinden", 15.10.1953, Nu.165, Y.2, s.1.

¹⁶⁴³BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-18, 21.05.1955; Niksar Bataklığının kurutulması meselesi DP'nin iktidara gelmesiyle birlikte Tokat halkının ve milletvekillerinin talepleri arasında yer almıştır. *Tokat Sesi*, "Niksar Bataklığı Kurutulacak", 12.01.1951, Nu.26, Y.1, s.3.

¹⁶⁴⁴*Tokat Sesi*, "Turhal'da Traktör Çoğalıyor", 23.06.1952, Nu.178, Y.2, s.1.

kullanılan ve bozulan araçların yedek parçalarının bulunmasında sıkıntı yaşanmaktadır. Bazı araçların yıllarca yedek parça beklerken çürüdüğü, tarla satıp da traktör alan köylünün maddi zarara uğradığı ifade edilmektedir¹⁶⁴⁵. 1952’de Tokat İl Ziraat Müdürlüğü emrine verilen 7 harman makinesi, önemli ziraat alanlarına dağıtılmıştır¹⁶⁴⁶. 1956 yılında Türkiye’de sadece beş vilayette bulunan, traktör bakım ve tamir atölyesi, Vali Fazıl Kaftanoğlu’nun teşebbüsleri neticesinde Tokat’a da bir şube açmaya karar vermiştir¹⁶⁴⁷.

1952 yılında Muhat (Çevreli), Tahtaoba, Büyük Almus ve Kömeç köylerinde Tarım Kredi Kooperatifi kurulmuştur¹⁶⁴⁸. 1953 yılında Tokat, merkez ilçe ve köylerinde kurulmuş olan Tarım Kredi Kooperatifleri yıllık kongrelerini gerçekleştirmişlerdir¹⁶⁴⁹. 1954 yılında Tokat’taki çiftçiler için hükümet tarafından 2.000 ton tohumluk buğday gönderilmiştir¹⁶⁵⁰.

Tarım Bakanlığı, Tokat Teknik Ziraat Teşkilatı’nın kurulmasına 1953 yılında karar vermiştir¹⁶⁵¹. Bu teşkilat Tokat’ın zirai ürünler ve meyvecilik bakımından süratle kalkınmasına hizmet etmek için kurulmuştur. Teknik Ziraat Teşkilatı’nın kurulması ile ilgili etütleri yapmak ve ziraat müdürlüğünün çalışmalarını değerlendirmek üzere entomoloji uzmanı (böceklerle mücadele uzmanı) Dr. Cemal Tanışman Tokat’a gelmiş ve çalışmaları beğenmiştir. Tanışman ile birlikte Tarım Bakanlığı’ndan gönderilen 50 teknik eleman ve 12 makinist, Tokat’taki 33 noktada vazife ifa edeceklerdir. Emirlerine 7 pikap, 4 cip, 1 motosiklet tahsis edilmiştir.¹⁶⁵² Tokat Teknik Ziraat Teşkilatı’nın ilk kongresi 1954 yılı Şubat ayında yapılmıştır. Kongrede başkanlık divanı seçimlerin yapılmasının ardından dilekler kısmında zirai makinelerin tamiri için bir atölye açılması gerektiği, arı kovanlarının pahalı olduğu, meyvecilik yapanlara uygun krediler sağlanması gerektiği tarımın gelişmesi için küçük sulama barajlarına ihtiyaç olduğu, ziraat makinalarının tamiri ve bakımı için kurslar açılması gibi konulardan bahsedilmiştir¹⁶⁵³. Tokat’ta tarımın gelişimi için yapılan faaliyetlerden biri de

¹⁶⁴⁵*Tokat Sesi*, “Traktörlerimiz Bir Servettir, Dikkat Edelim”, 27.06.1952, Nu.179, Y.2, s.1.

¹⁶⁴⁶*Tokat Sesi*, “Harman Makinesi”, 26.08.1952, Nu.196, Y.2, s.1.

¹⁶⁴⁷*Genç Demokrat*, “Dawey Tamirhanesi Açıldı”, 24.7.1956, Nu.260, Y.2, s.1; *Tokat Postası*, “Zirai Donatım Tokat’ta Bir Tamirhane Açıyor”, 22.7.1956, Nu.318, Y.3, s.1.

¹⁶⁴⁸*Tokat Postası*, “İlan”, 24.05.1952, Nu.61, Y.1, s.2; *Tokat Postası*, “İlan”, 28.05.1952, Nu.62, Y.1, s.2; *Tokat Postası*, “İlan”, 07.06.1952, Nu.65, Y.1, s.2; *Tokat Postası*, “İlan”, 11.06.1952, Nu.66, Y.1, s.2.

¹⁶⁴⁹*Tokat Sesi*, “Tarım Kredi Kooperatifleri Toplantıları”, Nu.27.02.1953, Nu.250, Y.3, s.1; Niksar’ın Lâdik bucağında Tarım Kredi Kooperatifi 1951 yılında kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Bkz. *Tokat Sesi*, “Lâdik Bucağında Çalışmalar”, 21.03.1952, Nu.151, Y.2, s.1.

¹⁶⁵⁰*Tokat Postası*, “Tokat Çiftçilerinin Tohumluk İhtiyaçları 1500 Ton Artırıldı”, 5.10.1954, Nu.263, s.1,

¹⁶⁵¹*Tokat Sesi*, “Tokat’ta Teknik Ziraat Teşkilatı”, 22.05.1953, Nu.274, Y.3, s.1.

¹⁶⁵²*Tokat Sesi*, “Teknik Ziraat Etütleri Bitti”, 07.07.1953, Nu.287, Y.3, s.1,3.

¹⁶⁵³*Tokat Postası*, “Tokat Teknik Ziraat Teşkilatının İlk Yıllık Kongresi Yapıldı”, 07.02.1954, Nu.198, Y.2, s.1.

vatandaşları ziraat alet ve makinelerin kullanımı, bakımı konusunda bilinçlendirmektedir. Bu bağlamda gazetelerde yazılar yayınlanmış, uyarıcı ilanlar verilmiştir¹⁶⁵⁴.

Erbaalı çiftçiler, Amasya’da kurulan şeker fabrikasında işlenmek üzere ilçede şeker pancarı ekimi yapmak istediklerini bildirmişlerdir. Buna gerekçe olarak da Erbaa’nın toprak yapısının pancar ekimine uygunluğu ve ilçenin Amasya’ya 80 km uzaklıkta olması sebebiyle açılacak şeker fabrikasında, pancarın kolaylıkla işlenme imkânının olmasını öne sürmüşlerdir. Erbaalı çiftçiler, Vilayet Teknik Ziraat Teşkilatı’nın Erbaa’da pancar ekimi için Tarım Bakanlığı’ndan izin alınmasını talep etmişlerdir¹⁶⁵⁵. Hükümet tarafından 1954 yılında Erbaa’da pancar ekimine izin verilmiştir¹⁶⁵⁶. Şeker pancarı ekimi sahasına giren Tepekışla, Aladun (Bölücek), Erbaa merkez, Zilhor (Çatılı), Evyeba, Ahurköy, Aşağı ve Yukarı Çandırlar, Hacıpazar, Değirmenli, Ravak (Çevresu), Kızılçubuk, Çalgara köylerinde iki dönümden beş dönüme kadar pancar ekimine izin verilmiş olup tarlalar hazırlanmaya başlamıştır. Teknik Ziraat Teşkilatı’nca bir toplantı yapılarak köylülere pancar ekimi hakkında gereken bilgi verilmiştir. Amasya Suluca (Suluova) Şeker Fabrikası Müdürlüğü de ekim yapılacak bölgedeki çiftçileri bilgilendirmiştir. Yetkililer, deneme ekimi ile ilgili bilgi vermek için yol üstü köylerdeki muhtar, ihtiyar heyetleri ve öğretmenlerden müteşekkil bir toplantı tertip etmiş ve ekim yapılacak arazinin beş dönümü geçmemesi için taahhüt listelerinin hazırlanmasını kararlaştırmışlardır. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra çiftçilere tanıtılmak üzere örnek ziraat aletleri getirilmiştir. Pancar mütehassısları, ekicileri toplayarak arazileri dörde bölmek suretiyle mıntikalara ayırmış ve her mıntıkada dört senede bir defa pancar tecrübesi yapılacağını bildirmişlerdir. Ardından yapılan kurada ilk ekim yeri olarak Han Önü mevki çıkmıştır¹⁶⁵⁷.

Teknik Ziraat Müdürlüğü’nün 1954 yılı çalışmaları sonucunda Tokat’ın altı bölgesinde turfanda sebzeçiliği teşvik amacıyla yapılan denemeler olumlu sonuç vermiş ve patlıcan, domates ve biber üretimi başlatılmıştır¹⁶⁵⁸. Teşkilat, köylüyü çeşitli ziraat sahalarında fenni tesisler kurmaya teşvik etmek için yeni bir program hazırlamıştır. Buna göre köylerde “önder çiftçi” unvanı verilen vatandaşlara şehrin dolaylarında bulunan tarım kültürleri örnek olarak gösterilecek ve köylüler bu tesislerden kurmak

¹⁶⁵⁴*Tokat Sesi*, “Ziraat Traktörlerinde Kullanılan Kurşun Plakalı Akümülatörlerin Bakımı”, 25.02.1955, Nu.510, Y.5, s.1.

¹⁶⁵⁵*Yeni Erbaa*, “Pancar ziraatına müsaade bekliyoruz”, 18.6.1954, Nu. 15, Y.1, s.1; *Yeni Erbaa*, “İlçemiz Pancar Ziraatı Tetkikleri İlerlemekte”, 31.8.1954, Nu.29, Y.1, s.1,

¹⁶⁵⁶*Turhal*, “İlçemizde Pancar(Erbaa)”, 19.10.1954, Nu.189, Y.3,s.1.

¹⁶⁵⁷*Yeni Erbaa*, “Şeker Pancarı Ziraatına Başlarken”, 21.12.1954, Nu.61, Y.1, s.1; *Yeni Erbaa*, “Kazamızda Pancar Ekim Toplantısı”, 24.12.1954, Nu.62, Y.1, s.1

¹⁶⁵⁸*Genç Demokrat*, “Tokat’ta Yerli Patlıcan Çıktı”, 01.07.1954, Nu.15, Y.1, s.1.

için teşvik edilecektir¹⁶⁵⁹. Tokat'ta Teknik Ziraat Teşkilatı'nın girişimleri ve Valiliğin çalışmalarıyla 1954 yılı Ağustos ayına kadar 4.000 dönümlük meyve bahçesi tesis edilmiş, hususi muhasebe müdürlüğü çiftçilere 10.000 fidan tevzi etmiştir. 350 dönüm fenni bağ kurulmuştur. Çiftçiye tohumluk tevziatına bu yıl büyük hız verilmiştir. Merkezde, Artova, Erbaa, Reşadiye ve Turhal'da 76 köyün 1.533 çiftçisine 150 ton arpa, 291 ton buğday tevzi edilmiştir. Hububat geçen seneye nispetle % 47 oranında noksandır. Ancak bu noksanlığın sebebi önceki sene verimin çok yüksek olmasıdır. Buna rağmen bu yıl ihtiyacı karşılayacak bir seviyededir. Motorpoplarla arazi sulamalarına devam edilmektedir. Teşkilatımız meyvecilik mevzuunda büyük bir hassasiyetle çalışmaktadır. Bu sene 175.000 meyve ağacı ilaçlanmıştır¹⁶⁶⁰. Teknik Ziraat Teşkilatı Tokat'ta turfanda sebzeçiliğin inkişafı ve ilimiz bahçıvanlarının erken mahsul yetiştirerek kazançlarını arttırmak maksadıyla Mart ayı başından itibaren kurslar açmıştır. Kurslara katılan müstahsile İzmir Büyükdere ve Amasya'dan temin edilen iyi cins sebze tohumları tevzi edilmiştir. Bu tohumlar; Dökmetepe'de iki, Merkezde, Niksar'da, Erbaa'da birer çiftçiye Teknik Ziraat Teşkilatı tarafından verilen dörder adet camlı sıcak yastık çerçeveleri içine ekilmiştir. Teşkilatın çalışmaları gayet iyi netice vermiştir. Hali hazırda yetiştirilmiş olan domates, biber ve patlıcan fideleri şimdiden tarlalara dikilmeye başlanmıştır¹⁶⁶¹.

Tokat Teknik Ziraat Teşkilatı vatandaşlara basın yoluyla da ulaşabilmek için 1955 yılında Kuzey Geçitte Teknik Ziraat adlı bir gazete çıkarmış ve çiftçilere ücretsiz olarak dağıtmıştır. Gazeteye beyanat veren Tarım Bakanı Nedim Ökmen, "*mahalli hususiyetlere göre çiftçilerimize mevsimle alakalı bilgiler vermek, her çeşit tekniği çiftçilerimizin eline kadar ulaştırmak Teknik Ziraat Teşkilatımızın kuruluş sebeplerinin başında gelmektedir. Tatbikat ve neşriyat yolu ile bu maksada hizmet ederken ziraat, orman ve veteriner teşkilatları mensupları ortak hareket etmelidirler*" sözleri ile teşkilatın amaçlarını ortaya koymuştur¹⁶⁶².

Tokat Vilayeti Teknik Ziraat Teşkilatı'nın ikinci kongresi 25 Şubat 1955'te yapılmıştır. Kongrede 1954 yılı faaliyetleri anlatıldıktan sonra 1955 yılında gerçekleştirilmesi planlanan faaliyetler izah edilmiştir¹⁶⁶³. 1954 yılında kışlık ekimin noksan oluşu münasebetiyle ihtiyaca yetecek tohumun civar şehirlerden temin edildiği, tohum cinsinin ıslahı için yapılan denemelerin iyi sonuç verdiği bildirilmiştir. 1955'te

¹⁶⁵⁹Genç Demokrat, "Teknik Ziraat Teşkilatı 26 Önder Çiftçiye Zirai Sahada Meydana Getirilen Fenni Tesisleri Gösterdi", 1.8.1954, Nu.23, Y.1, s.1,

¹⁶⁶⁰Genç Demokrat, "Vali Kaftanoğlu'nun Ankara Temasları Neticesinde Elde Ettiği Kazanımlar Ve Edindiği İntibaalar 3", 15.08.1954, Nu.26, Y.1, s.1.

¹⁶⁶¹Yeni Erbaa, "Tokat'ta Turfanda Sebzeçilik Gelişiyor", 14.5.1954, Nu.11,Y.1, s.2.

¹⁶⁶²Kuzey Geçitte Teknik Ziraat, 01.02.1955, Nu.1, Y.1, s.1.

¹⁶⁶³Yeni Erbaa, "Vilayet Teknik Ziraat Kongresi Yapıldı", 01.03.1955, Nu. 80, Y.1, s.1.

ise: a. 1955'te kısa süreli çiftçi kursları açılacağı; b. çiftçiye zarar veren Kazova'nın sağ sahil yan deresinin ıslahı, Erbaa'nın Holay, Hosan, Ferenge Derelerinin de ıslahı işlerinin 1956'da ikmal edileceği; c. tütünlerdeki akdamar hastalığı ile mücadele edildiği, suni gübre ile yapılan denemeler neticesinde bir dönümden 100 kilo tütün elde edilmiş, bu rakam gübresiz ekim yapılan tarlalarda 40 kilo civarında kalmıştır; ç. Erbaa'da geçen yıl denemelik olarak zeytin diktirildiği ve iyi sonuç elde edildiği, bu sahanın zeytinciliğe müsait olduğu; d. Tokat'ta meyve-sebzeciliği geliştirmek amacıyla bu yıl da 2.000 fide dağıtılacağı, 1955 yılı programında salça imalathanesi kurulması, bağ bahçe sahiplerine zirai faydalı filmler izletmek için bir Sinema makinesi temin edilmesi gerektiği; e. Geçen yıl 56 kişiye traktör ehliyeti verildiği halen 384 traktörün mevcut olduğu, ziraat alet ve yedek parçaları üzerinde hassasiyetle çalışıldığı bildirilmiştir. 1955 yılında Tokat'ta Çiftçiler Birliği kurulmuştur¹⁶⁶⁴.

Erbaa İlçe Ziraat Teknisyenliği tarafından düzenlenen 3. Teknik Ziraat kongresi 14 Aralık 1955 Çarşamba günü belediye Meclis salonunda yapılmıştır. 1955 yılı raporunun sunulduğu kongrede: deneme mahiyetinde bazı köylerde ekilen buğdaylardan mibzerle ekilen akbaşağın dönümüne 160 kilo, akova dönümüne 250 kilo, karakılıçığın dönümüne ise 130 kilo mahsul alındığı ve bu tecrübenin 3 yıl devam edeceği, yine tecrübe mahiyetinde iyi kalite mısır ve pamuk da ekilmiş ise de havaların kurak gitmesinden ötürü bir neticeye varılamadığı bildirilmiştir. 14 çiftçinin deneme amaçlı olarak sebze ve meyvede kimyevi gübre kullandığı ve büyük faydalar sağladığı görülmüştür. Ravak, Ahırköy, Zilhor (Çatılı) ve Eksel (Koçak) köylerinden bir kısım bahçe ve sebze meraklıları kursa iştirak etmiş ve fenni sebzeçilik eğitimi almışlardır. Evyaba köyünde zirai filmler gösterilmiştir. Kozlu bucağında mevcut yerli çay nebatının ıslahı için teşebbüse geçilmiştir. Meyve ağaçlarının kurtlanmasını önlemek için ilaçlama çalışmaları yapılmıştır. Üzüm bağlarında külleme hastalığına karşı 32 hektara kükürt tatbik edilmiş; tarla faresiyle 1.090 dekar arazide savaşa geçilmiş, 923 karga yumurtası, 10 karga başı toplattırılmış, tarım mıntıkasında 12 domuz imha edilmiştir¹⁶⁶⁵.

1956 yılı Teknik Ziraat Kongresi 12 Şubat'ta düzenlenmiştir. Okunan raporlar ve anlatılan planlardan sonra çiftçiler, Teknik Ziraat Teşkilatı'na çalışmalarda yardımcı olmaları için uyarılmışlardır. Teşkilatın çalışmalarında başarılı olabilmesi için gerekli kolaylıkların gösterilmesini isteyen Halis Turgut Cinlioğlu, vatandaşları bu konuda bilgilendirmek için bir yazı dizisi hazırlamıştır¹⁶⁶⁶. Teknik Ziraat Teşkilatı'nın 1956

¹⁶⁶⁴Halk Sesi, "Çiftçiler Birliği", 10.01.1955, Nu. 173, Y.2, s.1.

¹⁶⁶⁵Yeni Erbaa, "İlçemiz III. Teknik Kongresi Yapıldı", 13.12.1955, Nu.161, Y. 2, s.1.

¹⁶⁶⁶Halis Cinlioğlu, "Teknik Ziraat Kongresi ve Düşüncelerimiz 1", Tokat Sesi, 18.02.1956, Nu.810, Y.6, s.1; Halis Cinlioğlu, "Teknik Ziraat Kongresi ve Düşüncelerimiz 9", Tokat Sesi, 03.03.1956, Nu.822, Y.6, s.1.

programında ise: tecrübe mahiyetinde pamuk, yonca ekimi, arazi sulamaları temini, ziraat bilgilerini artırmak için yer yer kurslar açılması, gazetede yayınlar yapılması, her ay üç defa zirai filmler gösterilmesi, fenni meyve bahçeleri ihdası için tecrübe mahiyetinde zeytinlik tesisi yapılması planlanmaktadır. Hosan (Salkımören) köyünde 1.300 sakız ağacına antep fıstığı aşısı yapılacağı, Zilhor'da (Çatılı) fenni sebze için yastıklar hazırlanacağı, 200 meyve ağacında kurt mücadelesi ve ağaçların ilaçlanması, Hosan (Salkımören) köyünde 500 ağaçta kiraz sineği mücadelesi yapılacağı, çekirge, karga, arı kuşu, fare, kezvi, mücadelelerine yerine ve durumuna göre hız verileceği, ilkbaharda kasabada bir arıcılık istasyonu kurulacağı, pekmez, sirke ve şarap kursu açılacağı, 800.000 kilo tohum ilaçlanacağı ve daha pek çok faydalı teşebbüslerde bulunulacağı bildirilmiştir. 1956 yılında ülkede kavak yetiştiriciliğini teşvik etmek için belirlenen bölgelerde kavak fidanlıkları kurulacağı bildirilmiştir. Bu bölgeler arasında Niksar ve Tokat da bulunmaktadır¹⁶⁶⁷. Toprak Mahsulleri Ofisi Sivas Grubu olarak adlandırılan bölgede her birinin kapasitesi 2.000 ton olan 7 adet çelik silo kuracağını bildirmiştir. Bu bölgeler arasında Artova ve Zile de bulunmaktadır¹⁶⁶⁸. 1956 yılında Teknik Ziraat Teşkilatı mahsule zarar veren hayvanların üremesine engel olmak için çiftçileri de mücadelenin içine katmıştır. Bu bağlamda 18-65 yaş arası erkek bütün mükelleflerin Haziran 1956 sonuna kadar iki karga başı ve dört karga yumurtası getirmesi zorunlu tutulmuştur. Arıcıların da arıkuşu mücadelesine katkıda bulunması için iki adet arıkuşu kafası getirmeleri istenmiştir¹⁶⁶⁹. 1956 Mart ayında Niksar ve Reşadiye'de yazlık hububat ekimi yapan çiftçilerin hububat tohumlukları Teknik Ziraat Teşkilatı tarafından ilaçlanmıştır¹⁶⁷⁰.

Erbaa'da 1956 yılında Teknik Ziraat Teşkilatı tarafından 15 gün devam edecek olan traktör bakım ve onarım kursu 09 Ocak 1956 tarihinden itibaren faaliyete geçmiştir¹⁶⁷¹. Erbaa tarım arazilerinin sulaması işi için 1954 yılında Amerikalı bir uzman nezaretinde çalışmalar başlatılmıştır. Toprakta alınan numunelerin tahlili sonucunda arazi tasnif edilmiş ve haritası çıkarılmıştır. Zirai ve iktisadi etütlerin de tamamlanmasının ardından Erbaa sulama kanalı ile ilgili çalışmalara başlanacağı bildirilmiştir¹⁶⁷². Aynı yıl yine Erbaa'da Çalgara (Çalkara) köyünde 35 çiftçi ailesine Eskişehir Mayalar Devlet Üretme Çiftliği'nden 200 kilo akala pamuk tohumu Teknik

¹⁶⁶⁷ *Genç Demokrat*, "Kavak Fidanlıkları Kuruluyor", 26.05.1956, Nu. 215, Y.2, s.1; *Tokat Sesi*, "Kavak Fidanlıkları Kuruluyor", 23.05.1956, Nu.887, Y.6, s.1.

¹⁶⁶⁸ *Genç Demokrat*, "Hububat Mintıklarında Yeni Silolar Kuruluyor", 2.6.1956, Nu.221, Y.2, s.1

¹⁶⁶⁹ *Yeni Erbaa*, "Bölgemizde Karga Ve Arı Kuşu Mücadelesi Başladı", 11.5.1956, Nu.204, Y.3, s.1.

¹⁶⁷⁰ *Tokat Sesi*, "Tokat Teknik Ziraat Teşkilatı Hummalı Bir Şekilde Çalışıyor", 01.05.1956, Nu.870, Y.6, s.1.

¹⁶⁷¹ *Yeni Erbaa*, "Kazamızda Traktör Kursu Açıldı", 10.1.1956, Nu.169, Y.2, s.1;

¹⁶⁷² *Yeni Erbaa*, "Kazamıza Gelen Fen heyeti Zirai Etütler Yaptı", 09.03.1956, Nu.186, Y.3, s.1.

Ziraat Teşkilatı tarafından getirilmiş ve tecrübe maksadıyla ekilmiştir¹⁶⁷³. 1957 yılında olumlu sonuç veren Akala cinsi pamuğun ekimini genişletmek üzere teknisyenler emrine bir çırçır makinesi ile bir motor verilmiştir. Makineler, Erbaa merkezdeki selektör evinde¹⁶⁷⁴ kurularak çalıştırılmaya başlamıştır. Bu makine çiftçinin çekirdekli pamuğunu parasız olarak çırçırlayacaktır. Böylece ilçede pamuk tarımının geliştirilmesi ve 1957’de ekim alanının genişletilmesi amaçlanmaktadır¹⁶⁷⁵.

Zilhor (Çatılı) köyünde Teknik Ziraat Teşkilatı’nın teşvik ve yardımlarıyla bir önder çiftçi tarafından fenni şekilde yetiştirilen turfanda domateslerin ilk mahsulü alınmıştır. Ayrıca Macaristan’dan getirilen sebze fideleri de 30 Haziran’da kasabada sebzeçilere dağıtılmış, aynı zamanda dikim, bakım ve tohum alınması mevzuunda sebzeçilere izahat verilmiştir¹⁶⁷⁶. Erbaa Teknik Ziraat Teşkilatı 1956 kongresi 3 Kasım’da düzenlenmiştir. Kongrede 1956 yılı faaliyet raporu okunmuştur. Buna göre: çiftçilere tohumluk buğday, meyve fidanı ve gübre dağıtımı yapılırken, ekim dönemlerinde tohum ilaçlanması, ağaçlara zarar veren haşerelerle mücadele faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. 1957 yılında ise Hosan (Salkımören) ve Endekpınar köylerinde arazi sulama havuzu, muhtelif bölgelere kimyevi gübre temini, melez mısır, pamuk, ay çiçeği, susam, teknik bağ- bahçe, yabani elma, armut dikimine devam edileceği, lastik ve yedek parça ihtiyacının karşılanacağı belirtilmektedir¹⁶⁷⁷.

Tokat Sesi gazetesinde, İl Teknik Ziraat Müdürü tarafından hazırlanan yazı dizisinde, teşkilatın çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Reşadiye kazasının tabii durumu itibarıyla geniş ziraat imkânlarından mahrum olduğu, hububat üretimi için de yeterli alan bulunmadığı, bu sebeple köylülerin hayvancılığa yöneldiği bildirilmiştir. Çayır ve meraların kifayetsizliği de hayvancılıktan elde edilen gelirin düşük olmasına sebebiyet vermiştir. Teknik Ziraat Müdürü’nün bildirdiğine göre, kaza civarında maden, fabrika gibi sınai bir kuruluş da bulunmadığından bölgenin kalkındırılması için ciddi çalışmalar yapılması gerekmektedir. Teknik Ziraat Teşkilatı kazanın tabii faktörlerini nazarı dikkate alarak bir kalkındırma programı hazırlamıştır. Bu meyanda meyvecilik, yem bitkileri, teknik arıcılığın geliştirilmesi, sebzeçiliğin öğretilmesi gibi çalışmalar yapılmıştır. Kazada hayvancılığın verimli bir şekilde yapılabilmesi için Veteriner Teşkilatı da çalışmalar yapmaktadır. Kazada el sanatlarının yerleşip geliştirilmesi için

¹⁶⁷³Yeni Erbaa, “Mıntıkamızda Pamuk Ekimi Tecrübesi Yapılıyor”, 01.05.1956, Nu.201, Y.3, s.1; Tokat Sesi, “Vilayetimizde Pamuk Ekimi Üzerinde Yapılan Denemeler Müspet Netice Verdi”, 10.05.1956, Nu.878, Y.6, s.1.

¹⁶⁷⁴Selektör evi, çiftçilerin bol ve kaliteli ürün almaları amacıyla selektör makinalarının kurulu olduğu yerlerdir. Civar köylerden gelen çiftçiler buradaki makinalardan yararlanırlar.

¹⁶⁷⁵Yeni Erbaa, “Kazamızda Ökse Mücadelesi”, 04.01.1957, Nu.270, Y.3, s.1.

¹⁶⁷⁶Yeni Erbaa, “Kazamızda İlk Turfanda Domates”, 26.06.1956, Nu.216, Y.3, s.1.

¹⁶⁷⁷Yeni Erbaa, “Kazamız Teknik Ziraat Kongresi”, 06.11.1956, Nu.253, Y.3, s.1.

halıcılık mevzuu gündeme gelmiştir. Bunun için vekâlete müracaat edilmiş, Reşadiye’de halıcılık kursları açılması sağlanmıştır¹⁶⁷⁸. Kurslar 27 Ocak 1957’de başlayıp 31 Mart 1957’de sona ermiştir. Kurslara 41 kursiyer başvurmuş ve tamamı kadındır. Kursu katılanların büyük bir kısmı kendilerine halı tezgâhı sipariş etmişlerdir¹⁶⁷⁹. Kasabanın 1956 yılına kadarki en büyük sıkıntısı ulaşımıdır. Şehir merkezine mazbut bir yolla bağlı olmaması sebebiyle çok ihmale uğramış ve hükümetin türlü nimetlerinden istifade imkânı bulamamış olan kazada zirai bakımdan tek gelir olarak arıcılık ve tavukçuluğun yanında bağ, meyve, mahlep ve yonca ziraatı yapılması, kimyevi gübre kullanılması, halıcılık, örücülük, sepetçilik gibi küçük el sanatlarının teşviki, tohumluklarının selektörlerde temizlenip ilaçlanması teknik ziraat aletlerinin kullanımı vesaire suretiyle Reşadiye köylüsünün kalkınmasına gayret edilmektedir¹⁶⁸⁰.

1957 yılında Tokat Teknik Ziraat Teşkilatı Müdürü Lütfullah Gökhan’ın başka bir vilayete tayinin ardından Tokat’a Ordu ili Teknik Ziraat Müdürü Yüksek Mühendis Mehmet Zorlu tayin edilmiştir¹⁶⁸¹. Aynı yıl bahar aylarında yağmurların fazla oluşundan dolayı tarlaları hardal, sarı ve pemir gibi otların sardığı, bu otların mahsulün güneşini engellemekte olduğu ve topraktaki suyunu paylaştığı gerekçesi ile Ziraat Bakanlığı tarafından, köylülerce toplanması bildirilmiştir¹⁶⁸². Aynı yıl mahlep ağaçlarına dadanan tırtılların temizlenmesi ve Gaziantep’ten getirilen fıstık aşularının sakızlık ağaçlara aşılması gerçekleştirilmiştir¹⁶⁸³. Vilayet Teknik Ziraat Kongresi 04 Şubat 1957 Pazartesi günü Maarif Müdürlüğü binası kitaplık salonunda yapılmıştır. Kongrede bölge çiftçiliği ve hayvancılığını geliştirmek için alınacak tedbirler konuşulmuş, çiftçilerle fikir alışverişinde bulunulmuştur. Yeni Erbaa gazetesinin verdiği bilgiye göre kongre her sene biraz daha önemini kaybetmektedir¹⁶⁸⁴. Turfanda sebzeçiliğin gelişmesi için 1957’de Zilhor (Çatılı) köyünde harekete geçilmiş, sebze fidesi yetiştirmek için ekim yapılmıştır¹⁶⁸⁵. Meyveciliğin gelişmesi için ilçenin Fidi (Akça), Gölönü, Ezebağı köylerinde Ziraat Vekâleti’nce parasız olarak tahsis olunan 2.000 elma fidanı ile 180 dekar toplu ve fenni şekilde meyve bahçesi 65 çiftçiye teşkilat nezaretinde tesis ettirilmiş, bölgedeki yabani elma ve armut ağaçları teknisyenlerce aşılmıştır.

¹⁶⁷⁸*Tokat Sesi*, “Reşadiye’de Halıcılık Kursu Açılacak”, 14.12.1956, Nu.1062, Y.7, s.1.

¹⁶⁷⁹*Tokat Sesi*, “Reşadiye Halıcılık Kursu Devam Ediyor”, 20.03.1957, Nu.1.144, Y.8, s.1.

¹⁶⁸⁰*Tokat Sesi*, “Kelkit Vadisi’nin En Şirin Kasabası Reşadiye”, 08.02.1957, Nu.1.110, Y.8, s.1.

¹⁶⁸¹*Genç Demokrat*, “Yeni Teknik Ziraat Müdürümüz Geldi”, 02.03.1957, Nu.442, Y.3, s.1.

¹⁶⁸²*Genç Demokrat*, “Ziraat Vekaletinin Çiftçilere Tebliği”, 8.6.1957, Nu.519, Y. 3, s.1.

¹⁶⁸³*Genç Demokrat*, “Bizeri (Akbelen) Köyü Muhtarı Ahmet Ertürk Tarafından Gazeteye Gönderilen Mektuptan”, 16.7.1957, Nu.547, Y.3, s.1

¹⁶⁸⁴*Yeni Erbaa*, “Vilayet Teknik Ziraat Kongresinden Notlar”, 12.2.1957, Nu.281, Y. 3, s.1; gazetesinin eleştirileri üzerine Vali Fazıl Kaftanoğlu bir Tekzip yazısı göndermiştir. Buna göre bu toplantının bir kongre olmadığı, Teknik Ziraat Müdürlüğünün de bir cemiyet olmadığına dikkat çekilmiş, gazetesinin eleştirisini tekzip etmesi bildirilmiştir. *Yeni Erbaa*, 22.02.1957, Nu.284, Y.3, s.1

¹⁶⁸⁵*Yeni Erbaa*, “Üç Köyde Teknik Meyve Bahçesi Tesis Edildi”, 22.2.1957, Nu.284, Y.3, s.1

Toplamda 5.000 kadar ağacın aşılacağı bildirilmiştir¹⁶⁸⁶. Hosan (Salkımören) köyünde bulunan 1.000 kadar sakız ağacına Antep'ten getirilen fıstık aşısı yapılmış, faaliyetlere devam edilmektedir¹⁶⁸⁷. Erbaa'da yapılan sulama tesisatı ikmal edilmiş ve suyun 400 beygirlik motorlarla ileriki sulama mevsiminde tamamen bırakılması kararlaştırılmıştır. Motorlar ise 1958 yılında temin edilecektir¹⁶⁸⁸. Erbaa Teknik Ziraat Teşkilatı 1958 yılı faaliyet raporunda şu ifadelerle yer vermiştir¹⁶⁸⁹:

1. 38 köyde 440 ton tohumluk ilaçlanmış, 385 ton tohumluk buğday süne hastalığına karşı ilaçlanmış ve selektörden geçirilmiştir.

2. 11 ton fenni gübre yapılmış, 42 köyde 608 çiftçiye tevzi edilmiştir.

3. Kızılçubuk köyüne bir motopomp (motorlu pompa olabilir.)

4. Merkezde 3 çiftçiye 17 dekar fenni bahçe tesis ettirilmiş,

5. 1.900 yabancı ağaca muhtelif meyve aşıları yapılmış, genelinden müspet netice elde edilmiştir.

6. Bedelsiz sebze tohumlarından dört köyde 19 çiftçiye verilerek ektirilmiş, ilk turfanda domates Temmuz ayında hasat edilerek kilosunun 150 kuruştan satılmış, Ravak (Çevresu) köyünde soya fasulyesi denemesi yapılmış ümitli neticeler alınmıştır.

7. 105 bağ ve bahçede toplam 2.398 ağaçta ağaç kurdu, Zoğallıçukur'da 80 bağda külleme, karaleke ve benek hastalığına karşı ilaçlama, bölgede 500 elma ağacında 271 bahçede kükürt tatbiki, danaburnu mücadeleleri yapılmıştır.

8. Domuz mücadelesi mevzuunda 35 domuz itlaf edilmiştir.

9. 5 köyde 20 dekar yoncalık tesis ettirilmiştir.

10. Tavukçuluğun ıslahı için Gökhöyük'ten 500 adet günlük civciv temin edilerek çiftçiye dağıtılmıştır.

11. 19 adet fenni kovanın aktarma ve kontrolünün yapıldığı bildirilmiştir.

¹⁶⁸⁶Yeni Erbaa, "Bölgemizde Fenni Meyvecilik Gelişiyor", 12.04.1957, Nu.298, Y.4, s.1.

¹⁶⁸⁷Yeni Erbaa, "Kazamızda Antepfıstığı Aşılama Faaliyeti", 12.07.1957, Nu.323, Y.4, s.1.

¹⁶⁸⁸Genç Demokrat, "Erbaa Sulama Suyu Bu Sene Kanala Bırakıldı", 23.12.1958, Nu.974, Y.5, s.1; Yeni Erbaa, "Sulama Kanalımız İçin Tahsisat Ayrıldı", 11.02.1958, Nu.383, Y.4, s.1; Yeni Erbaa Gazetesinde temin edilen motorun 500 beygirlik olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Yeni Erbaa, "Sulama Kanalı İçin Motor Temin Edildi", 26.12.1958, Nu.472, Y.5, s.1.

¹⁶⁸⁹Yeni Erbaa, "Kazamız Teknik Ziraat Toplantısı Yapıldı", 20.01.1959, Nu.479, Y.5, s.1

Tokat Teknik Ziraat Teşkilatı 1958 yılında zirai istihali arttırmak için yapılabilecekleri anlatmak için bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıda özellikle sebzeçilik, meyvecilik ve bağcılık üzerinde durulmuştur¹⁶⁹⁰. 1959 Mart ayı itibariyle İnhisarlar İdaresi tarafından ilçede yapılmasına karar verilen ahşap tütün kapanının temel atma merasimi yapılmıştır. Kapanın bir buçuk aya kadar ikmal edileceği bildirilmektedir¹⁶⁹¹.

Ziraat Vekâleti'nin düzenlediği Ziraat Seminerleri 1959 yılı Nisan ayında Tokat'ta gerçekleştirilmiştir. Seminerlere katılmak üzere Bursa, Adana, Arifiye, Adapazarı, Diyarbakır, Erzincan, Ankara, Kastamonu, Ordu, Gaziantep, Hatay, Mersin ve Isparta'dan mütehasıslar, Tokat'a gelmiştir¹⁶⁹². Ziraat Bakanlığı, Toprak Mahsulleri Ofisi ve Ziraat Bankası'na mensup üç kişilik ayrı bir ekip de 1959'da, Tokat ve ilçelerindeki mahsul durumunu incelemek için gelmişlerdir¹⁶⁹³. Tokat Sesi Gazetesinde, 1959 yılında hava şartlarının müsait oluşundan dolayı hem tütün hem de pancar mahsulünün gelirlerinin yüksek olduğu ifade edilmektedir¹⁶⁹⁴. Tokat Valiliği ve Sanayi Bakanlığı Küçük Sanatlar Dairesi Başkanlığı'nca Tokat Merkezde halıcılık kursu açılmıştır¹⁶⁹⁵.

1959 yılında Erbaa'da yağın yağmur ve dolunun yol açtığı zarar 4.000.000 lirayı bulmuştur¹⁶⁹⁶. Erbaa sulama kanalında 3 motorla su verilmeye başlanmış, kanal vasıtasıyla sulama imkânları tecrübe edilmiştir¹⁶⁹⁷. Erbaa Ziraat Müdürlüğü'nün 1959 yılında gerçekleştirilen faaliyetleri şu şekilde bildirilmiştir¹⁶⁹⁸:

1. 14 köyde sel ve sair afetlerden dolayı zarar gören çiftçilerin hasar tespiti yapılmış ve borçlarının tecili ile yüz ton tohumluk ve bir miktar yemeklik buğday sağlanmıştır.
2. Kaza merkezi ve Zilhor'da soya fasulyesi denemesi yapıldığı ancak istenen verimin sağlanamadığı bildirilmiştir.
3. Kimyevi gübre kullanımının serbest bırakılması ile kaza ihtiyacının bir tüccara Karabük'ten getirtilerek çiftçilerin satın alması sağlanmıştır.

¹⁶⁹⁰Tokat Sesi, "Vilayetimiz Teknik Ziraat Müdürlüğü" 26.10.1958, Nu.1.626, Y.9, s.1.

¹⁶⁹¹Yeni Erbaa, "Ahşap Tütün Kapanının Temel Atma Merasimi Yapıldı", 31.3.1959, Nu.499, Y.5, s.1

¹⁶⁹²Tokat Sesi, "Şehrimizde Büyük Zirai Toplantı", 18.04.1959, Nu.1.770, Y.9, s.1.

¹⁶⁹³Tokat Sesi, "Mütehasıs Ekip", 26.06.1959, Nu. 1.823, Y.9, s.1.

¹⁶⁹⁴Tokat Sesi, "Tütün ve Pancar Mahsulü", 16.07.1959, Nu.1.839, y.9, s.1.

¹⁶⁹⁵Tokat Sesi, "Halıcılık Kursu", 08.09.1959, Nu.1.859, Y.9, s.1.

¹⁶⁹⁶Yeni Erbaa, "Bölgemizde Yağmur Ve Dolunun Zararı 4 Milyon Lira", 10.7.1959, Nu.526, Y.6, s.1

¹⁶⁹⁷Tokat Sesi, "Erbaa Sulaması", 14.07.1959, Nu. 1.838, Y.9, s.1.

¹⁶⁹⁸Yeni Erbaa, "Kazamız Zirai Yayım Toplantısı Yapıldı", 19.01.1960, Nu. 576, Y.6, s.1.

4. 1959'da küçük sulama mevzuunda bir işlem yapılmamıştır.
5. 40 dönüm kadar örnek meyve bahçesi tesis ettirilmiş ve sene boyunca bakım, budama ve mücadele işleri takip edilmiştir.
6. 300 kadar yabancı armut, 4.700 kadar yabancı elma aşılattılmış, % 85 başarılı olmuştur.
7. Merkeze bağlı Tanoba köyüne 2.500 adet elma fidanı tahsis edilmiştir.
8. Sebze faaliyetleri için 5 adet sıcak yastık cemekâni ile ilk mahsul Temmuz'un ilk haftasında elde edilmiştir. Satış ve verim iyi netice vermiştir.
9. 3 köyde 12 bahçede bin şeftalide glock mücadelesi yapılmıştır.
10. Kirazları dolu vurması sebebiyle kiraz sineği ile mücadele sağlanamamıştır.
11. 4 köyde 21 bahçede elma iç kurdu birinci ilaçlaması yapılmış; 11 bahçede 500 elmada kara leke benek hastalığı, mücadelesi yapıldığı bildirilmiştir.
12. 69 yaban domuzu, 30 arıkuşu, 20 karga itlaf edilmiş, 10 köyde fare mücadelesi yapılmıştır.
13. Tarlada tütün fidelerinde danaburnu mücadelesi yapılmış,
14. 32 köyde toplam 621.400 kilo tohumluk buğday ilaçlanmıştır.
15. Yoncalık için yer tesis edilmiş ancak vaktinde ekim yapılamamıştır.

Tokat'ta tarımsal faaliyetlerin bir düzen içerisinde ilerlemesi için fikirler ortaya atan Hüseyin Cankat, Tokat Sesi gazetesinde bir yazı dizisi yayınlamıştır. Yazılarında, Tokat'ta, pancar üreticilerinin, sebze ve meyvecilik, kümes hayvancılığı, küçük ve büyük baş hayvancılık, ipek- kozacılık gibi alanlarda kooperatif kurulması gerektiğini vurgulamıştır¹⁶⁹⁹.

¹⁶⁹⁹*Tokat Sesi*, "Tokat Kalkınmasında Kooperatiflerin Rolü", 04.01.1952, Y.1, Nu.129, s.2; "Meyveciliğimizin Bugünkü Durumu", 11.01.1952, Nu.131, Y.2, s. 3; "Meyvecilik Kooperatifi", 18.01.1952, Nu.133, Y.2, s.3; "Sebzeçilik Kooperatifi", 25.01.1952, Nu.135, Y.2, s.3; "Pancar Ekicileri Kooperatifinin Durumu", 01.02.1952, Nu.137, Y.2, s.3; "Tavukçuluk Kooperatifi", 15.02.1952, Nu.141, Y.2, s.3; "İpek- Kozacılık Kooperatifi", 07.03.1952, Nu.147, Y.2, s.3; "Hayvancılık Kooperatifi", 14.03.1952, Nu.149, Y.2, s. 3; "Tokat Kalkınma Bankası", 28.03.1952, Nu.153, Y.2, s.2.

Tablo 4.1: 1946-1960 Yılları Arasında Tokat'ta Tarımsal Faaliyetler Tablosu¹⁷⁰⁰

Tarla Mahsulleri	Toplam Ekim Alanı (Hektar)										
	Yıllar	1946/1950	1950/1951	1951/1952	1952/1953	1953/1954	1954/1955	1955/1956	1956/1957	1958	1959
Hububat	160.681	141.450	151.135	138.977	127.905	148.630	159.686	157.129	153.436	159.910	156.515
Bakliyat	12.619	10.058	12.560	10.810	11.270	12.929	12.922	13.264	12.176	13.860	15.266
Sınai Bitkiler	12.211	12.332	15.731	12.890	13.473	13.923	15.156	14.268	16.428	16.412	18.288
Meyveler	9.902	12.977	18.510	16.273	16.827	16.377	16.209	16.132	16.224	16.494	16.688

Ürünler	Alınan Mahsul (Ton)										
	Yıllar	1946/1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Hububat	177.622	296.810	260.160	277.890	122.730	199.065	219.965	231.936	233.436	205.763	181.018
Bakliyat	15.091	11.557	23.820	14.830	9.310	10.609	14.390	19.064	18.011	18.247	20.036
Sınai Bitkiler	102.269	155.409	168.025	192.122	147.242	166.257	169.149	174.424	223.694	255.058	297.594
Meyveler	24.238	79.824	151.384	239.939	263.763	131.151	198.442	106.408	142.312	199.293	138.200

DP döneminde Tokat'ta Tarımsal Faaliyetler başlığı altında anlattığımız çalışmalar neticesinde elde edilen sonuçlar, hazırladığımız tabloda açıkça görülmektedir. Bu dönemde Tokat'ta, Tarım Bakanlığı, İl Ziraat Müdürlüğü ve Teknik Ziraat Teşkilatı'nın çalışmaları ile tarım alanları arazi yapısına uygun olarak büyütülmeye çalışılmış, mevcut arazilerden en üst düzeyde verim sağlanması amaçlanmıştır. 1951-1952 yıllarında İl Ziraat Müdürlüğü'nün çalışmalarının yanı sıra iklim şartlarının da müsait seyretmesiyle hububat verimi yüksek olmuştur. Bakliyat üretiminde ilgili yıllarda ciddi bir artış gözlenmemiştir. Sınai bitkiler başlığı altında Tokat'ta yetiştirilen tütün ve şeker pancarının il ekonomisine katkısının büyük olduğunu söylememiz mümkündür. 1950-1960 yılları arasında ilde tütün ekimi yapılan alan miktarında büyük bir değişiklik olmamıştır. Ancak 1954 yılında şeker pancarının ekim

¹⁷⁰⁰TC Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *1946-1954 Zirai Bünye ve İstihsal*, Yayın Nu: 363, Ankara, 1955, s.146; *1954-1958 Zirai Bünye ve İstihsal*, Yayın Nu. 387, Ankara, 1959, s. 152; *1958-1960 Zirai Bünye ve İstihsal*, Yayın Nu. 321, Ankara, 1962, s.77.

alanının genişletilmesi ile birlikte sınıai bitkilerin verim miktarı da yükselmiştir. Tokat'ta meyveciliğin en önemli unsurlarından birisi üzümdür. 1946 yılında 9.036 hektar olan üzüm bağları 1960 yılında 13.512 hektara yükselmiştir. Ayrıca Teknik Ziraat Teşkilatı'nın Tokat'ta meyveciliğin gelişmesi için yaptığı çalışmalar doğrultusunda 1950 yılından itibaren meyve bahçelerine ayrılan alanın genişletildiği ve buna bağlı olarak verimin de arttırıldığı dikkatimizi çekmektedir.

4.2.1.3. Büyük ve Küçük Baş Hayvancılık ile Köylerde Arıcılığın Desteklenmesi

1933 yılında Tokat'ta görev yapan Veteriner Ahmet Hilmi tarafından Tokat'ta bulunan ve ekonomik değer taşıyan hayvanlar hakkında bir yazı dizisi hazırlanmıştır. Buna göre Tokat'ta ekonomik hayata katkı sağlayan hayvanlar 4 gruba ayrılmıştır. Birinci grupta taşımacılık alanında faydalanılan at ve eşek mevcudundan bahsedilmiştir. 1933 itibariyle Tokat vilayetinde 10.700 baş aygır ve kısarak bulunduğu, 17.857 baş merkep ve 5.400 baş ester hayvanı (melez bir eşek cinsi) bulunduğu bildirilmektedir¹⁷⁰¹. Çalışmaya göre 1934 yılı itibariyle Tokat'ta bulunan koyun adedi 151.523'tür. Yetiştirilen koyunların etleri lezzetlidir fakat yünleri sert, kısa ve azdır. Dağ köylerinde bulunan kıl keçilerinin kılları sert, etleri de az lezzetlidir. Ormanları tahrip etmesi açısından zararlı olan bu keçiler köylünün pek çok ihtiyacını görmektedir¹⁷⁰². 1934 yılı itibariyle Tokat vilayetinde mevcut sığırların adedi 151.000'dir. Yerli Anadolu ırkına mensup bu sığırların cüsseleri ufak, kuvvetleri orta, süt ve yağ verimleri az hayvanlardır. Sığır yetiştiriciliği yapan çiftçiler de bu konuya tam vakıf değillerdir. Sığır ırkının ıslahı için köylülerin bir araya gelmek suretiyle bir boğa satın almaları tavsiye edilmektedir. Hükümet sığırların ıslahı için çeşitli bölgelerde inekhaneler tesis etmektedir. Kazova'da, Turhal Şeker Fabrikası'ndan çıkacak küspelerden istifade edebilme imkânı bulunması sebebiyle, bir inekhane tesis edilmesi için 1934 yılında Ziraat Vekâletine müracaat edilmiştir. İnekhane tesis edilmesiyle birlikte süt verimliliğinin de artacağı buralarda peynir ve yağ fabrikaları kurulmasına ortam hazırlanacağı bildirilmiştir¹⁷⁰³. 1938 yılında vilayet makamınca Tokat'taki sığır hayvanlarının ıslahı ve iyi hayvan yetiştirilmesinin temini maksadı ile Katmerkaya bölgesinde bir inekhane tesis etmiştir. İnekhane, daha da geliştirilmesi için, aynı yıl Ziraat Vekâleti'ne devredilmiştir¹⁷⁰⁴.

¹⁷⁰¹ Ahmet Hilmi, "Tokat Hayvanları", *Yeni Tokat*, 01.12.1933, Nu.7, Y.1, s.4.

¹⁷⁰² *Yeni Tokat*, "Tokat Hayvanları", 15.01.1934, Nu.10, Y.1, s.8.

¹⁷⁰³ Ahmet Hilmi, "Tokat Hayvanları", *Yeni Tokat*, 01.01.1934, Nu.9, Y.1, s.6.

¹⁷⁰⁴ *Yeşilürmak*, "Katmerkaya İnekhane", 04.02.1938, Nu.9, Y.1, s.1.

İnekhane 1939'da beş bina ve altı aşım durağı bulunan bir tesis haline getirilmiştir¹⁷⁰⁵. 1941 yılında Ziraat Vekâleti Kazova inekhanesine ilave ambar ile boğa ve buzağı ahırları yaptırmıştır¹⁷⁰⁶. 1949 yılında Tokat'ta hayvancılığın inkişafını sağlamak için Tarım Bakanlığı tarafından 15.000 lira maddi destek sağlanmıştır. İl Ziraat Teşkilatı bu para ile Turhal Dökmetepe'de 50 boğalık bir baş yetiştirme istasyonu¹⁷⁰⁷, Taşova'nın Bidevi, Erbaa'nın Hayati ve Merkez Gökdere bucaklarında 25'er başlık üç boğa bakım ve aşım durağı yapmayı planlamıştır. Zile'nin Akbaba mevki ile Niksar'ın Şahinli köyündeki duraklar da 50'şer duraklık olarak tevsi edilmiştir. Ayrıca Tarım Bakanlığı tarafından Aygır deposu yanında bir hayvan hastanesi açılacağı bildirilmiştir¹⁷⁰⁸. İlde hayvancılığın ıslah ve çoğaltılması hususunda Veteriner Müdürlüğü'nce alınan tedbirlerden biri olarak 11 boğa bakım durağında mevcut 215 baş boğanın kış aylarında fenni surette bakımları temin edilmiştir. Sıfat mevsimi¹⁷⁰⁹ yaklaşmış olduğundan bu boğalar 15 Nisan 1950'de köylere tevzi edilmiş olacaktır. Et, süt ve iş verimleri yönünden tam bir köylü yetiştirme tipi olan bu Doğu Anadolu kırmızı sığır boğaları ile büyük ölçüde ıslah ve çoğaltma işi sağlanmış olacaktır¹⁷¹⁰. 1952 yılında Kazova inekhanesinde bulunan hayvanlara yem temin edebilmek hem de halka örnek teşkil etmek için yoncalık tesis edilmiştir. Aynı zamanda inekhanenin çevresi ağaçlandırılacaktır. Yapılacak bu işler için gerekli tahsisat Tarım Bakanlığı'ndan sağlanmıştır¹⁷¹¹.

Tokat'ta hayvancılığın ıslah ve inkişafını sağlamak maksadı ile İl Veteriner Müdürlüğünce 5 yıllık bir kalkınma programı hazırlanmış ve 1950 yılı itibariyle uygulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda bakıma ihtiyacı olan sığır cinsinin ıslah ve üretimi konusu ilk plana alınmıştır. Planda damızlık hayvan temini ve hayvan yemi meselelerine geniş yer verilmiştir. Tokat köylüsünün yetiştirme imkânlarına en uygun

¹⁷⁰⁵Yeşilirmak, "Vilayet Nafiasının 16 Yıllık Cumhuriyet Devrinde Başardığı İşler", 29.11.1939, Nu.179, Y.2, s.1.

¹⁷⁰⁶BCA, FK: 030-18-1-2, YN: 94-37-11, 06.05.1941.

¹⁷⁰⁷1950 yılına gelindiğinde Dökmetepe Aşım Durağının yetersizliği ve buradaki hayvanların durumları Tokat Sesi gazetesinde şöyle ifade edilmiştir. "*Bahar aylarında köylülere dağıtılan boğaların kışın toplanıp bakıma alındığı Dökmetepe Aşım durağındaki vaziyet: beton bir zemin, döşeği yok, soğuk bir ahır, ateşi yok, kaburga kemikleri sayılan hayvanlar, yiğidi yok. Otuz-kırk hayvan var, bakıcısı yok. Sırası gelince lüzumlu olan boğalar var, yeygileri yok. Köylülerin çifte koştugu boğalar, açlıktan ve bakımsızlıktan kımıldayamaz halde*", Tokat Sesi, "Bir Gezinin Notları: Dökmetepe Aşım Durağı", 22.12.1950, Nu.20, Y.1, s.3.

¹⁷⁰⁸Yeşil Tokat, "Şehir Haberleri", 03.06.1949, Nu.1, Y.1, s.2.

¹⁷⁰⁹Hayvanlarda Sıfat Mevsimi hakkında, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c026/b112/tbmm020261120074.pdf/>; Muhammed Enes İnanç, Ogun Uysal, I. Safa Gürcan, "Farklı Irklardan Tekelerde Başlıca Spermatolojik Parametreler" Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Bilimlileri Enstitüsü Dergisi, C. 2, S.1,s. 13-19, 2014.

¹⁷¹⁰Tokat, "İlçe ve Köylere Damızlık Boğa Tevzi Edilecek", 03.04.1950, Nu.4, Y.1, s.2.

¹⁷¹¹Tokat Sesi, "Yoncalık Tesis Ediliyor", 14.10.1952, Nu.210, Y.3, s.1.

olan Doğu Anadolu kırmızı sığır boğalarından 300 baş boğa köylüye dağıtılmıştır. Boğaların bakımı, ilçe ve bucaklarda tesis edilen Boğa Bakım Duraklarında yapılmaktadır¹⁷¹². Sıfat zamanlarında boğalar köylere gönderilmektedir. Turhal'dan alınan 30 boğa da yakında köylere tevzi edilmiştir¹⁷¹³.

Hayvan yemi temini konusunda köylüyü teşvik etmek maksadıyla özel idare bütçesinden temin edilen 400 kilo yonca tohumu çiftçiye parasız olarak dağıtılmıştır. Tokat'ta hayvancılığın çoğaltılıp geliştirilmesine yönelik gelişmeler kapsamında yem ihtiyacının karşılanması için yoncalık tesis edilmek üzere Niksar, Erbaa ve Taşova'da 400 kilo yonca tohumları dağıtılmıştır. Turhal, Artova, Niksar ve Taşova'da 52 dönüm yoncalık tesis edilecektir¹⁷¹⁴.

1950 yılında Tokat Veteriner Müdürlüğü'ne Seyhan Veteriner Müdürü Kadri Eser tayin edilmiştir¹⁷¹⁵. Tokat Sesi gazetesinde 1950 yılında Kazova inekhanesi ile ilgili olarak hazırlanan yazı dizisinde;

“İnekhanede hayvanlar cinslerine ve yaşlarına göre gruplanmıştır. Aşım durağındakine göre çok daha bakımlı durumdadırlar. Ahırlar güzel, bakım iyidir. Danalar, düveler, inekler, boğalar ve atlar ayrı ayrı ahırlara sıralanmışlardır. Yetiştiriciler hayvanları uygun görmediği için şimdiye kadar satın alan olmamıştır. Şimdiye kadar satışa ayrılan mallar iskartaya çıkarılan mallardır. İnekhanenin iskarta olmayan malları satılığa çıkarması gerekmektedir. Bugün inekhanede 541 sığır, 254 kasaplık koyun, 33 koşum ve binek at olmak üzere toplam 828 hayvan vardır. Bu hayvanlar yılın iki ayını yaylada diğer aylarını inekhanede geçirirler. Bir sığır için yılda 8 dönüm mera hesap edildiğine göre 541 sığır için 4.000 dekar meraya ihtiyaç vardır. Dane yem miktarı yeterli gelmediği için dışardan yem satın alınmaktadır. İnekhanenin maksadı köylü elindeki cinsi bozulmuş sığırları ıslah etmek için damızlık yetiştirmektir. Başka yerden damızlık getirip dağıtmak değildir. Çalışmalarına yeni başlamış olan inekhane 1950 yılından itibaren dişi damızlık da satmaya başlamıştır. Erkek damızlıklardan başka bu yıl 80 baş dişi damızlık satılmıştır. Dar bir oda süthane yapılmış, süthane için gerekli malzemeler bulunmamaktadır”¹⁷¹⁶ ifadelerine yer verilmiştir.

¹⁷¹²1951 yılında Boğa Aşım Duraklarının kaldırılmasına karar verildiği haberleri gazetelere yansımıştır. Bunun nedeni olarak da Boğa aşım duraklarının bakımsızlığı, yapılan masraflara karşılık bir fayda sağlanmadığı gerekçesiyle kaldırılacağı, boğaların da köy ihtiyar heyetleri mesuliyetine bırakılacağı bildirilmiştir. *Tokat Sesi*, “Boğa Aşım Durakları Kaldırılacak”, 16.01.1951, Nu.27, Y.1, s.1.

¹⁷¹³*Tokat*, “İlimiz Veteriner Çalışmaları”, 27.05.1950, Nu.23, s.3.

¹⁷¹⁴*Tokat*, “İlimiz Veteriner Çalışmaları”, 5.4.1950, Nu.5, s.2.

¹⁷¹⁵*Tokat*, “Yeni Veteriner Müdürümüz”, 15.7.1950, Nu.30, s.2.

¹⁷¹⁶*Tokat Sesi*, “Bir Gezinin Notları 2: İnekhane”, 29.12.1950, Nu.22, Y.1, s.2,

Dizinin ikinci bölümünde: “İnekhane arazisi Kazova ve İncesu yaylasında yer almaktadır. Kazova’da 5.452 dekar, yaylada 7.000 dekar olmak üzere toplam 12.542 dekardan ibarettir. Kazova’daki arazinin yarısından fazlası bayır, dağlık veya çoraktır. Mühim bir kısmı da su altında kalır. 1.300 dekarlık bir kısmında ziraat yapılabilen, 800 dekarlık bir bölümün otu biçilmekte, 50 dekarlık kısmı yoncalık olarak kullanılmakta, 44 dekarlık bir alan bağ ve bahçe halinde bulunmaktadır. Arazinin büyük bir kısmı sulama kanalının altına düşmektedir. Tahliye kanalı ve Yeşilirmak’ın suları ovalık kısımdan yararlanmaya engel olmaktadır. Bu durumu ortadan kaldırmak için şunlar yapılmalıdır:

- a. Turhal’a kadar uzayan dolapları kaldırmak ve bunlara ait bentleri açmak suretiyle ırmağın derine düşmesini temin etmek.
- b. Yeşilirmak’ın yatağını ıslah etmek. (Almus Barajı ile bağlantılıdır.)
- c. Şebeke halinde derin harklar açarak suların süzülmesini sağlamak.
- d. Arazide yapılacak tesviye işleri ile su birikintilerine engel olmak.

Tokat’ın güney doğusunda yer alan, şehre 70 km uzaklıktaki İncesu Yaylası da ihtiyaca cevap verememektedir. Vadilerde 300 dekar arazide en iyi çayırlar bulunur, diğer kısımlar kıraç, koyun otağı ve ormanlıktır. Hayvanlar burada Haziran ve Temmuz aylarında barınabilmektedirler. Burada ekili alan olmadığı gibi biçili çayır da yoktur” şeklindeki tavsiyelerle buranın nasıl iyileştirilebileceği anlatılmıştır¹⁷¹⁷. Üçüncü bölümde ise: “İnekhane’nin 1939’dan beri çalışan bir müessese olmasına rağmen beklenen verimi sağlanamamasının bir sebebinin de ahırlar, depolar gibi binalara da ihtiyaç duyduğu bildirilmektedir. İnekhane binasının bir defa su baskınına iki defa da dolu afetine uğradığı”, eksikleri giderilirse iyi çalışan bir kurum haline geleceği bildirilmiştir¹⁷¹⁸.

Hayvan hastalıklarına karşı mücadele eden veterinerler, 1950 yılında Tokat ili dâhilinden geçen müteaddit ırmakların suladığı münhat arazili köylerde mandalar arasında görülen ve tamamen öldürücü olarak seyreden manda kıran (şarbon) hastalığını önlemek için vilayetin 52 köyünde koruyucu olarak aşı tatbik etmişlerdir. Veteriner müdürlüğü gerekli aşı ve serumu getirtmiştir. Bu bağlamda Tokat İl Hayvan Sağlık Komisyonu toplanarak 1950 yılı ilkbaharında Tokat Merkez ilçesinin 30, Zile’nin 9,

¹⁷¹⁷Tokat Sesi, “İnekhane II”, 5.1.1951, Nu.24, Y.1, s.1,

¹⁷¹⁸Tokat Sesi, “İnekhane III”, 12.1.1951, Nu.26, Y.1, s.3

Erbaa'nın 16, Niksar'ın 23, Reşadiye'nin 24, Turhal'ın 19, Taşova'nın 23 ve Artova'nın 18 köyünde bütün hayvanlara şarbon aşısı tatbik edilmiştir¹⁷¹⁹.

Binlerce ailenin geçimini temin eden, ülke ekonomisine çeşitli katkıları olan Karayaka koyun ırkının 1951 yılında büyük tehlike altında olduğu bildirilmektedir. Böyle devam ederse birkaç seneye bu ırkın tamamen tükeneceği veya çok azalacağı bildirilmiştir. Koyunculunun yaşadığı en büyük tehlike kışlak bulamamaktır. Sebebi de kışlaklardaki ot arazinin vatandaşlar tarafından tarlaya çevrilmesi olarak ifade edilmiştir¹⁷²⁰.

1952'de Turhal Kaymakamı Cemal Şaşıoğlu'nun Tarım Bakanlığı'na yaptığı başvurular neticesinde Kazova inekhanesinde üretilen sütlerin bir kısmının pastörize edilmesi için 30 bin liralık makine alınmıştır. Üretilen sütlerin kapalı şişeler içinde Tokat ve Turhal'da satışı sağlanarak halkın süt ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır¹⁷²¹. İnekhanedeki sağmal hayvanların miktar ve kaliteleri artmış olduğundan yem temini için arazi ıslah etmek, suni çayır tesis etmek ve ağaçlandırma yapmak için Tarım Bakanlığı'ndan tahsisat ayrılarak inekhane müdürlüğü emrine verilmiştir¹⁷²². 1952 yılı başında Tokat İl Özel İdaresi mevcut aygır, boğa ve diğer hayvanların ıslahı için çalışmalarına devam etmiştir. Daha önce kaldırılması planlanan 9 boğa aşım ve bakım durağında çalışmalar devam ederken Çamlıbel'de bir yeni durak inşa edilmiş, Zile'deki durağa ilave bina yapılmıştır. 397 at, 557 eşek, 1.387 manda, 6.601 sığır, 57.905 koyun, 14.752 keçi koruyucu aşılarla; 3.340 manda, 7.736 sığır şarbon aşısı ile 26.335 koyun çiçek aşısı ile 897 keçi salgın ciğer ağrısına karşı, 3.628 baş sığır da yanı kara hastalıklarına karşı aşılanmıştır¹⁷²³. 1952 yılında yapılan hayvan sayımı neticesinde Tokat il merkezinde toplamda 269.126 koyun, 1.713 merinos koyunu, 243.461 kıl keçisi, 5.577 tiftik keçisi olduğu anlaşılmıştır¹⁷²⁴. 1952 yılında Tokat'ta hayvanlarda tabak (dabak ya da şap) hastalığı adlı virütik bir salgın yaşanmış, veteriner teşkilatı gereken önlemleri almıştır¹⁷²⁵.

1954 yılı başından Ağustos ayına kadarki sekiz aylık sürede bir köyde şap hastalığı; üç köyde şarbon hastalığı (1.643 sığır, 379 manda, 686 koyun, 194 keçi aşılanarak hastalık söndürülmüştür); iki köyde yanıkara hastalığı çıkmış (885 sığır aşı ve serumlanarak hastalık söndürülmüştür); dört köyde keçi ciğer ağrısı hastalığı çıkmış

¹⁷¹⁹Tokat, "Hayvan Hastalığına Karşı Alınan Tedbirler", 29.3.1950, Nu.2, Y.1, s.2.

¹⁷²⁰Tokat Sesi, "Karayaka Koyuncululuğu", 20.02.1951, Nu.37, Y.1, s.1,

¹⁷²¹Turhal, "Kazova İnekhanesi Turhal ve Tokat'a Süt Verecek", 20.09.1952, Nu.3, Y.1, s.1.

¹⁷²²Turhal, "Kazova İnekhanesinde Numune Yoncalığı Ve Suni Çayır Tesisi Yapıtılacaktır", 11.10.1952, Nu.5, Y.1, s.1.

¹⁷²³Tokat Sesi, "Özel İdarece Bir Yılda Yapılan İşler", 11.01.1952, Nu.131, Y.2, s.1.

¹⁷²⁴Tokat Sesi, "İlimizde 1952 Senesi Hayvan Miktarı", 27.05.1952, Nu.170, Y.2, s.1.

¹⁷²⁵Tokat Sesi, "Hayvanlarda Hastalık Var", 19.08.1952, Nu.194, Y.2, s.1.

(2.215 keçi aşılansmış hastalık söndürölmüştür); iki köyde koyun çiçeği hastalığı çıkmış (1.500 koyun aşılansarak hastalık söndürölmüştür); kırk dört köyde uyuz hastalığı çıkmış (99 sığır, 27.480 kıl keçisi ilaçla tedavi edilerek hastalık söndürölmüştür); on bir köyde kuduz hastalığı çıkmış gerekli idari ve fenni tedbirler alınmıştır. Bir köyde propilozmoz çıkmış (50 baş sığır tedavi edilerek hastalık önlenmiştir); bir köyde strongilesis hastalığı çıkmış (665 koyun tedavi edilerek hastalık söndürölmüştür); bir köyde brebzo hastalığı çıkmış (450 koyun aş ve serumlanmış hastalık söndürölmüştür); dört köyde sığır pastöliozu hastalığı çıkmıştır (1.777 baş sığır aş ve serumlanarak hastalık söndürölmüştür)¹⁷²⁶. Aynı dönemde Tokat vilayeti kapsamında hayvan sağlığı korumasına yönelik faaliyetler de gerçekleştirilmiştir. Bunlar: koyun çiçeği hastalığına karşı 3.990 baş koyun aşılansmıştır. Şarbon hastalığına karşı 1.801 tek tırnaklı, 7.000 manda, 24.429 sığır, 62.956 koyun, 16.638 keçi olmak üzere toplam 114.824 baş hayvan aşılansmıştır. Yanıkara hastalığına karşı 400 baş sığır aşılansmıştır. Dispartos hastalığına karşı 55 baş sığır, 5.545 baş koyun, 787 baş keçi, toplamda 7.585 baş hayvan ilaçlanmıştır. Strongoloza karşı 667 baş koyun ilaçlanmıştır. Uyuza karşı 15.035 baş kıl keçisi banyo edilerek ilaçlanmıştır. Dış parazitine karşı 76 tek tırnaklı, 224 baş manda, 651 baş sığır, 5.216 baş koyun 2.318 baş kıl keçisi ilaçla banyo yaptırılmıştır. 1954 yılında vilayette 4 yeni aşım durağı açılmış, suni tohumlama yöntemi ile 600 sığır tohumlanmış, damızlığa yaramayan koyun, keçi ve sığırlar yerine inekhaneden damızlık niteliği olan hayvanlar getirilmiştir¹⁷²⁷. Veteriner Müdürlüğü'nün Tokat'ta hayvancılığın gelişimi için yaptığı faaliyetlerden biri de vatandaşları hayvan sağlığı ve bakımı konusunda bilinçlendirmektir. Bu bağlamda gazetelerde yazılar yayınlanmış, uyarıcı ilanlar verilmiştir¹⁷²⁸.

1954 yılında memleketin çeşitli yerlerinde kurulan et kombinalarından birinin Turhal'da açılmasına karar verilmiştir. Şeker Fabrikası'ndan çıkan küspe ile beslenebilecek kasaplık hayvan yetiştirilmesi için uygun ortam olduğu için Turhal tercih edilmiştir¹⁷²⁹. 1956 yılında Tokat Mezbahası Belediyeye 33.611 lira 65 kuruş kar elde ettirmiştir¹⁷³⁰. 25 Şubat 1955'te düzenlenen ikinci Teknik Ziraat Kongresi'nde 1954 yılında Kazova inekhanesinin beş vilayet sığırlarının ıslahı işiyle meşgul olduğu ve açılan suni tohumlama istasyonunun müspet neticeler verdiği bildirilmektedir¹⁷³¹.

¹⁷²⁶ *Genç Demokrat*, "Vali Kaftanoğlu'nun Ankara Temasları Neticesinde Elde Ettiği Kazanımlar Ve Edindiği İntibaalar 4", 19.8.1954, Nu.27., Y.1, s.1.

¹⁷²⁷ *Genç Demokrat*, "Vali Kaftanoğlu'nun Ankara Temasları Neticesinde Elde Ettiği Kazanımlar Ve Edindiği İntibaalar 4", 19.8.1954, Nu.27., Y.1, s.1.

¹⁷²⁸ *Tokat Sesi*, "Hayvan Sağlığında Koruma Çareleri", 12.02.1955, Nu.499, Y.5, s.1.

¹⁷²⁹ *Turhal*, "Et Kombinası Kuruluyor", 16.11.1954, Nu.197, Y.3, s.1.

¹⁷³⁰ *Tokat Sesi*, "Tokat Mezbahası", 10.06.1956, Nu.904, Y.6, s.1.

¹⁷³¹ *Yeni Erbaa*, "Vilayet Teknik Ziraat Kongresi Yapıldı", 01.03.1955, Nu.80, Y.1, s.1.

1957 yılında bir süredir açık bulunan Erbaa veteriner hekimliğine Selahattin Rüzgâr tayin edilmiştir. Görevine başlayan Rüzgâr, gazeteye verdiği bir demeçte, bu yıl hayvanlarda görülen şap hastalığının öldürücü boyutlar taşıdığından ve hastalıkla mücadele etme yöntemlerinden bahsetmektedir¹⁷³².

Tokat'ta arı yetiştiriciliği hakkında gayret sarf eden Bağlar İlkokulu Başöğretmeni Mehmet Ali Daryal tarafından arıcılık hakkında konferans verilmiştir¹⁷³³. 1951 yılından itibaren Tokat'ta arıcılık kursları vermeye başlanmıştır¹⁷³⁴. 1952 yılında kursa 150 öğrenci katılmıştır¹⁷³⁵. Merkez, ilçe ve köylerde arıcılık kursuna katılıp başarı belgesi alanların sayısı 683 kişidir¹⁷³⁶. İl genelinde fenni arıcılığın inkişafını sağlamak için gazeteler, yaptıkları haberlerle vatandaşları bilgilendirmişlerdir¹⁷³⁷. Yapılan çalışmalar neticesinde Tokat'ta fenni arıcılık çalışmaları köylere de yayılmaya başlamıştır. Yetiştiriciler eski sepet kovanlar yerine Langsrot tipi fenni kovanları kullanmaya başlamışlardır¹⁷³⁸. Erbaa Arıcılar Cemiyeti'nin kongresi 14 Aralık 1953 tarihinde yapılmıştır. 1954 yılındaki çalışmalarını bir programa bağlamak amacı ile düzenlenen kongre büyük ilgi görmüş, fenni arıcılığın gelişmesine dair esaslı kararlar alınmıştır. Buna göre:

1. 1954 yılında eski tip kovanların tamamının fenni kovanlarla değiştirilmesi,
2. Arıcılara gerekli olan fenni kovan ve malzemenin zamanında ve ucuz satılması
3. Arıların sık sık kontrol edilmesi
4. Arıcının sermayesi olan kabartılmış petek zayıyatını önlemek ve daha fazla süzme bal elde etmek için ilk fırsatta dörtlü santrifüj makinesi alınması
5. Kovanların çiçek bakımından zengin yerlere nakledilmesi kararlaştırılmıştır¹⁷³⁹.

1954 yılında, Teknik Ziraat Teşkilatı eliyle muhtelif köylerde fenni arıcılık kursları açılmış 250 kişiye fenni arıcılık belgesi verilmiştir. Erbaa'da iki sene evvel 11 fenni kovan varken bu sene 263'e çıkmıştır¹⁷⁴⁰. 25 Şubat 1955'te düzenlenen Teknik Ziraat Kongresinde bildirildiğine göre 1954 yılında Tokat'ta Fenni arıcılıkta artış

¹⁷³²Yeni Erbaa, "Kazamıza Veteriner Tayin Edildi", 20.08.1957, Nu.335, Y.4, s.1.

¹⁷³³Tokat, "Arıcılık Hakkında Verilecek Konferans", 19.4.1950, Nu.11, Y.1,s.2.

¹⁷³⁴Tokat Sesi, "Arıcılık Kursu", 01.07.1952, Nu.180, Y.2, s.1.

¹⁷³⁵Tokat Sesi, "Arıcılık Kursu", 11.07.1952, Nu.183, Y.2, s.1.

¹⁷³⁶Tokat Sesi, "Arıcılık Kursu", 14.11.1952, Nu.219, Y.3, s.3.

¹⁷³⁷Tokat Postası, "Arı Ailesi Hakkında Bilgiler", 04.03.1953, Nu.132, Y.2, s.1.

¹⁷³⁸Tokat Postası, "Fenni Arıcılık", 09.07.1953, Nu.137, Y.2, s.1.

¹⁷³⁹Tokat Postası, "Erbaa Arıcılar Cemiyetinin Kongresi Yapıldı", 20.12.1953, Nu.184, Y.2, s.1.

¹⁷⁴⁰Genç Demokrat, "Vali Kaftanoğlu'nun Ankara Temasları Neticesinde Elde Ettiği Kazanımlar Ve Edindiği İntibaalar 3", 15.08.1954, Nu.26, Y.1, s.1.

gözlenmiştir. Vilayet dâhilinde halen 2.175 fenni kovan bulunmaktadır¹⁷⁴¹. 1955 yılında Erbaa Arıcılar Cemiyeti için il özel idaresi tarafından 350 lira yardımda bulunulmuştur¹⁷⁴². 1955 yılı sonunda Erbaa'da fenni arıcılık günden güne ilerlemekte olup fenni kovan adedi 373'e çıkarılmıştır. 2.300 adet de eski kovan bulunmaktadır¹⁷⁴³. 1956 yılı son baharında yoğun sel felaketine maruz kalan bölgelerdeki arıcılar için Sel Havzası Teşkilatı'na 100 adet fenni kovan getirilmiştir. Bu kovanlar ucuz fiyatlarla vatandaşlara dağıtılmıştır¹⁷⁴⁴. Erbaa Ziraat Teknisyenliği tarafından 25.06.1956 günü başlamak ve 6 gün devam etmek üzere Karayaka fenni arıcılık kursu açılmıştır. Kurs muhitte geniş alaka görmüştür¹⁷⁴⁵.

1952 yılında Tokat'ta kümes hayvanlarını ıslah etmek, iç ve dış piyasalara sürümünü temin etmek konusunda teşebbüste bulunmak üzere Mahdut Mesuliyetli Kümes Hayvanları Islah ve İstihsal Kooperatifi kurulmuştur¹⁷⁴⁶. 1954 yılında Teknik Ziraat Teşkilatı'nın yaptığı çalışmalar doğrultusunda Legorn tavuk cinsi üretimine yeni başlanmış olup iki köyde ele alınmıştır¹⁷⁴⁷. 1958 yılında Erbaa'da baş gösteren tavuk vebası sebebiyle binlerce tavuk telef olmuştur. Bu sebeple ilçe kordon altına alınmış ve Veteriner Müdürlüğü'nce çalışma yapılmıştır¹⁷⁴⁸. 1959 yılında Erbaa'da Ziraat Teşkilatı'nca 4 köyde 14 tavukçuya Gökhöyük'ten günlük yumurta getirtilmiş; iki meraklı çiftçiye fenni kümes yaptırılmış; 3 köyde 1.556 tavuk yalancı tavuk vebasına karşı aşılanmış ve kümesler dezenfekte edilmiştir. Köy gezileri esnasında fenni kovanların ilkbahar ve yaz muayeneleri yapılmış 100 çerçeve bal süzölmüştür¹⁷⁴⁹. 1960 yılı Mayıs ayına kadar Erbaa'da 20.000 büyükbaş hayvana şarbon aşısı tatbik edilmiştir¹⁷⁵⁰.

¹⁷⁴¹ *Yeni Erbaa*, "Vilayet Teknik Ziraat Kongresi", 01.03.1955, Nu.80, Y.1, s.1.

¹⁷⁴² *Yeni Erbaa*, "Şehrimiz Arıcılar Cemiyetine Vilayetin Yardımı", 29.4.1955, Nu.97, Y.2, s.1

¹⁷⁴³ *Yeni Erbaa*, "İlçemiz Teknik Ziraat Kongresi Yapıldı" 13.12.1955, Nu.161, Y.2, s.1,

¹⁷⁴⁴ *Genç Demokrat*, "Köylüye Fenni Kovan Tevzi Ediliyor", 4.10.1956, Nu.317, Y.2, s.1

¹⁷⁴⁵ *Yeni Erbaa*, "Karayaka'da Arıcılık Kursu Açıldı", 26.6.1956, Nu.216, Y.3, s.1

¹⁷⁴⁶ *BCA*, FK: 030-18-01-02, YN: 128-24-15, 28.03.1952; Tavukçuluk kooperatifinin kurulması ve ürünlerin bu sayede daha iyi fiyatlara satılması için Hüseyin Cankat, Tokat Sesi Gazetesinde bir yazı yayınlamıştır. Hüseyin Cankat, "Tavukçuluk Kooperatifi", *Tokat Sesi*, 15.02.1952, Nu.141, Y.2, s.3.

¹⁷⁴⁷ *Genç Demokrat*, "Vali Kaftanoğlu'nun Ankara Temasları Neticesinde Elde Ettiği Kazanımlar Ve Edindiği İntibaalar 3", 15.08.1954, Nu.26, Y.1, s.1.

¹⁷⁴⁸ *Yeni Erbaa*, "Şehrimizde Tavuk Vebası Salgın Halinde", 28.11.1958, Nu.464, Y.5, s.1.

¹⁷⁴⁹ *Yeni Erbaa*, "Kazamız Zirai Yayım Toplantısı Yapıldı", 19.1.1960, Nu.576, Y.6, Nu.1.

¹⁷⁵⁰ *Yeni Erbaa*, "Kazamızda Şarbon Aşısı Yapıldı", 20.05.1960, Nu.609, Y.7, s.1.

Tablo 4.2: 1946-1960 Yılları Arasında Tokat'ta Hayvancılık Faaliyetleri Tablosu¹⁷⁵¹

Yıllar	Hayvan Çeşitleri ve Miktarları										
	Koyun	Kıl Keçisi	Tiftik Keçisi	Sığır	İnek	Manada	At	Katır	Eşek	Tavuk	Arı Kovanı
1946/1950	324.525	225.134	9.686	222.239	60.633	40.197	18.948	542	32.343	472.000	16.692
1951	323.661	287.498	7.634	224.948	57.685	43.702	18.111	439	32.300	543.000	15.939
1952	347.209	327.275	7.672	224.286	58.035	53.255	19.188	397	28.955	710.000	19.053
1953	405.850	366.492	7.154	226.722	57.595	41.610	17.261	374	28.929	680.000	18.185
1954	413.183	326.365	8.199	229.620	58.575	42.176	18.687	474	28.840	785.000	18.040
1955	420.694	333.922	9.910	229.620	58.581	45.881	19.598	486	32.523	730.000	16.060
1956	426.039	362.248	7.158	235.013	59.881	47.321	20.254	537	33.705	584.000	17.470
1957	457.571	424.159	7.031	252.583	68.275	52.575	20.990	375	38.108	503.000	18.691
1958	499.855	453.897	8.975	256.729	Bilinmiyor	54.894	21.580	427	38.503	486.000	19.420
1959	532.386	452.632	9.883	258.985	Bilinmiyor	55.215	22.121	475	38.937	412.000	20.540
1960	543.365	430.310	8.655	259.345	Bilinmiyor	54.985	22.321	510	39.362	436.000	19.015

Yıllar	Hayvanlardan Sağlanan Verim					Deri (Adet)	Yün (Ton)	Kıl (Ton)	Tiftik (Ton)
	Et miktarı (Ton)	Süt Miktarı (Ton)	Yumurta Miktarı (x1000 Adet)	Bal Miktarı (x1000 kg)					
1946/1950	929	34.242	25.167	54	55.371	378	71	6	
1951	1.207	36.070	22.063	84	63.968	365	86	5	
1952	1.040	39.305	28.400	218	62.384	412	99	6	
1953	1.026	28.696	30.600	182	57.504	400	98	5	
1954	1.328	21.983	23.220	128	79.403	403	92	1	
1955	1.228	29.353	24.292	85	72.471	425	90	5	
1956	1.389	30.019	18.970	117	74.183	415	93	4	
1957	1.450	68.074	22.085	90	80.881	455	113	6	
1958	Bilinmiyor	85.332	21.765	85	Bilinmiyor	507	123	6	
1959	Bilinmiyor	86.432	18.700	96	Bilinmiyor	536	123	7	
1960	Bilinmiyor	86.033	21.170	78	Bilinmiyor	550	116	6	

¹⁷⁵¹TC Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *1946-1954 Zirai Bünye ve İstihsal*, Yayın Nu: 363, Ankara, 1955, s.147; *1954-1958 Zirai Bünye ve İstihsal*, Yayın Nu. 387, Ankara, 1959, s. 153; *1958-1960 Zirai Bünye ve İstihsal*, Yayın Nu. 321, Ankara, 1962, s.77.

Tokat İl Veteriner Müdürlüğü'nce hazırlanan planlar doğrultusunda yapılan çalışmalar neticesinde Tokat'ta hayvancılığın inkişafı sağlanmaya çalışılmıştır. Büyük baş hayvancılığı geliştirmek ve fenni yöntemlerle yapabilmek için Kazova inekhanesi ve ona bağlı aşım duraklarında hayvanların ırkları güçlü ve sağlıklı hale getirilmeye çalışılmıştır. Hayvanların kışın barınma ve yem ihtiyaçları buralarda karşılanmıştır. Büyükbaş hayvancılığın desteklenmesinin bir nedeni de şehrin sellere müsait yapısıdır. Ormanlarda yayılan küçükbaş hayvanlar, ormanları tahrip etmekte ve bu da sellere karşı mücadeleyi güçleştirmektedir. Ayrıca Veteriner Teşkilatı hayvanların sıhhi kontrollerini de düzenli olarak gerçekleştirmiştir. Şehirde arıcılığın geliştirilmesi için İl Ziraat ve Veteriner Teşkilatları çalışmalar yapmış, köylülere fenni kovanlar temin etmiş, kurslar açmışlardır. Tavukçuluk ve yumurta üretimini arttırmak için yine Teknik Ziraat Teşkilatı çalışmalar yapmıştır.

4.2.1.4. Sanayi Alanında Yapılan Yatırımlar

4.2.1.4.1. Turhal Şeker Fabrikası

Hükümet tarafından Orta Anadolu'da bir şeker fabrikası kurulması fikri ortaya çıktığında, bu fabrikanın Sivas'ta kurulacağı bildirilmişti. Ardından iklim ve toprak ile ulaşım ve iş gücü imkânlarının daha elverişli olduğu Turhal tercih edilmiştir¹⁷⁵². Turhal Şeker Fabrikası'nın temeli 7 Ekim 1933 yılında dönemin İktisat Vekili Celal Bayar tarafından atılmıştır¹⁷⁵³. Temel atma töreni sırasında konuşma yapan Bayar "Memleketiniz cidden çok yeşil ve güzel. Aynı zamanda muhtelif mahsulleriyle Türkiye'ye zenginlik veren bir yurt. Bu zenginlik daha bazı fabrikaların burada kurulmasını temin edecektir. Tokat'ta bir de ispirto fabrikası¹⁷⁵⁴ bir an evvel kurulacaktır" ifadelerini kullanmıştır¹⁷⁵⁵. 1934 yılında çalışmaya başlayan fabrikanın ziraat ve amele işlerinde çalışan işçi sayısı 1.500 kişiydi¹⁷⁵⁶. Aynı yıl Türkiye Şeker Fabrikaları'nda kullanılan makinelerin yedek parçalarını temin etmek için Turhal'da Makine Atölyeleri kurulmuş, 1953-1954 yıllarında genişletilmiştir¹⁷⁵⁷.

1950 yılında Turhal Şeker Fabrikası'nda tetkiklerde bulunan Amerikalı Uzman Russel Dorr görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: "4 Eylül'de Turhal Şeker Fabrikasını

¹⁷⁵²Yeni Tokat, "Turhal'da Şeker Fabrikası", 15.09.1933, Nu.2, Y.1, s.6.

¹⁷⁵³Yeni Tokat, "Turhal Şeker Fabrikası Münasebetiyle, Şeker Pancarı", 15.10.1933, Nu.4, Y.1, s.6.

¹⁷⁵⁴Tokat Postası, "Turhal'da Bir İspirto Fabrikası Kuruluyor", 10.01.1953, Nu.117, Y.2, s.1; Turhal, "İspirto Fabrikası Kuruluyor", 13.01.1953, Nu.11, Y.1, s.1.

¹⁷⁵⁵Yeni Tokat, "Tokat'ta İktisadi Hareketler", 15.10.1933, Nu.4, Y.1, s.11.

¹⁷⁵⁶Tokat, "Turhal Fabrikası 1941 Yılı Kampanyası Başladı", 06.09.1941, Nu.3, Y.1, s.1.

¹⁷⁵⁷1973 Tokat İl Yıllığı, s.324.

gezdim. Direktör Celal Bayburtluoğlu ve Ziraat Müdürü Tefrik Barlas'la işletmenin mahiyeti hakkında görüştim. Şeker Fabrikasının göze çarpan hususiyetinin Turhal bölgesindeki şeker pancarı üretimini mükemmel derecede idare etmek olduğunu tespit ettim. Bana, işlerin 28.000 kadar çiftçi ve 50 kişilik kadro ile muntazaman yürütüldüğünü bildirdiler. Çiftçilere ne zaman nerede ziraat yapacaklarına dair öğüt verilmekte, nasıl gübre kullanacakları, haşere hastalıklarına karşı nasıl korunacakları gösterilmekte ve ne zaman hasat yapacakları öğretilmektedir. Yüzlerce mil kareye yayılmış bu zirai faaliyetin uyumu, ilgili idare kadrosu hesabına gerçek bir başarıdır. Bu başarı; ileri bir âdemimerkeziyet, salahiyet tevkili, baştaki idare tarafından netice alınması hususunda ısrar ve kendilerine emanet edilen mesuliyeti icra edemeyecekleri meydana çıkan kimselerin iyiden iyiye ayıklanması sayesinde elde edilmiştir¹⁷⁵⁸.

Turhal Şeker Fabrikası'nın 1950 yılı çalışma döneminin başlangıcı bir törenle yapılmıştır. Törende pancar sökümünde elde edilen ilk pancar bayrakla süslenmiş, bir kamyonla fabrikaya gönderilmiştir¹⁷⁵⁹. 1950-1951 yılında fabrikada 320.000 ton pancar işlenmiştir. Fabrikanın elde ettiği başarıda Fabrika Müdürü Nusret Altuncu ile Ziraat Müdürü Asım Baturay'ın payı büyük olmuştur. Çiftçinin parası zamanında ödenmiş, bölgede yeni kurulacak fabrika (Amasya) için de hisse senedi satışları başlamıştır¹⁷⁶⁰. Turhal Şeker Fabrikası'nın 1952 yılında, 320 bin kadar tahmin edilen rekoltesi 360 bin civarına yükselmiştir. Bu suretle 49.520 ton şeker üretilmiştir¹⁷⁶¹. Fabrikanın verimli çalışmaları neticesinde yeni kurulacak şeker fabrikasının da hisseleri hızla satılmaktadır¹⁷⁶². 1952 yılında Turhal Şeker Fabrikası müdürü değişmiş ve daha önce Uşak Şeker Fabrikası'nda müdürlük, Alpullu Şeker Fabrikası'nda başmühendislik yapan Cihat Şener Turhal Şeker Fabrikası'na atanmıştır¹⁷⁶³. Şeker Şirketi Genel Müdürlüğü tarafından, pancar ekicisini teşvik etmek ve çalışma sistemini geliştirmek amacıyla, Turhal Şeker Fabrikası mıntıkası dâhilindeki 7 bölgenin çiftçisine geliştirme, yetiştirme ve toplu çalışma olmak üzere üç kategori üzerinden mükâfat verilmesine karar verilmiştir. Buna göre bölgenin her on çiftçisine yetiştirme mükâfatı olarak tırmık, pulluk gibi hediyeler; geliştirme mükâfatı olarak yedi bölgeden yedi çiftçiye birer gübre makinası, köy halinde toplu çalışma sistemini en iyi tatbik eden 600 küsur köyden birisine Fordson traktör iki pulluğuyla verilecektir¹⁷⁶⁴. Turhal Şeker Fabrikası, 1952

¹⁷⁵⁸BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 41-242-19-13, 28.09.1950.

¹⁷⁵⁹Tokat, "Şeker Fabrikası Çalışmaya Başlıyor", 19.8.1950, Nu.35, Y.1, s.1.

¹⁷⁶⁰Tokat Postası, "Turhal Şeker Fabrikasının Faaliyeti", 04.12.1951, Nu.12, Y.1, s.1.

¹⁷⁶¹Tokat Sesi Gazetesinde 26 Ocak 1952'de şeker Fabrikasının çalışmalarını tamamladığı bildirilmektedir. Habere göre 1951-1952 sezonunda Turhal Şeker Fabrikası 163 gün çalışmış, 370 ton pancar işlemiş, 54 ton şeker elde etmiştir. Tokat Sesi, 01.02.1952, Nu.137, Y.2, s.1.

¹⁷⁶²Tokat Postası, "Pancar Bedellerinin Ödenme Vaziyeti", 19.01.1952, Nu.25, Y.1, s.1.

¹⁷⁶³Tokat Postası, "Turhal Şeker Fabrikasının Müdürü Değişti", 16.02.1952, Nu.33, Y.1, s.1.

¹⁷⁶⁴Tokat Postası, "Şeker Şirketinin Yeni Bir Kararı", 23.02.1952, Nu.35, Y.1, s.1.

pancar geliştirme kampanyasında en iyi pancar yetiştiren çiftçileri çeşitli eşya ve hediyelerle taltif etmiştir. Düzenlenen törende Kaymakam Cemal Şaşoğlu, 20.000 lira değerindeki eşyaları hak sahiplerine dağıtmıştır¹⁷⁶⁵.

1951 yılında Turhal'da 15 milyon lira sermayeli Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifi kurulmuştur¹⁷⁶⁶. 1952 yılında Turhal Şeker Fabrikası Müdürü Cihat Şener'in girişimleriyle fabrika mensuplarına ev temin etmek için bir yapı kooperatifi kurulmuştur¹⁷⁶⁷.

1952 yılında Amasya Suluova'da kurulacak olan Şeker Fabrikasına ait şirket teşekkül etmiştir. Şirket sermayesinin 10 milyon liralık kısmı Turhal Şeker İstihsal Kooperatifi işçilerine aittir¹⁷⁶⁸. Turhal Şeker Fabrikası işçilerine ait bir de sendika bulunmaktadır¹⁷⁶⁹. Turhal Şeker Fabrikası Müdürü Cihat Şener'in açılması için yoğun çaba sarf ettiği, Amasya Şeker Fabrikası'nın açılışı 1953'te gerçekleşmiştir¹⁷⁷⁰.

1953 yılında 20. çalışma yılını kutlayan Turhal Şeker Fabrikası, 1953 sezonu kampanyasına büyük bir törenle başlamıştır¹⁷⁷¹. Aynı yıl kurulacak olan ispiroto fabrikasının etütlerini yapmak üzere Alman BMA Şirketi mühendisleri Turhal'a gelmişlerdir¹⁷⁷². Turhal İspiroto Fabrikası'nın temeli 14 Temmuz 1954'te atılmıştır¹⁷⁷³. Törende Şeker Fabrikaları Genel Direktörü Baha Esat Tekand bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında şeker sanayiinin öneminden bahseden Tekand, atık madde olarak kalan melasların ispirotoya dönüştürülme sürecini anlatmıştır. Tekand yılda 20 bin ton melasın işlenip 5-6 bin litre ispiroto elde edilmesinin hedeflendiğini bildirmiştir¹⁷⁷⁴. 1955'te işletmeye açılan ve 1.890.000 ham ispiroto ile 85.595 saf ispiroto elde eden fabrika, 1955-56 kampanyasına tam kapasite ile girmiş ve 4.546.000 litre ham ispiroto ve 840.909 litre saf ispiroto elde etmiştir¹⁷⁷⁵. 1958 kampanyası neticesinde Turhal İspiroto Fabrikası'nda 7 milyon kilo ispiroto istihsal edileceği tahmin edilmiştir¹⁷⁷⁶.

¹⁷⁶⁵Turhal, "Pancar Geliştirme Töreni", 30.01.1953, Nu.14, Y.1, s.1.

¹⁷⁶⁶Tokat Sesi, "Turhal Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifi", 07.08.1951, Nu.85, Y.1, s.2.

¹⁷⁶⁷Tokat Postası, "Yeni Bir yapı Kooperatifi Kuruldu", 30.04.1952, Nu.54, Y.1, s.1.

¹⁷⁶⁸Turhal, "Yeni Kurulacak Şeker Fabrikamız", 30.08.1952, Nu.1, Y.1, s.1.

¹⁷⁶⁹Turhal, "Turhal Şeker Sanayii İşçi Sendikasının Yıllık Toplantısı", 20.02.1953, Nu.16, Y.1, s.1.

¹⁷⁷⁰Turhal, "Temel Atma Merasimi", 16.09.1953, Nu.42, Y.1, s.1.

¹⁷⁷¹Turhal, "Kampanya Töreni", 28.08.1953, Nu.36, Y.1, s.1.

¹⁷⁷²Turhal, "İspiroto Fabrikası Kuruluyor", 25.09.1953, Nu.46, Y.1, s.1.

¹⁷⁷³Tokat Postası, "Turhal'da İspiroto Fabrikasının Temeli Atıldı", 16.7.1954, Nu.242, Y.2, s.1,

¹⁷⁷⁴Turhal, "İspiroto Fabrikasının Temeli Atıldı", 15.07.1954, Nu. 151, Y.2, s.1.

¹⁷⁷⁵Genç Demokrat, "Turhal İspiroto Kampanyası Sona Erdi", 30.4.1956, Nu.194, Y.3, s.1

¹⁷⁷⁶Tokat Sesi, "İspiroto Fabrikası", 30.08.1958, Nu.1.577, Y.8, s.1.

1953-1954 şeker kampanyası sonucunda toplam 56.000 ton şeker elde edilmiştir. Bir önceki yıla göre 3.000 ton fazla şeker istihsali gerçekleşmiştir¹⁷⁷⁷. 1954 yılında Şeker Fabrikası'nda Direktör Cihat Şener, Ziraat Müdürü Dünder Tekand gibi pek çok yönetici farklı bölgelere tayin edilmiştir. Turhal Şeker Fabrikası'nın başına da Niyazi Talgar'ın getirileceği bildirilmiştir¹⁷⁷⁸. Şeker Fabrikası ziraat müdürlüğüne Alpullu Şeker Fabrikası Ziraat Müdürü Ali Erel tayin edilmiştir¹⁷⁷⁹.

Turhal Şeker Fabrikası 1955-1956 şeker kampanyası Ağustos 1955 itibariyle başlamıştır¹⁷⁸⁰. 1956 yılında Turhal Şeker Fabrikası ziraat müdürlüğüne Koparal (Müdürün ismi gazetede belirtilmemiştir), işletme müdürlüğüne ise Haluk Ergeneli tayin edilmiştir¹⁷⁸¹.

1956 yılında pancar fiyatlarına 1,5 kuruş zam yapılarak uzak mesafeden gelen müstahsiller için taşıma tazminatı da verilmiştir. Şeker pancarı müstahsiline 1956 yılında her 100 kilo pancar için 1 kilo şeker veya bunun nakdi bedeli ödenmiştir¹⁷⁸². Fabrika yeni kampanya dönemine ise Ağustos 1956'da başlamıştır. Düzenlenen törende pancar silolarının vanasını Vali Kaftanoğlu açmıştır¹⁷⁸³. Aynı yıl yaşanan aşırı yağışlar nedeniyle ürünlerini teslim edemeyen çiftçilerin işlerini hızlandırmak maksadıyla, fabrika, çiftçilere ek işçi göndermiştir. Ancak çiftçiler bu kez de, işçi başına yevmiye ve yol parası ödemek zorunda kalınca bu durum çiftçilere maddi külfet doğurmuştur¹⁷⁸⁴. 1958 Turhal Şeker Fabrikası kampanyası Aralık ayında sona ermiştir. Buna göre 1958 yılında fabrikada 349.000 ton pancar işlenmiş ve 47.000 küsur ton şeker istihsal edilmiştir¹⁷⁸⁵. 1958 yılında Büyükendiz (Bütükbağlar) köyünde pancar tarlalarını saran küsküt otu ile mücadele başlatılmıştır. Pancar yapraklarını saran bu ot, hayvanlar tarafından hazmedilememektedir. Eğer pancar yapraklarından temizlenip atılmazsa, hayvanların midesinde tohumu hazmedilmemiş otlar, bir sonraki yılda gübre ile tarlalara yine musallat olacaktır. Tokat Sesi gazetesi bu sebeplerle yetkilileri görevle çağırılmaktadır¹⁷⁸⁶. Pancar Kooperatifi, 1958 yılında çiftçinin arazisini sulayıp daha bol

¹⁷⁷⁷Turhal, "Bu Yılki Şeker İstihsalimiz Yine Rekor Yaptı", 14.1.1954, Nu.84, Y.1, s.1.

¹⁷⁷⁸Turhal, "Turhal Şeker Fabrikasında Tayinler", 09.02.1954, Nu.94, Y.1, s.1.

¹⁷⁷⁹Turhal, "Ali Erel Geldi", 01.07.1954, Nu.145, Y.2, s.1.

¹⁷⁸⁰Genç Demokrat, "Turhal Şeker Fabrikası Kampanyasına Başladı", 31.8.1955, Nu.91, Y.1, s.1.

¹⁷⁸¹Demokrat Artova, "Şeker Fabrikasında Tayinler", 26.12.1955, Nu.116, Y.2, s.1.

¹⁷⁸²Genç Demokrat, "1956 Kampanyası", 20.06.1956, Nu.235, Y.2, s.1

¹⁷⁸³Genç Demokrat, "Turhal Şeker Fabrikası Dün Faaliyete Geçti", 25.8.1956, Nu.288, Y.2, s.1

¹⁷⁸⁴Genç Demokrat, "Turhal Şeker Fabrikası Ziraat Müdürlüğünün Bir Azizliği", 10.9.1956, Nu.301, Y.2, s.1

¹⁷⁸⁵Yeni Erbaa, "Turhal Şeker Fabrikası Kampanyasını Bitirdi", 26.12.1958, Nu.472, Y.5, s.1; Tokat Sesi, "Turhal Fabrikası", 31.12.1958, Nu.1.682, Y.9, s.1.

¹⁷⁸⁶Tokat Sesi, "Büyükendiz (Büyükbağlar) Köyü", 10.08.1958, Nu.1.560, Y.8, s.1.

mahsul elde etmesini sağlamak için artezyen makinesi satın almıştır. Makine ile cüzi bir ücret karşılığında kuyu açılıp 10 ile 15 metreden borularla su çıkarılmıştır¹⁷⁸⁷.

Turhal Şeker Fabrikası 26. kampanyasına 1 Eylül 1959'da başlamıştır. Dört buçuk ay sürecek olan kampanya boyunca 300-350 bin ton civarı pancar işleneceği ve 54.000 ton şeker istihsal edileceği bildirilmektedir¹⁷⁸⁸.

Turhal Şeker Fabrikası şehrin sadece ekonomik gelişimine değil kültürel, sosyal ve sıhhi gelişimine de katkı sağlamıştır. Fabrikaya ait ilkokul, hastane, sinema, cami, spor salonu ve futbol takımı bulunması bu ifadeleri destekler niteliktedir.

4.2.1.4.2. Tokat'ta Çimento Fabrikası Kurulması İçin Yapılan Girişimler ve Küçük Sanayii Kuruluşları

Tokat'ta sanayi ve maden istatistiklerini incelediğimizde, 1936 yılında mevcut olan 5 un fabrikası adedinin 1941'e gelindiğinde 3'e düştüğünü görmekteyiz¹⁷⁸⁹.

Tokat'ta vatandaşların hükümetten beklentilerini ifade ettikleri bir cümle dikkat çekicidir: "Tokat'ta üç şey eksiktir: Birincisi fabrika düdüğü, ikincisi tren düdüğü üçüncüsü de bekçi düdüğüdür"¹⁷⁹⁰.

DP hükümetinin farklı yerlerde çimento fabrikası kurma kararını almasının ardından Tokat milletvekilleri de girişimde bulunmuştur. Ancak ihalelerin yapıldığı sürecin iyi takip edilmemesi sebebiyle bu fırsat tabiri caizse kaçırılmıştır. Tokat'ta çimento fabrikası kurulması hususunda, DP Milletvekili Ahmet Gürkan, Tokat'a mütehasıs getirtmiş ve topraklardan alınan numuneler, incelenmesi için Ankara'ya gönderilmiştir¹⁷⁹¹. İncelenen numunelerden müspet netice alınmış, Tokat milletvekilleri, açılacak olan 6 fabrikadan birinin Tokat'ta kurulması konusundaki taleplerini yinelemişlerdir¹⁷⁹².

1952 yılında İller Bankası'nın köy kalkınması için ayırdığı meblağdan Tokat'a 10.500 lira tahsis edilmiştir. Bu para ile Tokat'ta Çamlıbel, Ohtap (Yağmurlu), Büyük Almus köy ve bucaklarında iki atölyeli birer demirci ve marangozhane binası yapılacak, bu atölyelere gerekli malzemeler satın alınacaktır. Bina ve malzemeler köy malı

¹⁷⁸⁷Tokat Sesi, "Pancar Kooperatifinin Hayırlı Bir Teşebbüsü", 18.09.1958, Nu.1.593, Y.9, s.1.

¹⁷⁸⁸Tokat Sesi, "Turhal Şeker Fabrikası", 02.09.1959, Nu.1.880, Y.9, s.1.

¹⁷⁸⁹Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Sanayii İstatistikleri*, Yayın No: 237, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul, 1945, s.88.

¹⁷⁹⁰Tokat Postası, "Okuyucu Mektupları", 30.11.1951, Nu.11, Y.1, s.1.

¹⁷⁹¹Tokat Sesi, "Çimento Fabrikası İçin", 11.09.1953, Nu.305, Y.3, s.1; *Genç Demokrat*, "Tokat'ta Çimento Fabrikası Mutlaka Kurulmalıdır", 19.08.1954, Nu.36, Y.1, s.1.

¹⁷⁹²Tokat Sesi, "Çimento İçin Yapılan Tahliller", 16.04.1954, Nu.366, Y.4, s.1.

sayılacak bu sebeple kiraya verilecek ve hasılatı da köye ait olacaktır¹⁷⁹³. Aynı yıl Belediye ateşli sanatlar ile meşgul bakırcı ve demirci esnafı için Sulusokak'ta dükkânlar yaptırma kararı almıştır¹⁷⁹⁴. Ateşli Sanatlar Dükkânları'nın temeli, Belediye tarafından 1954 yılında atılmıştır¹⁷⁹⁵. Belediye tarafından inşa ettirilen Ateşli Sanatlar Dükkânları'nın açılışı Devlet Bakanı Cemil Bengü tarafından yapılmıştır¹⁷⁹⁶. Yapılan dükkânlara kalaycılar, Arabacı demircileri ve demirciler taşınmışlardır¹⁷⁹⁷.

Zile'de hal binasını inşa eden, Turhal Şeker Fabrikası işçi evlerinin ihalesini alan müteahhit Selahattin Kardeşler Turhal'da muazzam bir kiremit fabrikası kurmuşlardır¹⁷⁹⁸. 1955 yılında Zile'de bir pekmez fabrikası kurulması için teşebbüse geçilmiştir. Zile pekmezi bir zaman Londra'ya gönderilmiş, pek rağbet görmüştür¹⁷⁹⁹.

1956-1957 Öğretim yılında Erkek Sanat Enstitüsü'nden mezun olan Sururi Tomruk isimli bir vatandaş, iki yıl boyunca yaptığı çalışmalar neticesinde tam randımanlı çalışan elektrikli testere üretmiştir. Bunun yanında pik fırını ve yer ocağı imal ederek Tokat'ta ilk dökümhaneyi kurmuş ve 1959'da denemelerini gerçekleştirmiştir. Müspet sonuçlar elde eden Sururi Tomruk'un bu girişimi Tokat'ta önemli bir ihtiyaca cevap vermiştir¹⁸⁰⁰.

Tokat'ta bakırcılığın çok eski bir geçmişi vardır. Fatih Sultan Mehmet zamanında bile bakır işçileri için Kazancılar Mescidi diye bir mescit yapıldığına göre o devirden eskiye gitmek lazımdır. Ergani'den getirilen bakır, Sulusokak'ta kalhanede eritilerek işletmelere verilirmiş. Avrupa mallarının ülke pazarlarında geniş yer bulduğu dönemden sonra Tokat'ta bakırcılık gerilemiştir. Cumhuriyet döneminde yapılan girişimlerle bakırcılık, 1950'lerde yeniden canlanmıştır. Salih Ergenç isimli bir müteşebbis, bakır eritip plaka haline getirerek atölyelere satış yapmaya başlamıştır¹⁸⁰¹. 1954'te Tokat'taki bakırcı esnafının mesleki ihtiyaçlarını karşılamak, imal edilen

¹⁷⁹³*Tokat Sesi*, "Köylerde Demircilik ve Marangozluk Kursları Açılıyor", 14.03.1952, Nu.149, Y.2, s.1.

¹⁷⁹⁴*Tokat Sesi*, "Belediye'nin Yeni Bir Teşebbüsü", 17.10.1952, Nu.211, Y.3, s.1.

¹⁷⁹⁵*Tokat Postası*, "Ateşli Sanatlar Dükkanlarının Temeli Atıldı", 15.10.1954, Nu.266, Y.3, s.1; *Turhal*, "Ateşli Sanatlara Ait Dükkanların Temeli Nihayet Atıldı", 19.10.1954, Nu. 189, Y.3, s.1.

¹⁷⁹⁶*Hürsöz*, "Cemil Bengü İlimize Geldi", 02.08.1956, Nu.67, Y.1, s.1; *Tokat Sesi*, "Cemil Bengü Tokat'a Geldi", 02.08.1956, Nu.947, Y.7, s.1.

¹⁷⁹⁷*Tokat Sesi*, "Arabacı Demircileri", 14.08.1956, Nu.957, Y.7, s.1.

¹⁷⁹⁸*Turhal*, "Selahattin Kardeşler", 18.09.1954, Nu.177, Y.2, s.1.

¹⁷⁹⁹*Genç Demokrat*, "Zile'de Pekmez Fabrikası Kuruluyor", 24.09.1955, Nu.107, Y.2, s.1.

¹⁸⁰⁰Vasfi Diren, "Vilayetimizde Yeni Kurulan Hilal Döküm Atölyesi", *Tokat Sesi*, 20.01.1959, Nu.1.699, Y.9, s.1.

¹⁸⁰¹Halis Turgut Cinlioğlu, "Tokat Bakırcılığında Yeni Bir Adım Daha", *Tokat Sesi*, 26.01.1956, Nu.785, Y.6, s.1.

ürünleri satmak ve bu ürünlerin en elverişli biçimde sürümünü gerçekleştirmek maksadıyla Tokat Bakırcı Esnafı Küçük Sanat Kooperatifi kurulmuştur¹⁸⁰².

1956 yılında Tokatlı Ömer Derin isimli bir girişimcinin Tokat'ta poplin fabrikası kuracağı bildirilmiştir. Fabrikanın bir an evvel Tokat'ta tesisi için hükümet her türlü müzaheretini gösterecektir. Belediye de her türlü kolaylığı gösterecektir. Fabrikanın kurulması ile 800 ile 1000 işçi çalıştırılabilecek Niksar ve Erbaa pamuklarının değerlendirilmesi intaç edilecektir. Fabrikanın kuruluş malzeme ve parçaları Doğu Almanya'dan ithal edilecektir¹⁸⁰³. Fabrika ile ilgili yaptığımız araştırmalarda kurulduğuna dair bir bilgiye ulaşamadık.

Hasan Çakırgülmez ve Kemal Orhan adlı iki müteşebbisin gayretleri ile Tokat'ta halı tezgâhlarında dokunan halılar sergiye çıkarılmış ve satılmıştır¹⁸⁰⁴.

Kavaklıdere Şarap Fabrikası'nın iştiraki ve tüccardan Derviş Görgül ve Refet Yardımcı'nın teşebbüsleri ile Tokat'ta modern bir şarap fabrikası kurulması için harekete geçilmiştir. Projeleri hazırlanan ve makineleri temin edilen fabrika Beybağı semtinde kurulacaktır¹⁸⁰⁵.

1959'da Tokat'ta bira fabrikası kurulması konusunda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Ege Bölgesi'nde kurulacak 4 fabrikadan birinin de Tokat'ta kurulması talep edilmiştir¹⁸⁰⁶. Tokat'ta şarap imalathanesi bulunan Vasfi Diren, 1959 yılında imalathanesini genişleterek fabrikaya dönüştürmüştür¹⁸⁰⁷.

Tokat'ta üretilen sebze ve meyvelerden konserve yapılıp ürünlerin yurt içi ve yurt dışında satılması her dönem Tokatlı vatandaşların talepleri arasında yer almıştır. 1956 yılında İşletmeler Vekili ile yapılan görüşmelerde konserve fabrikası mevzuunda müspet bir gelişme kaydedilmiştir. Vekil: Tokatlılar konserve fabrikası için 300.000 liralık bir sermayeyi temin ederlerse bu fabrikanın tesisine süratle başlanacaktır şeklinde bilgi vermiştir¹⁸⁰⁸. 1958 yılında Tokat basınında Tokat'ta konserve fabrikası kurmak için bir Alman firmasının şehre geleceği haberleri yer almıştır¹⁸⁰⁹. Neticede Tokat'ta 09.12.1960'ta TÜRSANT (Tokat Tarım Ürünleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi)

¹⁸⁰²BCA, FK: 030-18-01-02, YN: 137-101-9, 26.11.1954.

¹⁸⁰³*Tokat Postası*, "Tokat'a Dokuma Fabrikası Kurulacak", 12.6.1956, Nu.288, Y.3, s.1; *Tokat Sesi*, "Vali ve Belediye Reisinin Müşterek Beyanatı", 13.06.1956, Nu.906, Y.6, s.1.

¹⁸⁰⁴*Tokat Sesi*, "Tokat Halısı", 06.05.1958, Nu.1.480, Y.8, s.1.

¹⁸⁰⁵*Tokat Sesi*, "Vilayetimizde Modern Bir Şarap Fabrikası Kuruluyor", 26.08.1958, Nu.1.573, Y.8, s.1.

¹⁸⁰⁶*Tokat Sesi*, "Tokat Vilayetinde Bira Fabrikası Kurulabilir Mi?", 01.05.1959, Nu.1.781, Y.9, s.1.

¹⁸⁰⁷*Tokat Sesi*, "Şarap Mütehassısları Geldi", 29.04.1959, Nu.1.779, Y.9, s.1.

¹⁸⁰⁸*Tokat Postası*, "Konserve Fabrikası İhtiyacımızın Tahakkuk Şekli", 14.6.1956, Nu.290, Y.3, s.1

¹⁸⁰⁹*Tokat Sesi*, "Konserve Fabrikası", 05.08.1958, Nu.1.555, Y.8, s.1.

Konserve Fabrikası kurulmuştur. Tesiste ilk olarak salça ve kutu imalatına başlanmıştır¹⁸¹⁰.

4.2.1.5. Ticaret ve Bankacılık Alanında Yatırımlar

Tokat'ın kalkınması meselesi, her dönemde yerel basında yer bulmuştur. Kimi yazarlar kalkınmanın tarımla kimisi de sanayi ile mümkün olacağını ifade etmişlerdir. Şikâyet konusu olan bir durum vardır ki o da Tokatlı vatandaşların kalkınma konusunda girişimden imtina etmeleri, tabiri caizse ellerini taşın altına sokmamalarıdır¹⁸¹¹. 1951 yılında Hüseyin Cankat'ın hazırladığı yazıda ifade ettiği gibi, Tokat'ta vatandaşların % 80'i çiftçilikle uğraşmaktadır. Bu noktada kısa vadede kazanç elde edebilmek için tarımsal faaliyetleri en iyi ve kaliteli şekilde yapmalı, ürünleri yurt içinde ve yurt dışında tanıtılmalıdır. Bu işleri yürütecek olanlar da yine Tokat'ta yetişen gençlerdir. Gençlerin azmini hisseden devlet her türlü desteği sağlayacaktır denilmektedir. Tokat'ın gelişmesinde kooperatifçiliğin de rolünün olacağını bildiren Cankat, büyük sermaye isteyen kooperatiflerin kurulması için Tokat'ın ödeme kabiliyeti bulunmadığını savunmuştur¹⁸¹². Avukat Turan Keskin ise Tokat'ın ürünlerinin değer kazanması için birliktelik sağlanması gerektiğini bunun da kooperatifler vasıtasıyla olabileceğini vurgulamıştır¹⁸¹³. Tokat'ta ticaret ve sanayinin faaliyetlerini düzenleyen Ticaret ve Sanayi Odası 1924 yılında Tahir Rüştü Baç tarafından kurulmuştur. Ardından Turhal, Zile ve Niksar'da birer ajanlık açılmıştır¹⁸¹⁴.

1950'li yıllarda Tokat'ta oluşan genel kanaat, meslek gruplarını da harekete geçirmiştir. Bu doğrultuda 1953 yılında Tokat Terziler Derneği kurulmuş, Kasım 1954'te derneğin ilk yıllık kongresi yapılmıştır¹⁸¹⁵. Tokat Bakkallar Derneği de 1953 yılında kurulmuş ve derneğin ilk kongresi Ekim 1954'te düzenlenmiştir¹⁸¹⁶. 1954 yılında Tokat'taki esnafa kredi temin etmek amacıyla Esnaf Kefalet Kooperatifi kurulmuştur. Kooperatif 30 yıl müddet ve en az 1.350 lira sermaye ile kuruluş sürecine başlamıştır¹⁸¹⁷. 1956 yılı Esnaf Kefalet Kooperatifi Yıllık Kongresi 429 üyeden

¹⁸¹⁰1973 Tokat İl Yıllığı, s.326.

¹⁸¹¹Tokat Sesi, "Zümrüt Tokat Niçin Kalkınamıyor", 21.12.1951, Nu.125, Y.2, , s.1.

¹⁸¹²Hüseyin Cankat, "Tokat'ın Kalkınması Ziraata mi, Sanayiye mi Bağlıdır?", Tokat Sesi, 28.12.1951, Nu. 127, s.2,4.

¹⁸¹³Turan Keskin, "Tokat'ın Kalkınması", Halk Sesi, 08.06.1953, Nu.19, Y.1, s.1.

¹⁸¹⁴1973 Tokat İl Yıllığı, s.322.

¹⁸¹⁵Tokat Postası, "Şehrimiz Terziler Derneğinin İlk Yıllık Kongresi Pazar Günü Ticaret Odası Binasında Yapıldı", 16.11.1954, Nu.275, Y.3, s.1

¹⁸¹⁶Tokat Postası, "Şehrimiz Bakkallar Derneğinin İlk Yıllık Kongresi Yapıldı", 05.10.1954, Nu.263, Y.3, s.1

¹⁸¹⁷BCA, FK. 030-18-01-02, YN: 137-99-3, 27.11.1954.

406'sının iştirakiyle gerçekleştirilmiştir¹⁸¹⁸. 1957 yılında Tokat Kalaycılar Derneği Yıllık Kongresi yapılmıştır¹⁸¹⁹. Tamirciler ve Sobacılar Derneği Kongresi de yapılmıştır¹⁸²⁰. Tokat Bağları İmar Derneği, 1957 yılında kongre yapmak üzere ilan vermiştir¹⁸²¹. 1952 yılında Tokat'ta Turizm Derneği kurulmuştur¹⁸²². 1955 yılında Tokat'ta faaliyet gösteren arabacı marangoz ve demirciler bir dernek kurmuşlardır¹⁸²³.

1951 yılında Tokat'ta ayçiçeği yetiştirmek ve yağ çıkarmak amacıyla bir şirket kurulmuştur. Şirket ortakları arasında Mehmet Kazova, Selahattin Gülüt, Abdullah Yağcı, Mesrur Gürgeç, Sami Erk gibi Tokat'ın ileri gelenleri bulunmaktadır. Şirketin bir hissesi 500 Liradır¹⁸²⁴.

1954 yılında Tokat'ta Bağ ve Bahçe Ürünlerini Kıymetlendirme Türk Anonim Şirketi kurmak için girişimlerde bulunulmuştur. Şirket yetkilileri, Tokat çiftçisinin artık sadece domates ve üzüm yetiştirmekle yetinmek yerine bu ürünleri işlemek istediğini de bildirmiştir¹⁸²⁵. Tokat'ta bir şarap fabrikası açmayı veya mevcut Tekel Şarap Fabrikası'nı satın alıp geliştirmeyi hedeflemektedir¹⁸²⁶. 1955 yılında Tokat'ta bağcılığı teşvik etmek, bağ ve bahçe mahsulü meyveleri satın almak, tüketim merkezlerine sevk etmek ve bunlardan muhtelif şekilde faydalanmak işleriyle uğraşmak gibi amaçlarla 20 yıl müddet ve 10.000 Türk Lirası sermaye ile Tokat Bağ ve Bahçe Mahsulleri Değerlendirme Türk Anonim Şirketi kurulmuştur¹⁸²⁷.

1955 yılında Artova ilçesindeki vatandaşların ihtiyaçlarını temin edebilmeleri için Artova Belediyesi tarafından pazar kurulmuştur¹⁸²⁸. 1956'da Taşova ilçesinin birinci sınıf nahiyelerinden olan Bidevi bucağında 9 Mart 1956 tarihinden itibaren pazar kurulacağı bildirilmektedir¹⁸²⁹. 1956 yılında Batman Petrol Rafinerisi'nde imal edilen Türk mazotu Tokat'a getirilmiş ve Sami Erk tarafından satılmaya başlanmıştır¹⁸³⁰.

¹⁸¹⁸*Tokat Sesi*, "Esnaf Kefalet Kooperatifinin Kongresi Pazar Günü Yapıldı", 06.03.1956, Nu.824, Y.6, s.1.

¹⁸¹⁹*Tokat Sesi*, "Kalaycılar Derneği'nin Yıllık Kongresi", 23.01.1957, Nu.1.096, Y.8, s.1.

¹⁸²⁰*Tokat Sesi*, "Tamirciler, Sobacılar ve Tenekeçiler Derneği'nin Yıllık Kongresi", 02.02.1957, Nu.1.105, Y.8, s.1.

¹⁸²¹*Tokat Sesi*, "Tokat Bağları İmar Derneğinden", 15.12.1957, Nu.1.361, Y.8, s.1.

¹⁸²²*Tokat Sesi*, "Tokat Turizm Derneği", 12.09.1952, Nu.201, Y.2, s.1.

¹⁸²³*Genç Demokrat*, "İlan", 12.07.1955, Nu.56, Y.1, s.2.

¹⁸²⁴*Tokat Sesi*, "Bir Şirket Kuruldu", 25.09.1951, Nu.99, Y.2, s.1.

¹⁸²⁵Necati Diren, "İktisadi Hayatın Zincirinin İlk Halkalarından Biri Ol!", *Tokat Postası*, 9.2.1954, Nu.206, s.1.

¹⁸²⁶*Tokat Postası*, "Şehrimizde Yeni Bir Şirketin Kuruluşuna Doğru", 21.02.1954, Nu.202, Y.2, s.1.

¹⁸²⁷BCA, FK: 030-18-01-02, YN: 140-82-15, 13.09.1955.

¹⁸²⁸*Halk Sesi*, "Artova'da Pazar Kuruluyor", 04.04.1955, Nu.197, Y.3, s.1.

¹⁸²⁹*Yeni Erbaa*, "Bidevi'de Pazar Kuruluyor", 6.3.1956, Nu.185, Y.2, s.1,

¹⁸³⁰*Genç Demokrat*, "Şehrimize Türk Mazotu Geldi", 02.03.1956, Nu.166, Y.2, s.1.

Niksar, Erbaa ve Turhal'da Ziraat Bankası şubeleri ajanlıklarının açılışı 1950 yılında gerçekleşmiştir¹⁸³¹. Turhal Ziraat Bankası Ajanlığı 1953 yılında şubeye dönüştürülmüştür¹⁸³².

1954 yılında Tokat'ta Halk Bankası şubesi kurulmasına karar verilmiştir¹⁸³³. Şube 1954 yılı Nisan ayında Cumhuriyet Alanı Belediye Parkı 2 numaralı binada faaliyete geçmiştir¹⁸³⁴.

1952 yılında Sivas Emlak Bank şubesine bağlı olarak kurulan¹⁸³⁵ Tokat Emlak Kredi Ajanlığı 1954 yılında, Emlak Kredi Bankası Müdürlüğü'nün izniyle bağımsız şubeye dönüştürülmüştür¹⁸³⁶.

Ülke genelinde ticareti desteklemek amacıyla faaliyet gösteren Türkiye İş Bankası 1955 yılında Tokat ve Zile'de birer şube açmıştır¹⁸³⁷. Tokat İş Bankası şubesi kapalı spor salonu hizasında yeni yapılan binada faaliyete geçmiştir¹⁸³⁸. Aynı yıl Tokat'ta toptan ve perakende satış yapabilecek olan Sümerbank şubesi açıldığı bildirilmiştir¹⁸³⁹.

6 Temmuz 1956'da Şeker Bank Turhal'da bir şube açmıştır. Turhal şubesi, bankanın 15. şubesi olduğu bildirilmiştir¹⁸⁴⁰. 1957 yılında Almus'ta Ziraat Bankası şubesi açılmıştır¹⁸⁴¹.

Tokat Sesi Gazetesinde yer alan haberde 1957 yılında Tokat'ta Yapı Kredi Bankası açılacağı bildirilmiştir¹⁸⁴². 1957 yılında hazırlıklarına başlanan şubenin açılışı 22 Ağustos 1958'de gerçekleşmiştir¹⁸⁴³.

¹⁸³¹*Tokat*, "Niksar Kaymakamlık Yüksek Katına", "Erbaa Kaymakamlık Yüksek Katına", "Turhal Kaymakamlık Yüksek Katına", 20.05.1950, Nu.22, Y:1, s.1

¹⁸³²*Turhal*, "Turhal Ziraat Bankası Ajanlığı Şube Oluyor" 05.12.1953, Nu.68, Y.1, s.1.

¹⁸³³*BCA*, FK: 030-18-01-02, YN: 135.26.3, 10.03.1954.

¹⁸³⁴*Tokat Postası*, "Halk Bankası Bugün Tokat'ın Hizmetine Giriyor", 9.4.1954, Nu.215, s.1; "Halk Bankası Tokat şubesi açıldı", 13.4.1954, s.216, Y.2, Nu.1; *Tokat Sesi*, "Halk Bankası Bugün Açılıyor", 09.04.1954, Nu.364, Y.4, s.1.

¹⁸³⁵*Tokat Sesi* "Emlak Kredi Bankası Sivas'a Bağlı Bir Şube Olarak Açılıyor", 08.08.1952, Nu.191, Y.2, s.2.

¹⁸³⁶*BCA*, FK: 030-18-01-02, YN: 135-42-20, 25.04.1954. Tokat'ta Emlak Bankası şubesi kurulması için girişimler 1951 yılında başlamıştır. *Tokat Sesi*, "Emlak Bankası", 05.10.1951, Nu.102, Y.2, s.1; *Genç Demokrat*, "Tokat Emlak Kredi Bankası", 10.06.1954, Nu.9, Y.1, s.1; *Tokat Postası*, "Şehrimiz Dün Üçüncü Bankasına Kavuştu", 11.06.1954, Nu.232, Y2, s.1.

¹⁸³⁷*BCA*, FK: 030-18-01-02, YN: 138-131-10, 23.03.1955.

¹⁸³⁸*Turhal*, "Tokat'ta İş Bankası Açılıyor", 09.03.1955, Nu.262, Y.3, s.1.

¹⁸³⁹*Turhal*, "Sümerbank Satış Şubesi Açılıyor", 21.03.1955, Nu.272, Y.3, s.1; *Turhal*, "Sümerbank Açıldı", 20.05.1955, Nu.324, Y.3, s.1.

¹⁸⁴⁰*Genç Demokrat*, "Turhal Şeker Bankası Açıldı", 9.7.1956, Nu.250, Y.2, s.1; *Hürsöz*, "Şekerbank Bugün Açılıyor", 07.07.1956, Nu.49, Y.1, s.1.

¹⁸⁴¹*Genç Demokrat*, "Almus'ta Ziraat Bankası Açıldı", 27.03.1957, Nu.462, Y.3, s.1.

4.2.1.5.1. Tokat Panayırı

Panayırların şehirlerin ekonomisinde önemli bir yeri olduğunu ve 1952 yılında Zile’de yapılan panayırın esnafa, belediyeye, üreticiye kar getirdiğini gören Mesrur Gürgeç, Tokat Sesi gazetesinde hazırladığı yazısında Tokat’ın ürünlerini yurt içinde tanıtmak ve yaşanan ekonomik durgunluktan kurtulmak için Tokat’ta da panayır kurulması konusunda telkinde bulunmaktadır¹⁸⁴⁴. Gazetelere de yansıyan talepler ve İl Genel Meclisi’nde alınan karar doğrultusunda, Tokat’ta 15 Ekim 1953’te 15 gün süre ile panayır kurulmasına karar verilmiştir¹⁸⁴⁵. Panayırın hazırlanması için çalışmalar Temmuz ayında başlanmıştır¹⁸⁴⁶. Panayırdaki Tokat’ın ürünlerini tanıtmak amacıyla müsabakalar düzenlenmiştir. Tokat Panayırı münasebetiyle Ziraat Müdürlüğü’nce düzenlenen elma müsabakasına 13 kişi katılmıştır. Netice belli olduktan sonra kazanan panayır yerinde halka tanıtılacak, İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerin ticaret odalarına gönderilecektir. Tokat elmasını tanıtmak ve ziraatını geliştirmek için Ziraat Bakanlığı’na ve Cumhurbaşkanı’na elma çeşitleri gönderilecektir¹⁸⁴⁷. Panayıra dokumacılık, bakırcılık, marangozluk, demircilik, sobacılık gibi el sanatlarından katılım fazla olmazken panayırın en hareketli bölümleri mal pazarı ile eğlence bölümleri olmuştur¹⁸⁴⁸.

1953 yılında düzenlenen panayırın, şehrin ekonomisinde canlılık yaratması üzerine 1954 yılında da tekrarlanmasına karar verilmiştir. 1954 yılında panayırın adı “Tokat Hayvan ve Emtia Panayırı” olarak belirlenmiştir. Belediye tarafından hazırlanan afişte “*Her şeyin iyisi nerede bulunur?*” sloganı yer almaktadır. Panayıra il dışından da talep olmaktadır. Çeşitli firmalar, tiyatro ve müzik grupları panayırdaki yer almak için başvurmuşlardır¹⁸⁴⁹. 1958 yılına kadar gazetelerde panayır ile ilgili haberlere rastlayamamış bulunmaktayız. 1958 yılında Tokat Sesi gazetesinde yer alan “*Panayır Pazar Günü Açılıyor*” başlıklı yazıdan anladığımız göre panayır, kuruluşundan itibaren her yıl düzenlenmiştir¹⁸⁵⁰.

¹⁸⁴²Tokat Sesi, “Tokat’a Bir Banka Daha Geliyor”, 20.06.1957, Nu.1.219, Y.8, s.1.

¹⁸⁴³Tokat Sesi, “Yapı Kredi Bankası Tokat Şubesi Açılıyor”, 22.08.1958, Nu.1.570, Y.8, s.1.

¹⁸⁴⁴Tokat Sesi, “Tokat Panayırı”, 14.12.1952, Nu.219, Y.3, s.1.

¹⁸⁴⁵Tokat Sesi, “Tokat’ta Panayır Kuruluyor”, 13.01.1953, Nu.236, Y.3, s.1,2; Tokat Postası, “Panayır Kuruluyor”, 09.07.1953, Nu.137, Y.2, s.1.

¹⁸⁴⁶Tokat Sesi, “Panayır Heyeti Çalışmaya Başladı”, 03.07.1953, Nu. 286, Y.3, s.1.

¹⁸⁴⁷Tokat Postası, “Elma Müsabakaları”, 18.10.1953, Nu.166, Y.2, s.1.

¹⁸⁴⁸Halis Turgut Cinlioğlu, “Panayıra Kim Kayıtsız Kaldı”, Tokat Sesi, 23.10.1953, Nu. 317, Y.4, s.1,2.

¹⁸⁴⁹Genç Demokrat, “Bu Yıl Açılacak Olan Panayıra Rağbet Arttı”, 07.10.1954, Nu.41, Y.1, s. 1.

¹⁸⁵⁰Tokat Sesi, “Panayır Pazar Günü Açılıyor”, 03.10.1958, Nu.1.606, Y.9, s.1.

4.2.1.6. Temel İhtiyaç Maddelerinin Temininde Yaşanan Sıkıntı ve Milli Korunma Kanunu'nun Tokat'ta Uygulanışı

Hükümet karaborsacılığı önlemek maksadıyla ürünlerin satış fiyatlarını kontrol etmek ihtiyacını duymuştur. Bu girişimin ardından gazetede vatandaşları uyarmak amacıyla ilanlar yayınlanmaya başlamıştır¹⁸⁵¹.

1952 yılı başlarında Erbaa'da gaz ve benzin temininde sıkıntı yaşandığına dair yazılan haberlerde, gaz satan dükkânların önünde 150-200 kişilik sıralar olduğu bildirilmektedir¹⁸⁵².

1956 Şubat ayında şehirde yaşanan çay ve kahve sıkıntısını gidermek için girişimde bulunan Belediye Başkanı Mesrur Gürgeç ve milletvekillerinin girişimleri ile 5.500 kilo çay temin edilmiştir¹⁸⁵³. Şehirde yaşanan kahve temini sorunu da parça parça giderilmeye çalışılmıştır. Belediyenin temin ettiği ürünler, dükkânlara dağıtılmıştır¹⁸⁵⁴. İnekhanede üretilen peynirler ve tereyağı tanzim satışa başlamış, Ramazan ayı için belediyece 11 ton pirinç stok edilmiştir¹⁸⁵⁵. 1956 yılı Ağustos ayı itibariyle fiyatların yüksek seyrettiğinden, kurban bayramı öncesinde 35 kuruş olan patlıcanın rayicinin Belediye tarafından 65 kuruşa çıkarıldığından şikâyet edilmektedir¹⁸⁵⁶. Şehirde tuz temininde yaşanan sıkıntıların halledilmesi için milletvekilleri Yusuf Ulusoy ve Ömer Sunar devreye girmiş, ilk olarak 100 ton temin edilmiştir¹⁸⁵⁷.

Milli Korunma Kanunu ve ihtikâr (haksız kazanç) ile mücadele kanunu kapsamında 1956 yılında Tokat'ta bir hazır ayakkabıcı usulsüz fatura kullanmak suçundan 3 ay hapis ve 3 ay ticaretten men cezasına çarptırılmıştır¹⁸⁵⁸. Aynı yıl şehrin kalay ihtiyacının karşılanması için Belediye Başkanı Mesrur Gürgeç, Ankara'da yaptığı görüşmeler neticesinde Tokat'a 500 kilo kalay tahsis edilmesini sağlamıştır¹⁸⁵⁹. Aynı yıl Tokat'tan Sivas'a götürülen bir kamyon dolusu yakacağa, Belediye ve Orman İşletme İdaresi tarafından el konularak Tokat içinde satılması sağlanmıştır¹⁸⁶⁰.

¹⁸⁵¹ *Genç Demokrat*, "Faturası Ne Olursa Olsun Bir Mal Ancak Hükümet Tarafından Tayin Edilen Fiyatla Satışa Arz Edilecek", 26.11.1957, Nu.658, Y.3, s.1

¹⁸⁵² *Tokat Postası*, "Gaz Satan Dükkânın Önünde Köylülerin Acıklı Hali", 08.01.1952, Nu.22, Y.1, s.1.

¹⁸⁵³ *Tokat Sesi*, "5.500 Kilo Çay Geliyor", 29.02.1956, Nu.819, Y.6, s.1.

¹⁸⁵⁴ *Tokat Sesi*, "Kahve Geldi", 01.04.1956, Nu.846, Y.6, s.1.

¹⁸⁵⁵ *Tokat Sesi*, "Tanzim Satışa Başlandı", 04.04.1956, Nu.848, Y.6, s.1.

¹⁸⁵⁶ *Hürsöz*, "Sebze Ve Meyve Fiyatları", 19.8.1956, Nu.82, Y.1, s.1

¹⁸⁵⁷ *Tokat Sesi*, "Şehrimize 100 Ton Tuz Geldi", 07.07.1957, Nu.1.234, Y.8, s.1.

¹⁸⁵⁸ *Tokat Sesi*, "Şehrimizde Bir Hazır Ayakkabıcı Mahkum Oldu", 06.07.1956, Nu.927, Y.6, s.1.

¹⁸⁵⁹ *Tokat Sesi*, "Tokat'a Kalay Tahsisi", 10.06.1956, Nu.904, Y.6, s.1.

¹⁸⁶⁰ *Tokat Sesi*, "Tokat Belediyesi Sivas'a Götürülmek İstenen 70 Çuval Odun Kömürünü Şehir İçinde Sattırdı", 26.07.1956, Nu.941, Y.7, s.1.

1958 yılı Mayıs ayında Tokat vilayeti emrine tahsis edilen sanayi ihtiyaç maddeleri şu şekildedir: 56 ton esnaf demiri, 3 ton sac, 2 ton karpit, 1 ton teneke, 1 ton kauçuk, 1000 adet çuval, 300 adet film, 50 sandık cam, 521 kilo kundura çivisi¹⁸⁶¹.

1959 yılında şehirdeki un fabrikalarının fırıncılara gönderdikleri un miktarını azaltması sonucu fırınlarda çıkarılan ekmek miktarı azalmış ve bir ekmek buhranı ortaya çıkmıştır. Ekmeklerini iyi pişirmeden satan ve piyasada ekmek buhranı çıkmasına sebep olan fırıncılara Milli Korunma Kanunu kapsamında para cezası kesilmiştir¹⁸⁶².

4.2.1.7. Bayındırlık Alanında Yapılan Yatırımlar

1930 yılında Tokat'ın ilk imar planının yapılması için çalışmalara başlanmıştır. Yapı ve Yollar Yasası çıkınca 1933'te Mühendis Ahmet Hilmi tarafından şehrin ilk haritası çıkarılmıştır. Ahmet Hilmi, Behzat Deresinin düzgün bir hat halinde düzenlenmesini, Yeşilirmak Köprüsü'ne uzanan düzgün bir yol yapılmasını önermiştir. 1939 yılında yaşanan büyük depremin ardından hazırlanan raporda “*nispeten sağlam olan yamaç ve arazilerden aşağıda, yumuşak ova kısmında yerleşmemesi gerekir*” denmiştir. Depremde kent merkezindeki halkevi, Sinema, banka gibi binaların çoğu yıkılmıştır. Yaşananlar üzerine Belediye Meclisi Bağlar bölgesinde yeni ve modern bir kent kurulmasına karar vermiştir. Ancak, Belediye Meclisi'nin kararı, Bakanlık tarafından uygun bulunmayarak şehrin mevcut alanda genişlemesi gerektiği bildirilmiştir. 1948 yılında Mim. Kemal Ahmet Aru ve yardımcısı Gündüz Özdeş tarafından hazırlanan ikinci planda eski kentten kalan binalar mümkün olduğunca yenilenmiş, yeni binalar ise Belediye Meclisi'nde alınan karar uygun olarak Bağlar bölgesine kaydırılmıştır. 1949 yılında yaşanan büyük sel dolayısıyla ovalara yerleşmeye izin verilmemiştir. Yeşilirmak Köprüsü'ne doğru açılan yol bağlantısı üzerinde devlet su işleri, bayındırlık, orman, vali konağı, okullar ve stadyum gibi kamu kuruluşlarının yerleştirilmesiyle, şehrin ovada genişlemesi önlenmiştir. 1960 yılında Karayolları Samsun-Sivas yolunu açmak amacıyla kenti bir uçtan diğerine tıraş etmiştir. Bu sebeple bir tarihi hamam, bir han, birçok da tarihi konut yıkılmıştır. Şehirdeki en büyük doku değişikliği bu yolun açılmasıyla meydana gelmiştir¹⁸⁶³. 1955 yılında Karayaka bucağı imar planı hazırlanmıştır¹⁸⁶⁴.

¹⁸⁶¹Tokat Sesi, “Vilayetimize Yeni Tahsisler”, 03.05.1958, Nu.1.478, Y.8, s.1.

¹⁸⁶²Tokat Sesi, “Belediye Reisi Lütfi Uzel'in Fırıncılara Sert İhtarı”, 14.06.1959, Nu.1.817, Y.9, s.1.

¹⁸⁶³Orhan Kuntay, “Tokat Kenti'nin Tarihsel Gelişmesi ve İmar Planı Çalışmalarına Yardımcı Bir Araştırma”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi, İnşaat Mimarlık Fakültesi, Kent ve Bölge Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Enstitü Yayın No: 1, Haziran 1982, Trabzon, s.9.

¹⁸⁶⁴*Yeni Erbaa*, “Karayaka İmar Planı Hazırlanıyor”, 8.11.1955, Nu.151, Y.2, s.2.

1939 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları münasebetiyle hazırlanan Yeşilirmak gazetesinde Cumhuriyet'in 16. yılına kadar Tokat'ta yapılan bayındırlık faaliyetleri şu şekilde ifade edilmiştir: 341 km 877 m toprak yol düzenlemesi, 905 m parke kaldırım, 209 km 857 m şose tamiri, 139 km 201m yeni şose yapımı, 409 adet menfez tamiri, 163 adet yeni köprü ve menfez yapımı. Merkezde bir ortaokul, Zile ve Erbaa'da birer ilkokul binası yapımı, nahiyelerde 6 adet mıntak mektebi yapımı, iki adet pansiyonlu okul, nahiyelerde 3 adet pansiyonsuz okul ve 13 köyde okul inşaatı yapılmıştır. Bir (muhteşem ve konforlu) memleket hastanesi, bir halkevi temsil salonu ve binası, bir parti kurağı, bir tayyare binası, nafia garaj ve dairesi, kaza ve nahiyelerde fenni mezbaha ve Turhal'da Şeker Fabrikası, beş binalı Kazova inekhane binaları, 6 adet aşım durağı, bir şehir hidroelektrik tesisatı ve içme suyu tesisatı ve inşaatı devam eden Kazova sulama kanalı projesi, hayata geçirilmiştir¹⁸⁶⁵.

4.2.1.7.1. Devlet Yatırımları (Valilik, Belediye ve İl Özel İdaresi)

DP'nin 14 Mayıs 1950'de iktidara gelişinde, 27 yıllık tek parti hükümetinin uyguladığı politikalarından dolayı Anadolu illerinin maruz kaldığı ilgisizliğin de payı vardır. Bu bağlamda Tokat'ta vatandaşların çoğunluğu Tek Parti yönetimine bir tepki olarak 1950 yılında DP'ye oy vermiştir. Partinin iktidara gelmesiyle birlikte ülke genelinde yapılması vaat edilen faaliyetler ile ilgili beklentiler ortaya çıkmıştır. Tokat ve ilçelerinde yapılmayı bekleyen imar faaliyetleri, 1950 yılında yayınlanan Tokat Sesi gazetesine yansımıştır. Gazetede Niksar'ın imarı ile ilgili olarak "*Şirin Niksar'ın dertleri yazmakla bitmez. Şehrin imarı, okul yapıları, köprüsü, Ayvaz suyu hep birer derttir. Uzun yıllar ihmal edilmiş bu önemli meseleleri, yeni bir devrin eşiğindeyken incelemek, çarelerini aramak lazımdır*" ifadelerine yer verilmiştir. Buradan hareketle Tokat'ta bayındırlık alanında DP hükümetlerinden beklentinin yüksek olduğunu söylememiz mümkündür¹⁸⁶⁶.

1952 yılında Tokat'ta büyük bir ihtiyaca cevap verecek olan Spor Sarayı'nın temelleri atılmıştır¹⁸⁶⁷. Spor Sarayı'nın peyzaj çalışmaları 1959 yılında tamamlanmıştır¹⁸⁶⁸. Binanın ön cephesinde belediyeye ait dükkânlar yer almaktadır. Üst salonu lokanta, diğer iki salonu da şehir kulübüne kiralanmıştır. Alt salon ise Tokat Kadınlar Birliği'nin merkezidir. Mesrur Gürgenç'in ifadesine göre Tokat'ın çevresindeki vilayetlerin hiç birinde bu kadar güzel bir kapalı spor salonu yoktur¹⁸⁶⁹.

¹⁸⁶⁵Yeşilirmak, "Vilayet Nafiasının 16 Yıllık Cumhuriyet Devrinde Başardığı İşler", 29.11.1939, Nu.179, s.1.

¹⁸⁶⁶Tokat Sesi, "Niksar'ın İmarı", 15.09.1950, Nu.1, Y.1, s.2.

¹⁸⁶⁷Tokat Sesi, "Spor Sarayı İnşaatı", 27.06.1952, Nu.179, Y.2, s.1.

¹⁸⁶⁸Tokat Sesi, "Spor Sarayı'nın Önü Onarılıyor", 30.04.1959, Nu.1.780, Y.9, s.1.

¹⁸⁶⁹Tokat Sesi, "Spor Sarayı", 26.05.1959, Nu.1.800, Y.9, s.1.

Aynı yıl Zile’de 66 dükkân, bir gazino ve bir oteli ihtiva eden büyük bir hal binası ve 20 dükkanlı buğday pazarı inşa edilmiştir¹⁸⁷⁰. 1952 yılında da Turhal’da belediye tarafından alt kısmı dükkânlardan oluşan, üst kısmı hal olarak tasarlanan iş hanı inşa edilmiştir¹⁸⁷¹.

Tokat Valisi Fazıl Kaftanoğlu, Turhal gazetesine verdiği bir demeçte 1954 yılında Tokat’a yapılan yatırımlarla ilgili olarak “1954 yılında Tokat’ta yapılan kalkınma hareketi bugüne kadar yapılanların en çoğu ve en iyisidir” ifadelerini kullanmıştır¹⁸⁷².

DP Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan’ın girişimleri ile yeni yerine taşınmış olan Erbaa İlçesinin kanalizasyonu hükümet tarafından yaptırılmak üzere 1952 programına dâhil edilmiştir¹⁸⁷³. Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan, 1955 yılında ilçenin mühim dertlerinden biri olan kanalizasyon projelerinin de halen Nafia Vekâleti Su İşleri Fen Dairesi’nde tetkik edilmekte olduğunu bir hafta on güne kadar bu projeler tasdik edildikten sonra İller Bankasına iade edileceğini ve işleri gayet sıkı bir şekilde takip edeceklerini bildirmişlerdir¹⁸⁷⁴. 5 Eylül 1955’te Erbaa sulama kanalının 2. kısım inşaatı ihale edilmiştir¹⁸⁷⁵.

1955 yılında Tokat vilayeti ve kazalarının kalkınmaları için tetkiklerde bulunmak üzere İşletmeler Bakanlığı’ndan gönderilen bir heyet çalışmalar yapmış, müspet neticelerle şehirden ayrılmışlardır¹⁸⁷⁶. Aynı yıl Hürsöz gazetesinde Tokat’ta hizmet veren mimar, mühendis gibi iş adamlarının şehir ile ilgili faaliyetler konusunda şehrin bürokratlarından engellemeler gördükleri ifade edilmektedir. İddiaya göre bir iş yapılacağına yaptırmazlar, yaptırdıklarında da para vermezler denilmektedir. Durum ile ilgili olarak “yeme yarımı, değme bütüne, ye Allah’ını seversen ye” deyimini kullanarak eleştiri yapılmıştır¹⁸⁷⁷.

1956 yılında şehirdeki otel ihtiyacını karşılamak amacıyla Belediye girişimde bulunmuş ve bir otel inşa ettirmeye başlamıştır¹⁸⁷⁸. Temizlik ve sıhhat açısından uygun olmadığı tespit edilen Çay Hamamı, Belediye tarafından satın alınmış ve yeniden inşa

¹⁸⁷⁰Tokat Sesi, “III. Basın Toplantısı: Elektrik Ve İmar İşleri”, 18.07.1952, Y.2, Nu.185, s. 3; Tokat Sesi, “Valimizin Beyanati”, 26.09.1952, Nu.205, Y.3, s.1,3.

¹⁸⁷¹Tokat Sesi, “Turhal Hal İnşaatı İlerliyor”, 04.07.1952, Nu.181, Y.2, s.1.

¹⁸⁷²Turhal, “Sayın Valimiz Dedi Ki”, 27.01.1955, Nu.227, Y.3, s.1.

¹⁸⁷³Tokat Sesi, “Erbaa’nın Kanalizasyonu”, 30.09.1952, Nu.206, Y.3, s.1.

¹⁸⁷⁴Yeni Erbaa, “Sulama Kanalına Dair Ahmet Gürkan’ın Cevabı”, 27.06.1955, Nu.114, Y.2, s.1.

¹⁸⁷⁵Yeni Erbaa, “Sulama Kanalı 2. Kısım İhalesi Yapıldı”, 09.09.1955, Nu.134, Y.2, s.1,

¹⁸⁷⁶Turhal, “Etüt Heyeti Tokat’tan Ayrıldı”, 21.03.1955, Nu.272, Y.3, s.1.

¹⁸⁷⁷Hürsöz, “Yeme Yarımı, Değme Bütüne, Ye Allah’ını Seversen Ye”, 20.12.1955, Nu.8, Y.1, s.1

¹⁸⁷⁸Tokat Sesi, “Belediye Oteli İnşaatı”, 11.08.1956, Nu. 955, Y.7, s.1.

edilmiştir¹⁸⁷⁹. 1957 yılında başlayan Tokat hal binası inşaatı 1959 yılında tamamlanmıştır¹⁸⁸⁰.

Behzat Deresi'nin ıslahı ve karayollarının geçtiği güzergâhlarda yapılan bazı değişikliklerden dolayı Tokat'ın imar planının yenilenmesi ihtiyacı doğmuştur. 1959 yılında İller Bankası şehircilik uzmanları şehre gelerek çalışmalar yapmışlardır¹⁸⁸¹. Neticede çıkarılan plan şehrin idarecileri tarafından yeterli bulunmamış olmakla birlikte, kız enstitüsü, hayvan pazarı, yolun ikinci kısmı, mesire yerleri, park yeri, adliye sarayı gibi kuruluşların planda yer aldığı bildirilmiştir¹⁸⁸².

Tokat Belediye Meclisi'nin 27.05.1958 tarihli 10. oturumunda Tokat'ta faaliyet göstermekte olan gayri sıhhi müesseselerin (fabrika, imalathane), çalışma alanları bakımından tehlike arz etmeyecek şekilde, bir araya toplanması için yer tespit etmek üzere komisyonlar kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır. Toplantıda Tokat'ta Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) İşhanı bünyesinde kurulacak çarşı, Pazar, otel, lokanta, gazino ve Sinema gibi tesislerin nereye inşa edileceği tartışılmıştır¹⁸⁸³.

1950-1957 arasında Tokat'ta 1.666 km köy yolu yapılmış, bunun için 1.440.233 lira sarf edilmiştir. 632 köye 1.478.055 lira sarf edilerek içme suyu getirilmiştir. 364.000 liraya çıkmış olan kapalı spor salonu hizmete açılmıştır. Göğüs Hastalıkları Hastanesi 147.813 liraya mal olmuştur. 399.000 liraya hal binası ve otel yaptırılmaktadır. Turhal'da yapılan ispiroto fabrikası 2.209.103 liraya mal olmuştur¹⁸⁸⁴.

1953 yılında Turhal Belediyesi'nin girişimleri ile Turhal'da bir İşhanı yaptırılmış ve hizmete açılmıştır¹⁸⁸⁵.

1955 yılında hükümetten taleplerini bildiren Tokat milletvekilleri, daha önce Tokat'ta mevcut Kolordu Merkezi'nin atıl durumda olduğunu ve burada bir Askeri Eğitim Merkezi kurulmasını istemişlerdir¹⁸⁸⁶. 1959 yılında toplanan Tokat İl Genel Meclisi divan raporuna göre, kurul üyeleri Tokat'ın ihtiyaçlarını dile getirirken Milli Müdafaa Vekâleti'nce yeni açılacak olan askeri liselerden birinin Tokat'ta kurulmasını

¹⁸⁷⁹Tokat Sesi, "Çay Hamamı", 14.08.1956, Nu.957, Y.7, s.1.

¹⁸⁸⁰Tokat Sesi, "Hal Binası İnşaatı", 30.04.1959, Nu.1.780, Y.9, s.1.

¹⁸⁸¹Tokat Sesi, "İller Bankası Şehircilik Uzmanları Geldi", 13.05.1959, Y.9, Nu.1.791, s.1.

¹⁸⁸²Tokat Sesi, "Şehircilik Uzmanları", 17.05.1959, Nu.1.793, Y.9, s.1.

¹⁸⁸³Tokat Belediye Meclisi Toplantı Tutanakları, Toplantı Tarihi: 27.05.1958, Sayı: 10, s.4.

¹⁸⁸⁴Tokat Sesi, "1950-1957 Vilayetlerde Yeni Eserler", 05.10.1957, Nu.1.301, Y.8, s.1.

¹⁸⁸⁵Turhal, "İş Hanımızı Vali Vekilimiz Törenle Açtı", 07.09.1953, Nu. 38, Y.1, s.1.

¹⁸⁸⁶BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-18, 21.05.1955.

istemişlerdir¹⁸⁸⁷. Milli Savunma Vekâleti bu talep karşısında ilettiği cevabında, Tokat ilinin okul açılacak iller arasında olmadığını bildirmiştir¹⁸⁸⁸.

1956 yılında Niksar'da Sağlık Merkezi, Askerlik Şubesi, Ziraat Bankası PTT ve İki Orman Bölge Müfettişliği binalarının inşaatına başlanmıştır¹⁸⁸⁹.

Tokat'ta 364.000 liraya mal edile Kapalı Spor Salonu hizmete açılmıştır. Göğüs Hastalıkları Hastanesi 147.813 liraya mal olmuştur. 399.000 liraya hal binası ve otel yaptırılmaktadır. 54 köy okulu için 1.275.616 lira harcanmıştır¹⁸⁹⁰.

1959 yılı İl Genel Meclisi toplantısı sonucunda fidancılık, tavukçuluk, tekel iptidai maddeleri, şarapçılık ve meyve suyu istihali ile nam almış Tokat vilayetinde bir orta ziraat okulu açılması talep edilmiştir¹⁸⁹¹. Ancak okulun açılıp açılmadığına dair bir bilgiye ulaşamadık. 1958 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gelen müfettişler şehirde Öğretmen Okulu'nun yapılacağı arsayı tetkik etmişlerdir¹⁸⁹². 1959 yılında Öğretmen Okulu'nun müstakil bir binaya taşınması için inşaat ihalesi ilanı verilmiştir¹⁸⁹³.

1951 yılında Tokat'taki üreticinin temel sorunlarından biri ürünlerini şehir dışına nakletememesidir. Araçlar ürünleri kara yolu ile en fazla Sivas'a kadar ulaştırabilmekte, daha uzak illere gidebilmek için tren yolunun şehir içinden ve ilçe merkezlerinden geçirilmesi istenmektedir¹⁸⁹⁴. Bunun yanında tren yolunun Tokat merkezden geçmediği Turhal ve Zile'den geçtiği dikkati çekmektedir. Konu ile ilgili olarak Tokat Postası gazetesinde, 1933 yılında Tokat'ta fizibilite çalışması yapıldığı ancak halkın, trenin yaratacağı kirliliğin mahsullere zarar verebileceği gerekçesiyle, istemediği ifade edilmektedir¹⁸⁹⁵. Ancak Tokat merkezden geçirilecek bir demiryolu hattına duyulan ihtiyaç ve hattın şehrin ekonomisine yapacağı katkı dönemin Tokat gazetelerinde sürekli olarak dile getirilmiştir.

1956 yılında PTT Genel Müdürlüğü tarafından Tokat'ta bir arsa, PTT binası yapılması için satın alınmıştır. Tokat Sesi gazetesinin iddiasına göre şehrin en güzel yerindeki arsa çok cüzi bir bedelle PTT için tahsis edilmiş, tüm resmi yazışmaları da yapılmış olmasına rağmen PTT Genel Müdürlüğü bina yapımı için girişimde

¹⁸⁸⁷BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 118-749-2-6, 14.12.1959.

¹⁸⁸⁸BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 118-749-2-2, 09.01.1960.

¹⁸⁸⁹Tokat Sesi, "Şirin Niksar Kazamız", 24.10.1956, Nu.1.018, Y.7, s.1.

¹⁸⁹⁰Tokat Sesi, "1950-1957 Vilayetlerde Yeni Eserler", 05.10.1957, Nu.1.301, Y.8, s.1.

¹⁸⁹¹BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 118-749-2-6, 14.12.1959.

¹⁸⁹²Tokat Sesi, "Öğretmen Okulu İçin 200.000 Lira Ayrıldı", 03.04.1958, Nu.1.454, Y.8, s.1.

¹⁸⁹³Tokat Sesi, "Öğretmen Okulu İhalesi", 12.07.1959, Nu.1.837, Y.9, s.1; Tokat Sesi, "Öğretmen Okulu İhale Edildi", 11.08.1959, Nu.1.861, Y.9, s.1.

¹⁸⁹⁴Tokat Postası, "Niçin Tren Yolu İstiyoruz", 23.11.1951, Nu.9, Y.1, s.1.

¹⁸⁹⁵Tokat Postası, "Tokat'a Tren Yolu Gelebilir Mi?", 26.11.1951, Nu.10, Y.1, s.1.

bulunmamıştır¹⁸⁹⁶. Tokat Belediyesi, şehrin merkezinde PTT tarafından satın alınan arsanın kıymetli bir arsa olmasına rağmen ucuz fiyata PTT'ye verildiğinden ancak PTT'nin inşaatı yapmamasından dolayı mahkemeye başvurmaya karar vermiştir.

4.2.1.7.1.1. Almus Barajı, Kazova Sol Sahil Sulama Kanalı, Sulama Suyu Meselesi ve Köprüler

Turhal Şeker Fabrikası'nın temelini atıldığı 1933 yılından itibaren hükümetler Almus'ta bir baraj inşası konusunda hem fikir olmuşlardır. Hükümetler dönem dönem incelemelerde bulunmuş, elde edilen neticeler müspet olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda Tokatlı vatandaşlar ve yöneticiler de beklenti içerisinde olmuşlardır. DP'nin seçim vaatleri arasında da Almus Barajı'nın yapılacağı ifadeleri yer almaktadır. Tokat ilinin ihtiyaçları farklı dönemlerde hükümete raporlar halinde bildirilmiştir. DP döneminde zaman zaman milletvekilleri, zaman zaman il yerel yöneticileri ve ilin ileri gelenleri vasıtası ile bu raporlar hükümete ulaştırılmıştır¹⁸⁹⁷. Almus Barajı'nın yapılması işi her zaman bu dileklerin en başında yer almıştır.

DP hükümeti 1950 yılında Tarım Bakanlığı şube müdürlerinden Ahmet Sertel'in mihmandarlık yaptığı ve Dr. Shareli başkanlığında bir tarım heyeti şehre gelmiştir. Heyet içinde Amerikalı ziraat makine uzmanı, iktisat ve barajlar uzmanları da vardır. Heyet vali ile birlikte Tokat'ın kalkınma şartları üzerinde durmuş, Almus Barajı işini tetkik etmiş, bahçe ziraatının gelişmesi üzerine konuşmalar yapmıştır. Vali Bekir Suphi Aktan'ın izahatları neticesinde Amerikalı heyet, Almus Barajı konusunda bir karara varmak sözü vermiştir. Tokat ve çevresinde incelemelerde bulunan uzmanlar, şehrin su bolluğundan yeterince yararlanamadığını bildirmiş, yararlanabilmek için mevzii küçük barajlar yapılabilmesi gerektiği bunun yapılabilmesi için de Marshall Yardımları'ndan Tokat'ın da faydalanması konusunda idarecilerle temas edeceklerini bildirmişlerdir¹⁸⁹⁸.

¹⁸⁹⁶Tokat Sesi, "PTT Binası", 14.07.1959, Nu.1.838, Y.9, s.1.

¹⁸⁹⁷Tokat Sesi, "Tokat'ın Dertlerini Bildirmek İçin Ankara'ya Bir Heyet Gidecek", 04.03.1952, Nu.146, Y.2, s.1.

¹⁸⁹⁸Tokat, "Amerikalı Uzmanlar Şehrimizde", 09.09.1950, Nu.38, Y.1, s.1; yazının devamında Almus ilçesinin içinde bulunduğu fakirlikten kurtulabilmesinin bir yolunun da meyvecilikten geçtiği bildirilmektedir. Buna göre, Almus'ta meyvecilik kelimeleri yan yana pek gitmez. Çünkü Almus havalisinde meyvecilik pek yapılmaz. Halk arasında böyle bir ihtiyaç henüz doğmamıştır. Köylü, dağlarda kendi kendine büyüyen ağaçların meyvelerini toplar yahut hiç toplamaz, meyve de yemez. Yol kenarlarında dağ erikleri, iri iri böğürtlen meyveleri, yabancı elmalar, ahlatlar (köylüler çördük diyor, yabancı armut), binlerce ağaçların dibine dökülmüş yüz binlerce meyveler çürüyüp gitmekte. O ahlatlar aşılınıp armut olarak yetişeymiş o meyveyi büyük şehirlere taşımak için ne trenler ne de demir yolları yeterdi diyor yazar. Ah bu Tozanlı Deresi bilmem böyle neyi bekler... Köylülerin meyvecilik yapmamasının sebebi ise ulaşım ve yol imkânsızlıkları olarak bildirilmektedir. Yazıda Almus havalisinin meyvecilikle geçinip bu günkü fakirliğinden kurtulabileceği bildirilmektedir. Bkz. Talip Apaydın, "Tarım Bahisleri, Almus'ta Meyvecilik", Tokat, 09.09.1950, Nu.38, Y.1, s.2.

Bayındırlık Bakanlığı tarafından görevlendirilen iki mühendis 1952 yılında Almus'ta etüt yapmak üzere şehre gelmişlerdir. Mühendisler Almus'ta ırmak seviyesini ve su miktarını ölçmek için üç ay süreyle ilçede kalacaklardır. Yerel basına yansıyan bu haberlerde Tokatlı siyasetçilere Almus Barajı'nın yapımı için hükümette gerekli temaların kurulması konusunda telkinde bulunmaktadır¹⁸⁹⁹. (Ek-3.2.1)Yapılan incelemelerin tamamlanmasıyla hazırlanan raporda baraj yapıldığı takdirde 350 milyon metreküp su toplanabileceği ve tahminen 100 milyon kilovat saat enerji elde edilebileceği anlaşılmıştır¹⁹⁰⁰.

Yeşilirmak üzerine 45 metre yükseklikte Almus Barajı'nın yapılmasıyla nehrin Kazova, Tokat, Turhal ve Amasya'da husule getirdiği taşkınlar önlenecek, bent arkasında toplanacak sularla 30.000 hektarlık arazi sulanacak ve 50.000 kilovatluk bir güç ve 200 milyon kilovat saatlik enerji üretilecektir. Bu enerji, Tokat, Sivas, Amasya, Samsun, Turhal, Bafra, Çarşamba, Yıldızeli, Ladik ve Ravak (ya da Kavak) ilçe merkezlerine ve buralardaki sanayi kuruluşlarına bol ve ucuz olarak tevzi edilecektir¹⁹⁰¹. 1953 yılında Almus Barajı ile birlikte dört baraj ve 9 hidroelektrik santralının ihalesinin yapılacağı ve inşaatlarına başlanacağı yolundaki haberler Tokat gazetelerine yansımıştır¹⁹⁰². Aynı yıl DP İstişari Kongresi'nde Tokat ili adına konuşan Mesrur Gürgeç, Bayındırlık Bakanı'na, Almus Barajı'na ne zaman başlanacağı hakkındaki sorusunu yöneltmiştir¹⁹⁰³. Bakan ise kendisine baraj inşaatının 1953 yılı içerisinde başlayacağını ifade etmiştir¹⁹⁰⁴. 1953 yılında Almus Barajı ile ilgili etüt çalışmalarını yürütmek üzere Türk, Alman ve Amerikan uzmanlardan oluşan bir heyet Tokat'a gelmiş ve tetkiklerde bulunmuşlardır¹⁹⁰⁵. Aynı yıl Ekonomi ve Ticaret Vekili Fethi Çelikbaş, Bayındırlık Vekili Kemal Zeytinoglu, Gümrük ve Tekel Vekili ve Maliye Vekili Emin Kalafat, İşletmeler Vekili Sıtkı Yırcalı, İstanbul Valisi, Belediye Başkanı, Bankalar Umum Müdürlerinin iştirakiyle Ziraat Bankası binasında mühim bir toplantı yapılmıştır. Toplantı neticesinde adı geçen barajların kurulması için gerekli finansmanın temini hususunda bankalar prensip kararına varmışlardır. Bankalar tarafından kurulacak

¹⁸⁹⁹Fethi Günesen, "Bu Fırsatı Kaçırmayalım", *Tokat Sesi*, 15.02.1952, Nu.141, Y.2, s.1.

¹⁹⁰⁰*Tokat Sesi*, "Almus Barajı Yapılacak Mı?", 28.03.1952, Nu.153, Y.2, s.1.

¹⁹⁰¹*Tokat Sesi*, " Almus Barajına Bu Yıl Başlanacak ve 1957 Yılında Bitirilecektir", 03.03.1953, Nu. 251, Y.3, s.1.

¹⁹⁰²*Tokat Postası*, "Hükümetin Yeni Hamlesi", 17.01.1953, Nu. 119, Y.2, s.1; *Tokat Sesi*, "Barajlar ve Santraller İçin 248 Milyon Lira Harcanacak", 16.01.1953, Nu.237, Y.3, s.1.

¹⁹⁰³*Tokat Sesi*, "DP İstişari Kongresinde", 10.02.1953, Nu.245, Y.3, s.1.

¹⁹⁰⁴*Tokat Sesi*, "DP İstişari Kongresinde", 13.02.1953, Nu. 246, Y.3, s.1.

¹⁹⁰⁵*Tokat Sesi*, "Almus Barajı İçin", 24.07.1953, Nu.292, Y.3, s.1; *Tokat Postası*, "Almus Barajı Çalışmalarına Hız Verildi", 09.07.1953, Nu. 137, Y.2, s.1; Baraj inşaatı tetkikleri için Tokat'a gelen mütehassısların isimleri: İbrahim Deriner (Elektrik Etüt İşleri Genel Müdürü), Kemal Arkun (Yüksek Mühendis), Hikmet Karga (Yüksek Mühendis), Kutlu Büyükdoluca, Klenzorge (Alman Jeolog), A.A. Allen(Amerikalı Baraj Uzmanı), bkz. *Tokat Sesi*, "Baraj İçin Gelen Heyette Bulunanlar", 24.07.1953, Nu.292, Y.3, s.1.

olan teşekkül, ilk etapta Ege’de Gediz Nehri üzerinde Demirköprü, Kızılırmak üzerinde Köprüköy, Yeşilirmak üzerinde Almus, Büyük Menderes üzerinde Akçam barajları ve hidroelektrik santralleri gibi tesislerin finansmanını sağlayacaktır¹⁹⁰⁶.

1955 yılında Tokat halkının hükümetten beklentilerini bir liste halinde Başbakanlık’a takdim eden milletvekilleri Almus Barajı’nın inşasına başlanması konusunda taleplerini yinelemişlerdir¹⁹⁰⁷. 1956 yılı sonunda Tokat gazetelerinde yer alan haberlere göre memlekette inşası kararlaştırılan 6 adet barajın ihalelerinin yapılacağı, bunlardan birinin de Almus Barajı olduğu, barajın 1960 senesi sonuna kadar tamamlanıp 1961 yılında da hizmete açılacağı, barajların toplam maliyetinin 258 milyon lirayı bulduğu bildirilmiştir¹⁹⁰⁸. Almus Barajı inşaatı 16 Temmuz 1957’de ihale edilmiştir¹⁹⁰⁹. Almus Barajı’nın temeli 25 Ekim 1957’de Tokat milletvekilleri, Vali ve Belediye Başkanı’nın katıldığı bir törende atılmıştır¹⁹¹⁰. (Ek-3.2.2) Temelin atılmasına rağmen inşaatına 1959 yılına kadar başlanmamış olan Almus Barajı ile ilgili olarak 28 Nisan 1959’da radyo programında bilgi verilmiştir. Radyoda, Almus Barajı inşaatına başlanacağı bildirilmektedir¹⁹¹¹. 1957 seçimlerinden iki gün önce barajın temelinin atılmış olması, bunun DP tarafından, Tokat halkının beklentisinin karşılandığını göstermek için yapılan bir seçim yatırımı olduğu izlenimini yaratmaktadır.

Tokatlı vatandaşların baraj yapımına başlanmamış olması sebebiyle tepki göstermesi üzerine Tokat Sesi gazetesi sahibi Mesrur Gürgeç, Su İşleri Umum Müdürü Süleyman Demirel ile telefon görüşmesi yaptığını bildirmiştir. Görüşmeden anlaşıldığı üzere Su İşleri Umum Müdürlüğü ile müteahhit firma arasında yedek parça mevzuunda çıkan bir anlaşmazlık inşaatın 1958 yazında başlatılamamasına sebep olmuştur. Müteahhit bu süreçte gerekli olan 2 milyon dolarlık yedek parçayı temin etmekte geç kalmış, 4 Ağustos 1958’de dolar fiyatının yükseltilmesiyle de ödemesi gereken meblağ katlanmış, müteahhidin ödeme yapamayacağı anlaşılınca müteahhitle yapılan anlaşma ve ihale feshedilmiştir. Bu durumda barajın yeniden ihale edileceği ve devletin de desteğiyle 1961 yılında bitirilmesi sağlanarak zaman kaybının önlenmeye çalışılacağı ifade edilmiştir. İnşaatın da 1959 yılı Mayıs ayında başlayacağı bildirilmiştir¹⁹¹². 1959

¹⁹⁰⁶*Tokat Postası*, “4 Vekilin İştirakiyle Bir Toplantı Yapıldı”, 20.9.1953, Nu.158, Y.2, s.1,

¹⁹⁰⁷*BCA*, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-2/9, 21.05.1955.

¹⁹⁰⁸*Genç Demokrat*, “Almus Barajı İle Birlikte Yeniden 6 Baraj Yapılacaktır”, 12.12.1956, Nu.374, Y. 2, s.1; *Hürsöz*, “Tokat Almus Barajı İhalesi Pek Yakında Yapılıyor”, 13.12.1956, Nu.145, Y.2, s.1.

¹⁹⁰⁹*Tokat Sesi*, “Almus Barajı 16 Temmuz’da İhale Ediliyor”, 07.07.1957, Nu.1.234, Y.8, s.1.

¹⁹¹⁰*Genç Demokrat*, “Almus Barajı’nın Temeli Atıldı”, 26.10.1957, Nu.636, Y.3, s.1; *Tokat Sesi*, “Almus Barajı’nın Temeli Dün Atıldı”, 26.10.1957, Nu. 1.319, Y.8, s.1; *Halk Sesi*, “Almus Barajı’nın Temeli Atılıyor”, 24.10.1957, Nu.253, Y.3, s.1.

¹⁹¹¹*Genç Demokrat*, “Tokat’ımızın Veçhesini Değiştirecek Hayırlı Haber Dün Radyoda Da Açıklandı”, 29.04.1959, Nu.1076, Y.5, s.1

¹⁹¹²*Tokat Sesi*, “Baraj İçin Son Haber”, 03.01.1959, Nu.1.685, Y.9, s.1.

yılında Tokat Sesi gazetesinde yer alan habere göre Almus Barajı Hidroelektrik Santrali inşaatı ihaleye çıkarılmıştır¹⁹¹³. Düzenlenen ihaleyi Arı İnşaat Şirketi almıştır¹⁹¹⁴. 1959 yılında Almus Barajı'nda çalışacak olan işçi ve mühendislerin kalacağı lojmanların arsası istimlak edilmiştir¹⁹¹⁵. Aynı yıl Almus Barajı'nın yol ve 800 metrelik tünel kısmı inşaat şirketine ihale edilmiş ve müteahhit çalışmalara başlamıştır.¹⁹¹⁶ Metin Gürdere'nin eserinde ropörtajı bulunan Almus Barajı Baş Mühendisi Semih Özgün'ün bildirdiğine göre “*Almus Barajı Türkiye'nin kendi yaptığı ilk barajdır. Bu yüzden 1960 Askeri Müdahalesi'nden sonra tüm inşaatlar durmasına rağmen Almus Barajı inşaatı devam etmiştir*”. Özgün ropörtajın devamında “*Almus Barajı, Dünya Bankası'nca dünyanın en iyi barajlarından biri seçilmiş, dünyanın çeşitli ülkelerinden heyetler Almus'a gelerek barajda tetkikler yapmış ve örnek almışlardır*” ifadelerine de yer vermiştir¹⁹¹⁷.

Sürekli sellere maruz kalan Tokat şehrinde ırmaklardan geçişi sağlayan köprüler büyük önem taşımaktadır. Zira pek çok tarihi ve yeni inşa edilen köprü sellerden sık sık zarar görüp kullanılamaz hale gelmektedir. 1950 yılında Artova'da üretilen şeker pancarı sevkiyatının, ilçedeki köprülerin yetersizliği sebebiyle, güçleşmesi üzerine ilçedeki betonarme köprüler tamir edilmeye başlanmıştır¹⁹¹⁸.

Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından 1952 yılında yurt genelinde 9 büyük betonarme köprü yapılacağı bildirilmiştir. Buna göre Tokat–Niksar, Niksar–Erbaa ve Tepekışla, Yemişan köprülerinin betonarme hale getirilmesi için 875 bin lira sarf edileceği bildirilmiştir¹⁹¹⁹. Kelkit Irmağı üzerinde inşa edilen yeni Niksar Köprüsü'nün eskisinden 30-40 metre kadar batı yönünde kurulması planlanmıştır. Köprü'nün planına göre boyu 190 metre, eni 12 metre olacaktır¹⁹²⁰. Köprü'nün temeli Vali Bekir Suphi Aktan tarafından atılmıştır¹⁹²¹. 1953 yılında DP hükümeti, Tokat'ta beş yeni betonarme köprü yapımı için ilan vermiştir. Bu köprüler Niksar-Turhal-Erbaa-Reşadiye-Koyulhisar Devlet Yolu üzerindeki Tepekışla, Dokuz Dolambacı, Reşadiye, Kündür (Yuvacık), Bahçeköyaltı köprüleridir¹⁹²². 1953 yılında Gökdere- Avlunlar Köprüsü Vali Bekir Suphi Aktan tarafından açılmıştır¹⁹²³.

¹⁹¹³Tokat Sesi, “Almus Barajı Hidro Elektrik Santrali”, 18.04.1959, Nu.1.770, Y.9, s.1.

¹⁹¹⁴Tokat Sesi, “Almus Barajı İhalesini Arı İnşaat Şirketi Aldı”, 28.05.1959, Nu.1.802, Y.9, s.1.

¹⁹¹⁵Tokat Sesi, “Almus Barajı Lojman Yerleri İstimlakı Yapıldı”, 05.06.1959, Y.9, s.1.

¹⁹¹⁶Yeni Erbaa, “Almus Barajı'nın Yol Ve Tünel İnşaatına Başlandı”, 01.09.1959, Nu.541, Y.6, s.1

¹⁹¹⁷Gürdere, a.g.e., C.1, s.383,384,389.

¹⁹¹⁸Tokat, “Yol Yapımı”, 02.09.1950, Nu.37, Y.1, s.2.

¹⁹¹⁹Tokat Postası, “Betonarme Köprüler”, 11.01.1952, Nu.23, Y.1, s.1.

¹⁹²⁰Tokat Sesi, “Niksar Köprüsü İlerliyor”, 04.07.1952, Nu.181, Y.2, s.1.

¹⁹²¹Tokat Sesi, “Niksar Köprüsü”, 29.07.1952, Nu.188, Y.2, s.1.

¹⁹²²Tokat Sesi, “D.Parti Hükümeti Tokat'ta Beş Yeni Köprü Yapıyor”, 06.03.1953, Nu. 252, Y.3, s.1,4.

¹⁹²³Tokat Sesi, “Valimiz Gökdere-Avlunlar Köprüsünü Açtı”, 20.01.1953, Nu.238, Y.3, s.1.

Yapımına 1952 yılında karar verilen, Amasya'dan itibaren Erzurum'a kadar devam edecek olan büyük şimal şosesi güzergâhındaki Tepekışla Köprüsü inşaatına 1955'te başlanmıştır. Yapılacak köprü Niksar ve Taşova'da inşaatı bitmiş köprüler gibi olacaktır¹⁹²⁴. 1957 yılında köprü kısmen geçişe açılmıştır¹⁹²⁵.

Turhal'da tarihi tahta köprünün iyice yıpranması sonrasında 1954 yılında yeni köprü inşaatına başlanmıştır. Yeni köprü, cami ile Halkevi binaları arasında kurulmuştur. 19 metre genişliğinde 14 metre uzunluğunda olan köprünün yapılmasının ardından eski köprü yıkılmıştır¹⁹²⁶.

1954 yılında Hoday Köprüsü 5.205 liraya ihale edilmiş ve inşaatına başlanmıştır. Sel nedeniyle yıkılan Erbaa-Karayaka Köprüsü'nün 60 metrelik kısmı emanet usulü ile yaptırılmıştır¹⁹²⁷. 1960 yılında Karayaka Köprüsü'nün Karayolları Genel Müdürlüğü'nce yenileneceği bildirilmiştir¹⁹²⁸. Zile-Amasya arasındaki 4 köprü 2.886 liraya ihale edilmiş ve tamamlanmıştır. Pazar-Tokat yolundaki Küçükendiz

¹⁹²⁴1951 yılında Kelkit Irmağı üzerinde bulunan 115 metre uzunluğundaki Tepekışla Köprüsü'nün tamiri için bir aydan fazla zamandır çalışıldığından, köprünün alt direklerine 27, kirişlere de 29 direk çakıldığından, İl bayındırlık müdürlüğü tarafından bedeli ödenerek Karayaka Orman Şefliğinden alınan 728 adet çam döşemelik ağacın köprünün başına nakledildiğinden bahsedilmektedir. Köprünün yakın zamanda halkın kullanımına açılacağı bildirilmektedir. Bkz. *Tokat Sesi*, "Hayati'de Yapılan İşler", 27.02.1951, Nu.39, Y.1, s.1; 1955 yılında Tepekışla köprüsüne yapılan ahşap desteklerin yeterli gelmemesi sebebiyle vatandaşlar burada demir ya da beton köprü yapılmasını talep etmektedirler. Hükümet ve belediye 1952 yılında meseleyi gündeme almış ancak 1955 yılında köprü inşaatına başlanmamıştır. Köylüler taleplerini cumhurbaşkanına, bayındırlık bakanlığına ve vilayete bildirmişlerdir. Aynı durum Talazan köprüsünde de mevcuttur. Yağış ve sel mevsiminin de yaklaşması üzerine tamir edilmeyen köprüler çiftçi, öğrenci ve tüm vatandaşları zor durumda bırakmıştır. bkz. *Yeni Erbaa*, "Tepekışla Köprüsü Tamire Muhtaç", 11.03.1955, Nu.83, Y.1, s.1; *Yeni Erbaa Gazetesinde* yer alan Tepekışla Köprüsü tamire muhtaçtır başlıklı yazı üzerine harekete geçen Milletvekili Hulusi Bozbeyoğlu Nafia Vekaleti ile görüşmüş, vekalet de durumun incelenmesi ve cevaplandırılması için Tokat Valiliği'ni görevlendirmiştir. Bkz. *Yeni Erbaa*, "Tepekışla Köprüsüne Dair", 19.4.1955, Nu.94, Y.1, s.1; 1955 yılında köprünün yapımına başlanmıştır. *Yeni Erbaa*, "Tepekışla Beton Köprüsü İnşaatına Başlandı", 05.04.1955, Nu. 90, Y.1, s. 1.

¹⁹²⁵*Yeni Erbaa*, "Tepekışla Köprüsü Geçide Açıldı", 26.11.1957, Nu.361, Y.4, s.1.

¹⁹²⁶*Turhal*, "Köprü İnşaatı Başlıyor", 10.06.1954, Nu.137, Y.2, s.1.

¹⁹²⁷1954 yılı Bahar aylarında kar erimeleri neticesinde Yeşilirmak'ın taşması üzerine Taşova köprüsü yıkılmış, Kelkit Irmağı'nın taşması üzerine de Karayaka Köprüsü yıkılmıştır. Köprü yıkılırken üzerinde bulunan 19 yaşında bir genç de sulara kapılmıştır. *Yeni Erbaa Gazetesinde* yaşanan felaketleri "15 gündür Erbaa üç tarafı sularla çevrili bir yarımada döndü, Yeşilirmak azdı Taşova Köprüsünü aldı, Kelkit kudurdu Karayaka köprüsünü üzerinden geçmekte olan 19 yaşında Şazi Başar isminde bir gençle beraber azgın kucağına çekti" şeklinde ifade etmektedir. Gazetede köprünün bir an evvel demirden yapılması talep edilmektedir. *Yeni Erbaa*, "Verdiğimiz Kurban Dolayısıyla", 09.04.1954, Nu.6, Y.1, s.1.

¹⁹²⁸*Tokat Sesi*, "Erbaa- Karayaka Köprüsü Karayollarınca Yaptırılacak", 26.01.1960, Nu.1.974, Y.10, s.1.

(Küçükbağlar) köyü önündeki köprü de ikmal edilmiştir. Sulusaray arazi ve evlerinin selden korunması için bir baraj yapılması konusu da görüşülmüştür¹⁹²⁹.

Temel ekonomik uğraşı tarım olan Tokat'ta vatandaşlar ve hatta köyler arasında zaman zaman sulama mevzuunda sıkıntılar yaşanmaktaydı. 1951 yılında Sonusa ve Zuday (Yolbaşı) köyleri arasında yaşanan su ihtilafı, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a kadar yansımıştır¹⁹³⁰. Ürünleri tarlada kurumak üzere olan Zuday (Yolbaşı) köyü muhtarı, kaymakamlık, valilik ve mahkeme kanallarını denemesine rağmen sonuç alamayınca konuyu Celal Bayar'a bildirmiştir. Cumhurbaşkanlığından gelen cevapta ise mahkeme kararına riayet edileceği ancak mahsulün kurulmasına engel olmak amacıyla birkaç gün için Zuday (Yolbaşı) köyüne su verilebileceği bildirilmiştir¹⁹³¹. Erbaa sulama kanalına dair Yüksek Mühendis Faik Sevilir ile yapılan görüşmede; 4 milyon lira tutacak olan 2. kısım bent regülatör ve hidroelektrik tesisatının 1955 yılında ihale edileceği ihtimalinden bahsedilmektedir. En seri çalışma ile bu yıl ihale edilirse 5 senede biteceği bildirilmektedir. Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan Yeni Erbaa gazetesine gönderdiği cevapta ikinci kısım inşaatı ihalesinin 15 gün içerisinde yapılması için çalıştıklarını bildirmiştir¹⁹³².

Tokat Sesi gazetesinde yer alan haberde DP döneminde Tokat'ta sulama alanında yapılan işler ile ilgili olarak “*Tokat vilayetine Halk Partisi zamanında yapılan bir su işine karşılık, DP dört büyük su mevzuunu halletti. Halk Partisi zamanında yapılan sağ sahil sulaması 5.5 milyon lira idi. DP Erbaa sulaması, Tokat ve Zile yan derelerinin ıslahı, Almus Barajı ve Tokat sol sahil sulama mevzularında 200 milyona yakın bir meblağ tahsis etmiş durumdadır*” ifadelerine yer verilmiştir. Kazova sol sahil ihalesi 1959 yılında yapılmıştır¹⁹³³.

Kazova sol sahil sulaması meselesi ile ilgili beklentileri ortaya koyan Tokat Sesi gazetesini 1951 yılında şu ifadelerle yer vermiştir: “*Tokatta sulama davasının halline 1940 yılı arifesinde el atılmış ve sağ sahil sulaması Gümenek'e yapılan regülatörle gerçekleştirilmiştir. 1944'te yeni arazi sulanmadan evvel o bölgede sadece tahıl ziraatı yapılırdı. Dünkü çorak arazinin yerinde bu gün elma bahçeleri yer alıyor. Yarın Tokat meyveciliği ve sebzeçiliği inkişafını bu ve benzeri kanallarla sağlayacaktır. Almus*

¹⁹²⁹Genç Demokrat, “Vali Kaftanoğlu'nun Basın Toplantısında Verdiği Beyanat 2”, 08.08.1954, Nu.25, Y.1, s.1.

¹⁹³⁰Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, YN: 3/2-5; Fihrist N: 344-316, 01.08.1951.

¹⁹³¹Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, YN: 3/2-5; Fihrist N: 344-314, 07.09.1951.

¹⁹³²Yeni Erbaa, “Erbaa Sulama Kanalına Dair Bir Konuşma”, 14.6.1955, Nu.110, Y.2, s.1;

¹⁹³³Tokat Sesi, “Kazova Sol Sahil İhalesi”, 18.10.1959, Nu.1919, Y.10,s.1.

*Barajı bu ihtiyaçtan doğdu. 11 sene geçti ne Almus Barajı yapıldı ve ne de sol sahile başka çare üretildi*¹⁹³⁴.

Erbaa'da kanal açıldıktan sonra yapılan zemin etüdü neticesinde toprağın suya çok haris olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda ilk proje Kelkit Nehri'nden kısmi barajla, Tepekışla köyü yolundaki çeşme yanında bir şüt temin edilip elde edilen elektrik enerjisi ile de kanala su verilecekti. Bu proje de fay hattına isabet ettiği için kabul edilmedi. İkinci olarak da Erbaa bölgesi Almus Barajı sahasına dâhil edilmiş, buradan alınacak elektrikle kanala su verileceği bildirilmiştir. Ancak bu proje hayata geçirilinceye kadar kanala dizel gruplarla nehirde su verilmesi uygun görülmüştür. 7 senedir çözülemeyen bu sorun neticesinde Erbaa çiftçisinin çok yıprandığı Yeni Erbaa gazetesinde bildirilmektedir¹⁹³⁵. 1959'da Erbaa sol sahili sulama kanalına su vermeye başlandığı, suların köylere dağıldığı bildirilmektedir¹⁹³⁶. Artova sulama kanalı inşaatı için çalışmalara 1959 yılında başlanmıştır¹⁹³⁷.

4.2.1.7.1.2. Tokat Hükümet Konağı ve Tarihi Eserlerin Tamirâtı

Tokat'ta ilk Hükümet Konağı 1886 yılında yapılmıştır¹⁹³⁸. 1939 depreminde Tokat Hükümet Konağı'nın hasar görmesi üzerine devlet daireleri şehrin farklı bölgelerine dağınık bir şekilde yerleştirilmişti. Vatandaşların devlet dairelerine ulaşmalarında zorluk yaşamaları yeni bir hükümet konağı inşa edilmesi ihtiyacını doğurdu. Tokat'ta yeni bir hükümet konağı yapılması konusundaki çalışmalar 1952 yılında başlamıştır¹⁹³⁹. 1954 yılında yeniden yapılması için hükümet programına alınan konak, 1955 yılında halen yapılmayınca milletvekilleri tarafından hükümete bildirilmiştir¹⁹⁴⁰. Maliye Vekâleti milletvekillerine verdiği cevapta Tokat Hükümet Konağı işinin 1955 programına alındığını bildirmiştir¹⁹⁴¹. Nihayetinde Tokat Hükümet Konağı'nın temeli 23 Haziran 1956'da atılmıştır¹⁹⁴². Bina bodrum katı dâhil olmak üzere 4 katlı olarak inşa edilmiş, binada 3 blok ve 102 oda bulunmaktadır. Tamamlandığında iç işleri, nafia müdürlüğü, maarif müdürlüğü, sağlık müdürlüğü, veteriner müdürlüğü, emniyet müdürlüğü, ziraat müdürlüğü, toprak ve iskân işleri müdürlüğü, tapu sicil müdürlüğü, defterdarlık, maliye müdürlüğü, askerlik ve jandarma

¹⁹³⁴*Tokat Sesi*, "Kazova Sol Sahil Sulaması", 31.07.1951, Nu. 83, Y.1, s.1.

¹⁹³⁵*Yeni Erbaa*, "Yedi Sene Evvel İnşaatı Başlayan Erbaa Ovası Sol Sahili Sulama Kanalının Bugün Ki Manzarası", 07.10.1958, Nu.449, Y.5, s.1.

¹⁹³⁶*Yeni Erbaa*, "Sulama Kanalına Tecrübe Mahiyetinde Su Verildi", 4.8.1959, Nu.533, Y.6, s.1.

¹⁹³⁷*Tokat Sesi*, "Artova'nın Sulama Mevzuu Ele Alındı", 04.10.1959, Nu. 1.907, Y.10, s.1.

¹⁹³⁸Ali Açık, "Tokat Sancağı'nın İdari Durumu ve Nüfus Yapısı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.2, Elazığ, 2004, s.334.

¹⁹³⁹*Tokat Sesi*, "Milletvekilimiz Ahmet Gürkan'ın Demeci", 03.10.1952, Nu.207, Y.3, s.1.

¹⁹⁴⁰BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-18, 21.05.1955.

¹⁹⁴¹BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-16, 08.06.1955.

¹⁹⁴²*Genç Demokrat*, "Hükümet Konağımızın Temeli Atıldı", 26.06.1956, Nu.239, Y.2, s.1.

dairelerini içine alacaktır¹⁹⁴³. 1952 yılında Zile’de Camileri Tamir Ettirme Cemiyeti adıyla bir cemiyet kurulmuştur¹⁹⁴⁴.

Tokat’ta 1939 yılında meydana gelen deprem ve sel felaketlerinde zarar gören Ali Paşa Camii’nin tamiratına 1947 yılında devletin de maddi destek sağlaması ile başlanmıştır¹⁹⁴⁵. Ancak tamirat uzun süre tamamlanamamıştır. Bu durum çok kez yerel gazetelerde yer bulmuştur¹⁹⁴⁶. Caminin tamirâtı 1953 yılında tamamlanmış ve hizmete açılmıştır¹⁹⁴⁷. Ali Paşa Hamamı ise kubbesinde oluşan çatlaklar nedeniyle kullanıma kapatılmışken, 1956 yılında bunların onarılması ile yeniden kullanıma açılmıştır¹⁹⁴⁸. 1959 yılında Ali Paşa Vakfı’ndan olan Mustafa Hamamı bir vatandaş tarafından tamir ettirilmiştir¹⁹⁴⁹. 1939 yılındaki depremde kısmen yıkılan Meydan Camii 1952 yılında Tokat Hayratı Onarma Derneği ve Vali Bekir Suphi Aktan’ın gayretleri ile ibadete açılmıştır¹⁹⁵⁰.

4.2.1.7.1.3. Sellere Karşı Alınan Tedbirler

DP döneminde Tokat’ta yaşanan sel felaketlerine karşı alınabilecek önlemler ve şehirde tarıma kazandırılacak arazilerin tespit edilmesi için çeşitli dönemlerde heyetler görevlendirilmiş ve tetkikler yapılmıştır¹⁹⁵¹. Bu konu ile ilgili olarak doğal afetler bölümünde de bilgi verilmiş olduğundan burada bayındırlık alanında sellere karşı alınmaya çalışılan tedbirleri sıralayacağız.

Almus bucağının Eftelit (Salkavak), Reşadiye’nin Sarsı (Esenköy), Öküzlü köylerinde toprak kaymalarını ve bu köylerin başka yerlere naklini incelemek üzere Bayındırlık Bakanlığı bir jeolog göndermiştir. Jeolog La Hanö, Milli Eğitim Müdürü Necmettin Esin, Lise öğretmenlerinden Halis Cinlioğlu ile birlikte adı geçen köylere gitmiş, incelemelerde bulunmuştur¹⁹⁵².

¹⁹⁴³*Tokat Sesi*, “DP İktidarının Ölmez Eserlerinden Birine Daha Tokat’ta Başlandı”, 27.06.1956, Nu.917, Y.6, s.1.

¹⁹⁴⁴*Tokat Sesi*, “Zile Camileri Tamir Ettirme Cemiyeti”, 15.02.1952, Nu.141, Y.2, s.3.

¹⁹⁴⁵BCA, FK: 030-18-01-02, YN: 113-26-2, 17.04.1947.

¹⁹⁴⁶*Tokat*, “Ali Paşa Camii’nin Acıklı Hali”, 31.03.1950, Nu.3, Y.1, s.2.

¹⁹⁴⁷Semavi Eyice, “Ali Paşa Camii” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.2, s.430-431, İstanbul, 1949.

¹⁹⁴⁸*Tokat Sesi*, “Ali Paşa Hamamı Yeniden”, 21.12.1956, Nu.1.068, Y.7, s.1.

¹⁹⁴⁹*Tokat Sesi*, “Bir Tarihi Eser Tamir Ediliyor”, 01.10.1959, Nu.1.204, y.10, s.1.

¹⁹⁵⁰*Tokat Sesi*, “Meydan Camii Bugün İbadete Açılıyor”, 05.12.1952, Nu.225, Y.3, s.1; *Tokat Sesi*, “Meydan Camii İbadete Açıldı”, 12.12.1952, Nu.227, Y.3, s.1; Meydan Camii’nin onarılıp ibadete açılış tarihi, TDV İslam Ansiklopedisindeki maddede, 1953 yılı olarak verilmektedir. Bkz. Ahmet Vefa Çobanoğlu, “Meydan Camii”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.29, s.499-500, Ankara, 2004.

¹⁹⁵¹*Tokat Sesi*, “Tarım Bakanlığı Heyeti”, 11.09.1951, Nu.95, Y.1, s.1.

¹⁹⁵²*Tokat*, “Arazisi Kayan Köyler Meselesi”, 12.08.1950, Nu.34, Y1, s.2.

1951 yılında büyük bir sel geçiren ve daimi sel tehlikesine maruz kalan Tokat Merkez ilçesi Bula köyü halkının köy sınırları içerisindeki Tepetarla mevkiine yerleştirilmesine Bakanlar Kurulu tarafından karar verilmiştir¹⁹⁵³. 1951 yılında Dimorta (Gölyanı ya da Üzümören) köyünde yaşanan sel felaketi, üzüm bağlarına ve salaçlarda bulunan tütünlere büyük zarar vermiştir¹⁹⁵⁴.

DP Tokat Milletvekili Hamdi Koyutürk 4 Şubat 1952’de TBMM’de dile getirdiği sözlü sorusunda Tokat’ı her yıl tehdit eden seller karşısında hükümetin ne gibi tedbirler aldığını sormuştur. Soruya cevap veren Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoglu, “Tokat’a sellerin zararının telafi edilmesi için 160.000 lira para yardımında bulunulduğu ayrıca ekmek, hububat ve fidan yardımları da yapıldığını ifade etmiştir. *Almus Barajı’nın proje ve planlarının ise elektrik işleri ile ilgili mütehassıs kurula havale edildiğini*” söylemiştir¹⁹⁵⁵. Tokat’ın içinden geçen Behzat Deresi’nin ıslahı, Geyras ve Çay Dereleri’nin tersip bentlerinin inşası için 1952 yılında projeler hazırlanmıştır¹⁹⁵⁶. 1952 yılında Turhal Ovası’nın su taşkınlarından korunması işi ihaleye çıkarılmıştır¹⁹⁵⁷. 1953 yılında Behzat Deresi ıslah projesinin hazırlanması için Ankara’dan mütehassıs gönderilmiştir. Yapılan incelemelerin ardından derenin ıslahı için Mavi Hat güzergâhı belirlenmiştir¹⁹⁵⁸. Behzat Deresi ikinci kısım inşaatına 1955 yılında başlanmıştır¹⁹⁵⁹.

Kuruluş tarihine ulaşamamış olmakla birlikte, 1956 yılında faaliyet gösteren Tokat Sel Havzaları Mühendisliği, şehirde sellerden görülen zararın en aza indirilmesi için çalışmalar yapmıştır. Tokat Sel Havzaları Mühendisliği 1956 yılında sel havzası içinde bulunan 11 köye 12.000 adet her türlü meyve fidanı dağıtmıştır. Meyve fidanı alan köyler şunlardır: Geyras, Kızılöz (Kemer), Çördük, Daylıbacı , Eyrep (Uğrak),

¹⁹⁵³BCA, FK: 030-18-01-02, YN: 129-52-18, 02.02.1952.

¹⁹⁵⁴*Tokat Sesi*, “Yeni Sel Felaketi”, 25.09.1951, Nu.99, Y.2, s.1.

¹⁹⁵⁵*TBMM Z.C. 9. Dönem, C.13, Birleşim.35, s.42; Tokat Postası*, “Hamdi Koyutürk’ün Sözlü Sorusu”, 06.02.1952, Nu. 30, Y.1, s.1.

¹⁹⁵⁶*Tokat Sesi*, “Seli Önlemek İçin”, 07.03.1952, Nu. 147, Y.2, s.1.

¹⁹⁵⁷*Tokat Sesi*, “Turhal Ovası’nın Su Taşmalarından Korunması”, 18.07.1952, Nu.185, Y.2, s.1.

¹⁹⁵⁸Mavi Hatta göre dere yatağının tabanı döşenecek, kenarları Çay köprüsünden Dabakhane köprüsüne kadar duvarla örtülecek derenin genişliği 11 metre olacaktır. Islah işine Çay köprüsünden başlanacak ve oradaki ada kaldırılacaktır. Hükümet köprüsü yıkılacak Bey Sokağı ağzındaki nahiye müdürü Rıza Bey’in evi, faytoncuların durak yerleri, kireç deposu ve yanındaki ev dışı Fazıl ve Osman İris’in evleri, İbni Kemal ilkokulu, Nizamettin Tezer’in evi, Sırrı Hocanın evi ve onda sonraki evler Dabakhane Köprüsüne kadar istimlak edilecek ve Çay köprüsünden Dabakhane’ye kadar bölümde ırmak doğru bir hat takip edecektir. *Tokat Sesi*, “Behzat Deresinin Islahı İçin Ankara’dan Bir Mütehassıs Geldi”, 19.05.1953, Nu.273, Y.3, s.1. Halk Sesi gazetesinde dere için 56 parça gayrimenkulün istimlak edildiği ancak bunların istimlak bedellerinin düşük fiyat üzerinden belirlendiği ifade edilmektedir. Bkz. *Halk Sesi*, “Behzat Deresinin Islahı İçin İstimlak Edilen Evlere Konan Bedeller Çok Azdır”, 23.06.1953, Nu.22, Y.1,s.1; “Behzat Deresinin Islahı İçin Yapılan İstimlak ve Temennilerimiz”, 07.07.1953, Nu.26, Y.1, s.1.

¹⁹⁵⁹*Genç Demokrat*, “Behzat Deresinin İkinci Kısım İnşaatı Başladı”, 12.7.1955, Nu.56, Y.1, s.1

Tahtaoba, Madas (Kabatepe), Beşören, Tekneli, Saltuk ve Dekseci (Gökçe)'dir. Sel Havzası Mühendisliği'nin bu faaliyeti Tokat'ın selden korunması mevzuunda önemli bir yer tutmaktadır. Bu sene sel havzalarında bulunan bu köylerin halkının hayvancılıkla olan münasebetini azaltmak, geçimlerini meyvecilik sebzeçilik gibi orman sahalarından uzak yerlerde aramalarını sağlamak gayesi tahakkuk ettirilmeye çalışılacaktır¹⁹⁶⁰. Sel havzalarındaki çiftçilerin tarım alanı açmak için ormanları tahrip etmelerini engellemek maksadı ile sel havzalarını kapsayan büyük bir sahanın ağaçlandırılması ve sel tehlikesinin azaltılması için Sel Havzası Mühendisliği büyük bir gayret sarf etmektedir. Bu bağlamda mevzubahis yerlerde bağlıklar tesisi için köylüye 300.000 adet bağ çubuğu tevzi edileceği öğrenilmiştir¹⁹⁶¹.

1957 yılında Nafia Vekâleti Su İşleri Umum Müdürü Tokat'a gelmiş ve incelemelerde bulunmuştur. Turhal, Erbaa, Niksar ve Merkez ilçelerinde incelemeler yapan Umum Müdürü Behzat Deresi'nin ıslahı işi, ilçelerdeki sulama kanalları işleri ile ilgilenmiş, gerekli emirleri vermiştir¹⁹⁶². Buna göre Behzat Deresi'nin ıslahı, şehre sel gelmesine sebep olan yan derelerin ağaçlandırılması, Çay Deresi yatağının betonlanması, Çamlıbel, Bolan ve Gediağız grup sularının izalesi için boru temini maksadıyla şimdilik 50.000 liranın tahsisi, Sulusaray'ı tehdit eden sellerin önlenmesi için küçük bir baraj yapılması, Zile'deki yan derelerin ıslahı ve yer altı sularından istifade edebilmek için artezyenlerin açılması, Turhal'da Çivril Deresi'nin ıslahı ve bu suretle, İnekhane, Turhal ve Çaylı köyünün sulanması, Niksar ve Erbaa'nın sel yataklarının ıslahı ve Koz Gölü'nün kurutulması Bakanlığın, çalışma programına dâhil edilmiştir¹⁹⁶³.

Orman Umum Müdürlüğü'nce Nisan 1955'te başlatılan Tokat sel havzası ıslah çalışmalarına 5 yıllık plan çerçevesinde devam edilmektedir. Islah çalışmaları sel derelerinin restorasyon barajları ile küçük sel yarınlarının eşik ve canlı barajlarla tahkimi, çıplak mahallerin ağaçlandırılması, akan yamaçların örme dallarla tespiti, ziraatın meyilli kısımlarda tesviyenin tersi istikametine sürülmesi ve banket aralarında ziraat yaptırılması, tahrip olmuş meraların ıslahı, bozuk baltalık ormanların imar ve gençleştirilmesi suretiyle tahakkuk ettirilmeye çalışılmaktadır.

1957 yılına kadar düşüş irtifaları 4-7,5 metre olan mecmu hacim 2.960 m³ tutan çimento harçlı 10 adet restorasyon barajı, 330 adet küçük kuru duvar, eşik ve canlı baraj

¹⁹⁶⁰*Tokat Postası*, "Sel Havzalarına Dâhil 11 Köye 12.000 Meyve Fidanı Verildi", 10.6.1956, Nu.287, Y.3, s.1

¹⁹⁶¹*Tokat Postası*, "Sel Havzalarındaki Köylere 300.000 Bağ Çubuğu Verilecek", 12.6.1956, Nu.288, Y.3, s.1

¹⁹⁶²*Tokat Sesi*, "Sular Umum Müdürü Şehrimizde", 11.08.1957, Nu. 1.258, Y.8, s.1.

¹⁹⁶³*Genç Demokrat*, "Su İşleri Umum Müdürü Şehrimizde", 10.8.1957, Nu.569, Y.3, s.1

inşa edilmiş 370 hektar sahada 280 km mecmu uzunlukta banket inşa edilmiş ve bu sahalar ağaçlanmış, 115 hektar mera ıslah edilmiş, 1000 hektar bozuk ormanda gençleştirme ve ıslah çalışması yapılmıştır.

Ayrıca sel havzası içindeki köylere, Ziraat Vekâleti'nden tahsis edilen, 1955 senesinde 15.000 adet meyve fidanı, 15.000 adet bağ çubuğu, 1956 senesinde 8000 adet meyve fidanı, 30.000 adet bağ çubuğu tevzi edilmiş ve Teknik Ziraat Müdürlüğü ile koordine çalışmalarla mezkur müdürlükçe 1955-56 senesinde 500 hektar yoncalık ve korungalık (çiçekli bir tür yem bitkisi) tesis edilmiştir¹⁹⁶⁴.

Sel havzası içindeki köylerde arıcılığın ihyası için Ayancık'tan 100 adet Langsrot ve köy tipi arı kovani getirilmiş ve bir sene içinde tamamen satılmıştır. Korumadan mütevellit civar dağlarda floranın ıslahı arıcılığın süratle inkişafını sağlamıştır.

4.2.1.7.1.4. Alt Yapı, Elektrik İşleri, Şehir ve Köy İçme Suları

Tokat içme suyu hattının yapımına 1933'te Vali Recai Güreli döneminde başlanmıştır. Vali Selahattin Üner döneminde ise Beybağı çevresinde yapılan çalışmalar sonucunda 1939 yılında Tokat halkı temiz içme suyuna kavuşmuştur¹⁹⁶⁵.

1936 yılında Tokat'ta 1 adet elektrik santrali bulunmaktadır. Bu rakam 1938'de 2'ye, 1939'da 3'e yükselmiştir¹⁹⁶⁶. Tokat'ta elektrik santralinin yeterli olmayışı sebebiyle özellikle II. Dünya Savaşı sırasında çok sıkıntı çekilmişti. 1949 yılında Tokat Belediyesi şehrin elektrik sorununu çözmek için 336.428 lira bütçe ayırmıştır¹⁹⁶⁷. Elektrik kanalının tevzi ve ıslah inşaatının tamamlanmasının ardından 1951 yılı başında şehre gece gündüz elektrik verileceği bildirilmiştir¹⁹⁶⁸. Taşova ilçesi elektrik tesisatı 1951 yılında mazotla çalışan motorların getirilmesi ile tamamlanmıştır. Taşova Elektrik Tesisatı'nın açılışını Vali Bekir Suphi Aktan yapmıştır¹⁹⁶⁹. Reşadiye'de elektrik santrali 1951 yılında faaliyete girmiştir. Santralin açılışını yine Vali Bekir Suphi Aktan yapmıştır¹⁹⁷⁰. Merkez'de Perakende Mahallesi elektrik tesisatı 1956 yılında çekilmiş ve mahalle elektriğe kavuşmuştur¹⁹⁷¹. Niksar'da elektrik sağlayan bir motorun yeterli gelmemesi üzerine 1952 yılında ikinci motor satın alınmış ve böylece gündüzleri de

¹⁹⁶⁴ *Genç Demokrat*, "Tokat Sel Havzası Islah Çalışmaları", 20.8.1957, Nu.577, Y. 3, s.1

¹⁹⁶⁵ *Yeşilirmak*, "İçme Suyunun Küşat Merasimi", 31 Ekim 1939, Nu.180, Y.2, s.2.

¹⁹⁶⁶ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Sanayii İstatistikleri*, s.156.

¹⁹⁶⁷ *Yeşil Tokat*, "Elektrik Tesisatı", 03.06.1949, Nu.1, s.4.

¹⁹⁶⁸ *Tokat Sesi*, "Gece-Gündüz Elektrik", 26.12.1950, Nu.21, Y.1, s.1; *Tokat*, "Elektik Motorumuzun Montajı Yapılıyor", 10.06.1950, Nu.25, Y.1, s.2.

¹⁹⁶⁹ *Tokat Sesi*, "Taşova Elektriğe Kavuştu", 05.01.1951, Nu.24, Y.1, s.1.

¹⁹⁷⁰ *Tokat Sesi*, "Reşadiye Elektriğe Kavuştu", 28.09.1951, Nu.100, Y.2, s.1.

¹⁹⁷¹ *Tokat Sesi*, "Perakende Mahallesi Elektriğe Kavuşuyor", 12.08.1956, Nu.938, Y.7,s.1.

ilçeye elektrik verilmesi sağlanmıştır¹⁹⁷².1956 yılında Artova’da bir ortaokul yapılması talep edilmektedir. İlçenin elektriğe de henüz kavuşmadığı vurgulanmaktadır¹⁹⁷³. Aynı yıl Artova’da ortaokul inşaatına başlanmıştır¹⁹⁷⁴.

1950 yılından önce Tokat’ın 679 köyünden 46’sında içme suyu hattı var iken 1950-1953 yılları arasında 2495 ton çimento harcanarak 375 köye içme suyu getirilmiştir. Kalan 256 köyün içme suyu işi üç senelik bir programa bağlanmıştır. Bu programa göre 1954 yılında 85 köye su getirilmesi gerekirken 157 köy ele alınmıştır¹⁹⁷⁵.

Tokat Belediyesi 1950 yılından itibaren yol, elektrik, içme ve sulama suları, kanalizasyon ve akar inşaatları gerçekleştirmiştir¹⁹⁷⁶. 1950 yılında Zile’nin içme suyu meselesinin halledilmesi için Milletvekili Fevzi Çubuk devreye girmiş ve Zile içme suyu şebekesi işi ihale edilmiştir¹⁹⁷⁷.

1952 yılında Zile ve Niksar’ın içme suyu meselesi halledilmiş, Artova içme suyu inşaatına başlanmış, Reşadiye ve Taşova’da yapılacak olan inşaatlar için hazırlık yapılmaktadır. Aynı yıl Tokat’ta 289 köyün içme suyu meselesi ele alınmıştır¹⁹⁷⁸. 109

¹⁹⁷²*Tokat Sesi*, “Niksar’ın Elektriği Kafi Gelmiyor”, 15.04.1952, Nu.158, Y.2, s.1.

¹⁹⁷³*Demokrat Artova*, “İstikbalin Artova’sı”, 02.01.1956, Nu.118, Y.2, s.1.

¹⁹⁷⁴*Tokat Sesi*, “Artova Ortaokulu”, 14.08.1956, Nu.957, Y.7,s.1.

¹⁹⁷⁵*Genç Demokrat*, “Vali Kaftanoğlu’nun Basın Toplantısında Verdiği Beyanat 2”, 08.08.1954, Nu.25, Y.1, s.1

¹⁹⁷⁶1950-1953 yılları arasında yapılan faaliyetler şöyledir: *Yol İşleri*: a. Köprübaşından Atatürk Anıtına ve Cumhuriyet Meydanına 4.000 metre asfalt, 155.000 liraya yaptırılmıştır. b. 5.000 metre mahalle kaldırımları 49.000 liraya yaptırılmıştır. c. 500 metre parke yol 3.637 liraya tamir edilmiştir. d. Yeni açılan bulvarın bordürleri 8.850 liraya yaptırılmıştır. *Kanalizasyon*: a. Yeni açılan bulvarın ve üç mahallenin 800 metrelik kanalizasyon işi 7.713 liraya yaptırılmıştır.

Arazi Sulama: a. Şehir içindeki 12.300 metre arazi sulama harkları 8.600 liraya tamir ettirilmiştir. b. Kalhane su harkı ıslah edilmiş ve 50 metre sel seddi 2.500 liraya yaptırılmıştır. *İçme Suları*: a. Şehrin muhtelif semtlerdeki içme suları 8.700 liraya tamir edilmiştir. b. Suyu bulunmayan 5 mahalleye içme suyu 3.850 liraya verilmiştir. *Akar İnşaat*: a. Yeni Buğday Kapanı 17.142 liraya inşa ettirilmiştir. b. 12.500 liraya bir lokanta inşa ettirilmiştir. c. 16.905 liraya Gazhane binası ve 3.860 liraya Gazhaneye bekçi binası inşa ettirilmiştir. d. 28.500 liraya Belediye’ye ait Pervane hamamı tamir ve tadilat yaptırılmıştır. e. Belediye’ye ait Aksu değirmeni 3.200 liraya tamir ettirilmiştir. f. Belediye akarları 5.680 liraya tamir ettirilmiştir. *Yaya Kaldırımları ve karo işi* 13.161 liraya ihale edilmiş ve işe başlanmıştır. Elektrik ve Su İşletmesi İnşaat ve Onarımı: elektrik kanalının ıslahı için 1949 yılında ihale edilen iş ve istihkak ödemeleri gerçekleştirilmiştir. Şehrin elektrik hatlarının tamiri için 618.428 lira tutarında malzeme satın alınmıştır. 60.000 liraya Çördük suyu ıslah edilmiştir. Bkz. *Tokat Sesi*, “Tokat Belediyesi’nin 1950’den Bugüne Kadar Yapmış Olduğu İşler”, 22.09.1953, Nu.308, Y.4, s.1; 25.09.1953, Nu.309, Y.4, s.1.

¹⁹⁷⁷*Tokat Sesi*, “Zile’nin Suyu”, 22.09.1950, Nu.2, Y.1, s.1.

¹⁹⁷⁸Vali Bekir Suphi Aktan, aylık olarak düzenlediği basın toplantılarında yapılan işler ile ilgili izahat vermiştir. Eylül 1952’de yapılan toplantıda 289 köyün içme suyu işinin gündemde olduğunu bildirirken Kasım 1952’deki toplantıda 317 köy içme suyu işinin ele alındığını ifade etmiştir. Su inşaatının ilçelere göre dağılımı şu şekildedir:

köy içme suyuna kavuşturulmuş, 80 köyde inşaat devam etmekte ve 100 köyün de hazırlıkları yapılmaktadır. Vali Bekir Suphi Aktan'ın beyanatına göre, yıl itibariyle “Tokat’ın köy içme suyu çalışmaları, çevre illere göre rekor seviyededir”¹⁹⁷⁹. Bayındırlık Bakanlığı Tokat Valisi, ilçe kaymakamlarını, bucak müdürlerini ve encümen üyelerini yaptıkları çalışmalardan dolayı tebrik etmek için bir ilan yayınlamıştır¹⁹⁸⁰. 1951 yılında Zile, Erbaa, Turhal ve Tokat Belediyeleri anlaşma yaparak 750 lira maaşla bir elektrik mühendisi getirilecektir. Mühendis, muntazaman kazaları gezip elektrik işlerini kontrol edecektir¹⁹⁸¹.

1950 yılında başlanan¹⁹⁸² Çamlıbel köyü içme suyu tesisatı 1955 yılında tamamlanmış ve Çamlıbel Okulunun temeli atılmıştır¹⁹⁸³. Artova ilçesinin içme suyu meselesi 1954 yılında çözüme kavuşmuştur¹⁹⁸⁴. Erbaa ilçesinin içme suyu inşaatı 1954’te tamamlanmıştır¹⁹⁸⁵. 1958 yılında Niksar’ın su getirilmemiş olan iki köyüne de

İlçe Adı	Köye Getirilen Su	Köye Yapılan Çeşme
Tokat merkez	32	60
Zile	31	55
Turhal	26	33
Reşadiye	21	47
Artova	20	43
Niksar	19	29
Erbaa	15	32

¹⁹⁷⁹Tokat Sesi, “Valimizin Beyanatrı”, 30.09.1952, Nu.206, Y.3, s.2; Tokat Sesi, “İl Genel Meclisi Çalışmaları Göğüs Kabartıyor”, 23.12.1952, Nu.230, Y.3, s.1.

¹⁹⁸⁰Tokat Sesi, “Bayındırlık Bakanlığı”, 06.01.1953, Nu.234, Y.3, s.1.

¹⁹⁸¹Tokat Sesi, 05.01.1951, Nu.24, Y.1, s.1.

¹⁹⁸²Tokat Sesi, “Çamlıbel Bucağının Suyu Akıtıldı”, 06.10.1950, Nu.4, Y.1, s.1.

¹⁹⁸³Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, YN:3/7-4, Fihrist N: 3654, 22.10.1955.

¹⁹⁸⁴Demokrat Artova, “Artova İlçemiz İçme Suyuna Kavuştu, Yazar Adı Yok”, 04.10.1954, Nu.8, Y.1, s.1; 1954 yılında Artova’nın 1954 programına alınan köylerinden Arapköy (Çubuklu), Selük (Çatalkaya), Ortaviran (Ortaören), Kızık, Aydoğdu, Fineze (Güzelce), Ahın, Sarsı (Sağlıca), Aşağı Avara (Aşağıgüçlü), Bebekderesi, Yatmış ve Çıkrık köylerinin içme suları ikmal edilerek halkın istifadesine sunulmuştur. Musaköy, Çamlıbel, Kunduz, ve Ulusulu köyleri ile Artova arasında tesviye çalışmaları başlamıştır. Demokrat Artova, “İlçemizde Yapılan İşler”, 08.11.1954, Nu.15, Y.1, s.1.

¹⁹⁸⁵Tokat Postası, “Erbaa İçme Suyu Törenle Açıldı”, 21.09.1954, Nu.259, Y.3, s.1; 1954 yılında Eksel (Koçak) ve Değirmenli köyleri içme suyuna kavuşmuştur. Yeni Erbaa, “Bayındırlık Faaliyetleri”, 10.9.1954, Nu.32, Y.1, s.1; 1955 yılında Aladon (Bölücek) köyü içme suyu tesisatı Vali Fazıl Kaftanoğlu tarafından hizmete açılmıştır. Yeni Erbaa, “Aladun (Bölücek) Köyü İçme Suyuna Kavuştu”, 31.5.1955, Nu.106, Y.2, s.1; Hayati Bucağına bağlı Geleğin (Çamdibi) Köyünde 2 bin metreden getirilecek olan içme suyu 1.650 liraya müteahhitine ihale edilmiş ve tahsis edilen demir borular köye getirilerek 14.9.1955 tarihinden itibaren çalışmalara başlanmıştır. Kıştan evvel köy bol ve temiz suya kavuşacaktır. Karayaka kasabası içme suyu projesi iller bankasınca ihale edilmiş, ihaleyi alan mühendis kasabaya gelmiş tetkiklere başlamıştır. Yeni Erbaa, “Geleğin (Çamdibi) Köyü İçme Suyuna Başlandı”, “Karayaka İçme Suyu”, 23.09.1955, Nu.138, Y.2, s.2;

su tesisatı çekilmiştir¹⁹⁸⁶. 1959 yılında Tokat'ta içme suyu bulunmayan 65 köyden 54'ünün içme suyu tesisatı inşaatı tamamlanmıştır. 9 köye muhtelif sebeplerle su verilemediği bildirilmektedir¹⁹⁸⁷. Tokat İl Özel İdaresi 1951 yılında köy içme sularına yardım için 75.175 lira harcama yapmıştır. İlçelere para yardımının yanı sıra malzeme desteği de yapılmıştır. Merkezde 141 çeşme yapılmış, 15 çeşme onarılmıştır¹⁹⁸⁸.

Erbaa sulama kanalı mevzuu da hükümetin Tokat halkına verdiği sözlerden biridir. Ancak yapımına başlanması hayli zaman almıştır. Bayındırlık Bakanlığı, 1952 yılında Erbaa Ovası sulamasının 1. kısım inşaatının programa alındığını¹⁹⁸⁹, Tokat ili köy içme suları için 95.000 lira ayrıldığını, köy yolları için 115.000 lira, Ünye-Niksar yolu için ise 135.000 lira tahsis edildiğini bildirmiştir¹⁹⁹⁰. 1952 yılında Tokat'ta Su İşleri Şube Müdürlüğü kurulmuş, Sivas ve Amasya bu müdürlüğe bağlanmıştır. Şubenin kadrosunda Yüksek Mühendis M. Reşat Gürkan, Yüksek Mühendis Süreyya Bedestenlioğlu, Fen Memurları Basri Gürsu ve Haydar Günal yer almaktadır. Tokat Postası gazetesinde bu durum Almus Barajı'nın yapılacağı şeklinde yorumlanmıştır¹⁹⁹¹.

1955 yılında Tokat milletvekillerinin talebi üzerine Hükümet köy içme sularının ikmali için 200.000 lira maddi destek sağlamıştır¹⁹⁹². Aynı yıl Zile'de girişilen yeraltı sularından istifade için başlatılan çalışmaların parasızlık yüzünden yarım kaldığı bildirilmektedir¹⁹⁹³.

1956 yılında Belediye Başkanı Mesrur Gürgeç, Başbakanlığa gönderdiği telgrafta şehrin içme suyu şebekesinin yeterli gelmediğini ve şehre yakın mesafede bölgenin en temiz sularına sahip olan ancak fenni tesisat olmadığı için şehre

¹⁹⁸⁶*Tokat Sesi*, "Eryaba Köyü Suyu", 26.09.1958, Nu.1600, Y.9, s.1.

¹⁹⁸⁷*Tokat Sesi*, "20.11.1958 Tarihinden 21.11.1959 Tarihine Kadar Yapılan Vilayet Hizmetleri Raporu Özeti", 09.12.1959, Nu. 1963, y.10, s.1.

¹⁹⁸⁸*Tokat Sesi*, "Özel İdarece Yapılan İşler", 22.01.1952, Nu.134, Y.2, s.1.

¹⁹⁸⁹1952 yılında programa dâhil edilen Erbaa Ovası Sulama Kanalı projesine 1955 yılında halen başlanmamış olması vatandaşlar ve yerel basında tepkiye neden olmuştur. Erbaa sulama kanalına dair yüksek mühendis Faik Sevilir ile yapılan görüşmede; 4 milyon lira tutacak olan 2. Kısım bent regülatör ve hidroelektrik tesisatının 1955 yılında ihale edileceği ihtimalinden bahsedilmektedir. En seri çalışma ile bu yıl ihale edilirse 5 senede biteceği bildirilmektedir. Bkz. *Yeni Erbaa*, "Erbaa Sulama Kanalına Dair Bir Konuşma", 14.6.1955, Nu.110, Y.2, s.1. Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan Yeni Erbaa gazetesine gönderdiği cevapta ikinci kısım inşaatı ihalesinin 15 gün içerisinde yapılması için çalıştıklarını bildirmiştir. Bkz. *Yeni Erbaa*, "Sulama Kanalına Dair Ahmet Gürkan'ın Cevabı", 27.06.1955, Nu.114, Y.2, s.1; 1957 yılında Hükümetin el koyduğu Erbaa sulama kanalı 2. Kısım inşaatının tamamlanamaması yüzünden çiftçinin ürünlerinin tarlada yandığından şikâyet edilmektedir. Bkz. *Yeni Erbaa*, "Bizim De Bir Kanalımız Var", 29.03.1957, Nu.294, Y.4, s.1.

¹⁹⁹⁰*Tokat Sesi*, "Erbaalılara Müjde", 08.02.1952, Nu. 139, Y.2, s.1.

¹⁹⁹¹*Tokat Postası*, "Şehrimizde Su İşleri Şube Müdürlüğü Kuruluyor", 21.06.1952, Nu.69, Y.1, s.1; *Tokat Sesi*, "Tokat'ta Su İşleri Şube Müdürlüğü Kuruluyor", 17.06.1952, Nu.176, Y.2, s.1.

¹⁹⁹²BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-14, 25.08.1955.

¹⁹⁹³BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-18, 21.05.1955.

ulaştırılmayan Marul ve Hacı Ahmet sularının getirilmesi için gerekli olan bütçeyi belediyenin sağlayamadığı bildirilmiştir. Bunun için İller Bankası'na yapılan müracaatın da olumsuz sonuçlanması üzerine devletin maddi desteği ile bu su kaynaklarının şehir merkezine naklinin sağlanması istenmiştir¹⁹⁹⁴. Başbakanlığın Nafia Vekâleti'ne yönlendirdiği bu talep, vekâletçe olumlu cevaplanmıştır. Marul ve Hacı Ahmet sularının şehre getirilmesi ile ilgili olarak ise 1948 yılında yapılan planın yetersiz kalması sebebiyle, şehrin içme suyu projesinin yenilenmesi ve inşaatın da bu yeni projeye göre yapılması¹⁹⁹⁵, bu projenin belediye veya İller Bankası tarafından yürütülmesi hususu Tokat Valiliği ve Dâhiliye Vekâleti'ne bildirilmiştir¹⁹⁹⁶. Hükümet, Marul suyu inşaatının başlayabilmesi için 1956 yılı bütçesinde 600.000 lira tahsisat ekleyeceğini bildirmiştir¹⁹⁹⁷. 1956 yılında Marul suyunun projesinin henüz tamamlanmadığı bildirilmiş, aynı yıl Belediye Beysokağı, Çay ve Topçubağı semtlerine verilmek üzere Buzluk suyunu getirmeye karar vermiştir. İnşaat bütçesi hariç olmak üzere 29.000 liraya mal olacaktır¹⁹⁹⁸. Marul suyu tesisatının temeli 28 Eylül 1957'de atılmıştır¹⁹⁹⁹. 1959 yılında Maliye Bakanı Hayrettin Erkmen ile görüşen Tokat heyeti, Marul Suyu inşaatı için gerekli boruları temin etmişlerdir. Borular 10.000 Dolar mal olmuştur²⁰⁰⁰. 1960 yılında Tokat Belediye Meclisi'nde Marul ve Hacı Ahmet sularının getirilmesi aşamasında yapılacak masrafın üstesinden gelebilmek için suyun ton fiyatında 10 kuruşluk bir zam yapılmasına karar verilmiştir. Bu durumda 30 kuruşa vatandaşa verilmekte olan 1 ton suyun fiyatı 40 kuruşa yükselmiştir²⁰⁰¹.

1956 yılında Erbaa'da 7 köyün içme suyu meselesi çözüme kavuşturulmuştur²⁰⁰². 1956 yılında Zile Kalesi gazetesinde Zile'nin Minareisağır Mahallesi'nin su sıkıntısından bahsedilmiştir. Mahallenin sadece dörtte birinin temiz içilebilir suya sahip olduğundan ve kalan dörtte üçünün içme suyundan mahrum

¹⁹⁹⁴BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-8, 06.10.1956.

¹⁹⁹⁵Belediyece şehre izalesi takarrür eden Marul- Hacı Ahmet sularının keşifleri Yüksek Mühendis Süreyya Bedestenlioğlu tarafından hazırlanmaya başlamıştır. Buzluk suyunun keşifleri de mühendis-mimar Faruk Bilen tarafından hazırlanmaktadır. Bkz. *Tokat Sesi*, "Marul- Hacı Ahmet ve Buzluk Sularının Keşifleri Hazırlanıyor", 04.04.1956, Nu.848, Y.6, s.1.

¹⁹⁹⁶BCA, FK: 030.01.00.00, YN: 113-714-1/2, 12.02.1957.

¹⁹⁹⁷*Tokat Sesi*, "Tokat Heyeti Ankara'dan Döndü", 12.02.1956, Nu.805, Y.6, s.1.

¹⁹⁹⁸*Tokat Postası*, "Belediye Buzluk Suyunu Getiriyor", 11.8.1956, Nu. 333, Y.3, s.1

¹⁹⁹⁹*Tokat Sesi*, "Marul Suyunun Temeli Evvelsi Gün Törenle Atıldı", 29.09.1957, Nu. 1.296, Y.8, s.1.

²⁰⁰⁰*Tokat Sesi*, "Marul Suyu Borusu İçin 10.000 Dolar Temin Edildi", 24.04.1959, Nu.1.775, Y.9, s.1.

²⁰⁰¹*Tokat Belediyesi Arşivi*, Belediye Meclisi Tutanakları, Sayı:3, Toplantı Tarihi: 26.02.1960, s.1,2.

²⁰⁰²1956 yılında Erbaa ve köylerinde yapılan faaliyetler şöyle listelenmiştir. Aydınsofu, Yukarıçandır, Simeri (Güveçli) köyleri içme suları ikmal edilerek köyün istifadesine açılmıştır. Karaağaç köyü içme suyu çalışmaları devam etmektedir. Fidi (Akça)ve Tanoba köylerinin içme suları da 15 güne kadar ikmal edilecektir. Zoğallıçukur köyü içme suyunun onarımı işine de başlanmıştır. Bkz. *Yeni Erbaa*, "Kazamızda içme suyu ve yol çalışmaları", 23.11.1956, Nu. 258, Y.3, s.1; 1957 yılında Erbaa'nın, Hacıali köyü içme suyuna başlandı. *Yeni Erbaa*, "Hacıali Köyü İçme Suyuna Başlandı" 16.08.1957, Nu.333, Y.4, s.1.

olduğundan şikâyet edilmektedir²⁰⁰³. 1957 yılına kadar 632 köye, 1.478.055 lira sarf edilerek içme suyu getirilmiştir²⁰⁰⁴. 1959 yılına gelindiğinde şehrin pek çok köyü içme suyuna kavuşmuştur²⁰⁰⁵. Erbaa ilçesi tazyikli içme suyu inşaatı 1960 yılında tamamlanmıştır²⁰⁰⁶.

4.2.1.7.1.5. Merkez, İlçe ve Köylerde Yol İnşaatları

1950 yılında Tokat ve çevresindeki yolların düzenlenmesi için Amerikalı uzmanlar görevlendirilmiştir. Tokat Sesi gazetesinde yer alan habere göre bu uzmanlardan biri de etüt işlerinden sorumlu olan Eric Erhat'tır²⁰⁰⁷. Tokat'ın içinden geçirecek Devlet yolunun yapım çalışmalarına 1956 yılında başlanmıştır²⁰⁰⁸. Buna göre Tokat içerisinden geçecek olan devlet yolunun güzergâhı şehir İmar Planı'na işlenmiş, yol yapım çalışmaları için 300.000 liralık tahsisat sağlanmıştır²⁰⁰⁹. 1957 yılında yolun istimlak çalışmaları tamamlanmıştır. Asfalt olarak yapılacak yolun ihalesini Tokatlı müteahhitler Sami Erk ve İsmail Altıngövde kazanmıştır²⁰¹⁰.

Tokat Sesi gazetesinin bildirdiğine göre Tokat'ta 1950'den 1953'e kadar 982 bin lira sarf edilerek 103 kilometre köy yolu yapılmıştır. 1950 yılında kilometresi 17 bin liraya mal olan 10 km yol yapılmıştır. 1951 yılında kilometresi 14 bin liraya mal olmak üzere 21 km yol yapılmış; 1952 yılında kilometresi 7 bin liraya mal olmak üzere 75 km köy yolu yaptırılmıştır. (Ek-3.1)Üç yıllık süre zarfında yol yapım maliyetlerinin düştüğü de dikkatimizi çekmektedir²⁰¹¹. 1957 yılına gelindiğinde Tokat'ta toplam 1.666 kilometre köy yolu için 440.233 lira sarf edilmiştir²⁰¹².

²⁰⁰³ *Zile Kalesi*, 27.12.1955, Nu.1, Y.1, s.1-2; 01.01.1956, Nu.2, Y.1, s.11

²⁰⁰⁴ *Tokat Sesi*, "1950-1957 Vilayetlerde Yeni Eserler", 05.10.1957, Nu.1.301, Y.8, s.1.

²⁰⁰⁵ *Yeni Erbaa*, "Meydandüzü Köyü'ne İçme Suyu Getirildi", 22.9.1959, Nu.547, Y.6, s.1

²⁰⁰⁶ *Yeni Erbaa*, "İçme Suyu İsale Hattı Demir Boruya Nakledildi", 06.12.1960, Nu.665, Y.7, s.1

²⁰⁰⁷ *Tokat Sesi*, "Amerikalı Misafirlerimiz", 20.10.1950, Nu.6, Y.1, s.3.

²⁰⁰⁸ *Genç Demokrat*, "Şehrimizde Yapılacak 35 Metre Genişlikteki Karayolunun Yakında Açılacağı Reiscumhur Ve Başvekilimiz Tarafından Teyit Edildi", 09.03.1956, Nu.168, Y.2, s.1; *Tokat Postası*, "Şehir İçinden Gececek Karayoluna Tahsisat Ayrıldı", 12.6.1956, Nu.288, Y. 3, s.1; *Tokat Sesi*, "35 Metrelik Yol Mevzuunda Sevinçli Bir Haber", 11.05.1956, Nu.879, Y.6, s.1; *Tokat Sesi*, "Ankara'dan Dönen Vali ve Belediye Reisinin Gazetemize Müşterek Beyanattı", 13.06.1956, Nu.906, Y.6,s.1.

²⁰⁰⁹ *BCA*, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-4, 24.11.1956.

²⁰¹⁰ *Tokat Sesi*, "Şehir İçi Yolu", 24.12.1957, Nu. 1.368, Y.8, s. 1.

²⁰¹¹ *Tokat Sesi*, "İlde Yol Durumu", 20.03.1953, Nu.256, Y.3, s. 1; Vali Fazıl Kaftanoğlu, 1954 yılında düzenlediği basın toplantısında bildirdiğine göre : "*Gökdere-Erbaa yolunun 7. km'lik kısmı 22.060 liraya tamamlanmıştır. Sulusaray-Artova 15 km yolu 1953'te 47.984 liraya ihale edilmiş ve bu sene tamamlanmıştır. Bütün bu yollara 631.571 lira tahsis edilmiş olup 204.935 lirası sarf edilmiştir. Bu güzergâhlar üzerinde bulunan 11 köprü ile 100'den fazla menfez yapılmıştır. Köy yollarımızdan 76 km'lik kısım tamamlanmıştır. 1954 yılı içinde 238 km'lik yol bakıma alınmıştır. Bu iş için 180 bin lira tahsis edilmiş bu güne kadar 88.421 lirası sarf edilmiştir*", Bkz. *Genç Demokrat*, "Vali Kaftanoğlu'nun Basın Toplantısında Verdiği Beyanat 2", 08.08.1954, Nu.25, Y.1, s.1

²⁰¹² *Tokat Sesi*, "1950-1957 Vilayetlerde Yeni Eserler", 05.10.1957, Nu.1.301, Y.8, s.1.

Zile-İğdir-Çekerek yolunun projesi 1950 yılında hazırlanmıştır. 1952 yılında çalışmaların başlamaması üzerine Çekerek DP İdare Kurulu, Zile- Çekerek müşterek yol inşaatının bir an evvel ikmal edilmesi için Cumhurbaşkanına müracaatta bulunulmuştur. Cumhurbaşkanlığından verilen cevapta, yolun ikmali için 1952 Yılı il ve köy yolları yardım ödeneğinden Yozgat iline 185.000 ve Tokat iline de 130.000 lira ayrılmak suretiyle çalışmalara başlandığı en kısa zamanda yolun açılacağı bildirilmiştir²⁰¹³. 1954 yılında hükümete başvuran Tokat Valisi Fazıl Kaftanoğlu, Zile-Çekerek yolunun 1954-1955 yılında yapılacağı sözünü almıştır²⁰¹⁴.

1952 yılında Çamlıbel'de, Artova'da ve Almus'ta yolların yapımına başlanmış, Kazova'da üretilen pancarın fabrikaya ulaştırılmasında önemli bir payı olan Turhal-Pazar yolu için etüt yapılmıştır²⁰¹⁵. Yol yapımının başlaması üzerine vatandaşlar davullu zurnalı kutlama yapmışlardır. Vali Bekir Suphi Aktan'ın bildirdiğine göre Tokat iline bağlı 16 bucaktan 12'si ana yollara bağlanmış, diğerlerinde de çalışmalar devam etmektedir²⁰¹⁶. Aynı yıl Artova-Çamlıbel yolu tamamlanmıştır²⁰¹⁷. Tokat – Almus yolu aynı yıl açılmıştır²⁰¹⁸. 1953 yılında Turhal- Pazar yolu hizmete açılmıştır²⁰¹⁹. 1953 yılında Tokat ili Bayındırlık Komisyonu tarafından Tokat ve ilçelerinde 12 köy yolu yapımı işi plan dâhiline alınmıştır²⁰²⁰. 1954 yılında Tokat- Turhal ve Geyras yolunun asfaltlama çalışmaları başlamıştır²⁰²¹.

Vali Fazıl Kaftanoğlu'nun girişimleriyle Artova, Zile yolunun yapımına 1954 yılında başlanmıştır²⁰²². 1953'te mukaveleye alınmış 9 yolun yapılmasına 1954'te başlanmış ve 88 kilometrelik stabilize yol ikmal edilmiştir²⁰²³. Erbaa'nın köy yollarının

²⁰¹³ Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, YN: 3/3-2, Fihrist N: 997-240, 24.09.1952.

²⁰¹⁴ Turhal, "Çekerek Yolu Bu Sene Bitecek", 23.09.1954, Nu. 178, Y.3, s.1.

²⁰¹⁵ Tokat Postası, "Çeşitli Haberler", 21.06.1952, Nu.69, Y.1, s.1; Turhal, "Turhal- Pazar yolu ikmali hızla devam etmektedir", 30.08.1952, Nu.1, Y.1, s.1.

²⁰¹⁶ Tokat Sesi, "III. Basın Toplantısı: Bayındırlık İşleri", 25.07.1952, Nu.187, Y.2, s.1.

²⁰¹⁷ Tokat Sesi, "Artova- Çamlıbel Yolu Bitti", 14.11.1952, Nu.217, Y.3, s.3.

²⁰¹⁸ Tokat Sesi, "Tokat- Almus Yolu Açıldı", 12.12.1952, Nu.227, Y.3, s.1.

²⁰¹⁹ Turhal, "Yol Davamız", 23.01.1953, Nu.13, Y.1, s.1.

²⁰²⁰ Tokat Merkez ilçesinde a. Tokat- Almus yolunda kalan kısım, b. Almus-Kadıköprü, c. Tokat- Pazar; Turhal'da Turhal- Gülüt; Erbaa'da a. Erbaa- Karayaka, b. Erbaa- Gökdere; Niksar'da Niksar- Erbaa şosesi ve Ladik bucak merkezi; Niksar-Tenevri (Işıklı); Zile'de Zile-Çekerek, İğdir Bucağı- Reşadiye köyü; Artova'da a. Artova- Sulusaray; Reşadiye'de a. Reşadiye- Feselek Köyü. Bkz. Tokat Sesi, "Bu Yıl İçinde Yapılacak Yollarımız", 09.01.1953, Nu.235, Y.3, s.1; Reşadiye-Bereketli yolu 1957 yılında yaptırılmıştır. Bkz. Tokat Sesi, "Reşadiye Yolu", 16.11.1957, Nu. 1.337, Y.8, s.1.

²⁰²¹ Hürsöz, "Turhal yolu Asfaltlanacak", 27.12.1955, Nu.9, Y.1, s.1.

²⁰²² Demokrat Artova, "Artova- Zile Yolu", 30.09.1954, Nu.7, Y.1, s.1.

²⁰²³ Vali Fazıl Kaftanoğlu düzenlediği basın toplantısında 1954 yılı yol yapım çalışmaları ile ilgili olarak "Reşadiye-Fatsa yolunun 4.5 kilometrelik kısmı 155.260 liraya; Almus-Reşadiye yolunun 14 kilometrelik kısmı tamamıyla 59.099 liraya, Pazar-Tokat yolunun 17 km'lik kısmı 58.231 liraya yapılmış kalan 7 km'lik kısım için 70 bin lira ayrılmış bu yıl sonuna kadar tamamlanacaktır. Zile-Maşatlık-Boztepe yolunun 5 km'lik kısmı 11.000 liraya tamamlanmış, geriye kalan 15 km'lik kısmı da 14.158 liraya ihale

ikmalinde Erbaa-Gökdere yolunun birinci kısmını teşkil eden Erbaa-İverönü arasındaki 8 km'lik yol köylü imecesi ile esaslı şekilde tesviye edilmiştir. Erbaa-Niksar yol ayrımından Tepekışla köyüne ve oradan Hayati nahiyesine giden yol da yine imece ile tesviye edilmiştir. Köylüler bu yolların döşenmesini beklemektedirler. Her ikisi de toprak olan yollar yağmur yağdığında yapılan bütün çalışmaların boşa gideceği ve düzeltilen yolların tekrar bozulacağından endişe edilmektedir²⁰²⁴.

1956 yılında Erbaa, Karayaka bucağında son beş ay içerisinde program harici olarak nahiye müdürü ve köy muhtarlarının gayretli çalışmaları neticesinde 70 kilometrelik köy yolu yapılmıştır²⁰²⁵. 1959 yılına gelindiğinde Tokat'ta yolu bulunmayan köy sayısının azaldığını söylememiz mümkün olur. Buna rağmen Artova'nın Kervansaray ve Bolos (Aktepe) köyleri, yollarının bir an evvel yapılmasını Kara Yolları İl Müdürlüğü'nden talep etmişlerdir²⁰²⁶.

4.2.1.7.2. Özel Yatırımlar

Tokat'ta intişar eden gazetelerdeki yazılardan anladığımız kadarıyla, şehirde özel girişimde bulunacak kişi sayısı azdır. Maddi imkânı yeterli olan bazı girişimciler ise işlerini geliştirmek, fabrika açmak, kooperatif ve birlikler kurmak konusunda çekimser davranmaktadırlar. Bu durumu şehrin siyasetçilerinde de gören gazeteciler her fırsatta özellikle hükümetle görülecek işlerde girişken davranılması konusunda yetkililere telkinde bulunmuşlardır.

edilmiştir. Eskidir-Niksar-Erbaa yolunun 2.5 km'lik kısmı 12.795 liraya ihale edilmiş ve işe başlanmıştır. Turhal-Gülüt yolunun 8 km'lik kısmı için 28.478 liraya stabilize ve sınai imalatına başlanmıştır. Zile-Çekerek yolunun 10 km'lik kısmının yapılmasına 224.589 lira ile tamamlanan ihalesi neticesinde yapımına başlanmıştır" demiştir. Genç Demokrat, "Vali Fazıl Kaftanoğlu'nun Basın Toplantısından 1", 05.08.1954, Nu.24, Y.1, s.1

²⁰²⁴Yeni Erbaa, "Bayındırlık Faaliyetleri", 10.09.1954, Nu.32, Y.1, s.1.

²⁰²⁵İmamağacı-Fındıcak 4 km orman yoluna bağlanmıştır. Fındıcak- Çatalan 8 km, Çermik-Alinek 10 km, Alinek-Nuhu 10 km, Nuhu-Açıkbel 15 km, Ortaköy- Karınca yaylası 5 km, Çatalan-Gelengere (Dokuzçam) Yatak M. 5 km, Nuhu (Boykaya)- Kuşçu M. 4 km, Darılık- Sarıkaya M. 3 km, Darılık-Çoğşur 4 km, bu dağ köylerinden başka ova köylerde de Uluyol-Hosan (Salkımören) 2 km yol yapılmıştır. Bkz. *Yeni Erbaa*, "Karayaka'da Yol", 28.8.1956, Nu.233, Y. 3, s.1; 1956 yılında İlçedeki Yol Faaliyetleri Eksel (Koçak)-Tanoba il yolu stabilize olarak tamamlanmış, yol üzerindeki menfezler de ikmal edilmiştir. Mezkûr yol Bidevi bucağına kadar uzatılarak tesviyesi tamamlanmıştır. Erbaa- Kozlu yoluna devam edilmekte olup 3 km kadar kısmı açılmıştır. Erbaa- İverönü Canbolat'a kadar imece sureti ile tesviye ettirilmiş, belediye hududu içindeki kısmın ise yakında tesviyesine başlanacaktır. Hosan (Salkımören)- Zilhor (Çatılı); Emeri (Bağpınar)- Hosan (Salkımören) arası yolların ise 8 m genişlikte tesviyeleri yapılmıştır. Program dışında birçok köy yolu da tesviye edilmiştir. bkz. *Yeni Erbaa*, "Kazamızda İçme Suyu Ve Yol Çalışmaları", 23.11.1956, Nu. 258, Y.3, s.1.

²⁰²⁶*Tokat Sesi*, "Kervansaray- Bolus Yolu", 02.06.1959, Nu.1.806, Y.9, s.1; Taşlıbel yolunun yapımı 1959 yılında tamamlanmaya çalışılmaktadır. Tokat- Hanpınarı- Fenk- Firedökse-Almus yolları sel havzası çalışmaları açısından önem arz ettiğinden üçlü bir çalışma ikmaline gayret edilmiştir. nafianın makine gücü, sel havzası ve orman yolları tahsisatı ile birleştirilmiş bulunmaktadır. *Tokat Sesi*, "Taşlıbel yolu", 21.07.1959, Nu.1.843, Y.9, s.1.

1950 yılında ortaklarını ev sahibi yapmak amacıyla 10 yıl süre ve en az 2.000 lira sermaye ile Tokat Bahçelievler Yapı Kooperatifi kurulmuştur²⁰²⁷. 1953 yılına gelindiğinde kooperatif üyeleri arasında çıkan anlaşmazlık sebebiyle inşaat yapımına geçilememiştir²⁰²⁸. 1955 yılında Vali Fazıl Kaftanoğlu kooperatifin yeniden faaliyete geçirilmesi için girişimde bulunmuştur²⁰²⁹. 1954 yılında Zile’de Bahçelievler Yapı Kooperatifi kuruldu²⁰³⁰. Turhal’da vatandaşlara ucuz fiyatlarla ev temin edebilmek için Bahçelievler Yapı Kooperatifi kurulmuştur²⁰³¹.

1953 yılında Tokat’ta Hüseyin Latifoğlu tarafından inşa ettirilen otel, Selahattin Peri tarafından kullanıma hazır hale getirilmiş ve Melek Oteli adıyla açılmıştır²⁰³². Otelin Tokat’ta büyük bir ihtiyaca cevap vereceği bildirilmektedir²⁰³³.

1958 yılında kurulan Sucular Yapı Kooperatifi 1960 yılında inşaata başlamıştır. Kooperatif, Kümbet Tepesi’nin restorasyonu, burada bir gazino ve park yapılması ve 38 konutluk ev projesini hayata geçirmiş ve tapular 1960 yılında hak sahiplerine dağıtılmıştır²⁰³⁴.

Tokat ilinde mevcut motorlu araç istatistiklerini incelediğimizde 1933 yılında 23 olan otomobil sayısı 1948’de 29’a, 1950’de 44’e, 1955’te 140’a ve 1960’ta 164’e ulaşmıştır. Otobüs sayısı 1933’te 2 iken 1948’de 24, 1950’de 33, 1955’te 60 ve 1960’ta 120 adettir. Kamyon sayısı ise 1933’te 18, 1948’de 123, 1950’de 158, 1955’te 271 ve 1960’ta 511 adettir²⁰³⁵. Bu rakamlarda belirtilen araçlar devlet kurumlarına ve özel şahıslara ait araçlardır. Otobüsler, şehirlerarası ve merkez ile ilçeler arasında ulaşımı sağlamaktadırlar. 1957 yılında şehir içinde belediye otobüsü uygulaması başlatılmıştır. Kamyonlar ise özellikle pancar, tütün, hububat gibi tarım ürünlerinin ve kışlık odun, inşaat malzemesi, gibi ihtiyaç maddelerinin nakledilmesinde şehre fayda sağlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonraki periyotta Tokat’ta kullanılan araç sayısının giderek arttığı görülmektedir. Ancak bu sayılardaki en belirgin artış 1950’den sonra yaşanmıştır. Bu artışta DP döneminde yaşanan ekonomik rahatlamının payı olduğunu düşünmekteyiz.

²⁰²⁷BCA, FK: 030-18-01-02, YN: 124-86-6, 20.11.1950; *Tokat*, “Tokat Bahçelievler Yapı Kooperatifi Başkanlığından”, 19.08.1950, Nu.35, Y.1, s.4.

²⁰²⁸*Tokat Sesi*, “Tokat Bahçelievler Kooperatifi”, 03.02.1953, Nu.243, Y.3, s.1.

²⁰²⁹*Tokat Sesi*, “Yapı Kooperatifi”, Nu.514, Y.5, s.1.

²⁰³⁰*Turhal*, “Zile’de Bahçelievler Yapı Kooperatifi Kuruldu”, 23.01.1954, Nu.88, Y.1, s.2.

²⁰³¹*Turhal*, “Bahçelievler Yapı Kooperatifi Kuruldu”, 11.05.1954, Nu.126, Y.2, s.1.

²⁰³²*Halk Sesi*, “Melek Oteli Törenle Açıldı”, 23.06.1953, Nu.22, Y.1, s.2.

²⁰³³*Tokat Sesi*, “Şehrimiz Yeni Bir Otele Kavuştu”, 23.06.1953, Nu.283, Y.3, s.2.

²⁰³⁴*Tokat Sesi*, “Kümbette Kurulacak Mahallenin Tapuları”, 16.02.1960, Nu.1.992, Y.10, s.1.

²⁰³⁵Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Ulaşım İstatistikleri*, Yayın No: 618, Ankara, 1970, s.3,7,8.

4.2.1.8. Ormancılık ve Madenler

DP, kuruluşundan itibaren hazırladığı programlarda ormanların korunması mevzuuna yer vermiştir. İktidarı döneminde bir orman kanunu çıkarılarak hem ormanların korunması hem de vatandaşın yakacak ihtiyacının karşılanması için düzenlemeler yapılmıştır. DP'nin ormanlar ile ilgili geniş kapsamlı yasal düzenlemesi 31 Ağustos 1956'da çıkarılan Orman Kanunu olmuştur. Bu kanuna göre, Devlet Orman İşletmeciliği'ne bağlı ormanlar Tarım Bakanlığı'na bağlı Orman Genel Müdürlüğü'nce idare edilmiştir. Genel müdürlük, halkın ihtiyaç ve dileklerini zamanında yerine getirebilmek için yurt genelinde 15 başmüdürlük ihdas etmiştir. Orman Genel Müdürlüğü'nün görevi, ülkede ormanları korumak, işletmek, imar etmek, yeniden orman yetiştirme işlemi yapmak ve orman verimliliğini arttırmak, bunun için gerekli olan müesseseleri kurmak, fen adamları yetiştirmektir. Bu bağlamda hükümetin aldığı kararlar doğrultusunda okullarda ağaç dikme faaliyetleri, ormanları yangından koruma, orman alanlarını genişletmek için ağaçlandırma ve orman yolları ve gözetleme kuleleri yapma çalışmaları gerçekleştirmiştir²⁰³⁶.

DP'nin orman politikaları doğrultusunda Tokat'ta kavak fidanlığı kurulmuş, orman yolları yapılmıştır. 1951 yılında en az 20 yıl süre ve 100 lira sermaye ile Tokat Kavak Yetiştirme ve Tarım Kooperatifi kurulmuştur. Kooperatif'in amacı, ortakların mülk edineceği topraklarda ağaç yetiştirerek ağaçtan faydalanmasını ve ormanların korunmasını sağlamaktır²⁰³⁷.

1950'li yıllarda Tokat'ta ormanların şehre en büyük katkısı kışlık yakacak ihtiyacının karşılanmasından ibaret olmuştur²⁰³⁸. 1952 yılında kışın fakir halkın yakacak bulamayacağı, Belediyenin bu konuda vatandaşlara yardımcı olması talep edilmektedir²⁰³⁹. Vatandaşların bilinçsizce ormanları tahrip etmesinin önüne geçmek için gazetelerde ormanların faydaları ve koruma yolları ile ilgili yazılar yayınlanmıştır²⁰⁴⁰. Tokat'ta özellikle orman köylerinde yaşayan vatandaşların ekonomik uğraş çeşitlilikleri sınırlı olduğu için geçimlerini hayvancılık ve ormancılıktan sağlamışlardır. Köylülerin yaptığı bu faaliyetlerin ilin ekonomisine katkısını doğrudan tespit etmemiz mümkün değildir. Örneğin, orman köylerinin fazla olduğu Reşadiye'nin

²⁰³⁶Nadir Yurtoğlu, Demokrat Parti Döneminde Türkiye'de Orman Politikaları (1950-1960), *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.4, S.2, Y.2014, s. 114.115.116.

²⁰³⁷BCA, FK: 30-18-01-02, YN: 126-60-7, 26.03.1951; 1952 yılında Tokat Postası gazetesinde kurulan Tarım ve Kavakçılık kooperatifinin Tokat'ta kavak dikimi ve bir an önce kâra geçilmesi için harekete geçtiği bildirilmiştir. Kooperatifin 10 yılda yetişecek ağacı 10 ayda yetiştirip satmaya çalıştığı eleştirilmektedir. Şirin Billur, "Kalkınamayan Tokat", *Tokat Postası*, 16.04.1952, Nu.50, Y.1, s.1.

²⁰³⁸*Tokat Sesi*, "Kışlık Odun İhtiyacı", 11.08.1959, Nu.1.861, Y.9, s.1.

²⁰³⁹*Tokat Sesi*, "Odun İçin Acele Etmeliyiz", 14.10.1952, Nu.210, Y.3, s.1.

²⁰⁴⁰*Tokat Sesi*, "Ormansızlaşmanın Zararları", 03.10.1952, Nu.207, Y.3, s.1.

ekonomik hayatı ile ilgili olarak bahsettiğimiz üzere, köylüler hayvancılık yaparken ormanlardaki meraları otlak olarak kullanmış, ardından elde ettikleri hayvansal ürünleri şehre ulaştırmış ve özellikle bu bölgelerde yün temin etme imkânının fazla olması sebebiyle halıcılığın inkişafı mümkün olmuştur.

Topçam ormanlarının yol yapım faaliyetleri 1952 yılında başlamıştır²⁰⁴¹. 25 Şubat 1955'te düzenlenen Vilayet Teknik Ziraat Kongresi'nde, Tokat'taki ormanların korunması için yollar ve orman telefonları faaliyetine 1956'da hız verileceği, Erbaa'yı Çarşamba'ya bağlayacak olan, Çatalan orman yolunun 1955'te programa alındığı ve yapımına başlanacağı bildirilmiştir²⁰⁴². Karayaka bucağında doğudan batıya uzanan muazzam ormanların yolu olmadığı için orman içinde kalan orman enkazı taşınmamakta ve mevcut ağaçlara da zarar vermektedir. 1955 yılında yapılacak yol sayesinde bu enkaz değerlendirilecektir²⁰⁴³. 1955 yılında Tokat milletvekilleri, hükümetten orman mıntıkası olması hasebiyle Tokat'ta bir Kontralit Fabrikası kurulmasını talep etmişlerdir²⁰⁴⁴. 1953-1956 yılları arasında Tokat, ilçe ve köylerinde toplam 200 kilometre orman yolu yapılmıştır²⁰⁴⁵. 1959 yılında Yeni Erbaa gazetesinde Çatalan ormanına çıkan 25 km'lik bir yolun ikmal edildiği ve bölgeden odun nakliyatına başlandığı bildirilmektedir²⁰⁴⁶. 1958 yılında Orman Bölge Baş Müdürü Tokat'a gelerek temaslarda bulunmuştur. Tokat-Topçam orman yolunun açılması için vali ile görüşmeler yapıp mutabakata varmışlardır²⁰⁴⁷. Turhal ve Zile'nin odun ihtiyacını karşılamak ve orman artıklarını ortadan kaldırmak amacıyla orman yollarının açılması işlemi gerçekleştirilmiştir²⁰⁴⁸.

Tokat çevresinde yoğun olarak çıkarılan madenler arasında antimuan madeni önemli bir yer tutmaktadır. Bu madenler 1900'lü yılların başından itibaren çıkarılıp işlenmeye başlamıştır. 1937-1941 yılları arasında Tokat'ta mevcut antimuan

²⁰⁴¹ Tokat Postası, "Topçam'a Yol Yapılıyor", 21.06.1952, Nu.69, Y.1, s.1.

²⁰⁴² Yeni Erbaa, "Vilayet Teknik Ziraat Kongresi Yapıldı", 01.03.1955, Nu.80, Y.1, s.1; Yeni Erbaa, "Çatalan Orman Yolu Yapılacak, 15.3.1955, Nu. 84, Y.1, s.1

²⁰⁴³ Yeni Erbaa, "Karayaka Ormanlarına Yapılan Yol", 23.9.1955, Nu.138, Y.2, s.2; Yeni Erbaa, "Karayaka Orman Yolu İnşaatı Hızla İlerliyor", 4.11.1955, Nu.150, Y.2, s.1.

²⁰⁴⁴ BCA, FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-18, 21.05.1955.

²⁰⁴⁵ 1953-1956 yılları arasında orman işletmeleri ve hükümet eliyle yapılan orman yolları:

1953: Avlunlar- Kağnıcıpınar 8,5km, Tokat- Yaylacık 25 km, Almus- Karadere 10 km

1954: Musullu- Gümüşdere 5 km, Kağnıcıpınar- Hızar Boğazı 17 km, Almus- Çatak- Bayramgazi 15 km

1955: Avlunlar- Südeni 3 km, Avlunlar- Hakgeriş 3km, Şehitler- Alaca 1.5 km, Şehitler- Büyükdere 3 km, Şehitler- Altınoluk 3 km, Tekmezar- Aşucuk 8.5 km, Reşadiye- Kızılcaviran 10 km, Kale- Karınca 25km, Zindandere- Taşlıyayla 3 km, Avlunlar- Hızarboğazı 13 km, Turhal- Gülüt 5km

1956: Şehitler- Bilaloğlu 6 km, Çamiçi- Hoşaf 10 km, Leveke- Kostantiniye 5 km, Çengel- Kuytul 20km. bkz. Genç Demokrat, "Orman İşletmemizde Yol", 27.10.1956, Nu.337, Y.2, s.1

²⁰⁴⁶ Yeni Erbaa, "Çatalan orman yolu ikmal edildi", 04.08.1959, Nu.533, Y. 6, s.1.

²⁰⁴⁷ Tokat Sesi, "Orman Bölge Baş Müdürü Şehrimizde", 03.04.1958, Nu.1.454, Y.8, s.1.

²⁰⁴⁸ Tokat Sesi, "Orman Yolları Hızla İlerliyor", 12.06.1959, Nu.1.815, Y.9, s.1.

madenlerini çıkaran bir adet işletme bulunmaktadır²⁰⁴⁹. 1945 yılında Turhal'a bağlı Geyran (Buzluk ya da Yenice), Elalmış, Hacılar köylerindeki antimuan madeninin işletme hakkı Etibank'a verilmiş²⁰⁵⁰, 1953 yılında da aynı bölgedeki antimuan madenlerinin işletme hakkı Etibank'tan alınarak, Özdemir Antimuan Limited Şirketi'ne devredilmiştir²⁰⁵¹.

Tokat'ta çıkarılan madenler yer yer krom, manganez, bakır, kurşun, çinko, demir, amyant, antimuan ve maden kömürüdür. Özellikle Artova ilçesi çevresinde çıkarılan krom madeni Amerika ve Almanya'ya ihraç edilmektedir. Almus ve Tokat arasında da bakır madeni damarına rastlanmıştır. Turhal ve çevresinde antimuan, linyit kömürü ve ruban mermeri Zile ve çevresinde linyit kömürü damarları bulunmaktadır²⁰⁵².

1953 yılında Tokat çevresinde yapılan maden araştırmaları olumlu netice vermiş, Tokat'a 10 km uzaklıktaki Gümenek köyü ve civarında zengin bakır madeni damarları meydana çıkarılmıştır. Bakır madeni ile birlikte krom cevherine de rastlandığı bildirilmektedir. Gümenek bakır madeni yakında işletmeye açılacaktır²⁰⁵³. Niksar çevresinde de krom ve kok kömürü madenleri bulunmaktadır²⁰⁵⁴. Artova kazasına bağlı Hoday (Çelikli) ve Salur köylerinde arama ile çıkarılan krom madeninin işletme imtiyazı, %5 devlet hakkı alınmak suretiyle Tevfik, Refik Bayoğlu Kardeşler Limited Şirketine verilmiştir²⁰⁵⁵. Tokat Sesi gazetesinde, Tokat Merkez ilçesine bağlı Saltık köyünde İrfan Eyüpoğlu tarafından işletilmekte olan krom madeninin 1956 yılında 2 aylık bir zaman zarfında 300 ton, 1957 yılında 1.200 ton, 1958 başında 150 tonunun işletildiği bildirilmektedir. Batmantaş köyünde bulunan krom yatağının da işletmeye açılacağı ifade edilmektedir²⁰⁵⁶.

²⁰⁴⁹Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Sanayii İstatistikleri*, s.82.

²⁰⁵⁰BCA, FK: 030-18-01-02, YN: 107-102-15, 05.03.1945.

²⁰⁵¹BCA, FK: 030-18-01-02, YN: 131-10-4, 15.02.1953; Turhal antimuan madeninin bir kısmı Etibank'ta bir kısmı Ragıp Beyde idi. 1951 yılında Etibank'ta olan kısım Ragıp Bey'e satılmıştır. Ragıp Bey yaptırdığı maden eritme fabrikası ve tesislerini genişletmektedir. *Tokat Sesi*, "Turhal Antimuan Madeni", 31.08.1951, Nu.92, Y.1, s.1.

²⁰⁵²1973 Tokat İl Yıllığı, s. 356,357.

²⁰⁵³*Tokat Postası*, "Gümenek'te Zengin Bir Bakır Madeni Bulundu", 04.02.1953, Nu.124, Y.2, s. 1.

²⁰⁵⁴*Tokat Sesi*, "Niksar Bataklığı", 10.05.1957, Nu.1.185, Y.8, s.1.

²⁰⁵⁵BCA, FK: 030-18-01-02, YN: 143-51-6, 18.06.1956.

²⁰⁵⁶*Tokat Sesi*, "Krom İstihali", 12.04.1958, Nu.1.452, Y.8, s.1.

SONUÇ

Türk siyasal hayatının en önemli süreçlerinden biri olan Demokrat Parti dönemi siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan ülkede önemli değişimlerin yaşandığı yıllardır. II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan uluslararası şartların da etkisiyle ülkemizde çok partili siyasi hayata geri dönülmesi için atılan adımlar hızlanmıştır. CHP içerisindeki muhalefetin partiden kopmasıyla kurulan DP, kısa süre içerisinde yurt genelinde teşkilatlanma faaliyetlerine başlamıştır.

DP'nin bu süreçte teşkilatlandığı illerden biri de Tokat olmuştur. Tokat'ın siyasi geçmişinde rol oynamış ve muhalif kişilikleriyle tanınan isimler DP'nin il teşkilatında görev almışlardır. Bu isimlerden Fevzi Çubuk ve Sıtkı Eken, DP'nin zaferiyle sonuçlanan 1950 seçimlerinde milletvekili seçilmişlerdir.

Türkiye'de iktidarın el değiştirmesine neden olan 1950 seçimleri yurt genelinde olduğu gibi Tokat'ta da DP, lehine sonuçlanmıştır. 1950 seçimlerinde DP, Tokat'taki 9 milletvekilliğinden 8'ini kazanmıştır. DP'nin 10 yıllık iktidarı içerisinde yer alan 1954 seçimlerinde de bu tablo çok fazla değişmemiştir. 1957 seçimlerine gelindiğinde ise DP ülke genelinde %10'luk bir oy kaybı yaşamıştır. Aynı düşüş Tokat'taki DP oylarında da gerçekleşmiş ve Tokat'taki seçimi CHP adayları kazanmıştır. DP'nin Tokat'ta seçimi kaybetmesinde ülke genelindeki siyasi ve ekonomik sıkıntılar kadar şehre özgü eksikliklerin de etkisinin olduğunu düşünmekteyiz. Bunlar arasında DP Tokat milletvekillerinin şehrin sorunlarına yeteri kadar ilgi göstermemesi, Başbakan Adnan Menderes'in iktidar yıllarında Tokat'ı ziyaret etmemesi, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın vilayete sadece farklı illere giderken uğraması gösterilebilir. Bu dönemde DP'yi destekleyen yerel gazetelerden bazıları da partiden uzaklaşmış ve muhalif bir tutum sergilemeye başlamışlardır.

1954-1957 yılları arasında kurulan CMP ve HP'de, Tokat'ta da siyasi teşkilat kurmuştur. Bu durum Tokat'ta DP ile CHP'ye muhalif fikirlerin var olduğunun göstergesidir. Her iki siyasi parti de 1957 seçimlerinde Tokat'tan aday göstermelerine rağmen başarı kazanamamışlardır.

1950-1960 yılları arasında Tokat merkez belediyesinde dört DP'li isim başkanlık görevinde bulunmuştur. Bunlardan siyaseten aktif, girişken ve çalışkan çizgisiyle dikkatimizi çeken isim ise Mesrur Gürgeç'tir. Yine bu 10 yıllık dönemde şehre hizmet eden iki vali ön plana çıkmaktadır. Bunlardan 1950'de atanan Bekir Suphi Aktan, tarım, eğitim, spor ve kültür alanlarındaki icraatlarıyla şehrin gelişimine katkılar yapmıştır. 1953 yılında atanan ve siyaseten DP'ye yakın olan Fazıl Kaftanoğlu ise daha çok bayındırlık ve ekonomi alanlarındaki hizmetleriyle ön plana çıkmıştır.

DP'nin iktidar yıllarında yerel siyasetteki bu gelişmelere paralel olarak şehrin sosyo-ekonomik yapısına ve gelişimine etki eden birçok olay meydana gelmiştir. Bu noktada belirtmemiz gereken hususlardan ilki DP'nin iktidar yıllarında Tokat nüfusunun yurt geneliyle doğru orantılı olarak artış gösterdiğidir. Sayım sonuçları değerlendirildiğinde 1950 ve 1955 sayımlarındaki rakamların birbirlerine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Bu durumun nedenleri arasında Tokat'ın Taşova ilçesinin Amasya'ya bağlanması, büyük şehirlerde hız kazanan sanayileşme ve işçi ihtiyacı sebebiyle yaşanan iç göçler, gençlerinin özellikle Ankara ve İstanbul gibi eğitim imkânlarının geliştiği şehirlere gitmesi gösterilebilir. Yaşanan bu gelişmeler kırsal kesimdeki erkek nüfusun kadın nüfusuna göre az olmasına etki etmiştir. Bu durum kırsal kesimde yaşayan kadınların yükünü arttırmış ve kadının aile içindeki statüsünün değişmesine de neden olmuştur.

Şehrin nüfus yapısına ilişkin belirtilmesi gereken diğer bir husus da DP'nin göçmen politikasına bağlı olarak ülkemize gelen Bulgaristan göçmenlerinin yurdun çeşitli bölgelerine yerleştirildiği gibi Tokat'a da yerleştirilmesidir. Bu durum şehrin nüfusunda meydana gelebilecek azalmayı engellediği gibi kültürel çeşitliliğin zenginleşmesine de katkı yapmıştır.

DP'nin iktidar yıllarında ülke genelinde sağlık alanında görülen olumlu gelişmelerin yansımaları Tokat'ta da karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Tokat'ta verem ve sıtma hastalarının tedavisi ile bu hastalıkların yayılmasının önlenmesi adına adımlar atılmıştır. Bu amaçla Tokat merkeze alınarak "Sıtma Savaş Teşkilatı"

kurulmuştur. Salgın hastalıklarla mücadele için atılan adımlar kısa sürede meyvelerini vermiştir. 1960 yılına gelindiğinde Tokat ve çevresinde salgın hastalıkların etkisinin kırıldığı görülmektedir. Yine 1950-1960 yılları arasında Tokat'ta sağlık hizmetlerinin kalitesi de arttırılmaya çalışılmıştır. Vatandaşların mevcut hastanelerin personel eksiklikleri ve fiziki yetersizlikleri nedeniyle sıkıntı çekmeleri üzerine Devlet Hastanesi geliştirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca mevcut hastaneye ek olarak bir Verem Pavyonu da inşa edilmiştir.

DP döneminde Tokat vilayeti hastalıklarla mücadeleye karşı gösterdiği başarıyı doğal afetlere karşı da göstermiştir. Bu yıllarda şehre zarar veren bazı doğal afetlerin meydana geldiği görülmektedir. Bu afetlerden biri sellerdir. Özellikle Yeşilirmak ve Kelkit nehirlerinin taşmasına bağlı olarak oluşan sellerde can ve mal kayıplarının yaşanması DP hükümetlerini harekete geçirmiştir. DP hükümetlerinin doğal afetlerle mücadele de birçok koldan çalışmalar yaptığı gerek basından gerekse de incelediğimiz arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır. Hükümetlerin sellerle mücadele prensipleri içerisinde yerleşim yerlerinin korunması ilkesi ön plana çıkmaktadır. Bu amaçla suyollarında bentler inşa edilmesi, ormanların bilinçsizce tahrip edilmesinin önüne geçilmeye çalışılması, sellerden zarar gören tarım alanlarının daraltılarak yerlerine meyve bahçelerinin dikilmesi atılan adımlar arasındadır. Ancak bu noktada atılan en önemli adım ise Almus Barajının yapımına başlanmasıdır. İnşaatına 1957 yılında başlanılan Almus Barajı, DP'nin iktidardan düşmesinden sonra tamamlanabilmiştir.

Doğal afetlerin sıkça yaşandığı Tokat'ta sosyal dayanışma duygusunun güçlendiği de çalışmamızda tespit ettiğimiz bir durumdur. 1950-1960 yılları arasında gerek Tokat'taki ihtiyaç sahipleri için gerekse de diğer illerde meydana gelen doğal afetler için yardımlar toplanmıştır. Bu yardımlar Kızılay vasıtasıyla gerekli yerlere ulaştırılmıştır. Kızılay, bu dönemde Tokat ve ilçelerindeki yardım faaliyetlerini yürüten kuruluşların en önemlisidir. Bunun dışında Çocuk Esirgeme Kurumu ve Türk Hava Kurumu da yardım faaliyetlerinde rol aldıkları görülmektedir. Afetzedelerin dışında şehirde öğrenim gören gençlerin desteklenmesi, barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması için yardım kampanyaları da yapılmıştır. İstanbul ve

Ankara'da yükseköğrenim gören Tokat'lı gençlere yardım için kurulan Tokat Okutma ve Yardım Derneği ile şehrin kalkınması için çaba harcayan müteşebbislerin kurduğu Tokat Kalkınma Derneği de sosyal dayanışmaya katkı sağlayan kuruluşlar arasındadır.

Sosyal hayatın önemli bir parçası olan spor da DP'nin iktidar yıllarında Tokat'ta belirli branşlarda gelişme göstermiştir. Bu yıllarda şehirde futbol ve güreş alanlarında faaliyet gösteren birçok kulüp kurulmuştur. Ancak özellikle güreşin ön plana çıktığı kazanılan ulusal ve uluslararası başarılarından anlaşılmaktadır. Ali Yücel, İbrahim Zengin ve Hüseyin Akbaş gibi ünlü güreşçiler şehrin adını dünyaya duyurmuşlardır. Bu başarılar merkezde olduğu gibi ilçelerde de güreşin yaygınlaşmasına etki etmiştir. Her yıl kulüpler arası müsabakalar düzenlenmiştir. Aynı kulüpler futbolun gelişimi için de çalışmalar yapmışlardır.

DP'nin iktidar yıllarında Tokat'ta eğitim alanında da birçok gelişme meydana gelmiştir. DP'nin daha iktidara gelmeden önceki vaatleri arasında yer alan okulların devlet tarafından inşa edilmesi vaadi iktidar yıllarında Tokat'ta uygulamaya geçmiştir. Tokat İmam Hatip Okulu, Tokat Öğretmen Okulu bu dönemde açılan eğitim kurumları arasındadır. Yeni açılan bu kurumların yanı sıra Kız ve Erkek Enstitüleri de geliştirilmiştir. Ayrıca ilçelerde ortaokullar ve liseler de bu dönemde yapılmaya başlanmıştır. Köylerde halıcılık, dokumacılık, biçki-dikiş gibi kızlara yönelik; marangozluk, demircilik, eyercilik gibi erkeklere yönelik mesleki eğitim kursları da DP'nin iktidar yıllarında faaliyet göstermiştir. Bu kurslar gençlerin sanat sahibi olmalarında ve ekonomiye katkı sağlamalarında etkili olmuştur.

Şehrin kültür hayatında önemli yeri olan basın, 1950-1960 yılları arasında oldukça güçlü ve çeşitlidir. Bu dönemde bazıları kısa, bazıları uzun soluklu olmak üzere 43 gazete ve dergi çıkarılmıştır. Bu gazetelerin ve dergilerin bir kısmı siyasi ve günlük hayatı konu edinmiştir. Bir kısmı ise edebi konular üzerine yoğunlaşmıştır. Bu gazetelerden bazıları Tokat, 14 Mayıs, Tokat Sesi, Genç Demokrat, Gerçek Demokrat, Tokat Postası, Hürsöz, Halk Sesi, Lodos, Genç Bora, Yeni Erbaa, Şafak, Turhal, Zile, Demokrat Zile, Zümrüt Reşadiye'dir. Bunlardan 14 Mayıs, Tokat Sesi, Tokat Postası,

Genç Demokrat, Gerçek Demokrat, Şafak, Demokrat Zile, Zümrüt Reşadiye, Demokrat Artova gazeteleri DP'yi desteklemiştir. Bunun yanında önceden DP taraftarı olup partinin politikalarını doğru bulmayan Hürsöz ve Yeni Erbaa gazeteleri ise zaman içerisinde HP'ye yaklaşmışlardır. Tokat, Turhal, Halk Sesi, Lodos, Genç Bora ve Zile gazeteleri ise CHP'yi destekleyen gazeteler arasındadır. Bunlar hükümet politikalarını sert bir şekilde eleştirmiş ve Tokat'taki DP yöneticilerini yakından takip etmişlerdir.

Bu gazetelerden bazıları ülkedeki siyasi gelişmeleri ön plana çıkartırken bazıları da Tokat'taki günlük olayları ön plana çıkarmışlardır. Seçim dönemlerinde gazete haberlerinde artış görülmektedir. Seçim dönemlerinde gazetelerin destekledikleri siyasi partilerin propaganda aracı olarak hizmet verdikleri de görülmektedir. Milletvekili adaylarının tanıtımlarının yanı sıra partilerin Tokat'taki eserlerinin tanıtımı ve vaatleri de gazetelerde yer bulmuştur.

Bilindiği üzere DP döneminde Türkiye ekonomisinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde hükümet, Marshall Yardımları kapsamında ekonomiyi geliştirmek için Amerika'dan uzmanlar getirmiştir. Bu uzmanlardan Russel Dorr ve beraberindeki heyet, 2 Eylül 1950'de Turhal'ı ziyaret etmiştir. Anadolu'nun ekonomik haritası üzerinde çalışan Dorr ve ekibinin Turhal'da yaptıkları incelemeler sonucunda Şeker Fabrikası'nın iyi çalıştığı tespit edilmiştir. Bu heyet Tokat ekonomisinin canlanması için tarım ve hayvancılığın desteklenmesi, sanayinin bu yönde geliştirilmesi ve bölgedeki madenlerin değerlendirilmesi gerektiğini de belirtmiştir.

DP döneminde Tokat'taki tarımsal faaliyetlerin İl Ziraat Müdürlüğü ve Tokat'ı merkez alan Teknik Ziraat Teşkilatı tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Vatandaşların fenni şartlarda üretim yapmasını sağlamak amacıyla gerekli olan ilaç, bakım ve temizlik işlemleri bu teşkilatların kontrolünde gerçekleştirilmiştir. Tokat'ta meyveciliğin geliştirilmesi için DP iktidarı öncesinde kurulmuş olan fidanlıkta meyve kültürleri geliştirilmiş ve vatandaşlar meyveciliğe yönlendirilmişti. Ayrıca Tokat Valiliği de bu dönemde şehirde meyveciliği teşvik etmek amacıyla müsabakalar düzenlemiştir. Yerel gazeteler ise tarımı geliştirmek için halkı bilgilendirici yayınlar

yapmışlardır. Teknik Ziraat Teşkilatı, tarımın yanı sıra göçmenlerin meyve fidanı dikmelerini de zorunlu tutmuştur. Bu faaliyetler sonucunda Tokat'ta mevcut meyve türlerine ek olarak farklı meyvelerin üretimi de denenmiştir. Üretilen meyve ve sebzelerin pazarlanması için ise 1958 yılında bir konserve fabrikasının açılması kararlaştırılmıştır. Ancak fabrikanın açılışı DP iktidarı sonrasında gerçekleşmiştir.

Tokat ekonomisinin önemli gelir kaynaklarından olan tütün üretiminde üreticilerin hataları nedeniyle azalma görülmüştür. Tütün üretimi, 1950'li yıllarda ortalama seviyelerde seyretmiştir. Sellerden etkilenen tütün üreticisinin korunması için İl Ziraat Teşkilatı tarafından tedbirler alınmıştır. Bununla birlikte yine şehirle özdeşleşen "Narince üzümleri" nin üretiminin artırılıp şarap fabrikasında işlenmesi için özel teşebbüs desteklenmiştir. Bu doğrultuda 1959'da Diren Şarap Fabrikası kurulmuştur.

1950-1960 arasında Teknik Ziraat Teşkilatı, tarımsal üretime elverişsiz bölgelerde ekonominin canlandırılması için bir kalkındırma programı hazırlamıştır. Bu doğrultuda meyvecilik, yem bitkileri, teknik arıcılığın geliştirilmesi ve sebzeçiliğin öğretilmesi gibi çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca yine bu bölgelerde el sanatlarının geliştirilmesi için halıcılık kursları da açılmıştır.

Bu dönemde Tokat'taki hayvancılık faaliyetleri İl Veteriner Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür. Tokat'ta hayvancılığın geliştirilmesi için CHP döneminde kurulan Kazova inekhanesi, DP döneminde geliştirilmiştir. Müdürlük tarafından İnekhaneye ek tesisler ve binalar inşa edilmiştir. Ayrıca yeni boğa aşım ve bakım durakları yapılmıştır. Vatandaşlar, hayvan sağlığı ve bakımı konusunda bilgilendirilmiştir. Bu bağlamda gazetelerde yazılar ve ilanlar yayınlanmıştır. Hayvancılık faaliyetleri kapsamında fenni arıcılık ve kümes hayvancılığı da desteklenmiştir. Arıcılık ve kümes hayvancılığı yer şekillerinin ve iklimin tarıma imkân vermediği yerlerde vatandaşlar için önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir.

Son söz olarak şunu söyleyebiliriz ki DP'nin iktidar yıllarında Tokat'ta ülke genelindeki siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerle orantılı bir değişim ve gelişim süreci yaşandığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri

1.1.Başbakanlık Fonu

1.1.1 Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı

FK: 30-11-1-0, YN: 154-16-13, 23.05.1942.

FK: 30-11-1-0, YN: 174-6-12, 03.03.1945.

FK: 30-11-1-0, YN: 205-11-1, 25.03.1946.

FK: 30-11-1-0, YN: 183-18-9, 26.03.1946.

FK: 30-11-1-0, YN: 187-40-7, 25.11.1946.

FK: 30-11-1-0, YN: 189-5-2, 21.02.1947.

FK: 30-11-1-0, YN: 192-17-7 /1,2,3,4, 27.06.1947.

FK: 30-11-1-0, YN: 206-20-16, 14.07.1949.

FK: 30-11-1-0, YN: 215-22-4, 30.06.1950.

FK: 30-11-1-0-0 YN:218-39-5/ 1,2,3, 04.10.1950.

FK: 30-11-01-00 YN: 243-7-14/ 1,2,3, 17.02.1954.

FK: 30-11-1-0-0, YN: 248-41-1/2, 28.03.1954.

FK: 30-11-1-0, YN: 246-29-17, 07.05.1954.

FK: 30-11-01-00- YN: 255-2-8, 14.12.1955.

FK: 30-11-1-00, YN: 259-31-8-3, 30.05.1956.

FK: 30-11-1-00, YN: 260-38-11/ 1,2,3, 11.08.1956.

FK: 30-11-1-00, YN: 267-30-2/ 1,2,3, 25.10.1957.

FK: 30-11-1-0, YN: 268-1-2/7, 04.12.1957.

FK: 30-11-1-0-0, YN: 272-29-19/2, 17.10.1958.

FK: 30-11-1-0-0, YN: 273-35-12/2, 24.12.1958.

FK: 30-11-1, YN:275-13-1, 25.05.1959.

FK: 30-11-1-0, YN: 228-41-19.

FK: 30-11-1-0, YN: 248-42-12.

1.1.2 Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü

FK: 490-01-0-0, YN: 11-57-3/4, 28.07.1950.

FK: 030-01-00-00, YN: 41-242-19-3, 08.09.1950.

FK: 030-01-00-00, YN: 41-242-19-13, 28.09.1950.

FK: 030-01-0-0, YN: 44-259-6/3, 20.11.1950.

FK: 030-01-0-0 YN: 67-422-1/ 3,4 07.11.1954.

FK: 030-01-0-0 YN: 67-422-1/2. 07.11.1954.

FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-2/9, 21.05.1955.

FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-18, 21.05.1955.

FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-16, 08.06.1955.

FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-14, 25.08.1955.

FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-8, 06.10.1956.

FK: 030-01-00-00, YN: 113-714-4, 24.11.1956.

FK: 30.01.00.00, YN: 113-714-1/2, 12.02.1957.

FK: 030-01-0-0, YN: 51-310-4/5, 20.03.1957.

FK:30-01-0-0, YN. 52-311-1/2, 27.10.1957.

FK:30-01-0-0, YN. 52-312-1/3, 27.10.1957.

FK:30-1-0-0, YN. 52-311-1/ 2,6 27.10.1957.

FK: 030-01-0-0, YN:52-312-7/59, 29.11.1959.

FK: 030-01-00-00, YN: 118-749-2-6, 14.12.1959.

FK: 030-01-00-00, YN: 118-749-2-2, 09.01.1960.

FK: 030-01-0-0, YN: 52-313-5/2, 10.04.1960.

FK: 030-01-0-0, YN: 51-309-8/4, Belgede tarih belirtilmemiştir.

FK: 030-01-0-0 YN: 51-309-9/ 3,4, Belgede tarih belirtilmemiştir.

FK: 030-01-00-00, YN: 41-242-19-2, Belgede tarih belirtilmemiştir.

1.1.3 Kararlar Daire Başkanlığı

FK: 030-18-1-2, YN: 94-37-11, 06.05.1941.

FK: 030-18-01-02, YN: 107-102-15, 05.03.1945.

FK: 030-18-01-02, YN: 113-26-2, 17.04.1947.

FK: 030-18-01-02, YN: 121-85-11, 01.12.1949.

FK: 030-18-01-02, YN: 124-86-6, 20.11.1950.

FK: 30-18-01-02, YN: 126-60-7, 26.03.1951.

FK: 030-18-01-02, YN: 129-52-18, 02.02.1952.

FK: 030-18-01-02, YN: 128-24-15, 28.03.1952.

FK: 030-18-01-02, YN: 131-10-4, 15.02.1953.

FK: 30-18-1-2, YN: 135-46-8, 14.05.1953.

FK: 30-18-1-2, YN: 132-38-18, 23.05.1953.

FK: 030-18-01-02, YN. 134-114-9, 25.01.1954.

FK: 030-18-01-02, YN: 135.26.3, 10.03.1954.

FK: 030-18-01-02, YN: 135-42-20, 25.04.1954.

FK: 030-18-01-02, YN: 137-101-9, 26.11.1954.

FK: 030-18-01-02, YN: 137-99-3, 27.11.1954.

FK: 030-18-01-02, YN: 138-131-10, 23.03.1955.

FK: 030-18-01-02, YN: 140-82-15, 13.09.1955.

FK: 030-18-01-02, YN: 143-51-6, 18.06.1956.

FK: 30-18-1-2, YN: 144-79-17, 22.09.1956.

FK: 30-18-1-2, YN: 236-43-1, 20.06.1959.

1.1.4 Muamelat Genel Müdürlüğü

FK: 30-10-0-0, YN: 66-441-14, 1944.

FK: 030-10-00-00, YN:65-437-1,2, 13.11.1944.

FK: 30-10-0-0, YN: 14-81-1/45, 10.02.1947.

FK: 30-10-00-00, YN: 77-506-12/30, 29.07.1946.

FK: 30-10-00-00, YN: 77-511-13-3/ 1, 2, 3, 23.05.1950.

FK: 30-10-0-0, YN: 77-511-13/ 1, 2, 3 17.05.1950.

FK: 030-10-0-0, YN:77-513-9/3, 4, 13.07.1950.

FK: 030-10-00-00, YN:77-514-24/ 1, 2, 3, 4, 06.06.1952.

FK: 30-10-0-0 YN: 77-514-24/ 1, 2, 3, 4 12.11.1952.

FK: 30-10-00-00, YN: 5-27-32 /1, 2, 05.11.1953.

1.2.Siyasi Partiler

1.2.1. CHP

FK: 490-1-0-0, YN: 435-1804-1, 23.08.1940.

FK: 490-1-0-0, YN: 435-1804-1/ 65,66, 23.08.1940.

F.K. 490-1-0-0, YN: 284-1141-1/ 25-27. 1 Kanunuevvel (Aralık) 1940.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/249-259.31.05.1941.

F.K. 490-1-0-0, YN: 284-1141-1/1-5. 01.04.1942.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/360-361, 29.12.1942.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-752-1/56, 30.12.1942.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-752-1/56-57-58, 30.12.1942.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/369-376, 29.12.1942.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/336, 11.05.1943.

FK: 490-01-0-0, YN: 597-53-2-1,2,3,4. 04.02.1944.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/234-235-236, 16.02.1944.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/193. 19.03.1944.

FK: 490-1-0-0, YN: 1787-1248-1/28,29, 30, 12.11.1944.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/196-197. 21.02.1945.

FK: 490-01-0-0, YN: 1585-469-2/ 12,13, 16.08.1945.

FK: 490-1-0-0, YN: 1787-1248-1/ 12,13, 29.09.1945.

F.K. 490-1-0-0, YN:714-440-1/36. 30.03.1946.

FK: 490-1-0-0, YN:189-754-1/178-179. 15.5.1946.

FK: 490-1-0-0, YN: 434-1803-3, 17.05.1946.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-22,23, 08.04.1946.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-20,21, 26.4.1946.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-19, 08.05.1946.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-18, 20.09.1946.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/137, 138-142, 17.03.1947.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-14,15, 21.03.1947.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-751-1/17,19. 12.08.1947.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-11,12,17,25, 12.01.1948.

FK: 490-1-0-0, YN:189-754-1/128. 11.03.1948.

F.K. 490-1-0-0, YN:189-754-1/113-114. 22.04.1948.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-10, 03.05.1948.

FK: 490-1-0-0, YN:189-754-1/ 130-131. 07.05.1948.

FK: 490-1-0-0, YN:189-754-1/112-113-114,122-123, 20.05.1948.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-6, 27.09.1948.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-5, 27.10.1948.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-2, 3, 4, 05.11.1948.

FK: 490-1-0-0, YN:189-754-1/108. 08.11.1948.

FK: 490-01-438, YN: 1817-2-1, 14.07.1949.

FK: 490.01.379, YN: 1600.1.36/37, 03.08.1949.

FK: 490-01-322 YN: 1328-3-44/ 43, 24.08.1949.

FK: 490-1-0-0, YN:189-754-1/78-79-80, 02.03.1950.

FK: 490-01-0-0 YN:379- 1600-2/50, 14.03.1950.

FK: 490-01-0-0 YN:379- 1600-2/32-48, 15.03.1950.

FK: 490-1-0-0 YN:189-754-1/64-77, 22.03.1950.

FK: 490-01-0-0 YN:379- 1600-2/28, 09.04.1950.

FK: 490-01-0-0 YN:379- 1600-2/28, 11.04.1950.

FK: 490-01-0-0 YN:379- 1600-2/24, 14.04.1950.

FK: 490-1-0-0, YN: 379-1600-2/3,4, 16.05.1950.

FK: 490-01-0-0, YN: 379-1600-2/ 5, 53, 54, 23.05.1950.

FK: 490-01-0-0 YN:1528-219-1/4-5, 07.07.1950.

FK: 490-1-0-0, YN:189-754-1/59. 13.12.1950.

FK: 490-1-0-0, YN:189-754-1/51,52,53, 25.12.1950.

FK: 490-01-0-0, YN: 189-754-1/41,52,53,54,55,56,57,58,59,60.,13.12.1950-19.12.1950.

FK: 490-01-0-0 YN: 2528-277-1, 16.03.1951.

FK:490-01-0-0, YN: 11-57-3/5.

FK: 490-1-0-0, YN: 277-1110-1/17-20.

FK. 490-1-0-0, YN: 277-1110-1/16-17. Belgenin tarihi belirtilmemiştir

FK: 490-01-0-0 YN: 1528-217-1/455.

FK: 490-01-0-0 YN:11-57-3/11,12,13.

FK: 010-09-00-00, YN:470-1359-3/1,2,3,4,5,6,7.

FK:010-09-00-00, YN:475-1371-4-2,3,4,5,8, 17.10.1958.

FK: 010-09-0-0 YN. 475-1371-4/67,81,100.

FK: 010-09-0-0 YN. 217-673-2/8, 05.09.1959.

FK: 010-09-0-0 YN. 217-673-2/36, 31.01.1960.

FK:010-09-0-0 YN.217-673-2/25, 07.04.1960.

FK: 010-09-0-0 YN: 217-673-2/23,94, 17.04.1960.

FK: 051-0-0, YN: 4-31-25, 16.10.1951.

FK: 14-32-19, YN: 79-12, 03.06.1925.

2. T.C. Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi

YN: 3/2-21, Fihrist N: 839-1, 23.06.1951.

YN: 3/2-5; Fihrist N: 344-316, 01.08.1951.

YN: 3/2-5; Fihrist N: 344-314, 07.09.1951.

YN: 3/3-20, Fihrist N: 1.309-2, 04.04.1952.

YN: 3/3-2, Fihrist N: 997-240, 24.09.1952.

YN: 3/5-27, Fihrist N: 2885-1, 12.06.1954.

YN: 3/5-27, Fihrist N: 2885, 14.06.1954.

YN: 3/7-4, Fihrist N: 3662-1,14.11.1955.

YN: 3/7-4, Fihrist N: 3662, 15.11.1955.

YN: 3/7-4, Fihrist N: 3654, 22.10.1955.

3. Tokat Belediyesi Meclis Tutanakları, 1956,1958,1959.

Resmi Yayınlar

Resmi Gazete

İstatistik umum Müdürlüğü, 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 1, Fasikül 3, Ankara 1929.

İstatistik Genel Direktörlüğü, *20 İlkteşrin 1935 Genel Nüfus Sayımı*, Tokat Vilayeti Mehmet İhsan Basımevi, Ankara, 1937.

İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu, Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibariyle*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu, Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibariyle Nüfus ve Yüzey Ölçü*, 20 İlkteşrin 1940 Nüfus Sayımı.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *Sanayii İstatistikleri*, Yayın Nu: 237, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul, 1945.

İstatistik Umum Müdürlüğü, Milli Eğitim İstatistikleri 1944-1945, Yayın Nu: 273, Ankara, 1947.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *1949-1950 Milli Eğitim, Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri*, Yayın Nu.336, Ankara, 1952.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı*, Yayın No: 410, İstanbul, 1961.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı*, Yayın Nu: 399, İstanbul, 1961.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı*, Yayın No: 452, İstanbul, 1961.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *Küçük İstatistik Yıllığı 1949*, Yay. Nu: 313, Ankara.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *Küçük İstatistik Yıllığı 1951*, Yayın Nu: 343, İstanbul, 1952.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı 1951*, C.19, Yayın Nu.332.

İstatistik Umum Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı 1952*, C.20, Yayın Nu. 342.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı 1953*, C.21, Yayın Nu: 360.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı 1959*, Yayın No: 380.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *İstatistik Yıllığı 1960-1962*, Yayın Nu: 460.

İstatistik Umum Müdürlüğü, *1946-1954 Zirai Bünye ve İstihsal*, Yayın Nu: 363, Ankara, 1955.

İstatistik Umum Müdürlüğü, *1954-1958 Zirai Bünye ve İstihsal*, Yayın Nu. 387, Ankara, 1959.

İstatistik Umum Müdürlüğü, *1958- 1960 Zirai Bünye ve İstihsal*, Yayın Nu. 321, Ankara, 1962.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Ulaşım İstatistikleri*, Yayın No: 618, Ankara, 1970.

Demokrat Parti Tüzük ve Programı, Doğu Matbaası, Ankara, 1949.

Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Programı, Örnek Matbaası, Ankara, 1956

Milli Eğitim Bakanlığı, *İnönü'nün Söylev ve Demeçleri*, C.1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1946.

Tokat Valiliği, *Cumhuriyet'in 50. Yılında Tokat 1973 İl Yıllığı*, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1973.

Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü, *Tokat İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim*, Ofset 2000 Matbaacılık, Tokat, 1998.

Tüsiad, Türkiye'nin Fırsat Penceresi (Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri), Nu. Tüsiad-T/99-1-251. İstanbul, 1999.

Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği, *Tokat: Zamana Kök Salan Kent*, İstanbul, 2010

HP Ana Nizamnamesi ve Programı.

TBMM Milletvekilleri Albümü.

TBMM Tutanak Dergisi (Zabıt Cerideleri)

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:7, C.20.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:7, C.23.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 1, C.4.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:11, C.1, C.9.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 9, C.1, C.9, C.13, C.21, C.22.

TBMM, Tutanak Dergisi, Dönem:10, C.2.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:4, C.29.

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet, 1945, 1946

Ekekon, 1948

Demokrat Artova, 1954, 1955, 1956

Demokrat Zile, 1955,1956

Genç Bora, 1959,1960

Genç Demokrat, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958

Gerçek Demokrat, 1953, 1954, 1955

Halk Sesi,1953, 1954, 1955, 1957, 1958

Hürsöz, 1955, 195

Kuzey Geçitte Teknik Ziraat, 1955

On Dört Mayıs, 1950

Şafak, Demokrat Şafak, 1957, 1958, 1959, 1960

Tokat Gazetesi, 1941

Tokat, 1950, 1957, 1958, 1959, 1960

Tokat Sesi, 1950, 1951,1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960

Tokat Postası, 1951, 1952, 1953, 1954

Turhal, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960

Vatan, 1945, 1946

Yeni Erbaa, 1954, 1955, 1956, 1957, 1960

Yeni Konya, 1954

Yeni Tokat Dergisi, 1933, 1934, 1935, 1936

Yeşil Tokat, 1949

Yeşilirmak 1938, 1939

Yeşilirmak (İstanbul), 1954

Zile, 1954, 1955

Zümrüt Reşadiye, 1960

Sabah, 2018

Kitaplar

ACUNSAI, Ferit, *Gerçeklerin Diliyle Tokat*, Tanin Basımevi, İstanbul,1947.

AHMAD, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)*, Ahmet Fethi (çev.), Hil Yayınevi, İstanbul, 1996.

AKAR, Hasan, *Cumhuriyet Döneminde Tokat Valileri*, Berikan Yayınevi, Tokat, 2018.

AKBABA, Toper, *DP ve 27 Mayıs Dönemi Türk Eğitimi*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1998.

AKBULUT, Dursun Ali, “Çok Partili Döneme Geçiş Denemeleri ve İnkılabı Tepkiler”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C.2, AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2004.

AKYÜZ, Yahya *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No.149, 2. Baskı, Ankara, 1985.

ASARKAYA, Halis Turgut *Ulusal Savaş'ta Tokat*, Tokat Basımevi, 1936.

BAŞGİL, Ali Fuat, *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, M. Ali Sebük, İ.Hakkı Akın (çev.),Yağmur Yayınevi, İstanbul, 1966.

BİLA, Hikmet, *Sosyal Demokrat Süreç İçinde CHP ve Sonrası*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1987.

BİRİNCİ, Ali, *Tarihin Gölgesinde Meşahir-i Meçhulden Birkaç Zat*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2001, 1.Baskı.

- BORATAV, Korkut *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*, 3. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1987.
- CENİK, Salih *Birinci Mecliste Tokat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005.
- CHP, *Dördüncü Büyük Kurultayı Bildiri Kitabı*, CHP Yayınları, Ankara, 1935.
- CHP, *İl Kongreleri Tutanakları*, Ankara, 1936.
- CHP, *On Beşinci Yıl Kitabı*, CHP Neşriyatı Ankara, 1938.
- CHP, *Cumhuriyet'in On Beşinci Yılında Tokat*, CHP Yayınları, Yeşilirmak Basımevi, Tokat, 1938.
- ÇAVDAR, Tefik *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den günümüze*, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2004.
- ÇUFALI, Mustafa *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş Dönemi (1945-1950)*, Babil Yayıncılık, Ankara, 2004.
- ÇUFALI, Mustafa *Türk Parlamento Tarihi, TBMM Z.C, Dönem 8, C. 3*, Ankara, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012.
- DEMİREL, Ahmet *Tek Partinin İktidarı Türkiye'de Seçimler ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- DUMAN, Selçuk, *Bir Modernleşme Aracı Olarak Tokat Halkevi*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011.
- EKİNCİKLİ, Mustafa, *İnönü-Bayar Dönemleri Türk Dış Siyaseti*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2002.
- ERASLAN, Cezmi, "Atatürk'ten Sonra Türkiye'nin İç Politikası", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C.2, AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2004.
- EROĞLU, Hamza, *Türk Devrim Tarihi*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Ankara, 1977.
- EROĞUL, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Yayınevi, Ankara, 1998.
- GOLOĞLU, Mahmut, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV, 1946-1950 Demokrasiye Geçiş*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013.

- GÜLCAN, Yılmaz, *Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1946)*, Alfa Yay., İstanbul, 2001.
- GÜRDERE, Metin *20.Yüzyılda Tokat Bir Şehrin ve İnsanların Hikayesi Seçimler ve Siyaset*, Es-Form Ofset, Sivas, 2017.
- GÜRKAN, Ahmet, *Mebusluğum BMM de İki Devre*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1960.
- KABASAKAL, Mehmet, *Türkiye’de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1991.
- KARPAT, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi*, Afa Yayınları, İstanbul 1996.
- KOÇAK, Cemil, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları, (1945-1950) İkinci Parti, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.*
- NEZİROĞLU, İrfan, YILMAZ, Tuncer, *Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, TBMM Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2013.
- OKYAR, Ali Fethi, *Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu, Nasıl Feshedildi?*, İsis Yayınevi, İstanbul, 1987.
- ÖZÇETİN, Burak, DEMİRCİ, Sibel “Hürriyet Partisi”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Liberalizm*, Tanıl Bora, Murat Güntekingil, (drl.) C.7, İletişim Yay. İstanbul, 3. Baskı, 2018.
- ÖZER, İsmail, *Türkiye Şehir Tarihi Araştırmaları: Tokat (1923-1950)*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2016.
- ÖZER, Sevilay, *Demokrat Parti’nin Köy ve Köylü Politikaları(1946-1960)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2013.
- ÖZÜÇETİN, Yaşar, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009.
- SAYDAM, Abdullah, *Kırım ve Kafkas Göçleri(1856-1876)* , Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2010.
- ŞAŞMAZ, Musa, *Türkiye’nin İdari Taksimatı 1920-2013*, C.XIV, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- TAKIM, Abdullah, *DP Ekonomisi Ekonomik Kalkınma ve Dış Finansman*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2011.

- TEZİÇ, Erdoğan, *100 Soruda Siyasi Partiler*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1976.
- TİMUR, Taner, *Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- TUNCER, Erol, *1946 Seçimleri*, TESAV (Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı) Yayınları, Ankara, 2008.
- TUNCER, Erol, *1950 Seçimleri*, TESAV Yayınları, Ankara, 2010.
- TUNÇAY, Mete, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.
- TÜRKMEN, İsmet, *Doğu Kalkınması 1923-1946, Doğu İllerini Kalkındırmaya Yönelik Kamu Harcamaları ve Yatırımlar*, Kömen Yayınları, Konya, 2013.
- UZMAN, Nasrullah *Türkiye'nin Mülteci ve Muhacir Politikaları (1923-1947)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018.
- YALÇIN, E. Semih, TURAN, Mustafa, EKİNCİKLİ, Mustafa, AKSOY, İlhan, GEDİKLİ, Şarika, *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004.
- YALMAN, Ahmet Emin *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, C.4, Rey Yayınları, İstanbul 1970.
- YEŞİL, Ahmet, *Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- YEŞİL, Ahmet, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, Cedid Neşriyat, Ankara, 2002.
- ZÜRCHER, Erik Jan, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, Gül Çağalı Güven (çev.), Bağlam Yayınları, İstanbul, 1992.

Makaleler

- AÇIKEL, Ali, MERCAN, Mehmet, “Niksar Kazasının İdari Durumu ve Nüfus Yapısının Dini ve Etnik Açından Analizi(1880-1916)”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.19, S.2, Ankara, 2002, ss. 235-257.
- AÇIKEL, Ali , “Tanzimat Döneminde Tokat Kazasının İdari ve Nüfus Yapısındaki Değişiklikler (1839-1880)”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.27, S.2, Aralık 2003, ss. 253-265.

- Ali AÇIKEL, “Tokat Sancağının İdari Durumu ve Nüfus Yapısı (1880-1907)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.2, Elâzığ, 2004, ss. 331-359.
- AVŞAR, B. Zakir, EMRE KAYA, Elif , “Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi: Milli Kalkınma Partisi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.13, S.2, Sivas, 2012.
- BENHÜR, Çağatay, “14 Mayıs Genel Seçimlerinde CHP ve DP’nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları”, *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Nu.17, 2007.
- BOZBEYOĞLU, Tamer, “1927 Sayımının Türkiye’de Ulus Devler İnşasındaki Yeri”, *Nüfus Bilim Dergisi*, C.26, 2004.
- ÇAKIR, Ömer, “Gazi’li Şairler Hakkında Bir Araştırma” *Gazi Türkiyat Enstitüsü Dergisi*, C.1,S.9,Y.2011.
- ÇAKMAK, Diren “Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: HP 1955-1958”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, C.2, S.3, Kış, 2008.
- DUMAN, Doğan, SUN İPEKŞEN, Serçin, “Türkiye’de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002)”, *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish* Vol. 8/7, Summer 2013, Ankara.
- ERKEN, Ali, “DP Dönemi Türkiye- Yugoslavya İlişkileri ve Serbest Göç Mutabakatı”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C.7, S.2, s.s. 937-954.
- GÖKDAĞ, Bilgehan Atsız, “Doğu Karadeniz’de Konuşulan Diller ve Türkçe İle Etkileşimleri”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Güz 2011, S.31.
- İNANÇ, Muhammed Enes, UYSAL, Oğun , “Farklı Irklardan Tekelerde Başlıca Spermatolojik Parametreler” *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Bilimlileri Enstitüsü Dergisi*, C. 2, S.1, 2014, ss. 13-19.
- KAPLAN, Leyla, “ Milli Mücadele Döneminde Tokat”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 12, S. 35, Aralık 1996.
- OLGUN, Kenan, “Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.27, S.79, 2011.
- PINAR, Mehmet, “1950-1951 Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göçler ve DP’nin Göçmen Politikası”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Temmuz 2014, S.89,s.s.61-93.

ÖZBUDUN, Ergun, “Seçim sistemleri ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.44, S.1, Ankara, 1995.

ÖCAL, Yaşar, “XIX. Yüzyıl Seyahatnamelerinde Yozgat ve Çevresi”, *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Akademik Bakış Dergisi*, S.51, Eylül- Ekim 2015.

TANGÜLÜ, Zafer, “DP Dönemi Eğitim Politikaları”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar 2012, C.10, S.2, s. 396-397.

TUNÇ, Bilal, “Milletvekili Genel Seçimlerinde DP’nin Kocaeli’ndeki Seçim Faaliyetleri (1950-1957)”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi (İTOBİAD)*, C.7, S.2018/1.

TUNÇAY, Mete “CHF’nin 1927 Kurultayının Öncesinde Toplanan İl Kongreleri”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) Dergisi*, C. 36, S.1.

TURAN, Mustafa, “Cumhuriyet Döneminde İki Deneme: Siyasi Müsteşarlıklar ve Müstakil Grup”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, s.2, Mayıs 1999.

TÜRK, Hikmet Sami, “Türk Seçim Sisteminde Oy Hakkı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.26, S.3, Ankara, 1969.

UZUN, Hakan, “Tek Parti Döneminde Yapılan CHP Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)*, C. 9, S. 20-21, 2010/ Bahar-Güz.

ÜZEN, İsmet, “Cumhuriyet Döneminde Tokat’ın Maruz Kaldığı Seller(1934-1949)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.11, S.2, Aralık, 2010.

YILDIRMAZ, Sinan, “1950 Seçimleri ve Propaganda”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları: T.C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dergisi*, S.6, 3/2004.

YURTOĞLU, Nadir, “Haberleşme Sektörünün Önemli Bir Teşekkülü: Milli Mücadele Döneminden 1960 Yılına Türkiye’de Posta, Telgraf ve Telefon (PTT) Teşkilatı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.32, S.93, Ankara, 2016.

YURTOĞLU, Nadir, “DP Döneminde Türkiye’de Orman Politikaları (1950-1960)”, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.4, S.2, Y.2014.

VARLIK, M. Bülent, “Ülker Niksar Halkevi Kültür Dergisi”, *Kebikeç*, Y.7, S.14, Ankara, 2002.

VARLIK, M.Bülent, “Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemlerinde Vilayet Gazeteleri (1919-1970)”, *Kebikeç*, Y.20,S.39,Ankara, 2015.

Ansiklopedi Maddeleri

Yurt Ansiklopedisi, *Türkiye İl İl Dünü Bugünü Yarını*, C.10, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1981-1984.

AK, Bilal “Türkiye Cumhuriyeti’nde Sağlık İşleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.17, 2002, Ankara, s.s., 725-781.

KAHRAMAN, Kemal, “Johannes Heindrik Kramers”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.26, Ankara, 2002.

EYİCE, Semavi, “Ali Paşa Camii” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.2, İstanbul, 1949.

ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa, “Meydan Camii”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.29,Ankara, 2004.

Bildiriler

ADA, Sefer, “Türkiye’de Yetişkin Eğitimi”, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu 07-09 Aralık 2005*, C.1, AKDITYK, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2010.

AYDIN, Atilla, “ Harf İnkılabı Sonrası Tokat’ta Açılan Millet Mektepleri ve Faaliyetleri”, *01-03 Kasım 2012 Tokat Sempozyumu Bildirileri*, C.3, Tokat, 2013.

ÇETİN, İsmet, “Göç ve Aşık Şiiri: Tokat Örneği”, *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Bildiriler*, C.I., Tokat Valiliği İl Özel İdaresi, Özyurt Matbaası, Tokat, 2013.

ÇOLAK, Mustafa, KARCI, Betül, “DP Döneminde Tokat’ta Basın Hayatı”, *Uluslararası Geçmişten Günümüze Tokat’ta İlmi ve Kültürel Hayat Sempozyumu Bildirileri*, C.2, Tokat, 2018.

DEMİR, Alparslan, “XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Tokat Şehrinde Göçmenler”, *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Bildiriler*, C.I., Tokat Valiliği İl Özel İdaresi, Özyurt Matbaası, Tokat, 2013.

ŞAHİN, Cemalettin, “İstanbul’da Tokatlılar; Bir İç Göç Üzerine Gözlemler”, *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Bildiriler*, C.II., Tokat Valiliği İl Özel İdaresi, Özyurt Matbaası, Tokat, 2013.

TAŞBAŞ, Erdal, “XIX. Yüzyılda Tokat’ta Göçmen İskânı ve Göçmen Sevkinde Şehrin Önemi”, *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Bildiriler*, C.I., Tokat Valiliği İl Özel İdaresi, Özyurt Matbaası, Tokat, 2013.

TEKİNSOY, Betül, “Cumhuriyet Dönemi Erbaa’da Halk Eğitimi Denemesi: 4-K Teşkilatı”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu 25-26 Eylül 2014 Bildiri Kitabı*, C.1, Tokat, 2015.

TÜRKMEN, İsmet, “TBMM Zabıt Cerideleri Işığında Köy Enstitülerinin Kapatılış Sürecine Dair Bir Değerlendirme”, *Kuruluşunun 70. Yılında Bir Toplum Değişim Projesi Olarak Köy Enstitüleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Çapa Matbaacılık, İstanbul, 2010.

YÜRÜDÜR, Eren, KOÇ, Hakan, SÖNMEZ, Ömer Faruk, “Tokat İlinde Yaşanan Son Dönem İç Göçlerin Yönü ve Boyutu”, *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Bildiriler*, C.II., Tokat Valiliği İl Özel İdaresi, Özyurt Matbaası, Tokat, 2013.

Tezler

1. Yüksek Lisans Tezleri

AKTAŞ, Esat, *XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Tokat Sancağı*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2009.

AKYÜZ, Özlem, *Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Geçmişten Günümüze Tokat*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.

ATAYAKUL, Fatma Alev, *Türkiye’de DP Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

GÖK, Mesut, *Turhal (Tokat) İlçesinde Nüfus ve Yerleşme*, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük, 2015.

KILIÇ, Emre, *DP Dönemi Milli Eğitim Politikası*, , Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2008.

SINGİL, Salih, *İkinci Dönem Tokat Milletvekilleri ve Meclis'teki Faaliyetleri*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2010.

2. Doktora Tezleri

TEKİN, Gürkan, *Sıhhiye ve Muavenet-ı İçtimaiye Vekâletinden Sağlık Bakanlığına*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihî Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2011.

TOPÇU, İlyas, *1946-1960 Yılları Arası Kars'ta Siyasi ve Sosyal Hayat*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kars, 2014.

İnternet Kaynakları

TÜİK Milletvekili Seçimleri 1946:

<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> , erişim tarihi 10.09.2019.

1950 Milletvekili Seçim Sonuçları:

<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Tokat.pdf>. Erişim tarihi: 14.11.2018.

1954 Milletvekili Seçim Sonuçları:

<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Turkiye.pdf> Erişim Tarihi: 04.02.2019.

1957 Milletvekili Seçim Sonuçları:

<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Tokat.pdf>, Erişim Tarihi 26.12.2018.

1959 Muhtar Seçimleri Hakkında: Resmi Gazete, Nu.10.066, 25.11.1958, Salı, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10066.pdf> Erişim Tarihi 22.02.2019

TBMM Mazbatalar Ahmet Gürkan:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/S_M_1900_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

Ahmet Gürkan'ın TBMM'de verdiği teklif ve dilekçeler:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=AHMET%20G%20RKAN&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=30&v_kullanici_id=14234443&v_gelecek_sayfa=1, erişim tarihi 28.02.2019

TBMM Mazbatalar Fevzi Çubuk:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1899_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

TBMM Mazbatalar Sıtkı Atanç:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/SM_1901_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

TBMM Mazbatalar Ömer Hamdi Koyutürk:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/SM_1901_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

Hamdi Koyutürk'ün Bayındırlık işleri ile ilgili sözlü sorusu:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=41:42&v_Meclis=1&v_donem=9&v_yasama_yili=&v_cilt=13&v_birlesim=035, erişim tarihi 26.02.2019.

TBMM Mazbatalar M. Haluk Ökeren:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1902_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

Haluk Ökeren'in verdiği teklif ve dilekçeler:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=243&sayfa_no_son=244&sayfa_no=244&v_Meclis=1&v_donem=9&v_yasama_yili=&v_cilt=1&v_birlesim=012, erişim tarihi 27.02.2019.

TBMM Mazbatalar Mustafa Özdemir:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1904_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

TBMM Mazbatalar Muzaffer Önal:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1903_1_9.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

TBMM Mazbatalar İhsan Rüştü Baç:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2170_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

İhsan Rüştü Baç'ın teklif ve dilekçeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=%20HSAN%20BA%20&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=5&v_kullanici_id=14235112&v_gelecek_sayfa=1, erişim tarihi 01.03.2019

TBMM Mazbatalar Mehmet Hulusi Bozbeyoğlu:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2171_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

Hulusi Bozbeyoğlu'nun Teklif ve Dilekçeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=HULUS%20%20BOZBEYO%20LU&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=23&v_kullanici_id=14235132&v_gelecek_sayfa=1, Erişim Tarihi 01.03.2019.

TBMM Mazbatalar Hasan Kangal:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2174_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

Hasan Kangal Teklif ve Dilekçeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=1009:1011&v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=17&v_birlesim=048, erişim tarihi 01.03.2019.

TBMM Mazbatalar Mehmet Şahin:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_2176_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

TBMM Mazbatalar Y.Selahattin Gülüt:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2172_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

Y. Selahattin Gülüt'ün Teklif ve Dilekçeleri

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=SELAHATT%20N%20G%20L%20T&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bitarih=&v_kayit_sayisi=4&v_kullanici_id=14236337&v_gelecek_sayfa=1, erişim tarihi 01.03.2019.

TBMM Mazbatalar Osman Hacıbaloğlu:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2173_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019

Osman Hacıbaloğlu'nun Teklif ve Dilekçeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=OSMAN%20HACIBALO%20LU&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=2&v_kullanici_id=14236404&v_gelecek_sayfa=1, erişim tarihi 01.03.2019.

TBMM Mazbatalar Ömer Sunar :

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_2175_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

Ömer Sunar Teklif ve Dilekçeleri :

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=%20OMER%20SUNAR&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=8&v_kullanici_id=14236434&v_gelecek_sayfa=1, Erişim Tarihi 01.03.2019.

TBMM Mazbatalar Yusuf İzzettin Ulusoy:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2177_1_10.pdf, erişim tarihi 25.02.2019.

TBMM Mazbatalar Faruk Ayanoğlu:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2473_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

Faruk Ayanoğlu Teklif ve Dilekçeler:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=11&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=FARUK%20AYANO%20LU&v_sb=TOKAT&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=19&v_kullanici_id=14241360&v_gelecek_sayfa=1, Erişim Tarihi: 03.03.2019.

TBMM Mazbatalar Ahmet Keramettin Gençler:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2475_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

TBMM Mazbatalar Şahap Kitapçı:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2477_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019

Şahap Kitapçı'nın Teklif ve Dilekçeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=11&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=%20AHAP%20K%20TAP%20I&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=51&v_kullanici_id=14246466&v_gelecek_sayfa=1, Erişim Tarihi, 04.03.2019.

TBMM Mazbatalar, Sıtkı Eken:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2474_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

TBMM Mazbatalar, Ahmet İspirli:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2476_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019

TBMM Mazbatalar: Ahmet İspirli:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/SM_1512_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

TBMM Mazbatalar: Reşit Önder:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_1513_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

TBMM Mazbatalar: Rıza Ulusoy:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2479_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

TBMM Mazbatalar Bekir Şeyhoğlu:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2478_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

Bekir Şeyhoğlu Teklif ve Dilekçeler:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_Meclis=1&v_donem=11&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=BEK%20R%20%20EYHO%20LU&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=5&v_kullanici_id=14247039&v_gelecek_sayfa=1, erişim tarihi 26.02.2019

TBMM Mazbatalar Ahmet Daniş Yurdakul:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2480_1_11.pdf, erişim tarihi 26.02.2019.

Gaziosmanpaşa Lisesi Tarihçesi:

<http://goplisesi.meb.k12.tr/mebYN:iysYN:dosyalar/60/01/964374/dosyalar/2017YN:12/19090732YN:1884-Tarihce.pdf?CHK=72f91b7c2273529c1d606f8381e201f7>, Erişim tarihi: 12.06.2019.

Antimuan madeni hakkında:

<http://www.mta.gov.tr/v3.0/bilgi-merkezi/antimuan>, Erişim Tarihi, 20.08.2019.

Hayvanlarda Sıfat Mevsimi Hakkında:

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c026/b112/tbmm020261120074.pdf/>

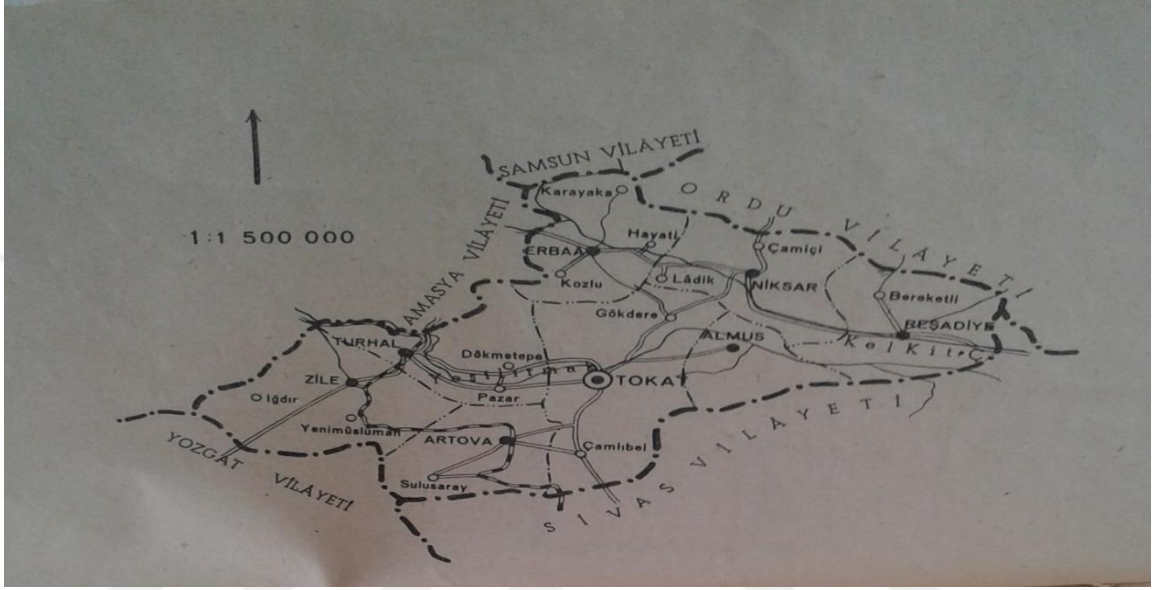
Zile Belediyesi Eski Başkanlar Albümü:

<http://web.zile.bel.tr/baskan/eski-baskanlar>, Erişim tarihi 21.01.2019.

EKLER

Ek-1. Haritalar:

Ek-1.1. Harita Genel Müdürlüğü ve İller İdaresi Genel Müdürlüğü Tarafından Hazırlanan Tokat Haritası

Ek-1.2. 09.06.1951'de Erbaa'da Meydana Gelen Sel ve Doludan Zarar Gören Yerleri Gösterir Harita

Ek-2: Arşiv Belgeleri

Ek-2.1. DP Tokat İl Teşkilatının Kurulduğuna İlişkin Telgraf

5853
TELEGRAF

I II
9 - 1946

C H P GENEL SEKRETERLİĞİ ANKARA

2 - F - B - 11/20

Adı Soyadı	No.	Yerleşim	Telefon No	OKTA MERKEZ	ALAN NO	ŞİFRA

==++ 458- TOKAT 62 47 2/4 18 =

45376

DEMOKRAT PARTİ İL VE İLCE İDARE KURULLARI BUGÜN

TEŞEKKUL ETMİŞTİR İL İDARE KURULU BAŞKANLIĞINA MALUL SUBAY

TRABZONLU FEYZİ CUBUKCU İLCE KURULU BAŞKANLIĞINA ESKİ

TOKAT MİLLET VEKİLİ SELANIKLI SITKI ATANC. GETİRİLMİŞLERDİR

ARZ = C H P İL İDARE KURULU BAŞK MUSTAFA LATİF OĞLU =++++

Mef. 45376

Ek-2.2. DP Yöneticilerinin 1947 yılında Tokat'ı Ziyaret Ettiklerine Dair CHP İl İdaresinin Raporu

Cumhuriyet Halk Partisi

TOKAT

Vilâyet İdare Heyeti

SAYI

789

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P. Genel Sekreterliğine

3/5/948

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİ		
İFA	-8.5.1948	EKİ
No. 81871		

*Bilgi alındı
S.B.İ.
D.K.S.*

Demokrat parti genel başkanı Celal Bayar, yanlıda Milletvekilleri Adnan Menderes, Kemal Özçoban, İhsan Şerif Özgen olduğu halde 1 Mayıs 948 Cumartesi günü saat 23/45 de Erbaa tarihiyle Tokata gelmişler ve Tokat Palas otelinin lokantasında 30-40 kişilil karışık bir sofrada yemek yedikten sonra geceyi otelde geçirmişlerdir. Pazar günü saat 10/30 da yaya olarak otelden Cumhuriyet meydanlığındaki Gülüstün kenvesine gelen Bayar ve arkadaşlarını, bazıları şahsını görmek, bazıları ne söyleyeceğini işitmek ve en çok kısmı da galabelige uymuş olmak için 100 - 150 kişi takip etmiş ve beraberce kenveye girmişlerdir.

Hazırlanan kürsüye çıkarılan Bayar, sözleri arasında önümüzdeki kısmi seçimlere temas ederek Meclise teklif ettikleri seçim kanunu tasarılarında hakimlerin intihap encümenlerine başkan seçilmesi kabul edilmediği takdirde seçimlere katılmıyacaklarını anlattıktan sonra halkımızın çok itaatli ve faziletli olduğunu ancak hükümetin aynı suretle mukabelede bulunmadığını ve kendilerinin bir gün mutlak iktidara geleceklarini, o vakit her şeyin düzleceğini söylemiştir.

Aşağı yukarı aynı konulara temas eden Adnan Menderes, harici her hangi bir tehlike karşısında müttahid bulunduğumuzu konuşmasına ilave etmiştir.

Kahveden çıktıktan sonra demokrat parti binasına giden Bayar ve arkadaşları bir müddet burada kaldıktan sonra saat 14 de otomobillerle zilaya müteveccihen hareket etmişlerdir.

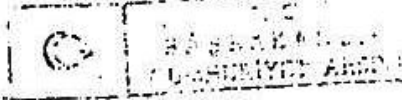
Burada bıraktıkları itibesden halkia, gördükleri durumdun de kendilerinin memnun olmadıklarına kuvvetle kani bulunduğumuzu saygılarımla arz ederim.

CHP İl Başkanı

Ek-2.3. Seçim Sonuçlarına İlişkin Arşiv Belgeleri

Ek-2.3.1. 14 Mayıs 1950 Seçimlerinde Tokat'tan milletvekili seçilenlerin isimlerinin yer aldığı arşiv belgesi

T.C.
T O K A T
İL SEÇİM KURULU BAŞKANLIĞI
SAYI
139

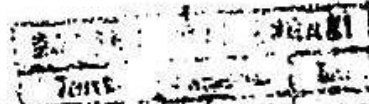
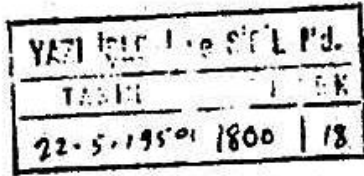
Başbakanlık Yüce Katına

Ankara

İlimiz Millet vekilliğine seçilen Nuri Tur-
gut Topçuoğlu, Namık Koyutürk, Muzaffer Önalp, Haluk
Okeren, Sıtkı Atanç, Mustafa Özgenir, Fevzi Çubuk, Ah-
met Gürkan ve Zihni Betil ki dokuz millet vekiline
Ait ikişer nüsha tutanağın 5545 sayılı millet vekil-
leri seçimi kanununun 117 nci maddesi gereğince ilçe-
olarak sunulduğunu arz olunur. 17/5/1950

İl seçim kurulu Başkanı
Hukuk yargıci
Şefik Öz

y. i. Mad.
22.5.1950

18

22.5.1950 4/3584 18

Ek-2.3.2. 02 Mayıs 1954 Seçimlerinde Tokat'tan milletvekili seçilenlerin isimlerinin yer aldığı arşiv belgesi

T.C.
T O K A T
İL SEÇİM KURULU
Başkanlığı

Sayı: 109

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Baş Vekâlet yüksek makamına

Ankara

2/Mayıs/1954 tarihinde yapılan millet Vekilleri seçiminde İlimiz Millet Vekilliğine seçilen İhsan Bağ, Osman Hacıbaloğlu, Hulusi Boz beyoğlu, Yusuf Ulusoy, Hasan Kangal, Ahmet Gürkan Ömer Sunar, Mehmet Şahin, Selâhattin gülüt'e ait seçilenlere mahsus tutanaktan birer örnek 5545 sayılı kanunun II7 inci maddesi gereğince sunulduğu arz olunur. 5/5/954

ya. u. ulu. / 7-5-1954 / at.

Başkan

- 2 -

030	10			78	516	1
-----	----	--	--	----	-----	---

8.5.954	1268	9	7-5-1055	2761	9
---------	------	---	----------	------	---

Ek-2.3.3. 27 Ekim 1957 Seçimlerinde Tokat'tan milletvekili seçilenler ve aldıkları oy miktarlarını gösteren gazete nüshası

Sahibi
Cemalettin
PEKER

Bu Sayıda
Yazı İşleri Md.
F. Güneşen

İDAREHANE:
Gazi Osman Paşa
Bulvarı No: 3
TOKAT

Devlet Nüshası

HALK SESİ

Sindilik Haftaga Üç Defa, Salı, Perşembe, Cumartesi Günleri Çıkar

SIYASİ HALK GAZETESİ

Cumartesi
2/Kasım/1957
Yıl: 3
Sayı: 257

Fiatı 10 kr.
Telefon: 98

Dirai ve Bası
ÖZBİLİK
MATBAASI
TOKAT

Vilâyetimizdeki Millet Vekili Seçimlerinin Kat'i Neticeleri

C.H.P. 5579 oy farkla seçimi kazandı

Millet Vekili seçimlerinin tasnifi bitmiştir. Dün İl Seçim Kurulu Başkanlığına müracaat ederek Partilerin aldıkları oy miktarlarını bildiren listeyi vatandaşlarımıza bildiriyoruz

C. H. P.		D. P.	
İSİM VE SOYADI	ALDIKLARI OY MİKTARI	İSİM VE SOYADI	ALDIKLARI OY MİKTARI
Faruk Ayanoğlu	73288	Ihsan Bağ	67709
Rıza Ulusoy	72787	Yusuf Ulusoy	67217
Sitki Eken	72782	Ömer Sunar	67439
Keremettin Gençler	72851	Osman Hacibaloğlu	67416
Ahmet İspirli	72860	Mehmet Şahin	67334
Şahap Kıpacı	73030	Refet Sezen	67309
Mustafa Latifoğlu	72736	Servet Sür-nök	67253
Reşit Önder	73518	Mehmet Kazova	67368
Bekir Şeyhoğlu	72999	Mesrur Güneç	67333
Daniş Yurdakul	72713	Alişan Diktaş	67318
HÜR. P.		C.M.P.	
Selehattin Tokar	2973	Osman Aksay	6725
Gazanfer Atanç	2890	Cemal Aksu	6502
Dursun Demirpolat	2935	Murat Zihni Çamsoy	6480
Lâmi Görker	3043	Metin Çerkeş	6503
Selehattin Peri	2971	İbrahim Needet Dilmen	6518
Osman Ünsal	2949	Cemalettin Doğan	6508
Cemil Yoğurtçuoğlu	3006	Zihni Gözener	5588
Hamdi Yoğurtçuoğlu	2960	M. Rüştü Kiper	6474
Mahmut Yurdakök	2931	Nihat Sokullu	6474
Mir'at Algaç	2958	M. Orhan Yıldız	6474

AZİZ HEMŞEHRİLERİMİZE

Milletvekili Seçiminde kıymetli Hemşehrilerimizin bizlere karşı gösterdikleri yakın tevccühe, teşekkürlerimize vakit müsait olmadıgından aziz hemşehrilerimizin bizlere tevdi ettikleri şerefli vazifeye başlamak için Ankara'ya hareket zaruriyetinde bulunduğumuz zaman sizlere karşı şükran borcumuzu gazeteniz vasıtasıyla iğfaya mecbur kaldığımızı üzüntü ile arz ederken, sizlerden aldığımız kuvvetle Tokat'ın emrinde ve hizmetinde olduğumuzu ifade etmeyi büyük bir vazife saymaktayız. Sonsuz hürmetlerimizle.

C. H. P.
Tokat Milletvekilleri

Özür Dileriz

256 meci sayımızda çıkan «Cumhuriyetin 34 üncü yıl dönümü» başlıklı yazının üçüncü sütunundaki «kutlulandı» kelimesi yanlışlıkla «karşılındı» olarak dizilmiştir. Düzeltir özür dileriz.

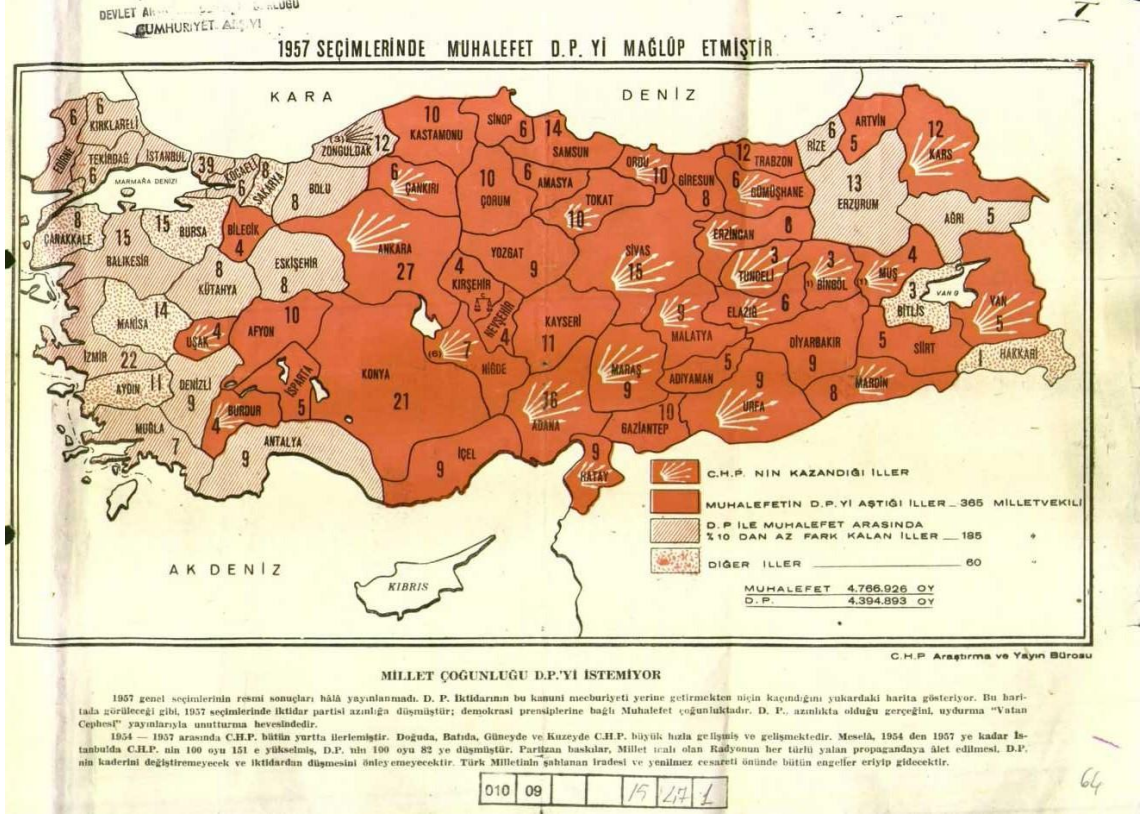
Benden:

NASHAT

«Berbat Süleyman ithaf»

Bana benden
her ne ol
Başım rahat b
dilim dur

Ek-2.3.4. 27 Ekim 1957 Seçimlerinde Siyasi Partilerin Ülke Geneline Kazandığı İller Haritası

Ek-2.4. Almus'ta İlçe Teşkilatının Kurulduğuna Dair Vali Fazıl Kaftanoğlu'nun Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a Gönderdiği Telgraf

I. C.
P. T. T. İ. U. M.

Devlet telgraf muhaberatından
dolayı mesuliyet kabul etmez.

23

TELGRAF

(Örnek : İHA.)

Adres : 51302
SAYIN CELAL BAYAR CUMHUR REİSİ
ANKARA

Y. O. L.
T. T. İ. U. M.
12 12 1934

Sıra No.	İlk merkez	No.	KELİME	VERİLDİĞİ		RESMİ HUSUSİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
				Tarih	Saat			Tarih	Saat	
	TOKAT	746	32	11	1700	SURETTİR		12	1200	ÖZCAN

YENİ TESKİLE DİLEN ALMUS KAZASININ BUGÜN HİZMETE ACILMASI MÜNASEBETİLE
BUTUN ALMUSLULARIN İZHAR ETTİKLERİ MINNET VE SUKRANLARINI SAYGILE ARZ EDER
ELLERİNİZİ OPERİZ TOKAT VALİSİ KAFTAĞLU

CUMHURBAŞKANLIĞI
CELAL BAYAR ARŞİVİ
Yer No : 3/5-27
Desimal No :
Dosya No :
Fihrist No : 2885-1

**Ek-2.5. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Almus'ta İlçe Teşkilatı Kurulmasını
Tebrik Telgrafı**

19
Ankara, 14/6/1954.

Tel

Sayın Fazıl Kaftanoğlu
Vali

T o k a t

CUMHURBAŞKANLIĞI CELAL BAYAR ARŞİVİ	
Yer No :	3/5-27
Desimal No :	
Dosya No :	
Fihrist No :	2885

Telgrafınız Reiscumhurumuza arzedildi.
Memnun oldular.Yeni teşkil edilen Kaza'nın Almus'lulara
hayırlı olması temennilerini saygılarımla bildiririm.

Umumî Kâtip
Haydar Görk

Aslı gibidir
[Signature]

**Ek-2.6. Tokat Öğretmen Okulu'nun Açıldığına Dair Vali Fazıl Kaftanoğlu'nun
Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a Gönderdiği Telgraf**

43295

TELGRAF

(Örnek : I E B I)
Yol
Servis İşaretleri

T. C.
PTT U. M.

Devlet telgraf muhaberatından
dolayı mesuliyet kabul etmez.

SAYIN CELAL BAYAR REİSİ CUMHUR ANKARA =

Sıra No.	İlk Merkez	No.	KELİME	VERİLDİĞİ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI	İMZA
							Tarih Saat	
	+394	TOKAT	1112	31	14/11	16=	14-11	

OGRETMEN OKULUNUNACILISI VE BU GÜN FİİLEN OGRETİME BASLANMASI
DOLAYSİLE ZATI DEVLETLERİNE TOKATLILARIN MINNET VE SUKRANLARINISUNAR
EN DERİNSAYGILARMI ARZ EDERİM = TOKAT VALİSİ FAZILKAFTANOĞLU =++++++

Ek-2.7. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Tokat Öğretmen Okulu'nun Açılışını Tebrik Telgrafi

Ankara 25 Kasım 1955

T e l

CUMHURBAŞKANLIĞI
CELAL BAYAR ARŞİVİ

Yer No : 3/7-4

Desimal No : _____

Dosya No : _____

Fihrist No : 3662

Sayın Fazıl Kaftanoğlu
Vali
T o k a t

Telgrafınız Reiscumhurumuza arzedildi.
Öğretmen Okulunun tedrisata başlamasından
memnun oldular.

Teşekkürlerini ve memlekete hayırlı
olması temennilerini saygılarımla arz ederim.

Umumî Kâtip
Fikret Belbez

Aslı gibidir.
F. F. Sıkıcı

Ek-3: Gazetelerden Örnekler

Ek-3.1. Tokat'ta Yapılan Yol Çalışmalarına Dair Bir Fotoğraf, Tokat Sesi 07.12.1951, Nu.121, Y.2.

Sahibi
E. GÜRGENÇ
Yeni İşleri M.D.
YANVA YALDAN
Sayısı (5) Kuruş

TOKAT

Sesi

HAKIKATIN SESİDİR

Baskı ve İdare
TOKAT MATBAASI
Talep No. 54
(50) sayısını 2,5 Lira

Yıl : 2 — Sayı : 121

Salı ve Cuma Günleri Çıkar Siyasi Gazete

7 — Aralık — 1951

C. H. P. Kurultayı Kapanırken

Son günlerde C.H.P. kurultayı toplandı. Bir çoklarımız yeni ve ciddi anlayışla bir tasfiyeye gidileceğini, memleketin hayrına matuf bir muhalefetin başlayacağını gözlüyorduk.

Eskimiş şef sisteminin yollarından uzaklaşacağını sözlerine uygun hareketlere şahit olacağımızı umuyorduk.

Halbuki kurultay hiç de gözlenen neticeleri vermedi, unulan iyi yollarda yürümedi. Bir iki ay kadar evvel C.H.P. lehine ve D.P. aleyhine ka'ım oynatan bir taraf matbuat bile bu netice ve hareketlerden üzüldü ve C.H.P. nin köhne prensiplerinden ve şef sistemine uygun hareketlerden kurtulmadığından esefle bahsettiler.

Bir taraftan basına te-

Yol Çalışmaları

Kazova Köy Yolu

Pazardan Turhala gidecek Kazova köy yolu için sekiz bin metreküp taş hazırlanmıştır. Baharda yapılması başlanacak bu yol Turhal'ın Yenişehir'ine kadar uzıyacaktır.

Artova Kaza Yolu

Kızılığışlad Artova ilçe merkezine gidecek yolun tesviyesi bitmiştir. Yolun oturması gözlennemektedir. Gelecek yıl çalışmalara başlanacaktır.

Reşadiye yolunda çalışan makinelerden bazıları

Gözün gördüğü Kulağın işittiği

Şu Sakalım olmasa küfürü basacaktım

Şu sakalım kerametini daymadım demiyecğim. Eğer herkes yanı her sakallı böyle dikkatle kötü söylememiye özeniyorsa ne eyti.

Bu sakallı bir vakadan bahsediyordum. Böyle söğdüler, böyle çekistiler ve arkasından ben söyle müdahale ettim, ben böyle müdahale ettim diye vakay her tarafı izah ettikten sonra sıra yapmak istediği yerde yapamadığı işlere gelindi. Sesimi yavaşlatarak devam etti :

— Nereden karıştım, lerine. Hep cahil, yun gibi çocuklar. Dur durmazlar, sus dersin mazlar. Ağzlarına iki vurmak istiyorum, g yetmez, düştük bir besorma. Şu sakalım küfürü basacaktım.

Altıoklu kâğıtlar bakkallarda

Reşadiye, (özel) — C.H.P. Altıoklu kâğıtları bakkallarda

Artova Köy Yolu

Artova köy yolu, Çiftlik - Artova arası bitmek üzere dir. 900 metrelik bir yeri kalmıştır. Havaalar müsaade edince yapılacaktır.

Ek-3.2. Almus Barajı İnşaatının Başlayacağına Dair Gazetelere Yansıyan Haberlerden Örnekler

Ek-3.2.1. Tokat Sesi, 25.04.1952, Nu.161, Y.2.

Ek-3.2.2. Almus Barajı'nın Temelinin Atıldığı Gün, Genç Demokrat, 26.10.1957, Nu.635, Y.3.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Betül KARCI

Doğum Yeri, Yılı: Ankara, 1982

Eğitim Durumu:

Lisans: Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi
Bilim Dalı

Yabancı Dil: İngilizce

İletişim: b.d.karci@gmail.com